

HERBARVM

VIVAE EICONES
ad naturę imitationem, sum̃a cum
diligentia et artificio effigiatę,
unà cum EFFECTIBVS earundem, in gratiam ueteris illius, & iamiam renascentis
Herbariæ Medicinæ,

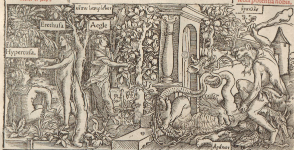
PER OTH. BRVNF.
recens editæ. M. D. XXX.

¶ Quibus adiecta ad calcem,
APPENDIX isagogica de usu & administratione SIMPLICIVM.
Item Index Contentorũ singulorum.

Argentorati apud Ioannem Schottũ, cum
Cæs. Maiest. Priuilegio ad Sexennium.

ἰατρὸς ἀνὴρ, πολλῶν
ἀντάξιος ἄλλων.
οὐκ ἔστ' ὑγείας κρεῖττον
οὐδὲν ἐν βίῳ.

Inuentũ Medicina meũ
est, opiferq; p orbem
Dicor & Herbarũ subiecta potentia nobis.

w Toruniu

Inclytæ urbis ARGENT. prudentissimo Se-
natui, OTTHO BRUNFEL-
SIUS S. D.

QUIDE MAGISTRATIBUS COLENDIS bene senserunt, non id tantum censuerunt, honore primores uiros excipere, caput scilicet aperire, flectere genu, & quemadmodum pueri Iunonis auem admirantur, laudibus subinde in cœlum ferre, idq; adeo titula开ribus præstigijs illis, tragicis & ampullosis, sed magis laudem illis tribuere iustitiæ & prudentiæ, de illis ex animo bene & sentire & mereri, illorũ iudicia nostris anteferre, planecq; tanq̃ Deos suspicere, & summum illum huius mundi κοσμήτωρα in eis admirari & colere. Succinunt ad id multis locis diuina oracula, dum Deos faciunt, dum uetant eis maledicendũ, dum Decimas subinde decernunt, & rerum primitias, postremo & gladij ius tribuunt. Atq; haud scio, an huc respexerint, qui aut ueteres autores in lucem acturi, aut ingeniorum suorum specimen aliquod posteris edituri, frequenter, aut maximis Principibus, aut summis Magistratibus lucubrationes inscripserunt suas: uidelicet, quo non tam ab inuidia publica, & maledoctorum hominum pestilentibus linguis essent tutiores, q̃ ut ipsi quocq; de maioribus suis bene mererentur: rati, non ultimã, iuxta Poetæ sententiam, esse laudem, Principibus placuisse uiris. Nec alio sane animo ego Hortos meos, celsitud. uestris nuncupaui, clarissimi atq; amplissimi uiri, q̃ ut beneuolentiam apud celsitud. uestras mihi pararem, palamq; facerem, in re non adeo fortasse magna, animum erga rempub. uestram, quid in arduis ac serijs uestri caussa obiturus sim, si uires & facultates permitterent. Proinde, ne ab consuetudine illa laudata ueterum scriptorum discederem: quam si contemnerem, profecto aut confidens, aut animi superciliosi iudicari queam. Vt enim SOL diei decor est, LVNA inter nocturna astra micat, uniones ac gemmę anulos ac preciosas uestes exornant: ita clarissimorum uirorum imagines, & splendidissima nomina, a librorum uestibulis, quasi lucem quandam & autoritatẽ addunt opusculis. Merentur hoc primum multis nominibus celsitud. uestræ, tum ob singularem prudentiam, iusticiam, æquitatem, magnificentiam, liberalitatem, benignitatem, pietatemq;, qua in omnes homines clementes estis, omnibusq; æquo bene uultis, tum ob optima studia & bonas literas: quas cum in uestra urbe magnificentissime instituistis, idq; adeo in omni disciplinarum genere, ut nullis hodie totius Germanię gymnasijs, scholasterium uestrũ inferius habeatur: nullis alijs sane debebantur primitiæ nostræ, q̃ talibus, tantisq; syderibus nostris, columinibus, anchoris. Decuit idem & gratitudinem meã in rempub. uestram, ingratus ne essem, pro qua etiam mortem mihi oppetendam cẽseo. Aluit hæc me, tuto atq; honeste ad hanc ætatem perduxit, muniuit meas rationes bonis legibus, optimis morib. honestissimis disciplinis. Quid est quod

A 2

uicissim a me persolui non deceat, unde hæc accæpta mihi sunt? Et ut de ampliss. ordinis uestri, etiam priuatis personis attingam, merebantur hoc

D. Iacobus Sturmius. D. Nicolaus Knyebsius. D. Iacobus Meyer.

imprimis antistites nostri D. Iacobus Sturmius ille, & ueteribus imaginibus, insigniq; eloquentia, & multarum literarum eruditione nobilis, D. Nicolaus Knyebsius, & D. Iacobus Meyerus, uiri longe spectatissimi: q̃s cum consulari prudentia, cunq; insigni pietate, et ipsos Camœnæ ornant suæ, quibus si pensum operæ nostræ subsecundariæ non reddidissemus, ingrati essemus: si alienis fœneraremur, etiam iniqui. Eam itaq; meam, quantulamcunq; munificentiam, deq; pauperi suppellectili δόσιν τῶν ὀλίγων. lætis, oro auspicijs, adsumite, nec rei solum quæ datur, uel usum, uel inopiam, sed alacrem magis dantis uoluntatem, respicite. Memores illius Artarxerxis Imperatoris, cui cum omnis generis munuscula illi offerrent ex uulgaria plebe, dicere solitus fertur. Esse animi præcelsi, ac prorsum regij, donaria, uel ab imfimæ fortunæ hominibus collata, non adspernari, uerum erugata, & renidenti potius fronte excipienda. De inuidia profligenda, quod alij multis a librorum frontispicijs agunt, abunde mihi satisfactum erit, si celsitud. uestris bonam operam me collocasse intellexero. Dicamq; & illud Horatij. Non ego uentosæ plebis suffragia uenor. Riserunt & sua secula Meöniden, Raraq; coronato plausere theatra Menandro.

De ratione operis.

Cæterum de Hærbarij nostri ratione, hoc uelut in compendio habetote. Primum nihil aliud nos spectasse, in toto hoc opere, q̃ ut publico omnium bono, Hærbariæ iamiam collapsæ, porrigeremus subsidiarias manus, eamq; prope extinctam, in lucem reuocaremus. Quod, quia nõ alia ratione fieri posse, animaduertimus, q̃ abolitis prioribus ac ueteribus Hærbarijs, atq; de nouo uiuis & acupictis imaginibus, editis. Deinde solidis ac firmis descriptionibus, ex priscis & autenticis autoribus prolatis, utrunq; tentauimus, atq; curauimus: q̃ feliciter, qualiq; cum gratia, V. cels. iudicium esto, certe cum magna molestia. Nam quanta nobis legenda fuerint, quot autores euoluendi, quãta ab Hærbarijs explorãda, ab Seplasiarijs & agyrtis dolo & technis extorquẽda, & res indicat ipsa, et aĩaduertent facilius, qui similem aliquãdo operã post nos sunt nauaturi. Quo magis uenia dignos nos existimamus, si in re tam seria, tamq; ex omni usu & cognitiõe obsoleta, non protinus ipsissimũ ipsum, quod dicitur, scopũ attigerimus. Cesso enumerare, in quas syrtes, in quas Symplegadas interdum inciderimus, ac longe densissimas tenebras, non nunq; impegimus etiam. Nam id quælibet a fronte præ se feret hærba, quanto nobis negocio constiterit. Vnde nomen etiam cõmentarijs Rhapsodiæ indidimus: quod id genus scribendi, non solum sine inuidia erat, uerũ cum maiori etiam fructu. Videbatur enim consultius, unicuiq; reddere quod suum erat, q̃ nostra ambitiose commẽta uenditare. ne si repetitum uenerit olim Grex auium plumas, moueat cornicula risum, furtiuis nudata coloribus: cum potuissemus fortasse, ut Georgius Valla, & post

Nihil nouum sub sole.

hunc omnes Neotherici (adeo ab ea impostura neminem excipio) uer=

tendo stylum, aliorum opes nostras facere. In his autorum placitis, nulli us etiã reiecimus sensa: memores illius, quod nullus liber tam malus est, quin emolumenti aliquid conferat. Singulis suũ honorem dedimus, uel barbarissimis etiam. Ne autorem quoqꝫ Pandectarum, & Genuensem illum Simonem posthabuimus, autores ut corruptissimos, insantissimosqꝫ, ita instructos pulchre ad perniciem, si quis non attente et cum iudicio legat. De quibus tamen ingenue fatemur, interdũ magnopere quoqꝫ nos adiuuatos, & uel ad hoc contulisse, ut facilius neuos & menda deprehenderemus. Hermolai quoqꝫ Barbari Corollaria & annotationes passim adiecimus: quod ex his solis hodie Hærbarum cognitiõem existimemus petendam. Interdum ubi res poscebat, & controuersia de hęrba aliqua fuerat, duos fortissimos pugiles induximus, Daretem unũ, Entellum alterum, Nicolaum Leonicenum, & Pandolphũ Collinutium, alterum summum ac primum hac nostra tempestate medicum, alterum eloquentissimum iureconsultũ, sed qui ita tamen in hærbis uersatus sit, ut multis parasangis, quod dicitur, totum hodie medicorum uulgus post se relinquerit, mutuis sese ictibus collidẽtes, uelutiqꝫ in duello & harena pugnãtes, cõmisimus. In qua Tragedia, spectatores interdum sumus & admiratores, atqꝫ nunc huius, nunc illius partibus gratulamur: in plærisqꝫ litem ipsi dirimimus, in multis conniuemus. Maluimus enim quędam indiscussa, & aliorum arbitrijs relinquere, qꝫ temere pronunciare de ea re, de qua tot doctissimi uiri addubitarent. Quanqꝫ alicubi confidenter etiam nostra proferimus: quibus tantum uolumus esse robur, donec alius firmiora attulerit, id quod nusqꝫ non alias etiam testamur. Autores non minus quadraginta citamus, ex quibus Centones hosce cõsuimus. Nec hos passim, neqꝫ ubilibet, sed ubi res ita postulabat. Vbi similia omnes dicebãt, potiores delegimus: ubi contraria, iuxta posuimus, ut in aperto esset pugnantia. Aetium, Oribasium, & Paulum tametsi autores alioqui optimos, tamen rarius citauimus, quod hos græce desyderauimus, & latinæ tralationes malæ fidei erant. Idem & cum Galeni simplicibus fecimus, ex ueteri tralatione. In quibus tamen conquirend[illegible] nunc toti sumus, nec secundo huius operis Tomo coronidem additur[i], nisi ex his græcis fontibus, aut si id non successerit, alteri demandaturi eam prouinciam. In his igitur omnibus, si quid digne a nobis sudatum est, totum uobis debetur Mœcęnatibus, totumqꝫ uestris celsitud. acceptum fero, [illegible]diorum nostrorum alumnis: nec longiora nobi[illegible]uiuẽdi spacia optamus, qꝫ quo publicis huiuscemodi munijs, stipendijsqꝫ illis literarij[illegible]obeũdis, idonei fuerimus, & de celsitud. uestris, deqꝫ uestra repub. publicæ & priuatæ benemereri. Ex libera Argentina Nonis Martij, Anno redempti orbis M. D. XXX.

¶ AVTORES quorum testimonijs in hoc opere usi sumus.

Hippocrates.
Theophrastus
M. Varro.
Plinius
Plutarchus.
Apuleius.
Psellus,
Vergilius.
Cornelius Celsus.
C.Galenus.
Oribasius.
Auicenna.
Serapion.
Auerröis.
Cassius felix.
Aggregator herbarum.
Io. Manardus.
M. Vergilius.
Georgius Valla.
Nicolaus perottus.
Baptista ferrar.
Philippus Beroaldus.
Strabus Gallus.
Hieronymus hærbarius.
Aristoteles.
M. Cato.
L. Columella.
Dioscorides.
Palladius.
Aemilius Macer.
Polybius.
Hesiodus.
Q.Serenus
Paulus.
Aetius.
Io. Messue.
Razes.
Constantinus.
Platearius.
Nicolaus Leonicenus.
Pandulphus Collinutius.
Hermolaus Barbarus.
Platina.
Baptista pius.
Iacobus constantinus fauen.
N. Pomponius.
Ioannes Vigonius.

ἀδήλου

πολυαστερεῖς, πολυπλανεῖς, πολυσχίστους,
πολύποδας, πολυόζους μὲν οὖν ῥίζας.
γενναίους, εὐφυεῖς, ὄρθους, παχεῖς, πρέμνους,
εὐφύλλους, εὐκόμους, δασεῖς, βαθεῖς, κλάδους,
φλεβώδη, κολπώδη, πολύπτυχα φύλλα,
πολύμορφον, πολυειδῆ, πολυγηθῆ,
[illegible]ηθῆ, εὔοσμον, εὔχρουν τε λειμῶνα,
ἰδὸν θαυμάζειν ἔστ', αὐτὰρ ἰδὸν μᾶλλον
πολυΐδριν τεκτήναντος θεοῦ χεῖρα.

B i

IOANN. SAPIDVS Lectori S.

Qui cupis ingenitas Herbarum noſcere uires,
Scireque diuerſis nomina nota plagis,
Quæque ſit unius facies cuiuſque doceri,
Hoc lecto uoti codice compos eris.
Nulla quidem retro uiderunt ſæcula tradi
Id ſcripti tanta commoditate genus.
Quando Ottho uelut in quendā Brunfelſius hortum,
Huc culta ex uario ſemina rure tulit.
Quorum uim, pariterq́ʒ docet medicaminis uſum,
Tam bene, ut haud melius facta pericla queant,
Sic rerum præcepta modo breuitate coarctat,
Ne ſint inuiſæ prodiga uerba moræ.
Rurſum ambage modo licita ſermonis abundat,
Ne careat ſenſu dictio parca ſuo.
Nunc & Iōannes pictor Guidictius ille
Clarus Apelleo non minus ingenio,
Reddidit adfabras acri ſic arte figuras,
Vt non nemo Herbas dixerit eſſe meras.
Quantus Iōannis SCHOTTI ſumptuſq́ʒ, laborq́ʒ,
Et ſtudium, & fuerit cura, uidere licet,
Dum, calamis æreis, inuento fretus Auito,
Hoc magna dignum laude parauit opus.
Ergo age te, quiſquis medico uerſaris in Albo,
Hoc operæprecium eſt nolle carere libro.

OTHONIS BRVNNFELSII DE VTILITATE & præstantia Herbarum, & simplicis Medicinæ

PRAEFATIO.

ALEXANDER Philippi deuicto in Arbellis Dario, a satrapis suis compendium sciscitatus, qua ex Persia in Aegyptum iretur tuto, Mercator quidam, homo quidem multarũ rerum peritus, sed obscurior, Sidonius natione, illi allatus est (nomen Lucianus historiæ author, non meminit) Ego, Rex, inquit ille, uiam haud longe ex Persis in Aegyptũ me tibi ostensurum polliceor. Etenim si quis montana hæc superauerit (transgredietur autem triduo) confestim in Aegypto erit. Et sane ita res habebat. Verũ Alexander locorum imperitus, & mercatorem impostorem ratus, boni uiri salubre consiliũ pertinaciter aspernabatur: nimirum cæco illo amore sui demẽtatus. Id uitij Plato quondam malorum omnium fontem existimauit. Neq; iniuria, mea quidem sententia. Facit enim interdũ personæ uel exilitas, uel cõteptus, deinde φιλαυτία illa, qua nemo non sibi placet ipsi, ut quãtumuis etiam sana & recta consilia non admittamus, amplectamur uero quæ pessima sunt.

Vereor itaq;, ne quod Mercatori cum Alexandro, idem mihi cum Seplasiarijs, Agyrtis, & Pharmacopolis eueniat: uidelicet, si ego Methodum aliquã præmonstrauero, qua non mo-

C do præsentius, uerum minori quoq; ualetudinis cum dispendio, adeoq; impensis etiã exilioribus, morbis consulatur, solis inquã simplicibus, & herbis, illi me suspicentur nescio quid monstri alere, et eorum μεμιγμένα ἀλεξιφάρμακα, amuletaq;, & ἀντιβαλλόμενα damnaturũ. Ita enim fere fit, ὡς πᾶν ὑπαίτιον αὐτοῦ περὶ πάντα ὁρᾶται, degeneresq; animos, ut inquit Poëta, timor arguit.

Atqui nihil tale molior, ita me omnes Musæ bene ament: perq; illud sacrosanctũ iusiurandum Hippocratis, neq; alienius unq; crimen aliquod a me fuit. Sed ne tanti quoq; me facio, qui tot doctissimorũ Medicorum placita, compositionesq; magistrales subuertere queam: nec si queam, debeam. Sed quando Herbariũ librum molimur, semelq; id in animũ induximus, Herbas rursum in usum & cognitionẽ reuocare: ne tanquam Megarensium, tam nulla earũdem ratio haberetur, anteq; ad has quidem explicandas pergeremus, obiter saltem, quantas haberent illæ utilitates, q; q; cõmendatæ ueteribus olim seculi hominibus fuerint, nouitijs Medicinæ candidatis ostendere placuit: id quod & faciemus pro uirili, si tñ prius id ab myropolis impetrauerimus, ut omnẽ ipsi de nobis malignam suspicionem amoliantur. Et ut ipsi quoq; Compositiones suas magnifaciunt, ornantq; subinde magnis titulis, obauratis, & picturatis: ita Herbis & Simplicibus, ne suam etiã gloriam inuideant: & si quidem consentanea dixerimus, salubribus monitis bene obtemperent, destomachari in nos desinant. Sin uero τὰ οὐδὲν πρὸς ἔπος, uicissim nos admoneant, nostra me

D lioribus argumentis confutent. quod erit nobis tam gratum, ut omnium maxime: tantum abest, ut nouatores uelimus haberi, uel alicuius mercem damnare, quã non antea uel æquitas ipsa, uel ipsa se, & primi illi artis summates non reprobauerint atq; damnauerint. Quod si acerbius etiam quædam dixerimus, bonos omneis obtestamur, in malos dictum accipiant, non in suam contumeliam: meminerintq;, multos esse subinde, qui sub eo quæstu etiam orbi imponunt, multaq; hominum milia nedum compilant, uerum conficiunt etiam, atq; interimunt.

Ne id quoq; uelim expectet a me aliquis, q; uniuersas Herbarum utilitates adscripturus sim. id eñ operosum foret, & negocij infiniti: & quod si contendam, non aliud plane molirer, q; longam Iliados fabulam post Homerum. Cæterum quando hodie meras imposturas faciunt myropolæ quidam (de malis loquor) horum fucos tantũ detegemus: ut in ordinem cogantur tandem illi, quod boni omnes optabunt mecũ, Præstigiatoribus & impostoribus, etiamsi displiceant nostra, tamẽ pro ueritate audendum est. Et quæso audiant me illi paulisper uel hallucinantem: mox etiam intelligent, uel holitorem opportuna dixisse.

Dij Herbarũ demonstratores.

Multã olim Herbis laudem apud Veteres fuisse, tametsi multis subinde demonstrari atq; conuinci queat, tamen id non postremũ est, q; Dijs etiam inuentoribus sunt adsignatæ. Sic enim laudatissimam herbam Moly, Mercurio tribuit Homerus, diuina quadã clementia mortalibus demonstratam, Odyss. κ.

Mercurius Herba Moly.

ῥίζα μὲν μελὰν ἔσκε γάλακτοι δ' ἴκελον ἄνθος
μῶλυ δ' μιν καλέουσι θεοὶ ἀνδράσι γε θνητοῖσι
θεοὶ δ' πάντα δύνανται.

A

Quam & Vlyssi adsignauit aduersus illectamenta Circes. Nascitur illud (ut inquit Plinius) circa Phenæū, & in Cyllene Arcadiæ, specie illa Homerica, radice rotunda, nigraq;, magnitudine cepæ, folio Scyllæ, difficilis fossu.

Deinde sancta illa Panace, ipso nomine omnium morborum remedia promittens: & ipsa quoq; Dijs inuentoribus adscribitur, nimirum Chironi, Herculi, atq; Aesculapio.

Chiron, Hercules atq. Aesculapius Panaces.

Herculi quoq; uindicatur quæ Apollinaris, apud Arabas Altercum, siue Altercamgenum, apud Græcos uero ὑοσκύαμος appellatur. Vt illud quoq; Heraclion Siderion, oīa uulnera ferro illata, efficacissime sanans.

Hercules Apollinaris

Mercurialis herbæ qui primus author fuerit, uel nomē ipsum indicat, quod usq; hodie retinet. Achilleon & ipsa quoq; notissima herba est. At illam demonstrauit primus Achilles, non ille quidem in bello Troiano, ut opinor, sed discipulus Chironis, uulnerariā herbam. Quæ ob id Achillis uocatur. Hac sanasse Telephum dicitur.

Facit ad id, quod in hanc usq; diem, ijsdem adhuc nominibus appellamus, scilicet Labrum Veneris, Barbam Iouis, sanguinem Herculis, herbam solarem, Lunariam. Qua superstitione factum, ut & apud Christianos in eam æstimationē uenerint herbæ, ut Diuis inscriberentur: uidelicet. D. Iacobo, Petro, Ioanni, Magdalenæ, Mariæ. Sic enim hodie quasdam uocant. Cardum Mariæ, herbam S. Petri, herbam S. Iacobi, herbam S. Christophori, & sexcenta huiusmodi. Non ob aliam rationem, q̄ quod diuinum aliquid habere in se, uel ab magnis uiris demonstratæ, uulgo creditæ sunt.

B

Arborum quoq; genera fuisse numinibus suis dicata, ut Ioui Esculū, Apollini Laurū, Mineruæ Oleam, Vitem Iacho, Veneri Myrtum, Herculi Populum, Pani Arcadiæ Deo Lilia, non tam Poëtarum libri, q̄ herbarum quoq; scriptores testantur. Verū cum hæc pueri etiam in phrontisterijs legant, in re tam protrita ac manifestariā, obiter saltem meminisse, ne ignorasse uideamur, satis superq; fuerit.

Quæ arbores quibus Dijs sint cōsecratæ

Venio ad inuentores Herbarum, qui nihilominus clari quoq; homines fuere: quippe, aut Reges, aut Reginæ, aut certe quidem alterius cuiusdam conditionis eminentioris. Sic Gencius quidam Rex Illyriorum fuit. Fertur ille etiam inter media arma tam studiosus fuisse Herbarum cognitioni, ut Gencianę uires primus deprehenderit, atq; monstrauerit. Haud dubium, multo maiorem inde gloriam se consecuturum sperans, q̄ si centū urbes subegisset, quanto etiam honestius est, tot homines seruare ab infirmitatibus noxijs, id quod apprime præstat radix illa, passim etiam nota mulomedicis & ueterinarijs. Feliciores etiam tum herbæ eius seculi, quę Reges & Principes habuerunt inuentores & excultores, eorumq; dignitate & pręstantia, suam & ipsæ gloriam auxerunt. Huius

De inuentoribus herbarū.

Gencius Rex Illyriorum inuentor Gencianae.

C modi fuerunt etiam apud Arabes Auicenna, Razes, Hali, Mesſuas, Abraham, Principes quidem uiri, ſed tam pertinaces diſciplinæ cultores, ut omiſſa regni & principatus gloria, medicinæ potius anteſignani & ſummates habiti ſint. Clymenes, & Lyſimachia, Plinio olim notiſsimæ herbæ fuerunt, at hæ ab Regibus ſui nominis appellatæ: & qui, cum Imperio fortaſſe & nomẽ perdidiſſent, quod herbis ſtudioſi fuerũt, poſteritati ſunt reſeruati.

Scordion nobilis herba, Dioſcoridi celebratur, non inter poſtremas etiam, ſed Mithridati regi adſcripta, primũq; demonſtratori, deinde per Crateiam herbarium, ex manu depicta herba ab Rege, nouiſſime tandẽ Dioſcor. quoq; exhibita. Iubæ regis Euphorbia, quam ab medici ſui nominẽ, & fratris Muſæ eius, a quo ferũt conſeruatum Cæſ. Auguſtũ, ſic inſcripſit: notior fortaſſe exiſtit apud Pliniũ, q̃ ut in præſentiarũ adducatur.

Pro Reginis (affectauere enim & mulieres hanc gloriã) uel una Mauſoli uxor ſatis fuerit, quæ adoptauit herbã, quæ nobis Artemiſia dicitur: & de Nymphæa ſimiliter, quæ ab Nympha nomen inuenit, zelotypia erga Herculem mortua. Quorũ alioqui ne nomina quidem ſupereſſent, ſi herbæ non fuiſſent.

Inuenerũt herbas & uniuerſæ gentes. Scythia enim, quę Scythice dicitur, circa Beõtiam naſcentem, dedit. Iſchneumonem Thracia, qua ferunt ſanguinem ſiſti, non aperta modo uena, uerumetiam præciſa. Vetones in Hiſpanijs eam repererunt, quę Betonica dicitur in Gallijs, in Italia autem Serratula, ab Græcis Ceſtron, aut Pſychotrophon.

D Anĩalia quas herbas inuenerũt, atq; demonſtrauerũt

Quod etiã animalia inuenerunt, uel potius demonſtrauerunt herbas, haud dubiũ, quin benignitate Dei optimi max. uel ob hoc mihi ad herbarũ laudem facit: quod ea cũ non nouerũt myropolia & confectiones, & iiſdem quoq; morbis laborant quibus homines, tamẽ ſi quid accidat noxium, ſuopte marte auxiliantur ſibi, idq; herbis tantũmodo. Nec pigebit ſuper hoc miraculo, Plinij etiã uerba adſcribere, quæ ſunt apud illum hiſto. natu. lib. 8. cap. 28. Hippotamus inquit, in quadam medendi parte magiſter extitit. aſſidua namq; ſatietate obeſus, exit in littus, recentes harundinũ cæſuras perſpeculatus: atq; ubi acutiſſimũ uidet ſtipitem, imprimens corpus, uenam quandã in crure uulnerat: atq; ita profluuio ſanguinis morbidũ alias corpus exonerat, & plagam limo rurſum obducit.

Simile quiddã & uolucris in eadẽ Aegypto monſtrauit, quæ uocatur Ibis, roſtri aduncitate per eam partẽ ſe proluens, qua reddi ciborũ onera ſalubre eſt. Nec hæc ſola multis animalib. repta ſunt, uſui futura & homini.

Dictamum herbam, extrahendis ſagittis, cerui monſtrauere percuſſi, eo telo paſtuq; eius herbæ eiecto. Iidem percuſſi a phalangio (id eſt araneı genus) aut aliquo ſimili, cancros edendo ſibi medentur. Eſt & ad ſerpentum ictus præcipua, qua ſe lacerti, quoties cum his conſeruere pugnam, uulnerati refouent.

Chelidoniam uiſui ſaluberrimam hyrundines monſtrauere, uexatis pullorũ oculis illa medentes. Teſtudo Cunilæ, quam Bibulam uocant,

pastu uires contra serpentes refouet. Mustela Ruta in murium uenatu cum ijs dimicatione conserta, Ciconia Origano, Edera Apri in morbis si bi medentur, & cancros uescendo, maxime mari eiectos, Anguis hyberno situ, membra corporis obducta, Feniculi succo impedimentum illud exuit, nitidiusq; uernat. Idem hyberna latebra uisu obscurato, Marathro herba se affricans, oculos inungit, ac refouet: si uero squammæ obtorpuere, spinis Iuniperi se scabit. A

Draco uernam nauseam, syluestris Lactucæ succo restringit. Pantheras per carnes fricatas aconito (uenenum id est) barbari uenantur: occupat ilico fauces eorum angor, quare Pardalianches id uenenum appellauere quidam. At fera hæc contra, excrementis hominis sibi medetur: & alias tam auida eorum, ut a pastoribus de industria in aliquo uase suspensa, altius q; ut queat saltu contingere, iaculando ea, petendoq; defatigata, postremo expiret: alioqui uiuacitatis adeo lentæ, ut eiectis interaneis diu pugnet.

Elephas Chamæleonte concolori fronde deuorato, occurrit Oleastro huic ueneno suo. Vrsi cũ Mandragoræ mala degustauere, formicas lambunt. Ceruus herba Cinnare, uenenatis pabulis resistit. Palumbes, graculæ, merulæ perdices, Lauri folio annuum fastidium purgant: Columbæ, turtures, & gallinacei, herba quæ uocatur Helxine. Anates, anseres, cæteræq; aquaticæ, herba Siderite. Grues, & similes, Iunco palustri. Coruus occiso Chamæleonte, qui etiam uictori nocet, Lauro infestum uirus extinguit. Atq; hactenus Plini. Cui subscribens Helianus, Pastu inquit, Hyoscyami herbæ, resoluuntur & conuelluntur Apri: sed remedium nouerunt. aquas enim statim adeunt, uel cancros uenantur: palam indicantes, ne homini quoq; salutarem herbam existere. B Helianus.

Restat, ut scriptores adsignemus, ne res usqueadeo nihili putetur esse herbaria, ab tã insignib. ijsq; adeo doctissimis & uetustissimis celebrata. Inprimis Iubæ uolumẽ extitit olim de herba Euphorbia. Themison Plãtaginẽ extulit herbã, non ita uulgare, quin innumeris utilitatib. prædita. Polion Musæus, et Hesiodus, Pythagoras Scyllã, Brassicam Chrysippus. Eandẽ iterum Dieuches, & Cato, itemq; uniuersa adeo Ionia, ut per eandem etiã palam iurauerit. Zeno Stoicæ familiæ, Capparim, Antinomachus Atheniensis Cytisum, Morchion græcus Raphan[illegible], Apuleius Betonicam. Vergilius Eberiũ, Erasistr[illegible]us Lysimachiam. Ex Oliua Amurcã Cato. Homerus Crocon, Loton, & Hyacynth[illegible] Hesiodus Maluã, & Albucũ. Archigenes Castoriũ, Euchronius Hicesius, Coniades, & Aristomachus uina & uites. Asclepiades Anthemin, quę & Leucanthemis, & Chamęmilon: quorũ tametsi interciderũt hodie multa, tñ argumẽtum est longe melius, de herbis fuisse meritos ueteres Philosophos, q̃ nos hodie dicimus, qui uix nosse dignamur: tantumq; inesse illis uirium putauerunt, ut uix paucissimis ad describe[illegible]dum sufficerent. Recenset & Plinius plærosq; historiæ suæ lib. 25. capi. 2, quos, ne longiores simus, omit-

C timus: ut obiter interim etiã prætereamus Crateiam, Bithynũ, Iollam, Heraclidem, Andream Chium, Niceratũ, Petronium nigrũ & Diodotum, quorũ meminit Dioscorides, qui etiã Myriades scripserunt herbarum.

Iam si ad gloriam etiam uetustas aliquid facit, facit autem plurimum, nihil herbaria medicina antiquius, nihil apud antiquos authores celebratius, cum μιμυμιλια uix secũdo loco apud eos habeatur, suntq; recẽs quodam curiosorum hominum inuentum. Quod ne fabula esse prorsus putetur, primum exemplis, mox authoritate comprobabimus.

Chiron Centaurus, cum Herculem recæpisset (ut inquit Plinius) hospitio, casuq; arma eius petractãti, sagitta illi excidisset in pedẽ, nullo alio pharmaco medicatus est uulneri, q̃ herba Centaurea: quæ tam præsens remedium illi fuit, ut in hanc diem etiam nomen inde retineat.

Sic Machaon uocatus ad Agamemnonem, qualia tandem putabimus medicamenta adhibuisse in tanto exercitu, in tam uasto loco, tanta strage, tantis tumultibus, q̃ fortasse simplicia pharmaca. Sic enim dereliquit Homerus Iliad. Δ

αὐτὰρ ἐπεὶ ἴδεν ἕλκος ὅθ' ἔμπεσε πικρὸς ὀϊστός
αἷμα ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδὼς
πάσσε, τὰ, οἵ ποτε πατρὶ φίλα φρονέων πόρε χείρων.

Similiter & Pęonem quoq;, qui ὀδυνήφατα φάρμακα Plutoni dicitur imposuisse. Sed & Helena Telemacho tristiciæ suæ obliuionem inducere uolens, nihil aliud commemoratur a Poëta adhibuisse, quã nobilem illam

D Nepenthes. Ea herba est Aegyptia (ut inquit Plinius) nulla mixtura. Verba Poëtæ sunt Iliad. ι.

αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεν ἔπινον
νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων
ὃς τὸ καταβρόξειεν ἐπὴν κρητῆρι μιγείη.

Voco autẽ simplicia pharmaca, aut simplices herbas, radices, semina, flores, cortices: & eas uino, oleo, aqua, melle, aceto, sacharoq; excoctas atque maceratas compositiones, in quibus non una & altera, non tria aut quinq; in unũ confundũtur, uerũ sine discrimine, sine iudicio interdum 80. cõmiscentur. Quod genus pharmacorum priscis illis ignotum fuisse existimo, aut alio certe simplicium delectu coäluisse.

Sed redeo ad herbarũ miracula. Loto tantã inesse uim idem Homerus poëta testat̃, ut obliuisci etiã patriæ & liberorũ faciat: quæ tamẽ iuxta alium poëtam tam dulcis est, ut neminẽ sinat immemorem esse sui.

ἀλλά σφι δόσαν λωτοῖο πάσασθαι
τῶν δ' ὅστις λωτοῖο φάγοι μελιηδέα καρπόν
οὐκ ἔτι ἀπαγγεῖλαι πάλιν ἤθελεν οὐδὲ νέεσθαι
ἀλλὰ αὐτοῦ βούλοντο μετ' ἀνδράσι λωτοφάγοισι
λωτὸν ἐρεπτόμενοι νόστου λαθέσθαι.

Sed & olim a draconis catulo occisum, atq; subinde Bali herba reuocatum ad uitam, idq; a parente ipso, Plinius ex Xantho historiarum authore pro re omnino certissima affirmat. Eadem quoq; Tillonem quendam, quem Draco occiderat, restit[illegible]cum.

Facit ad hoc & Iubæ illud, apud eundem Plinium, apud quem est, in

Arabia hominem simpliciter reuocatum ad uitam. A

Dixit Theophrastus, & credidit Democritus, esse herbam, cuius applicatione exilierit aliquando cuneus a pastoribus arbori addactus. Quã quid hoc tam portētosum suspicimus, cum sint hodie qui Picum martium auem aiunt, si quando dolo illi nidus in arbore occludit, herba quadam, sed sibi tantūmodo nota, foramen sine omni prorsus negocio rursum aperire: quæ si casu inuenta atq; collecta sit, etiam quaslibet feras ferreas recludat. Quod si uerum est, tanto minus Betonicę uirtutes mirabimur, cui tanta perhibetur uis inesse, ut inclusi circulo eius serpentes, ipsi interimant sese flagellando.

Incredibile etiam fortasse uidebitur, quod de Scythice atq; Spartanica herba tradunt: sed tamen suos autores habet, Scythas uidelicet. Duodecim dies durare fame & siti, gustata saltem, uel in ore tenta eadem.

Ethopide herba amnes & stagna siccari, tametsi ridiculum est fortasse quod dicã, tamē uulgo olim creditum est: attactu uero eius, clausa omnia aperiri. Quanq; nō minus quoq; ἄπιστον, quod de Achimenide affirmãt, scilicet, si in hostium aciem conijciatur, trepidare agmina, ac terga uertere. Subinde Latacem dari solitam a Persarum rege legatis, ut quocunq; locorum uenissent, omnium rerum copia abundarent, memoriæ proditum est.

Et quando in herbarum miracula incidimus, fortasse & non inepte, ꝓ miraculis censeri debent, quarundam herbarum mirabiles, atq; adeo insolentes naturæ. Siquidem oleum oderūt Cucumeres in tantum, ut etiã in hamos curuentut, ne attingant. Ozimon capræ sic aspernantur, ut nihil ducãt pestilētius: quippe quæ & μανίαν etiam illis excitat. B

Origanum tam pertinaci cum Brassica dissentit odio, ut alternatim se se conficiant. Eringij caulem, si ex grege ouis, capellaue aliqua morsu desectum ore sustulerit, totus statim subsistit, relictoq; pascendi studio, nouo ueluti spectaculo attonitus, non prius admirari rem desinit, q̃ accedens pastor caulem illum abstulerit, abiectoq; longius, inutile gregis sui ocium ea ratione castigauerit. Autores huius rei Aristophanes, deinde Plutarchus.

Veniamus ad lapides quoq;, quos non tam demirabitur fortasse quispiam, ueluti quæ præter colorem & duriciem nihil aliud habeant. Sic enim & gallus gallinaceus, granum hordei unum maluit, q̃ sex cētos Smaragdos: at hi tam multis præditi dotibus sunt, ut multis parasangis herbis etiã prępolleant: quod uno tantũ & altero exemplo palã faciemus, ne q̃ enĩ nunc decretũ est, totum Albertũ, Pliniũ, & Dioscoridē adscribere.

Ferarum unicum asylum Lippares, lapillus, ut inquiunt, alioqui tam contemptus, ut ne teruncij quidem reputetur, & tamen si ad hunc confugerint feræ, adeoq; in fuga ipsum deprehendãt, inuisibiles, aut etiam tutas a uenatoribus reddit. Quod si in animantibus permittimus, in homine similiter posse fieri, cur non ęque crederemus?

C Epistrites lapis, in feruentissimam aquam coniectus, tam contemperat illius furorem, ut ilico etiam in frigus concidat.

Smaragdi & Magnetis uirtutes notiores sunt, q̃ ut pluribus a me prosequantur. Reliquorum uires ipse ex authoribus petito, tum in primis Plinio, Dioscoride, & Alberto. Quæ omnia tametsi apud quosdam fide carent, tamen admirationem Dei omnipotētis, & artis etiam medicæ tanto magis implent, quanto magis supra fidem sunt ueri, & inmensum esse fateri cogunt, quod uero superest. Quanq; apud me certe fide non caret. nam quum alia, & similia nobis comperta, meditataq; sunt, cur hæc sola nugas esse ducimus & inficiamur? & solos in nos culpa recidit, quod aut periculum nullum facimus, aut si maxime facere cupiamus, tamen herbas non agnoscimus. Et quod Thaleti quondam accidit sidera contemplanti, ut incideret in foueam, id nobis egregie contigit in medicinis, qui dum abstrusissima queq; scrutamur in ultra marinis, fit ut ne contemptissimas etiam herbas agnoscamus, quas quotidie pedibus calcamus. Nihil igitur nunc de Panace memorabo, nihil de Dodecatheo, quibus uere solis antiqui illi omnibus morbis medicabant. Nihil item de metallis, quæ & ipsa latentes suas ἐνέργειας habent: quas si studeam recitare, et mihi fortasse non sufficient γλῶσσαι δέκα δὲ στόματα δέκα. Quare ad alia properabimus.

Venio autem ad authorum axiomata & gnomas, quas de abusu pharmacorum reliquerunt: & prestat fortasse adscribere, ut maior uerbis no-
D stris fides habeatur. Nec dubito, quin quam nos sacris literis fidem habemus, & pythagoristæ suo primati. quorum illud est αὐτὸς ἔφα, eandem reuerentiã suo Plinio, Theophrasto, Hippocrati, Dioscoridi, & Galeno habituri sint medici. Quod si donauerint, salua omnis res est. Igit̃ a Plinio,
Plinius. quoniam ille omnis antiquitatis parens est, & omnium ante se grauiter & scite dicta in ἐπιτομὴν contraxit, auspicia sumemus. Eius uerba sunt libro 22. capite. 1. Hæc sola naturæ placuit esse remedia parata, uulgo inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominum, & ingeniorum capturæ inuenere officinas istas, in quibus sua cuiq; promittitur uita: statim mixturæ & compositiones inexplicabiles decantantur. Arabia atq; India in medio æstimantur, ulceriq; paruo, medicina a rubro mari importatur: cũ remedia uera, quotidie pauperrimus quisq; cœnet. Nam [illegible] ex horto aut petatur herba, uel frutex queratur, nulla artium utilior fiet. Ita est profecto. Magnitudo porro perdidit ritus, uincendoq; uicti sumus. Perimus externis, & una artium Imperatoribus quoque imperat.

Rursum lib. 32. cap. 11. Atq; hæc omnia medici (quod pace eorum dixisse liceat) ignorant. Pars maior & nomina intantum a conficiendis his medicaminibus absunt, quod esse proprium medicinæ solebat. Nunc quoties incidere in libellos, cōponere ex his uolētes aliqua, hoc est, in impendio miserorum experiri cōmentaria, credunt Seplasiæ, ea omnibus quidem fraudibus corrumpēti, factaq; iampridem emplastra et collyria

mercantur, talisq; mercium fraus Seplasiæ sic exteritur. Hęc si ipse dicere, iam pendendum mihi esset. Sed pergamus citare plura. A

Idē li. 13. in p̄fatiōe. Hactenus in odoribus habent precia syluę, erātq; p se mira singula, iuuitq; luxuriē, singula miscere, & cunctis unū odorē facere. Ita reperta sunt unguenta. Quis primus inuenerit, nō tradit. Iliacis certe temporibus nō erant, nec thure supplicabāt: Cedri tantum, & Citri suorum fruticum in sacris fumo conuolutum, nidorem uerius q̄ odorem nouerunt, iam Rosæ succo reperto.

Libro. 26. cap. 2. Hippocrates certe, qui primus medendi pręcepta clarissime cōdidit, herbarum referta inuenimus uolumina. Nec minus Dyoclis Carystij, qui secundus ætate, famaq; extitit. Itē Praxagoræ, & Chrysippi, ac deinde Erasistrati, Hierophilo quidem, quanq; subtilioris sectæ conditori, ante omnes celebratam rationē eam, paulatim usu, efficacissimo rerum omnium magistro, peculiariter utiq; medicinæ, ad uerba, garrulitatēq; descēdēte. Sedere nāq; in scholis, auditiōibusq; occupatū gratius erat, q̄ ire p solitudines, et quęrere herbas, alij etiā alijs diebus anni.

Libro. 12. cap. 17. Hæc sunt peculiaria Arabiæ, & pauca præterea alia genera dicenda. quoniam in his uincit, peregrinosq; ipsa myrrhæ odores, & ab exteris petit. Tanta mortalibus rerum suarum satietas est, alienarumq; fastidium.

Cap. 18. Verum Arabiæ etiamnū felicius mare est. Ex illo nanq; margaritas mittit, minimaq; computatiōne milies centena milia sestertiū annis omnibus India, & Seres, Peninsulaq; illa imperio nostro adimunt. Tantæ nobis deliciæ, & fœminæ constant. B

Libro. 13. cap. 3. Hæc est materia luxus e cunctis maxime supernacui. Margaritæ enim, gemmæq; ad hęredem tamen transeunt, uestes pręlongant tempus. unguenta uero suis moriuntur horis, & ilico expirant. Sūma cōmendatio eorum, ut transeuntem fœminam, odor inuitet etiam aliud agentem, exceduntq; quadragenos denarios libræ: tanti emitur uoluptas aliena. Etenim odorem qui gerit, ipse non sentit. Sed et hęc aliqua differentia signanda sunt. In M. Ciceronis mōumentis inuenitur, unguenta gratiora esse, quæ terram, q̄ quæ crocum sapiāt. Quando etiam corruptissimo in genere magis tamen iuuat quædam ipsius uicij seueritas. Sed quosdam crassitudo maxime delectat, idipsum approbantes, lini q̄ iam, non solum perfundi unguentis gaudent. Vidimus etiam uestigia pedum tingi: quod M. Othonem mōstrasse Neroni principi ferebant. Quęso, ut sentiretur iuuari ab ea parte corporis? Nec aliquem ex priuatis audiuimus, iussisse spargi parietes balnearū unguento, atq; Caiū principem solia temperari, lauariq; solitum: ac ne principale uideatur hoc bonum, & postea quendam ex seruis Neronis. Maxime tamen mirum est, hanc gratiam penetrasse in castra. Aquilæ certe, ac signa puluerulenta illa, & custodijs horrida, inunguntur festis diebus. Vtinam dicere possemus, quis primus instituisset ista. Nimirum hac mercede orbem terrarū

C corruptæ deuicere aquilæ. Ista patrocinia quęrimus uitijs, ut per hoc ius, sumantur sub casside unguenta. Quando id primum ad Romanos pene trauerit, non facile dixerim: certum est, Antiocho rege, Asiaq; deuictis, urbis āno quingentesimo sexagesimo quinto, P. Licinium Crassum, L. Iulium cæsarem censores edixisse, ne quis uenderet unguēta exotica. Sic enim appellauere. At hercle iam quidam etiam in potu addunt: tantaq; amaritudo est, ut odore prodigo fruantur, ex utraq; parte corporis. L. Plotium, L. Plotij bis consulis censorisq; fratrem proscriptum a Trium uiris, in Salernitana latebra, unguenti odore, constat, quo dedecore tota absoluta proscriptio est. Quis enim non merito iudicet perisse tales?

Lib. 15. cap. 26. Quæ cura & Cornis atq; Lentisco adhibetur: ne quid non hominis uentri natum esse uideatur. Miscentur sapores, & alio alius placere cogitur. Miscentur uero & terræ cœliq; tractus, inq; alio cibi genere India aduocatur. In alio Aegyptus, Creta, Cyrene, singulæq; terræ. Nec cessatur in ueneficijs, uita dummodo omnia deuoret. Planius hoc fiet in herbarum natura.

Lib. 9. cap. 20. Nec habent finem uitia, iuuatq; ludere impēdio, & lusus geminare, miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ.

Cap. 21. eodem. Non satis est abstulisse gēmæ nomen, Ametystus rursus absolutus inebriatur Tyrio: ut sit ex utroq; nomen improbum Tyriametystus, simulq; luxuria duplex.

D Lib. 9. Nullus iam prope mortalis æstimatur pluris, q̄ qui peritissime censum domini mergit.

Lib. 12. in procemio. Diu fuere occulta terræ beneficia, summumq; munus homini datum, arboresq; syluæq; intelligebantur. Hinc primum alimentum, harum fronde mollior specus, libro uestis: etiamnum gētes sic degunt. Quo magis ac magis admirari subit ab ijs principijs, cędi montes in marmora, uestes a Seribus peti. unionem in rubro maris profundo, Smaragdum in ima tellure quęri. Atq; hucusq; Plinij uerba recitauimus: quem cum hodie gramāticum uocant potius q̄ medicū, quid alijs quoq; super huiusmodi μεμιγμένοις uideatur, pergere monstrabimus.

In Theriacas adulterinas.

Idem de re medica lib. 3. cap. 52. Antidotum Mithridaticum laudant Medici, eiusq; diuersas afferunt compositiones, & ad cōmendanda pigmenta preciosa propter raritatem ingentes pecunias poscunt. Appēdunt nanq; singulas libras uicenis H. S. et infelicium credulitatē hoc quoque ingenio circūueniunt, ut illis persuadeant emere quæ noceant. Alia nanq; stomachum lędunt, alia caput aggrauant, alia pallorē afferunt, aggrauant & corporis maciem: & ita frequenter accidit, ut hi qui illorum Antidotis usi sunt, miserius morerentur, quasi bibissent uenenum.

Plutarchus.

Plutarchus grauis, & fide dignus autor est, nemo bonus & meliores literas edoctus, negat opinor: at is adeo adstipulatur Plinio in decade. 2. τῶν συμποσιακῶν, ut sic palam etiam prodiderit. ἀλλὰ inquit, πολὺ μᾶλλον ὅτι ἄν μιγνύντες τὰς βασιλικὰς καὶ ἀλεξιφαρμάκους ἐκείνας δυνάμεις, ἃς θεῶν χεῖρας ὠνόμαζεν. ἐρασίστρατος δὲ ἐλέγχει

τὴν ἀποπίαν καὶ περιεργίαν ὁμοῦ μεταλλικά, καὶ βοτανικά, καὶ θηριακά, καὶ τὰ ἀπὸ γῆς καὶ θαλάττης, εἰς τὸ αὐτὸ συγκεκρακότας. καλὸν γὰρ ταῦτα ἐάσαντες ἐν πτισάνῃ καὶ σικύᾳ καὶ ὑδρελαίῳ τὴν ἰατρικὴν ἀπολιπεῖν. ἀλλὰ νὴ Δία τὸ ποικίλον ἐξάγει καὶ γοητεύει τὴν ὄρεξιν. A

Quæ si latine audire malis, græce nesciens, sic habent. Quin multo magis, cum regales illas et efficaces uariorum remediorum mixturas conficiunt, quas Deorum manus appellant. Erasistratus autem cōarguit ab surditatem et curiositatem eorum, qui simul & metallica & herbaria & ferina, quęque terra gignit, quęque mare in unum cōmiscuerūt. At bene haberet, si his omissis in ptisana, & cucurbita, et hydrelęo medendi artē finiuissent. Verum per Iouem, ipsa rerum uarietas imponit nobis, & appetenti am illicit. Atque hactenus etiam Plutarchus. Varietas mat impostura.

Veniamus ad Celsum. Hic cum aliquas misturas probet lib. 5. ubi dicit, sæpe simplicia opitulari, aliquando etiam mista, tamen immodicas misturas uetat lib. 1. Homini inquit, utilissimus cibus est simplex, aceruatio saporum pestifera. Et condita omnia duabus de caussis inutilia sunt. quā & plus propter dulcedinem adsumitur, quod modo par est, tamen ægrius concoquitur. Quod si ita habet in cibis, quanto magis in medicinis, ubi grauia leuibus, & sine pondere habētia pondus, ubi corpore in uno frigida pugnant calidis, humentia siccis, mollia cum duris, sine pondere habentia pondus? Fitque tandem ille, quem poetæ fabulantur, Chaos rudis, indigestaque moles, Celsus.

Nec quicque nisi pondus iners, congestaque eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.

Galenus tametsi ex Neothericis est, tamen adeo non probat ineptas illas compositiones, ut ubicunque datur oportunitas, etiam pessime explodat. Veluti est illud, quod in Methodo non semel repetit. B

καὶ μὴν ὦ ἑταῖρε ἐν τῇ συμπλοκῇ τῶν εἰδῶν, οὐ φυλάττονται τῶν οἰκείων οὐσιῶν αἱ ἐνέργειαι, ὡς ἐπὶ ἑνὸς ἑκάστου εἴδους τῷ ὠφελεῖν εἰς νόσον ἥνπερ χρὴ θεραπεύειν, ἐνυπάρχει τοῦ προσήκοντος· εἰ μὲν γὰρ ἤτοι τὴν φύσιν. & quæ sequuntur. Quæ latine sic reddi poterunt fortasse. Galenus.

Sed o amice, *in mixtis speciebus non seruatur actio sua cuiusque substātiæ, sic ut in unaquaque substantiæ specie*, non deest quod morbo curando conueniat. Nam si aut corporum naturam inuenire possent, aut præstiti medicamenti uires, non esset fortasse ipsis tali uarietate opus: ueluti quibus unum medicamentum quod uni corpori conueniret, inuenire in parato esset. Nunc cum ignorant, utrunque parum recte, omnia miscent, unum scilicet, quod omnibus naturis quadret, moliri medicamentū studentes. Hanc ergo componendorum medicamentorum rationem primis illis medicis excogitatam arbitror, atque ut antiquum inuentum recipio. Cæterum tantum ab uera medicinali methodo abesse reor, quanto certe ratio nobilior est, transfusis in se mutuo cribris.

Dum autem hæc scribo, ex Francofordiensi emporio Scribonius Largus mihi affertur, idem bonus & uetus autor, qui tempore Iulij Cæsaris uixit: hic in principio Therapeutice suæ ad Iulium Callistum sic præfa-

C tur inter alia. Est hæc pars medicinæ ut maxime necessaria, ita certe anti-
quissima, & ob hoc primū celebrata atq; illustrata. Siquidem uerum est,
Antiquos herbis & radicibus eorum corporis uitia curasse: quod etiam
tunc genus mortalium inter initia non facile se ferro committebat. Et rur
sum a fine. Dabimus operam, ut simplicia primum ponamus. Interdum
enim hæc efficaciora sunt, q̄ ex pluribus composita medicamenta.

Lubens & uolens multa prætereo: ne & tedium pariat oratio, & alios
interim omittere cogamur: ex quibus est Hesiodus, & Poëta, & Medi-
cus, cui nihil tam dolet, q̄ quod ignorant homines, quantum boni insit
in malua & albuco, dum sic inquit.

Hesiodus. νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς
οὐδ' ὅσον μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ
κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισι.

Homerus. Homerus præterea, ubi subinde expatiari ad herbas datur, Dij boni,
q̄ lepide illas pingit, quantū philosophatur: uidelicet dum Calipsus hor
tos describit, hortos Alcinoi, dum Moly suum celebrat, & Nepenthen,
Cedrum, Loton, & id genus plantas alias: ut prorsus uera dixerit de illo
quidam, nihil non uidisse cæcum illum. Quanq; quid illos tam supersti-
tiose cōminiscor, quos aduersarij nostri naso suspendunt suo, uel potius
ut abrogatos, condemnant & naucifaciunt. Quicquid enim illi uel non
assequuntur, uel non proxime quæstum olet, illud ipsis abrogatum est,
Arnoldus. uel grāmaticum, medicum autē minime. Audiant igitur suū Arnoldum,
hominem quidem barbarum, sed plane sui seculi minime obscurę notæ.
D Huius etiam aphorismus est, & artis quoddam principium, ubi in prom
ptu habentur simplicia dolum esse, si quis compositis nitatur.

Auicenna. Et Auicenna lib. 2. cap. 2. Medicinæ inquit, simplices, habent opera-
tiones uniuersales, & operationes particulares. Nolo multis hæc perse-
qui. Equidem nolui a testibus pendere iudicium solum: nam id oratorū
est potius, q̄ hominis apud quē in precio sit ipsa ueritas. Cęterū quando
illi confugiunt ad testiū multitudinē, ad suos uidelicet Auicennas, & Ra
zes, & Serapiones, ut hinc roborent institutū suum, coacti sumus & nos
obijcere testes eorum ueteres, & eos aliquando in summo precio habi-
tos: ne hic quidem se esse nobis putent superiores.

Iam ad institutum redeamus, & quod simplex atq; herbaria medicina
salubrior sit, etiam rationibus aliquot confirmare nitemur. Hæc cum mul
tæ assignari possent, primē illa uel præcipua est, quod domi nobis nascun
tur & (ut Plinius inquit) optimus quisq; cœnat: q̄q̄ pedibus has igno
tas calcamus. Contra exotica quantis cum periculis aduehuntur, per ma
ria uasta, ratibus atq; nauigijs, in quibus omnium instar ibi sunt homo
tantum & audacia, & ea tamen interdum adulterata, antiquata, obsoleta,
reiecticia, nothaq;. Sunt enim infinita adulteria quibus ea gens Barbaro
rum imponit nobis: nisi non ueræ sunt quæ multis retro seculis Plinius
& Dioscorides de ijs prodiderunt.

Deinde, quod nec cognoscimus etiam, probata sint ne, uel adulterata quæ eminus aduehuntur. Quod inde maxime palam fit. Quotus enim quisque est nostratium, qui unquam crescere uidit folium Indum, Nucem Indicam, Iuncum odoratum, Cypirum, Cardamomū, Cinnamomum, Calamum odoratum, Balsamū, Agollochum, Canchamon, Cyphi, Helenium? Denique omnia illa, quæ hodie præcipua in officinis habētur. Præsertim, si in ea re iudices constituātur & speculatores homines, qui in simplicibus uestigandis nullam unquam bonam horam collocauerunt: qui interdum adeo sine literis sunt, ut conuinci ualeant, nunquam decem paginas in Plinio, uel Dioscoride legisse, immo quorum id aliqui palam fatentur. Qui si mihi Messuen suū citabunt, qui huiusmodi suis notis pingat, Turbith uidelicet album, gummosum, etc. sic enim illi loquūtur, Perinde id mihi facit, quemadmodum Plinius, uel Strabo Indiam mihi spectatam proponunt: quam cum nunquam oculis contuitus sum, interim tamen ex Ptolemęo per spacia & miliaria demetior, quantū sit illo miliū, idque per gradus, usque ad minutissima minuta, quam tamen si casu contingat uidere, non agnosceremus. Verum id somniare est potius, non rei exactam noticiam tenere. Nemine nominatim perstringam, sed noui tamen, qui cum se rerum naturas & formas exactissime callere glori aretur, ubi allatæ fuerant, nihil cognouisse. Sunt qui ne Petroselinum probe perspectū habeant: cum id tamen nouerint omnes ex popina coci, & coquinariæ epularum structrices. Experti autē medici est, non ex nomine tantum tenere herbam, uel quod libet tādem est illud simplex, uerumetiam contrectasse, uidisse, gustasse, olfecisseque oportuit. Hinc enim est, quod etiam Dioscorides, non ex aliorum narratione, scripsisse se historiam suam iactat, sed omnia suis locis uidisse, tetigisseque, & tentasse.

A

B

Postremo, quod est omniū maximum, magno redimuntur quæ transmarina sunt. At nos Crœsi, uel Midæ non sumus. Proinde stultum fuerit, illic impēsas facere, in rebus longe petitis, ubi domi habeas, quod non solum minoris redimas, interdum etiam gratis, uerumetiam quod naturæ & temperamento conueniat plus. Ad hæc magna pars, & omnis ordinis homines exotica illa pharmaca abhorrēt, & quo quisque salutis suæ studiosior est, immo quo quisque sanior incorruptiorque uiuit, eo amplius nauseat ac detestatur. Vidi qui cum maximis ęgretudinibus laborassent, pharmaca omnia deprecabantur. Vidi qui citius etiam perierunt, quam pilulas, aut electuarium uellent glutire. Quibus si herbam aliquam, uel radicē propinasses, non detrectassent. Quod dico, notius est, quam ut demonstratione egeat: cum sint hodie eorum multa milia qui mecum sentiant. Contra simplices herbæ, radices, semina, flores, arborum fructus, & folia, & si quæ sunt alia nostræ terræ, cocta, assa, frixa, macerata, insolata, tusa, expressa, idque melle, quod in terra Germanica copiosum prouenit: saccharo, quod ipsum quoque non tā magno cōstat, & ex proxima Hispania petit: aceto, mulso, aqua, non tā homini sunt cibus, quam salutaris medicina.

C Et ut maxime donemus, acriores uires habere, quis em̃ id inficiatur? tamen suas cuiq; terræ herbas, ad hominum naturas contemperauit Deus Opt. Max. Nec minus spica illa, quam nos Nardinam uocamus operabitur, si probe adhibeatur, q̃ Sticas illas remotissime ex Arabia allata. Possem enim huiusmodi multa, quæ ἀντιβαλλόμενα illi uocant, coaceruare. Proinde maiores uires habent, sed in sui climatis hominibus, quibus sunt creata.

Quod autem obijciũt, nihil nos proferre posse ex nostris terris, quod Gariophilis, Cinnamomo, Piperi, Galangio, Nuci muscatæ æqualiter confortet ac calefaciat. Id respondemus nostra culpa fieri, qui hoc ignoramus. Deinde contẽptam aliquam herbam, uel non adeo odoriferam, idem ualere atq; præstare, si non tam delicati essemus. Verũ id palatũ nostrum non fert: quia non titillat, quod non ex Calococijs asportatur.

Ergo damnas tu, fortasse obijciet ex illis aliquis, magistrales illas compositiones, Messuæ, Auicennę, Serapionis. Item duo illa Luminaria apothecariorum, maius & minus. Subinde illud Copiæcornu, quod Thesaurum uocant, ex quo ad omnes morbos promuntur medicamina? Bona uerba. Scriptores non damno, nisi quantum inepte latine nobis redditi sunt: & periculum est ob hanc rem, quod in multis cum periculo eos imitemur. Sed neq; ullius quoq; mercem damno, id quod initio præoccupaui, sed aio, suis seculis scripsisse, suæ etiam genti, Arabes Arabibus, Barbaros Barbaris, idq; in suo etiam cœli climate. Cum enim illi
D mihi idem in Dioscoride & Plinio opprobrent, & propterea eo minus etiam probant, cur mihi quoq; non simile liceat caussari, si ad locorum distantias tantopere esset respiciendũ. Quanq; aliud longe res cum Dioscoride habet, qui Simplicibus tantum agit: quæ tametsi locis aliquibus acriores uires habent, in quolibet tamen climate pro suo temperamento idem operãtur. Nec minus Vrtica urit, siccat, ac pellit in nostro climate, q̃ apud Sabeos, et remotissimos Asianos. Sileo quod alia secula sunt. Deinde quod in Germania [a]gimus, non in Asia, non in India, quas nationes constat aliã temperiem̃, aliud cœlum, aliam item influentiã habere.

Postremo uel ob hoc non necessaria, quod succidanea multa habemus. Quis enim neget, & nostris herbis esse uim, ut prędixi? nisi quis plane detrahere [a]usit opifici, præsertim, cum id pleno consensu confirment magni etiam scriptores & emperic[i].

Præterea, ut me[illegible]on magnope interest, q̃ sumptuose quisq; cœnet, si uel totam etiam Arabiã (ut Heliogabalus) heluetur & abliguriat: ita nihil moramur, mõ nobis permittant ac donent, idem præstare posse nostræ terræ Simplicia, quæ illorũ ultromarina. Habeant qui ditiores sunt sua aromata, suũ Moschũ, Sandalos, Been, Rhaponticũ, & Rhabarbarũ, quin si uolent, uniones etiã uorent & gem̃as ut Cleopatra, quę multis aureorũ milibus constent, mõ non inuideant pauperibus suã uindemiã, id est, Marrubiũ, Scolopendriã, Inulã, Hysopum, Elelisphacon, Buglosson,

Plantaginem, & uel Quercum etiam, & uilissima camporũ gramina. A

Atqui inquiunt illi rursum, talia scribunt doctores medici, atq; illi in primis, qui antesignani habentur. Tum cõmunis quoq; Praxis (quam sic uocant) ita habet. Belle prorsus. Et hos optarim aliud didicisse, & uel sero sapere, cum id suæ etiam ipsorum conscientiæ testentur. Id sic pulchre efficient, si non tantum ad seplasiarios, uerum ad se quoque herbarum cognitionem spectare putauerint. Denique si in compositis & simplicibus immodice miscendis, non toti sint, atq; adeo consenescant, sed herbarum quoq; uires, quid ualeant, & in quibus gradibus, ueluti in æquilibrio præponderauerint. Quod Dioscor. docebit comprimis. Inde Plinius, & Theophrastus. Auicennam & Serapionem quoq; si quis accersiat, nihil repugno, modo ad fontes semper adspiret. Comperi enim dum sedulo in Dioscoride & Plinio uersor, nihil aliud habere Auicennam, q̃ quod in ueterum quoq; libris scriptum habetur: habeamq; mihi male propitios omnes Musas & Medicos, ni singula simplicium Auicennæ ex uno Plinio & Dioscoride demonstrem, si quis curiose a me requirat. Alioqui quale, ac quantum est illud artificium scribere myropolę. Recipe pilularum aurearum, cochiarum, ana scrup. 15. et acuant cũ diagridij gr. ℞. fiant pilulæ. 7. cum syropo de sticade. Vel sic. Recipe Electuarij de succo Rosarum drach. 3. diaphiniconis, Electua. Indi ana drach. 1. sachari quantum sufficit, & fiat bolus. &c. Quæ omnia rudissimus quisq; barbitonsor in uno & altero mense facile perdiscet, quando sic omnia etiã acupicta habentur, & constituta, ut nisi quis plane Thessalius asinus sit, nõ possit aberrare. Pollicebatur olim Thessalus quidã (ut inquit Gale.) huiusmodi quandã θεραπευτικὴν nimirũ sex mensiũ spacio, atq; ob id ab omni medicorũ schola explodebatur. Atqui dispeiriã, si ad triuialem illã medicinã spectes, ni ita habeat, & oĩno uerum dixerit Thessalus. B

Sed quando ita in aromata incidimus, libet obiter referre, quod sæpe ex ore nobilissimi ac doctissimi equitis Hutteni audiuimus, & quod ille etiam Guaiaco suo inseruit. Aui mei, inquit, Laurentij Hutteni frugalitas magno nobis ad gloriæ ambitum incitamento esse debet. Is cum locuplete esset censu, ac in magnis etiam Principum nostrorum negocijs domi pariter ac militiæ uersaretur, in suam domum, piper, crocum, zinziber, et id genus peregrina condimenta nunquam admisit: nec alio ipse, q̃ ex nostra lana uestimento uti solitus est, cum ob bene gestam rem preciosæ illi quandoq; uestes donarentur. Idq; non tantum faciebat ipse, sed magno etiam apud æquales suos conuicio mores hominum insectabatur. Quasi non apud nos inquiens, nascatur, quo si gulæ oblectamentis oblectari opus sit, condiri nostra possint. Atq; hactenus quidem ille. Vlr. Hutten.

Quanq; quid hunc tantum cõminiscor: cum id prisci etiã testentur historiarũ scriptores, non nisi tenuissimo uictu, & paucissimis pharmacis uictitasse maiores nostros: & tamen cum sic uiuerent frugaliter, bene firmatis corporibus fuisse, contra famem, sitim, frigus, plane duratos & ada

C mãtinos, raro ægrotaſſe, ſenes effectos: cũ nos ad primas pruinas ſtatĩ manus ac pedes cõtrahamus, et quo plurib. alienis pharmacis utimur, eo magis ac uehementius ab morbis urgemur. Quotus enim quiſq; eſt, ex delicatulis illis, qui cum ſtatim ad retentum bombum, uel crepitum, haurit potionem, non ſtomacho, hepate, podagra, hydrope, morbo regio, uel gallico crucietur? Quos inq; magis diuexant hæc mala, q̃ qui ex myropolijs uiuunt, qui omnẽ ſimplicem uictũ contemnunt? Rurſum, quos magis incolumes cernimus, q̃ qui ſimplici contenti uictu, & procul ab officinis, pultẽ miſcẽt caſeo & ouo, quemadmodũ de Catone dicit. Non erat quidem noſtrũ inſtitutũ, eo uſq; progredi: ſed quãdo cum bonis, æquiſq; hæc agimus, libertate noſtra confiſi, ſimulatq; de animis illorũ erga nos æquis, magis ignauiã noſtrã & lubricitatẽ lamẽtari, q̃ alicuius damnare mercẽ, ſi nõ dolo & uſura nimia hãc diſpẽſauerint. Neq; ſic quoq; contẽnimus tranſmarina, ut nõ eadem etiã in magno precio habeamus, ſi pro tempore adhibeantur cum delectu, & qui hæc redimere ualeant. Deinde ſi frequenti lectione, & ſedulo ſcrutinio, herbarũ noſtratium eo promouerint Doctores, ne primo loco haberent exotica: cũ tot, tantaq; ſuppeditent etiã domi noſtræ domeſtica et inquilina. Alioqui niſi id plurimum referret, male cum Hippocrate actum fuiſſet, & cum alijs, qui illi ſucceſſerunt ueteribus medicis, qui tanto diſpendio bonorũ & corpuſculi, in ſyluis & montibus oberrarũt, herbis inueſtigandis & quæritandis:
D male illi tot ſolitudines, exteraſq; nationes peragraſſent, idq; alijs & alijs diebus & temporibus anni, id quod de ſe teſtatur Dioſcorides præſtitiſſe, niſi diuinum plane eſſe duxiſſent, cum herbis philoſophari: ſed ut hodie noſtrates faciunt in ſcholis, ſediſſent, & potius de rebus nullius ad uitam momenti diſputaſſent, fataq; hominũ, non ſua, ſed aliena fiducia gubernaſſent. At quanto prudentius quondam egerunt Aegyptij, quibus tanta cura fuit in adhibendis medicis (ut inquit Herodotus) ut ſingulis etiã morbis ſingulos medicos pręfecerint. Alij enim ſunt apud eos ocularij medici, alij dentibus, alij alui partibus & interaneis medicantur: adeo, ut medicis referta ſint omnia. Rati impoſsibile eſſe, ut quis omnium morborum, & cauſſas & remedia quæat in promptu habere.

Cæterum unde irrepſerit talis ille, tantuſq; herbarum neglectus: deinde tam craſſa & ſupina illarum cognitio, nemo diſertius tradidit Plinio, Huius hæc fere uerba ſunt natura. hiſto. lib. 25. in præfatione. Illud ſatis mirari non queo, interiſſe quarundam herbarum memoriam, atq; etiam nominũ quæ authores prodidere noticiam. Quis enim non cõmunicato orbe terrarum, maieſtate Roma. Imperij profeciſſe uitam putet cõmercio rerũ ac ſocietate feſtæ pacis, omniaq; etiam quæ occulta ante fuerant, in promiſcuo uſu facta? At Hercle, non reperiuntur qui norint multa ab antiquis prodita: tantum priſcorum cura fertilior, aut induſtria felicior fuit, ante milia annorum, inter principia literarum Heſiodo præcepta agricolis pandere orſo, ſubſecutiſq; nõ paucis hanc curam eius. Vn-

de nobis creuit labor. Quippe cum inquirenda sint, non solum postea inuenta, uerumetiam ea quæ inuenerant prisci, desidia internitione rerum, memoriæ inducta. Cuius somni caussas quis alias, quã publicas mundi inuenerit? Nimirum alij subiere ritus, circaq; alia mentes hominum detinẽtur, & auariciæ tantum artes coluntur, antea inclusis gentium imperijs intra ipsas. Ideoq; & ingenijs quadam sterilitate fortunæ, necesse erat animi bona exercere. Reges innumeri honore artium colebãtur, & in ostẽtatione has præferebant, opem & imortalitatem sibi per illas prorogari arbitrãtes. Quare abundabãt, & prẽmia & opa uitæ: posteris laxitas mũdi, & rerum amplitudo damno fuit, postq; senator censu legi cœptus, iudex fieri censu, Magistratum, Ducemq; nihil magis exornare q̃ census, postq; cœpere orbitas in autoritate summa & potẽtia esse, captatio in quæstu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo, pessum iere uitæ pcia, omnesq; a maximo bono liberales dictæ artes in contrariũ cecidere, ac seruitute sola profici cœptũ. Alius hanc alio mõ, & in alijs adorare, eodẽ tñ habẽdi quo eat spes hoĩm, tendente uoto. A

In eandem sententiam Gale. in Therapeu. lib. 1. Nemo nostra ætate ueritatis inquisitioni est deditus, sed pecuniam, & ciuilem potentiam, & inexplebiles uoluptatum delicias omnes eousq; suspiciunt, ut si quis sapientiæ quoduis studium sectetur, pro insano hunc habeant. Et cætera, quæ require eodem loco citato. B

CONCLVSIO.

Sed hæc omnia tam longo repetita ptincipio, quorsum nam spectant, aut quo tandẽ consilio a nobis dicta sunt? Nimirum, ut obsoletis hactenus atq; obscuratis diuinis herbis, & omnis generis plantis, deniq; quicquid uel cãpi uel syluæ gignũt, rursum in usum reuocemus, antiquitatẽ & sarta tecta, quod dicitur, instauremus, collapsæq; herbariæ medicinæ manũ ut porrigamus. Deinde, ne inter paucos esset illarũ peritia & cognitio, sed totus mũdus agnosceret magnalia Dei, quæ nusq; pclarius est uidere, q̃ in ipsis herbis, tã festiuiter, tot & tam uarijs col[illegible]ribus pictis, cũ tot floribus, seminibus ornatis, & quod est oĩm maximũ, tot etiã uiribus pditis. Postremo, q̃d me uidẽt urgere, posterioris seculi & neoterici Medici, id ipsi multo uehemẽtius, maioriq; opera psequant. Quod si me quoq; cõsultorem audiant Medici, cũ uideant illi hodie alia secula [illegible]olescere, mores illius quoq; Comici, hęc res a[illegible]m uitã, aliã etiam dietam postulat, relictis tot ueteribus ambagibus, & barbarorum n[illegible]js, tot incertis traditmentis, immo nugacissimis nugis, pro his genuinæ ac puræ illæ Medicinæ se mancipent. Purani uoco, quæ ex Hypocrate, Galeno. Theophrasto, Plinio, Dioscoride, Oribasio, & id genus priscis rei Medicæ scriptoribus, & artis ipsius primis principijs petitur, agnoscetq; οἱ διαιτᾶν discedant ab his, quos hactenus, & quasi diuos admirati sunt, & in precio habuerunt: discent inde salubri[illegible]ac præsentius mederi, minus aliōqui grauatam satis miseram plebeculam exigere & compilare, minori

C quocp compendio, & maiori cum oblectamento, ueterum subinde ingeniorum elegantiam, splendorem, rerum cognitionem admirabūtur, barbaros detestabunt, dum uidebunt quicquid usquā est in Auicena, in Raze, in Serapione et Messue, idem quocp in Hippocrate, Galeno, Celsocp, & alijs multo luculentius haberi: planecp æsopicę corniculę pennas esse, quicquid in uniuersum iactant hodie omnes barbarorum scholæ: quæ prætercp quod ascititia & alienum furtum sunt, pristinum etiam splendorem suum amiserunt, insulsacp uerborum stribiligine conspurcata: ut interim omittam, quod multo laudatius est, fontibus potari, q̄ turbidis lacunis, & ex magistris artis sapere, q̄ ex ineptis & obstreperis corniculis. Accedunt linguæ, quas nullo uncp tempore licuit discere felicius. Accedunt secula, quæ reuelato fuco, detectacp impostura, meliorem institutionem requirunt & moliuntur. Postremo & optimi libri, quos nuncp licuit parare promptius, minoricp pro pecunia. Nec tam facile parabiles uncp fuere Germanis, Bertrucij, Sillani, Gordonij, Auicennæ, & id genus alij, q̄ nunc sunt integri Galeni, Græci et Latini, Celsi, Oribasij, Hippocrates & Plinij. Simul bonos quocp & studiosos medicos, itemcp myropolas mihi uelim ignoscere, quos necp docere uolui, necp pstringere. Dicam enim & illud Christi, qui pro nobis est, nobiscum sentit. Verum de stolidis, ineptis, et impostoribus nobis sermo fuit. Absit autem, quod hominū uicium, in artis calumniam uoluerimus detorquere. Cum nulla D tam sancta professio sit, quæ non alat monstra sua.

INVOCATIO DIVINI AVXILII.

VETERIBVS Medicis hunc fuisse morē uideo, ut scripturi de Re Medica, ante omnia sūmi Dei, aut alicuius numinis auxilium implorarent. Fecerunt idem & Poetæ quōdam Homerus, & Vergilius: quod ut celebre habitum, ita pium iuxta, ac sacrosanctum. Quo magis miror, quomodo abolita lōge religiosissima consuetudine, illa tandem recepta est, fucata & adsentatoria rhetorum beneuolentiæ captatio: quam ut minime improbo, ita miseret me plane ineptiarum & ingratitudinis nostræ. Cum enim in omnibus humanis rebus diuina ope & clementia plurimū indigeamus, tū maxime in pharmacis porrigendis, morbis quocꝫ subinde peruestigādis & curandis numine inprimis est opus: uel maximo etiam, & uere diuino Hippocrate consentiēte, qui in libro de Medici nouitij institutiōe sic inquit. Quamplurima præter res, Medicum habere certum est. Siquidem Deorum cognitio, cogitatiocꝫ & metus, in eius mente uersatur. Quando in plerisqꝫ morbis, siue symptomatis, Medicina plurimum etiam Dijs concedit, Deosqꝫ colere reperitur. Medici namqꝫ plurimum Dijs concedunt. q̄m Medicina, posse omnia, sibi non arrogat: neqꝫ hoc in ea existit. Proinde & Mesue in hunc modum Canones exorditur suos. In nomine Dei, misericordis, cuius nutu sermo recipit gratiam. Et item libro suo Cura-

tionum. Sanat ſolus languores Deus, & de frugalitatis ſolio produxit in largitate ſua Medicinam benedictus, glorioſus, & excelſus. In quo ſolo latiſſime ab Galeno diſſentio, qui ab ſola corporis & humorum temperie morborũ cauſas trahens, nullos a Deo infligi, uel curari impie fabulatur. Quando igitur et ipſi ſimilem operã meditamur, & magnifica opera Dei, quæ in PLANTIS ille quotidie, & mirabiliter operatur, conſpicua facere intẽdimus, Chriſtianum eſſe arbitramur, ſi ante, quam ad deſcriptionem accingamur, prius factorẽ quoq; ipſum DEVM opt. max. ductorẽ operis nobis conſtituamus, auſpicijs noſtris ut benigne faueat, ſuſceptoq; ſemel negocio longe operoſiſſimo, patrocinari dignetur. Subinde munera noſtra, quæ in templum conferimus ſuum, boni conſulere. Vt noſtra hæc legentes, conſimiles quoq; rerũ effectus, quos primi illi Medicinæ ſcriptores obſeruarunt, partim etiam noſtra experientia didicimus, et ipſi aliquando experiantur et conſequantur. Clamemus igitur & nos quoq; cum religioſiſſimo Poëta,

O DEVS,

Da facilẽ curſum, atq; audacibus an̄ue cœptis,
Ignaros uiæ, mecum miſeratus agreſtes,
Ingredere, & u[illegible]s iam nunc adſueſce uocari.

¶ A Plantagine igitur exordia ſumpſimus, nõ ſolũ quia uulgaris, & notiſsima hæc herbula eſt, uerũ etiã q̃ nulla æque diuinitatem DEI referat in ſe, excitetq; ſub[illegible]de et animet, ad ſui ipſius agn[illegible]onem, & operum ſuorum, qui ſemper operatur mirabilia in minimis, negligit uero q̃cquid hominibus altũ, et ſuſpiciẽdũ uidet.

A

Plantago Maior.

B

Breyter Wegrich.

C

Plantago Minor.

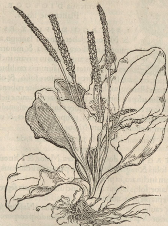
D

Spitzer Wegrich.

Plantago Rubea.

A

B

Rot Wegerich.

DE PLANTAGINE

Rhapsodia Prima.

❡ Nomenclaturæ Maioris

GRAECAE,

ἀρνόγλωσσον. πολύνευρος. προβάτειος. ἑπτάπλευρον.

LATINA,

Arnoglossa. Ortigia. Cynoglossa. Coturnix. Heptapleura. Gelapyros. Polyneuros. Lingua agni. Septinerula. Stelaphuros.

GERMANICAE,

Wegerich. Schoffzung.

❡ Nomina Minoris

LATINA,

Lanciolata. Plantago minor.

GERMANICA,

Klein Wegerich. Spitz Wegerich.

C

PLACITA AVTHORVM

Sententia DIOSCOR. de Plantagine lib. 2.

Deduplici Plantagine.

PLANTAGO DVPLEX EST, Maior, & Minor. Habet minor Plantago, angustiora, minora, molliora, tenuiora, & maioris leuoris folia, coliculos angulosos in terram inclinatos, flores pallescentes, & in summis caulibus semen.

Maior contra, crassior, speciosiorq; est, latiore folio, & oleris figura. Angulosus etiam Plantaginis huius caulis est, modice rubens, altitudine cubitali, ex medio usq; ad summū cacumen, paruo semine uestitus.

Radices illi sunt teneræ, pilosæ, colore candido, crassitudine digitali.

Plantago ubi nascitur.

Nascitur Plantago humentibus locis, prope lacus, sepes, & uliginosa loca. Efficaciorem, melioremq; usum Maior habet.

Sententia PLINII lib. 25. cap. 8. de Plantagine.

PLANTAGINIS duo sunt genera, Maior, & Minor. Minor angustioribus folijs & nigrioribus, linguæ pecorum simillimis, caule anguloso, interdum inclinato, in pratis nascens.

Altera Maior, folijs laterum modo inclusa: quæ quia septena sunt, quidam eam Heptapleuron uocauere.

D

Huius & caulis cubitalis est, & Napi similis. Nascitur in humidis, multo efficacior. Vis mira, in siccando, densandoq; corpore cauterij uicem obtinens.

Sententia APVLEI de Plantagine, cap. 1.

GRAECI ἀρνὸν agnum uocant, γλῶσσαν uero linguam. Rursum quod sæpe adnata habeat germina, in longitudine septem lateribus similia, Græci ἑπτάπλευρον uocauerunt. Cæterum sunt eius species duæ. Nam quæ Heptapleuros nominat̃, est maior forma, folijs ornatioribus, & latioribus, & neruosis. Nascitur in uallibus atq; hortis, necnon & paludibus plurimum, et in pratis, estq; magis cōstrictiua. Alia uero minor, atq; nigrior, leuior, & tenuior. Nascitur in chartarijs locis, sed in usum uarie adhibet̃.

Eadem fer Serapion.

Sententia HERMOLAI BARBARI de Plantagine.

PLANTAGO quandoq; Septineruia. Quanq; Heptaneruia alia uidetur herba q̃ Plantago. Id quod exemplario quodam aduersus collectiones, cui nomē est, Botanicon, aperte liquet. Quippe in quod tres quęruntur herbæ. Plantago ternis uncijs, Septineuron senis, Leoneuron quoq; ternis. Neq; quæ sit Leoneuron, intelligo. Flosculus ei Lanugineus, ut frumento, particulatim erumpens, ut Aphaca, & Intybum. Inter spicatas est Plantago, sed Minor, nigrioribus folijs, & linguæ pecorū

ſimillimis, unde nomen apud Græcos Arnogloſſo. A

Hieronymus Herbarius de Plantagine.

PLANTAGO triplex perhibetur. Maior, quæ Septineruia, & Arnogloſſa. Minor, quæ Lancea lata, q̃d lanceæ ſimilis ſit. Et Aquatica, cui ranę inſident frequenter. Vnde & Germanis **fröſch leffel krut**, dicitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, & areſacit in ſecũdo ordine. Habet autem auſteri aliquid. Ideo aduerſum ulcera maligna, & fluxus, & putredines congruit. Areſacit autem citra uellicationem, participeſq; eſt acerbitatis. Et tam fructus, q̃ ipſius radix poteſtatis ſunt propemodũ eiuſdem, niſi quod aridioris & minus frigidæ. At fructus tenuiſſimarum partium eſt: radices autem partium craſſiorum. Folia porro ipſius herbæ areſacientia, tenuiorum partium, & poteſtatis minus frigidæ.

VIRES & iuuamenta eius ex Dioſcoride.

Vim habent folia exiccatoriã, cõſtringentẽ. Quare omnibus malignis ulceribus et fluctioni oportunis, atq; elephanticis, ſordidiſq; illita, pſunt.

Profluuia ſanguinis, ulcera quæ ſerpunt, epinictidas, carbunculos, nõ maſq; cohibent.

Vetera ulcera, & inæqualia cicatrice obducunt.

Chironia ſanant. B

Sinus conglutinant.

Morſibus canis, ambuſtis, igni inflãmationibus, panis, parotidibus, ſtrumis, ægylopijs illita cum ſale proſunt.

Coctũ cũ aceto & ſale olus, dyſentericis, cœliaciſq; ſumptũ ſubuenit.

Datur & in locum Betæ, cum lenticula coctum.

In leucophlegmatia, inter aridas epulas herba decocta datur.

Comitialibus, et ſuſpirioſis data, proficit foliorum ſuccus. Colluta ſub inde oris ulcera purgat.

Cum cimolia, aut ceruſa, igni ſacro medetur.

Fiſtulis infuſus prodeſt.

Lippitudinibus, & aurium doloribus, idem ſuccus inſtillatur.

Additur quoq; in oculorum collyria.

Gingiuis cruore ſuffuſis, & ſanguinis reiectionibus pota confert.

Clyſtere dyſentericis.

Contra tabem datur in potu.

Aduerſus ſtrangulationes uuluæ in uellere ſub[illegible]itur, etiamſi uulua fluctione laboret.

Semen ex uino potum, alui fluctiones, & ſanguinis exſcreatiões ſiſtit.

Decocta radix, & manducatu, & collutione dentium dolores ſedat.

Eadem cum folijs, ulceribus renum, & ueſicæ in paſſu datur.

Ferunt tres radices, cum tribus uini cyathis, & pari aquæ modo tertianis auxiliari, & quatuor quaternis.

Sunt qui radicis geſtamine diſcutiendis ſtrumis utantur.

C Syri ius Plantaginis & calamynthæ cũ melle produnt ijs mederi, quos uires defecerunt, datũ die secunda, & quarta, & parasceue. i. ueneris die. Hoc autem ueluti arcanũ accipito, quod ueraci experiẽtia compertũ est.

EX APVLEIO.

Herbę Plãtaginis radix in collo suspensa, capitis dolorẽ mirifice tollit.

Succus quoq; tepefactus, fomentando uentris dolorem adimit: et si tu mores fuerint, tusa herba & imposita, tollit tumorem.

Potui datus idem succus, et interiora sanat, & thoracẽ purgat mirifice.

His qui purulentum cum sanguine exscreant, herbę Plantaginis succũ dato bibere, sanabuntur.

Semen tusum, et subinde in uulnus sparsum, uulnera cito sanat.

Et ipsa herba tusa & imposita, refrigerat ea loca quæ nimio calore urgentur, & persanat.

Ad uentrem sistendum, & aceto cocta in mero bibitur mensura unius cyathi.

Serpentium morsibus trita, & ex uino sumpta prodest.

Lumbricis purgandis herbam Plantaginẽ contundes, & succi eius de cochleario dabis bibere, ipsam q̃tidie herbã tusam umbilico imponito.

Pistata cum axungia, sine sale, instar malagmatis facta, et imposita, duriciam discutit.

In febre quartana, succus in aqua mulsa ante duas horas accessiõis po-

D tui dato, & miraberis effectum.

Idem facito in tertiana, & radices tres conterito, & sub accessione cum uino, aut ex aqua ieiunus bibat.

Podagræ, & omnium neruorum dolori et tumori folia contusa, uel pisata cum salis modico, & imposita, optime facere certum est.

Secundæ doloribus, semen contritum prodesse creditur.

Vulneribus recentibus contusa folia cum axungia uetere, sine sale imponuntur, et laborans sanus efficietur.

Si cui pedes tumuerint ex itinere, Plantago contusa, & cum aceto imposita tumorem tollit.

Si cui ulcus secus oculum, siue nares natum fuerit, herbæ Plantaginis expressæ et contusæ succo, lana molli madefacta, et imposita, per dies nouem curat.

Cum axungia ueteri parotidas s̃nat, ulcera oris omnia, et alcolam mirifice, persanat.

Tusa, & imposita, morsum canis rabiosi sanat.

Contra omnes uesicæ difficultates herbæ Plantaginis folia, uel radices ex passo fortiter medentur.

EX PLINIO.

Nulla res æque sistit fluxiones, quas Græci ῥευματισμοὺς uocant.

Vis mira in siccando, densandoq; corpore, cauterij uicem obtinens.

Febres frigidas leuiores facit Plãtago ex aqua mulsa, duabus horis an

te accesſionem pota binis drachmis, uel A
Succus radicis madefactæ, uel tuſæ, uel
Ipſa radix trita, in aqua ferro calefacta.
Pituitas, eruptionesq; emendat Plantago, panosq; ſanat cum ſale.

EX ORIBASIO

Deſiccat absq; aliqua mordicatione Plantago, ea quæ necdum ſtupida ſunt. Nam & ſemen, & radix ſimili ſunt uirtute. Quanquam ſemen amplius extenuat.

EX MACRO HERBARIO

Maiorem uim tamen eſſe
Dicunt Maiori,
Qui cum lachryma medicatur aduſtis,
Et ſtrophas ſpargit, ſuperaddita cum ſale trita.
Hydropicis ut olus decocta prodeſt.
Sic iuuat aſthmaticos, ferturq; iuuare caducos,
Et dolor hac auris ſedabitur.
Pellitur ex oculis tumor hac.

Experimentatores HERBARII.

Arnogloſſa hepar confortat cum aqua Endiuiæ, & ſacharo albo, ſi epithimetur. B
Extinguit ignem ſacrũ, cum ſucco Semperuiui & aceto.
Remouet hæmorroidas, cum puluere radicis Aron.
Et omnem carnem, quæ eſt ex ignis uſtione, refrigerat.
Menſtrua retinet.
Valet etiam hemopthoicis, & ulceratione pulmonis laborantibus.
Radix cocta cũ aqua & piretro, ualet dolori dentiũ, ſi tepida indatur.
Succus cum aceto ualet ad maculas & lentigines detergendas.
Ad quartanam eſt eius uſus cum theriaca ante acceſsionem.
Et ſemen & radix aperiunt meatus hepatis, & renum obſtructus.

Iuuamenta Minoris, Ex MACRO.

Cuncta poteſt Plantago minor prædicta iuuare,
Quamuis non tantas uires uideatur habere.

DESCRIPTORES PLANTAGINIS.

Dioſcorides lib. 2. Theophraſt. lib. 7. cap. 9.
Plinius lib. 25. cap. 8. lib. 26. cap. 6. 9. 11.
Apuleius cap. 1. Oribaſius
Serapion cap. Liſen alhamel. 233.
Herm. Barb. in Corollario ſuo.
Macer dict. Plantago.
Galenus. 6. Simpli. cap. 56. Ad Paternianum cap. 215.
Idem de morbis curandis lib. 5.
Platearius cap. 29. lib. de ſimplici Medicina.
Hieronymus herbarius dict. Plantago.

C

Helleborus Niger.

D

Chriſtwurtz.

DE VTRO QVE HELLEBORO, ALBO, ET NIGRO,

Rhapſodia Secunda.

¶ Nomenclaturæ Albi

Grecæ, ἐλλέβορος λευκός. ἀσκίον. πιγνατόξειρις. γόνος ἡράκλειος, πολύῤῥιζος. ἀνάφυσος.

Latinæ, Helleborus albus. Veratrum album.

Teutonicæ, **Weiß Nyeßwurtz.**

¶ Nomenclaturæ Nigri

Græcæ, ἐλλέβορος μέλας. μελαμπόδιον. πολύῤῥιζον. μελανόῤῥιζον.

Latinæ, Helleborus niger. Prætion. Veratrum nigrum.

Teutonicæ, **Chriſtwurtz.**

PLACITA Authorum de HELLEBORO. A

Albi Vetratri, secundum DIOSCOR. descriptio.

FOLIA FERT BETAE, aut Plantaginis similia, sed breuiora & nigriora, rubescentia. Caulem cauum, quadrantalem, tunicis conuolutum, cum arescere coepit. Radicibus nititur multis tenuibus, ab oblongo capite exeuntibus, ceparũ modo fibratis. Nascitur in montibus & asperis. Radices messibus colligendi. Optimũ habet candidũ, friabile, carnosum, modice extentũ, nec tamẽ Iunci modo mucronatũ, quod frangẽdo puluerẽ emittit, & tenuẽ habet medullã, gustu non admodũ feruens, neq; saliuam subinde ciens. Huiuscemodi autem strangulat.

Nigri.

Folia ei uiridia, Platani similia, minora, folijs Sphondylij proxima, subaspera, pluribus diuisuris incisa. Caulis asper, flores purpurei, racematim cohęrẽtes. Semen Cnici, quod in Anticyra Gesamoides uocant, quo deiectiones moliũtur. Radicibus cohæret nigris, tenuibus, a capitulo cepæ simili confibratis, quarum est usus.

In collibus, asperis, & sitientibus locis nascitur. Locus.

Optimum quod ex Anticyra petitur. Eligi debet corpulentum & plenum, in quo tenuis sit medulla, acre gustu, feruensq;. Electio.

De inuentore & monstratore ex PLINIO.

MELAMPODES fama diuinationis artibus nota est. Ab hoc appellatũ ferunt eum, qui niger Helleborus dicitur. Alij pastorem eodem nomine inuenisse tradunt, capras purgari eodem pastu animaduertentem, datoq; lacte coram sanasse Proetidas furentes. B

Tempus Collectionis ALBI.

Tempestiuum esse tradunt messibus Album. Sed non facile colligitur. Nempe caput aggrauans, nisi præsumatur allium, & subinde uinum sorbeatur, celeriterq; fodiatur.

Superstitiosa Collectio Nigri ex THEOPHRASTO.

Cum præparatione solenni, & religione quadã, colligitur Niger, ut inquit Theophrastus. Siquidẽ gladio circũscribebatur primũ. Deinde qui succisurus est, ortũ spectat, precaturq;, bono omine ut id sibi liceat, Dijs sibi concedentibus, Apolline scilicet & Aesculapio. Ad postremũ aquilæ uolatus obseruat. Fere enim secantibus ille intererat: atq; si propius ille aduolasset, moriturum illo anno qui succidisset, augurium erat. Tandem eximebatur, quemadmodum & ex Albo interior medulla.

DIFFERENTIA VTRIVSQVE.

Purgat aũt Niger humorẽ melancholicum, per uentrẽ in primis inferiorẽ. Albus uero per superiorẽ, crassos & glutinosos humores expellit.

Subinde Nigrum, equi, boues, suesq; cauent, cum impune Candido uescantur. Tametsi Nigro uiolentius Album dicatur.

Vtriusq; quoq; semen, coturnicibus gratissimũ est, ut scribit Aristot.

C quam ob caussam ueteres eas damnauerunt mensis: nunc quæruntur.

Durantia ALBI.

Durare uim Albi. xxx. annis ferunt.

Temperamentum utriusque.

Abstergendi, calefaciendique potentiæ est, unde ponitur tertio ordine calefacientium & arefacientium.

Præparatio & administratio.

Antiqui corticem carnosissimum, & radicem eligebant, quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spongijs opertam, turgescentemque in longitudinem findebant. Deinde fila in umbra siccabant, his utentes. Nunc ramulos ipsos ab radice sua grauissimi corticis ita dantes. Pani etiam compinsitur & torretur. Quidam porrigunt in sorbitione pultis, aut alicæ. Quidam cum modicum antea dederint cibum.

Mesue sic corrigendum censet, uidelicet ut maceretur prius in melle et passulis, uel in iure gallinarum & aliarum carnium, abiecta deinde radice.

Sunt qui cauata radice raphani, indunt de Helleboro per diem, inde rursum extrahunt: feruntque tum raphanum soluendi uim habere.

Alij infundunt in oximelle, uel uino dulci, aut syropis, uel robob, ut uocant, atque subinde ministrant. Adhibito fortasse & ordei modico, uel rizo.

Vigorant eius operationem sal Indus, Daucus, Petrosilenon, Piper longum, Hysopus, Ca-

D lamentum, & Origanum.

Vires & Iuuamenta ALBI ex DIOSCORIDE.

Purgat uomitionibus, diuersa & multiplicia trahens.

Miscetur collyrijs, quæ claritati oculorum officientia repurgare possunt.

Ducit idem menses.

Fœtus in utero necat.

Sternutamenta cit.

Quinetiam melle cum polenta maceratum, mures enecat.

Carnibus concoctum eas minuit.

Datur ieiunis, per se, & cum Sesamo, aut Tapsiæ succo, aut alica, aut mulsa aqua, aut pulte, aut lenticula, aut sorbitione aliqua alia.

Pani etiam conpinsitur, & torretur.

Mensura, dispensatioque eius, ab ijs tradita est, quibus præcipuum fuit studium de ea docere. Dant siquidem aliqui Veratrum album in sorbitione pultis, aut alicæ. Quidam cum modicum ante cibum dederint, præsertim in ijs, in quibus suspecta, timendaue strangulatio, aut corporis imbecillitas impediet. Tanto enim sic ea purgatio perficit. propterea, quod importuna corpori non aduenit.

Sedi etiam, ex Veratro albo appositæ balani cum aceto, uomitiones faciunt.

Item suppurationi ueteri.

Eodem phthiriasis emendatur.

Item scabies, impetigo, fistula callosa.

Decocto eius in aceto, & collutione dentium, dolor sedatur. A
Muscæ quoq; in eo enecantur, si cum lacte maceretur.
Medetur quoq; morbis comitialibus, uertigini, melancholicis, insanientibus, limphaticis, podagricis, hydropicis incipientibus, tympaniticis, stomachicis, spasticis, clinicis, Ischiadicis, elephantiæ albæ, lepris, tetano, tremulis, quartanis, quæ aliter non desinant, tussi ueteri cum inflamatione, torminibus redeuntibus.
Galli, ut inquit Plinius, sagittas, in uenatu Helleboro tingunt, circumcisoq; uulnere, teneriorem sentiri carnem affirmant.
RAZES
Helleborus niger choleram nigram curat.
Albus uomitum facit.
Ipsum tamen bibere non est securum.
Iuuamenta NIGRI ex Plinio & Dioscoride.
Prodest comitialibus, melancholicis, insanientibus, articulorum doloribus, & resolutis.
Educit choleras uarias, & phlegma per aluum.
Elixaturæ potu, caligo fugatur.
Duricias suppuratas concoquit & purgat, facto inde cataplasmate.
Auditum reddit, si surdis auribus indatur, atq; post biduum, triduumue repellatur. B
Cataplasmata ex eo tollunt maculas, lepras, scabies, omnem deniq; impetiginem.
Sanat scabies etiam: in quem usum cum thure cerauę, piceq; & cedrino liquore inungitur.
Ex aceto per se emplastri modo impositum, uitiligines, impetiginesq;, & lepras emendat.
Purgat superiorem uentriculum, pituitam trahens & bilem: daturq; per se, & cum scamonio saleq;, drachmæ, aut trium obolorum pondere.
Ore diu tentum acetum, in quo coctus sit Helleborus, dolorem sedat.
Miscetur omnibus emplastris, quæ exedendo sunt.
Contra cutem subeuntes aquas, cum farina ordeacea, uinoq; emplastri modo utiliter imponitur.
Seritur ad radices uitium, fitq; ex eis uinum, quod purgando est.
Trahit menses, idem appositum.
Fœtus in utero enecat.
Fistulas purgat inditum, & post tertium diem exemptum.
Iuuamenta Nigri ex MESVE.
Diximus uitari Album, quia præfocatiuus est, Nigrum autem deberę sumi, sicut concordant omnes, & proprie rectificatum secundum artem: et non conuenit nisi animosis corporibus, idq; veris tantummodo tępore.
Datus itaq; quando, & cui conuenit, facit reuiuiscere, et constitutionę temperatam. Hæc enim est proprietas eius secundum Hippocratem. Et

C ipſe quidem mundificat totum corpus, & ſingula membra, & ſolutione educit cū facilitate cholerā permixtā phlegmate. Et mūdificat ſanguinē.

Et trahit a uenis ſuperfluitates mixtas ſanguini, immo a toto corpore, a concauitatibus membrorum, & quibuſlibet partibus remotis.

Eſt ex rebus ſolennibus in mundificando cerebrum & caput totum, & inſtrumenta ſenſuum, neruoſq; & uiſcera, una cum ueſica, & matrice.

Et confert iuuamētum manifeſtum ægritudinibus eorum, ſicut ſedę, hemocraneæ, maniæ, melancholiæ, uertigini, epilepſiæ, & paralyſi.

Item apoſtematibus membrorum, ſcrophulis, cancro, & herpeti.

Deſtillatur acetum decocto eius in aurem, & confert tinnitui, & ſibilis, & corroborat auditum.

Confert ægritudinibus ſplenis, & febribus antiquis, longis, quartanę, cholericæ, & melancholiæ difficilis eradicationis.

Prouocat quoq; urinam, & menſtrua.

Frequens etiam uſus eius colorem inducit corpori bonum, cutem repurgat, & quamlibet ſcabiem abſtergit.

De VERATRI purgatione, ſeu Helleboriſmo, Hippocrates ad Democritum philoſophum.

QVI non facile per ſuperna purgantur, ante potionem corpora multo cibo, quieteq; madefaciant. Cum autē Veratrum potauerint, corpora magis commoueant, nec dormiant. Quod autem agitatio, & motus cor-
D pora conturbet & moueat, nauigatio demonſtrat. Cum aūt Veratrū magis agere, & purgare uolueris, corpora magis cōmoueto. Veratrū aūt ijs periculoſum eſt, qui ſanas carnes habent. Pręterea qui poſt potiōis purgationem non ſitiunt. Spaſmusue poſt Veratrū lœtalis eſt. Si in magna purgatione ſuperueniat, malum eſt. Si in uentris motionibus, & purgationibus, & uomitionibus ſponte factis, quemadmodum oportet, purgētur, confert, & facilem ferunt: ſi minus, cōtra. Quemadmodum pręterea in præſcito, prognoſticoue dixeramus, ſupna purgatio his cōmoda eſt, qui cibos ſine febre auerſantur, coruellicantur, caligāt, os amorore uexatur: & ut in ſuma & in uniuerſum dicamus, doloribus cunctis, qui ſupra pręcordia ſunt, confert. Per inferna uero, cum ſine febre tormina uexāt, lumborū dolor, genuum grauedo, cum menſes non facile decurrunt, cū dolores ſub ſepto tranſuerſo ſunt. Cum uero ſic potionabis, urbanos, ocioſos, pigros corpore plurimū caueto & obſeruato: maxime uero fuſcos, carnes humidas habentes, et ſubſiccas, balbos et blæſos. Qui uero p morbi principia, pituitosá per potionem diſcutere & diſſoluere nitunť, pitui-
E ta creſcēte nihil proſunt: quemadmodū in libello de ptiſana dixeramus. Crudus enim morbus cū eſt, nihil cedit. Quæ eñ morbo repugnant & ſalutifera ſunt, cōtabeſcūt. Debilitato ſiquidē corpore, morbus ſupat, languēteſq; nō medicabiles facit. Veratro aūt, Helleboriſatoue eos, quibus de capite deſtillat rheuma, purulentisue dato, maliue coloris, nec rauceſcentibus, nec lienoſis, nec ex anguinus, nec uentoſitate laborantibus, nec

tussi sicca, nec siticulosis, nec uẽtris dolore uexatis, nec distẽto uẽtriculo, A nec pcordijs, & ilibus, & scapulis distẽtis, laterumq; dolore uexatis, nec torpidis, nec hebetius cernentibus, nec auriũ tinitu laborãtibus, nec lotium nõ continẽtibus, nec arcuatis, nec uentriculo, stomachoue nõ ualentib9, nec ficosis, nec furũculosis. Sin aũt Veratro purgare uideat, per superna tutius purgabis, per inferna uero minime: qs cibis ualide nutricabis & replebis. Quemadmodum aũt in pdictorio dixeramus, nec cibaria auersantes, & nigra supuomentes, & delyros potionato. Prę dolore parũ dormientes, lumina, & oculos audaces & patentes, uel reclinatos, tortuososue habentes, turgidos, caligantes, mali coloris, & discolores, nec febre ẽ æstuãtes & præfractos: quemadmodũ in libello de ptisana diximus, sesamo mistũ, et sesamoides cõmode per superna purgat. Potio aũt est drachma, uel eius dimidiũ cũ aceto mulso, tertiã aũt huius partem cũ Veratro misceto, & minus præfocat, strangulatue. Quod & longas quartanas purgat, & eos qui longa & molesta febre uexãtur, & eos qui non sitiunt, nec exscreant, hosq; non ante tria trinũdina, quandoq; & laterum morbo laborantes, conuoluulocq;. Sicuti autem in libris de fœminarum morbis dixeramus, si locelli purgationis egeant, purgato.

NOCVMENTA.

Nigro uiolentior Albus est. Proinde hodie in usu non habet. Sed & B olim senibus, pueris, fœminis, imbecillibus, inuidis, et quibus exulcerata præcordia fuissent. Item sanguinem exscreãtibus, causarijs uel latere, uel faucibus, negabatur.

Niger interficit, canes, mures, & porcos,
Et stercus ipsum bibentes perimit gallinas.

COMMVTATIO

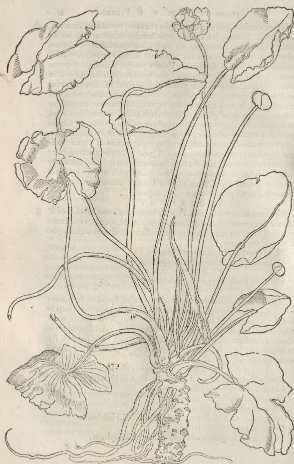
Loco eius hodie usurpant Scammonium.

DOSIS

Themison binas, non amplius drachmas dabat. Sequẽtes, & quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui Helleborũ fortissimi ducis similitudini æquabat. Concitatis eñ intus omnibus, ipsum primũ exire. Mihi uidet, inquit Macer, significare Plinius, Albi dimidiũ pondus tantõmodo dandum, id est, quia Nigri est drachma una, aut. ℈. scrupuli, Albi sit dimidiũ. Secus Mesue. Dosis eius est, inquit, a cha. [illegible] sex, usq; ad tertiam. 3 1. uel usq; ad. 3 1.

AVTHORES & descriptores Helleborі.

Plinius lib. 25. cap. 5. Dioscorides lib. 4. de Helleboro.
Galenus. 6. simplicium pharma. cap. 125.
Mesue in canonibus uniuersalibus.
Theophrastus lib. 9. cap. 10. 11.
Auicẽna lib. 2. De Helleboro. Macer dict. Helleborus.
Serapion. cap. 333. Rases.
Hippocrates in epistola ad Democritum philosophum.

C **DE NENVPHARE,**

Rhapsodia Tertia.

¶ NOMENCLATVRAE ALBI

Græcæ, νυμφαία

Latinę, Nenuphar, Clauus Veneris, Digitus Veneris, Alga palustris. Papauer palustre.

Germanicæ, Horwurtz / Kollerwurtz / Sehblům / Horstrang.

Vnde sic dicta.

NENVPHAR, nata traditur, ut inquit Plinius, a nympha, erga Herculem zelotypa, & mortua. Quare Heraclion uocant aliqui. Alij Rhopalō, a radice clauæ simili. Siue, ut placet Dioscoridi, Nympheæ nomen uēdicasse sibi uidetur, quoniam aquosa amet. Plurima em̄ inuenitur in Helide, in Anygro amne, & in Beōtiæ Haliarto.

Genera eius ex DIOSCORIDE.

Duplex est. Quædam nigra, quædam alba radice. Quædam albo, & quædam luteo flore.

Εἰκὼν ALBI.

Folia habet lata, quadamtenus super aquam emergentia, solida. tenacia, coriacea, grauiter olentia. Aliquando tamen etiam sub aquis sunt,
D pluraq; ab radice una prodeuntia. Flos candidus, Lilio similis, in medio, quod crocum sit, habentem. Hic postq; defloruit rotundus, & rotundite pomo, aut papaueris capiti similis, colore nigro. Radix magna, aspera, clauæ alicuius modo nodosa.

LOCVS.

Nascitur in paludibus, & stagnantibus aquis.

TEMPVS.

Effoditur Autumno.

Placitum TEOPHRASTI lib. 9. cap. 13. de Nymphęa.

RADICVM differentias, tum succis, tum odoribus accipere licet. Sunt em̄ aliæ acres, alię amarę, alię dulces, & aliæ suauis olentiæ, alię grauis: dulcis Nymphęæ uocatæ, quæ nasci in lacustribus solet, ut in Orminiensi agro, & Marathone, & in Creta insula Beōti, Madonaim hanc appellāt, fructumq; mandunt. Gerit folia, super aquam ampla.

PLINIVS de Nymphæa.

Nascitur in aquosis Nymphęa, folijs magnis in sum̄a aqua, et alijs ex radice prodeuntibus, flore Lilio simili: et cum defloruerit capite Papaueris. In caule secatur autumno. Radix nigra in sole siccatur, aduersaturq; aluinis. Est et alia Nymphęa in Thessalia, amne Penęo, radice alba, capite luteo, Rosæ magnitudine.

Sententia APVLEI de Nymphæa cap. 68.

Νυμφαῖα Gręce Cacabon, Lothonietram, Rhopalon: alij Androgomos, alij Hydrogogos, alij Heracleos, Latini matrem Herculianā, Algam palustrem, Papauer palustre, Clauū Veneris, & digitum Veneris dixere.

Nascitur in aquis stantibus. Ita denique nomen sumpsit. Thyrso nigro, lenis folijs, similibus herbæ Cicoreæ, aqua ex parte superantibus, flore pallido, fructu siue semine lato, denso, atque gustu argilloso: radice stipidiosa, nigra & acerrima. Præterea nascens in Ompenio tenus flumine: cuius flos niger est, radix alba, & aspera. A

TEMPERAMENTVM.

Et radix, & semen uim citra uellicationẽ habent arefaciendi. Alioqui tamen frigidæ & humidæ complexionis in secundo.

VIRES & Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Cœliacis utiliter in uino bibitur, & intestinorum torminibus.

Lienem minuit.

Stomachi & uesicæ doloribus, emplastri modo imponitur.

Vitiligines ex aqua exterit.

Capilli defluuia, quas ἀλωπεκίας, dicunt, cum pice imposita, explet.

Bibitur etiam contra nocturnas Veneris, & somniorum imaginationes, quas compescit atque restinguit.

Semen cum uino potum, uentrem sistit,

Trita plagis imponitur.

Cocta in oleo, cum rosa, uiola, & pauxillo uini granatorum, usque ad uini consumptionem, erisypelam extinguit.

Succus cum uino tritus, datur dysenteriæ compescendæ.

Idem facit radicis succus.

Testium tumori superimponitur. B

Illinitur non ualentibus dormire.

EX THEOPHRASTO.

Plagæ, trita & imposita, sanguinem sistere traditur.

Vtilis & ad difficultatem intestinorum pota.

EX PLINIO.

Venerem in totum adimit (ut diximus) Nymphæa Heraclia, eadem semel pota in .xl. dies.

Insomnia quoque Veneris, a ieiuno pota, & in cibo sumpta.

Illita quoque radix genitalibus, inhibet non solum Venerem, sed effluentiam geniturae: ob id corpus alere, uocemque dicitur.

EX APVLEIO.

Radices eius rades, & dabis manducare dysenterico diebus decem, & sanabitur.

Idem efficies, si cum uino austero propinaueris, aut certe eius succum uino intritum, mistumque.

EX SERAPIONE, RASE, Albasare, Isaaco, et Mesue.

Dixit Aben Mesua. Vinum quod fit ex Nenusare, est bonũ tussi, & pleurisi, & mollit uentrem, & est fortioris operationis quam uiola.

Dixit Alchantzi. Radix Nenusar, in die uirtutẽ habet mãdragoræ.

Dixit Isaac Eben Amram. Nenusar nominatur interfector apum, &

C est similis floribus uiolarum, sed est frigidior & humidior eis, confertque sodæ calidæ, & inducit somnum, imprimisque oleum ipsius. Et quando ponitur super apostemata calida, confert.

EX PLATEARIO.

In Septembri collectū, per duos annos, in multa efficacia seruat. Et melior flos est, qui in calidis regionibus reperitur, q̃ ille qui in frigidis.

Fit ex floribus eius syropus, cuius usus est in febribus acutis, & ad hepatis calefactionem.

Contra dolores capitis ex calore, imponūt Saraceni flores in aqua per noctem, & mane bibunt talem aquā, & flores, uel naribus applicant.

EX IOANNE VIGONIO.

Nenufar frigidæ est, & humidæ complexionis in secundo. Ideo flos eius bullitus in oleo, uiola, & oleo omphacino, parumque uini granatorū usque ad consummationem uini, erysipelam extinguit.

EX AVICENNA de uiribus cordis.

Nenufar appropinquat Camphoræ in iudicio, nisi quia est humidior ea. Et eius quidem humiditas, caussat in substantia spiritus, qui existit in cerebro, pigritiā & torporem, nisi egeat humectatione, ut temperet. Spiritus aūt in corde, non uidet pati ab eo hoc nocumentū, quod patitur cerebrū, immo præbet forte iuuamentū. Nam proprietas suæ aromaticitatis confortat spiritū qui est in corde. Nocumentū uero frigiditatis, & hu-

D miditatis ipsius, est secundū quid. Et temperat croco, & Cinnamomo.

NOCVMENTA.

Plinius autor est, eos qui biberint, intra duodecim dies, coitu, genituraque priuari, & ob id corpus alere, uocemque dicitur. Quanque ab Auicenna inter ea quoque scribitur, quæ cor quoque confortant.

AVTORES, ET DESCRIPTORES.

Theophrastus lib. 9. cap. 13. Dioscorides dict. Nymphæa.
Plinius lib. 25. cap. 7. Libro item. 26. cap. 7. 8. 10.
Georg. Valla. dict. Nymphæa. Apuleius cap. 68.
Auicenna lib. de uiribus cordis. Symon Ianuen. dict. Nymphæa.
Serapion ca. 122. Ioan. Vigonius. Rases.
Hieronymus Herbarius.

NYMPHAEA ALTERA.

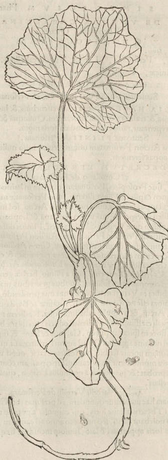
NYMPHAEAM alterā, sunt qui Nymphonā uocant. Nascit priori similis, radice tamē [illegible] didiore, & aspera, Florem luteū gestans, splendentem, rosæ similem. Item a radice uelut glirium caudas trahens.

VIRES, ET IVVAMENTA.

Bibit et semē & radix in nigro uino cocta, cōtra muliebres fluctiões.

AVTORES.

Plinius lib. 25. cap. 7.
Dioscorides lib. 3. cap. Nymphæa [illegible] tera.
Et cæteri quos supra citauimus.

C

DE VNGVLA CABALLINA, Rhapsodia Quarta.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, ἄρκτιον:
Latinæ, Personatia, Lappa, Vngula caballina.
Germanicæ, Roßhůb.

PLACITA AVTHORVM

Sententia DIOSCORIDIS, de Personata.

FOLIA HABET maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, & nigriora, & crassiora, caulem albicantem. Quanquã & interdum uidua caule reperiatur, radice intus candida, foris nigra.

Sententia PLINII de Personata.

Error Plinij in Personata. Quidam Arcion Personatam uocant, cuius folio nullum est latius, grandes Lappas ferentem.

DECRETVM HERMOLAI BARB. in Corollario de Personata.

Arcion, siue Prosopites, Personatam quidem in latino sonat, sed pro Petasite tamen capitur a Plinio, dicente, folio Personatæ nullum esse latius, grandes lappas ferentis, quos nos non in Arctio, sed in Petasite cerni

D

Petasite Bardana. mus. Petasiten interpretor, quã uulgo Bardanã, & Lappam maiorẽ interpretant: Arction quæ Vngula caballina dicit. Plinius differentiã in noĩe tenuem constituit, Petasiten Personatam, Arction Persolatam appellan-

Lib. 25. cap. 9. Persolata. do. Persolatam inquit, quam nemo ignorat, Græci Arction uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraq; & crassiora, radicem albam & grandẽ. Quæ oĩa fere cum Dioscoridis Arctio conueniũt.

Persoluta. Persolyton. Nominat & Persoluta, siue Persolyton a Plinio, herbæ genus Aegyptiæ in hortis seri coronamentis solitum, duobus generibus, mas, & fœmina, inhiberi subdita ea Venerem uirorum maxime prodendo. Illud commonuerim, maiora esse Personatæ, hoc est, Petasitæ ac Bardanæ, quã Persolatæ, hoc est, Arctij, & Vngulæ caballinæ folia. Radicem Personatæ candidam, digitali crassitudine, fastidiendi odoris: Persolatæ brachiali, & odoratam, flore in spica purpureo. Galenus & hanc, & superiorem, eodem Arctij nomine appellat. Quod autem Personata sit, quam Lu. Colu-

Persona. mella Personam uocari scribit, ne dubitem, facit, quod utilem pecori, quod uipera momorderit, scarificationi superpositam cõmemorat, quod & Plinius probat: & propterea a nonnullis Echion, quasi Viperariam tradit appellari.

ἐπιγραφὴ Marcelli Vergilij de Personata.

Personata hac utebantur quondam, ad personas tota Græcia & Italia, quoties in Theatris alijsue locis, qui cognosci a populo nollent, egisse quippiam uolebant, facili, sed non toto anno ad eam rem, ex incultis & pinguibus locis apparatis. Maio, Iunioq; mensibus frequentem fuisse

palilibus & floralibus uerisimile est, tribus decerptis folijs, quorum uno frontem, duobus alijs utrinque malas uestiret, relictis inter eorum spacia liberis, uidendi, spirandi, loquendique meatibus. Est enim foliorum Personatæ tanta amplitudo, ut longe maius, quam humana facies est, tribus uestiri spacium possit. Neque immerito hic cucurbitarum folijs comparauit: figura enim illis respondet. Et si pinguiore loco nascantur, magnitudine etiam superant. Caussaque hæc est, cur Græci etiam, ab eodem personarum usu, Prosopida, & Prosopion uocauerunt. Lappa dicta est, quoniam illi congener est. Nascitur ubique Personata, & quoniam desierunt uti Christiani ad personas, ob eam quam diximus caussam, nec alios habet in sanitate usus, & parum hoc nomine nunc cognoscitur. A

Personacia, quare Lappa dicta.

CALVMNIA SENTENTIAE PLINIAnæ, circa Personatam, Nicolai Leoniceni lib. de erroribus Medicorum.

Sed non est nunc nobis cum Auicena, sed cum Plinio negociũ, quare ad ipsum reuertamur. Hic lib. 25. de Arctio, quamuis Echion errore codicis, ut arbitror, legatur, ita scribit. Arction quidam Personaciam uocant, non multos infra uersus, Plinius ita scribit, Personacia, quã nemo ignorat. Licet ante, & hic, pro Persolacia, Persolata, uitiose scribatur, tamen quod sequitur, probat Personaciã esse legendã. ita enim subiungit. Græci uero Arction uocant: folia habet maiora etiã cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraque, et crassiora, radicem albã & grandẽ. Hæc ex uino bibitur, denariorũ duorũ pondere. Videtur profecto duo Arctij genera putauisse, quorum utrunque Personata diceret, alterumque biberetur contra serpentes ex aceto, alterũ ex uino. Attamen & Dioscorides, & Galenus, ac Paulus de uno tantũmodo Arctio, Prosopite, Personacia scripserũt. Esse uero idẽ Arction, siue eandẽ Personatam, quã primo & secũdo loco describit Plinius, eiusdem Plinij uerba apertissime ostendũt. Nam de prima ita scribit. Quidã Arction, Personaciã uocant, cuius folio nullũ est latius, grandes lappas ferentẽ. Hic aũt proculdubio Plinius innuit illã, quæ a nostris tum Bardana, tum Lappa maior uocatur. Quã ideo ueteres, Personatã dixerunt, quoniã hac propter amplitudinẽ foliorum, ad Personatos faciendos utebantur. Hanc uero eandẽ, eadem ratione Dioscorides, Galenus & Paulus Prosopitem, id est, Personaciam, nuncuparunt, ac folijs cucurbitæ, nigrioribus tamen, atque hirsutioribus, constare tradiderunt. B

APOLOGIA PANDVLPHI COLlinucij pro Plinio, contra Leonicenum.

Vis & aliud uidere, indiligentis hominis argumentum de Personata. Plinium taxat, quod duplicem illam esse crediderit. Tamen ut id uerum esse comprobet, ne quid integri ad defensionem Plinio relinquatur, nulla ratione Echion, pro Arctio, codicis uicio positũ dicit. Sed ne sic quoque Plinium, aut seipsum intelligit: quod uerum esse mox agnosces. Post A=

C garici descriptionem, Echion herbam. 25. uolumine continuo subiecit Plinius, Quae quoniam capitula habeat, uiperis similia, ideo Echios, qua si uipera cognominatur. Duo huius genera, Pulegio similia, floribus coronata. Tertium lanugine spinosa, distinctum pingit, Addit praeterea. Quidam Echion Personatam dicunt (non Arction, ut praue inserere Nicolaus uoluit) quorum opinionem, quoniam longa foliorum & floris differentia improbaret: subijcit. Cuius scilicet Personatae folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Ac si dicat. Tria Echij genera diximus Pulegio similia, cui parua sunt folia, & quae floribus coronantur. Falluntur qui Echion dicunt esse Personatam, grandes lappas ferentem, cuius folio nullum est latius: quae omnia a Pulegij similitudine maxime discrepant. Non intellexit in morsum praeceps Leonicenus Plinij uerba, illorum sententiam apposite improbantis, qui Echion Personatam esse dicebant. Nam ea parte, qua Plinius scripsit, Cuius folio nullum est latius: Leonicenus, cuius illud, ad Echion retulit: non ad Personatam, ut Plinius, & grāmatica ratio postulabat. Necp enim ideo duplicem Personatam esse credidit Plinius, quia quosdam Echion Personatam dicere, & ex aceto radicem dare scripsit. Nam hic de Personata non agebat, sed de Echio: de qua ut quaecūcp ab auctoribus scripta compererat aperiret, ideo quosdam Echion dicere Personatam scripsit, & ex aceto dare potui. Non enim probe claudit (quod saepe diximus) Quidam dicunt, ergo Plinius credidit: ac praesertim cum Echion triplicem pinxerit, & ex foliorum &

D floris differentia non esse Echion personatam aperte senserit: atcp ideo post paucos uersus, non iam de Echio, sed de Personata notissima herba speciatim uerba facit: eamcp Arction & personatam Graeca & Latina appellatione nuncupauit: neminemcp illam ignorare dixit: ut eos etiam uidelicet distringeret, qui supra Echion paruis folijs herbam personatā latissimis constantem putauerūt. Bene ergo omnia quadrant. Sciatcp deinceps Nicolaus hoc in loco bellissime significasse Pliniū, atcp ita credidisse, aliud Echion esse pulegio similem: aliud personatam folijs maioribus cucurbitae: quas unam h.rbam esse quidam putauerunt.

Echion uerū quod sit.

Sed quoniā de Arctio sermo incidit, quando & pro Plinio & studiosis scribimus: ut haec nostra legentes (quantulacūcp illa sint) aliquid sem per arripiant, quod in cōmunem utilitatem conferre possint (quod tota defensione, quātum potuimus obiter curauimus, Leonicenus uero uitauit) hoc subnecte . uisum est: cp Arction Graeci duplicem esse tradiderunt. Vnā quidem, quę et Arcturion diceretur: cuius folia Phlomo (quā latine Verbascum dicimus) similia, crassiora tamē & rotundiora esse dixerunt: semen uero minuto Cymino simile: quod tam ipsum cp radix Ischiadicis & dysuriam patientibus efficaciter daretur. Alterū, quam Arction, & Prosopiten, & Prosopion, & Aparinem dicerent: nos Personatam & Lappam. de qua egimus: a..ibas quarto Dioscorides pinxit, Plinius Primam septimo & uigesimo: Alteram, quo diximus libro tradidit.

Arction duplex.

Verbascum altera species Personatae.

Sed Aparines nomen a Dioscoride positum, non probauit: quando aliam esse a Personata Aparinem, & figuræ, & uiriũ diuersitate monstrauit. Aparine quę.

Sententia SIMONIS IANVENSIS de Vngula Caballina.

Vngula Caballina, Farfara, ut quidam dicunt, Dardana, duas habet species. Minor, quę campis et locis siccis nascitur, & in uineis. Altera Maior, quæ in marginibus aquarum semper inuenitur, maiore folio, nec ãngulis sic manifestis, & parua radix eius, odorifera, quam quidam Cassulã cordis uocant. Suspicor legẽdũ, Bardana.

Idem de PERSONATIA.

Personatia inquit, in cõfectione Mithridati minoris, exponitur in antiquis Synonymis, quod est Bardana, Lappa maior, Dronega. Quod etiã Plinius uidet dicere. Personata inquit, a quibusdã Echion uocat, cuius folia nullum latius, grandes lappas ferens. Sed alia est Echios. Dronega.

Sententia AVTORIS PANDECTARVM

Personatia in Antidotario, in confectione Mithridati minoris exponitur in antiquis Synonymis, quod est Lappa maior, Bardana, Dronega, Persolita.

De Vngula Caballina sic Galenus. 6. simplicium, cap. de Tussilagine. Et est Vngula Caballina, uel Nenuphar terrenum, uel Farsana. Nominatur autem Tussilago, quod tussientibus, & orthopnoicis conferre creditur. Tussilago species Vngulæ Caballinę Matheo Siluatico.

Et rursum. Tussaligo, Chamęleuce, Vngula Caballina, est species Tapsi barbati. B Tapsus barbatus Chamæleuce.

IVDICIVM nostrum.

Videtur plane uterq;, & Ianuensis, & Pandectarum scriptor ignorasse Vngulam Caballinam, et impositum illis a Plinio: quoniam alicubi Lappam uocat Personatiam. Nec legisse opinor, quæ esset Arction apud Dioscoridem. Mihi apparet in re tam manifestaria, immerito nos torquere, quando ad unguem prorsus quadrat in Caballinã Vngulã Dioscoridis Arctij descriptio. Facit nobiscum Barbarus, & ipse acerrimi homo iudicij. De Plinio certe Collinucius uiderit.

Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Drachmæ unius pondere pota, cum pineis nucibus, purulentis extussientibus auxiliatur.

Trita, dolores in artubus, astrictius uin ctis illita sedat.

Folia utiliter antiquis ulceribus illinuntur.

EX APVLEIO.

Personatiæ herbæ succus, cum uino ueteri in potionem datus, omnes morsus serpentium, uel colubri, mirifice sanat.

Item si ijsdem folijs cingas febricitantem, febrim fugat.

At uulnus, etiam si cancer erit, herbæ Personatiæ aqua foueto. Deinde ipsam cum nitro & axungia, & picula cum aceto tere, & in panno in-

C ducito, & imponito.

Ad intestinorum dolorem, herbæ Personatiæ succi cyathum unũ, ex melle cyathis duobus ieiunus bibat.

Radix cum sale marino trita, morsui canis rabidi imponitur. Sic & ad ambusta, succi eius cyathum, ex melle cyathis duobus da bibere.

DESCRIPTORES Personatæ.

Dioscorides lib. 4. cap. Arcion.
Plinius lib. 25. cap. 7.
Hermolaus Barbarus in Corollarijs.
Vergilius Marcellus.
Symon Ianuensis,
Nicolaus Leonicenus.
Apuleius, cap. 36.
Scriptor Pandectarum
Pandulphus Collinutius.

DE ARISTOLOCHIIS Rhapsodia Quinta. A

¶ NOMENCLATVRAE Rotundæ.

Græcæ, ἀριστολοχία στρογγύλη.
Latinę, Aristolochia.
Germanicæ, Holwurtz / Biberwurtz / Hinschkrut.

¶ Nomenclatura Longæ, uel Maioris.

Græcę, μακρὰ ἀριστολοχία. δακτυλῖτις. μελόκαρπον. πύξινον.
Latinę, Aristolochia longa.
Germanicę, Holwurtz die lang.

PLACITA AVTORVM DE ARISTOLOCHIIS.

¶ Sententia DIOSCORIDIS de Aristolochia Rotunda.

ARISTOLOCHIA Rotunda, nomē ex eo sibi adoptauit, q̄d existimetur optime puerperis opitulari. Tria eius genera tradūtur. Vna quę fœmina uocatur, folijs hederaceis, pręstanti odore, cum acrimonia, mollibus, subrotundis, multis ab una radice germinibus, pręlongisq; palmitibus, flore candido, tanq; pileolo rubro, grauiter olente.

EIVSDEM de Aristolochia Longa.

Aristolochia longa, mascula, appellat̃ a nōnullis Dactylitis, lōgiore q̄ rotundo folio, tenuibus ramulis, dodrantalibus, flore purpureo, grauiter olente, q̄ marcescens in pyri similitudinem conformatur: tuberibus radicū rotundis, ut rapum. Longę uero radix digiti crassitudinē, et palmi longitudinē implet. Nōnunq; paulo grandius adolescit. Ambę colore intus buxeo, gustu amaro & graui. Est etiamnū tertia Longa, quæ Clematitis uocatur, ramulos habens tenues, refertos folijs subrotundis, minori Semperuiuo similibus, flores Rutę pleniores, radices longiores, tenues, crasso cortice odoratoq; uestitas, odoramentorū spissamētis cōuemētes. B Aristolochia Clematitis.

Sententia PLINII de Aristolochijs, ex lib. 25. cap. 8.

Inter nobilissimas Aristolochiæ nomen dedisse grauidę uident̃. Q̄m esset ἀρίστη λεχοῦσαις. Nostri Malum terræ uocant. Quatuor gn̄a eius seruant. Vnū tuberibus radicū rotūdis, folijs inter maluā et hederā nigrioribus, pinguioribusq;. Alterū masculæ, radice longa, quatuor digitorū longitudine, baculi crassitudine. Tertium longissimę tenuitatis, ?tis nouellę, cui sit pręcipua uis: quę Clematis uocat?, ab alijs Cretica. Omnes colore buxeo, caulibus paruis, flore purpureo, ferūt baccul? paruas uelut Capparis. Valent radice tm̄. Est & quæ Pistolochia uocat̃, quarti gn̄is, tenuior q̄ proxime dicta, densis radicis capillamētis, Iunci plenioris crassitudine. Hanc qdam Polyrrhizon cognomināt. Odor omniū medicatus, sed oblonga radice, tenuiorię gratior. Carnosi em̄ est corticis. Vnguentis quoq; nardinis conueniens. Nascuntur pinguibus locis, & campestribus. Effodere eas messibus tępestiuū, ita defœcato terreno seruant̃. Maxime tn̄ laudat̃ Pontica, & in quocūq; pōderosissima, quæq; medicinis aptior. Pistolochia.

C Rotunda contra serpentes. Oblonga in sũma gloria est, etiam modo.

Sententia APVLEI cap. 19.

Aristolochiã græci Ararezam uocãt, alij Ephasion, seu Hephasiã, alij Lestitin, alij Pixionicẽ, alij Melacarpon, alij Teuxinõ, alij Dardanõ, alij Iontitim, alij Chamęmilon, alij Opetin, Itali Malũ terræ, Daci Absinthium rusticum, Scardian. Nascitur locis mõtuosis, solidis, calidis, & cultis.

CONTROVORSVM Nicolai, de errore Plinij in Cyclamine, & Aristolochia.

Plinium etiam non tantum nominum, sed rerum quoq; ipsarum similitudo aliquãdo decepit. Nam Cyclamini radicẽ, quę Rapum terrę, propter rotunditatem dicitur, Aristolochię Rotundę, quę et ipsa a radicis rotunditate nomen accepit, radicem esse existimasse uidetur. Nam lib. 25. quo in loco Aristolochiam quatuor distinguit generibus, eius quę Rotũda dicitur radicem scribit a piscatoribus Campaniæ Venenum terræ uocari, ac coram se contusam im̃ixta calce, atq; in mari sparsam, cõtinuo aduolasse pisces mira cupiditate, statimq; exanimatos fluitasse. Hoc idem, ut a uiris grauissimis accepi, nostro fit æuo ab eisdem piscatoribus, non Aristolochiæ Rotundę, sed Cyclamini potius radice, pisces alliciẽdi atq; exanimandi caussa. Ipse quoq; Plinius eosdem effectus nõ Aristolochię

D Rotundę, sed cuiusdam Cyclamini radici lib. 25. tribuit. Aut igitur fatendum, duas esse radices, quæ eosdem præstent effectus: quarum tamen alteram esse Aristolochiæ Rotundę radicem, neq; ab aliquo autore scriptũ reperitur, neq; experientia comprobatum. Aut illud dicendum erit, Cyclaminum, qui radicem habet rotundam, quartum esse Aristolochiæ genus, quo nihil dici posset rerum naturæ repugnantius. Siquidem uidetur apud Græcos Aristolochiæ nomẽ, ut Dioscorides ac Plinius ipse testatur, quoniam sit optima prægnantibus. Radix uero Cyclamini adeo est aduersa prægnantibus, ut si eam mulier grauida transcenderit, abortum faciat: ueluti Dioscorides, pluresq; alij medici insignes retulerunt, ac Plinius ipse confirmat.

DEFENSIO COLLINVCII.

Cyclamini hęrbæ, quã nunc porcinum Panem uulgus, mediciq; uocant, tria genera, Aristolochiæ uero quatuor aptissime scribit, pingitque Plinius: at hic noster accusator, Cyclamini radicem dicit ideo existimasse Plinium, uideri Aristolochiæ Rotundæ radicem esse, quoniam radici Aristolochiæ uim [illegible] pisces adscripsit. Huius rei argumentum hoc affert, quod ipse (inquit) a uiris grauissimis accepi, idem nostro æuo fieri, non Aristolochiæ radice, sed Cyclamini. Nonne præclaro usus uidetur aduersus Pliniũ Leonicenus, uel testimonio, uel syllogismo? Quia audiui inqt Nicolaus Leonicenus, Cyclamini radice pisces necari, fallit Plinius etiã cũ uidisse se dicat, q Aristolochię radice pisces necari tradidit. O inexcusabilẽ calumniã: quia Cyclamini radix hoc facit, Aristolochię nõ facit. Quia de Cyclamini radice ab ignotis Nicolaus accepit, Plinius p-

prio testimonio de Aristolochia mentit. En p̄clari Dialectici argumẽta: A
qm̄ Tubere terrę (id est, primę Cyclamini radice) fit ut pisces necent, Ma
lo terre, hoc est, Aristolochię rotūdę radice fieri nō potest. Fallit Plinius,
qui id uidisse se scribit: non fallitur Nicolaus, qui audisse se dicit? At Pli-
nius inquit, radicem Cyclamini id etiam efficere scribit. Verū id quidem
Leonicene: sed tertiæ Cyclamini, cognomine Chamæcissi, cuius non ro-
tunda, sed sparsa sit radix: ut tandem agnoscas sine mēte te debere, quod
de Rapo terrę te persuadere conaris. An cęcum, uel mēdacem fuisse Pli
niū putas Nicolae, cum Campanos piscatores Malo terræ calcem misce-
re, piscesq; necare uidisse se scribit? Num impossibile quiddā, aut supra
fidē dixisse tibi uisus est Plinius? Sed & Tithymalū cognomine Corym
biten lib. 6. & 20. et Lactucam caprinā lib. 20. eosdē præstare in necandis
piscibus effectus, idē ipse Plinius tradit. Verbasco herba tam fluuiales q̄
lacustres pisces interimi. Et marinos etiā a Phœnicibus hoc modo cap. 7
historiæ animaliū Aristoteles scribit. Nos quoq; experimento, uisuq; di
dicimus, & Cucumerē asininum, & uiridia nucū putamina cōtusa idem
efficere posse. Quoniā ergo & Cyclamino, et Corymbite, et Lactuca ca-
prina, & uerbasco, & cucumere asinino, & iuglandiū corticib9 pisces ne
cantur, errat Plinius, qui Aristolochiæ radice necari dixit. Num tibi car-
nędea ista uident, Aristotelicęue demonstrationes, quibus inexpugnabi
le uerum necessario sequatur? Tū concludens pergis, atq; in hunc modū
dicis. Aut igitur fatendū est, duas esse radices, quæ eosdem præstent effe-
ctus, aut illud dicendū erit, Cyclaminū rotundę radicis, quartū esse Aris- B
tolochiæ genus. Vnde ista obsecro fatendi, dicendiq; necessitas Nicolae?
Primū quidem non duas modo herbas, quæ pisces necent, sed sex addu-
ximus: multasq; idē efficere posse, non dubitamus. Num grande, aut mi
randū quiddam putes, si duę pluresue herbę idem possint? Deinde quia
Cyclaminus pisces necat, Aristolochię genus erit quartum? At quintum
dixisses. Aristolochiæ enim genera quatuor Plinius enumerat. Pari er-
go ratione Corymbites, Tithymalus, & lactuca caprina, & uerbascum,
& cucumer asininus, & iuglandium cortices, quia pisces necant, inter
Aristolochiæ genera reponentur: quasi unum effectum, non nisi uni-
us herbæ genus præstare possit? Quod nec Aniculæ quidem dice-
rent, aut empiricorū quisquam. At de Aristolochia quod pisces necet, a
nullo inquis autore scriptū reperitur. Legisti ne omnes autores Leoni-
cene? Nonne ego te in tripolio monui, oportere eū, qui ita arguit, legisse,
intellexisse, et memoria tenuisse oēs, qui unq; scripsere autores: quo argu
menti huius formula & ratio constare possit? Sed nōne omnibus auto-
ribus rei ipsius euidentia potior? Hanc radicē etiamnū Campani melum
terragnum, hoc est, Malū terrę uulgo dicunt: & in piscatu passim adhi-
bent. Quod uir illustris, acerrimiq; iudicij Sigismundus Estensis frater
tuus dux inclyte (cum hæc proderem us) nobis retulit. At quæ nam ista
peruicacia? quæ frontis durities? quæ impudentia est? a nullo autore scri

C ptum inquis, cum Plinius scribat? Et quia nullum id scribentem repperi sti, quoniã paucos legisti, ideo Plinio, qui se uidisse affirmat, credendum non est? qui tibi te audiuisse dicenti credi putas. Cui ego in his quidem, quãuis iurato, metuam concedere testi? O infelicem Plinium, O cassa lite rarũ studia, O uanos integerrimi uiri labores, lucubrationesq; miseras. En post annos mille & quadringentos, sophistes unus, in hoc tandẽ uæsaniæ genus prorupit, ut non errasse modo, rerum, uel nominum similitudine deceptum (quod & hominis erat) sed & mentitum quoq; Plinium insinuet, quia id uidisse se affirmat, quod Nicolaus Leonicenus a nullo scriptum repperit. Non ergo de Plinij doctrina, sed fide nunc agitur. Pręclare me hercle cum studijs actum: piget, pudetq; aduersus hunc hominem uerbis agere, qui iam non uerbis (ut Aristoteles inquit) sed pœna indiget. Iam uel hoc solo hominẽ intelligere possumus: qui etiam græcissans addidit (ut obiter & sua quoq; pensemus) Cyclamini radicem, rapum terræ uocari. Ex Dioscoridis magis sententia, q̃ Plinij auctoritate Latini hominis, & tuber terræ uocantis: quasi & hortense rapum, non terræ olus sit, sed aquæ, sola uero Cyclaminus rapum terræ uocari debeat. Tum non Cyclaminum (ut Celsus, Pliniusq; Latini homines, & a Græcis ducta ratio postulat) sed Cyclamen, præclarus literator enunciat. Sed minutias istas persequi, operepreciũ fortasse non est: nũc ad reliqua pergemus: deq; Intibo & Heliotropo differamus.

D Sententia THEOPHRASTI, lib. 9. cap. 13.

Malum terræ, olfactu odoratum, gustatu uehementer amarum est, colore nigrum. Nascitur in montibus optimum, quodq; folio constat muris auriculæ simili, tum rotundiori.

SERAPION DE ARISTOLOCHIA.

Sunt Aristolochiæ duæ species, mas, & fœmina, Longa mas est, Rotunda fœmina: & quod magis est iuuatiuũ in medicinis, est radix earũ.

SENTENTIA MACRI.

Aristolochiæ species tres dicimus esse.
Longa prior, radix est cuius longa, uocatur.
Dicta Rotunda sequens, quod sit radice rotunda.
Tertia Clematis, Græco sermone uocatur.

SENTENTIA AVICENNAE lib. 2. cap. 50. Et autoris Pandectarum, & Messue.

Aristolochię tres sunt species, scilicet Longa, & Rotunda, & alia cuius radix currit secundum semitam palmitum uitis.

NEOTERICORVM.

Hermolai Barbari Sententia.

Aristolochiæ color ater, folium Alsinæ, ut Theophrastus inquit, rotundius. Nascitur in montibus præcipue. Cætera Plinius loco quo citauimus. Addit tandem. Est quarta Aristolochię nomine, tenuior q̃ tertia,
Satyrion. Hanc quidam Polyrrhizon cognominant, & Satyrion esse dicunt.

TEMPERAMENTVM EIVS EX Mesue & Galeni Methód. 3. A

Omnes calidę sunt in principio tertij, siccę in secundo: quanq; Longa appareat rotundior, non obstante quod uiget in ea de terrea qualitate. Rotunda subtilior, penetrantiorq;. Omnes quoq; apertiuæ opilationū, resolutiuæ, attractiuæ. Siquidem extrahunt spinas, ossa piscium, ligna, & quicquid infixum carni fuerit.

VIRES ET IVVAMENTA Longioris, ex Dioscoride.

Longa aduersus angues & uenena, drachmæ pondere in uino bibitur, & illinitur.

Pota cum pipere & myrrha, menses, partus, & omnia uulnerum onera eijcit.

Eadem efficit, subdita pesso.

IVVAMENTA ROTVNDAE.

Rotunda ad eadem pollet.

Insuper singultibus, suspirijs, rigoribus, lieni, conuulsis laterum doloribus, pota cum aqua singulariter auxiliatur.

Aculeos & spicula extrahit.

Omnes squamas illitu adimit

Vlcera putrida exest.

Sordida expurgat.

Caua cum iri & melle explet. B

Gingiuas & dentes extergit.

IVVAMENTA CLEMATITIS.

Ad grauem febrem efficax est.

Si nidore, subditis carbonibus, febricitans suffiatur, febris leuatur.

Vulnera impositu sanat.

Carcinomatis narium cum Cypiro, & Dracunculi semine & melle prodest.

Rigoribus medetur, cocta in oleo, aut adipe suillo, illitaq;.

EX THEOPHRASTO.

Malum terræ perutile ad caput, & ad reliqua ulcera, & ad serpentes, et ad somnum, & ad alia.

Vlceribus in aqua subactum adhibere præcipiunt: cæteris rasum, in melle, uino, tritum in oleo, uel bibitū acido uino, morsui inspersum; ad somnum in uino nigro austero pertritum.

Si uulua prociderit, decocto abluisse iuuabit.

EX APVLEIO.

Aristolochiæ radix fistulis inserta, celeriter expurgat, & ad sanitatem perducet, Medici quoq; sine ea, nihil feliciter procurare possunt.

FRIGORE EXVSTIS.

Herba Aristolochia ex oleo, calefactoriam quoq; uim habet, cum

C axungia porcina.

Si infans contristatus fuerit.

Herba Aristolochia suffumigabis eum, & hilariorem eum facies.

EX GALENO 6. simpli. cap. 53.

Si opus habeas medicina mundificatiua, aut incarnatiua, præstat applicare Aristolochiã Rotũdam. Vsus est eius ad ulcera matricis, ad extenuationem humorum crassorum, & pororum apertionem. Confert etiam asthmaticis, podagricis, singultientibus, epilepticis, pota, & contusionibus cataplasmata.

EX MESVE.

Solutione educit humiditates phlegmaticas. Et dixerunt aliqui, quod etiam cholericas.

Et est ex rebus maxime mundificantibus pulmonẽ, & pectus a phlegmate, & putredinibus.

Est conforme iuuamentum manifestum asthmati, & tussi secundum omnem modum administrationis eius.

Et etiam suffumigatio eius per embotum.

Cum hydromelle, curat ulcera aurium, & corroborat auditum.

Acetum coctionis ipsius stringit gingiuas, & remouet putredines ab eis. Et si confricentur dentes cum eo, abstergit eos.

D Et est medicina bona rigori febriũ. Dosis eius a. 3 1. usq; ad aureum. 1.

EX PLINIO.

Oblonga a conceptu admota uuluis, in carne bubula, mares figurat, ut traditur.

Piscatores Campaniæ, radicem eam, quæ Rotunda est, Venenũ terræ uocant, coramq; nobis contusam, immixta calce in mare sparsere: aduolant pisces cupiditate mira, statimq; exanimati fluitant. Quæ Polyrrhizos cognominatur, conuulsis, contusis, & ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utilissimũ esse traditur. Semine pleuriticos, & neruos confirmare, excalefacere. Vide infra in Satyrio.

EX AVICENNA.

Aristolochia quando administratur cum pipere, mundificat superfluitates cerebri, præcipue Rotunda.

Confert pleuritidi, bibita cum aqua.

Prouocat menstrua, & educit fœtum.

EX MACRO.

Ventris nimium mitigat illa dolorem.
Sic quoq; fit sumpta leuior paralyticus illa.
Dæmonium fumus depellere dicitur eius.
Longa tamen uires habet illa debiliores.
Vnde quidem si defuerit quandoq; Rotunda,
Par pondus Longæ ponatur, dimidiumq;.
Fomento longe prodest decoctio mire.

Matricum morbis humores extenuando, A

Pingues & purgat eadem, si sumitur illas.

NOBILIS EXPERIMENTAtor & Herbarius Hieronymus.

Aristolochia germanice sic dicta, Hynschkraut, quod equorum strangulationi, & sanguinis ebullitione suffocatis, præsentissimo auxilio sit. Morbo nomen, die Hynsch. Quanquam est & alia herba huius nominis, quam uulgato nomine appellant, Bitter/oder/ ye lenger ye lieber. Tempus collectionis eius est in fine Maij.

Vsus eius est in ulceratione Colis, & Pudendarum.

Aqua eius, uel decoctum, laterum puncturas, & tormina sedat. Eadem & ad tumores uentris, & ani egressionem efficax est, si intincta in ea spongia, crebro fermentetur.

Rheumatismos capitis, & fluxiones sistit.

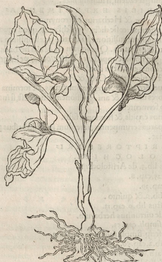
Et uomicas paruas erumpentes, interdum in muliebribus pudendis, extinguit & sanat.

DESCRIPTORES ARISTOLOCHIAE.

Dioscorides lib. 3. de Aristolochijs.
Plinius lib. 25. cap. 8.
Apuleius cap. 19. B
Oribasius lib. 2. & quinto.
Theophrastus lib. 9. cap. 13.
Macer lib. de uirtutibus herbarum.
Galenus 6. simpli. cap. 53.
Mesue in descrip. simpli. soluentium aluum.
Auicenna lib. 2. cap. 50.
Hermola. Barb. in Corollarijs.
Georgius Valla, dict. Aristolochia.
Symon Ianuensis.
Ioannes Vigonius.
Serapion cap. 171. cap. Zaraund.
Platearius cap. 22.
Hieronymus Herbarius.
Nicolaus Leonicenus de erroríb. Medicorum.
Pandulphus Collinucius in Plinianana defensio.

C

ARONA.

D

Aron.

DE ARO. RHAPSODIA SEXTA.

¶ Nomenclaturæ

Græcæ, ἄρον. ἄλιμον. καλλοκάσιον. θύμον.
Latinæ, Áros, Serpentaria minor, Luff minor, Iarus, Barba Aaron.
Germanicæ, Aron. Pfaffen pint.

PLACITA AVTORVM DE ARO.

Sententia DIOSCORIDIS de ARO.

ARON FOLIA Dracunculi habet, minora tantum, nec adeo maculosa. Caulem dodrantalem, purpurascentem, pastilli figura, in quo rutilo colore croci semẽ est. Candida illa radix, ad Dracunculi radicem accedens, quæ, quod minore acrimonia est, elixa comeditur.

Pronunciatum TEOPHRASTI de Aro, lib. 7. Plantarum cap. 11. A

Ari radix, ut incrementum capiat, cum folijs luxuriatur, quæ admodum ampla sparguntur: folia deflectentes ipsam, circumobruere solent, quo planta non in germina excrescat, sed totum alimentum in suum attrahat caput. Quod uel in bulbis nonnulli componendo facere solent.

Opinio PLINII de Aro, lib. 24. cap. 16.

Est Aron magnæ cum Dracontio litis. Quidā enim esse dixerunt eandem. Glaucias satu discreuit, Dracontion syluestrem Aron pronunciando. Aliqui radicem Aron appellauerunt, caulem uero Dracontion, in totum alium, si modo hic est, qui uocatur apud nos Dracunculus. Namq; Aros radicem nigram, in latitudinem rotundam habet, multo quoq; maiorem, & qua manus impleatur: Dracunculus subrutilam, & draconis conuoluti modo, unde ei & nomen. Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen Dracunculi feruens, mordaxq; tradendo, tantumq; inesse ei uirus, ut olfactum, grauidis abortum faciat.

Controuersia inter Dracōtiō, Aron, & Arisarum.

Cento HERMOLAI BARBARI de Aro.

Arorum Theophrastus inquit radices, inhibita germinatione fiunt altiles, folijs uidelicet terra obrutis. Prægrandia hæc sunt. Item caua, cucumeracia. Radix nuda cortice, quæ mandi posit. Nam & folia inquit, in aceto decocta eduntur, nec insuauis cibus est, caulem ei nullum reddēdo. Differt a Dracunculo, si Plinium sequamur: quia radicem habet nigram, in latitudine rotundam, multo maiorem, et qua manus impleatur: B Dracunculus subrutilam, & intortam. Semen ei feruens, ac mordax, Aro lenius. Quod & Galenus confirmat. In cibis Aros fœmina præfertur: quoniam mare sit dulcior, & in coquendo lentior. Folijs Ari caseum ne computrescat, seruari affirmant: quod quidem a Dioscoride maiori, aut minori Dracunculo tributur.

Aridææ species.

Annotatio VERGILII in Arum.

Confundit Plinius cum Dracontio, Aron. Lib. 19. capite, quarto numerat Aron inter Aegypti hortensia, his uerb[illegible]. Est inter genera bulborum, quod in Aegypto Aron uocant, Scyllæ proximum, amplitudine folij Lapathi, quæ Rumex est, caule recto, duum cubitorū, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. F[illegible]ia enim Lapathi, caulis rectus, duum cubitorum al[illegible]tudo, & baculi crassitudo. Ex maioris Dracunculi historia cuncta sunt, nec Aro congruunt, cuius caulis semipedalis pastilli figura est. Quam formā in nostri orbis Aro quotidie licet cernere. Confundendiq; diuersa genera, nulla maior, ut credimus, caussa fuit, q; similitudo primum, mox antiquorum historia: in qua totum hoc genus Aron aliquando, nunc; priuatim, illud Dracūculus, hoc Aron dictum est. Discreuit tamen al[illegible]rum ab altero natura, & illud procerius, hoc breuius fecit. In illo figura [illegible], qualem superiore capite tradidimus: in hoc ubiq; cognosci potest.

Doctissime et uerissime de Aro Vergilius.

f

C Reliquit in hoc etiam Dioscorides inuolucrum illud, & cucullū, quo inuolutum semen clauditur, pallido magis q̃ herbaceo colore, nō ut in Dracunculo purpureum. Numerabatur quondam, ferebaturq; inter olera Aron, quod uix credibile sit: tantam habet radix, quæ in ciborum usu erat, acrimoniam. Cogitandumque alterum est, aut aliunde inuectum mitius fuisse, aut culturę genere aliquo, & humano artificio melior escere nunc etiam posse.

GEORGIVS VALLA, de Aro.

Aron quam Serpentariam quidam uocant, cuius radix primi ordinis calefacientium est, estq; potestatis abstergēdi, uerum non ualide ut Dracontion. Quibus uerbis quid sibi uelit, non plane intelligo.

SIMON IANVENSIS de Aro.

Aron a Dioscoride sic describitur. Et est Iarus, quæ dicitur Serpentaria minor.

Et rursum. Iarus, Barba Aaron uocatur, quæ & Pes uituli dicitur, & Serpentaria minor, & Dracontia minor.

Autor PANDECTARVM de Aro.

Aron est herba, habens folia Dracontiæ similia, sed minora, & plana, non uaria, habens uirgam duarum palmarum, & colorem purpureum. Cuius semen coloris est crocei, & habet radicem albam, habentem bulbi

D rotunditatem, similem Dragonteæ: quæ cruda, & cocta manducari potest, quia non est ualde amara. Folia eius posita in sale manducantur.

IVDICIVM NOSTRVM.

Vides lector, q̃ non conueniat autoribus, & medicis, alioqui magni nominis, idq; in re etiam nota, & uetulis herbarijs cognitissima. Nec aliter de notissimis hærbis pronunciant, q̃ in tenebris, quod dicitur, Andabatę conpugnant: ut interdum hallucinari, suspicio esse possit, aut exemplaria corrupta, aut (quod libenter crediderim) longe alias prouenire, alia statura, alio colore, gustu interdum etiam alio, in alienis terris, q̃ in nostra Germania. In tanta igitur dissensione doctissimorum Medicorum, quid ipse discernam, non habeo: cur damnare debeam, non uideo. Adpinximus igitur, quę a nostris herbarijs nobis demōstrata est Aron: quæ licet in quibusdam non respondet, ueluti quod hodie edendo non est, tamen in plurimis conuenit. Idem fecimus in Dracontijs quę sequentur: libenter concessuri, si quis certiora, & fidedigniora demonstrauerit.

TEMPERAMENTVM.

Est calidi & sicci temperamenti in primo ordine, dissoluitq;, relaxat, & extenuat.

Vires & Iuuamenta eius ex DIOSCORIDE.

Folia ad esum condiuntur, & arida per se decocta manduntur.

Radix, semen, & folia, Dracunculi uires habent.

Priuatim radix, ex fimo bubulo podagris illinitur, et Dracunculi more reponitur.

In totum ob mitiorem eius acrimoniam, in cibum expetitur. A

EX THEOPHRASTO

Ari radix cibo idonea est, & folia eiusdem decocta in aceto mandi possunt.

Ad fracta etiam utilis est.

EX PLINIO.

Aron miris laudibus extulere. Primum in cibis fœminarum expetentes: quoniam mas dulcior esset, & in coquendo lentior, pectorisq; uicia purgaret.

Aridum in potione inspersum, aut eclegmate, urinam & menses ciret.

Sic & in oxymelite potum, stomacho, interaneis exulceratis, ex lacte ouillo bibendum: ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere.

Alij coxere ex lacte, ut decoctum biberetur.

Epiphoris elixum imposuere.

Ex oleo hæmorroidum uicio infudere: lentigines ex melle illinentes.

Laudauit Cleophantus, et pro antidoto contra uenena, pleuriticis, peripneumonicis quoq;, & tussientibus.

Semen intritum cum oleo, aut rosaceo, infundens aurium dolori Dieuthes.

Cleophantus tussientibus, aut suspiriosis, & orthopnoicis, & purulenta exscreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit. B

Diodotus phthisiacis e melle eclegmate, & pulmonis uitijs, ossibus etiam fractis imposuit.

Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum.

Succus radicis cum melle attico, oculorum caligines, ac stomachi uitia discutit.

Tussim, decocti ius cum melle,

Vlcera omnium generum, siue phagedenæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, mire sanat.

Folia ambustis prosunt, ex uino et oleo cocta.

Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta.

Etiam luxatis cocta cum melle prosunt.

Item articulis podagricis cum sale, recentia, uel sicca.

Hippocrates quaslibet ad collectiones cum melle imposuit.

Ad menses trahedos, seminis, uel radicis drachmæ duę in uini cyathis duobus sufficiunt.

Eadem potio, si a partu non purgantur, & secundas trahit.

Hippocrates & radicem ipsam apposuit.

Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis.

Ebrietatem discutit.

Serpentes nidore cū crematur, priuatimq; aspides fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inueniant̄, perunctiq; Aro, aut Laureo oleo, fugiūt.

In folijs Ari caseus optime seruatur.

C EX PLATEARIO Cap.32.

Iari folia, id est, Aronis, mixta fimo bubalino, & cataplasmata, podagram iuuant.

Radix extenuat mediocriter, unde ad exspuendum pectoris humores utilissima.

Quartanam curat.

Ex autore PANDECTARVM, & GALENO.

Ad prouocanda menstrua succus eius per pessarium injicitur.

Tumores aurium resoluit, cocta radix in uino & oleo, per modum encatismatis, resoluitque eosdem.

Sic adhibita, persanat etiam hæmorroides.

Omnia frigida apostemata, cum axungia ueteri intrita, digerit.

Schrophulas resoluit, cum squilla, & axungia ursina.

Puluis eius infusus in aqua rosacea, simulatque maceratus, purificat faciem, & tubera exterit in ea.

Ex HIERONYMO herbario.

Omnium præsentius ruptis medetur, ipsius aqua pota.

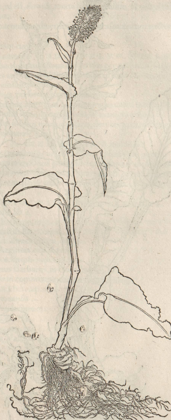
Si quid etiam crassioris phlegmatis, aut cæterarum sordium uentriculi interioribus cohæreat, quod nauseam ciet, & edendi appetentiam diminuat, pulchre medetur, uel herba, uel radix trita, & in uino cocta, & in D ieiunio pota.

DESCRIPTORES ARONIS.

Dioscorides lib.2.
Plinius lib.24.cap.16.
Theophrastus lib.7.cap.11.
Galenus.2.alimentorum, cap.60.
Paulus Aegineta, cap. Aaron.
Galenus.6.simplicium.cap.56.
Hermolaus Barbarus, in Corollario.
Vergilius in commentario super Dioscoridem.
Auicenna, lib.2.cap.[illegible].
Simon Ianuensis.
Autor Pandectarum.
Serapion, cap.23.
Platearius, cap.32.
Georgius, Valla, dictione Aaron.

COLVBRINA.

Noterwurtz männlin.

Gůt Heinrich.

C

DE COLVBRINA,
Rhapsodia Septima.

NOMENCLATVRAE Maioris

Græcæ, δρακοντία μεγάλη. ἴαρον. ἱεράκιον. ἄρον. ἴσαρον.
Latinæ, Colubra. Colubrina, Serpentaria. Viperina, Dracunculus maior. Dracontiũ magnum. Collum draconis.
Germanicæ, **Natterwurtz. Schlangenkraut.**

Nomenclaturæ minoris.

Græcæ, δρακοντία μικρά.
Latinæ, Dracunculus Minor, Dracontia.
Germanicæ, **Klein Natterwurtz.**

PLACITA AVTORVM de Dracontio.

Sententia DIOSCORIDIS de Dracontio Maiore.

Locus Dracontij. ὑκῶν.

NASCITVR Dracunculus Maior umbrosis locis circa sepes. Caulem habet erectum, bicubitalẽ, baculi crassitudine, uersicoloremq́ꝫ, innato leuore, ut angui similis uideatur. Abundant & euincũt in eo purpureæ maculæ. Folia fert Rumicis subinuicem implicita: sementem in summo caule racemosum, cinereo a principio colore: cum maturuit deinde, capillamentorum croci colore, puniceumq́ꝫ. Radix Maiori Dracunculo est grandis, rotunda, candida, tenui libro uestita. Carpitur herba, D maturescente iam semine, succusq́ꝫ ex ea exprimitur, siccaturq́ꝫ in umbra. Effoditur per messem radix, lotaq́ꝫ in taleolas secatur, quæ funiculo traiectæ, in umbra siccantur.

Eiusdem descriptio MINORIS.

Habet Dracunculus alter Hederæ folia, grandia, & in folijs albescentes maculas: caulem rectum, bicubitalem, uario colore, anguium modo maculosum, intercurrentibus purpureis lituris, baculi crassitudine. Semen in summo racemosum, herbaceo primum: cum maturuerit autem, capillamentorum croci rutilo colore, gustumq́ꝫ erodens. Radix illi est rotunda, bulbosa, Raphano similis, tenui libro uestita. Nascitur in umbrosis circa sepes insepta.

Sententia Plinij de Aro. Eadem fere Plinius, ut in Aro citauimus.

DRACONTII pictura ex APVLEIO.

A Græcis dicitur Dracontęa, alijs Asclepias, alijs Phytonion, alijs Anchomanes, alijs Sancromacon, quibusdam Aphrysson, aliquibus Thercon. Nonnullis Sceon. Item Dorcadion. Prophetæ Triphonem uocant, alij Crocodryllon. Ostanes, Zorocustes, Theriophonon. Aegyptij Eminion. Itali herbam Dracontæam, et Colubrinam. Nascitur montib. sum̃is, ubi sunt laci, maxime locis sanctis. Terra Apulia super saxis, gustu dulci, tanq́ꝫ castanea uiridis: saporẽ radix ima, caput draconis hẽt.

BARBARVS in Corollario de Drancontio.

Dracunculus a caule uario, draconis more dicitur: siue a cauda quæ il-

li subrutila est, & draconis intorti modo conuoluta. Dissonant aliquantum in hoc genere autores. Alijs Dracunculum ab Aro separantibus, alijs idem existimantibus. Glaucias Dracunculũ syluestrem Arum uocabat. Phænis Aron, & Aroniam. Alij radicem Aron appellauere, caulem Dracontion. Theophrastus Aron putauit genus esse, sub quo species quasi multæ continerentur. Dioscorides quatuor uidetur fecisse genera, Dracunculum maiorem, Dracunculum minorem, Aron, & Arisaron. Quanquam in describendo Aro, discrepat a Plinio. De Dracunculo quoq; parum conuenit inter eos. Dracunculus hordeo maturescente foditur, luna crescente. Serpentariam sunt qui uocent. Inuenio apud Hippocratem, & Ophim herbam, semine muliebribus medicinis utilem probari. Nec an eadem sit cum Dracontio, satis constat, etiamsi a serpente nomen habeat. Idem Hippocrates, candidam radicem cum nominat, Dracontij radicem, ut Galenus uult, intelligit. A *Lib. 9. cap . Quatuor genera Colubrinæ secundum Dioscoridem. Serpentaria quæ.*

Et rursum. Dracunculi duo sunt Dioscoridi, Maior, & Minor, ut prædiximus. Plinio tres. Vnus folijs Betæ non sine thyrso, flore purpureo, similis Aro. Alter radice longa, ueluti signata, articulosaq;, tribus omnino cauliculis. Tertius folio maiore quã Cornus, radice arundinea, totidem, ut aiunt, geniculata nodis, quot habet annos, totidem etiam folijs. Aetius Dracunculi semen, occultari terra, & piperi simile describit. Olitores & Draconem uocatum ferunt, huic toto genere dissimile: quam mirabili quodam modo nasci prædicant, ex lini semine incluso, raphanis, aut scyllæ bulbis, atq; in terra obruto. Pusilla herba, nigro & minimo semine, folio tenui, & oblongo, acri, & utranq; originem prodente, linguam & folio, & radice amburens, & aceti & salis gustu, Pyrethrum sunt qui a ueteribus appellatam falso putent hanc, inter olera acetaria grauissimam. B *Pyrethrum.*

Genuina explicatio Dracunculorum omnium, per MARCELLVM VERGILIVM.

Miscuerunt adeo ueteres cum Aro Dracunculum, totq; nunc ijsdem, nunc diuersis notis descripta Dracunculi genera ab illis fuerũt, ut nihil in re alioquin satis nota, difficilius, aut ipsi fecerint, aut per se legentibus ostendatur: quodq; anxius nos diu habuit, & adhuc habet, nec aliter in partes trahit uarias, perq; omnia uersat, q̃ qui in amoribus Medeæ ab Apollonio primum descriptus est, solis ex aqua fulgor, summi feriens laquearia tecti, nunquam stabilis, sed continua uersatione in omnes discurrẽs partes, Dioscorides est: & quæ in cunctis Græcis, duo Maioris, Minorisq; Dracunculi capita in eo legũtur, nullibi, quod egregiam diuersitatem faciat, uariata eorum historia, aut medicina: etsi alterum Rumicis, alterum Hederę folia habere hic dixerit. Multiplex enim huic scriptori similitudo est, coloris, figuræ, quantitatis, uirium, aliorumq; huiuscemodi. Fitq; ob eam caussam sæpenumero, ut quod totum diuersum est, in partibus simile dictum, totam similitudinem referre male credatur: & quod undiq; simile est, in partibus differre dictum, totum dissimile falso habeatur. Quod in utroq; scriptoris huius Dracunculo fieri facile potuit: in quorum altero folia Rumici in quantatate & figura, in altero Hederæ in colore comparari potuerunt. Nihil enim nobis, excusso diligenter utroq; capite, inuentum est adeo dissimile, diuersumue, ut alteram opportuerit, præsertim tam longam rei & medicinæ, ijsdem uerbis historiam conficere. Auxitq; suspicionem nostram, quod nec Galenus, nec post Galenum Paulus Aegineta, diligentissimus in Græcis medicinæ autor, & qui scriptoris *Paulus Aegineta*

C huius dicta ubiq; bona fide retulit, alterum hunc, & minorem Dracunculum nouerũt: nec post Græcos latini scriptores Apuleius, Ioannes Serapion, & quod multi apud nos est, uetustissimi Latini codices, in quibus unius tantum Dracunculi caput, alterius uestigium nullum ostenditur. Ex eo factum est, ut crediderim, & adhuc credam, unum tantum a Dioscoride Dracunculum hoc loco describi. Neq; enim uerisimile, si alter ille in natura Dracunculus esset, & ab hoc scriptore descriptus fuisset, relinquendum ab illis penitus fuisset. Et nihilominus in cunctis, & antiquissimis Græcorum codicibus, utrumq; hoc caput adhuc legitur. At non est eadem utriusq; historia & medicina. Concedimus id quidem: monemus tamen, uocum magis, q̃ rerum diuersitatem esse: nec ad constituendum rei genus satis id esse. At minori Dracunculo aliquid tribuitur, quod in maiori non legitur, quale est, incorruptum seruari folijs eius inuolutum caseum. Neq; id etiam diuersitatis necessitatem facit. Potuit enim in noua alterius eius capitis descriptione illud addi. Siquidem non Dracunculo Plinius, sed Aro eam uim tribuit: possuntq; eandem habere rationem, quæcunq; alia Minori addita magis q̃ alia inueniuntur. Quod nos obseruauimus: nec leui diligentia collatum cum antiquis scriptoribus in hoc ipso est. Præcipuæ utriusq; uires & natura sunt: deprehensæq; eædem, facile persuaserunt, duobus capitibus unum Dracunculum describi: nec duplex genus, sed duplicem eius historiam esse. Vterq; enim describitur, radice rotunda, tenui cortice, caule recto, bicubitali, crassitudine baculi, maculoso, angui simili, intercurrentibus purpureis lituris, semine in summo acinoso, colore primum uiridi in pallido: quam ob caussam in altero cinereo, in altero herbaceo legitur: mox cum maturuit, rutilo croci colore. Vterq; circa sepes, demum & in umbrosis nascitur. Quod contra in utriusq; historia discrepet, folia tm̃ sunt, quæ in altero Rumicis, in altero Hederæ dicuntur: magna diuersitate, nisi qua ratione diximus, id euenerit. Poterunt uolentes, quod in historia factum a nobis est, in medicina etiam facere: collatisq; simul tam multis utriusq; remedijs, ex his etiam non duos, sed unum tm̃ Dioscoridi fuisse Dracunculum quondam existimare. In quam partem inclinat animus nobis, etsi utrunq; caput a nobis uersum fuerit. In tanta enim ueterum scriptorum & codicum uarietate, quæsita diligentius re ipsa, unum tm̃ Dracunculum in orbe hoc nostro nasci deprehendimus: duobusq; locis inuentam eius plantam, toto animo contemplari licuit, Maiori in hoc scriptore penitus & ubiq; similem. Quodq; relinquendum non fuerat, ante concæptum seminis, sagaci naturæ artificio, dignum in summo cacumine inter folia inuolucrum, & ueluti cucullum ex se proferentem, cuius maxima longitudo cubitalis erat. Surgebat a principio paulatim cucullus ille, augebaturq; in dies foris herbaceo colore. Dehiscens deinde seipsum pandebat, colore intus purpureo: languensq; in terram uergebat, relicto purpureo cucullo alio, caprini cornu figura, longitudine & mucrone, qui nunquam dehisceret, sed augente se semine, quod ab eo in inferiore parte claudebatur, particulatim ad incrementum seminis arescens peribat, nec poterat immaturum nisi disrupro hoc cucullo semen uideri: tam diligens in concipiendis & seruandis rerum seminibus natura est. Cætera huius scriptoris picturæ egregie respondebant, præsertimq; folia, quæ totam acutæ Rumicis figuram referebant, & quod hic ait, sibi inuicem implicabantur sex, septemue uno pediculo pendentia. Nec aliter q̃ in hominis manu a brachiali quina diuisione digiti diuiduntur, cum tamen una manus sit, sic in Dracunculo idem folium in tot quot diximus diuisiones, quasi partes diuidebatur, sic inter se dispositas, ut altera alteram scandere & superstare uideretur: pendebantq; folia illa om[n]ia ex uno, eoq; crassissimo, ut in folijs, & longissimo pediculo. Minimi enim humani digiti crassitudo, longitudo autem paulo minus q̃ pedalis erat. Comosaq; hæc tot foliorum in summo nudi glabriq; caulis positura, imaginẽ frondis eius ostendebat, qualem pueri Calendis Maijs in gente nostra, ad indicandã noui anni læticiam, circumferre soliti sunt. H[u]ius Dracunculi oculati testes nos sumus. Minoris uero (modo alius a Maiore sit) nec nos alij sumus, nec nobis alij testes fuerunt: relinquimusq; Minoris huius quærendam & inueniendam diligentioribus pla[ci]tam. In quo non pigebit iterum monere omnes, non adeo ueterum histo[ri]æ deferre, ut res ipsas uidisse & obseruasse utilius fore sibi non existiment. Quis enim alium, diuersumq; ab Aro Dracunculum existimabit, octauo de plantis uolumine, de radicibus quæ edendo sint Theophrastum his uerbis agentem audiens, ἡ δὲ τοῦ δρακοντίου, καλοῦσι γάρ τι δρακόντιον ἴρον, διὰ τὸ τὸν καυλὸν ἔχειν τινὰ ποικιλίαν, ἄβρωτος καὶ φαρμακώδης. Quod est, Dracunculi autem radix (uocant enim & Dracunculum quendam, quoniam uario caule sit medicaminibus apta) in cibos non uenit. Videturq; his uerbis Theophrastus omnium, ut sic loquamur Dracunculorum genus facere Aron. Quis etiam ex Plinio certam Dracunculorum historiam collegerit? quam ipse non satis notam sibi esse palam testatur, & Aron dicit magnæ litis cum Dracuntio q[uæ]. Nos, ut paulo ante diximus, unum tantũ Dracunculum nouimus, & qualem, exceptis folijs, Dioscorides in utroq; capite describit. Nouimus & Aron, quemadmodum mox dicemus, facilem cognitu omnibus, tam frequẽs umbro-

Dracunculus unus tm̃.

D

fis locis ea planta & olus nascitur. Plures a Dioscoride Dracunculi enumerantur appellationes, ab Aro, ob similitudinem & cognationem deflexæ: aliquot a draconum, serpentumque genere factæ etiam sunt. Nam quam hic Romanorum esse ait Luremon, in aliquibus Græcis sic legitur, ut Colubram fuisse ueram lectionem, conijcere facile sit. Cyperis uero, a similitudine radicis odorati, quadrati Iunci, quæ Cyperis appellatur, dictus Dracunculus fuit, cui bulbosa radice similis est. A

IOANNIS SERAPIONIS DE
Aro, & Dracontijs Sententia.

Luff, id est, Dragantæa, & est Dracontion.

Duæ sunt species eius. Vna earum dicitur in Græco Aron: & secunda Dragantæa. Sed Aron habet folia similia folijs Aragantææ, nisi quia sunt minora eis, sine macula: & habet crus longitudinem quasi unius palmi. Color eius purpureus. Et in ea est similitudo pistilli, cuius color est citrinus, uel croceus. Et habet radicem albam, similem Aragantææ: & coquitur, & comeditur, & minus calida est, quam radix Aragantææ. Aron.

Secunda Aragantæa, habet folia similia folijs Cussus, magna. Et habet maculas albas, minutas. Et crus eius est æquale, longitudine duorum brachiorum, simile corno serpentis. quoniam color eius est purpureus, maculatus diuersis coloribus. Et est sicut uirga in sua crassitudine. Et habet in summitate linguæ simile racemo uuæ, cuius color in primis, quando apparuerit, est similis colori papaueris: & quando maturatur, est similis colori citri. Et pungit linguam. Et radix eius est rotunda, similis radici bulbi, similis radici herbæ quæ dicitur Luff: & super ipsam est cortex tenuis. Nascitur in locis umbrosis, humidis, & in campis. Et oportet colligere radices eius tempore messis, ablui, incidi, & in umbra siccari. Dragantæa. B Locus, collectio.

SIMONIS IANVENSIS
opinio de COLVBRINA.

Viperina, ipsa est Aragontæa, seu Serpentaria, idem secundum quosdam. Verum in libro antiquo aliam uidi depictam, Plantagini similem, auctioribus tamẽ folijs, quę nascitur iuxta flumina, aut segetes, folijs mollibus, gustu aspero.

DESCRIPTIO Serpentariæ per IOAN.
MESVE lib. de simplici. laxatiuis.

Luff, id est, Serpentaria, est planta, quæ dicitur, Collum draconis. Et ex ea, alia est plana habens folia, alia crispa: & radix Planæ ad nigredinem attinens exterius, interius uero alba est, Crispæ uero exterius cinericea, interius uero alba, & ad citrinitatem declinat: & super utriusque radicem eleuantur thyrsi, habentes maculas ad modum serpentis.

ELECTIO eius, & probatio
ex eodem MESVE.

Melior pars totius plantæ est radix. Et melior radix est crassa, completa, & orta in locis liberis. Et melius tempus collectionis eius est Ver, & principium Aestatis.

C IVDICIVM NOSTRVM.

Multam gratiam Veteribus debemus, qui Herbarum uires & nomina, primi nobis prodiderunt: multam etiam ignominiam, & perpetuam contumeliam ijs, qui posterioribus seculis, mire & portentose omnia deprauarunt & confuderunt. In primis Pandectario scriptori, & Simoni Ianuen. qui præterquam quod omnia miscuerunt, in hoc tm̃ sudasse uidentur, quo modo ingentia uolumina comportarent, non quam utilem operam posteris locarent, uel rerum potius cognitionem indagarent. Quod si eorum opera factum est, præstitisset, nunquã adhibuisse manum. Quando non est cuiusuis, rerum uocabula scribere, sed hominis prorsus in linguis & literis omnibus exercitatissimi. Si & illorum libri corrupti sunt, quod mihi uerisimile non est, cum sint recentissimi, perpetuis tenebris digni essent tam perfidissimi corruptores. Inde etiam hoc malum maximum, quod tam paucas Herbas nouimus. Inde tot myriades barbarorum, obsoletorũ & ineptissimorum nominũ, dum & omnia illi uetera corruperunt, uel neglexerunt: & quælibet hodie Anus noĩa imponit, quilibet quanquam indoctus seplasiarius, & qui artis Magistri haberi debebant, nihil magis postremũ habent, quam in Herbis, & cognitione rerum philosophari. Sic nuper rumpi poteramus in Serpentaria herba depingenda & delinianda, cuius tam multas species nobis exhibebant herbarij & uetulæ, ut non plura capita habuerit illud quondam Herculis lernæum monstrum. Quare ueniam

D etiam mereri nos puto, sicubi non acu etiam pinxerimus omnia. Duas tm̃modo species subiunximus, quæ passim in hortis & cultis locis habentur conspectiores. Præterea & eam adpinximus quæ uulgo, **Gůt Heinrich** uocatur, uel **Schwerbel**. Ita enim uetulæ nos persuaserunt. De descriptione, & quam omnia respondeant, alij uiderint.

Gut Heinrich

TEMPERAMENTVM EX MESVE.

Crispa calidior est, ut inquit Dioscorides, quam Ruffa. Et dixit, Ruffa plana, calida est in primo gradu, Crispa in secundo. Et dixit Galenus, Plana calida est in principio secundi, Crispa in fine eius: & est quasi uerius. Et est in utraque caliditas & acuitas: quæ si ponatur in superficie, cũ substantia terrea, uincit. Et utraque est abstersiua, incisiua, penetratiua, apertiua, & humorum subtiliatiua. Crispa autem ad hæc omnia fortior.

NOCVMENTA EIVS.

Nocet utraque acuitate sua hepati, & uentriculo, attrahens ad ea membra, quicquid usquam est perniciosorum humorum in toto corpusculo. Odor præterea, teneros concęptus abortu uiciat.

RECTIFICATIO EX MESVE.

Verum hoc quicquid est malicię, emendatur cum Rob, aut melle passularum, aut speciebus alefanginis. Proinde commiscendo ei aliquid ex simplicibus stomachicis, stipticis: cuiusmodi sũt Citonia, et Mastiche: ministrãtur & trochisci Diarhodon, post eius exhibitionem.

Præparatur etiam sic. Munda radicem Crispæ, & laua in uino. dein-

de coque in aqua: uel si id non lubet, & magis expedit, uigorem enim co- A
quendo remittit, tere puluerem eius lib. duas, & rob, lib. vi. uel mellis &
rob, ana lib. iij. piperis, cinamomi, zinziberis, macis, gariophilorum ana
drach. ij.

VIRES & Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Cum diluta potione crudam, coctamue, cũ melle delingi, prodest con
tra orthopneas, rupta, conuulsa, tussim, & destillationes.

Pota cum uino, Venerem stimulat.

Vlcera quæ cacöethe uocantur, atque phagedænica expurgat, præser-
tim cum uite alba.

Ex ea & melle, collyria ad fistulas, & partus euocandos cõponuntur.

Ad uitiligines cum melle, efficaciter illinitur.

Polypos, & carcinomata absumit.

Succus ad oculorum medicamẽta, item contra nubeculas, caliginem,
albuginesque effectum præbet.

Herbæ, radicisque odor, teneros conceptus abortu uiciat.

Item si triginta grana eius in pasta bibantur.

Sunt qui eius succum cum oleo, aurium doloribus infudere.

Quinetiam folia, utpote quæ adstringant, uulneribus recentibus im-
posuere, & cocta in uino permionibus.

Qui folia manibus affricuerit, aut radicem aperuerit, posse à uipera fe
riri, inficiantur.

IVVAMENTA Minoris ex eodem DIOSCORIDE. B

Seminis succus cum oleo instillatus, aurium dolorem mitigat.

Naribus ex lana impositus, polypum absumit.

Carcinomata illitu sistit.

Triginta eius grana, si pasta bibantur, abortus inferunt.

Odorem aiunt posteaque flaccidi flores emarcuerint, conceptus adhuc
teneros enecare.

Radix exolfacit.

Orthopnoicis, uulsis, ruptis, tussi, destillati[onibus] medicatur.

Humores pectoris exscreatu faciles reddit, siue cocta, tostaque cum mel
le, aut per sese edatur, siue farina eius ex melle delingatur.

Vrinam pellit.

Venerem excitat, cum uino pota.

Phagedænas ulcerum, & quæ Cacöethe uoca[ntur], trita cum melle &
brionia alba, expurgat, & ad cicatricem perducit.

Collyria ex ipsa, ad fistulas, & eijciendos partus fieri solent.

Qui radice sua manus perfricuerint, a uiperis feriri negantur.

Illita ex aceto, uitiligines emaculat.

Folia recentibus uulneribus conc[e]rptorum lintheolorum uice conue
nienter imponuntur.

Decoctam in uino, pernionibus imposuisse prodest.

C Caseus folijs inuolutus, a putredine defenditur.
Succus radicis, ad nubeculas, albugines, & oculorũ caligines cõuenit.
Radix cruda, coctaue, ad sanorum usus pro olere recipitur.
Eadem ad uerbum fere Plinius lib. 24. cap. 16.

EX APVLEIO.

Herbæ Draconteæ radix, cum axungia facto malagmate, ossa fracta e corpore extrahit, & lapides quoq;, si insint.

EX PLATEARIO cap. 35.

Ad dealbandam faciem, & mũdandam, puluerem eius tere cum aqua rosaceã: inde rursum exiccata in sole aqua, & siccato puluere, adde cerusæ drach. 1. cum aqua rosarum, & line.

Contra Cancrum, accipe partes tres pulueris Colubrinæ, et tertiã calcis uiuæ, atq; cũ aceto distempera. Deinde tereto in testula, in igne, uel in furno. Ad postremum inspergito. corrodit eñ, mundificat, & sanat.

Ad apostemata maturanda & rumpenda, decoquantur folia eius in oleo, & superponantur.

EX MESVE.

Solutione phlegma educit.
Confortat renes, & mundificat.
D Est ex rebus mundificantibus pectus, & pulmonem.

Dixit Democritus. Iuuamentum utriusq; speciei est magnum omnibus doloribus hæmorroidarum, & uentositatibus earum secundum omnem modum administrationis earum: & nos experti sumus.

Et est magni iuuameti super crudum humorem, qui est in stomacho, & renibus.

Dixit Galenus, quod resoluit duriciẽ splenis, & aliorũ membrorum.

DESCRIPTORES COLVBRINAE.

Dioscorides, lib. 2.
Theophrastus, lib. 9. cap. 22.
Plinius, lib. 24. capite decimosexto.
Apuleius, capite deci[illegible]oquarto.
Barbarus in Corollarijs.
M. Vergilius.
Io. Serapio[illegible] cap. quadragesimotertio.
Galenus. 6. simplic. cap. Serpen[illegible]ria.
Simon Ianuensis[illegible]
Autor Pandect. dictione Luff.
Mesue lib. de simplicibus laxatiuis.
Platearius, capite tricesimotertio.
Valla, dictione Dracontion.
Macer, dictione Colubrina.

ASARVM.

Haselwurtz.

DE ASARO Rhapsodia Octaua.

¶NOMENCLATVRAE.

Græcæ, ἄσαρον. νάρδος ἀγρία. αἷμα ἄρεως.

Latine, Perpensa, Asarum, Rustica nardus. Nardus agrestis, Vulgago, Sanguis Martis.

Germanicæ, Haselwurtz.

PLACITA AVTORVM de Asaro.

Gnome DIOSCORIDIS de ASARO.

CORONARIA & odorata herba Asarum est. Hæderæ folia habet, ad radicem purpureos, odoratos uasculos Apollinari herbæ similes: in quibus semen, acinorum nucleis simile, in quo raræ, subasperæq; angulorum figura cuspides sunt. Radicibus nititur numerosis, geniculatis, saporis calidi, & linguam erodentis, tenuibus, obliquis, gramini similibus, sed longe gracilioribus q̃ gramen, & odoratioribus.

C ASARI descriptio ex PLINIO lib. 12. cap. 13.

Nardi uim habet & Asarum, quod & ipsum aliqui syluestrem Nardū appellant. Est autem Hederæ folijs, rotundioribus tantum, mollioribusq;, flore purpureo, radice Gallici Nardi. Semen acinosum, saporis calidi & uinosi, montibus in umbrosis bis in anno floret: optimum in Ponto, proximū in Phrygia, tertium in Illyrico. Foditur cum folium mittere incipit, & in sole siccatur, celeriter situm trahens. Et lib. 21. cap. 6. Quinimo Asarum inuenio uocari, quoniam in coronas non addatur.

Sententia MESVE de Asaro.

Asarum est radix herbæ montanæ, cuius folia sunt angularia sicut folia Hederæ, & flores eius sunt quasi flores hyoscyami, & est tota planta eius aromatica, & mordicans gustum.

Aggregatio HERMOLAI BARBARI de Asaro.

Asaron præter cæteras differentias, molliora quoq; folia continet q Hedera, radice gallici Nardi, semine saporis calidi & uinosi. Bis anno floret, Vere, & Autumno. Error librariorū est in Plinio, qui alicubi iubere uidetur, siccandum in sole, alicubi in umbra. Nisi quis posteriorem locū ita legat. Non quod siccandum sit in umbra, sed quod situm celerrime in umbra sentiat. Non ignorandum, Baccarem omnino aliud esse, q Asa-
D rum: etiamsi medicinas, quas DIOSCORIDES Asaro adsignauit, Plinius apud nos Baccari magna ex parte acceptas retulit. Nec mirum: cum sit earum natura uiribus & effectu proxima. Cæterum Perpensam, siue Perpresam (nam utrunq; legit, ut in Baccare latius exposui) non Asarū, ut Dioscorides, sed Baccarē intelligi Secundus noster uoluit. Contra quoq; descriptio Asari a Dioscoride facta, congruit Baccari multis partibus. Primū quod odor ei Cināmomo uicinus reddit, ut Asaro. Deinde, q gracili, nec humido solo prouenit ut Asarum. Alioqn reprehendunt a Plinio, qui Nardum rusticū radicē Baccaris appellauere: quia Nardum rusticū proprie sit Asarū. Quod uero Dioscorides coronamentariam esse dicit herbam Asaron, id Baccari potius q Asaro conuenit: propterea quod Asaron uocari scribunt, quod in coronas, atq; serta non addat. Legebatur in Dioscoride, Romanos Asarum Peritresam uocare, nos Perpensam, aut Perpresam ex Plinio correximus. Autor is eandē opinor herbā. 21. lib. Perpensam, lib. 26. Perpresam nominat. Codices etiamnum sunt, in quibus non Perpræsa, sed sparsa legitur, ut existimo corrupte. Legitur & Asarus, non p Asaro, sed pro Arisaro mendose. Quid enim incolume relinquit Medicorum imperitia?

Cōtrouersia de Baccare, & Asaro, similibus & cognatis herbis.

Locus est libro. 21. cap. 6.

ELECTIO eius secundum MESVEN.

Melior pars plantæ est radix: & melior radix est quæ crassior, densior q exstiterit, cuius odor subtilis, sapor acutus, cum modica stipticitate.

TEMPERAMENTVM.

Excalfactoriam uim habet, eandē nq; siccitatem in tertio gradu, ut uocant. Sunt qui calidum in secundo constituant, siccum in tertio. Extenu-

atq; aperit, resoluit, & impellit. A

RECTIFICATIO.

Ad laxandam aluum, corroboratum cum aqua casei, cum spica, & aqua mellis.

Sustinet mediocrem contusionem, & concoctionem.

Quidam musto macerant, seruantq; per trimestre.

Vtunturq; ea potione ad hydropem, & lienem.

Quale autori PANDECTARVM uideatur Asarum.

Asarũ est Vulgago, uel Gariofilata agrestis, Centũneruia, Cenũcerria.

VIRES & Iuuamenta eius ex DIOSCORIDE.

Calefacit, & urinam cit.

Ideoq; subeuntibus cutem aquis accommodatum est.

Vtile & diutinis coxendicis doloribus.

Ducunt menses cum mulsa aqua potę radices eius, pondere drachmarum septem, purgantq; Veratri albi modo.

EX MESVE.

Mouet uomitiones. Elicitq; & choleram, & phlegma.

Reducit humores perniciosos ex remotis membris.

Confert eius decoctum omnibus opilationibus hepatis, lienis, & interaneorum omnium.

Vnde datur hydropicis, ictericis, spleneticis, & febri.

Est ex his quæ sperma, & semen augmentant.

DOSIS.

Eius dosis infusi potio, est ab aureis duobus, usq; ad unc. iiij. & pulueris ab drach. i. usq; ad aureos. ij. B

EX MACRO AEMILIO.

Est Asarum græce Vulgago dicta latine.
Hæc calidæ & siccæ uirtutis dicitur esse,
Tertius est illi gradus, ut dicunt, in utroq;.
Iecoris medicatur sumpta dolori,
Et uuluæ morbo decoctio subuenit eius.
Dicitur Ictericum potata repellere morbum,
Helleboriq; modo uomitu præcordia purgat:
Sed non est huius purgatio tam uiolenta,
Nec metuenda quidem, si fiat ta[illegible]er illa.
Aetatem, & uires eius circumspice primum
Quem purgare uoles, & tempus quale sit anni,
Et si sit regio feruens, uel frigida ualde,
Aut si temperiem medium tenet inter utranq;.
Nam senibus, puerisq; parum donare licebit:
Aetatis mediæ plus ijs, iuuenesq; requirunt:
Pinguibus & ualidis plus dandum, q̃ macilentis,
Debilibusq; uiris; magis in gelida regione

Regula generalis in ministrandis Simplicibus.

C Dandum, quæ calida, duris quocunque labore
Plus illis tribues quos reddunt ocia molles.
Hæc circumspiciens, & cætera talia tractans,
Non solum tutus dabis hanc, sed quaslibet herbas
Quę purgant uomitu, uentrē, stomachūq; resoluūt.
Sed est de cunctis dixi, communiter hærbis
Quo sit danda modo proprie Vulgago docebo.
Solutiuū de Asaro. De folijs eius triginta recentia tollens,
Adde meri tantum, quo possint cuncta recondi:
Tota nocte mero facias macerentur in illo,
Mane terens uino, quo sunt macerata, resolue.
Tunc olus excoctum, cum pingui carne recenti,
Porcina, prius ægroto da sufficienter,
Et sumat uini uult quantum fortis, & albi:
Sic Asari succum, colatum, trade bibendum.
Fortibus & magnis est hic numerus foliorum
Sufficiens, reliquis (ut diximus) est minuendus,
Iuxta quod uires, ætas, & cætera poscunt.

EX IOANNE VIGONIO.

D Radix macerata in lixiuio, & subinde lotum ex eo caput, uehementer cerebrum confortat.

EX SERAPIONE.

Quando miscetur cum uino & oleo, inungiturque in eo corpus, calefacit ipsum.

Eius quoque drach. vij. aut aurei. 7. cum aqua mellis, purgant Helleborimodo.

Admiscetur quoque confectionibus aromaticis.

Mixtum collyrijs, attenuat tunicula eam, quæ uocatur cornea, & clarificat uisum.

EX PLATEARIO.

Vulnera mundificat.
Et hydropem per urinam purgat.
Pro quo pondus & semis ponatur Acori.

EX AVICENNA.

Aperit & sedat dolores omnes interiores, & proprie eius infusio.

Ex nobili herbario HIERONYMO.

Aqua Asara, uel decoctum eius potum, fœtum pellit, & uiuentem & mortuum: quare prægnantibus propinanda non est.

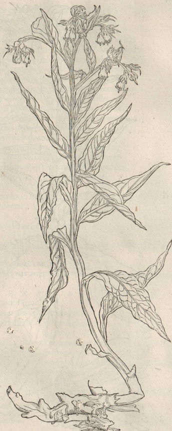
Eresypelam refrigerat, & Hepar ardens immodice.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides lib. 1.
Plinius, lib. 12. cap. 13. lib. 21. cap. 6.
Mesue in simplicibus.
Hermolaus Barbarus.
Serapion, cap. 254.
Aemilius Macer.
Autor Pandectarum.
Platearius, cap. 32.
Ioannes Vigonius.

Walwurtz männlin.

Walwurtz weiblin.

DE OMNIBVS Consolidis. Rhapsodia Nona. A

Nomenclaturæ Consolidæ Petreæ.

Græcanicæ, συμφύτον. πετραῖον.
Latinæ, Symphyton Petræum. Consolida Minor.
Germanicæ, Walwurtz. Beinwel.

NOMENCLATVRAE Consolidæ Maioris.

Græcæ, συμφύτον. πηκτόν.
Romanæ, Solidago. Consolida maior. Anagallis maior.
Germanicæ, Walwurtz. Schwartzwurtz.

PLACITA & pronunciata VETERVM de Consolidis.

DIOSCORIDES lib. 4. de Symphyto Petræo.

SYMPHYTON PETRAEON nascitur in petris. Ramulos habet Origano similes, capitula ut Thymi. Tota est lignosa, et odorata planta, sapore dulci, & saliuã prouocante. Radicem habet longam, subrufam, digitali crassitudine.

DE SYMPHYTO ALTERO.

Alterum uero Symphyton duum cubitorum altitudine ex se mittit, leuem, crassum, angulosum, Sonchi modo cauum: circa quem folia sunt non magnis interuallis distantia, hirsuta, angusta, oblonga, ad Linguæ bubulæ, quam Buglossam uocant, foliorum figuram accedentia. Habet & caulis secus angulos illos, exilium, & cauli adiacentium foliorum a singulis alarũ cauis eminentes productiones quasdam, in quibus flores lutei sunt, Rutæ similes, & semen quale Verbascus habet. B

PLINIVS lib. 27. cap. 6.

Alum nos uocamus, Græci Symphytum Petræum, simile Bubulæ foliis paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice, cacuminibus Thymi, surculosum, odoratum, gustu dulce, saliuam ciens, longa radice, rutila. Nascitur in petris. Ideoq; Petrẹum cognominatum.

APVLEIVS.

Symphytum nascitur in petrosis, lignosisq; locis, iucundi odoris, saliuam prouocãs, ramis Origano, aut capitelli Thymi similibus: radice longa, fulua, in robore digitali: & habet thyrsum bicubitalem, geniculatum, inanem: in quo folia hirsuta, angusta, & ueluti longa, cum adnationibus: flore nigro, fructu sine semine floccorum corticis simili, prurituum mouens, radices exterius argillosas, uirtutis densabilis.

AVTOR PANDECTARVM.

Præter Symphytum, est alia Consolida, dicta Rubea, uel Bistorta, uel Tormentilla: habetq; uirtutem consolidandi. Tormentilla species Consolidæ.

HERMOLAVS BARBARVS, de Petræo Symphyto.

Symphyton Petræum, nos Alum Gallice uocamus, foliis paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice. Nascitur in petris. Symphyto autẽ Græci nomẽ imposuerunt, quod consolidat. Hanc Veneti Cotoneam appellant, rosæ, ut inquit Plinius, radicis alibi albæ, alibi nigræ. Cotonea.

C

IDEM DE MAIORI SYMPHYTO.

Hoc Galenus Symphyton mega, id est, magnum cognominat, nec gustu dulce, nec odoratu, ut superius. Herbarij recentiores tria genera Symphyti constituunt, præter Petræum, quod ne cognoscunt quidem. Magnum. Minus, sed radice intus & foris alba, fere bulbi effigie rotunda. Minimum, flore in spicam purpureo, nec folio quidem Origani ut Petræum, sed in humidis genitum, radice lignosa, superuacua, nec odorata, nec dulci, nec saliuam ciente: quæ sunt in Petræo omnia.

MARCELLVS VERGILIVS.

Iactant supra Dioscoridē nostræ ætatis herbarij plura etiam alia Consolidæ genera se inuenisse, quæ medicis, & illis censenda relinquimus.

ERROR AVICENNAE CIRCA SYMphytum & Sucutum, quem deprehendit Manardus. Epistolarum lib. 6. Epistola. 6.

Ad id, quod tertio loco, de Sucuto petis, nemo qui Auicennæ caput. 2. lib. 642. ubi de Sucuto agit, capiti Dioscoridis de Symphyto comparauerit, ambigere poterit, idem esse Auicennæ Sucutum, & Dioscoridis Symphyton: erroreq; uel interpretis, uel ipsius met Auicennæ contigisse, ut Semperuiuū dicatur. Errasse autem Auicennam, uel potius nescisse quid esset, ex eo constat: q̄ uarias de eo opiniones &. 2. &. 3. lib. affert, nec uni præ alijs adhæret. Secundo enim lib. alios existimasse, q̄ esset Semperuiuum, alios q̄ Mandragoræ cuiusdam semen, alios aliam rem. Lib. etiam. 3. cap. de sputo sanguinis, duas de ea sententias affert. Nam postq̄ dixerat, q̄ est Semperuiuum, aliam cuiusdam Aggregatoris subdit opinionem. Non enim de alia medicina loquitur, sicut Iacobus cognomento de Partibus est arbitratus, sed de eodem Sucuto ait, scripsisse uirum quendam in suis aggregationibus, esse Calamenti, id est, Origani specie, hoc est, similitudine. Origanum autem dici ab Auicenna Calamentum. 2. lib. manifestatur, cap. 158. ubi sub Calamenti nomine, de omnibus Origani speciebus pertractat. Deinde subdit eundem uirum dixisse, q̄ nascitur inter lapides: utrumq; autem primæ Symphyti speciei adscribit Dioscorides, nasci uidelicet inter petras, & Origani trahere similitudinem, tertiumq; cum his, sputo sanguinis prodesse. Melius igitur q̄ Auicenna coniecisti, & Sucutum esse Symphytum, & utramq; eius speciem uulgo dici Consolidam. Quarum Maior passim apud nos nascitur, & a similitudine radicis, Lucanicam uocant: Miranduleñ. Alam nominant, Alum uolentes, uel potius debentes dicere. Ita enim primam eius speciem nominat Plinius lib. 26. &. 27. in saxis nascentem, ramis Origani tenuibus, in cacumine thymi capitibus, surculosam, odoratam, gustu cum dulcedine, saliuam ciente, radice longa, rutila, digitum crassa. Quam si (ut scribis) conspicatus es, & apud te habes, rem mihi pergratam facturum scias, si uidendam miseris.

Error Auicennæ.

D

Iacobus de Partibus.

Lucanica Ala.

CENSVRA NOSTRA.

Nemini dubium est, quin ab effectu nomen inditum Solidagini sit, Nempe a glutinando, figendoq;, quod præ multis alijs in primis facit. Nihil itaq; uetat, quin et alijs quoq; herbis possit competere id nominis, quibus uires pares, & temperamentum æquale. Quod si donamus, nihil etiā hallucinari mihi uidētur, qui hodie quatuor, uel quinq; eius species ostendunt, s. maiorē, minorem, mediā, & regalem. Libenter igitur autori Pandectarū permittimus, suā Tormentillam, triuialibus Herbarijs suam Consolidā regalem, uulgo, **Rittersporen**, alijs suā Anagallida. Agnoscimus quoq; sub eo nomine, quam D. Theobaldus Fettichius nobis exhibuit, minusculā, & humi se propagantē Solidaginem, quā ille appellat, **Maßlieb**, uel **Zeitlößlin.** Cuius ego indiciū malim, q̄ centū somniatorū, qui præter eruditionē & experientiā, de qualibet herba pronunciant.

Theobaldus Fettichius.

TEMPERAMENTVM. A

Ex contrarijs potentijs constat, ut inquit Galenus. Habet namq; uim secandi, qua comprehensum in thorace & pulmone pus purgat. Habet & hoc pariter, ut eductionibus sanguinis opituletur. Ob humiditatẽ uero mansum, sitim sedat, arteriæq; asperitati medetur. Ideo inflãmatis intestinis imponitur, & ad rupta, & conuulsa cum melle bibitur.

IOANNES VIGONIVS.

Cõsolida est calida et sicca, cũ caliditate tẽperata, et cũ hũiditate uiscosa.

VIRES ET Iuuamenta EX DIOSCORIDE.

Trita, & pota, cruentis exspuitionibus, ruptisq; proficit.

Recentia uulnera conglutinat illita.

Inflammationibus, præsertim sedis, & intestinorũ, cum folijs Senetionis utiliter illinitur.

Enteroccelas cohibet.

EX PLINIO.

Si inter duos lapides conteratũ, miraculose antraces extinguit, & dysenterias cõpescit.

EX APVLEIO.

Ad profluuium mulierum, herbæ Consolidæ puluerem mollissime contritum, potui dabis in uino, & restinguet.

Radicis cinerem tepidum coquito, et ex melle ieiuno da, medebiturq; conuulsis, uel intus ruptis, & ex thorace laborantibus.

Ad stomachi dolorẽ, si cum oxygaro edas, magnũ beneficiũ senties. B

Cõtra tussim, herbę Consolidæ radices in chaldari decoques cũ melle & pipere, & castoreo ad quartas, & in uino ueteri, ieiuno dato in potu.

Hęc herba hoc augmentũ habet, ut carne bubula concisa, & in cacabũ missa, eius radicis si miseris drachmas. ij. cocta caro in unũ cohærebit.

IOANNES VIGONIVS.

Omnes Consolidæ, uirtutẽ habent consolidandi, & conglutinãdi uulnera recentia.

EXPERIMENTA.

Oris ulcera, rimas, & condylomata mirabiliter restituit.

Item uulnera recentia, inspersa cum panno illius aqua, uel succo, pondere unc. 15. pota quotidie, sanat uulnera interna, & rupturas.

Conuulsiones sufferuescentes cõpescit, siue quascunq; alias etiã ustu-

Succus, cum oleo mixtus, sanguinem sistit. [illegible]as, et ardores.

Breuiter, uulneribus omnibus commodissime adhibetur.

DESCRIPTORES SOLIDAGINIS.

Dioscorides lib. 2. dict. συμφύτον.	Plinius lib. 27. cap. 6.
Galen. lib. 8. simpli. cap. 125. 126.	Idem lib. 26. cap. 8.
Ad Paternianum. 153.	Apuleius dict. Consolida.
Georgius Valla, dict. Symphyton.	Ioannes Vigonius.
Simon Ianuensis.	Autor Pandectarum.
Hermolaus Barbarus.	Marcellus Vergilius.
Hieronymus nobilis Empiricus.	

Diapensia.

Sanickel.

DE SANICVLA, A

Rhapsodia Decima.

¶NOMENCLATVRAE.

Latinæ, Diapensia, Sennicula, Sanicula.
Germanicæ, Sanickel.

SCRIPTORVM PLACITA.

Sententenria HERMOLAI BARBARI, de Sanicula lib. 2. DIOSCORdictione, Peplis.

SVNT APVD Græcos, qui Peplium pro Senna accipiunt: inter quos est Isacius. Ego diuersum puto genus: cum Senna siliquas, & in his semen ferat, Peplis non: transalpina herba, folio Vitis, aut Apij rubentibus. In fine sectionum, maculis quibusdam, surculis quoq; rubris, ad radicem, quæ multis ei fibris subest, capitulis in summo frutice pusillis, subnigrisq;. Huius succum in uulneratis in potum commendant.

SENTENTIA PANDVLPHI COLLINVTII, de Sanicula, lib. defensionis Plin. dictione Pentaphyllon.

Est Venetijs, in eo uico, quem Speciarium appellant, seplasiarij cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo, insigniq; sit, Aethiopis caput. In ea liber est herbarius, tanta arte ac diligentia pictus, ut natas paginis illis suis herbas, non effigiatas, credas. In ea pictam uidimus, ijsdem prorsus, quæ hic diximus, signis herbam, folijs quinq;, quę & ipsa quinq;, ut pinximus, porrectiores angulos sinuatosq; haberēt: sed & fructus, quos fraga dicas: tum ad ipsam herbam, latinum nomen, Sanicula, Germanicum, Sanickel, scriptum est. Citanturq; inibi de Sanicula hęc scribentes, in dinamidijs Galenus. Et Petrus Hispanus, is qui postea Pontificatum gessit, & Ioannes uicesimusprimus, nuncupatus est: eum de medicina librum scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur. Tum Ceruiensis episcopus quidam. Et laudensis Maphęus. Et Gilbertus anglicus, chirurgicus. Ea Sanicula Pentaphyllum ne sit, cur affirmem nō habeo, cur negem non uideo. B

Ex uulgo Herbariorum sententia.

Diapensia græce, latine, Ferraria maior, siue Consolida minor, siue Sanicula.

Nobilis Herbarius HIERONYMVS.

Sanicula latinis dicta, Ferraria maior, siue Cōsolida minor, herba palmæ altitudine, uel amplius paulo, uulneraria. Est & altera quædā species, agrestis, rariorq; & minus perspecta herbarijs, solo Maio & florens, et apparens, flosculis albis, ijsq; lepidis admodum: indeq; enim paulatim disperit, abditq; sese.

C IVDICIVM NOSTRVM.

Plura de Sanicula apud probatos autores non lego, nec quæ sit dicta Græce, uel apud Dioscoridem, a quoquam comperi. Diuinati sumus ultro, citroque multa, uerum cum uana sit ea diuinatio, quam nō firmat certa aliqua scriptoris autoritas, nihil temere uoluimus pronunciare. Dij potius malefaciant ignauis & male gratis prioris seculi herbarijs, qui in describendo tantopere illam posthabuerunt, uel nomē potius ipsius genuinū, germanumque, in barbarum commutauerūt. Interim uehementer probo uulgi herbariorum sententiam, qui hanc minorem Solidaginem constituunt. Dicimusque id cum Galeno, facessent nomina & uerba, rem teneamus. De re itaque & eius effectibus, cum iam multa experientia cōstet, græcam eius nomenclaturam, & quibus sub nominibus apud Dioscoridem & Pliniū legatur, proinde an uera Penthaphyllon sit, uel potius eius species, ociosis, & nobis peritioribus, relinquimus.

TEMPERAMENTVM.

Compertum est esse calidam & siccā, tenelloque succo, eo quod purissimo.

VIRES ET IVVAMENTA.

Omnia præstat, quæ Consolida.

Adijciunt Experimentatores & herbarij, tumores reprimere, illitum, decoctumue succum, tam in homine quam in pecudibus.

D Eius quoque puluerem intritum melle, & glycyrizę succo, in ieiunio potum, interanea omnia phlegminantia, & pituitæ obducta, repurgare.

Idem efficere illius decoctū cum melle rosaceo, et sacharo addito. Præcipuus est eius usus, in potionibus uulnerarijs, cum Solidagine & Peruinca.

COLLECTIO.

Colligitur in mense Maio, & uel in puluerem teritur, uel in umbra siccatur.

C DE CONSOLIDA REGALI,
Rhapsodia Vndecima.

¶NOMENCLATVRAE.

Latinæ, Consolida regalis.
Teutonicæ, Rittersporen.

VIRES ET IVVAMENTA.

ABSTERGVNT ruborem oculorum flores eius triti, atq; in aqua rosacea macerati: adeoq; tota ocularia herba est, quæ, quibuscumq; facile oculorum malis medicatur, & quæ uel conspecta etiam crebro sanet.

Ab studiosis in precio habetur, una cum Ruta. Siquidem credunt illius crebro intuitu, nunq; se ex oculis laboraturos. Quare in musæis suspendunt suis.

Aqua illius, uel decocto florum utuntur experimentatores, contra atram luem, ardores et æstus, tussim, tumores, uenena, uomitiones, & cholericam passionem, aduersus stranguriam, calculos, ischiada, & coxendicen. Item ad deijciendam aluum.

Ei quoq; qui iam ex calore in syncopin decidit, si porrexeris Consolidæ regalis unc. I. aquæ rosaceæ Boraginis, & Buglossæ florũ drach. iij.
D & continuo refocillabitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidi & sicci temperamenti.

TORMENTILLA. A

Tormentill.

B

De TORMENTILLA, & uero Pentaphyllo.

Rhapsodia Duodecima.

¶ NOMENCLATVRAE.

Græcæ, ἑπτάφυλλον.
Latinæ, Tormentilla, Bistorta.
Germanicæ, **Tormentill. Rotwurtz. Blůtwurtz.**

PLACITA SCRIPTORVM.

Sententia HERMOLAI BARBARI de Tormentilla lib. 2. Dioscor. dictione, Sarxiphagon.

ALII TRITICI foliorum figuram Saxifragæ, alij marinæ Bati similem dixere, alij Tormentillæ uulgo dictæ. Est autem, ut uolunt, Tormentilla, Quinquefolio herbæ similis, nisi quod septem habet fere folia, non quinque.

C EODEM LIBRO dictione, Pentaphyllon.

Hippocrates duo uidetur nouisse Quinquefolia. Candidum, quod & herbaceum, & procerius est a terra. Nigrum, quod humilius. Et est quæ Tormentilla uulgo dicitur, Quinquefolio simillima, nisi quod septem, nō quinque folia habet. Potest a nobis Heptaphyllon uocari, hoc est, Septem folia, ex cuius radice pastillos theriacos, si Dijs placet, officinæ pro uiperarum carne subijciunt, quoniam uiperæ modo, ut ipsi putant, nonnunquam uisitur.

SIMON IANVENSIS de Tormentilla.

Tormentilla, Potentilla, Consolida rubea, species Heptaphyllon, similis Pentaphyllo, nisi quod habet septem folia, sicut illa quinque, radicem rubeam.

Sententia IOANNIS MANARDI de Tormentilla & Pentaphyllo, Epistolarum lib. 6. In Epistola ad Franciscum Graballum.

Tormentilla est uera Pentaphyllon secūdum Manardum.

De Pentaphyllo ego libenter intelligerem, uulgarem ne hanc passim in uijs etiam stratis nascentē accæperitis. Ego non huius radicem accipiendam puto, sed eius quam Tormentillam uocant, quam licet Septifoliam maiore ex parte in Italia uideamus, hic, hoc est, in Pannonia, sæpius uidi Quinquefoliam.

Sententia Autoris PANDECTARVM.

Bistorta, uel Consolida rubea latine, uel Tormentilla, Arabice Buseke. Est herba similis Pentaphyllo, nisi quod habet septem folia, utrinque D pilosa: & ideo uocatur Heptaphyllon. Cuius radix est rubea, et tortuosa, similis Galangæ, sed non habet acumen. Flos eius aurosus.

Sed notandum, quod est species Bistortæ, habens folia similia Lapatho acuto, nisi quia color foliorum ex uno latere est cœlestis, & ex alio uiridis. Flos eius rubeus, & radix rubea: quæ ab aliquibus uocatur Bardana maior, et ab aliquibus Lappa minor. Virtus eius, in omnibus est sicut primæ speciei, sed remissior.

IVDICIVM NOSTRVM.

Nihil habeo quod respondeam. Nisi, si non Heptaphyllon esset Tormentilla, facile me pertrahere sinerem in sententiā Barbari, ut crederem esse congenerem Pentaphyllo: tam quadrant enim in eam Theophrasti & Plinij descriptiões, ut nullus pictor festiuius ac curiosius potuisset acu pingere. Pentaphyllō, inquit Plinius cum effoditur, rubram habet radicē: hæc maturescens, nigrescit, & angulosa fit. Nomen a numero foliorū habet. Et ipsa herba incipit, & desinit cum Vite. Quæ ex Theophrasto Plinius mutuatus est. Siquidem torta est Tormētilla: dein rubea: nec matur prouenit, sed cum uites iam floret. Vnde fortasse herbarij etiam, Bistortam uocauerunt. Et quia uulneraria quoque est, Consolidæ quoque nomen addiderunt. Quanquam quæ de alijs controuersia est, facile etiam elui potest, quod quibusdam in locis, non solum Heptaphyllon, uerumetiā

Pli. lib. 25. ca. 9

quinq; folijs uisitur. Confirmant hoc iudicium nostrum multi etiam alij doctiuiri, quibus cum contulimus. A

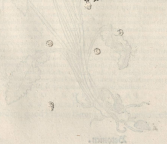
IVVAMENTA eius ex autore PANDECTARVM.

Habet uirtutem consolidandi, & confortandi concæptum.
Datur & contra diffuriam, cum succo Plantaginis.
Menstrua cohibet ex ea fomentum, cum aqua fluminis, uel pluuiali, & puluere friato.
Idem operantur pulueris partes duæ, Spicæ una, si cum melle interantur, & uentri in modum emplastri imponantur.
Ad concæptum iuuandum fit emplastrum ex puluere, & pulueribus alijs, quæ matricem & fœtum corroborant.
Vulnera sanguinem sudantia stringit, & glutinat.
Cum albumine oui puluis mistus, & in tegula coctus, uomitum cholericum refrænat.

EX HIERONYMO HERBARIO.

Aqua Tormentillæ, uel eius decoctum, omnibus facile uenenis resistit. Vnde & ad præseruandum, & pellendam atram luem, tempore pestifero datur.
Et hominum, & pecorum tumores potenter repellit.
Dysenterias, & omnes sanguinis fluxiones compescit.
Pota singulis diebus aqua unc. ij. pondere, uulnera sanat, absq; omnibus prorsus cataplasmatis.
Eadem iniecta oculis caligantibus, clarificat ea, si sæpius inspergatur, idq; noctu, in somnum concessuro. B
Confortat interanea omnia, cor, hepar, lienem, uentriculum, & cerebrum.
Cancros, fistulas, carcinomata siccat & sanat.
Breuiter, quocunq; modo, & quibuscunq; morbis adhibeas, salubris esse creditur.

h 2

Betonien.

DE BETONICA, Rhapsodia Duodecima. A

¶ Nomenclaturæ.

Græcanicæ, κίστρον. ψυχότροφον. θεία ῥίζα.
Latinæ, Vetonica. Betonica. Radix diuina. Chiron. Serratula.
Germanicæ, **Betonien kraut. Brun Betonien.**

PLACITA AVTORVM, de herba Betonica.

Epigraphe DIOSCORIDIS Betonicæ lib. 4.

VETONICA herba est, quadrangulum, tenuem, altitudine cubitali, & aliquando minorem caulem habens: folia longa, & mollia, Quernis similia, per ambitum incisuris diuisa, & odorata. Interque maiora sunt, quæ ad radicem uiuunt. In summo caulium semen est, Satureiæ modo spicatum. Carpuntur folia eius, & siccantur: quorum frequentior usus est. Radices illi sunt graciles, quales Veratri, quæ pituitosas uomitiones cient, in dulci aqua potæ.

Picturatio BETONICAE ex PLINIO.

Vetones in Hispania inuenerunt eam, quæ Betonica dicitur in Gallia, in Italia autem Serratula, a Græcis κίστρον, aut ψυχότροφον, ante cunctas laudatissima. De inuentoribus Betonicę.

Exit anguloso caule, cubitorum duum, a radice spargens folia fere Lapathi, serrata, semine purpureo.

REPREHENSIO PLINII per Nicolaum Leonicenum.

B

Betonicam a Romanis dictam, a Græcis Cestrum, pingit Plinius, folio Lapathij. Dioscorides autē, cui magis adstipulatur sensus, folio Quercus. Alteram uero Betonicam, quæ alio nomine Britannica appellatur, folia Lapatij habere idem Dioscorides tradit: ut uerisimile sit, Plinium alteram pro altera pinxisse. Lapsus Plinij in Betonica.

PLINI DEFENSIO P. COLlinutij contra Leonicenum.

Pari quoq; impudentia fertur, cum errasse Plinium uerisimile sibi esse dicit in describenda Betonica, q̄d folio non quercus (ut Dioscorides) sed Lapathi similē Betonicā pinxit: quodq; ea pictura Britannicæ herbæ ex Dioscoridis sententia, magis conuenire uideretur. Sed mirum prorsus, ut indiligens accusator apparuit, homo alioquin haud indoctus, qui Plinij uerba, nec penset, nec referat. Betonica, inquit Plinius, Serratula a nostris uocatur, a radice spargens folia fere Lapathi serrata. Quis Lapathū ipsum, Betonicamq; agnoscens (nemo enim unus est, qui ambas non norit) non graphice descriptā a Plinio Betonicā dicat: cum Serratulā uocari, & folia fere Lapathi, & serrata habere illam uideat, meliusq; aliquanto q̄ quercus similitudine a Dioscoride designatā? Cum folio quercus, nec ipsa Betonica (a quercu prorsus dissimilis) sed Trixago magis, & Hierabotane describātur. Non ergo Lapathi folia simpliciter dixit Plinius, sed serrata adiecit, quod subticuit, aut dissimulauit Nicolaus. Cum in Britannicæ descriptione notissimæ herbæ folia nigra, oblongaq;, eodem libro dixisse satis esse putauerit: nec serrata adiecit: quoniā incisuris illis, quibus Betonica distincta non sint. Quid autē aut frigidius, aut iniquius dici potest, q̄ ideo errasse Plinium dicere, quia Dioscoridis uerba, similitudinesq; in pingendis herbis non usurpauerit, sed signa alia, & quæ aptiora uidebantur, adhibuit?

ADMIRATIO HERMOLAI BARBARI circa Betonicas.

Illud mirum quibusdam, quod Plinius Betonicæ folia Rumici scribit

C similia, hoc Dioscorides Britannicæ adsignat: cum Betonicæ querna potius uisantur. Nec illud minus licet mirari, quamobrem mentiones duas Betonica meruerit. Nisi quis duo quoq; genera Betonicæ demonstrata nobis a Dioscoride contenderit: duas & Paulus Aegineta Betonicæ facies intelligit, effectu parili, ut prædiximus.

SENTENTIA APVLEI de Betonica.

Betonicam, siue Britannicam, Græci Cestron, & Prioniten, ijdem Pyrinem, ijdem Alianthon, ijdem Psychotrophon. Item Thyarizon, Seropodion, & Pandiona appellauerunt, Prophetæ Hierathiorine. Romani Betonicam, nonnulli Serratam, & Rufzmarinam. Hæc herba nascitur in pratis, & montuosis locis, & opacis circa frutices. Animas hominum & corpora custodit, & nocturnas ambulationes a maleficijs, periculis, ab iustis etiam, & uisionibus metuendis tuetur ac defendit, & omni rei sancta est. Cestron uocatur, & Psychotrophon: siquidem frigidis reperitur in locis. Radicibus quidem tenuibus, & rubicundis, thyrso tenuiore, ultra cubitum quadrangulo, folijs Quercui similibus, boni odoris, semine in summitate thyrsi spicato, modo Thymbræ.

Superstitiosa nimis Betonicæ uis.

Hæc fere Apuleius, uel Antonius Musa. nam de autore addubitant, qui nuper Apuleio, ex Basiliensi editione, uolumen de laudibus Betonicæ appenderunt. Quanquam non abludit fere Dioscorides, in alterius Vetonitæ descriptione: quod tamen caput omnes adulterinum, nothumq; existimant.

D

CONFVTATIO descriptionis Apulienæ, & capitis in DIOSCOR. DE Betonica, per MARCELLVM VERGILIVM.

Britannicæ caput, in cunctis fere Græcorum codicibus, alterum Betonicæ caput superstitiose, & imprudenter est adiectum. In antiquissimis enim, quos habemus Dioscoridis Græcos & Latinos codices, nullibi legitur. Nec uerisimile est, post tractatam semel totam Vetonicam, intercedente alio capite, de eadem iterum agendū huic scriptori fuisse. Accedit ijs, quod nihil in hoc scriptore maiestate eius indignius, nec cui minus credere oporteat, q̃ ubi superstitiosum aliquod, & ad religionē nostram pertinens, ab eo docetur. Poterunt legentes, quod dicimus, ex his, quæ alij interpretes reddiderunt, censere. Nobis non placuit, religionem naturæ miscere, & quæ tam longo interuallo distant a scriptore hoc, eadem facere. Vana hominū mortalitas, hæc primū infert: mox imprudentia, & salutis studium excipit, exceptaq; per manus diu feruntur.

Contra herbarum superstitiones.

Εἰκὼν Betonicæ ex SERAPIONE.

Kastara, id est, Betonica, est herba, quæ nascitur omni anno, habens uirgam subtilem, cuius longitudo est unius brachij, aut plus, & est quadrata: & habet folia longa, mollia, similia in figura sua folijs glandium, & in scissuris suis, habentia bonum odorem: & folia quæ sunt propin-

qua terræ, sunt maiora folijs alijs: & in summitate uirgæ, est semen collectum in se, prope collectionem spicæ frumenti. Et assimilatur Satureiæ, quæ dicitur Thymbra, & habet radices sicut Helleborus. Foliorum usus est tantummodo. A

TEMPERAMENTVM EIVS.

Calida est, & siccans in tertio, ut inquit Platearius. Et uirtus eius est, uulnera mundificare, & incarnare.

VIRES EIVS, & Iuuamenta EX DIOSCORIDE.

Folia Betonicæ exhiberi debent, ruptis, conuulsis, mulieribus uuluæ malo oportunis, & ad laxandos uteri strangulatus, drachmæ unius pondere, cum hydromelite.

Tres in uini sextario drachmę, contra serpentium morsus ebibuntur.

Herba magna utilitate, illatis a serpente uulneribus illinitur.

Aduersus etiam uenena, drachma ex uino pota, conuenit.

Præsumpta ea, si uenenum hauriatur, nihil nocebit.

Vrinam ciet.

Aluum subducit.

Medetur comicialibus, & insanis, pota ex aqua, & iocineris, lienisq; uicijs drachmæ pondere in aceto mulso.

Concoctionem adiuuat, si quis ea fabæ magnitudine secundum cœnam, cum melle cocto deuorarit. B

Modo consimili acide ructantibus propinatur.

Stomachicis eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea dilutum uino sorbeatur.

Datur sanguinem exscreantibus, tribus obolis, cum diluti uini, aut lactis cyatho.

Ischiadicis, renum & uesicæ doloribus ex aqua.

Aquæ inter cutem binis drachmis ex hydromelite.

Regio morbo laborantes recreat.

Menses pellit, drachmæ pondere cum uino pota.

Aluum purgant drachmæ. iiij. potæ in hydromelitis decem cyathis.

Facit cum melle ad tabem, & purulentam exscreationem.

Folia sicca, tritaq; fictili uase reconduntur.

EX PLINIO.

Fit uinum ex Betonica, & acetum, stomacho & claritati oculorum.

Tantumq; gloriæ habet, ut domus in qua sata sit, tuta existimetur ab piaculis omnibus.

Tanta uis inesse Betonicæ putatur, ut inclusæ circulo eius serpentes, ipsæ sese interimant flagellando.

EX APVLEIO, FRACTVRIS. CAPITVM sanandis.

Herba Betonica contusa, & super capitis ictum posita, uulnus mira ce

C leritate conglutinat & sanat. Eoq; efficacius, si ter die refectam, hoc est, recentiorem frequẽtius imposueris, donec sanescat. Eius potestas tantã fertur habere utilitatem, ut ossa quæ fracta consolidet, & ui sua extrahat.

OCVLORVM doloribus medendis.

Betonicæ herbæ radices ex aqua ad tertias coquito, & ex ea aqua oculos foueto. Ipsam, aut eius folia certa supra frontẽ, & oculis imponito.

AD OCVLORVM caligines.

Betonicæ drachmam unam, aquæ calidæ cyathos quatuor, ieiunus bibat: deducit ad inferiorem partem cum sanguinem, qui caliginem oculorum fecerat.

AD OCVLOS lachrymosos.

Betonica manducata, aciem oculorum clariorem facit. Item Betonicæ herbæ tritæ, paulum salis adijcito, digitis duobus, & pollice quantum tolli potueris, sublatam, formatam *tormidulam si naribus inseueris, idem efficies.

* alias, torundulam.

AVRIVM doloribus succurrendis.

Herbæ Betonicæ recentis folia, uel per se, aut in aqua madefacta. Deinde adiecta rosa liquida tepefacito, & in aures stillato, lanaq; spissato, mire proficere creditur.

Ad dolorem DENTIVM.

D Herbam Betonicam ex uino ueteri & aceto ad tertias decoctam gargariza, dolorem dentium discutiet.

AD VOMITVS, & suspiriosos.

Herbæ Betonicę drachmam unam, & sumptis ex aqua tepida cyathis duobus, bibendũ si dederis, iuuat. Idem suspiriosis prodesse creditur.

PHTHYSICIS, & eis qui purulentũ egerunt curandis.

Betonicæ drachmas treis dato cũ melle, & glutiat ieiunus, auxiliatur.

SPLENI CVRANDO.

Betonicæ drachmas treis dato manducare per triduum, uel in aqua frigida cyathos dabis bibere.

Betonicæ drachmas quatuor, aqua calidæ cyathos quatuor da, ut bibat per triduum.

Herbam Betonicam ex uino decoctam, & potui datam, lienosis prodesse experti affirmant.

Betonicæ drachmæ binæ ex mulso cyathis duobus, bibentẽ sanabit.

AD RENES.

Betonicæ drachmas treis ex uini ueteri cyathis tribus, piperis grana xxvij. contrita & calefacta, ieiunus bibat.

VENTRIS DOLORI medendo.

Herbæ Betonicæ drachmam unam in aqua calida cyathis duobus bibendam da. His autem dumtaxat hæc apta erit compositio, quibus non ex cruditate intestina torquebuntur.

AD VENTREM concitandum.

Betonicæ drachmas quatuor, hydromelitos, octo dies bibendum

dato, uentrem mouebit. A

Ad LVMBORVM dolorem.

Betonicæ drachmas tres ex uini Amynęi cyathis tribus, piperis grana xvij. contrita & calefacta ieiunus bibat, curabitur.

Betonica ex mulso potui data, febrienti ex aqua calida, lumborum dolores sanare creditur.

Ad COLVM.

Herba Betonica, cum unio austero æque proficit.

Ad TVSSIM.

Herbæ Betonicæ uncias duas ex melle accipiat per dies octo.

Ad typum QVOTIDIANAE.

Herbæ Betonicę drachmas. ij. Arnoglossæ unam ex aqua calida cyathis quatuor bibendum sub accessione ministra.

Ad typos TERTIANAE, atq; QVARTANAE.

Herbæ Betonicæ drachmas treis, mellis attici unciam, aquæ calidæ cyathos tres in unum miscebis, & ante accessionem potui dabis, mire sanabitur.

Ad VESICAE dolorem.

Betonicæ drachmas quatuor, apij radicis scrupulos treis decoquito: radices uero apij in aquæ sextario ad medium quum decoctę fuerint, tum demum Betonica admiscenda, potuiq; exhibenda: dolorem ita extermi nant, ut postliminio redeat nunq;. B

Ad CALCVLVM.

Betonicæ drachmas treis ex aceto q; optimo, & mellis & aquæ calidæ cyathos octo bibere confert.

HYDROPICIS curandis, mulieribus item, quæ PARTV laborant, necnon & ijs qui FEBRICITANT.

Betonicæ drachma una ex aquæ calidæ cyatho uno pota, medetur.

Betonicæ item drachmæ duæ, aquæ calidę cyathis quatuor, si sine febre fuerit: si cum illa, ex uini cyathis duobus ministra, fert opem.

Ad PARALYSIM.

Betonica trita et imposita, neruos etiam præcisos glutinare, & persanare creditur.

Contra HORRORES.

Betonicę drachmę duę ex uino austero, cyathis duobus: item ex aquæ calidę pari mensura, sub accessione bibere dato.

Pro mulierculis quibus loci frigore uexantur.

Betonicę drach. iij. ex aqua calida, totidē cyathis p triduū bibere dato.

Aduersus EBRIETATEM.

Betonica si prius sumatur, ebrietas uinum non comitatur.

MORBO REGIO curando.

Herbam Betonicam ex uino sępius sumptā proficere piria didicimus.

i

C CARBVNCVLO sanando.

Betonica in aquæ calidæ cyathis duobus pota, carbunculo medetur.

His qui perfrictionibus laborant.

Betonica cum axungia trita, plagæ imponatur, prodest utiq;.

LASSIS ex itinere.

Betonicæ unciam ex uini cyathis tribus, triduo ex itinere lassus bibat.

Aegris FASTIDIENTIBVS CIBVM.

Betonicę drachmas geminas, ex aquę mulsę cyathis tribus potui dato.

Vt facile quis DECOQVAT.

Betonicæ drachmas treis, mellis decocti unciam sumito, mel quoad in durescat coquito ex aqua calida, cyathos duos potui dato. Pastillos quoq; ex eo facere conuenit, & ex calida deglutire.

Ad SERPENTIVM morsum.

Betonicæ drachmas treis ex uini cyathis tribus diluito, & potui dato. omnium quippe serpentium morsus sanat. Betonicam quoq; uini nigri cyathis tribus conterito, & uulneri inlinito.

VENENIS datis expellendis.

Betonicæ drachmæ tres statim potæ, uenenum discutiunt.

Ad morsus rabidi CANIS.

Betonica contrita, & contusa, morsui imponitur.

Ad FISTVLAS.

D Ex Betonica contusa, & contrita turundulas facito, & pusillum salis in serito, fistulam obligato, expurgat.

PODAGRAE fugandæ.

Betonicę radices, cũ folijs, coctas ad tertias, in aqua potas, ipsam quoq; per se tritam, et applicatam, mire dolorem Podagrę lenire experti affirmãt.

Ad PVRGATIONES.

Betonicæ drachma purgationes hęrentes in uino expellit.

Ex IOANNE VIGONIO.

Betonica inter herbas, quę capiti conferunt, obtinet principatum.

Et folia eius imposita fronti, medentur dolori oculorum, & destillationes retinent.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, principio lib. 4.
Plinius, lib. 25. cap. 8.
Apuleius, lib. de laudibus Betonicę.
Galenus. 7. simplicium.
Serapion, cap. 322. & cap. 20.
Platearius, cap. 7. Betonica.
Hermolaus Barbarus, in Corollario.
Marcellus Vergilius.
Aemilius Macer, dict. Betonica.
Pandulphus Collinutius.
Oribasius, dictione, Betonica.
Ioannes Vigonius.
Nicolaus, Leonicenus.

DE CONSOLIDA MEDIA, Rhapsodia. XIIII. A

¶NOMENCLATVRA Teutonica, **Guldē Guntzel / Brimel / od Grossz Guntzel.**

SVPRA testati in Solidagine sumus, multas esse Consolidarum species, ex quibus & præsens est, quam Mediam, uel Minorem Consolidam uocant, uulgo, **Gulden Guntzel**, teste HIERONYMO herbario. Qui & huius quoq; triplicem differentiam facit. Et Primæ quidem nomen indit germanum, **Brimel**, flore purpureo. Alteri, **Guldē guntzel**, flore ueieto, **blaw**. Et Tertiæ nomen Maiusculę, teutonice, **Grossz guntzel**, sine floribus, figura Betæ, folijs paulo exilioribus. Quo uero nomine sit apud Dioscoridem alio ab Solidagine, ingenue fateor me ignorare. Folio.78.D. B

VIRES ET IVVAMENTA.

Vt superiores Consolidæ, uulnera glutinat.

Sanguinis trombos, ex casu, uel contusionibus coactos in corpore, disijcit, & dissoluit.

Præsens remedium est alcolæ, & oris ulceribus serpentibus.

Decoctum eius, uel aqua tumoribus illita, dissipat tumores omnes.

Datur apopleticis desperatis eius aqua, et ardore linguæ laborãtibus, si subinde ozimi seminis aliquot grana in eo macerentur.

Maiusculæ usus est ad intertrigines, ad ulcera penis, pudendorum, ad mariscas, & ad omnes tumores atq; abscessus.

Sunt qui in dolore neruorum aqua eius se obliniunt, atq; inde melius incipiunt habere.

Vidi qui colicis bibendam propinauerunt, & corrosione intestinorũ laborantibus.

C Herba paralysis.

D

Hiṁelschlüssel.

DE HERBA PARALYSI,
Rhapsodia XV.

¶ NOMENCLATVRAE.

Latinæ, Herba paralysis, Margarita.
Germanicæ, **S. Peters schlüssel/ Hiṁelschlüssel/ Schlüsszel blůmen/ Weissz Betonien.**

MVLTA SVBINDE apud autores de Paralysi herha uestigauimus, plurima cum herbarijs contulimus, uerum necdum quicq̃ comperimus, quod ad stomachũ fecerit nostrum. Nomen ignotũ ueteribus scriptoribus. Barbari tam inscite, tam inepte, cõfusaneeq̃ oĩa miscent, ut maius etiam negociũ fecerint. Sic eñ reliq̃t de ea Pandectarũ rhapsodus.
Pandectarius Herba Paralysis est, cuius folia florere incipiũt tẽpore hyemis, quę se extẽdunt in terra, quasi alba & crispa: ut Alisfagus, florem album profert.

A

Quibus quid sibi uelit, non intelligo. Nam aliam longe hodie nobis demonstrarunt herbarij, principio ueris subalbidam & sublucentem, floribus Betonicæ fere folijs erumpentem, cui tam similis est, ut nullum lac lacti sit similius: quod mihi suspicionem facit, Betonicæ quandam speciē esse, albam scilicet: tametsi refragante Hieronymo herbario. Verumtamen id coniectura esto, nulla dialectica dignitas. Plura apud probatos autores non lego, nisi in Barbari Corollario. Qui in syluestri Cucumere de Paralysi quadam herba sic meminit.

Alius quoq; flos habetur, Bellis nomine, pratēsis, & candidus, & quadamtenus rubeus, aduersus strumas efficax, ut Plinio uidetur. Sit autem Bellis idem qui & Bellius, siue Bellio, & ipse flos pratensis, quem Plinius, quinquagenis quinis barbulis pastillicantibus coronatum scribit, animaduertendum puto. Quanq; enim luteus uidetur a Plinio describi Bellio, uolumine primo & secundo, Bellis uero candidus, sexto et uigesimo, non tamē ita in omnibus Plinianis codicibus luteum eum esse legimus. Hermolaus Barbarus de Paralysi.

C Quidam luteum ei semen, non ipsum florem audiũt, & Paralysin dictam uulgo interpretantur: qui & primus ueris flos, & Margarita cognominatur, et hyeme quoq; tota nascitꝛ, ex Occidẽte, ut quidam existimant, in Italiam conuectus. Quinquagenas tñ ei ternas, non quinas barbulas inuenio. Laudatꝛ ad paralysim, a qua & nomen. Itemq; ad Podagras, & Ischiada. Paralysi uocatæ florẽ habet similẽ, paucioribus tñ barbulis. Flos, qui quã a longinquo conspicuus est, Paradelis uulgo dicitꝛ: folio enĩ non admodũ diuerso, nisi q; serratum est huic, non Paralysi. Sunt qui Buphthalmon, & Bouis oculum appellent. Nam qui Antipatrem uulgo dictum rentur eum esse, liquido falluntꝛ: cũ sit Antipater surculosus, & flore luteo, qua si Cunilaginis minore. Folia Roris marini, latiora, minusq; lõga. Christophorianã, & oculũ Consulis nonnulli uocant. Huius illa proprietas, quod flores post nascentes, altius tollunt, q; prius nati. De cuius rei argumento uideri posset aliquibus, hãc herbã esse, quã Plinius Impiam uocari tradit. Herba inquit Impia uocatur incaua, Roris marini aspectu, thyrsi modo uestita, & capitata: inde alij ramuli assurgũt, sua capitula gerẽtes. Ob id Impiam appellauere, quã liberi supra parentẽ extollantꝛ. Alij potius ita appellatã, quod nullũ animal eam attingat, existimauere. Hæc inquit, inter duos lapides trita feruet, pcipuo aduersus anginas succo. Nec tentati unq; eo morbo interiere. Sunt et qui in auium nidis inseri aliquid ex ea putent, iamq; ita non strãgulari pullos, auidius deuorãtes. Hæc Plinius.
D Cæterũ, quanq; similitudo in ea proprietate sit, multa sunt inter utrã q; discrimina. Primum, quod Impia incaua est herba, Antipater non est. Alterum, quod trita non feruet. Tertium, quod nec capitula, nec thyrsos gerit, sed flores dumtaxat. Hæc Barbarus.

Antipater herba Buphthalmus. Christophoriana. Oculus consulis. Herba Impia.

LOCVS.

Prouenit ultro in pratis uirentibus.

COLLECTIO.

Colligitur, partimq; in alembico exstillatur, partim siccatur in umbra, in principio Maij.

VIRES ET IVVAMENTA.

ex HIERONYMO herbario.

Eius decoctum, uel aqua illita capiti dolenti, dolorem reprimit.

Stomachum calefacit, & hepar, & matricem.

Quamobrẽ conuenit & grauidis laborãtibus, menstruaq; prouocat.

Serpentium quoq; morsus sanat, & uenenatorum omnium.

Tumores capitis sedat, & repercutit, lineo panno in eius aqua intincto, & subinde cataplasmata.

Macerantur flores eius in oleo oliuarum, et fit ex eis unguentum ad paralysim, & neruos frigore, & humoribus resolutos.

Vitiligines exterit, & in facie & in reliquo corpusculo.

Humores parientes Ischiada resoluit, expellitq;, & per urinam educit.

Fumus terræ. A

B

Daubenkropff.

DE CAPNO, id est, Fumaria herba,
uel Fumo terræ,
Rhapsodia Decimaquarta.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, καπνός. κορυδάλιον. κόριον. κορυδάλιον ἄγριον. καπνίτις. μαρμαρίτις. καπνογόργιον. χελιδόνιον μικρόν. πεντίριον. κασθαρίς.

Latinæ, Herba Fumaria. Fumus terræ. Capnitis. Apium.

Germanicæ, **Erdrouch. Daubenkropff. Katzenkörbelkraut.**

PLACITA AVTORVM de Fumaria.

¶ Fumariæ herbæ descriptio ex DIOSCORIDE.

FRVTICOSA herbula est Fumaria, prætenera, Coriandri similis, folijs candidioribus undique numerosis, cinereacei coloris, flore purpureo.

Eiusdem deliniatio ex PLINIO.

Capnus prima, quam Pedes gallinaceos uocāt, nascens in parietibus, & sepibus, ramis tenuissimis, sparsisque, flore purpureo, uiridis. Succo caliginem discutit. Itaque in medicamenta oculorum additur. Capnus duplex.

i 5

C Similis & nomine & effectu est alia Capnos fruticosa, prætenera, foliis Coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis, & hordeaceis segetibus.

PARAPHRASIS HERMOLAI
Barbari de Herba Fumaria.

Pes Gallinaceus congener Fumariæ. Cimbalaris herba quæ.

Capnos, siue Capnion, hoc est, Fumus, duplex. Alia hic descripta, nascens in hortis, et segetibus hordeaceis. Alia & nomine & effectu similis, quas Pedes Gallinaceos uocant, in parietibus & sepibus genitam, ramis tenuissimis, sparsisq;, flore purpureo, ut inquit Plinius: quam nonnulli modo Cimbalarem uulgo dictã, nescio q̃ recte interpretantẽ, folio Hederæ prętenui: ut in Cotyledone cõmonuimus. Hanc aũt Capnon, quæ nascitur in sepibus, Chelidoniã phragmitem uocare moris est Aetio, ad exinanitiones partiũ in iocinore curuarũ utilem dictã: ut puto, quoniã succo discutit caliginẽ, ut Chelidonia: & ob id in medicamenta oculorũ additur: ut in Collyrium Marciani, eam Chelidoniam Capnitida cognominantis. Quod si eadem probetur esse cum Cimbalari, ut quidã conijciũt, etiã illa similitudo confluet, quod foliũ Hederæ habuerit, quale Chelido» nio minori contigit. Propterea consyderari cupio, nunquid non similis, » sed eadem omnino sit Capnos hęc, cum Chelidonio minore. Multa certe paria comperio. Cæterum ex eo, q̃ Capnon Plinius a nostris Pedes gallinaceos uocari scribit, magnus plęrosq; inuasit error, existimãtes Ca-

D pnon a Dioscoride monstratũ, non aliud genus esse, q̃ quæ uulgo Sanguinaria, & galli Crus dicitur. Pudenda & poenitenda inscitia: nisi frons attrita multis esset. Quandoquidem ea quæ galli Crus uocatur, Gramini est tam similis, ut ab eo forte non admodum seiungi possit: nisi q̃ folio minore cernitur, & fibris potius q̃ radice nititur. Id autem quod in utroque summo frutice Trifarin, gallinacei Pedis imitationem habet, candidius in hac, q̃ in Gramine conspicitur.

Vnde dicta est Fumaria ex, MARCEL. VERGILIO.

Fumariæ herbæ notissima res fumus, quondam nomen fecit: haud sane, quia tricliniorũ parietibus, eorũq; cameris inducta, nigredine noceat, aut quia, ut Poëta cecinit, suspensam exploret, duretq; ad fabrieam materiam, sed quoniã uis illi contra hominis oculos lachrymosa sit, qualis in fumo est. Ob quam caussam Flaccus, lachrymosum in carmine suo fumum appellauit: & Aristophanis seruus, in scænam redisse se dicebat, fumo coactum, nec potuisse domi cum cæteris esse, ὅτι ἔδακνε τὰ βλέφαρ᾽ αὐτοῦ, quod est, quoniam eroderet palpebras eius & oculos. Quod maximum a fumo huic parti tædium est: cui potens idem Fumariæ herbæ succus a fumo indicata in græcis fuit. Nec tantũ Capnon æquali fumo appellatione eam uocauerunt, sed Capnitim etiam, id est, Fumariam dixerunt. Quemadmodum a similitudine Coriandrum: quæ uox in scriptore hoc multifariam creuit, alijs simpliciter Coriandrum, alijs agreste Coriandrum, alijs diminutiua forma Coriandron uocantibus. Nasci hic

in ſegete hordeacea ait, Plinius tamen adiecit, & hortis: nec male, quoniã frequentior in hortis, quàm in ſegetibus inueniatur. A

SERAPIONIS ὑπογραφή, de Fumaria.

Scehiterig, id eſt, Fumus terræ, eſt herba ſimilis Paſtinacæ agreſtis: niſi quia eſt magis minuta, & amarior, & habet radicem, cuius color uergit ad albedinem.

Laus Fumariæ ex MESVE.

Fumus terræ eſt ex medicinis benedictis, uerum exuberantia eius, & nimia copia, exemit eam e numero medicinarum precioſarum. Cum hoc enim quod aluum ſoluit, etiam uehementer confortat cætera membra. Nec eſt in ea aliquod nocumentum apparens. Eſt alia eius ſpecies, cuius flos eſt ſubalbidus, cinericeus: & alius, cuius color eſt pallens, uiolaceus.

ELECTIO.

Melior eſt, quæ uiret, folijs teneris, planis, & uiolaceo flore. Criſpior ignobilis eſt.

TEMPVS COLLECTIONIS

Colligenda eſt, a principio Veris herba, ſemen a fine.

TEMPERAMENTVM.

Calidæ & ſiccæ eſt complexionis in ſecundo. Acutæ ſimul & amaræ qualitatis. Nec prorſus ab acrore abeſt. Subtiliat, & penetrare facit, aperit occluſa, & reſoluit.

RECTIFICATIO.

Nihil quidem habet noxij, uerumtamen exacuatione indiget, ut uehementius operetur. Cenſet igitur Meſue, in laxanda aluo, adijciendam illi aquam caſei, mirabolanos, uel ſenas. Item paſſulas, & mel. Succus eius æquiparatur ſucco Abſinthij. Et ſi repleantur ex ſucco eius uitra anguſtis orificijs, ſuperinfuſo oleo oliuæ, durat integro anno. B

VIRES & iuuamenta eius ex DIOSCORIDE

Huius ſuccus claritatem facit oculis, delachrymationemque: unde nomen traxit.

Illitus cum gummi, euulſas palpebras, renaſci prohibet.

Commanducata herba, bilioſam urinam cit.

EX MESVE.

Solutionem facit facilem, educitque choleram, & humores aduſtos.

Et uirtus eius extenditur ad uenas, & mundificat ſanguinem.

Eſt medicina benedicta, iuxta omnem modum adminiſtrationis eius, ægritudinibus, & infectionibus choleræ, & humorum aduſtorum: cuiuſmodi ſunt, lepra, ſcabies, & impetigo.

Salubris quoque eſt medicina opilationum omnium.

Confert ſtomacho, hepati, & inteſtinis.

Vſus eius etiam eſt in febribus cholericis, & opilatis.

DE DOSI, & adminiſtratione eius.

Potio ſucci ipſius eſt, ab drachma ʒ. uſque ad. ij. Et decoctionis eius

C ab unc. x. usq; ad. xv. & pulueris eius ab drachm. iij. usq; ad. v.

EX IOANNE VIGONIO.

Succus eius inspissatus succo Lapathi acuti, & modico oxymellis, unamquanq; morpheam curat.

Item decoctio Fumi terræ, maluarum, uiolarum, & Lapathi acuti, cum furfure hordei, & nepita, unamquanq; scabiem potentissime curat, & mundat.

EX AETIO.

Vino subacta Fumaria, mixtaq; stomachum roborat: datoq;, inquit Aetius, quantumcunq; febricitantibus.

EX PLATEARIO.

Contra hydropisim, & præcipue contra leucophlegma, succus eius addito puluere Esulæ drachm. ij. cum aqua calida. Vel fiat syropus ex succo Fumi terræ, apij, fœniculi decocti, puluere esulæ, addito saccharo.

Contra artethicam dentur drachmæ. ij. hermodactylorum, cum succo Fumiterræ.

Herba autem ipsa in uino cocta, & cataplasmata super locum podagricum, multum ualet.

Ad melancholiam, uel phlegma, & nauseam in ore stomachi, datur succus eius cum aqua calida, addito zucharo.

D Nota quod quidam in mane, quidam sero, quidam simpliciter, quidam cum adiuncto ministrant.

Vesperi semper porrigitur cum aliquo, uentositatem reprimente, & dissoluente: ut semine fœniculi, uel masticæ. humores enim uentris dissijcit, & exinde tormina caussat.

EX HIERONYMO Herbario.

Fumariæ potio, medetur pesti, oris ulceribus, reprimit tumores illita, purgat menses, & pulchritudinem inducit.

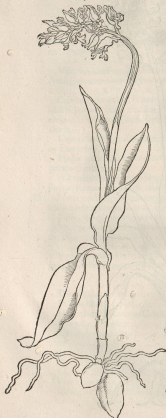
AVTORES, & DESCRIPTORES
Fumariæ.

Dioscorides lib. 4.
Plinius lib. 25. cap. 13.
Hermolaus Barbarus in Corollarijs.
Marcellus Vergilius.
Mesue, de simplicibus.
Serapion cap. 71.
Ioannes Vigonius.
Aetius de simplicibus.
Galenus. 6. simplicium cap. 95.
Platearius cap. 3.
Georgius Valla dictione, Capnon.

Stendelwurtz.

Satyrion mas.

Knabenkraut.

Cynosorchis.

Ragwurtz.

SATYRION odoriferum.

k

Satyrion fœmina.

DE SATYRIIS, Rhapsodia. XVI. A

¶ NOMENCLATVRAE.

Græcæ, ὄρχις. ὄρχις κυνός.

Latinę, Satyrion, Leporium, Testiculus uulpis.

Teutonicæ, Stendelwurtz/Knabekrut/Kreützblůme/Ragwurtz.

PLACITA AVTORVM, de Satyrio.

SENTENTIA THEOPHRASTI de Satyrio lib. 9. cap. 19.

HVMANIS corporibus, ultra illa quę sanitatem, morbos, mortemq; spectant, alia quoq; herbas afferre suis uiribus posse affirmant: utputa, generandi seminis facultatem, atq; sterilitatem: ut quasdam, ex eodem facere utrunq; ualere: sicut qui Testiculus appellatus est. Cũ enim gemini sint, alter magnus, alter aũt paruus, magnum, efficacem ad coitũ, datum e lacte caprino tradunt: minorem uero obesse ac inhibere. Habet aũt foliũ Laseris, uerũ leuius, atq; minus, caulem simillimum spinæ, quam pirum uocant. Mirum ergo, ut dictum est, ab una, eademq; natura, diuersitatem tantam uirium proficisci.

Sententia DIOSCORIDIS lib. 3. de Satyrijs.

De primo SATYRIO quod κυνὸς ὄρχις dicitur, id est, Testiculus canis.

Testiculus canis, quem Gręci Orchin, aut Cynosorchin appellant, folijs circa caulem mollis, Oleæ similibus, in terra stratis, longioribus, angustis, leuibus, caule dodrantali, floribus purpureis, radice bulbosa, oblonga, Oliuę modo angusta, duplici ordine: superiore, quæ plenior est: inferiore, quæ mollior ac rugosior. B

Explicatio HERMOLAI BARBARI.

Cynosorchis inueniri solet fere in uineis, folijs ternis, paruis, semipedalibus, radice ad formam testium hominis, alternis annis intumescente ac residente, atq; hic mas est, & fœmina eiusdem nominis: quæ distinguuntur internodijs, et ramosiore frutice, radice fascini. Nascitur fere iuxta mare, & Satyrion uocatur, minus proprie. Aliud enim genus est, quod proprie Satyrium uocatur.

De altero SATYRIO DIOSCOR.

Testiculus q̃ alio nomine Serapias, Andrea autore, uocat̃, qm̃ inter pauca radix utilis sit, folijs est Porri latioribus, oblõga, pinguibus, ex alarũ sinu inflexis, caule palmeo, floribꝰ pene purpureis, radice testiculis simili.

De Tertio SATYRIO.

Tertium Satyrion trifolium, quod tria fert folia, ad terrã infracta, Rumici, aut Lilio similia, minora tñ, ac rubea: caulem cubitalem, nudũ, florẽ Lilij effigie, candidũ: radicẽ bulbosam, mali magnitudine, fuluam intus ut ouum, candidam, gustanti dulcem, & ori non ingratam.

De Quarto SATYRIO Erythronio.

Satyrion Erythronion, alij Erythranicon, alij Melion aqueum, alij Eu

C taticon, alij Priapicum, aut Satyriscon, aliqui satyri Testiculum appellant. Latini Molorticulum Veneris, semine lini, maiore, duro, leui, splendente, quod fertur non secus atque Scincus libidinem excitare. Cortice radicis gracili, ruffo. Intus autem album includitur, sapore dulci, non ingrato ori. In montosis & apricis nascitur.

BARBARVS de Quarto hoc SATYRIO in Corollario.

Satyrion hoc notum pastoribus: quoniam arietibus & hyrcis segnioribus in potu dat̃, & in Sarmatia equis, ob assiduũ laborẽ pigrioribus in coitu: quod uicium Prosedamũ uocant. In totum quidem Græci concitationem hanc uolẽtes significare, Satyrion, et Satyrismon, et Satyriasin appellant. Ideo & Aristolochiæ genus unũ, quod Polyrrhizon cognominant, Satyrion ex facto uocari censeo. Herbam quoque illam Satyrion Indam appellauerim, Theophrasto allatam ex India, cuius contactu libidinem durare septuagesimo coitu meminerit, nec speciem eius, aut nomen aliud reddiderit. Habent hodieque Syri herbã simili effectu, Bucheidemque nominant, et Indicam Satyrion: fortasse cum ea, cuius mentionem Theophrastum fecisse diximus, eandem, radice candida & dura, commendatiore, quo crassior, & rugosior, & albior, podagris utili.

APVLEIVS de Satyrio.

D Græcis dicitur Satyrion, alijs Cynosorchis, alijs Eutaceon, Eraten, Panion, Serapion, alijs Orchis. Aegyptij Menem, Galli Vram, Itali Priapistum, alij Torminalem, alij Testiculum leporinum nominant. Nascitur in montibus, locis solidis & cultis, in pratis item, & locis maritimis. Legeeam mense Iulio.

Sententia PLINII de Satyrijs lib. 25. cap. 8.

Comitatricem uim habet Satyriõ. Duo eius genera. Vna longioribus folijs quam Oleæ, caule quatuor digitorũ, flore purpureo, radice gemina, ad formã hominis testiũ, alternis ãnis intumescẽte, ac residente. Altera Satyrion Orchis cognominat̃, & fœmina esse credit̃: distinguit̃ internodijs, et ramosiore frutice, radice fascinis utili. Nascitur fere iuxta mare.

Græci Satyrion folijs Lilij rubri minoribus, & tribus, non amplius e terra exeuntibus tradũt: caule leui, cubitali, nudo, radice gemina. Cuius inferior pars & maior mares gignat, inferior fœminas. Est et aliud genus Satyrion, Erythroneon appellant, semine uiticis maiore, leui, duræ radicis, cortice rubro, intus album includit̃, sapore subdulci. Fertur in montosis inueniri.

Sententia SERAPIONIS de Satyrio cap. 90. & 91. cap. Chasialehel.

Satyrij duo sunt gñа. Vnũ habet radicẽ seu testiculos albos, & uocatur Chasialchel. Primũ genus Satyriõis uocat̃ Testiculus canis, & græce Cynosorchis: & est planta, quæ habet folia extensa super terram, & prope ipsam, & ortus est ex radice unius capitis: & folia eius sunt similia folijs Oliuæ, nisi quia sunt subtiliora eis, & longiora, super terrã extensa: & lon

gitudo eius est fere in lõgitudine unius palmi, & florẽ habet coloris purpurei. Radix eius est similis radici Bulbi, nisi quia est tendens ad longitudinem & subtilitatẽ. Et est duplex, sicut sunt duę Oliuę in figura. Vna inferius, alia supius: una plena, & alia uacua et rugosa. Et comedit̃ radix eius elixata sicut Bulbus: et istud est Satyrion quo cõmuniter utunt̃. Secundũ uero genus Satyrionis habet quoq; duas species: una est, quę uocat̃ Arabice Chasiaalhabel, idest, Testiculus uulpis: et nominat̃ hęc in Gręco Trifolium: quia plurimum quod de eo nascitur, est habẽs tria folia declinantia uersus terram: & similantur folijs Acetosę maioris, aut folijs Lilij, nisi quod sunt minora eis: & in testiculo suo est rubedo declinans rubedini sanguinis. Et habet stipitem subtilem, lõgitudine unius brachij. Et habet florem similẽ floribus Lilij albi in figura. Et radix eius similatur cepae Bulbi in figura. Et est in magnitudine mali, exterius rubei coloris, interius albi sicut ouum: & quod de ipsa administratur, est radix. A Genera Satyrionis.

AVTORIS PANDECTARVM.

Sciendum, quod est alia species Satyrionis, quae uocat̃ haerba Basilica gręce, arabice, Digiti citrini, uel Bucheidem, Latine uero, Palma Christi, cuius folia sunt folia primae speciei Satyrionis, sed graciliora, cum nigris punctis. Radix eius brancę manus, uel palmę manus habet similitudinẽ, floris crocei. Cum uino uel aqua tritum, crocatum efficitur. Satyrion foemina.

TEMPERAMENTVM.

Humidum est & calidum temperamento in primo: ideo etiam gustantibus apparet dulce. Redundantem ac sufflantem humiditatem obtinet. Vnde proter suam inflationem libidinem citat. B

VIRES ac iuuamenta primi ex DIOSCORIDE.

Maiorem radicẽ si edant uiri, mares generare dicuntur: si minorem foeminae, alterum sexum. Eius quae uocetur Cynosorchis.

Addunt, in Thessalia mollẽ mulieres in lacte caprino bibere, ad stimulandos coitus: aridam uero, ad inhibendos, & alterũ alteri⁹ potu rosolui.

SECVNDI.

Illita tumores discutit.

Vlcera purgat, & serpere eadem non patitur.

Abolet fistulas. Et illitu inflammationes lenit.

Aridę radices nomas inhibent, sanantq; oris putredines, & ulcera Cacoethe.

Aluum sistunt, e uino potę.

De hac, eadem quae de Testiculo canis produntur.

TERTII.

Eam in uino nigro, austero, bibere conuenit, contra opisthotomum.

Vtendũ ea dum concumbendi incessit cupiditas.

QVARTI.

Venerem, ut produnt, si omnino manu teneatur radix stimulat: eoq; magis, si bibatur uino.

C EX PLINIO.

Arietibus & hyrcis segnioribus in potu datur a Samartis.

Equis in potu datur, ob assiduum laborem pigrioribus ad coitũ: uim eius restinguit aqua mulsa, aut lactuca sumpta.

Ex ORIBASIO.

Radices tritæ, cicatrices nigras tollunt.

Ex APVLEIO.

Vlceribus difficilibus, hærbæ Priapisti radices tusas impone, & repurgat, & cicatrices claudet.

Herbæ Priapisti succo oculos inunges, & lippitudines, & dolores tollet sine mora.

Si quis mulierem subagitare non poterit, hærbæ Priapisti radicem, id est, testiculum dextrum, quia maior est, & piperis albi grana. 27. mellis unc. iij. in uino optimo dissoluat, & de hoc medicamine pondo scropulorum. 9. per triduum sumat.

Ex IOANNE VIGONIO.

Vinum decoctionis eius, uel radix in gallinarum brodio decocta, libidinem plurimum excitat.

Ex AGGREGATORE Herbario.

Mulieres Italiæ, radicem tritam ministrant cum lacte caprino, ad excitandam libidinem. Resoluit apostemata inflata.

Cum melle rosaceo mundificat uulnera.

D Curat Herysipilam, quę est defœdatio cutis uitio cholerici sanguinis.

Et in ipsa est parum stipticitatis, ideo retinet uentrem, potum. Satyriõ.

Quod habet flores purpureos, cum sale aperit hęmorroides.

Et quando administratur sicca, prohibet dilatationem ulcerum, & abscindit putredinem. Vlcera oris sanat.

Ex HIERONYMO nobili Empirico.

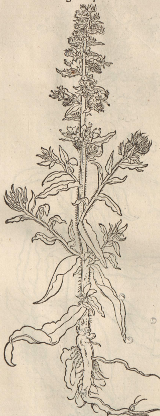
Decoctum, uel aqua Satyrionis masculi, confortat stomachum potum pondere unc. 1 5. Et Ictericiam profligat, & urinam cit.

Sanat omnia & externa, & interanea uulnera potum pondere unc. 1 5.

DE SCRIPTORES Satyrij.

Dioscorides, libro. 3.
Plinius libro. 25. capite. 8.
Theophrastus lib. 9. cap. 19.
Her. Barbar9 in Corollarijs.
Serapion, cap. 90. & 91.
Apuleius, capite. 15.
Autor Pandectarum.
Georgius Valla, dictione Satyrion.
Galenus lib. 8. cap. 28. & 29.
Aggregator.
Hieronymus herbarius.
Ad Paternianum cap. 220.
Oribasius, lib. 3.
Ioan. Vigonius dictiõe, Satyrion.

Buglossa syluestris.

Wild Ochßen zung.

Ochſen zung.

Borago.

Burretsch.

C

DE BORAGINE, ET BVGLOSSO.

Rhapsodia Decimaseptima.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, βούγλωσσον. γόνος αἰλούρου.
Latinæ, Lingua bubula. Euphrosynum.
Germanicæ, **Burretsch/ Ochsenzung/ Gegenstraf.**

Problemata Marcelli Vergilij, Hermolai Barbari, & Nicolai Leoniceni, de Borragine & Buglosso.

Sentententia MARCELLI VERGILII in Capitulo Dioscoridis de Cirsio lib. 2. cap. 120.

Buglosson & Cirsiõ figura fere non differunt.
Cirsion est Borago.
Permutatio nominum in Boragine & Buglosso.

CIRSION, grande Buglossum, de quo mox dicendum erit, aliqui uocauerunt, non leui inter hanc, & illam dubitatione, utra uerum Buglossum, & quænam Buglosso congener Cirsion hæc sit. Sunt enim multæ inter se similitudinis Cirsion, et Buglossum: licet illa a boum linguis indicata fuerit, hæc a uaricibus: de quibus paulo ante diximus: notumq; omnibus modo Buglossum est. Quæ si sit qualis in hortis & agris foditur, necessario relinquitur esse Cirsion, quam nostra ætas, Boraginem uocat. Verum, quemadmodum Nicolaus Leonicenus in hac ipsa re cõmentatus iampridem est, non importune dubitauerit aliquis, cõmutatas inuicem duarum herbarum appellationes fuisse: esseq; antiquam Buglossum, nostram Boraginem, Cirsion uero hoc, nouam, & nostram Buglossum. Quæ enim huic & illi notæ, uiresq; tribuuntur, mutatis hac ratione plantis, magis conuenient. Purpurea enim florum cacumina, quæ in Cirsio hic describit, eius potius sunt, quæ Boglossum nunc dicitur, q̃ Boraginis, quæ cerulæos habet flores. Quodq; Buglosso hic paulo post tribuet, læticiam & hilaritatem facere in uini pocula demissam, Boragini passim tribuitur: iactatq; quotidie gens nostra hi-

D

laritatem, multo eius cibo utendum esse. Quinetiam quæ eodem loco describuntur folia aspera & nigriora, Boragini magis q̃ Buglosso competunt: quæ albicante folio penitus est. Sunt præter hæc alia etiã, quibus significari id poterat: sed in re iam pridẽ tractata, satis hæc sint.

ET RVRSVM cap. 129. de Buglosso, eodem lib. 2. DIOSCORIDES.

Vulgata Buglossus, est Borago.
M. Cato.

Polliciti sumus in Buglosso, addituros nos esse aliqua, quæ nullo modo alia sunt, q̃ propensiores continue in eam partem fieri, ut credamus, quam ueteres Buglosson dixerunt, nostræ ætatis Boraginem esse. Vtimurq; ad eam rem hac etiam coniectura: ꝙ M. Cato. 40. capite operis sui de re rustica, insitionem arborum docens, cum instituisset quatenus, & quomodo surculos inseruisse & circumligasse oporteat, addidit. Insuper Lingua bubula obtegito si pluat, ne aqua in librum permanet: eam Linguam, insuper librum alligato, ne cadat. &c. Verisimileq; est, in operiendo truncæ & insitæ stirpis rotunda sectione, rotundiore potius q̃ longiore folio uti præcæpisse. At Boraginis tale est. Eius uero quæ nunc Buglossus habetur, longa folia sunt: ideoq; operiendæ rotundæ stirpi minus apta. Scimus quidem, non posse, nec debere rem certam docentes, tam incertis & ambiguis uestigijs niti: potuisseq; antiquos insitores illa etiam uti: quoniam satis esse [illegible]sitam stirpem quocunq; operimento a pluuia defendere: & quod primum inserenti se obtulisset, luto, palea, alijsq; huiuscemodi uti. Non tamen negligendum, qualecunq; id fuerit, ignotæ rei uestigium. Nec nos alio consilio id retulimus, q̃ ut haberent legentes, hanc [illegible]tiam eruscandæ ueritatis ansam: scirentq;, antiquæ Buglossi, quam Cato, omnesq; alij a boum Linguis, quas imitatur, bubulam Linguam dixerũt, hunc etiam fuisse in rustica re usum. In urbana autem præcipuum[illegible] quod in scriptore hoc postremum est, deiecta in uinum Buglossi folia, uolu[illegible]tes animi, & læticiam augere: neq; ultra hunc usum Boglosso aliud multifaciendum ab antiquis scriptoribus tribui. Plinius. 25. uolumine, cap. 8. sic de ea egit. Iungitur huic Buglossos boum Linguæ similis: cui præcipuum, ꝙ in uinum deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur Euphrosynon. Mox. 26. capite. 12. Buglosso inarescente, si quis medullam e caule eximat: dicatq; ad quem liberandum febre id faciat, et alliget ei septem folia ante accessionem, aiunt a febre liberari. Quod amuleti potius q̃ medicinæ rationẽ habet. Paulus itidem Aegineta in sexto de Buglosso hæc tantum monet. βούγλωσσον ὑγρόν τε καὶ θερμόν ἐστι τῇ κράσει. ὅθεν τοῖς οἴνοις ἐμβαλλόμενον εὐφροσύνην ποιεῖν λέγεται. Quod est. Humidum, calidumq; temperamento Buglossum est. Eamq; ob caussam uino iniectum, læticiam animi facere dicitur. Nec ultra hæc quicquam de Buglosso tradidit. Galenus etiam nihil dictis ab alijs aliud addi-

Præcipua uis Buglossi.
Plinius.
Paulus Aegineta.
Galenus.

dit, quàm tussibus & faucium asperitatibus utilem esse. Nullusque non ex antiquis, læticiæ & uoluptatis spem in Buglossi usu legentibus proponit: quod in Boragine nunc passim fertur. Verisimileque est, quasi per manus traditam, seu opinionem, seu famam ad nos peruenisse, & adhuc seruari. Non utimur ad hanc rem populari omnino sensu, & iudicio plebis: non tamen negligimus penitus. Quodque nos magis urget, Cirsij historia est, in qua flores ἀκροπόρφυροι, id est, in summo purpurei describuntur: qui color proprius floris eius est quam Buglossum nunc passim uocant. Vrgent longiora folia quæ in Boragine decurtatæ rotunditatis sunt. At dicet aliquis: boum Linguis similior nostræ ætatis Buglossus quàm Borago est. Non negamus id. Verũtamen illud etiam monemus, nescire modo nos quæ fuerit antiquis Græcis comparationis huius ratio: & quid nam boum Linguæ illi comparauerint: uerbi caussa asperitatem, latitudinem, colorem, longitudinemue. Pro nostræ ætatis Buglosso longitudo præcipue & color est: pro Boragine contra tam multa hactenus numerata indicia, quæ diligentius cæteri etiam excutient. Nos enim pro deprehendenda ueritate, cogitanda alijs hæc tantum proponimus. Nec laboramus pro re (cunctis enim nota est) sed pro medicæ materiæ antiquis nominibus & historia: quæ a posterioribus græcis toto hoc capite male habita est. Credimusque nos, ex obseruatis hactenus, non esse Dioscoridis quæ a principio capitis longius leguntur, usque ad, Verbasco similia habet folia. &c. Quæcunque enim a Serapione, antiqua scriptoris huius interpretatione, & aliquot græcis Buglosso huic tribuuntur, nulla alia sunt, quàm Verbasco similia habere folia. Folio in terram deciduo esse: eodemque aspero, & uigriore boum Linguæ simili: idque in uinum coniectum, læticiam augere credi. Cætera nulla in antiquioribus græcorum codicibus & latinis scriptoribus sunt. Et Plinius, quæ nunc in scriptore hoc leguntur, dandam esse scilicet Buglossum hanc quæ tres caules protulerit, ad tertianas: quę uero quatuor, ad quartanas, non Buglosso, sed Cynoglosso tribuit. Verba eius sunt lib. 25. capite. 8. Iungitur & Cynoglossos caninas imitans linguas: aiuntque, quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. Accedit his etiam carpendi Buglossum hanc Iulio mense præceptum: quem hic scriptor Romana uoce ἰούλιον uocat: quod in græcis antiquis scriptoribus nunquam, aut raro inuenitur. Dico aũt antiquos, nondũ penitus obliterata græcorũ re: quoniam post Cæsares Romanos, latinis mensium appellationibus potius, quàm græcis, suadẽte id fortuna eius gentis & maiestate, usi omnes sunt. Quodque coniunctũ huic est, non consueuisse Dioscori. temporũ notas ex mensibus accipere, sed ex anni tempestatibus: uerbi caussa, solstitijs, uere, autumno, hyemeque, & æstate. Scimus medicinæ hæc nihil, aut parum conferre. Sed nos herbariã tractamus: conamurque in hoc scriptore, minus corruptã saltem latinis eam reddere: quoniã integram, in tanta posteriorũ incuria et imperitia impossibile est. Effugerat pene nos quod ad Buglossum & Boraginem, earũque notas adhuc pertinet. Id huiuscemodi est, Cirsij Buglosso hic similia esse folia dixit, mediocriter hirsuta, longioraque, & albescentia, in extremitatibus aculeata: Buglossi autem φύλλον χαμαιπετὲς, τραχύτε καὶ μελάντερον, quod est, folium in terram deciduũ, asperumque, & nigrius. Conferatur nunc cum naturę exemplaribus utriusque historia, carptasque ex horto Buglossum & Boraginem diligẽtius contemplemur. Mihi sane prior illa Cirsij historia nostræ ætatis Buglosso respondere, posterior autem Boragini undique uidetur. Sunt enim Buglossi folia longiora quàm Boraginis. Albicant illa, hæc contra nigricant. Illa surgunt, & per se stant in altum nitentia: Boraginis in terra iacent. Estque illi proprium quod hic ait χαμαιπετὲς, id est, humi stratum folium.

A

Obiectio tacita.

Plinius.

B

Aliud discrimen Boraginis, & Buglossi. Opinio Vergilij in ea controuersia.

IVDICIVM NICOLAI Leoniceni de Buglosso, & Boragine lib. de erroribus Medicorum.

De Buglossa aũt, de qua quæris, an ea quæ pro Buglossa utimur, sit uera Buglossa, si tibi quod sentio, respondero, uereor ne sicuti tu admodũ docte dubitasti, ita ego omniũ proterue uidear uniuersam nostri temporis medicinã euertere. Nam si probare contendero, Buglossam, quam medici iuniores ad usum medicinæ adhibent, non esse ueram Buglossam, Cur etiã inquiet aliquis, Lactucã, qua uescimur, uerã esse Lactucam non inficiaris? Non ita tamen sumus animati. absit enim a nobis tanta temeritas, ut omnia iuniorũ medicorum placita uelimus demoliri, sed sicuti multa eorum probanda censemus, ita plura sunt in quibus autores ueteres magis sequendos iudicamus, atque in illis præsertim, in quibus ijdem medici iuniores inuicem uidentur dissentire. De Boragine Simon Genuensis in litera B. ita scribit. Borago herba nota, cibo apta, & medicinæ, & flos, & folia, & semen: Buglossa dicitur species eius syluestris. Non reperio autorem aliquem autenticum, facientem capitulum de utraque: si scribit de una, non scribit de alia. Hæc ille. Pandectarius autem aliter sentit. Nam undecimo capite scribit alterum de Boragine, in quo allegat Dioscoridem: alterũ de Buglossa, in quo citat Serapionẽ ex eiusdem Dio-

Modestia, & iudicium Leoniceni.

Simon Genuensis de Boragine.

Pandectarius.

C

Bartholomæus de Montegnana in consilijs.

De Buglosso plura creduntur, quàm sit.

Pugnātia Neotericorū in Boragine & Buglosso.

Duæ herbæ Linguæ bouis similes.

scoridis autoritate de Buglossa loquentem. Montagnana uero in quodam consilio scribit hæc uerba. Borago autem non placet, quia planta multum uentosabilis, & uentositiua: quod ostenditur propter multitudinem eructationum quas efficit. Et licet ponatur temperata, quia est species Buglossæ, quę tēperata est, de ea tñ parum ab autoribus scribitur, et plura de ea creduntur, quàm ratione & autoritate uerificari possint. Auicenna tamen de ea nihil dixit. Vide quanta sit istorum autorum discordia. Alter dicit nullum autorem de utraq;, scilicet de Boragine, & de Buglossa loqui: alter super ambabus herbis citat Dioscoridem: alter facit Buglossam speciē Boraginis syluestris: alter Boraginem Buglossæ tanq; generi subijcit. Auicenna quoq; secūdo canone, capite de Lingua bouis, notat sui temporis medicos, qui non uera Buglossa uterentur, sed alia quæ non habet easdem utilitates. Quare in tanta medicorum, tum latinorum, tum etiam Arabum de herba Buglossa controuersia, quid mihi uideatur, aperiam. Primum illud pro confesso habetur, Buglossam græco interpretamento Linguæ bouis assimilari. Duæ autē sunt herbæ Linguæ bubulæ, atq; ideo etiam inuicem similes: altera a nobis Lingua bouis, altera Borago nominatæ. Sed duæ quoq; herbæ itidem Linguæ bubulæ similes celebrantur græcis nominibus apud Græcos, altera Buglossum, altera Crision ab eisdem gręcis nuncupatæ: adeo, ut minime dubitem, duas illas herbas, quarum alteram Linguam bubulam, alteram Boraginem sermone nostro uocitamus, ad duo capita apud Dioscoridem debere referri: quorum alterum est de Buglosso, alterum de Crisio. Nam & hoc propter magnā quam habet cum Buglosso similitudinem, Buglossum magnum pariter a Græcis appellatur. Verum diligentius considerantibus, descriptio Buglossi apud Dioscoridem plus Boragini conuenit: descriptio autē Crisij, siue Buglossi magni plus alteri quadrat, quam nos uulgo Buglossam, seu Linguā bubulam nominamus. Siquidem idem Dioscorides inquit folia Crisij esse longiora folijs Buglossi. Quanq; apud Pliniū, qui Crision lib. 27. cap. 8. fere eodē modo quo Dioscorides describit, eandem Crision habere folia non longiora Buglosso, seu ut ipse interpretatur, Lingua bouis, sed potius minora, scribatur. Quem puto errorem ex uocabuli Græci similitudine, & codicis mendo, quem Plinius habuit, contigisse: quoniam pro macrotera, quod uerbum significat longiora, microtera, id est, minora scriptum inuenit. Ego uero in multis codicibus græcis, non solū impressis, sed etiam manu scriptis, apud Dioscoridem, μακρότερα, id est, longiora, non autem μικρότερα, id est, minora reperi. Liquido autem sensui subijcitur, folia herbæ illius, quæ uulgo Buglossa dicitur, esse folijs Boraginis longiora. Item idem Dioscorides inquit, in summo caule Crisij esse capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines: quod etiam in herba Buglossa a nobis appellata uisu deprehenditur. Contra in Boragine capitula cerulea, non autem purpurea conspiciūtur. In autore autem de simplici medicina leguntur hæc uerba. Buglossam Romani Linguam bubulam, Lucani Corago. Nascitur locis cultis & sabulosis. Forte autem pro borago uerbo, corago uiciose scribitur: aut nomē coraginis, una litera uariata, est in Boraginē uersum. Quod autem inquit, nasci locis cultis & sabulosis, hoc idem de suo Buglosso Dioscorides tradit. Pandectarius quoq;, si qua est huius hominis autoritas, in litera, l, Lisinaltaur, quod nomen apud Arabes significat linguam bouis, ipse Boraginē interpretatur. Quare forte melius fuerit, cum Buglossam, de qua Dioscorides, Galenus, & autores Arabes utrumq; allegantes, ad usum medicinæ adhibemus, Boraginem potius, quam illam quæ passim Buglossa nuncupatur recipere. Atq; ita falsum erit id, qnod Montagnana existimauit, Auicennā nihil de Boragine dixisse. Nam, nisi mea me fallit opinio, caput de Buglossa, seu Lingua bouis apud Auicennam, est caput de Boragine, sicuti etiam apud Serapionem. Falsum etiam erit, id quod Simon scribit, qui putauit neminem autorem de utraq; herba simul scripsisse. Siquidem Dioscorides apud Græcos, & Plinius apud nos, tam de Buglossa, quā etiam de Crisio fecere mentionē. Negari autem non potest, quin Borago sit alterū duorum apud Dioscoridem, aut Crision, aut Buglossum, ab his præsertim, qui Boraginem Buglossæ, uel Buglossam Boraginis speciem confitenē: quando & Dioscorides ipse Crision habere folia similia Buglosso, & Buglossum magnū uocari testificatur. Si tamen Borago sit Crisium apud Græcos, uerum erit quod a Montagnano scribitur, tam multa de Boragine a iunioribus medicis temere prædicari. Nam Dioscorides hoc tantum de Crisio retulit: quod si radix eius alligatur super locum dolentem, sedat dolorem. Plinius autem, quod herba aut radix alligata sanat dolores uaricū. Quare medici iuniores utrum uelint acceptent, aut quod Borago sit uera Buglossa, ut nos opinamur: aut quod eius herbæ usus non sit ad illa utilis, ad quæ ipsi arbitrantur.

Explanatio Dioscoridæ.

D

Pandectarius notatur.

Error Montagnanæ.

Ignauia Simonis.

IOAN. MANARDVS lib. 5. Epistolarum.

Ex herbis congruūt, lactuca, cichorium, portulaca, Buglosson, quam Boraginem uocant. Et sic ubiq; fere alias.

HERMOLAVS BARB. in Capitulo de Cirsio. A

Cirsion potius quam, ut quidam legunt Crision, a uaricibus dicta est, quibus utilis existimatur. Ita enim uarices ab Hippocrate dicunt. Quas Aristoteles Ixias uocauit. Huic herbæ similis est, quæ Hircina lingua uulgo dicitur, sed caule tamen rotundo, nõ anguloso ut Cirsion: nec dissimilis huic uidet, quam Boraginem, siue Porraginem olitores nostri uocant, flore in terim purpureo, Cirsion interim ceruleo: quæ si Cirsion non est, mirum, quamobrem sit indicta ueteribus, quæ sit & uulgatissima, & cibo gratissima. Nisi quis Buglossæ generibus contribuat. Ixiæ. Hircina lingua. Borago.

Verba DIOSCOR. de quibus est Controuersia, Cap. de Buglosso.

Buglossum nascitur in cãpestribus, & uaporosis, Verbasco simile est, folium in terra sparsum, nigrius, asperum, bubulas imitans linguas.

EIVSDEM descriptio Cirsij, quã contendunt Boraginem.

Crision aliqui Buglossum magnum uocant, Romani Spumam mollem. Caulis est tener, duorum cubitorum, triangulo similis, anguli spinosi, per interualla mollis: folia Buglosso similia, maiora, subcãdida, modice hirsuta, hispida, in quo capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines.

IVDICIVM NOSTRVM.

Iam penes te sit, Lector, quicunque es, iudicium. Nos utramque tibi adpin ximus, & Buglosson, & Boraginem. Habes præterea doctorum hominum iudicia, & Dioscoridis uerba tibi subscripta: uerisimileque mihi uidetur, ut in floribus & hærbis conueniunt, ita quoque in iuuamentis.

TEMPERAMENTVM.

Vtraque calida est, & humida in primo.

VIRES ET IVVAMENTA B

ex DIOSCORIDE.

Aiunt eam, quæ tres thyrsos emittit, cũ semine & radice tritam, potã que, contra tertianos rigores prodesse: quæ quatuor, ad quartanos.

Ea in uino decoquitur. Herbam abscessibus utilem esse uolunt.

Proinde in uinum deiectum, animi uoluptates augere.

Ex AEMILIO MACRO.

Lingua Bouis, græco sermone Buglossa uocatur.
Hæc choleram rubeam, nimio feruore perustam,
Purgat, cum uino fuerit si sumpta frequenter.
Cordiacum, choleræ quem feriat copia nigræ,
Consimili potata modo, curare ualebis.
Humores nocuos pulmonis detrahit hausta,
Mixtus aquæ tepidæ, si succus sumitur eius.
Illi qui patitur schiasim, mire medicatur.
Vim memorem cerebri dicunt seruare periti,
Vinum potatum, quo sit macerata Buglossa.
Lætos conuiuas, decoctio dicitur eius
Reddere, si fuerit inter conuiuia sparsa.

C Ex GALENO.

Congruit ob gutturis asperitatē tussientibus coctū Buglossū in mulsa.

Ex IOANNE VIGONIO.

Buglossū generat sanguinē bonū, & uirtutē habet similem Boragini.

Et eius radix sub prunis decocta, cum panis madefactis pisata, cum æquali portione pulpę pomorum, & sub prunis decoctorum, et butyri parum, panaricij dolorem mitigat.

Et omnes forunculos maturat.

In ore quoq; detenta, si prius in uino granatorum sit macerata, & infusa, asperitatem, & siccitatem linguæ febricitantium mitigat, & sitim restinguit, nec ingrata etiam infirmo.

Ex APVLEIO.

Herba Buglossa, ex melle et pane pisata, uice malagmatis mirifice rūpit.

Ex SERAPIONE.

Siquando folium eius comburitur, confert fluxibilitati dentiū & gingiuarum, & ad alcolā, & proprie quæ accidit in ore puerorum, & omnibus caliditatibus quæ fiunt in ore.

Proprietas ei9 est, purgare cholerā: sed sumēda est cū bolo armeno. Et dosis ei9 est ab drach. iij. usq; ad. v. cū saccharo, et cū drac. i. boli armeni.

Ex HIERONYMO herbario.

Aqua Buglossæ dissipat Ictericiam, mundificat lepram & scabiem, &

D fluxiones capitis mitigat.

Ex IOAN. VIGONIO.

Virtus eius est, sanguinem bonum generare.

Et uniuersaliter uulneratis conceditur in ferculis, cum petrosileno, & mentha, præsertim in iure gallinarum decocta.

Ex PLATEARIO.

Conualescentibus ex ægritudine ualet.

Item syncopizantibus, cardiacis, melancholicis, comesta cū carnibus, uel condita cum sagimine.

Contra syncopim talis est usus. Ex succo Boraginis cum saccharo, fiat syropus, addito osse de corde cerui.

Contra melancholicam passionem, & epilepsiam sic fiat decoctio in succo eius de sene, & in colatura fiat syropus. Si deest herba, semen eius decoquatur in aqua, in cuius colatura fiat syropus. Et nota, quod semina per duos annos possunt seruari in multa efficacia.

Radix competit usui medicinæ. Contra Ictericiam comeditur cocta cum carnibus & succo eius, & scariolæ, utatur in potu.

AVTORES ET DESCRIPTORES
Buglossæ & Boraginis.

Dioscorides, lib. 4.	Hermolaus Barbarus.	Mar. Vergilius.
Platearius, cap. 4.	Serap. cap. 83.	Apuleius, cap. 41.
Aemilius Macer.	Manardus.	

A

B

Verbena Mascula. 12

C VERBENA ſœmina.

yſenkrut weiblin.

D DE VERBENA,

Rhapſodia Decimaoctaua.

❨NOMENCLATVRAE.

Græcæ, ἱερὰ βοτάνη. περιστερεὼν ὕπτιος. ἠριγένιος. σιδηρῖτις. κουρῖτις. περσεφόνιον. Διὸς ἠλακάτη. διχρώμος. κάλλησιο. ἱππάρισος. δημητριάς. ἐρυσίσκηπτον.

Latinæ, Verbenaca ſupina. Sacra herba. Verbena. Sideritis. Curitis. Demetrias. Eryſiſceptrum. Cincinnalis herba. Lachryma Iunonis. Herba Sanguinalis. Sanguis Mercurij. Muſtelæ ſanguis. Hierobotane. Licinia. Luſtrago. Columbina. Militaria. Vertipedium. Criſta gallinacea.

Germanicæ, yſenhart. yſenkrut.

AVTORVM PLACITA
de Verbena.

Sententia DIOCORIDIS de Verbena.

CVBITALES hæc Verbenaca profert uirgas, aliquando etiam maiores & anguloſas, circa quæ folia ſunt p̄ interualla, quernis ſimilia, anguſtiora tñ, minoraq́ꝫ, ſed p̄ ambitū ſecta, colore quadãtenus glauco, Radicem habet oblongam, gracilemq́ꝫ: flores purpureos, tenueſq́ꝫ.

Præconium Verbenæ ex PLINIO, libro.25.cap.9. A

Nulla herbarum Romanę nobilitatis plus habet, quàm Hierobatane. Aliqui Peristerion, nostri Verbenacam uocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa uerritur, domus purgantur, lustranturque.

Superstitiosa herba Verbena.

Genera eius duo sunt. Foliosa, quam fœminam putant. Mas rarioribus folijs. Ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora quàm Quercus, angustioraque, diuisuris maioribus. Colos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur ubique in planis, aquosis. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciunt, quoniam utraque eosdem effectus habeat. Vtraque sortiuntur Galli, & precinunt responsa. Sed magi circa hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare quę uelint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa Canis ortū debere, ita ut ne luna, aut sol cōspiciatur, fauis ante & melle terræ in piamentum datis. Circumscriptam ferro, effodi sinistra manu, & in sublime tolli: siccari in umbra, separatim folia, caulem, radicem. Aiuntque, si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores cōuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur uino. Est similis Verbasco herba, quę sæpe fallit, pro ea capta, folijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta, blactas in se contrahit. Ideoque Romæ Blactariam eam uocant.

Terentius in Andria. Ex ara hinc sume Verbenas tibi. Verg. eglo. 8. Verbenas adole pingues, et masculathura, Coniugis ut magicis sanos auertere sacris Experiar sensus, nihil hic nisi carmina desunt.

Idem lib.22. cap.2. Autores imperij Rom. conditoresque, immensum quiddam & hinc sumpsere: quoniam non aliunde sagmina in remedijs publicis fuere, & in sacris legationibus, quàm Verbenæ. Certe utroque nomine idem significatur, hoc est, gramē ex arce, cum sua terra euulsum. Hoc semper & legati, cum ad hostes, clarigatumque mitterentur usi, id est, res raptas clare repetitum, unus utique Verbenarius uocabatur. B

Picturatio Verbenæ ex APVLEIO.

Nascitur ubique in planis, & aquosis locis Verbena. Folijs subalbis, & uelut incisis, radice simplici atque thyrso, uirtute redarguenti quam Stypticen uocant. Est quæ uulnera conglutinat, atque putredines abstergit. Est autem columbis esca iucunda.

Autor PANDECTARIVS de Verbena.

Species Hierobatanos est Centrum galli, & est supina. Secunda est Verbena, quæ dicitur Gallinacea, & est recta, & ideo uocatur ὄρθιον

Centrū Galli. Gallinacea. ὄρθιον.

Verbena unde sic dicta est, ex HERMOLAO BARBARO.

Peristereon a Græcis uocata, quod columbæ in ea mansitent. Vnde Columbaris uocatur. Item Lucinia, & Lustrago, & Militaria. Sunt qui Petonomon, a uolucrum pastu nominent, & a colorum uarietate Panchronon. A nostris Verbena, & Verbenaca, siue (ut arbitror) corrupte Verminaca dicitur. Item Ferraria, non feria, etiamsi Dioscorides ita nominasse uideatur. Quandoquidem secundū huius herbę genus, ab ipso

Columbaris. Petonomon, Panchronos.

Verminaca.

C met Dioscoride Sideritis appellatur.

TEMPERAMENTVM.

Virtutem habet exiccandi, & uulnera consolidandi.

VIRES ET IVVAMENTA eius ex DIOSCORIDE.

Folia cum suillo adipe recenti, aut rosaceo imposita, uulneris dolores finire putantur.
Ignem sacrum, illita ex aceto reprimunt.
Putrida ulcera cohibent.
Vulnera glutinant.
Veteraq; ex melle, ad cicatricem perducunt.

Ex AEMILIO MACRO.

Verbenam, Hierobotanem, Peristereonq;
Appellant Græci, species hæc fertur habere
Binas, effectus est idem pene duabus.
Vires Verbenæ. Cum uino iuuat ictericos si sæpe bibatur.
Pestiferos morsus curat, superaddita trita:
Cum uino renouanda quidem per quatuor ista
Est medicina dies: oris bene uulnera purgat,
Illius succus tepidus si uoluitur ore.
Hoc quoq; facta recens herbæ decoctio præstat.
D Hac etiam quæuis putredo repellitur oris,
Si tepefacta diu uoluatur fauce sonora.
Glutinat herba recēs uulnus, superaddita trita.
Occurrit cunctis cum uino sumpta uenenis.
Quæ fuit alternis febris accedendo diebus,
Pellitur hac, tribus sumptis radicibus eius.
Cum totidem folijs potentur aqua soluta,
Ista prius patiens, q̄ frigus senserit ullum.
Hocq; modo febribus quartanis illa medetur,
Bis binis folijs, cum tot radicibus haustis
Illius in uino si sit decoctio facta.
Conuiuas hilares inter conuiuia sparsa.
Reddere narratur, ut iam præscripta Buglossa.
Superstitiosū Hanc herbam gestādo manu, si quęris ab ægro,
Dic frater, quid agis? bene, si responderit æger,
Viuet: si uero, male, spes est nulla salutis.
Ex hac compositam quidam iussere coronam,
Apponi capiti causa quacumq; dolenti;
Sic dicunt illam celerem conferre medelam.
Plinius affirmat, hanc omnibus esse salubrem
Visceribus, lateris morbis, iecorisq; quærelis,
Pectoris & uicijs, & præcipue medicari

Pulmonum caussis, hanc asserit ille, phthisicq́. A
Parotidas reprimit, adipi commixta uetusto.
Herbam, cui nomen folijs de Mille dedere,
Betonicamq́ pari Verbenæ pondere iunge,
Hæc mixta potentur aqua, nullum medicamen
Vtilius credunt illis, quos calculus angit.
Non modicum laudare magos hanc asserit herbam
Plinius. hanc cunctis dicunt obsistere morbis:
Et quod quisq́ petet, hac impetrare perunctum.
Sic & amicitias captari posse potentum,
Et pelli febres, & plurima talia fingunt.
Quæ quamuis natura potens concedere posset,
Vana tamen nobis, & anilia iure uidentur.

EX APVLEIO cap.3.&.66. Nam duobus capitibus, eandem rem fere agit.

Ad VLCERA, & PAROTIDAS.

Herbæ Verbenacæ radix in collo ligata, summe proficit.

Ad STRVMAS, & Parotidas.

Herba Verbenaca tusa, & imposita, mirifice sanat.

Ad eos qui INDVRATAS VENAS habent, & cibos non recipiunt.

Herbæ Verbenacæ succus datur bibere, sed cocta: postea miscetur cum uino & melle, & aqua, & statim sanat. B

Ad HEPATIS dolorem.

Herba Verbenaca solstitio lecta, in puluerem redacta, robusto dabis cochlearia quinq́, ex uino q́optimo cyathis tribus potui sumpta, mire proficere creditur. Cæteris pro cuiusq́ uiribus sic dabis.

AD CALCVLOSOS.

Verbenacæ radix contusa ex mulso optimo, tepido data, incredibiliter calculosis succurrit: nec solum ipsis calculosis, sed & quicquid esset, quod urinam impediret, celeriter reducet.

Ad CAPITIS dolorem.

Herbæ Verbenacæ corona facta, & capiti imposita dolorem capitis tollet.

Ad SERPENTIVM morsus.

Herbam Verbenacam cum suis folijs & radicibus, quisquis offultam, cinctamq́ secum portauerit, ab omnibus serpentibus tutus erit.

AD MORSVM ARANEORVM, quos Græci Phalangios uocant.

Herbæ Verbenacæ ramulos ex uino decoctos & contritos: deinde quod acetauerit, plagæ impones, & adaperiet: postea crudam cum melle contritam in ulcus audaciter insertam, mature ad sanitatem perducere certus autor affirmat.

C AD MORSVM RABIDI canis, & hydrosa hydri.

Herbam Verbenacã in uulnus adponito, tritici quoq; grana integra indita uulneri donec humore remollita expleant: iam tumidas proijcito illas gallinæ: si non appetit, simili modo alia grana conijcito: si sic esse cœperint, periculi sublati signum erit.

AD VVLNERA recentia.

Herba Verbenaca contrita cum butyro uulneri imponitur.

Ad morsum SERPENTIS.

Herbæ Verbenacæ ramuli ex uino decocti & contriti, si cæca erit plaga, cum tumore impositi adaperiunt primũ: exulcerant deinde: postea crudi cum melle contriti, & ulceri inserti, donec ad sanitatem (quod celeriter fit) perducunt, imponuntur.

MORBO REGIO LAborantibus, auruginosisue.

Herbæ Verbenacæ drachma una, & nardi obuli tres, baccæ crudæ foliorum expressus succus, & paululum myrrhæ contritæ, ex aqua cyathis tribus potui data, expellere morbum creditur.

D AVTORES, ET DEscriptores Verbenacæ.

Dioscorides lib. 4.
Plinius lib. 25. cap. 9.
Galenus. 8. simpliciũ pharmacorum, cap. 44.
Ad Paternianum cap. 222.
Apuleius, cap. 3.
Aemilius Macer dict. Verbena.
Autor Pandectarum.
Hermolaus Barbarus.
Paulus, cap. de Perist[illegible]eo.

Chamędrys. A

Gamenderlin. B

DE GAMANDRAEA,

Rhapſodia Decimanona.

NOMENGLATVRAE

Græcæ, χαμαίδρυς. χαμαίδρωψ. λινόδρυς.
Latinæ, Gamandręa. Trixago minor. Quercula minor.
Germanicæ, Gamenderlin.

PLACITA AVTORVM de Trixagine.

Hiſtoria TRIXAGINIS ex DIOSCORIDE lib. 3.

NASCITVR aſperis, & petroſis locis, eſtq; breuis frutex, altitudine quantum a ſummo pollice, ad extremum minimum digitum patet explicita hominis manus. Folijs paruis, figura diuiſuriſq; quernis ſimilibus, guſtu amaris, purpureſcente flore, & ipſo etiam exiguo. Carpenda eſt ſuo ſemine prægnans herba.

PLINIANA Trixaginis hiſtoria, lib. 2. cap. 15.

Chamædrys herba eſt, quæ latine Triſſago dicitur. Aliqui Chamædropen, alij Teucrion appellauere. Folia habet magnitudine Menthæ, colore & diuiſura Quercus. Alij Serratam, et ab ea ſerram inuentam eſſe Serrata.

C dixerunt. Flore pene purpureo. Carpitur prægnans ſucco.

De Nomenclatura Trixaginis MAR. VERGIL.

Trixago. Coactæ breuitatis quercus quædam Trixago eſt, & inde illi a Græcis
Chamædrys. nomen. neq; enim Chamædrys aliud, q̃ humilem & terreſtrẽ quercum
Chamærops. ſignificat. Ab eadem breuitate aliud Chamæropis nomen illi ab aliqui-
bus factũ eſt. Sic enim ex ueterũ Græcorum & Latinorũ fide legendum
eſſe exiſtimamus, etſi hic Chamædropa uocari tradat. Plinij enim codi-
ces omnes ante Barbari caſtigationẽ, Chamęropen, non Chamædropen
uocari Trixaginẽ dicebant. Eam uocẽ ſcriptoris huius lectione ille emen
dauit. Is etiã quem nos habemus Longobardis literis ſcriptũ latinum ue
terem Dioſcoridẽ, Chamæropa, non Chamædropa Trixaginẽ dici teſta
tur. Nec nos rationẽ, aut cauſſam habemus, cur hoc magis q̃ illud dici
oporteat: etſi excogitanda aliqua ſit, nulla uero ſimilior erit, q̃, quoniam
humi ſerpat, ſic dicta quondã fuerit. Et ſi id recipiat̃, tunc Chamærops di
cenda potius erit. Nos in ambiguo plures ueluti teſtes ſecuti, Chamæro-
Teucrion. pem potius diximus. Cur aũt Teucrion hęc etiã diceret̃, cauſſam hic ipſe
oñdit: ideoq; a nobis relinquẽda eſt, qui multo labore quæſitã Romanæ
appellatiõis originẽ, nondũ inuenimus. Nihil em̃ Plinius aliud inquit, q̃
Trixaginẽ latine dici Chamędryn herbã. Deſcripſit tñ eã: & quę hic, fo
lia parua dixit, ille Menthæ magnitudine: & quæ hic figura & inciſuris
quernis ſimilibus, ille colore & diuiſura quercus. Adiecit pręterea, Serra
tam ab alijs hanc herbã dici: & ab ea, id eſt, ab inciſuris illis quas per am-
D bitũ habet, eodẽ quo nunc modo in ſerra uidentur dentes, inuentã fuiſſe
Theophr. de ſerram. Theophraſtus cum lib. 9. de Plantarũ hiſtoria eius meminiſſet,
Trixagine. de notis, partibusq; eius breuiter egit: ſed quas habet in medicina uires
multas numerauit alias ab hoc ſcriptore, ideoq; repetẽdas hoc loco a no-
Medicinæ bis: quæ huiuſcemodi ſunt. Trixaginis autem folia ruptis, uulneribusq;
Trixaginis. proſunt: in quẽ uſum ex oleo trita imponũtur. Proſunt & depaſcentibus
ulceribus. Purgat ſemen bilem. Confert idem oculis: oportetq; tritũ foli-
um ex oleo illis admouere. Habet Trixago quernis ſimilia folia: totũq;
eius incrementũ dodrãtale eſt: quod a nobis in Dioſcoride expanſæ ma
nus menſura ſignificatũ eſt. Adiecit præterea Theophraſtus, odoratam,
ſuauemq; Trixaginẽ hanc eſſe, facilem inuentu, & ubiq; ex his notis co-
gnoſcẽdam herbam. In cuius menſura, a Barbaro non leuiter nos & alij
diſcrepamus. Ille enim quatuor digitorũ altitudine eam deſcribit: nos, ut
ſolemus, ſemper ubi ſphitame ſit, quantum tota hominis explicata ma-
nus patet. Id enim obſeruauimus eam ſignificare uocem. Quatuor uero
digiti, quos ille in ſphitame numerat, palmi menſura ſunt, quæ longe mi
nor q̃ dodrans eſt: qua uoce priuatim Plinius gręcam ſphitamen in. vij.
manifeſte conuertit. Sic etiam quem ille florem exilem dixit, nos ſimpli-
citer paruum uertimus. μικρὸν enim hic ait. Quod præterea Dioſcorides
ait ἄγειν ἔμβρυα ad abortus pertinens, ille ad partus facilitatem pertinere o-
pinatus, partus ciere dixit.

TEMPERAMENTVM. A

Est illi calefaciendi uis, simul & siccandi, usq; in tertium gradum, ut inquit Galenus & Macer. Nam in qualitate eius dissonant scriptores.

VIRES ET IVVAMENTA eius ex Dioscoride.

Decoquitur uiridis in aqua, bibiturq; utiliter conuulsis decoctũ eius.

Tussientibus itidem, duratis lienibus, urinæ angustijs, & cutem incipientibus subire aquis.

Menses eadem trahit & foetus.

Lienem minuit cum aceto pota.

Contra uenenata cum uino bibitur.

Potest idem emplastri modo imposita etiam.

Quinetiã concisa, tritaue, contra prędicta in pilulas cõformari potest.

Purgat uetera ulcera ex melle.

Contra oculorum caligines trita inspergitur, & ex oleo inungitur.

Est autem illi calefaciendi uis.

EX PLINIO.

In petrosis aduersus serpentium uenena, pota, illitaq; efficacissima.

Item stomacho, tussi ueteri, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis, conuulsis, lateris doloribus.

Lienem consumit.

Vrinam & menses cit.

Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius, in tribus seminis aquæ decoctis, usq; ad tertias. Faciunt & ex ea pastillos, terentes eam ex aqua supradicta.

Sanat & uomicas, & uetera ulcera, uel sordida, cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitijs. B

Foliorum succus cum oleo, caliginem oculorum discutit.

Ad splenem ex aceto sumitur.

Excalfacit perunctione.

EX AEMILIO MACRO.

Depellit abortũ, si mixta potetur aqua unc. ij.

Cætera æqualiter cũ Plinio, uel ut inqt Hieronymus, pondere unc. ij.

EX APVLEIO.

Ad Rupturam.

Impendio prodest Chamædrys herba contusa de ligno in lignum, adiecta uino, potui data: cum mira celeritate ruptos sanabit.

AD MORSVM serpentis.

Herba Chamædrys in puluerem mollissimum redacta, in uino ueteri potui data, uenenum uehementer discutit.

AD PODAGRAM.

Herbam Chamædryn perinde dabis ut supra, calidam, mire Porragoriam præstat.

Legenda uero est mense Augusto.

C EX AVERROE Quinto Colliget. 17. cap.

Chamædreos est calida & sicca in secũdo gradu. id significat amaritudo cum acumine. Incidit humores grossos, & exopilat mẽbra interiora.

EX PLATEARIO de Chamędry & Champęithy.

Error Platearij in Chamædry, & Chamæpithy.

Chamædrys calida est, & sicca in quarto gradu, similiter Chamæpithyos. Chamędreos quercula maior, Chamæpitheos quercula minor appellatur. Virtutemq́; habet dureticam, & mundificatiuam.

Contra uomitum factum ex anatropha, uel ex aliqua caussa frigida, coquantur herbæ ipsæ diutißime in aqua salmacina, uel naturaliter salsa, & addito oleo, & modico aceti: fiat cataplasma supra pectus. maximum remedium est contra uomitum quemlibet ex frigida caussa.

„ Puluis etiam eius cum melle datus, lumbricos occidit.

„ Contra catarrum ponantur pulueres calidi in sacculo, & capiti superponatur, optimum remedium est.

Ad furfures capitis, uel barbæ, farina lupinorum decoquatur in aqua salsa, addito aceto, & in colatura addito puluere utriusq́;, uel alterius, ea postea caput lauetur.

Contra paralysim, in uino herbæ decoctæ, loco dolenti superponant.

Vlcera & uulnera consolidat earum puluis.

Ad matricem mundificandam, & eam infrigidatam ex superfluitatibus phlegmatum calefaciendam, coquantur herbę illæ in aqua diu, & fo-

D mentetur inde mulier, & herbæ ipsæ cataplasmentur super pudendis.

Puluis earũ in oleo decoquatur, & bombix intinctus superponatur: uel puluis conficiatur cum succo Mali terræ, & superponatur.

EX HIERONYMO HERBARIO.

Gamãdreæ aqua in ieiunio pota, sanguinẽ purificat, & scabiem pellit.
Sanat eadem alcolam, & oris ulcera.

EX AGGREGATORE Herbario.

Huic herbæ cognatum ferunt, ut qui eam gestauerit in sinu, palam omnibus perosus habeatur.

Caliginẽ quoq́; oculorũ clarificat, inditus oculis illius succus, uel aqua.

AVTORES ET DESCRIPTOES.

Dioscorides lib. 3.
Plinius lib. 2?. cap. 15.
Apuleius cap. 28.
Theophrastus lib. 9.
Macer dict. Chamædrys.
Auerrois Quinto Colliget.
Platearius 18. cap.
Serapion cap. 180.
Galenus. 8. simplicium cap. 133. & 66. Ad Paternianum cap. 72.
Georgius Valla, dict. Chamædris.
Hieronymus Herbarius.

NARCISSVS. A

B

De NARCISSO, & Hermodactylo, Rhapsodia Vicesima.

¶ NOMENCLATVRAE.

Græcæ, νάρκισσος. ἀντογενὶς. βόλβος ὁ ἐμετικός. λείριον. ἄνυδρος.

Latinæ, Narcissus, Hermodactylus.

Germanicę, in Marcio, **Hornungs blům.** In Septembri, **Zeytlößlin.**

PLACITA AVTORVM de Narcisso.

Historia Narcissi, secundum DIOSCORIDEM, lib. 4.

NARCISSVS folia Porro simillima habet, tenuia, multo minora, & angustiora: caulis uacuus, & sine folijs, supra dodrantem attollitur: flos albus in medio, intus croceus, in quibusdam purpureus: radix intus alba, rotunda, bulbosa: semen uelut in tunica, nigrum, longum. Probatissimum nascitur in montibus suaui odore. Cætera Porrum imitatur, atque hærbaceum uirus olet.

C

Hermolai Barbari Iudicium de NARCISSO.

Εἰκὼν Narcisſi

Narciſſo folium Albuci, terræ proximum, ſed latius, ut Lilio pingue, frequens, anguſtum, caule ſine folijs hærbaceo. Flos in cacumine, poſt Arcturum, & circa æquinoctium, ac uere: item poſt Lilium, & Violam, Flameā uocatā, membrana incluſus ceu uaſculo, ampliuſculus, nigricās, oblōgus: qui defluens, ſponte germinet: præſertimꝗ defixus in terrā: manu ſeritur: & radice ampla, rotunda, carnoſa. Caulis & cū eo flos erumpit, ut in croco, anteꝗ folium: quod non anteꝗ refloreſcat, cernitur. Caulis cum flore ſuo emoritur. Radix Bulbo aſſimilis, niſi ꝙ non eſt ſquamata. Narciſſus toties florendo, tria ſationū tēpora demōſtrat. In coronamēta flore ueniens. A Narce, hoc eſt, torpore dictus: qm̄ caput grauet: non ut fabulæ, a puero. Plinius duo genera conſtituit. Vnum flore candido, calice purpureo. Alteri cętera eadem tribuit, ſed calicē hęrbaceū. Omnes inquit ſerotini. poſt Arcturum enim florent, ac per æquinoctiū Autumni. Duo hæc inquit genera medici pręcipiūt, quaſi & alia ſint, quæ non recipiant, hoc eſt (ut arbitror) genus illud quod uere, aut æſtate naſcit̄: ut ex Theophraſti ſententia prædiximus. Sciendum porro eſt, cum florem eius nigrum a Theophraſto dici legimus, nō de flore ipſo, quem candidū eſſe conuenit, intelligi, ſed de ſemine: quod & membrana contegi, & nigrum, ac prælongum eſſe conſtat: quo in terram cadente, propagat ſe, atꝗ ſerit Narciſſum. Eumachus cyrenæus in Rhizotomico, etiam Crotalon, & Acacalida Narciſſum uocari tradidit. Nam & Crotos in Hippocrate, ad ulcera uetera, & uulnera recentia probata, quid aliud ſit ꝗ Narciſſus, non uideo. Niſi quis Crotum pro Crotone, hoc eſt, Cici capias in eo. Iulius Pollux autor eſt, Theophraſti morem fuiſſe, Lirium pro Narciſſo dicere: Homerum uero Lirij appellatione, complecti florum omne genus. Narciſſum ab adoleſcente ſuimet amore capto, & in eum florem conuerſo, natum in Bœtia Theſpienſes garriunt, fontem Donaca monſtrantes, ubi ſe ſpecularetur puer ſtultiſſimus: qui umbram ſuam a ſe neſciret diſtinguere. Coarguit hanc fabulam uetuſtiſſimus poeta Pamphilus, qui Proſerpinam multis annis anteꝗ Narciſſus eſſet, captam a Plutone cecinit, carpentem Narciſſos.

Narciſſus ſæpius floret miraculo naturę. Narciſſꝰ quare ſic dictus. Duo genera Narcisſi ſecūdum Pliniū. Hæc oīa adſtipulantur opinioni noſtræ. Narciſſus quare uocatur niger.

D

Crotalos. Acacalis. Crotos.

Narciſſus nomen multorꝫ. Fabula de Narciſſo.

Idem rurſus in COROLLARIO LILIORVM.

LILII QVADRVPLEX genus in Theophraſto. Primi flos uere cum Viola ſæpe alba, pauloue poſtea erumpit. Hoc ab eo proprie, Crinon, hoc eſt, Lilium uocatur.

Quatuor genera Narcisſi

Alterum genus Lirium appellat, uere quidem omnino florēs, uerum ſerius cum Narciſſo. Forteꝗ hoc ſit, quod a Plinio Lilium trans maria nuncupatum eſt. Tertium æſtate floret, & Cerinthum priuatim uocari puto: quanquàm & alias res Cerinthus ſignificat, ut inferius

Lilium trans maria. Cerinthus.

liquebit. Quartum genus, quod item Lirium greci appellant. Autumno floret: emicatq; primis hymbribus. Est & rubens Lilium, differens (ut arbitror) a Purpureo, uisum a nobis Patauij in Felicis horto. Probatissimū in Antiochia, & Laodicæa Syriæ: mox Phaselide: quartum locum obtinente, quod in Italia nascitur. Hoc genus proprie Crinon a Græcis uocari, & florem eius Cynorhodon, autor est Plinius. Hoc & Hippocrates ac ceperit, cum rubentia Cynorhoda fœminarum purgationibus commendat in uino. Lilia purpurea & arte fiunt, maceratis in fæce uini scapis ante q; ferātur, mense Martio, et in scrobe circumfusis eadem fęce: in quem usum scapos arescentes colligunt Iulio mense, Lilia in fumo suspendentes. Caule gemino Purpurea uisuntur aliquando, carniosiore tantum radice, maiorisq; bulbi, calix hærbaceus. Post Arcturum & æquinoctium Autumni florent Purpurea: quorum genus unū uocant Narcissum: cui uidelicet in radice sunt folia, calices, ut diximus hęrbacei, cætera eadem quæ candidis. Albo nihil est fœcundius, una radice quinquagenos sæpe nutriente bulbos.

A Lilium rubens.

Crinon.

Cynorhodō.

Iudicium MARCELLI VERGILII de Narcisso.

B

Lilio congenerem Narcissum antiquiores oēs faciūt, a Lilio statim continuata historia de eo agentes. Omniūq; certisśime Theophrastus lib. 6. de plantarū historia his uerbis inter cætera de eo agens, ὁ δὲ νάρκισσος ἢ τὸ λείριον, οἱ μὲν γὰρ τοῦτο οἱ δ' ἐκεῖνο καλοῦσιν. Quod est. Narcissus autem aut Lirion. Sunt em̄ qui hoc, et qui illo nomine appellent. Manifesto argumēto, congenerē, aut similem saltē Lilio Narcissum esse. Ex quo Lirion, qua uoce Lilia ueteres appellauerunt, & ipse quondam dici poterat: & si ex antiquis græcis testati aliquot fuerint, Lirion priuatim Narcissū indicare. Quemadmodū Crinon solum Lilium. Addiderunt quidā, etiā ab Homero flores oēs una Lirij appellatione indicari. Quod & Aristophanes in Comœdia etiā seruasse creditur. Sed quemadmodū nos in scriptore hoc, & in alijs obseruauimus, uaga hæc nomina, similitudo, & pene eadē natura fecit. Vocariq; solitū Lilium a græcis Lirion, manifeste hic scriptor ostendit, cū ait. Quidā etiā quemadmodū Liliū Liriū Narcissum uocant. Videnturq; Latini una tantum mutata litera, & ut balbutientes solent pueri. pro, r, l, pronunciasse: sicq; ex gręcorū Lirio suum Liliū fecisse: eodem mō quo lepidissimus gręcorū comicus in equitibus suis blesa lingua in cōcione loquentē Alcibiadem finxit, ὁλᾷς θέωλος κεφαλὴν κόλακος ἔχει. Cum tn̄ in eo q̄d intelligi uolebat, ubi, l, litera auditur, intelligēda, r, erat, ὁρᾷς θέωρος κεφαλὴν κόρακος ἔχει. Sed ut rem nostram agamus, pro comperto sit, cōgenerē Lilio, aut illi penitus similē Narcissum esse: & q̄m dolores & torpidas capitis grauitates faciat, a narce, qua uoce gręci torporē indicāt, nō a fabuloso puero, ut poëtæ finxerunt, Narcissum græcis dictū fuisse. Teste[illegible] in eo nomine rōnis eius sunt Plinius. 21. uolumine, cap. 19. & Symposij sui. 3. cōmētario, cap. 1. Plutarchus. Cuius obiter de Narcisso uerba hæc sunt. καὶ τὸν νάρκισσον ὡς ἀμβλύνοντα τὰ νεῦρα, καὶ βαρύτητας ἐμποιοῦντα ναρκώδεις. διὸ καὶ σοφοκλῆς αὐτὸν ἀρχαῖον μεγάλον θεῶν τουτέστι τῶν χθονίων στεφάνωμα προσηγόρευσε. Quod est. Et Narcissum appellauerunt, quasi neruos hebetantē, & torpidas facientē grauitates. Quapropter & Sophocles magnorū Deorum, id est, subterra[illegible]orū coronamentū eum uocauit: q̄ scilicet defuncti & morte torpidi, torpido flore merito coronarent̄. Anyd[illegible]n uocasse quosdam Narcissum etiā in Dioscoride legitur: idq; nos factū illi nomē credimus, q̄ longe ab aquis in montanis floret. Quod etiā illi adiectū est Autogenes, quæ uox a seipso genitū, uel per se nascens significat, rationē eam habet quā Theophrastus his uerbis indicauit. οὗτος δ' ἐκ πίπτων ποιεῖ βλάστησιν αὐτόματον, de flore & semine dicta ea sunt, significantq;. Hic autē decidens sponte sua germinat & nascit̄. Etsi idem scriptor statim testetur, colligi semen eius, seriq; opere humano, nec minus etiā, ut in cæteris Bulbis plantari radicem. Vocari a quibusdam etiā Vomitorium Bulbum in Dioscoride audimus: haud sane, quia idem V[illegible]mitorio Bulbo sit, qui. 2. uolumine descriptus est, sed quia bulbosæ radicis, simulq; Vomitorius ut ille est: quē in antiqua medicina habet pręcipuū usum. Serebat̄ quondā in hortis ad coronamēta Narcissus: nūc montanis locis, in q̄bus nascit̄, quærendus est: non difficilis inuētu, si diligentius quęrat̄. Totam em̄, excæpta caulis alti

Narcissus congener Lilio. Lirion priuatim est Narcissus.

Aristophanes.

Narcissus a Narce.

Plutarchus.

C

Alia pictura Narcissi.

tudine, & calathi ambitu, quæ duo minora, q̃ in Lilio sunt, Liliorũ speciem referre eum testati oẽs sunt. Et præter id serotinus flos (post arcturũ enim Augusto mense, & ad Autumni æquinoctiũ floret) inter Lilia floresq; alios, qui fere oẽs tunc defecerũt, latere nõ potest. Habet & alias in scriptore hoc notas, q̃bus deprehendi possit: Folia porracea: quæ Plinius in radice esse illi ait, minora tñ & angustiora: Concauũ caulem, & sine folijs dodrantali altitudine: Postremoq; florem candidum, in medio croceũ: & quod alteri eius generi cõpetat, necesse est, in aliquibus purpureũ. In qua descriptione, nisi in cunctis græcis, q̃s hactenus uidere licuit, uitiũ sit, ratioci-

Plinius in Narcisso cespitat.

nari oportet, duplicem esse Narcissum. Quod Plinius sane manifeste indicat duobus locis. Primum. 21. uolumine, capite. 5. in Liliorum historia, dicens. Narcissum uocant, huius alterũ genus candido flore, calice purpureo. Mox eiusdem libri, cap. 19. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Vnũ purpureo flore: & alterum herbaceũ. Non leui, ut uidetur in docendis his uarietate. Siquidẽ in priore illa descriptione, alterũ Narcissum flore candido, & calice purpureo: in posteriore alterum purpureo flore, alterum uero herbaceum esse dixit. Theophrastus quod

Theophrastus.

hactenus in eo obseruauerim, cum sæpius Narcissi meminerit, nulla huiuscemodi generũ diuisione usus est: semperq; tanq̃ unus Narcissus sit de eo docet, nunc folia, nunc florendi tẽpus, nunc caulem describens: a quo credimus Plinium alterum genus herbaceum uocasse. Siquidẽ in eius historia inter cætera auditur, τὸν δὲ καυλὸν ἄφυλλον μὲν ποώδη δέ. Quod est. Caulẽ quidẽ sine folijs, uerumtamen herbaceum. Ex quo potuit Plinius non a flore herbaceum alterum id genus appellare. Non ideo tamen non recipiendum duplicem Narcissum esse. Hoc enim a Dioscoride, Plinioq;, & ab alijs traditur. Sed quæ eorum discrimina in flore docentur, non satis & in scriptore hoc, & in Plinio certa sunt. Cætera quidem, ut ex Theophrasto patet, eandem habent historiæ ueritatem. Ille enim. 6. de plantarum historia Narcissum his uerbis descripsit. Narcissus uero, aut Lirium (sunt enim qui hoc, & qui illo nomine appellent) folium Asphodeli figura terræ proximum habet: latius tamen q̃ Asphodeli, & quasi liliaceum. Caulem nudum q̃dem folijs, uerumtamen herbaceum: in sũmo cuius flos est. Semen ueluti in uasculo membrana quadam clausum, grande, nigrum, & figura oblongum. Id decidens sponte sua germinat. Verumtamen id colligentes, etiam in terra depangunt. Serunt & radicem, quã rotundam, carnosam & grandem habet. Serotinus flos est. Post arcturum enim & circa æquinoctium floret.

Narcissum angusto, numeroso et pingui folio esse.

Idem eodem libro in foliorum disciplina ait, Narcissum angusto, numeroso, et pingui folio esse. Nec multo post de caulibus plantarũ agens ait. Mirabile aũt in cũctis quod in Scylla & Narcisso accidit. In alijs enim & quæ a principio conferunt, & per se regerminant, uere folia primũ prodeunt, dein caulis: in his autem, id est, Scylla & Narcisso caulis pręcedit, & in Narcisso floris tantum caulis. Post quę cum longius descripsisset Scyllæ caulis & floris ortum, subiecit. Cũ

D

autem caulis hic consenuerit, tunc post aliquot dies folia prodeunt. Similiterq; & in Narcisso fit, πλὴν οὔτε καυλὸν ἕτερον ἔχει παρὰ τὸν τοῦ ἄνθους ὥσπερ εἴπομεν. οὔτε καρπὸν φανερὸν ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἄνθος ἅμα τῷ καυλῷ καταφθίνει καὶ ὅταν ἀναυανθῇ τότε τὰ φύλλα ἀνατέλλει, idest, Verumtamen nullũ alium caulem pręterq̃ floris causa prolatum, ut pręmonstrauimus, Narcissus habet. Manifestum itidem non habet semen. Flos autem ipse una cum caule arescit, & cum aruerit, tunc folia emergunt. Præterea florere prius Scyllã, postea uero Narcissum, idem paulopost testatur scriptor. Nosq; tam multa ex eo collegimus, ut facilius & certius deprehendi possit tanti nominis in antiquorum coronamentis flos. Quæ enim Plinius diuersis locis de eo tradidit, ex Theophrasto quidem deflexa sunt: sed tanta breuitate ab eo tractata, ut obscuriora legẽtibus aliquãdo sint: & ut respondere sibi inuicem Theophrastus & Diosc. uideantur. Cuncta enim de folijs, caulibus, & semine ambobus eadem sunt. Floris color, & coloris discrimen in Theophrasto tantũ desyderatur: idq; obseruasse & discreuisse legentes oportet: pręsertimq; quod hic croceũ & purpureum in medio describit: quod Plinius florem appellat, non satis certo intellectu, totum ne florem sic uocet, an quę crocata in eo sunt & purpurea, ut hic manifeste docet. Potest enim utraq; pars flos dici: quemadmodum in Viola nigra de duplicis floris ex disciplina Theophrasti flo-

Narcissus qualis uisus Vergilio in Appennino monte.

ribus diximus. Nos in Apenninis montibus his nostris, frequentem uidimus florem Augusto & Septembri mensibus florentẽ, figura Lilij, dodrãtali altitudine: folijs qualia in Narcisso hoc describuntur: singulari caule, ijsdemq; alijs omnibus, excepto colore, qui nec cãdidus, nec purpureus ut Plinius docet sit, sed inter candidum & luteum colorem nullius, aut exigui odoris. Vidimus & in mitioribus collibus natum, sed non tam speciosum, & magis albicantem: diuq; credidimus Narcissum eum esse: neq; ab opinione ea longius adhuc discedimus. Inclinat enim

Narcissi nomen uagum, multis comune floribus.

animus, potuisse antiquis uagum Narcisi nomen esse: & ut in plantarum disciplina sæpe alias testati sumus, congeneribus, similibusq; multis cõmunem eam appellationem fuisse. Tantũq; abest, ut constituamus luteo colore Narcissum esse: ut inueniendum hunc florem legentibus relinquamus, q candido colore sit, croceis intus staminibus, et in aliquibus purpureis: quod unũ in colore eius a Diosc. discrimen tradit. Nobis enim hactenus uidere non licuit candidos Lilio

rum figura flores, capillamentis, aut staminibus intus purpureis. Relinquimus etiam peritio- A
ribus cogitandum, probauerit ne hic scriptor Narcissum simpliciter montanis locis nascẽtem,
ut a satiuo & hortensi secerneret: an desyderari ultra aliqd possit, quale scilicet Plinius ait pro-
batissimum nasci in Lyciæ montibus: in quam partem propensiores trahimur. Superlatiuum
enim illud κάλλιστον, certiores sibi nescio quomodo natales locos exigere uidetur: & præpositi
uus ille articulus eodem sensu rem etiam indicare credi potest. Suspicio tamen hæc sit, non de-
cretũ. Qualis etiã est in uerbo πρασίζειν, quod statim sequitur, significet ne uirescere, & herba-
ceo colore esse: an potius a Porro uerbum factum fuerit, significetq; Porri odore sentiri. Quod
tamen nullibi inuentum in antiquis a nobis est. Quæ omnia diligentius obseruanda & consti-
tuenda aliis relinquuntur.

In Narcissum IVDICIVM NOSTRVM.

Ab annis fere duobus, uehementer nos torsimus, & omnibus pene nostræ urbis doctis ui-
ris molesti fuimus, proinde & ex uulgo hærbariis illis, ut nomen saltem huius floris percuncta-
remur: uerum adeo certi nihil ualuimus expiscari, ut mirari satis non queamus, quomodo her-
ba, alioqui uilissima, tamq; in omnibns pratis, cum hirundine prima conspicua, ex omni ho-
minum noticia disperierit. Flori nomen, Hornungs Bluom. Sic enim in superiori Germania
eam appellant. Fuerunt ergo, qui persuadere nobis conabantur, albam Violam esse, quia pri-
ma Veris flos est alba Viola. Alii constanter Ligustrum adseruerunt, aut illi certe congenerem:
donec in Narcissum Theophrasti & Dioscoridis incidimus, & herbarios aliquot percunctari
cœpimus: qui non ex libris sapiebant, sed experientia rerum edocti erant. Sic in Narcissum o-
mnia quadrare animaduertimus, ut nisi plane noctuinis oculis simus, uidemur nobis semel ap-
prehendisse. Quod igitur ex hærbariis accẹpimus, quodq; partim etiam nos obseruauimus, id
est. Duorum, inquiunt illi, generum flos est, Mas. s. & Fœmina, purpureus, luteus, & albus. Bis
etiam in año florent, semel in Martio, inde in Septembri. Pentecoste semen fundit. Et initio qui-
dem albo, & luteo, hyeme purpureo flore prodit. Idq; naturæ quodam miraculo se dicunt de-
prehendisse. Nam si quis fodere pertentauerit in Martio, uno digito facile exscalpit: ab eo aut-
em tempore indies magis atq; magis in terram desidit, idq; usq; ad Septembrem, quo tempore
uix absq; negocio effoditur. Interdum altitudine unius cubiti in terra delitescens, mox hyeme
rursum succrescit, ut supra terram etiam exiliat, primo flore, & ubi adspirauerit Ver. Quod ita
habere, & nos quoq; experti sumus, obseruauimusq;, primo teneram & bulbosam radicem, & B
Porri, uel Satyrionis folia: mox eandem durari, & pinguiora folia, eaq; sine caule, e radice tan-
tum prodeuntia: in Septembri prorsum et duratam, et profundissime delitescentem, tenello tan-
tummodo & liliaceo flore, palmi altitudine in summa terra se aperiẽte, post alteram pratorum
detonsionem. Cui obseruationi quoniã respondere uidimus Dioscoridis & Theophrasti Nar-
cissum, postremo iis adstipulari doctorum etiam uirorum commentarios, ausi constanter su-
mus, Narcissi nomen indere, uel Lirii Februarii: ut diuersus quidem flos sit. Cæterum ex una
radice bulbosa procedẽs, & qui a Dioscoride Narcissus, & ab Arabibus, & neotericis Hermo-
dactyius uocatur. Quã aũt probe hæc obseruauerimus, & q̃ scite etiam illi nos docuerint, ar-
bitrium aliorum, existimationemq; uolumus esse, quos & ipsos tantę rei periculum aliquando
facere monemus atq; obsecramus.

VIRES ET IVVAMENTA ex Dioscoride.

Radix cocta, siue estur, siue bibitur, uomitoria est.

Ambustis igni prodest, cum exiguo melle trita.

Præcisos neruos illitu glutinat.

Luxatis malleolis, diuturnisq; articulorum doloribus, trita ex melle et imposita subuenit.

Vitia cutis in facie, uitiliginesq; cum semine Vrticę & aceto emaculat.

Cum eruo & melle ulcerum sordes expurgat.

Abscessus rumpit concoctioni repugnantes.

Infixa corpori extrahit, illita cum lolii farina, & melle.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, lib. 4.	Plinius.
Herm. Barbarus.	M. Vergilius.

Geel Violaten.

DE VIOLIS RHAPSODIA XX.

Nomenclaturæ, Violæ Nigræ.

Græcæ, ἴον μέλαν. λασυπόδιον. ἴον ἄγριον. τιριαπήϊον. κυβίλιον.

Latinæ, Sessilis. Muraria Viola. Viola nigra. Viola purpurea.

Germanicæ, **Blaw Violaten. Gel Violaten. Brun Violaten. Zam̃ Violaten. Wild Violaten.**

C

PLACITA autorum de VIOLIS.

Sententia DIOSC. de purpureis Violis.

Viola purpurea.

VIOLAM purpuream, aliqui Dasypodion, alij Priapeion, alij Ion syluestre, alij Cybelion, Romani Violam purpuream uocant. Folium habet Hædera minus, tenuius, ac nigrius, nec multo dissimile. Cauliculus a radice prodit, in quo flosculus suauiter olens, purpureus. Opacis & asperis nascitur.

Paraphrasis HERMOLAI BARBARI super eisdem purpureis Violis.

Viola, quare dicta ἴον. — Phrygana. — Loripes Viola. — Violæ Sarranæ. — Vaccinia. — Hiacynthus. — Sessiles violę. — Leucoia. — Chieri. — Violę claudæ Senephigi.

Violam Græci Ion pro flore, Violariũ Ioniam, pro frutice appellãt. Nicander in Georgicis Ion uocatã credit Violã, quia nymphæ quædã Ioniæ, florẽ eum Ioui primũ dedere muneri. Nascit̃ uitis modo e supernis, quasi e puppi dicas, non prora, ut Ruta, Sisymbriũ, Serpillum: eoq; oẽs Phrygana, hoc est, surculi, siue Cremia Violæ dicunt̃: excepta Nigra, quæ hoc capite descri bit̃. Viret hæc perpetuo, & ut quidã ferunt, si certo gñe colat̃, anno toto. Serit̃ plantis ut olus. Vere floret, post Leucoion, & ante Flãmeam. Cũ Ion Græci dicũt, Nigrã, seu Purpuream fere intelligũt. Humilis hæc, & latiore folio, statim ab radice multa carnoso exeunte, sine ramis: ob id uulgo Loripedẽ Violã uocamus. Hæ noĩe a cæteris distinguunt̃, solę Ia appellatæ Græcis: ut ab ijs Ianthina uestis, & uiolacea diceret̃. Alia uiolarũ genera in Leucoio reddidimus. Violas Sarranas, a colore, cũ purpureis easdẽ esse apud Columellã arbitror. Purpureas, Vaccinia, & Hiacynthũ dici, Seruius Grãmaticus existimat. Dioscorides quoq; Hiacynthũ, latine Vacciniũ appellari scribit. Admonendi sunt, qui hæc legũt, purpureas Violas duorũ generũ haberi. Alias inter Loripedes, siue Sessiles, de quibus hic agit̃: alias inter Leucoia, odoratasq; oẽs esse. Sed & cãdidarũ q̃q; gemina hęc discrimina cernunt̃. Alię Loripedes: alię Leucoia. Leucoia intelligo, q̃s Mauritania Chieri appellat: Loripedes, q̃ uulgo Claudę noĩant̃, et Maurice Senephigi.

D

Annotatio VERGILII in purpureas Violas.

Muraria Viola. — Cybelios Viola. — Priapeios.

Quę ferrugineos Hiacynthos, & nigra Vaccinia uocari a latinorũ poëtis fecit nigricãs purpura, uel ut aptius loquamur, in nigro purpureus color, eadẽ Theophrasto, gręcorũq; alijs scriptoribus caussa fuit, ut Viola, quæ nunc tractanda a nobis est, nigra diceret̃: tam frequẽti, receptoq; passim in ea coloris discrimine huiuscemodi, ut multis locis Theophrasti in plantarũ historia, nihil certius intelligat̃, ubiq; μέλαν ἴον. dicenti Violã, quæ nigricante purpura, ad murorum radices, hortorũ marginibus, et sepibus, florens prima, aut cũ primis aduentũ ueris mortalibus nunciat: nota uulgo, & ubiq; inuẽtu facilis, quæ toto anno uireat, & flores tenui quidem, sed longiore coliculo altius a terra inter folia erigat. Quæ hic merito Hæderę cõparauit: quoniã proxime ad eam figurã accedunt. Murariã Violam a latinis uocari in Dioscoride legit̃. Nescimus tñ, q̃ uetusta ea uox sit: sed quæcunq; ea est, naturæ eius rñdet: quoniã, ut diximus, ad murorũ radices, umbrosis locis frequẽs & speciosa nascit̃. Eadẽ caussa fuit, cur syluestris Viola itidẽ diceretur: qm̃ locis nõ cultis nascit̃: nec uiolaria in hortis, ut cęteræ illi cognoĩes habet. Potuit quondã etiã religione aliqua, & numinis gratia cõmendari, ideoq; Cybelios Viola, ab antiquissima dea Cybele dicta, la[illegible]se potius q̃ nomen id inuenisse. Sed nobis nulla est eius noĩs certa ratio, aut coniectura: quẽadmodũ & reliquæ aliæ penitus ignotæ. Nisi Priapeios non dissimili ratione, q̃ Cybelios, ab antiquo ruris & hortorũ numine dicta fuerit. Descripsit eã Theophrastus lib. 6. de pl[illegible]arũ historia, dixitq;. προσριζόφυλλον καὶ ἀείφυλλον εἶναι, καὶ ὥς τινές φασί, δυναμένην φέρειν τὸ ἄνθος, ἐὰν τρόπῳ τινὶ θεραπεύηται. Quod est, Exire & uiuere folia eius in radicis capite tantũ, perpetuaq; uirere fronde. Id enim uoces [illegible]læ duæ significant. Facileq; est uidere foliosum Violæ huius cespitem, nulli[illegible]aulibus, aut ramulis a terra surgentẽ, quod cęteræ habent Violæ: nec æstu anni arescere, aut hyeme, quod aliæ patiuntur, sed post amissos flores, uirentibus folijs, medicinæ toto anno etiã inseruire. Adiecit præterea, testari quosdam, posse hanc Violam continue toto anno florere, si aliqua ratione curetur: quam tamen ille non retulit, nec quibus locis id excogitauerint homines. Adiecit eodẽ libro scriptor, differre hanc a reliquis Violis in reliqua natura: præcipue autem ὅτι πλατύφυλλον, καὶ ἐγγειόφυλλον, καὶ σαρκόφυλλον ἐστίν, quod scilicet latiore folio q̃ reliquæ Violæ sit: intelligitq; reliquas Violas Leucoia ab omnibus appellatas: eodemq; folio sit ἐγγείῳ, id est, terrestri, quod a terra non surgat, & præter id carnoso & pingui. Quæ omnia longius forte dicta aliquibus uidebunt̃. Sed uos rerũ certitudini consulentes, obscuriores breuitate nolumus fieri. Quo consilio, in Violæ huius signãdo colore, a principio statim usi sumus: & contra aliorum interpretũ editiones, Nigram, non purpuream Vio

lam proposuimus. Ne si purpuream diceremus, miscerentur diuersi coloris congeneres flores. Sunt enim in Leucoiorum genere purpureæ Violæ, quas Columella Sarranas ab eadem purpura, & Sarrano Ostro appellat, in censu earum & ordine quæ surculosæ sunt: in parietibusq; & hortis nascuntur, aliter quam hæc, dispositis in Flore folijs, & plures uno pediculo pendentes, quæ proprie & uerius purpureæ uocantur. Et hæc pro notissimi floris historia satis sint. Quibus adijciemus, mutasse nos titulum capitis huius, & de nigra Viola inscripsisse: quoniam res id exigebat: & in melioribus græcis, aut nulla coloris nota addita fuerat, simpliciterq; de Viola caput inscribebatur: aut ἴον μέλαν, in aliquibus legebatur. A Sarranæ.

DE ALBIS VIOLIS, SEV CHEiri textus Dioscoridis.

Leucoion ex Græcis aliqui Basilion uocāt, Latini Violam albā, aliqui Augustiam, nōnulli Violam autūnalem, aut Passarinā. Vulgaris est noticiæ, sed in floribus differentia quædam. Namq; aut cærulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inueniuntur. Luteæ uero præcipui in medicina usus. Huius aridi flores feruefacti in desessionibus, ualent contra uuluæ inflammationes. Et menstrua expellunt. Sanant oris ulcera cum melle. Cum cærato rimas sedis. Semen duum drachmarū pondere ex uino potum, aut cum melle inditū, menses, secundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant. λευκόϊον.

PARAPHRASIS ALTERA HERMOlai Barbari in albas Violas Dioscoridis.

Leucoion, etsi candidam Violam ipso nomine significat, tamē & pro lutea, & cerulea, & purpurea sæpe capitur. Hinc apud Columellam candida Leucoia, quasi & nigra quædā sint. Hippocrates certe, nigra inquit Leucoia quærantur. Paulus, Ioton inquit oleum, hoc est, Violaceū, modo ex purpureis, modo ex candidis, modo ex croceis confici solere Violis. Sciendū & illud est, Dioscoridem hoc loco scribere Violam, quę græce Leucoion dicatur, a Romanis Ligustriam quandoq; nominari, etiam si codices sunt, in quibus non Ligustria, sed Augustia legatur: ut fortasse Columella in horto suo intelligat de Viola, cum cecinit, B Ligustria.

Nigro commista Ligustro.

Nam Ligustrum candidum, pro Cypri flore capitur. Cæterum de purpurea, siue nigra, seorsum post dicetur. Ceruleæ quæ sit, non constat, nisi quis Cyanum hanc intelligat. Est autem Cyanus flos, rosam accipiens: cuius color honorem, nomenq; dederit ceruleo. Cyanū Amaranthus excipit. Triuialis, ut quidam existimauere, flos est Cyanus, in frumentario nascens agro, & hortis quoq;, rusticorum & puellarū corollis, calice rosarū, sed squarroso, atq; tristi, sine odore. Verum summa colori gratia, qui & Baptisecula ruribus dicatur: quoniā secantibus & metentibus officiat, retusa in occursu eius falce. Nam & seculam ueteres dixere falcem. Florum porro prima se ostendit alba Viola, necdum exacta hyeme. Sub idem fere tempus exit & Viola cognomento Flammea, quæ Phlogion uocatur: Syluestris tantum ab aliquibus Phlox: ut errare putem, qui Phlogion eandem esse cum lutea Viola scripserunt, quod quidem ex se- Ligustrum. Cypri flos. Cerulea uiola Cyanos. Amaranthus Baptisecula. Secula, quid Phlogion. Phlox.

C

quētibus apertiſsime liquebit. Theodorus Flammā uocauit, colore commendabili, odore nullo, ſemine proueniens coronis. Non eſt hæc autem

Iouis flos.
Iouis flamma
Dioſanthos.

Iouis flos, aut quod idem eſt, Iouis flāma, hoc eſt, Dioſanthos. Idq; neu dubitem, facit, ꝙ Iouis flos licet ſine odore ſit, & coronarius, & obſeruatur ſemine, tamen æſtate floret, nō per hyemē, ut Flāmea. Plinius quoq;, Iouis inquit flos, colore tm̄ commendatur, odor abeſt, ſicut & illi, qui a grēcis inquit Flox uocatur. Diximus & Lychnin uocari quādoq; Flam-

L[illegible]chnis.

meam, ſed inter roſas potius ꝙ̄ Violas. Aliud eſt apud Græcos Phlogis. nam & ueſtis genus ſignificat, quod nos flammeam, & flammearios opifices in Plauto uocamus, & carnem toſtam, ut eſt apud Stratidem. Violarum ergo alba & flāmea plurimū durant. Sed ſatiuis maxima autoritas Luteolis, qui colos in nuptialibus flāmeis quæſitus, ritu antiquiſsimo, & fœminis totus conceſſus traditur: ideoq; fortaſſe non numeratur inter principales, hoc eſt, cōmunes maribus & fœminis, quoniā coloribus ſo-

Viola Tuſculana.
Marina.
Calathiana.
Caltha.
Scopa regia.

cietas principatū dabat. Genera Lutearū, Tuſculana: & quæ appellatur Marina, folio aliquāto latiore, ſed minus odorato, in totū uero ſine odore, ac minuto folio. Calathiana, munus autūni. Cæteræ Veris. Proxima ei Chalta eſt, concolori amplitudine, uincit numero foliorum Marinam, quinq; folia non excedentē: eadem odore ſuperatur. Eſt em̄ grauis Chalta, non leuior ei, quā Scopam regiā appellant. Quanq; folia eius oleant,

D

non flores, ut inquit Plinius. Quod autē genus ei ſit inter Violas Scopa

Napi.
Sideritis.

regia, parum liquet. Dioſcorides Scopam regiā Naporum generi connumerat. Plinius alio loco Sideritin, quæ latiſſimo folio ſit, Scopam regiam a noſtris dici uult. Violæ odor a longinquo ſuauior, propinquus hebetatur. Vita longiſſima candidæ, trienniū. Ab eo tempore degenerat & minuit: floresq; aſſidue candidiores affert. Minor uis eſt recentibus. Ideoq; aridis utuntur poſt annū. Honor Violis apud antiquos poſt roſam & li-

Viola quare ſic dicta.

lium. Violam iccirco dictam Ion Grēci putant, ꝙ cum Io in uaccā a Ioue conuerſa eſſet, terra florem illū pabulo bouis eius fuderit. Noſtri quoq; Violam, quaſi uitulam, imitatione græca, uideri poſſunt appellaſſe.

Optima quæq; de Nomenclaturis VIOLARVM
ex M. V[illegible]ERGILII Commentario.

Detulit candori multum in hoc flore antiquitas, nec leuē ſplendoris ſui gratiam illi habuit, una ab eo facta appellatione, tres alios colores indicans: qui in toto hoc Violarum genere a

Leucoiorū nomine quę Violæ ueniant.

ſcriptore hoc num[illegible]atur, & uno excæpto a cunctis paſsim quotannis uidentur. Leucoiorum enim nomine in græcis oēs indicantur Viola[illegible]æ, quę primæ flores ſuos proferunt, ubi mitior & tepidior aër fuerit ab hye[illegible] ſtatim, ubi aſperior & frigidior poſtea: ubiq; aūt per Ver primę noui anni aduentū nunciantes, pluresq; non uno ramulo tantum, ſed uno pediculo florentes:

Polyphæræ.

quæ cauſſa fuit, ut a quibuſdam Polyphęræ inter alias appellationes dicerētur. Id enim ea uox ſignificat. Florent hæ paſsim triplici colore, candido, luteo, & purpureo. Qui quartus deinde ab hoc numeratur, ceruleus in Violarum genere hoc, quod ſciam, in Italia nullibi uidetur. Ex eo oborta nobis ſuſpicio eſt, poſſe in Græcis abundare eam uocem, et ſi in cunctis pariter legatur. Is etiam quem nos habemus egregiæ antiquitatis, & fidei Latinum Dioſcoridem, Longobardis literis ſcriptum, tres tantū colores illos [illegible]otos omnibus numerat. Quartus hic ceruleus nullus in eo eſt. Nec nos tantū illi deferimus, ut unū uelimus pro cunctis alijs nobis eſſe, ſed accedente rei naturæq; & ſuſpicioni huic noſtræ hoc ueluti teſte, qualiſcunq; ille eſt, non fore credidimus inutile hoc etiā legentes monere. Præſertim nullibi, ut paulo ante diximus, oſtenden-

te in hoc flore eum colorem natura. Alioquin oportebit, quæ primo uolumine in Iasme dicta a nobis fuerunt, meminisse: & quæ longius illic de Violis docentur, in hunc locum referre: opinariq; in ceruleo colore hoc, aut alijs locis nasci hunc florem. Late enim patet naturæ uis, & admirabilis eius maiestas: qua potest multa ubiq; uariare, & quæ nobis, & nostro orbi negauit, alijs dedisse. Aut Violarum appellatione alia etiam censeri florum genera, quales Iesiminos omnes tunc esse diximus, modo magnitudine, & forma pares, & similes illis sint: & intellexisse in Dioscoride necesse erit, florem quempiam alium cerulei coloris, qualis uerbi caussa Cyanus est, sic a Græcis a colore dictus, uulgaris flos, omnibus notus inter segetes, Maio & Iunio Mense nascens. Quem rura nostra florem Alysum uocant, triplici & ipsum colore, candido, purpureo, plærumq; autē ceruleo. Nobis tamen in priorem illam sententiā inclinat animus. Credimusq; quartū illum colorem huic scriptori temere accreuisse. Vtimurq; ea ratione præcipue, q non uerisimile est, miscuisse diuersa simul genera Dioscoridem: & cum de Leucoijs certo scilicet genere priuatim ageret, de cunctis Violis, quæ Græci ἴα, non λευκοία uocant, agere cogitasse. Obseruauimus enim τῶν ἴων, id est, Violarum latius patere appellationē, pluresq; complecti flores: Nigram, seu malis ferrugineam Violam, Iesiminos omnes, Calathianam, & quam Græci Phloga, Plinius flāmeam uocat, pluresq; alios qui figura, quantitate, foliorū positura, aliaq; huiuscemodi ratione aliqua proprie dictis Violis similes æqualesue sint. λευκοίων autē triplex tantū hoc genus, quod solo colore differt, quodq; nos paulo ante ex Theophrasto descripsimus. Solæ enim hæ Violæ Leucoia dicuntur. Accedit & illud, q si Cyanus in hoc genere intelligendus erit, ex qua uoce nos credimus irrepsisse eum colorem in has Violas, uidebitur temere miscuisse Dioscorides, quæ non eodem tempore florent. Cyanus autem prima æstate tantum, ille sponte sua in parietibus, & murorum pinnis aliquando, illi inter segetes passim nascuntur. Possunt quidem ambo in hortis conseri, sed nos simplices naturæ natales & notas, non coacta artis opera tractamus hoc loco.

A

Flos Alyss.

Ferruginea Viola. Phlox.

COROLLARIA HERMOLAI BARB. & Vergilij in Iasminam confectionem.

Vnguentū hoc & Iasiminū, & Iasme dicitur. Quæ uox admonet me, ut ex ea fere Viola compositū intelligam, quæ uulgo Iesiminū uocatur, distinctiones, & harundineos parietes in hortis opere topiario conuestiens, Flore candido, pręcipuę suauitatis, folium in uiridi nigricans, oblongum, fastigiatū, mucrone languido, magnitudine rosacei, sed angustum. Hoc Violæ genus Persicum & Particum, & omnino peregrinū uocauerim, ab alba Viola nostrate longo interuallo distans, ueteribus (ut arbitror) incognitum, saltem Italiæ. Recentiores tria Iasmes siue Iesimini genera constituunt, albam colore, ceruleam, & in Aegypto luteam, qualem & in Venetia nasci modo cernimus.

B

ET MARCELLVS VERGILIVS.

Florem quem omnes Iesiminum dicimus, colore candido, Violis figura non dissimilem Violam antiqui uocabant, ignotum diu Italiæ, ut uidetur, nunc autem plebæis hortos etiam grato odore commendantem, tam notum omnibus, ut nulla descriptione nostra indigeat. Credimusq; nos de eo egisse hunc scriptorem, cum communis Violarum historia tertio uolumine ab eo tractaretur. Numeratis enim albis, luteis, seu purpureis Violis, quæ cōmunes & notæ omnibus sunt, quartum genus colore ceruleo addidit: quæ nullæ in Violarum genere nunc cognoscuntur, necesseq; est ad Iesimini huius florem referri ceruleum colorem illum. Posteriores enim & inter eos Serapion, tria Iesimini ex colore discrimina, & genera fecerunt. Candidum, luteum, quem ille Citrinum, & Ceruleum, quem cœlestis coloris uocat, omnes quondam peregrinos, & Italiæ ignotos, nunc omnibus communes: uidetq; Italia, & habet iam non candidos tantum, sed Luteos etiam Iesiminos. Nec in alio Violarum genere Iasme hæc, & Iasminum unguentum, intelligendum est. Nam quod PALLADIVS Violaceum docet a Græcis ἴκτων dictum, ex Violis proprie nunc dictis, conficiebantur. VIOLAS, ut nos Græcorum more dicimus eas, quæ primæ Ver nunciantes, plures uno ramulo florent, paucis & exiguis folijs, colore triplici, candido, luteo, & purpureo, præcipui in medicina usus. Quā enim Theophrastus Nigram di-

C cit, in alio genere ab antiquis numerata est, de qua suo loco dicemus. Videntur postremo nobis male sibi inuicem respondere, in Iesimini huius confectione, olei sextarium, & flores unciæ duæ, credimusq; in florum pondere uitium esse, nec tam exiguo flore, tantam olei mensuram satis posse odorari.

ἰοντινα EX PLINIO lib. 21. cap. 11.

Florum prima uer nunciantium, Viola alba, tepidioribus uero locis etiam hyeme emicat. Postea appellatur purpurea, proxime Flãmea, quæ & Phlox uocatur, syluestris dumtaxat. Et rursum eodem lib. cap. 6. Violis honos proximus. Earũ plurima genera, purpureæ, luteæ, albæ, plantis omnes, ut olus satæ. Ex ijs uero, quę sponte opacis, & macris locis proueniunt, purpureæ, latiore folio, statim ab radice carnoso exeunt, solæq; græco nomine a cæteris discernuntur, appellata Ia: ab his Ianthina uestis. Sed satiuis maxima autoritas luteis. Genera ijs, Tusculana, & quæ Marina appellantur, folio aliquanto latiore, sed minus odorato, in totum uero sine odore, minutoq; folio. Calathiana, munus autumni, cęteræ ueris. Proxima ei Chalta est, concolori amplitudine. Vincit numero foliorum Marinam, quinq; folia non excedẽte. Eadem odore superatur. Est enim grauis Caltha, non leuior ei quam Scopam regiam appellant. Odor ei cynamomo proximus, gracili solo, nec humido prouenit.

Calathiana.

THEOPHRASTVS DE VIOLACEO genere, ex quo sua mutuatus est Plinius, lib. 6. cap. ultimo historiæ plantarum.

D Florum prima, Viola alba, sese ostendit. Emicat ob cœlum clemẽtius statim etiam nõ hyeme exacta: ubi uero immitius, postea: uere nõnunq; cum Viola alba, aut paulo post Lilium exit, & quæ Viola flammea uocatur, syluestris dumtaxat. Hæc cæteris omnibus, quibus coronarij utuntur, longe pręcurrũt. Post hæc Narcissus, & Lirium exeunt. Ad hæc bulbi flos. quidam enim coronis hunc etiam inserunt. Sequitur Vitiflora, & Nigra etiam Viola. Et e syluestribus Aurelia, & genus Fremij.

DESCRIPTIO VIOLARVM ex Serapione.

Viola herba est, cuius sunt folia minora folijs Cissos, & nigriora, & non elonganturr multũ ab eis in figura sua: & habet stipitem egredientem ab una radice, & est super eũ pilus, & in summitatibus eius flos boni odoris, coloris purpurei, & nascitur in umbrosis & asperis.

Aliæ species Violarum, ut inquit Pandectarius, sunt species Cheiri.

PRAESTANTIA omnium, & Electio.

Satiuis maxima autoritas luteis, ut inquit Plinius, sed melior quæ est purpurea, ut contendit Galenus. Subinde, quęcunq; est ex primis, & quam nec solis calor siccauit, nec pluuia nimia tabefecit.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ sunt & humidæ in gradu primo. Quæcũq; tamen siccatæ, & frigidæ, & humidæ sunt, minus infrigidant. Sedant dolores calidos, leniunt, resoluunt, & inflammationes cohibent.

VIRES ET IVVAMENTA Purpurearum ex DIOCORIDE. A

Folia per se, & ex polenta, illinuntur aptissime stomacho æstuanti, & oculorum inflammationibus, sedicꝫ procidenti.

Aiunt, quod purpureum est in flore, anginis et comicialibus auxiliari, maxime pueris in aqua potum.

IVVAMENTA Albæ & Luteæ.

Huius aridi flores feruefacti in desessionibus, ualent contra uuluæ inflammationes.

Et menstrua expellunt.

Sanant oris ulcera cum melle.

Cum cerato rimas sedis.

Semen duum drachmarum pōdere ex uino potum, aut cum melle inditum, menses, secundas, & partus extrahit.

Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant.

IVVAMENTA Purpureæ, & Flammeæ ex MESVE.

Solutione educunt Choleram, reprimuntcꝫ.

Conferunt inflammationibus omnibus.

Sedāt Sodā calidā, factā in caliditate uehemēti.

Ciunt somnum, & leniunt pectus, & guttur.

Conferunt uuulæ, & anginæ.

Sedant sitim, & opilationes hepatis aperiunt.

Dissipant Ictericiam, & febres inflammatas. B

Ex SERAPIONE cap. 120.

Quando fit emplastrum ex folis folijs, aut cum sauich, infrigidat, & confert inflammationi oris stomachi, & apostematibus calidis oculorū.

Et dicitur, ꝙ flos eius a proprietate sua bibitur cum aqua, & confert epilepsiæ, & anginæ puerorum: & illa est, quam uulgares nominant, Matrem puerorum.

Ex PLATEARIO.

Zuccharum Violarum fit ut Rosarum.

Sed Syropus Violarum sic fit. Violæ in aqua coquantur: & ex colatura, & zuccharo fiat colatura. — *Syropus Violarum.*

Vel sic. Melius est, ut Violę dimittantur in aqua per noctem, & fiat syropus. Si autem ex succo & zucharo, tanto melius.

Oleum Violarum fiat hoc modo. Violę decoquantur in oleo, & colentur: uel fiat decoctio in duplici uase. Vel etiam sic, quod melius est. Decoquantur, & colentur: & colaturæ recentes addantur: & sic dimittantur per. 15. dies ad solem, & coletur: & sic secundo & tertio fiet, atcꝫ erit electissimum. Id oleum contra omnem hepatis calefactionem ualet, est somniferum, & narcoticum. — *Oleum Violaceum.*

Nota etiam, ꝙ syropus Violarum magis debet concoqui, ꝗ Rosarū

n

C alioqui corrumperetur, & tabesceret.

DOSIS EX MESVE.

Potio earum est ab unc. iiij. usque ad. viij. Et succi earum ab unc. i. usque ad. ij. Syrop. earum ab unc. ij. usque ad. iij. Et conditi earum ab unc. i. & drach. usque iij.

Ex IOANNE VIGONIO.

Viola erysipelæ non exulceratæ, secundum omnem modum administrationis eius, est optima medicina.

De satu VIOLARVM, Columella lib. 13. Et Palladius Mense Februario, cap. 21.

Violam qui facturus est, terram stercoratam, et repastinatam, minimum alte pedem in puluinos redigat, atque ita plãtas hornotinas, scrobiculis pedalibus factis ante Calendas Martias dispositas habeat. Semẽ autem Violæ sicut olerũ, in areis duobus temporibus seritur, Vere, uel Autumno. Colitur autem eo modo, quo & cætera olera, ut runcetur, ut sarciatur, ut interdum etiam rigetur.

De oleo & uino VIOLACEO faciendo, ex Palladij Mense Maio.

Tot Violæ uncias infundas, quot olei libras miseris, & diebus. 20. sub dio habere debebis, Violæ purgatæ, ut de rore nihil habeant: libras quin D que uini ueteris. x. sextarijs debebis infundere, & post. xxx. dies. x. mellis ponderibus temperare.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, lib. 2.
Plinius, lib. 21. capite. 6. 11.
Theophrastus lib. 6. capite ultimo.
Herm. Barbarus.
M. Vergilius.
Ioannes Vigonius.
Mesue in simplicibus.
Serapion, cap. 120.
Platearius.
Macer, dictione, Viola.
Galenus ad Paternianum, cap. 2.

A

B

C

D

Gefülter Hanfůß.

Crus Galli. A

B

Kleiner Hanfůß.

DE PEDE CORVINO,

Rhapsodia XXIII.

¶ NOMENCLATVRAE.

Græcæ, κορωνόπους. ἄγριον.

Latine, Pes corui. Silago. Casiatrix. Sanguinaria.

Germanicæ, Rappenfůß. Hanenfůß.

PLACITA AVTORVM de Pede Coruino.

Sententia DIOSCORIDIS de Pede Coruino, lib. 2.

CORONOPVS oblonga herbula est, per terram sternitur, & folia incisuris diuisa habet.

In eandem sententiam & Plinius lib. 22. cap. 19. Coronopus oblonga herba est, cum fissuris. Seritur interim. quoniam radix cœliacis præclare facit, in cinere tosta. Et rursum lib. 21. cap. 16. Aculeatarum caules aliquarum per terram serpunt, ut eius quam Coronopum uocant.

Apuleius de herba GALLI CRVRE cap. 22.

Nasci amat herba Galli crus locis solidis, & circa uias: eius cacumen, instar pedis Galli.

C

IVDICIVM NOSTRVM.

Mira est scriptorum uarietas in Coronopode hac. Alijs Batrachion, alijs Flammulam, nonnullis aculeati generis, rursum alijs sine omnibus prorsum aculeis eam suspicantibus & contendentibus. Vnde preciumopere facturos nos arbitramur, si paulisper figentes hic pedem, Leonicenicam disputationem subscribamus: quod ex omnibus nemo prudētius philosophatus uidetur de ea hærba, mea quidem sententia. Sumq; & ego in ea opinione, ut non aliam credā esse, quam quę hodie Crus Galli uulgo dicitur, uel pueris etiam nota, qui eam legentes mutuo uessicas cient, Neq; una tantum eius species. Est enim syluestris, quæ in cimiterijs, pratis, & circa sepes oritur. Est domestica & hortulana, satiua, foliatis, luteis, & repletis floribus, qua ad coronas utuntur nymphæ. Est quoq; quæ ueneto, & flore & colore Germaniæ matronis in hortis alitur, prorsus galli, uel cornicis pedem referens, trium cubitorum ubi excreuerit: uulgo uocant Isenhyetlin, quam, in quod aliud quoq; genus recenseam, q̃ Coronopodis, non habeo. Nec aliquis mihi demonstrare hactenus ualuit. Verum quam hæc recte conijciamus, aliorum æstimationi permittimus, Oraculum nullum, uel Sibyllæ folium sunto.

Isenhyetlin

NICOLAI LEONICENI iudicium de Herba Coronopode.

De secunda herba, Pede alacohen ab Auicenna uocata, idem expositor *scribit*, *existimare* quod sit herba a medicis uocata Pes corui, de qua dicit. 2. huius capite, de pede Coruino, quod radix huius hærbæ cum decoquitur confert solutioni antiquæ: sed radicem huius herbæ, quā nostri herbarij uocant Pedem Corui, esse causticam, ulceratiuam, & de ista non loqui Principē. Hic quod deinceps dicit, quod aliqui dixerunt, q̄ per alacohen Hippocrates *intellexit folia ficus*: quæ in nullo seruiunt casui præsenti, quia pungunt & excoriant per lacticinium occultatū in eis. Hęc omnia ad uerbum fere nouus expositor *Auicennæ*, qui sua expositione non magis hanc, q̃ etiam priorem nobis hęrbam declarauit. Forte autem *sit illi minus pudendum*, hanc secundam. s. Pedem coruinū, de quo *Auicenna loquitur*, *ignorasse*: quando & ipse Auiceña, tantus alioquin *medicinæ magister*, *uel dubitauit*, *uel etiam nesciuit* quid esset, ut plane in multis alijs herbis *ipsemet suam fatetur inscitiam*: ut etiam secundo Canonis de hac ipsa herba, quæ Pes coruinus nominatur, non modo ambigua, sed etiam contraria loquitur. Sunt autem hæc Auicennæ de Pede coruino inibi uerba. Pes coruinus membra expulsionis, radix eius hærbæ confert solutioni antiquæ. Et dixerunt Paulus & alij, quod confert Colicæ, & efficit operationem Hermodactylorum absq; nocumento. Ego autem nescio, quomodo radix Pedis Coruini possit prodesse solutioni antiquæ, & facere operationem Hermodactylorum, *qui sunt satis in soluendo potentes*. *Nisi forte Auicenna uult hoc loco solutionem curare solutione*: *qui tamen alibi præcipit*, *non esse faciendam solutionem super solutionem*. Fen autem. 22. tertij, cap. de solutione podagræ, & ischiadicorum, Pedem coruinum non *colicæ*, *sed podagræ potius* ex eiusdem Pauli autoritate Auicenna prodesse testatur, ita scribens. *Et dixerunt quidam*, quod Pedi coruino inest operatio Hermodactylorum, & *non est eius nocere stomacho*. Quæ uerba exponens etiam nouus expositor Auicennæ, *in hunc modum scribit*. *Dicit aliquos asseruisse*, quod Pes coruinus operatur, & purg[illegible] sicuti Hermodactyli, & nō nocet stomacho sicuti ipsi. Et pes *iste coruinus*, *est hærba cuius radix ponitur in opere*, de qua scribit in secundo huius capite de ea. Dixerunt Paulus & alij, quod confert Colicę, & efficit operationem eorum absq; nocumento. Deinde subiung[illegible] Radix PEDIS CORVINI, quem nos hic habemus, ab extra apposita rodit, & pluries hanc feci super pedem illius quassari, qui habebat in unguine bochium epedemille, & protinus illic surgebat ampu[illegible], qua rupta exibat uirus uenenosum, unde aliqui sanabantur. Sed [illegible]nc dare per os, nunquam ausus sum: licet sciam aliqua, quæ foris adhibita uesicant, & ulcerant, & comesta noceant, ut allia, & cæpe. Hæc ille. Qui licet uereatur, ut sane debet uereri, dare per os radicem Pedis coruini, quæ uenenum est, ut postea declarabimus, per uerba tamen postrema uidetur innuere, quod si etiam daretur per os, cum aliqua tamen ratione daretur, et non sine Principis autoritate. Ioannes uero Matthęus de grado, alter nouus Auicennæ expositor, in huius radicis expositione magis audaculus, scribit hæc uerba. Intellige, quod cum autores utuntur Pede coruino, in casu etiam isto semper utuntur radice eius, & non folijs. Ita etiam dominus Auicenn[illegible]ecundo Canonis, iuuamenta radicis eius. Quę uerba expositoris nobis indicant, ipsum huius herbæ timuisse folia, non radicē: quia dn̄s Auicenna eiusdem radicis usum, & non foliorū secundo canonis præcipue probauisset. Miseret me humanæ uitæ, quā uideo quotidie sub Auicenna non tanq̃ principe, sicut medici iuniores ap-

D

Auicenna de Pede Coruino.

Auicennæ expositor.

Ioannes Mathæus de grado.

pellant, sed tanquam sæuo tyranno periclitari. Nam si radicem uenenatã, uel intra corpus iusserit adhiberi, eam quidã medicorum in ægrotantibus adhiberi non dubitant: contra, si radicẽ salutarem, & uenenis aduersantẽ dari uetuerit, tanquam medicinam perniciosam, illã medici etiã celebres non audent dare. Radicem Pedis coruini habentẽ uim exulcerandi, & tanquam uenenum, præterquam si extrinsecus apponatur, in usu medicinæ fugiendã, alter nouus Auicennæ expositor, non ueretur dicere dare, etiã intus assumendam: fretus Auicennæ & secundo canonis, &. xvi. Tertij, qui eam Hermodactylis præfert, autoritate. Ego uero, testor Deũ, me nouisse medicũ, qui ex eadem radice, quibusdam alijs adiunctis, pilulas conficiebat, & eas podagra laborantibus propinabat, non sine magno quorundã, qui eas accepere periculo: donec tandẽ a me sui erroris admonitus, a tam periculosa abstinuit medicina. Nonne idem Auicenna, si qui tam fatui sint, qui ei uelint in omnibus credere, scribit secundo canonis, Napellũ esse uenenũ perniciosum, & tñ potari suadet: cũ postea subiũgit, delet albaras linitum & bibitũ. Venenum aũt quod nostra æstate Napellũ ab herbarijs noiatur, Aconitũ a Græcis atque latinis uocatur, de quo Vergilius, Miscent aconita nouercæ.

A Auicenna tyrannus medicinæ sæuissimus.

De quodam audaci Medico.

ut iam appareat Auicennã, non tam tyranni, quam etiam nouercæ imitari mores. Contra Galenus Aconitũ laudat, si abstergendũ sit aliquid ex corpore: sed cauendũ esse, inquit, ne aut in potu, aut in cibo sumat. Idem Auicenna radicẽ Pentaphylli a Dioscoride cõmendatã ad uenena mortifera, ipse secundo Canqnis scribit, esse medicinã perniciosam: adeo, ut Michaël Sauonarola medicus, suo & nostro quoque tẽpore, propter scripta, & quæ de medicina edidit clarus, non auſit eam in quartana dare: non aliã ob caussam, nisi quia dãnetur a Principe. Tantã habet ut nuper dicebã, Auicenna apud medicos nostri tẽporis autoritatem, ut medicinã mortiferam faciat salutarẽ, sicuti Pedem coruinũ salutarem, aut perniciosam, uelutĩ radicẽ Pentaphylli, uel eius succũ. Nam & Iacobus de Dondis, cognomẽto Aggregator, huius radicis succũ inter uenena perniciosa, ex Auicenna numerat autoritate. Forte aũt, quantũ ad Pedis coruini attinet radicẽ, non tam Auicenna, quam medici ipsi non recte Auicennã intelligentes, sunt reprehendendi. Quis enim eos cogit, putare herbam, quã herbarij nostræ ætatis Pedem coruinũ noiant, esse illã, quam ueteres medici, Paulus scilicet & Dioscorides, sub eodem noĩe celebrarunt? Quasi uero sit necessariũ, ut quæ nunc sunt noĩa herbarum, etiam priori seculo fuerint. Eos aũt quos supra notaui Auicennæ expositores, illud oportuit didicisse, aliã esse herbã a priscæ ætatis hominibus Pedem coruinũ nominatã, aliam a nostris. nam si id sciuissent, neque tam multa de Pede coruino dubitassent, neque etiã aliqui eorum unquam in animũ induxissent, herbã Pedem coruinũ a nostris dictam, posse sine periculo, aut in pilulis, aut alio modo intus assumi. Hæc enim est illa, quã Dioscorides, βατράχιον, & Apiũ syluestre noiat. Vnde & medici iuniores, non solũ Pedem coruinũ, sed etiã Apium Raninũ nominarũt, a geminã scilicet, animalis, & herbæ alterius similitudine. Huius herbæ Dioscorides quatuor fecit spẽs, & unã ex his inter uenena collocat. Omniũ autẽ folia, & caulẽ, si apponanẽ humano corpori, uim ait habere exulcerandi, & escharam faciendi. Quare nullo modo suspicandũ est, illos qui dixerũt Pedẽ coruinũ in medicinæ capitulis excoriationis intestinorũ, quos Auicenna allegat. xvi. tertij, eodem capite, de hac Pede coruino, quã ueteres βατράχιον, a rana, cuius effigiem representat, noiarunt, intellexisse: sed neque Auicenna secundo canonis, cũ scribit radicẽ Pedis coruini conferre solutioni antiquæ, de hac potuit intelligere. Ideo quantũ ad hoc, forte non est error Auicennæ, sed male exponentiũ Auicennã, & nescientiũ quid duobus in locis, scilicet & secũda canonis, &. xvi. tertij, per Pedem coruinũ Auicenna intellexerit, si modo & ipse quid esset, intellexit. Nam. xvi. tertij, etiã uidetur hæsitare. Secundo aũt canonis oĩo Auicenna aberrat, illam ostendens quã supra tetigi in radice eiusdem herbæ contrarietatẽ, quod conferat & solutioni antiquæ, & faciat operationẽ Hermodactylorũ, absque nocumẽto. Quibus uerbis postremis similia etiã scribit. xxij. ter[illegible], supra etiã a nobis allegata. Verũ utrobique male Paulus, & alij super hac medicina, quæ facit operationẽ Hermodactylorum, ab Auicenna citanẽ. Neque ẽm Paulus usquã herbã Cornopoda, sicut ẽm Græci Pedem coruinũ noiant, Hermodactylis cõparat, in iuuando podagricos. Sed compositionẽ quæ noiatur apud Græcos διὰ κορωνοπόδων, id est, per Pedem coruinũ, alteri præfert, quæ apud eosdem Græcos, διὰ ἑρμοδακτύλων, id est, per Hermodactylos noiatur: quarum utramque describit Paulus lib. 7. in quo de simplicibus & cõpositis agit medicinis, proprijs ambas inscriptionibus notans.

Napellum, & Aconitum idem sunt.

Michaël Sauonarola.

B

Iacobus de Dondis, Aggregator.

Non necesse est, ut quæ nũc sunt herbarũ nomia, etiam priori seculo fuerint.

Pes coruinus Batrachium, idem Apium syluestre. Quatuor spẽcies Dioscoridis.

Expositores Auicennæ, Auicennã nõ assequuntur.

Primæ compositionis inscriptio, atque descriptio hæc est, PODAGRICA per Hermodactylum.

Hermodactyl oũ. ııı. anesi, cymini æthiopici, ameos, corymborum, thymi, pipe-

C ris longi, zinziberis, obolos tres. epithymi unciam mediam, dosis oboli. IIII. aut vi. datur mane cum condito, uel hydromelle.

Secundæ autem compositionis per Pedem coruinum inscriptio, atq; descriptio talis est.

PER PEDEM CORVINVM compositio, quæ facit ad ea ad quæ & altera per Hermodactylon, stomacho utilis.

Zinziberis oboli duo, piperis oboli tres, agarici obolus unus, cnici interioris oboli quatuor, radicis Pedis coruini oboli sex. Dosis oboli octo. His autem quibus uenter non facile soluitur, siliquæ. xxiij. facit omnino septem, uel octo fere alui deiectiones.

Harum duarum compositionum, Paulus libro sui de medicina uolumine tertio, secundam per Pedem coruinum nominatam, dicit ex Alexandri autoritate prima esse meliorem, ut quæ eandem faciat euacuationem, & ęque sedet dolorem: cum hoc, ꝙ nihil obest stomacho. Quorum uerborum sententiam male Auicenna duobus in locis antea allegatis, de solo Pede coruino scribit, ipsum Hermodactylis comparando: quasi radix Pedis coruini, de qua loquitur Paulus, sit par in cienda aluo radici Hermodactylorum, & non habeat potius adstringendi facultatem: quemadmodum de ea sentit Dioscorides, qui ipsam cœliacis prodesse testatur: sicuti & ipse Auicenna primo canonis, eandem dicit radicem prodesse solutioni antiquæ: & etiam. xvi. tertij testatur nonnullos eam nominasse inter medicinas ad ulcera intestinorum facientes, quoniam cœliaca dispositio est morbus similis lienteriæ, quæ prouenit etiam ex ulceribus intestinorum.

Cœlica.

Quare Auicenna hæc omnia de radice Pedis coruini non male scribit. Illud uero non recte, quod faciat operationem Hermodactylorum. Si quis uero miretur, quomodo tota compositio per Pedem coruinum nominata, eandem possit facere euacuationem, quam altera per Hermodactylos, cum Pes coruinus, uel radix eius uim adstringendi habeat, Hermodactyli autem magis purgandi: sciat, dictam per Pedem coruinum compositionem, non habere uim purgatoriam ex Pede coruino, sed ex agarico, & cnico, quod Cartamum medici recentiores appellant. Purgat autem æque atq; altera compositio per Hermodactylos nominata: quoniam dosis eius est dupla ad dosim alterius, & in durum habentibus uentrem maiorem multo ꝙ; duplam habet proportionem: ut ex his quæ antea scripsimus, ex Pauli sententia patere potest. Neq; uero quispiam miretur, compositionem purgatiuam ex medicina
„ uentrem astringente suam sortiri appellationem: quoniã in podagricis doloribus, atq; Ischia-
„ diacis non minus quærimus humorum fluxum ad loca dolentia reprimere, ꝙ; eorum qui iam fluxere euacuationem.

D

Vnde & apud Paulum inuenitur alia compositio ad podagras, quæ per corallium nominatur, in quam tamen ueniunt rhabarbarum, & aristolochia, medicinæ euacuantes. De eisdem duabus compositionibus, quas supra secũdum Paulum annotauimus, etiam Auicenna Fen. xxij. Tertij, capite de solutione podagricorum & Ischiadicorum. In quibusdam tamen medicinis, sed præcipue in ponderibus medicinarũ, a Paulo euariat: ut quas scribit Auicenna cum his, quas Paulus antea notauerat, conferre uolentibus uideri potest. Hic uero occurrit aliquis, ac mihi obijciet id, quod & ipsi Auicennæ, atq; eius expositoribus antea obiectaui, non haberi ex eorum expositionibus, neq; quid sit herba Tinctorum, siue citrina, neq; quid sit Pes coruinus, de quo Paulus, quantumuis male ab Auicenna allegatus, intellexit. Liquet enim ex ijs quæ antea diximus, esse herbam Pedem coruinum a ueteribus dictam, ex cuius nomine compositio tota suam habuit appellationem: nondum tamen quæ, aut qualis nam sit, fuit declaratum. Cum ergo & quæ nam, aut qualis sit herba Tinctorum ab Auicenna dicta, & quo nomine apud ueteres fuerit insignita, antea docuerimus, quod etiam de herba fecimus, quam nostri herbarij Pedem coruinum numinant, restat, ut quid sit Pes coruinus ueteribus, & Dioscoridi, & Paulo, atq; Auicennæ doceamus. quandoquidem & ipse Auicenna eam scripsit, cuius Pes coruinus est pars: ne qui uolunt totam facere compositionem, in Pede coruino dubitent, ueluti quidam Auicennæ expositores hæsitarunt: aut sicuti alij radicem perniciosam, pro salutari recipiãt.

Dioscorid. de Coronopode

Coronopus, hoc est, Pes coruinus, inquit Dioscorides, herba parua est, oblonga, humi(?)strata, folijs fissis. Hæc quoq; pro olere elixatur. Aliqui am̃oneos, aliqui astrium, Afri atirsitte, Romani caciatricẽ, nonnulli stillaginẽ, nonnulli sanguinariã uocant. Huius radix in cibo sumpta, facit ad cœliacos. Nascitur in locis incultis, & in dumetis, & in uijs. Omissis in hac herba barbaris appellationibus, de quibus non possumus, sint ne recte, an perperam scriptæ, dijudicare, Romana nomina diligentius inspiciamus: ut si qua eorum sint deprauata, corrigamus, atq; inde ad eius quam quærimus herbæ noticiam perueniamus.

Coronopus est Pes Galli.

Caciatrice sane uidetur dictio corrupta. neq; enim est græca, neq; latina: quare puto gallitricem esse legendum: uel quod magis græcæ appellationi respondeat, Galli crus: ut sicuti ideo apud Gręcos hæc herba Coronopus est nominata, quoniã coruini pedis effigiem representat, simili ratione apud Romanos Galli crus fuerit nuncupata. Est enim herba apud autorẽ de simplici medicina, quẽ aliqui putant fuisse Apuleium, Galli crus, atq; etiã Sanguinaria nominata.

Apuleius.

A

Quod etiã nomen uitiatum est, seu decurtatũ apud Dioscoridem. nam sanguinari, pro sanguinaria in multis codicibus legitur. De hac autẽ herba idem autor de simplici medicina, quicunq; sit, refert eadem, quæ de Cornopode Dioscorides, quod uidelicet in locis asperis, & circa uias nascatur: addit aũt & rationẽ, cur tam Galli crus, q̃ etiam Sanguinaria nominetur, eo q̃ scilicet naribus imposita, sanguinẽ fluere facit, & habet (ut inquit) in summitate pedem Galli. Hæc autẽ herba ipsa, si quam sit uulgo nota, & simul eius nomen uulgare manifestauero, uereor ne Auicennæ, atq; eius expositoribus magnã pariam ignominiã, qui in re notissima pueris, hæsitarint. Verum ista celare, non est tam parcere antiquis, q̃ uitam negligere, quæ ut antea diximus, sub Auicennæ atq; eius expositorũ autoritate periclitatur. Hæc proculdubio illa est, quã partim Sanguinariã ab effectu iam dicto, partim Capriolã uulgo appellamus. Plinius unã spe ciem Graminis facit, et Gramen uocat aculeatũ, quoniã ei in acumine aculei sint plurimi, quos ut idem Plinius inquit, cũuolutos naribus inserunt, extrahuntq; ciendi sanguinis gratia. Quæ licet uerba scribat Plinius lib. 25. de secunda Graminis, ut diximus, specie, ipsam nihilominus lib. 21. inter herbas aculeatas, sub græca appellatione Coronopodis numerauit: nesciens, ut arbitror, eandem esse herbam, quã Græci Coronopoda, & Romani Gramen uocant aculeatum: quoniã ut in æra, & lolio, ægylope, & auena, aparine & lappa, nuperrime autẽ in lysimachio, & lutea manifestauimus, plurimarũ herbarum, quas latinis nominibus nouerat Plinius, græcas nomenclaturas ignorauit: quam Plinij inscitiam etiam in isatide & glasto, elxine & conuoluolo, oxymirsine & rusco, nardo gallica, & saliunca, in altero nostro libello, de Plinij atq; aliorum erroribus edito, demonstrauimus.

Coronopus Sanguinaria. Capriola. Gramen aculeatum.

HERMOLAI BARBARI
Corollarium de Coronopo.

Coronopus, hoc est, Pes cornicis, inter aculeatas a Theophrasto ponitur, spõteq; nascentes. Interim & seritur, medicinæ ad usum, Silago, aut Stillago dicitur a nostris, a Græcis etiam Coronopodion: ut Galeno. Sunt Arabes, qui hanc Coruinum uocent. Nec prohibeo, dum res constet, quibus cuiq; libet uocibus utatur. Illud monendi sunt, herbam, quæ modo Pes coruinus ab officinis & hærbicidis appellatur, non tam Coronopoda uideri, q̃ Ranunculi genus, quod Polyanthemon cognominat: quandoquidem aculeata, & oblonga esse Coronopus herba traditur, & aluinis prodesse: Coruinus autẽ pes, auis eius, & Ranunculi similitudine conspicitur: plurimis foliorum diuisuris, cuius uel tactu solo pustulæ, ambusti modo corporibus attolluntur, flore aureo, copiosoq;: quibus notis, Ranunculum Polyanthemon uocatum coniiciunt.

Silago. Stillago.
,,
,,
B
Usus Coronopodis.

M. VERGILII Annotatio in Coronopo.

Scripsit de Coronopode hac iampridem multa Leonicer[illegible]s, uir nostra ætate dignus, cui multum deferant bonarum literarum cupidi, in commentariolo eo, quod de Plinij erratis aliquot edidit. Conatusq; inter cætera est, quã hic Romana appellatione Coronopodis Caciatricem esse dicit, ostendere, ab Apuleio Galli crus dictam fuisse: & ex Gal[illegible]crure ab imperitis Græcorum librariis, Caciatricem in hoc script[illegible] factam esse. Quod si confirmare ego ausim, uaticinari magis, quam censere me credam. Nulla enim eius uocis uestigia in hac superfuerunt: nec coniectura aliqua in ea se offert, qua quod ignoratur & latet in lucem trahi possit. Illud potius admittendum, quoniam Græci a cornicis Pede eam uocauerunt, uerisimile esse, Latinos a Galli crure, congruentibus alijs notis, ob similitudinem, nomen illi fecisse: quemadmudum ab aliquibus etiam, non cornicis, sed coruinus Pes hæc ipsa nominatur. Idem præterea, eandem a Plinio ait, lib. 24. Gramen aculeatum appellari. De quo dubitandum nulli esset, si hic aut aculeatam dixisset Coronopodem, aut quod aculeos indicaret aliquid illi adiecisset. Quam ob caussam, non sine ratione subsistet in Plinio ali[illegible]is, audiens inter aculeatas lib. 21. & secundo Coronopoda ab eo numerari. Nec nos Plinium arguimus, sed uarietatem historiæ demiramur, posse eam notam Dioscoridi deesse. Theophrastus lib. 6. de ea tradidit, humi caulescere, quod hic ait per terram sterni: numeratq; inter aculeatas, & sponte nascentes. Vulgaris & ubiq; fere nascens herba hæc est.

Laus Nicolai Leoniceni.
Galli crus.
Theophrastus.

C

HERMOLAI BARBARI opinio alia de Coronopode.

Botrachion. Ranunculus. Strumea. Solanus. Apiastrum. Apium syluestre.

Batrachion, siue Ranũculus, siue Strumea: quoniã medetur Strumis. Nam Strumus Solani genus est. Dicitur & Apiastrum Ranũculus, hoc est, Apium syluestre, uenenatũ in Sardinia: manifesto Nigidij doctissimi uiri errato: qui Apiastrum pro Melissophyllo appellat: quanquam hunc & Varro sequitur & Dioscorides. Opacis gaudet. Primũ genus, cui & color liuidus, ad latitudinẽ Maluæ accedentibus folijs. Secũdo generi, caules, ut Plinius inquit, alti, ut Dioscorides, minores quam priori: nisi librariorum culpa fuerit μικροκαυλότερον, pro μακροκαυλότερον scribentiũ. Genus ab his diuersum in totum uidetur, Batrachion, cognomine Polyanthemos, caustica ui exulcerans cicatrices, & ad colorem eas reducens, & uitiligines conporans. Neque aliter indicatur a Plinio quale sit. Nisi quis & hoc in unam quatuor specierum contribuat, ac reponat, illam uidelicet, quã plurimis foliorum diuisuris, & Plinius, & Dioscorides deliniant, uulgo dictam Pes coruinus, alteram omnino, quam Coronopus, de qua superius habita mentio est. De Venenato Salustius, In Sardinia inquit quædam herba nascitur, quæ Sardæa dicitur, Apiastri similis. Hæc ora hominum & rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit. In ea Insula, ut Pausaniæ ac Solino placet, locis riguis prouenit iusto largior, nec tamen aquas inficit. Strabo ex hac ipsa herba Hispanos toxici genus cõficere ait, quod urgente ui maiore haustum, citra dolorem humanis rebus exigat. A qua σαρδώνιος uulgo γέλως, quod & Dioscorides in Venenis meminit. Homerus Sardanion risum uocauit illo uersu,

Polyanthemos.

Sardæa herba

D

Risus Sardanius.

μείδησε δὲ θυμῷ σαρδάνιον μάλα τοῖον.

Meminit & Plato in Republi. Timæus aliam originem prouerbio huic reddidit, aliam Clitarchus, aliam Sophocles & Simonides poetæ: nos id in annotationes Plinianas distulimus.

Vide Erasmi Chiliades.

VIRES ET IVVAMENTA ex Dioscoride.

Coquitur in olere.

Radicem habet tenuem, adstringentem, quæ in cibo cœliacis facit.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, lib. 2.
Plinius, lib. 22. cap. 19.
Lib. 21. cap. 16.
Apuleius, cap. 8.
Nicolaus Leonicenus.
Hermolaus Barbarus.
Marcellus Vergilius.

Heyter Nesselñ.

Taub Nesszeln weissz.

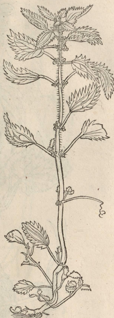
Daub Nesszel/ Männlin. 6

C DE VRTICIS, Rhapsodia XXIIII.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, ἀκαλύφη. κνίδη. ἀδίκη.
Latinæ, Vrtica.
Germanicæ, Nesselen.

PLACITA AVTORVM de Vrticis.

DIOSCORIDES De Vrticis.

DVO VRTICAE genera, scilicet, Syluestris asperior, latioribus nigrioribusq; folijs, semine Lini, sed minore. Altera non ęque aspa, minuto semine.

Periocha HERM. BARBARI de omnibus Vrticis.

D Vrtica ex omnibus aculeatis generibus notissima est. Acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus. Sępe altior binis cubitis. Mitior fœmina est, inter syluestres, quę dicitur Cania, acrior, caule quoq; mordaci, fimbriatis folijs. Quæ uero etiam odorem mittit, Herculanea uocat̃. Semē omnibus copiosum, nigrum. Mirum, sine uillis spinarum, aculeis lanuginem ipsam noxiam, & tactu tantum leui, pruritum, pustulasq; adusto similes existere. Notum est remedium olei. Sed mordac[illegible]as nō protinus cum ipsa hærba gignitur, nec nisi solibus robora[illegible]. Incipiens quidem ipsa nasci Vere, non ingrato, mul[illegible]s etiam religioso in cib[illegible] est, ad pellendos totius animi morbos. Syluestrium quoq; radix, omnem carnem teneriorem facit simul cocta. Quę uero ex ijs mitissima, & folijs non mordētibus, Lamiū, siue Aononiū uocat[illegible] quibusdā Vrtica iners, & mortua. Albū hęc habet in medio folio, sacris ignib9 utile. Quidā e nostris discreuere gn̄a tēporib9. Autūnale appellādo, & reliq̃s ad eandē rationē. Cele-

Margin notes: Vrtica Cania; Herculeana.; Vrtica iners.

brat & Marinam cognomine Plinius ad uesicæ uicia. Condit laudes Vrticæ Phanias physicus, utilissimã cibis coctam, inueteratamq; professus. Si quadrupedes fœtum non admittant, Vrtica naturalia earum fricanda monstrãt. Ex Vrtica in Aegypto fit oleum. Semen colligi messibus oportet. Alexandrinum maxime laudatur ad omnia. Vrticam Hippocrates Nidam uidetur appellasse, cum alij Cnidam uocent. Est ubi Clidam legas corrupte, ut censeo, nisi aliud genus sit. Grana inquit Clidę sexaginta, clystera uuluis inijciantur, quas bilis infestauerit. A Vrticæ laus Vrtica Nida, Cnida Clida.

De eadem quoq; VERGILIVS.

Vrtica nihil in censu olerum inuisius nascitur, igneo pruritu urens: & inde facto nomine. Vescebantur nihilominus ea antiqui. Suntq; eius in cibo usus, testes antiqui in latinis Poetæ: quibus iocundum erat Ocimo se & Vrtica recreare. Vbiq; & omnibus tam nota hærba est, ut nihil monere in ea opus sit. Prætereà a Græcis Cniden, ab eorum uerbo κνίζον dictam fuisse: significat id cum dolore pungi, uexariq;. Vocauit Acalyphas etiam Aristoteles in mari Vrticas, tactu eadem in urendo ui. Medetur ea multis in humano corpore morbis, plurimisq; scatet remedijs. Eamq; ob caussam non minus ad medicinam, q ad cibos medicis & olitoribus curanda. Vrticæ usus Acalyphæ.

De GALIOPSI simili Vrticis herba, DIOSCORIDES.

B Galiopsis latinis Vrtica labeo dicitur. Frutex in totum caulem & folia habet Vrticæ, leuiora, & quæ grauem odorem trita reddãt. Flore purpureo, tenui. Nascitur circa sæpes, ædificia, ac semitas ubiq;. Vrtica labeo.

Vrticarum ex PLINIO diuisio.

Vrticarum plures differentiæ. Syluestris, quam fœminam uocant, mitior. Et in syluestri, quæ dicitur Cania, acrior, caule quoq; mordaci, simbriatis folijs. Quæ uero etiam odorem fundit, Herculanea uocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirum, sine ullis spinarum aculeis, lanuginem ipsam esse noxiam, & tactu tñ leui pruritum, pustulasq; confestim adusto similes existere. Notum est remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa hærba gignitur, nec nisi solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci Vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est, ad pellendos totius anni morbos. Syluestrium quoq; radix, omnem carnem teneriorem facit simul cocta. Quæ uero innoxia est, morsu carẽs, Lamium uocatur. Vrticarum sexus.

TEMPERAMENTVM.

Calidæ sunt & siccæ Vrticæ in tertio gradu, secundum Serapionem.

VIRES ET IVVAMENTA ex Dioscoride.

Folia utriusq; illita, canis morsibus, addito sale, medentur.
Gangrenas, carcinomata, sordidida ulcera, & quę cacoëthe uocantur.
Item luxata, panos, tubercula, parotidas, suppurationesq; sanant.

C Lienosis cum cærato imponuntur.
Faciunt ad profluuia narium, cum succo trita, & naribus indita.
Menses ciunt, eadem recentia detrita cum myrrha, & imposita.
Procidentes uuluas, contactu resilire cogunt.
Semen potum ex passo, Venerem stimulat, uuluam aperit.
Cum melle delinctum, orthopnææ, & lateris, & pulmonum inflammationibus prodest.
Thoracem expurgat.
Erodentibus medicamentis ammiscetur.
Cocta cum conchis folia, aluum emolliunt, urinas mouet, inflationes discutiunt: decocta cum ptisana, uitia pectoris extrahunt.
Mulierum menses euocant, cum myrrhæ modico pota.
Inflamatione turgentem uuam, gargarisatus succus reprimit.

Ex SERAPIONE cap. 150.

Oleum Vrticæ est magis laxatiuum, quàm oleum carthami.
Mouet coitum, quando comeditur cum cepis, & uitellis ouorum.
Et de proprietate eius est, eijcere phlegma crudum.
Quando excoriatur semen Vrticę, teriturque, & miscetur cum melle, laxat fortiter.
D Et cauendum est, ne contingat linguam, & caput meri: ne adurat ea.
Et dosis eius est, a uigniti granis, usque ad. xxx.

Ex AEMILIO MACRO.

Græcus Acalephen, nos Vrticam uocitamus.
Feruida non modice uis illi dicitur esse,
Vnde nec immerito nomen sumpsisse uidetur.
Tacta quod exurat digitos Vrtica tenentis.
Hæc solet Ictericos cum uino sumpta iuuare.
Illius semen colicis cum melle medetur.
Et tussim ueterem curat, si sæpe bibatur.
Frigus pulmonis pellit, uentrisque tumorem.
Omnibus his prodest puluis cum melle iugatus,
Aut succus uiridis cum uino sæpius haustus.
Cum sale de folijs eius factum cataplasma,
Vlceribus prodest, & uulnera sordida purgat,
Et contra morsus ualet hoc cataplasma caninos.
Hoc cancros, & parotidas, luxataque curat,
Hocque reformatur caro quæ discessit ab osse.
Et solet humeros hoc desiccare nocentes.
Acri cum uino radix contrita tumorem
Compescit splenis, podagræ sic subuenit illa,
Omnibus & morbis sic subuenit articulorum.
Omnibus his prodest superaddita, uel sibi iuncto
Si coquis hanc oleo, foueasque hoc unguine membra.

Naribus impositus succus, foliumue, cruorem, A
Elicit, innata est illi uis tanta caloris.
Quod si manantem cupias retinere cruorem,
Vrticæ succo frontem line, reprimit illum.
Si supponatur cum myrrha, menstrua pellit:
Si claudit uuluam matrix, humore grauata,
Vrticæ folijs reuocabitur illa fricata.
Cum uino bibitum uenerem semen mouet eius,
Et melius tritæ, si iungas melq; piperq;,
Et sic cum uino prædicto more bibantur.
Pleuriticos, pectus, pulmones, adiuuat eius
Semen, si sumptum fuerit cum melle iugatum,
Cum mulsa bibitum, lotium producit abundans.
Herba recens eius olerum si more coquatur,
Detur & illius decoctio, molliet aluum.
Ore diu clausus succus si uoluitur eius,
Vuæ non modicum poterit sedare tumorem.
Sudorem mouet ex oleo decocta perunctis.
Si quadrupes quæcumq; marem perferre recusat,
Vrticæ folijs illius uulua fricetur,
Sic naturalem calor excitat ille calorem.
Defluuium capitis, si succo seminis huius B
Vngas sæpe caput, reprimit, doctore Galeno.
Illius semen collectum tempore messis,
Et desiccatum, multis erit utile caussis.
Omnibus his prodest puluis cum melle iugatus.

AVTORES.

Dioscorides lib. 2. cap. Acalyphen.
Plinius lib. 21. cap. 15.
Serapio, cap. 150.
Macer æmilius.
Herm. Barbarus.
M. Vergilius.

C

DE MARRVBIO RHAPSODIA XXV.

¶ Nomenclaturæ.

Græcæ, πράσιον. ἐυπατώριον. φυλλόφαρις. τριπιδίλον. καμυλοπόδιον. ἅιμα ταύρου ἄφιλρος. γόνος ὥρου.

Latinæ, Marrubium. Prasium. Eupatorium. Sanguis tauri. Vlceraria.

Germanicæ, Andorn. Gottes vergessz.

PLACITA AVTORVM de Marrubio.

MARRVBII descriptio secundum DIOSCORIDEM lib.3.

FRVTEX EST ab una parte ramosus, hirsutus, albescens, quadrangulis caulibus, folijs humano pollici similibus, paulominus q̃ rotundis, hirsutis, rugosis, sapore amaro. Semen per interualla in caulibus illi est. Flores asperi, uerticillorum figura. Nascitur circa areas domorum, & inter rudera.

Pictura Marrubij ex THEOPHRASTO libro. 6. cap. 2.

Sunt Marrubij duo genera. Aliud enim folio herbido serratiori, incisurisq; profundioribus, & proinde conspectioribus discreto constat: quo unguentarij uti ad nonnulla consueuerunt. Alterum rotundius, squalensq; uehemẽter, sicut * sphaceli, incisurasq; habens obscuriores, minusq; serratum.

D

* id est, saluiæ.

PLINIVS de Marrubio lib.20.cap.22.

Castor Marrubij duo genera tradit. Nigrum: &, quod magis probat, Candidum.

ERROR PLINII in Marrubio, obseruatus ab Nicolao Leoniceno libro de erroribus Medicorum.

Multæ herbæ Prasio similes

Multas herbas ac frutices, folijs Marrubio similibus, scribunt Dioscorides, Galenus, ac Paulus, quas omnes Plinius, non Prasio, sed Praso, id est, Porro folia tradit similia habere. Sic Horminon libro. 22. dixit semen habere Cymino simile, cętera Porro. Sic Balloten, quę alio nomine Marrubium nigrum similitudine foliorum appellatur. Plinius libro. 27. scripsit alia nuncupatione Porrum nigrum a Græcis uocari, ac folijs quam Porri maioribus consistere. Sic Stachyn Porri habere similitudinem, longioribus folijs, pluribusq; lib. 2?. notauit.

DILVTIO CALVMNIAE LEONICENICÆ per Pandolphum Collinucium.

Prasium græce esse, quod nos Marubium, Prasum uero quod Porrum dicimus, primum Leonicenus edocuit. Didicit (ut opinor) & ipse boni cuiusdam uiri poëticam medicinam, in qua ita scriptum est, Folia Marubij sunt Prasia, Prasaq; Porri.

Quæ quoniam Plinius distinguere nesciuerit, Horminum, Baloten, Stachyn Porri folijs, non Marubij, ut oportuit, constare dixit. Tum tres illos testes, qui unus sunt, quod supra do-

cuimus Dioscoridem, Galenum, Paulum, opinioni suæ adstipulantes citat. Vetat Hadrianus Imperator, his testibus fidem adhiberi, qui unum, eundemque sermonem (ut de compacto) afferunt. Verum ipse neque errasse Plinium patiar, qui Marrubium græce Prasium dici. 20. lib. & Porrum Prasum. 7. & .20. aperte monstrauerit: neque Dioscoridem crediderim, sed hunc ipsum Pliniomastigem: qui ideo Dioscoridem Marrubium intellexisse opinatus est, quod ipse quæ nam il læ herbæ sint nesciat: placetque hominis inscitiæ potius, uel codicis uitio, quod Dioscoridis adscribere. Ita enim a Leoniceno nostro fieri oportuit, cum Plinium emendaturus uideretur, non quam herbam Plinius pinxisset, negare esse illam, sed quæ, qualisque illa nunc sit docere: non quid unaquæque res non sit (quod de Deo dici solet) sed quid ea sit dicere: non destruere, sed adstruere: non ex Dioscoridis sententia, in re non manifesta Plinium euertere. Pariter enim & Dioscorides potest Plinii autoritate superari, sed uel ratione, uel rei ipsius euidentia. Nihil minus philosophi est, ut diximus, quam aliquid sine ratione dicere. In herbis quoque designandis, non scribentis autoritas, non Leoniceni censura, sed uis & figura, & res ipsa consyderanda sunt, palamque exhibendum quicquid id est medicamentum, de quo disputatur. Quod si ignoretur (neque enim scire omnia mortalis est) salua apud nos scribentis autoritas sit, & humanæ potius ignorantiam nostram fateamur, quam errasse alterum impudenter iudicemus. Sic nos quoque de iis, quoad fieri poterit, primumque de Hormino transigemus.

A

DE HORMINO.

Horminum, quæ & Geminalis latine dicitur, frumenti genus esse, & inter frumenta connumerari, Theophrastus Plantarum, 8. Plinius uero naturalis historiæ.18. aperte indicant. Nam frumenta ex satis tempore diuidi, Theophrastum secutus Plinius inquit, cum Hyberna facit, ut triticum, far, hordeum: Aestiua uero frumenta, pannicum, milium, horminum. Galenus quoque alimentorum primo, quando Horminum in pollinem redigi affirmat, inter frumenta posuisse uidetur. Verum frumentacea omnia harundineo folio constare, tam Plinius, quam eodem loco Theophrastus de frumentorum & leguminum differentiis differens, scribit. Plinius Horminum Porri foliis constare dixit: utrum ergo harundineis foliis similius habet folium? Porrum ne, an Marrubium? Iam si ratione certandum est (ubi res ipsa non exhibetur) Horminum inter frumenta est, frumenta harundineo folio constant, Porrum harundineo similius habet folium. Qui ergo Horminum Porro similia habere folia dixit, uerior a certe enunciauit, quam qui Marrubio, cui nulla prorsus cum Harundine cognatio. Pari similitudine quoque Plinius (ut est in tradendis herbarum notionibus acutus ac diligens) in Oriza usus est. Oriza etenim & ipsum frumenti genus est, quod Rizum uulgo dicimus, nulli ignotum. Hanc. 18. describens Plinius, Porro similia habere folia dixit: nulla alia ratione, quam qua Horminum quoque Porri foliis constare scripsit. Porracei enim folii, ad harundinaceum (quo frumenta eidem censentur autoribus) nulla aptior est proportio. Adde, quod Horminum Plinius, Theophrastusque Pannico, & Milio æstiuis frumentis admiserant: at si Milii, Panniciue folia describenda sint, nullius herbæ magis, quam Porri foliorum pingentur exemplo. Sic Hormini quoque folia Pannico, Milioque connumerata, Porri foliis, non Marrubii (quo nihil in frumentaceis figuris ineptius) effigiari oportet. Hæc de Hormino, rationem sequutus, reique ipsius euidentiam scripsi, quæ si Nicolaus penitus inspexisset, nec notissimi frumenti Plinio, nec Prasii Græci uocabuli ignorationem obiecisset.

Horminum. Geminalis.

Galenus.

B

Oriza. Rizum.

DE BALOTE.

In Balote uero describenda, quid est quod Prasii, & Prasi uicinitate errasse Plinium credamus, quem quæ uera Balote esset (ut quæ plurima ubique nascatur) ignorasse nonnisi ignorantissimus crederet? Qui libro. 20. Marrubium inquit, Græci Prasion uocant: & ex Castoris magistri sui sententia, nigrum etiam Marrubii genus esse scribit: ut sciamus etiam Marrubium nigrum dicere potuisse, sicut Porrum nigrum dixit, cum de Balote ageret. Baloten inquit Plinius, Græci Porrum nigrum uocant, foliis maioribus quam Porri. Ad .. Et uestientibus, & graue olentibus, canis morsibus efficacem. In nullo Marrubii genere folii uestiunt: at in Porro, Allio, Harundine uestiunt. Maiora inquit, sunt quam Porri. Magna esse Porri folia, non ignorabat Plinius: ideo maiora, adiecit. Graueolentiam in nullo Marrubii genere (nisi manu teratur) esse, certum est. Ea quoque genera fi terantur, non graueolentia, sed acrem, nec iniucundum inter Abrotanum atque Absinthium odorem reddunt. In Porro nigro recte graueolentia dixeris: quippe, quod fetidum, grauem, & capiti noxium odorem referat: atque ideo in medicamentis non estur, sed apponitur: quod contra in Marrubii g..eribus euenit. Sed quæ sunt oculis comissa fidelibus, nonne mouere plus solent? Plena Balote sunt prata, atque in montium præcipue radicibus iisdem quibus describitur signis, Porri foliis grandibus, nigris, maculosis. Vnde ego Baloten dictam existimem. Eam latinorum quidam Vlceraria, rustici Porrum caninum uocant:

Balote.

Vlceraria.

C ex eo quod putem, dictam, quod canis morsibus aduersetur, nec tam herbæ similis, q̃ potestatis nomen referat. Quid autem Dioscorides, quiq; eum sequuntur crediderint, Nicolaus uiderit. Nos Plinium Romano ista pensantem iudicio, remq; ipsam audiamus: quamq̃ & Dioscorides quidem, cum multa Balutes nomina enumeret, inter quæ & Marrubium nigrum est, & magnum Marrubium, et Isionis sanguis. Alios tamẽ Cynosprason dicere Baluten affirmat: quod aliud nihil q̃ caninum Porrum significat, ipsumq; nomen ad rusticam simplicitatem manasse iam diximus.

Isionis sanguis. Cynosprason

DE STACHY.

Stachyn, quæ tandem sit ignorare me fateor: pari quoq;, uel certe maiori ignorantia uersari Leonicenum arbitror. quippe qui et Stachyn ipsam ignoret, & unius, utpote momenti, Plinium credat errasse: nec Plinij uerba, mentemq; consyderet. Scripserat. 20. uolumine Plinius, Marrubium a Græcis Prasion uocari, & nigrum Marrubij genus inueniri: notiusq; illud dixerat, q̃ ut indicandum esset. At. 4. & . 20. lib. cum Ampeloprasum, hoc est, uitigneum Porrum, quod nos uulgo Porrastellum uocamus, Porri folijs constare dixisset, continuo adnectens subijcit. Ea quoq; quæ Stachys dicitur, Porri similitudinem habet, longioribus folijs, pluribusq;. Stachys quoq;, inquit Plinius, ut Ampeloprasus Porri similitudinem habet, longioribus folijs. Si Græci Prasio, id est, Marrubio similem Stachyn dixissent: cum exploratissimum habuisse se Plinius Marrubiũ referat, quod folijs paruis, & obrotũdis constet, tunc enim errasse Plinium credibile aliquando fuisset: si Stachyn ut Ampeloprasum Porro non comparasset, uel simpliciter Porro similem dixisset. Verum quando porraceæ herbæ Stachyn adnumerat, & longiora illi folia q̃ Porro facit, quis iam dubitet, non errasse Plinium in herbæ similitudine, quam compertam habuisset? Porro etenim, non Marrubio nulli (ut ipse inquit) ignoto, longa sunt folia. Accedit, quod qui octauum Galeni lib. de simpli. medicamentis latinum fecit, Stachyn Porro similem esse interpretatus est. Magnum ueritatis argumentum. Plinius, & eum, qui Galenum interpretatus est (qualiscunq; ille fuerit) in eandem de Stachy conuenisse sententiam.

Ampeloprason. Vitigneũ Porrum Porrastellum.

Iudicium HEMOLAI Barb. de MARRVBIIS.

Marrubium duplex, folio herbaceo, & incisuris altioribus serrato, unguẽtarijs, ut Theophrastus ait, quæsito ad quædam. Hoc & Candidum appellauerim. Alterum folio rotundiore, uehementer squalido, ut Sal-
D uia, & obscurius ferrato: quod quidem ego, aut Balloten ipsam, de qua diximus, aut ei ualde similem interpretor. Nam & medicinæ congru-unt in Plinio.

Marrubium candidum. Marrubium nigrum.

Iudicium MAR. VERGILII de Marrubijs.

Fecit Theophrastus lib. 6. de Plantarum historia Marrubij duo genera. Alterum quod magis herbaceum, magisq; incisuris diuisum folium haberet: quo qui pharmaca, & morborum remedia tractant, in aliquibus uterentur. Alterum quod rotundiore & squalidiore folio esset: quale in altero Saluiæ genere, quod Sphacelum nominant, uidetur, & in eo tenuioribus incisuris. Videturq; diuisio hæc in hoc tantum Marrubij genere facta ab eo fuisse. Quam uero Plinius, autore Castore, in nigrum, & candidum tradidit, Balloten paulo ante descriptam, & hoc manifeste complectitur. Nisi forte, quod hic colore tantum discreuit, Theophrastus incisuris foliorum indicau[illegible], & præter incisuras herbaceo colore & squalore: ut ex his niger color, & candidus intelligeretur. Siquidem nigredo in plantarum folijs, plenior & obscurior uiredo intelligenda est, & in squalore cinereus & albica[illegible]s color in plantis plærũq; uidetur. In quam partem inclinat animus nobis [illegible]ec aliud, sed aliter a Theophrasto & Plinio dictũ fuisse de utroq; Marrubio existimamus. Fuit hoc olus in multo nominum honore apud ueteres, quemadmodum multus in medicina etiam usus, præsertimq; in laxandis liene & iecore, curãdisq; tot alijs morbis & uitijs, quæ hoc capite a Dioscoride numerantur.

Sphacelos Saluiæ semus.

Honos Marrubij apud ueteres.

DE BALLOTE HERBA, seu Marrubio nigro DIOSCORIDES lib. 3.

Balloten, nomine alio nigrum Marrubium, aut magnum uocant, aliqui Nophthan, alij Notianoscemin, alij Nosprasson, alij Nothera, alij Nochlin, aut Nostelim, alij Nophrim, alij Gnoturim, Romani Vlcera-

riam, aut Marrubium nigrum, alij Cantherinum, Aegyptij Asphō, Magi Isionis sanguinem. Caules edit quadrangulos, nigros, subhirsutos, cōplures ex una radice. Folijs maioribus q̃ Marrubij, hispidis, interceden te spacio, subrotundis, graue olentibus, Apiastro proximis: unde aliqui Apiastrum eam uocauerunt. A

Corollarium BARBARI de Ballote.

Ballote fruticosa est hærba. Nec uideo, qui possim tueri Plinium, qui ait, Græci Porrum nigrum uocant. Et infra, Ballote inquit, folijs est Porri maioribus, nigrioribusq́;. At Græci non Porrum nigrum, sed Marrubium nigrum Ballotem, sine ulla controuersia cognominant. Nec folia ei sunt porracea, sed Marrubij & Citraginis. Deceptū affinitate nominum cōstat, Prason melan, pro Prasion legentem. Est autem Prason Porrum, Prasion Marrubium. Idem error a Plinio committitur in herba Stachye. Barbarus con sentit cum Le oniceno. Prason. Prasion.

Iudicium M. VERGILII de eadem.

Deprehenderunt iampridem & alij turpem Plinij in Ballote lapsum lib. 27. cap. 8. Porrum nigrum eam appellantis. Diuq́; iactatus contra eū scriptorem hic error est, qui nulla ratione excusari in homine potest, tam apertam culpam, & ex culpa facilem criminationem habet: id nos relinquimus, quod semel in iudicium delatum fuerit, ad nouam reuocare censuram asperius existimantes. Nec aliud bonarum artium, præsertimque græcarum literarum cupidos monemus, q̃ nullam fore unq̃ satis in earum professione illis diligentiam: exquo in unius tm̄ literæ mutatione, adiectione, detractioneue, tantum uersatur periculum, ut pro Marrubio, Porrū aliquis alios doceat. Nota omnibus modo etiam Ballote est, a foliorum similitudine Marrubium, a coloris diuersitate nigrum dicta: siquidē candidus Marrubio, Balloti uero niger caulis est, reliqua omnia similia et æqualia habentibus: ut ex utriusq́; historia cognouisse facile est. Hanc Marrubium, alterum Marrubium, id est, secundum, aliqui manifesta indicatione dixerunt: quoniam illud prius, hoc posterius fit: non naturæ ordine, sed hominum honore & appellatione. Habet & Vlceraria appellatio alia, certā ex usu & uiribus caussam: quemadmodum & Marrubium Cantherinum a Romanis dici potuit, q̃ eo pascerentur cātherij. Vergilius in Plinium. B Ballote, Marrubium. Vlceraria. Cantherinū.

TEMPERAMENTVM Prassij ex Ioanne Serapione cap. Farasio. 198.

Virtus eius prima est calida in secundo gradu, sicca in tertio, in medio eius uersus finem. Et secunda uirtus est, quę abstergit & resoluit. Tertia, quæ aperit opilationes hepatis & splenis, mundificatq́; pulmonem & pectus. Et quando ab extra abstergit & resoluit.

Edulium ex Marrubio ex PLATINAE lib. 3. de honesta uoluptate.

Marrubiū est, quod Græci propter amaritud[illegible] ita uocāt, a qbus & inē primas herbas cōnumerat: cui9 semina foliaq́; trita, cōtra serpētes ꝓsunt, pectoris, & lateris dolores, tussimue sedāt. Ex utroq́; Marrubio minutatī cōciso, & farina subacto, fiūt offellę, qb9 ex oleo ī patella frictis, in prima mēsa ad salubritatē uescimur: lūbricos fugare credūt, & ob hāc rē pueris apponi solēt.

C

VINVM MARRVBII ex Columella libro. 12. capite. 32.

Vinum Marrubij multi utile putant ad omnia intestina uitia, & maxime ad tussim. Cum uindemiam facies, Marrubij caules teneros, maxime de locis incultis & macris legito, eosq; in sole siccato. Deinde fasciculos facito, tomice palmea, aut iuncea ligato, & in seriam mittito, ita ut uinculum extet: in musti dulcis sextarios. 200. Marrubij libras. viij. adijcito, ut simul cum musto deferuescat. Postea eximito Marrubium, & purgatum uinum diligenter oblinito.

Eiusdem uini descriptio per DIOSCORIDEM libro quinto.

Marrubij adulti folia tundito, & sextarios octo in musti metretam demittito, & reliqua consimiliter facito. Conuenit hoc uinum pectoris uitijs, & omnibus quibus Marrubium.

Genuina pictura MARRVBII, ex perito herbario HIERONYMO.

Marrubium quare sic dictum. Marrubium mas & foemina.

Marrubium Germanis dictum, Andorn, quod morbo eius nominis, pueris admodū procliui ac familiari auxilio sit. Et habetur duplex. Mas, & Foemina. Mas subniger, similis maiori Vrticæ, nisi quod in uirore obscurior apparet, & minime comburit. Foemina, folijs rotundis, pallidis, caule rotundo, cubitali.

D

Marrubij nomine, quæ sexus intelligat.

Medicorum obseruantia est, ut in Marrubij appellatione ei nullus ad iungatur sexus, & frequenter foeminā intelligant. Interdum marem masculis, femellam foeminis administrant.

De Marrubij præparatione ex SERAPIONE.

Marrubium quando est siccum, decoquitur in aqua cum semine suo: sed quando est humidum, teritur & exprimitur succus eius. Et succus ille quidem, qui accipitur ex folijs eius, postq; est desiccatus in sole, resolui tur in melle, & administratur ad uisum acuendum. Et fit cum eo sternutatorium ictericis, ad mundificandum colorem cutis. Et admiscetur cum medicinis ad dolorem auris antiquum.

VIRES ET IVVAMENTA eius ex DIOSCORIDE.

Huius folia sicca, cum semine decocta in aqua, aut uiridium succus, datur cum melle suspiriosis, tussientibus, & ad tabitudinem redactis.

Crassam e pectore pituitam cum sicca Iri eijcit.

Mulieribus a partu non purgatis datur, ut menstrua & secundas extrahat.

Item in difficili partu, & his qui uenena hauserunt, aut a serpentibus demorsi sunt.

Vesicam, renesq; lædit.

Folia cum melle illinuntur sordidis ulceribus purgandis.

Pterygia, nomasq; sistunt.

Laterum dolores mitigant. A

Succus folijs contusis expressus, & sole coactus, ad eadem pollet.

Cum uino & melle illitus, oculorum claritatem adiuuat.

Naribus, regium morbum expurgat.

Aurium doloribus conuenienter instillatur, per se, aut cum rosaceo.

Ex APVLEIO, ad grauem tussim.

Herbam Marrubium coques ex aqua, et dabis eis bibere, qui grauiter tussiunt, sanabit mirifice.

Ad STOMACHI dolorem.

Herbæ Marrubij succus potus, stomachi dolorem tollet: si febricitat, ex aqua potus, satisq; eleuat se.

Ad LVMBRICOS.

Herbæ Marrubij, Absinthij, & Lupinorum paria pondera, in aqua mulsa cocta cum uino, bis, aut ter in umbilico posita, necat lumbricos.

Ad CONDYLOMATA.

Herbam Marrubium combure, eiusq; cinerem infrica: sanabit.

VENENO accepto pellendo.

Si quis uenenum sumpsit, herbæ Marrubij succum dabis ex uino ueteri: discutit namq; uenenum.

Ad SCABIEM, uel impetigines.

Herbæ Marrubij decocti aqua corpus lauato, scabiem discutit, & impetiginem tollit. B

Ad PVLMONIS extensionem.

Herbam Marrubium ex melle coctam sumat, mire curabitur.

Ad omnem DVRICIEM.

Herba Marrubium tusa cum axungia, & imposita, mire sanat.

Ad lassitudinem, & languorem ab opere contractum.

Si quis ab opere lassus inciderit in languorem, & neruorum habuerit dolorem, herbæ Marrubij succo, cum oleo rosaceo permixto perunges eum: sine mora sanabitur.

Ex PLATEARIO.

Folia Prassij præcipue usui conueniunt medicinæ, & cortices radicis: secundario herba ipsa, & semina collecta, suspensa: quæ possunt seruari per annum in magna efficacia. Habent enim uirtutem dissoluendi, & consumendi ex qualitatibus suis. Ex amaritudine sua diuretica sunt, dissoluuntq;, attrahunt, & aperiunt.

Contra lumbricos datur puluis eius cum melle.

Contra uermes succus injcitur auribus.

Cõtra duriciem splenis cortex radicis cum hærba maceratur per quinq; dies in uino & oleo: postmodum fit decoctio, & colaturæ additur cera, & oleum, fitq; unguentum.

Contra stranguriam & disuriam datur uinum decoctionis eius: uel fit emplastrum ex eo, & imponitur supra pectinem.

C Idem fieri potest in colica passione ex frigida caussa.

Contra hæmorroides inflatas, & non fluentes, fiat encatisma, ex aqua salmacina, & uino decoctionis hærbæ. Post fiat suppositum ex puluere eius, cõfecto cum melle. Vel fiat decoctio pulueris eius, uel eius succus in oleo mustellino, & bombyx intincta superponatur.

EX IOANNE VIGONIO.

Recipe foliorum Prassij, florum rorismarini manip. 5. dulcis radicis se. petroselini, ana. m. 5. liquiricię mundatæ drach. x. passularum, prunorũ, iuiubarũ ana unc. 1. se. cõmunium drach. v. de duabus radicibus unc. iiij. cum aqua, & parum uini granatorum. Bulliant omnia usq; ad consumationem mediæ partis: deinde colentur, & dulcorentur cum zuccharo sufficienti, & sumat patiens ad quantitatem medij cyathi, quia mirabiliter sanat colicam & stranguriam.

EX HIERONYMO Herbario.

Aqua Marrubij confortat fœtum in utero.
Purgat & mundat uulnera.
Pota, pellit phantasmata, & mala insomnia.
Sanat omnes tumores illita.

D Et hydropisi laborantibus subuenit, si contineãt se ab humidis, & alia nimia potione.

Ingenium, & memoriam confortat, & acuit.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, lib. 3.
Plinius, libro uicesimo, capite. 22.
APVLEIVS.
Theophrastus libro sexto, capite. 2.
Serapion, capite. 198.
PLATEARIVS.
Macer, dictione Marrubium.
Platina de honesta uoluptate, lib. 3.
Marcellus Vergilius
Hermolaus Barbarus.
Nicolaus Leonicenus.
Pandulphus, Collinutius.
Ioannes Vigonius.
Hieronymus herbarius.

A

B

Gundelreb.

De HEDERA TERRESTRI, Rhapſodia XXVI.

HEDERAM terreſtrem, uulgus hodie herbariorum græce uocat, χαμαίκισσον .id eſt, nõ attollentẽ ſe a terra. Item σιλινῖτιν, κίσσον ἄκαρπον, γῆς στέφανον. Latine terreſtrem Hederam. Hederam pluuiaticam. Sterilem Hederam, & terræ Coronam.

RECENTIORES

Græce, ἐλατίνην.
Latinæ, Hederam terreſtrem.
Vulgariter, Gundel reb.

Chamęciſſos deſcriptio apud Dioſcoridem & Plinium ſic habet. Chameciſſos folio eſt Hederæ, tenuiore, longiuſculo, ramulis quinis, ſeniſue, dodrantalibus, folioſis, flore Violæ albæ ſimili, candidiore, ac tenuiore, guſtu ſupra modũ amaro, radice tenui, cãdida, inutili. Naſcitur in cultis. Pli. li. 24. ca. 15

ELATINE hiſtoria.

Elatine folia habet Helxine, minora, rotundiora, piloſa, ſemipedali-

C bus ramulis, quinis, seníue, a radice, foliosis, gustu adstringentibus. Nascitur in segetibus & cultis. Nec alia fere Plinius lib. 27. capite. 9.

Iam utra descriptio uerius respondeat, quęque propius attigerit scopum, barbarorum ne scholæ, an neothericorum hodie priuata iudicia, in tuo esse arbitrio lector uolumus. Nobis sane, ut in iuniorum sententiam inclinat animus, ita cum non habeant, nisi paucissimos, qui eum errorem primi sibi persuadent deprehendisse se, propter unnm inquam & alterũ, ueterum fidem, tot seculis receptam, temere damnare non possumus. Verum de hijs & in Hederis plura.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ & siccæ fertur esse complexionis. Et uirtutem habet mundificandi, exiccandi, incarnandi, & uulnera consolidandi.

IVVAMENTA eius quæ inscribitur Chamæcissos.

Bibunt conuenientissime ischiadici folia, tribus obolis, in aquæ cyathis tribus, tricenis, quadragenisq; diebus. Eodem pota modo senis, aut septenis diebus, regium morbum purgant.

D ELATINES IVVAMENTA.

Oculorum fluctionibus, & inflammationibus auxiliatur, folijs cum polenta tritis, & impositis.

Eadem cocta, sorbitionis usu, dysenteriam sistit.

Vulgatæ Hederæ terrestris iuuamenta ex IOANNE VIGONIO.

Sanguis hirci ex ea diutius nutriti, calculosis potenter medetur.

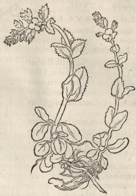
Et cum Larido, Elleboroq; contusa, unamquamq; tineam capitis depellit.

Ex HIERONYMO herbario.

Aqua, aut decoctio terrestris Hederæ, pondere unc. ij. confert mulieri bus, tumore membrorum, aut uentris laborantibus.

Idem præstabit si epithimetur, idq; bis in die.

A

B

DE EVFRAGIA, Rhapsodia XXVII.

¶ NOMENCLATVRAE.

Græcæ, ὀφθαλμικά.
Latinæ, Eufragia.
Germanicæ, Augentrost.

EVFRAGIAE Hermolaus Barbarus in Sarxifago Dioscoridis, sic meminit. Pampinulę similis est, folio tantum minore, ac magis serrato, et lentiusculo: quam nostri herbarij Eufragiam appellant, minus fruticosa, flore luteolo, pręcipuę claritatis ad omnia uitia oculorum. Veteribus incompertam existimant: quemadmodum & illam, quæ Cartofilago dicitur a uulnerarijs. Nos Ceratophyllon uocādam putamus: quia partem oculorum Ceratoiden, hoc est, Corneam defendat, salutiq́ percussam restituat: folijs Seriphij, uel potius Roris marini, aut Lini quoq́, capitulis arentibus, cirris subluteis. Plura apud receptiores non lego. Eufragia ignota ueteribus.

C

DE LINO.

Rhapsodia XXVIII.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, λίνον. λινοκαλαμίς. λίνον ἄγριον.
Latinæ, Linum.
Germanicæ, **Linsomen. Flachs.**

LINVM a gręco sumitur, ut inquit Barbarus. Semen eius, Linospermon uocatur. Oleo seminibus expresso, fraces, & retrimenta quoq; ipsa reponuntur: saginando iumētorum generi, præcipue bubus, obesitate sola insignibus futuris.

Lini genera. Lini genera Cholorcium, quod tamen Sardonicū uocant Gręci. Est & Aegyptiū: a quo Xylinæ uestes, quas & Gossampinas dixere. Hoc iurisperiti Laneam ligneam appellant.

Encomion Lini ex PLINII præfatione, libro decimonono.

D Vt a confessis ordiamur utilitatibus, quæq; non solum terras omnes, uerumetiam maria repleuere, seritur, ac dici neq; inter fruges, neq; inter hortensia potest Linum. Sed in qua non occurret uitæ partæ? quodue miraculum maius, hærbam esse quæ admoueat Aegyptum Italię, in tantum, ut Galerius a freto Siciliæ Alexandriam septima die peruenerit, Babillius sexta, ambo profecti, æstate uero proxima Valerius Marianus ex prætorijs senatoribus, a Puteolis nono die lenissimo flatu? Hærbam esse, quæ Gadeis Herculis columnas septimo die Ostiam afferat, & citeriorem Hispaniam quarto, prouinciam Narbonensem tertio, Africam altero: quod etiam mollissimo flatu cōtigit C. FLACCO legato Vibij Crispi proconsulis? Audax uita, scelerum plena, aliquid seri, ut uentos procellasque recipiat: & parum esse fluctibus solis uehi. Iam uero nec uela satis esse maiora nauigijs, sed quamuis amplitudini antemnarum singulę arbores sufficiant, super eas tamen addi uelorum alia uela, prę-

terque alia in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis prouocari mortem. Denique tam paruo semine nasci, quod orbem terrarum ultro, citroque portet: tam gracili auena, tam non alte a terra tolli: neque id uiribus suis necti, sed passum, tusumque, & in molliciem lanæ coactum, iniuria naturæ, ac summa audacia, & quo peruenire nulla execratio sufficit, contra inuentorem dictum suo loco a nobis, cui satis non fuit hominem in terra mori, nisi periret & insepultus. At nos priore libro imbres & flatus cauendos, frugum caussa, fructusque, præmonebamus: Ecce seritur hominis manu: metitur eiusdem hominis ingenio, quod uentos in mari optet. Præterea ut sciamus fauisse pœnas, nihil gignitur facilius: ut sentiamus nolente id fieri natura: urit agrum, deterioremque ipsum facit.

A Miraculum Lini.

De LINI satione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de Mappis, & Lino non ardente: & quando primum in Theatris Vela.

Seritur sabulosis locis maxime, unoque sulco, nec magis festinat aliud. Vere satum, æstate uellitur: & hanc quoque terræ iniuriam facit. Ignoscat tamen aliquis, Aegypto serenti, ut Arabiæ, Indiæque merces apportet: ita ne & Galliæ censentur hoc reditu? Montesque mari oppositos esse non est satis, & a latere Oceani obstare ipsum quod uocant inane. Cadurci, Caleti, Ruteni, Bituriges, ultimique hominum existimati Morini, imo uero Galliæ uniuersæ uela texunt. Iam quidem & transrhenani hostes, nec pulchriorem aliam uestem eorum fœminæ nouere. Qua admonitione succurrit, quod M. Varro tradit, in Serranorum familia gentilitium esse, fœminas linea ueste non uti. In Germania autem defossi, & sub terra id opus agunt. Similiter in Italia, ratione alia. Nam inter Padum, Ticinumque amnes subiacent abiterna. In Europa Lino palma secunda. In uicino enim Hallionis capessunt retouina, & in Aemilia uia fauentina candore. Hallionis semper crudis fauentina præferuntur: retouinis tenuitas summa, densitasque. Candor æque ut fauentinis, sed lanugo nulla. Quod apud alios gratiam, apud alios offensionem habet. Neruositas filo æqualior pene quam araneis, tinnitusque cum dente libeat experiri: ideo duplex quam cæteris precium. Et Hispania citerior habet splendorem Lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbasis repertis: nam dudum ex eadem Hispania Zoelicum uenit in Italiam, plagis utilissimum. Ciuitas ea Callæciæ & Oceano propinqua. Est sua gloria & Cumano in Campania, ad piscium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neque enim minores cunctis animalibus insidias, quam nobismet ipsis Lino tendimus. Sed cumanæ plagæ concidunt apros, & hæ, casses ue asperi ferri aciem uincunt. Vidimusque iam tantæ tenuitatis, ut anulum hominis cum epidromis transirent, uno portante multitudinem qua saltus cingerentur. Nec id maxime mirum, sed singula earum sta-

B Germanorum uestes olim ex Lino. Textoria apud Germanos.

Quæ olim habita optima lina.

Ex Lino insidiæ auibus, piscibus & feris.

C mina centeno quinquageno filo constare: sicut paulo ante Iulio Lupo, qui in præfectura Aegypti obijt. Mirentur hoc, ignorantes in Aegyptij quondam regis, quem Amasim uocant, thorace in Rhodiorum insula ostendi in templo Mineruæ. ccclxv. filis singula fila constare. Quod exemplum per se expertum nuper Romæ prodidit Mutianus tercon-sul, paruasq; iam reliquias [illegible]us superesse hac experientium iniuria. Italia ex Pelignis etiamnum Linis honorem habet, sed fullonum tantum in usu. Nullum est candidius, lanæue similius, sicut in culcitris præcipuam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc ad tomenta pariter inuentum Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione stramenti. Aegyptio Lino minimum firmitatis, plurimum lucri. Quatuor ibi genera, Tanicum, ac Pelusiacum, Buticum, Tentyriticum, cum regionum nominibus in quibus nascuntur. Superior pars Aegypti in Arabiam uergens, gignit fruticem, quem aliqui Gossipion uocant, plures Xylon: & ideo Lina inde facta Xylina. Paruulus est, similemq; barbatæ nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec ulla sunt eis in candore, molliciaue præferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimæ. Quartum genus Orchomenium appellant, fit e palustri uelut harundine, dumtaxat panicula eius. Asia e genista facit

Linum Aegyptium.

D Lina, ad retia præcipua, in piscando durantia, frutice madefacto decem diebus. Aethiopes, Indiq; a malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, ut diximus, genitis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur: intumescente semine, aut colore flauescente. Tunc euulsum, & in fasciculos manuales colligatum, siccatur in sole pendens, conuersis superne radicibus uno die: mox quinq; alijs, in contritum inter se uersis fascium cacuminibus, ut semen in medium cadat. Inter medicamina huic uis, & in quodam rustico, ac prædulci Italiæ transpadanæ cibo, sed iam pridem sacrorum tantum gratia. Deinde post messem triticeam uirgæ ipsæ merguntur in aquam, solibus tepefactam, pondere aliquo depressæ. Nulli enim leuitas maior. Maceratas indicio est, membrana laxatior. Iterumq; inuersæ, ut prius, sole siccantur. Mox arefactæ, in saxo tunduntur stuparic[illegible] malleo. Quod proximũ cortici fuit, Stuppa appellatur, deterioris Lini, lucernarum fere luminibus aptior. Et ipsa tamen pectitur f[illegible]reis hamis, donec omni membrana decorticetur. Medullæ numerosior distinctio, cand[illegible]e, mollicia. Linumq; nere & uiris decorum est. Cortice[illegible] quoq; decussi, clibanis & furnis præbent usum. Ars depectendi, digerendiq;, iustum est, e quinquagenis fascium libris quinas denas carminari. Iterum deinde in filo politur, illisum crebro in silice ex aqua: tectumq; rursus tunditur clauis, semper iniuria melius. Inuentum iam est etiam, quod ignibus absumeretur. Viuum id uocant: ardentesq; in focis conuiuiorum e[illegible] eo uidimus mappas sordibus exustis, splendescentes igni magis q̃ possent aquis. Regum inde funebres tunicæ, corporis fauillam ab reliquo separant cinere. Nascitur in deser-

Lib. 12. cap. 10. Maturitas Lini.

Præparatio Lini.

Stuppa.

Nere Linum, & u[illegible]is decorum.

Linum uiuũ.

tis, adustisq; sole Indiæ, ubi non cadunt imbres, inter diras serpentes, assuescitq; uiuere ardendo. Rarum inuentu, difficile textu, propter breuitatem. Ruffus de cætero colos splendescit igni. Cum inuentum est, æquat precia excellentium margaritarum. Vocatur autem a Græcis Asbestinum, ex argumento naturæ. Anaxilaus autor est, linteo eo circumdatam arborem, surdis ictibus, & qui non exaudiantur, cædi. Ergo huic Lino principatus in toto orbe. Proximus Byssino, mulierum maxime delitijs circa Elim in Achaia genito, quaternis denarijs stipula eius permutata quondam, ut auri: repertaq; linteorum lanugo, e uelis nauium, maritimarū maxime, in magno usu medicinæ est, & cinis Spodij uim habet. Est & inter Papauera genus quoddam, quo candorem lintea præcipuum trahunt. Tentatum est tingi Linum quoq;, & uestium insaniam accipere in Alexandri magni primum classibus, Indo amne nauigantis: cum duces eius ac præfecti in certamine quodam uariassent insignia nauium, stupueruntq; littora flatu uersicoloria implente. Velo purpureo ad Actium cum M. Anthonio Cleopatra uenit, eodemq; effugit. Hoc fuit imperatoriæ nauis insigne. Postea in theatris tantum umbram fecere: quod primus omnium inuenit Q. Catulus, cum Capitolium dedicaret. Carbasma deinde Vela primus in theatro duxisse traditur Lentulus spinter Apollinaribus ludis. Mox Cæsar dictator totū forum Romanum intexit, uiamq; sacram ab domo sua ad cliuum usq; in Capitolium: quod munere ipso gladiatorio mirabilius uisum tradunt. Deinde & sine ludis Marcellus, Octauia sorore Augusti genitus, in ædilitate sua, auunculo. xi. consule, Calendis Augusti, Velis forum umbrauit: ut salubrius litigantes consisterent. Quantū mutatis moribus Catonis Censorij, qui sternendum quoq; forum moricibus censuerat. Vela nuper colore cœli stellata, per rudentes terræ etiā in amphitheatris principis Neronis rubent, in cauis ædium, & muscum ac solem defendunt. Cætero mansit candori pertinax gratia. Honor etiā & Troiano bello. Cur enim non & prælijs intersit, ut naufragijs? Thoracibus lineis paucos tamen pugnasse, testis est Homerus. Hinc fuisse & nauium armamenta, apud eundem interpretati sunt eruditiores: quoniam cum sparta dixit, significauerit sata.

A — Linum Asbestinum — Byssinum. — Vela linea. — B

DE LINI SATIONE ex Pallladij. 11. libro.

Mense Octobri Lini semen seremus, si placet: quod pro malicia sui serendum non est, nam terræ uber exhaurit: sed si uelis, loco pinguissimo & modice humido seretur, in iugero. viij. modijs. Aliqui macro solo spissum serunt: ita adsequuntur, ut Linum subtile nascatur.

TEMPERAMENTVM EIVS.

Semen easdem, quas Fœnogræcum uires habet, Estq; calidum fere in primo ordine. Et humiditate, & ariditate, fere in medio constituitur.

C VIRES EIVS, ET IVVAMENta ex DIOSCORIDE lib. 21.

Discutit & emollit omnem intus forisq; inflammationem, cum melle, oleo, exiguaq; aqua decoctum, aut melle cocto exceptum.

Vicia cutis in facie, uarosq; crudum exterit.

Illitum cum nitro, & ficulneo cinere, parotidas duriciasq; discutit.

Vlcera quæ serpunt, fauosq; cum uino decoctum expurgat.

Vngues scabros eximit, cum pari modo Nasturtij, & mellis.

Vicia pectoris extrahit, si ex melle in eclegmatis uicem substituatur.

Tussim lenit, Venerem stimulat, si farina piperis, & melle exceptum, pro placenta largius adsumatur.

Huius decoctum, interaneorum, uuluæq; erosionibus immittitur.

Alui excrementa euocat.

Ad uuluæ inflammationes, in desessionibus perquam utile.

Ex Miscellaneis SERAPIONIS cap. 21.

Ex Mesue. Proprietas seminis Lini est. Quãdo fit emplastrum ex eo, mixta cera & melle, confert alboribus unguium.

Ex Albugerig. Confert ulceribus uesicæ, & renum, & maturat aposte ma, quando fit ex eo emplastrum.

Quando bibitur torrefactum, confert tussi calidæ & humidæ.

Ex Mesarugie. Expellit fœtum cito, & aquam.

D Et decoctio seminis Lini miscetur cum oleo, & fit inde clyster ulceribus intestinorum, & confert magnifice.

Ex Rasi. Confert doloribus, & puncturis intestinorum.

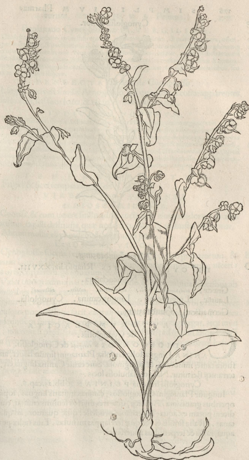
Ex Paulo. Linum quãdo comburitur, confert fumus eius subtilis corizæ, & suffocationi matricis.

Lini NOCVMENTA, ex Galeno lib. 1. de alimentis cap. 27.

Est autem malum stomacho, & difficulter concoquitur: præterea frictum, uentrem uehementer sistit: & urit agrum in quo seritur, deterioremq; ipsum facit.

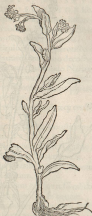
AVTORES.

Dioscorides, lib. 2.
Plinius, lib. 19. cap. 1.
Palladius, lib. 11.
Serapion, cap. 21.
Galenus. 1. alimentorum, cap. 28.
Septimo simpli. cap. 81.

C

Cynogloſſa minor.

D

Kleyn Hundtszung.

DE CYNOGLOSSIS Rhapſodia. XXVIII.

¶ Nomenclatura.

Græcæ, κυνόγλωσσον. φυτόν. καβαλλάτιον. ανλίον. σκόλυμοσ.
Latinæ, Lingua canis. Lingua canina. Cynogloſſa.
Germanicæ, Hundtszung.

AVTORVM PLACITA de Cynogloſſis.

¶ DIOSCORIDIS συγγραφή de Cynogloſſo.

CANINA Lingua, folia latifoliæ Plantagini ſimilia habet, anguſtiora tamẽ, minoraq́ꝫ, & lanuginoſa. Sine caule Canina lingua eſt, per terramq́ꝫ ſternitur. Naſcitur ſabuloſis locis.

Cynogloſsi hiſtoria PLINIANA lib.25.cap.8.

Iungitur Plantagini Cynogloſſos, caninas imitans linguas, topiarijs operibus gratiſsima. Aiuntq́ꝫ, quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua, ad tertianas prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanas. Eſt alia ſimilis ei, & quæ fert lappas minutas. Eius radix pota ex aqua, ranis & ſerpentibus aduerſatur.

Explanatio Cynoglossi, per M. VERGILIVM.

A

Cynoglossa quare sic dicta.

Canis linguā herbam, nouit Ethrutia oīs. utitur eñ ad ulcera, & minora uulnera, ostenditq; eam sine caule, & paulominus q̃ cunctis ijsdem huic scriptori notis. Nascitur plærumq; inter uites, uiretq; tota hyeme. Nos eam sæpe uidimus folioso cespite, radice pollicis humani crassitudine, albicante colore, & supercurrente asperitate: quam credimus nominis & comparationis ad caninam linguam caussam fuisse. Est enim cani, qualis plærisq; alijs animalibus, scobinæ modo asperior lingua.

PANDECTARIVS de Cynoglosso.

Lingua canis est similis Arnoglosso, nisi quia sunt ei costæ apparentes in folijs eius, sed sunt leuia, & est in eis borra apparens.

IVDICIVM NOSTRVM.

Cynoglossæ duas species dedimus. Vnam, folio Plantaginis, ueram ac genuinam a Dioscoride descriptam. Alteram, quam hodie officinæ Buglosso syluestri (folijs tenuioribus, coreaccis) per omnia fere similem ostendunt. De qua tamen uehementer dubitamus. Iniecit nobis hunc scrupum Michael Herus medicus, & idem amicus noster, qui & montis Pessulani medicos, alteram Buglosson hanc facere constanter affirmat. Et quod id facile credam, facit, quod Dioscoridis descriptioni respondere nõ uideo. Proinde tam similem Buglosso, ut appareat excisa. Quæ uero sit Pliniana altera, quæ lappas minutas fert, necdum comperi.

Michael Her9

TEMPERAMENTVM.

Frigidi & sicci temperamenti est.

VIRES ET IVVAMENTA ex DIOSCORIDE lib. 4.

Concisa, & cum uetere suillo adipe cocta folia eius, rabidorum canum morsibus, capilli defluuijs, quæ uocant ἀλωπεκίας, & ambustis medentur.

Aluum mollit, elixa eadem, & cum uino pota.

Ex IOANNE VIGONIO.

Cynoglossæ succus, cum succo Plantaginis, & uino granatorum, & parum Licij, ad ignem cum prædictis aliquantulum inspissatus, ulceribus oris, & narium, gingiuarum, & genitalium ualet. B

Valet quoq; admixtus cum melle rosato, et terebinthina, ulceribus ab humoribus frigidis caussatis.

Igitur ut experientia nobis demonstrauit, aduersus morbi gallici ulcera antiqua potentissime facit, eaq; ab omni trumbositate grossa, & radicata, ad modum fortis ligamenti cum facilitate mollificat, purgat, atq; mundat: maxime si prędictus succus inspissatus fuerit ad ignem aliquantulũ cum syropo rosato, uel oxymelle squillitico: si uelis, ut fortiorem habeat operationem.

Experimentũ

Item folia prædictæ hærbæ ulceribus frigidis, siue scrophulis imposita, a proprietate medentur.

Ex nobili HIERONYMO hærbario.

Sanat hæmorroides Cynoglossæ aquæ potio, si sint internæ: uel earũ ablutio cum Cynoglossæ aqua, si foris promineant.

Nihil æque uulnera ac ulcera omnia abstergit.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides.	Pandectarius.	Plinius, lib. 25. ca. 8.
Ioannes Vigonius.	M. Vergilius.	Hieronymus herbari9.

C

D

yngryen.

DE VINCA PERVINCA,
Rhapsodia XXX.

¶ NOMENCLATVRAE.

Græcæ, χαμαιδάφνη. ἀλεξάνδρεια. δαφνῖτις.

Latinę, Chamędaphne. Alexandria. Laureola. Lactago. Vinca peruinca. Daphnitis.

Germanicæ, **yngryen.**

PLACITA AVTORVM, de Vinca peruinca.

Historia Chamędaphnes secundum DIOSCORIDEM, lib. 2.

CHAMAEDAPHNE uirgas emittit cubitales, singulari ramo constãtes, rectas, tenues, leues. Folia Lauri similitudine, leuiora multó ac

uiridiora. Semen rotundum, rubens, annexum folijs. A

Eadem per PLINIVM descripta, lib. 24. capite decimoquinto.

Chamædaphne unico ramulo est, cubitali fere, folio tenui, Lauri simi litudine: semen rubens, annexum folijs.

APVLEIVS uidetur distinguere Chamędaphnē a Vinca peruinca. Nam duabus descriptionibus prosequitur.

Chamędaphnem quidem cap. 27. sic.

Chamædaphne a Græcis quibusdā Daphnites, aliquibus uero Daphne, alijs Hydragogos, seu Caragogos dicit. Itali Mustellaginem dicūt, alij Lactaginem, et Lauraginem, alij Eugubim usuben: quę in puluerem redacta mollissimum, & in aqua calida potui data, aluum concitat.

Peruincā uero sic ca. 58. Eupeplios, Græci Daphnoides, Hippoglossion, Eupetalon, Diglosson, Daphne: Samothracia, Daphne alexandrina, Daphne Minthrios, Danae. Stephane Alexandrō. Chamędaphne, Carpophyllon, Daphnitis: Latini Peruincam, Victorię folium, Laurum Alexandrinam, Macedonicam, Lauraginem, Mustellaginem terrestrē uocant. Frutex eius sæpius cubitalis, folijs ut Muria, paulo maioribus, atq; tenerioribus, & non infractis, remordantibus, & incendiosis. His prędita est uirtutibus. Ad phlegmata incidenda cyathos duos dabis, cum melle bibere ieiuno, mox phlegmata intercidet. Victoriæ folium. B

IVDICIA NEOTHERICORVM, de Vinca peruinca.

Iudicium HERM. BARBARI de Chamędaphne & Peruinca.

Chamędaphne folio tenui. Eadem quibusdam & Vincaperuinca est. Hærba Topiaria, semper uirens, in modum lineæ folijs geniculatim circumdata, ueteribus inopiam florum supplere solita: cuius & comeduntur asparagi. Porro mihi alia uidetur esse Vinca peruinca, q̄ Chamędaphne: q; Vincaperuinca non attollit, sed serpit, ac se in modum lineæ, ut prædixi, porrigit, flore in purpuram ceruleo: Chamędaphne assurgit in cubitalem altitudinem, ut Dioscorides & Plinius confirmant. Potest tamen etiam Chamædaphne dici Vincaperuinca: id quod & Plinio placet: sed ut testatum sit tamen, aliud, non idem omnino genus esse. Alioquin & medicinæ quoq; nonnihil uariant. Hydropicis & auribus, & aluinis prodesse Vincaperuinca dicitur: Chamędaphne capitis doloribus, urinæ, mensibus ciendis, ardoribus stomachi, torminibus. Chamędaphne uidetur alia esse a Peruinca.

MARCELLI VERGILII iudicium de eadem.

Humilis & terrestris Laurus Chamædaphne est, sola foliorum similitudine græcorum adoptione in nomen Lauri & honorē adscita: topiaria hærba, si Plinio credimus, & a Latinis hærbarijs sua ætate Vincaperuinca appellata. Qu[illegible]si ea est quam Ethruria nunc Vincam hęrbam uocat, qua defunctæ uirgines, in gente nostra, ad sepulturam coronatæ efferuntur: & qua familiæ apud nos aliquę, gentili iure suo, primum ingredientem urbem Archiepiscopum, coronatę ad portam excipiunt, stipantq; & per urbem comitantur, cognitu facillima est: in hortis passim nascens, tenuissimis uiticulis, potius per terram serpens, q̄ uirgis, ut Dioscorides ait, a terra se

C extollens: folijsq; Oleaginis magis q̃ Laurinis similibus. Verum a Dioscoridis Chamædaphnes historia lõge ea differt, ob eas quas paulo ãte numerauimus, & plerasq; alias notas, quas uolentibus obseruasse facillimum erit. Meminit Theophrastus Chamædaphnes ad extremum tertij de plantarum historia uolumen, sed tam breuiter, ut nihil possit ab eo aliud intelligi, q̃ ferre Chamædaphnem fructum folijs adnatum: quod a nostræ ætatis Vinca longissime abest. Ea etiam in nullo ciborum usu modo est, quod ueteres græcorũ medici in Chamædaphne fuisse quondam testantur. Siquidem Paulus Aegineta in sexto de ea agens ait, καὶ ἐσθίεται. quod est, Hęc etiã cõmedit̃. Pręterea sub primo, quo capite docet de omniũ olerũ asparagis, cum longius de pluribus egisset, subiecit, παραπλησίως δὲ καὶ ὁ τῆς χαμαιδάφνης ἀσπάραγος, id est, Nutrit similit̃ etiã & Chamædaphnes asparagus. His nos indicijs, autoribusq; persuademur, nõ esse Chamædaphnẽ Ethrurię Vincã hęrbã. Et nihilominus quæ a Plinio Vincaperuinca. 21. uolnmine, cap. 11. describit̃. nostrę gentis Vincæ satis rñdet. Siqdem Vincamperuincã ait semp̃ uirere in modũ lineæ, folijs geniculatim circumdatam, topiariam hærbam, & inopiam florum aliquando supplere. Quæ omnia nostræ Chamædaphne sit, folio Lauri, cubitalibus uirgis, fructu rotundo rubenteq;, & folijs adnato, cuius asparagus in ciborum usu esse possit.

Reprehensio Plinij, Thodori Gazę, Herm. Barb. & M. Vergilij, per Nicolaum Leonicenum. lib. de erroribus Medicorũ.

Quę uera Peruinca apud Dioscoridem

Idem Theodorus Chamædaphnẽ Vincamperuincam apud Theophrastum interpretat̃, cum tñ Chamędaphne alia sit planta, cuius descriptio a Vincaperuinca apud Dioscoridẽ plurimũ aliena ẽ, cuiꝰ etiã Vincęperuincę naturã, imagineq; accuratiꝰ cõtẽplantibꝰ, illa esse uidebit̃, quę a Diosc. ac Plinio parit̃ Clematidis, atq; Daphnoidis, et Polygonoidis nominibꝰ designat̃.

Et idẽ rursum alibi. In Chamædaphne lib. 15. Veterem lectionem distinctiorem putas, si ita scribat̃. Est & Chamędaphne syluestris frutex, & Alexandrina. ut duo genera intelligantur. Alterum Chamædaphne, quã Latini Laureolã, ut tu inquis appellant: cum tñ ea quæ hodie Laureola latine dicitur, non sit Chamædaphne, sed Daphnoides potius, statim postea a Plinio descripta. Alterum Laurus Alexandrina, ex Plinio, Galeno, Dioscoride. Tu qdem Pliniũ hoc pacto excusas, ne uideatur Chamædaphnẽ uarijs in locis uarie designasse: cum hoc in loco, libro scilicet. 15. Laurum Alexandrinã tantumõ pinxerit, sicuti lib. 24. Chamędaphnẽ. Sed duo remanent in Plinio scrupuli haudquaq; dissimulandi. Cur cũ Plinius cętera Lauri gña eodẽ lib. 15. loco descripserit, solam Chamędaphnẽ indescriptã reliquerit. Cur cũ alterũ genus nõ Alexandrina simpliciter, sed Laurus Alexãdrina a Theophrasto, Dioscoride atq; Galeno, ab omnibus deniq; Græcis autoribus uocitetur, Plinius propria appellatione pretermissa, sumptũ a loco uel p̃
D sona, cognomen tantummodo posuit: uel cũ postea subiunxit, alij Daphnem uocant, proprium nomen contra naturam postposuit: cum tamen uera huius fruticis appellatio non sit, neq; Daphne seorsim, neq; Alexandrina, sed hoc totum, ut diximus, Daphne Alexandrina.

Et iterum. Plinius lib. 15. Chamędaphnẽ ita describit. Est et Chamędaphne syluestris frutex, & Alexandrina, quã aliq Idæã. aliqui Hypoglotton, alij Daphnen, alij Carpophyllon, alij Hypelaten uocant. Ramos spargit a radice dodrantales, topiarij ac coronarij operis, folio acutiore quã myrti, molliore ac candidiore, maiore semine inter folia rubro: plurima in Ida, & circa Heracleã Ponti, nec nisi in montosis. Eandẽ Chamędaphnẽ postmodũ Plinius in lib. 24. ita describit. Chamędaphne unico ramulo est, cubitali fere folio, tenui, Lauri similitudine. & reliqua. Quis non uideat Pliniũ, eidẽ pl[illegible] itæ differentes descriptiones afferre: Est eñ prior descriptio in Daphne Alexandrina, non autem in Chamædaphne lib. 4. a Dioscoride tradita. Esse uero Chamędaphnem a Daphne Alexandrina differentem, non solum Dioscorides, sed Galenus pariter, & Paulus in suis de simplicibus medicaminibus libris ostendunt.

Apologia Pandolphi Collinutij, pro Neothericis & Plinio, contra NICOLAVM LEONICENVM.

Quo plura in Pliniũ cõgerere Nicolaus nitit̃, eo se pluribꝰ inscitię notis cõmaculat: ut q nec Plinij uerba, nec scribẽdi ordinẽ, nec rerũ consyderet differẽtias. Itaq; manifestas ineptias iã satius est ridere q̃ refellere. Eidem plantę Pliniũ, hoc est, Chamędaphne diuersas descriptiões afferre, Leonicenus dicit. Sed q̃ diuersus sit ipse ab eo quẽ putabamus, ex hac ipsa Chamędaphne cõsyderemus. Plin. 15. in describẽdis Lauri arboris gñibus inquit. Est et Chamędaphne syluestris frutex: neq; ultra de Chamędaphne uerba facit: neq; illã pingit (ut Nicolaus prius arbitratus ẽ) ex nomine ui-

delicet addubitãs, ne herba esset, quã frutice nominauit. Hic igit uerborũ Plinij textus pũcto (.) signãdus ẽ. Tũ pergit enumerãdo Plinius Lauri gña atq; inqt. Et Alexãdrina, quã aliqui Ideã, alij Hippoglottin, alij Daphnẽ uocãt. Hanc uero Alexãdrinã Daphnẽ pingit. Hæcq; illa est, quã Dioscor. qcq;, ceteriq; describũt. At. 2. &. 20. uoluminis. 12. ca. cũ fruticũ, suffruticũq; gña multa descripsisset, His subnectemus inquit, quę Gręci cõmunicatiõe nominũ in ambiguo fecere, an arbores assent. Tũ pximo capite cõtinuo de Chamędry, Chamędaphne, Chamęlea, Chamęsice, Chamęcisso, ceterisq; huiusmodi uerba facit. Atq; inibi Chamędaphnẽ descri bit: quã uolum. 15. tm̃ attigerat. Hęc igitur ita se habent. Enumerat. 10. Plinius Lauri septem gña: tũ tres Laurei fruticis species, Chamędaphnẽ, Alexandrinã, Daphnoiden: et Alexandrinã quidẽ, & Daphnoidẽ pingit: Chamędaphnẽ uero, qm̃ inter illas relaturus erat quas nominũ cõmunicatio (ut ipse iuquit) dubias fecerat, an arbores essent, an hærbæ. 2. &. 20. libro pulchre descripsit: in quo de similibus hęrbis suo ordine loquebat. Vides, ut ob punctũ (quod in iocis quoq; dicit) Leonicenus captus est: Si int duo ista nomina, Chamędaphnẽ, & Alexandrinã. 15. illo libro, moræ aliqd, punctiq; interiecisset (quod uel ipsa gramaticæ ratio per, &, copulæ interuentum postulabat) non in hos laqueos incidisset. Mirũ subit boni huius uiri, & amici quidem Leoniceni naturã consyderanti: quem si ambulantẽ uideas, lentũ magis et tardũ, q̃ citatum uel celerem dicas: in accusando uero Plinio adeo præcipitem currere, ut in eo legendo, percẽsendisq; accusationis capitibus, morã omnẽ, tarditatẽq; oderit: non spm̃ teneat, non animã, nihil interpungat, nullo puncto consistat. In hoc quoq; sagacissimi ingenij uir Politianus, in ea quã de Cisso & Cistho ad hũc ipsum Leonicenũ scripsit epistola, egregie notat, cum. 2. &. 20. uolumine cap. 10. quia nõ interpunxit Nicolaus inter Hypocisthis, &, quam inter hærbas dicemus, parum sapere uisus est: maleq; eo loco sensisse de Cisto: ita ob punctum, ut diximus, sæpe conuincitur. A Punctorũ ratio & utilitas. B

Sed ne Chamędaphnes nomen dubium aliquando legentibus ingerat, duas esse plantas scire oportet: quæ Chamędaphne pariter nuncupe tur. Hanc ipsam. f. de qua agimus, quę uulgo Laureola dicit: & eam quæ Vincaperuinca dicitur, cõiugalibus coronis expetita: folijs q̃ Lauri longe minoribus: humi ad serpilli morem reptans: flore ceruleo, inodoro, rotundo, foliusculis quinq;, sed continuis distincto. Duæ plantæ Chamędaphne appellantur.

Iuuamenta Vincęperuincę ex PLINII lib. 21. cap. 27.

Vincaperuinca, siue Chamędaphne, arida tusa, hydropicis datur in aqua, cochleari mensura, celerrimeq; reddit aquam. Eadem decocta in cinere, sparsa uino, tumores siccat. Auribus succo medetur. Aluinis imposita multum prodesse dicitur.

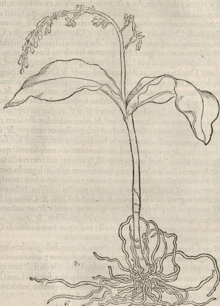
AVTORES.

Dioscorides, lib. 4.	Plinius, lib. 24. cap. 15.	Apuleius. ca. 27. &. 58.	Theophrasto, lib. 3.
Hermolaus Barb.	M. Vergilius.	Nicolaus Leonicenus.	Pãdulphus Collinut.

C

Persoliata mascula.

D

Durchwachß männlin.

Perfoliata fœmina. A

Durchwachß Weiblin.

B

DE PERFOLIATA Rhapſodia XXXI.

DVM IN IPSO medio opere hæreremus, atq; nunc illæ, nunc aliæ nobis adferretur herbæ, citra omnem prorſus & delectum & ordinem (Nam alphabetę ſeriem obſeruare, neq; operis noſtri architecti pictores & ſculptores obſeruare poterant, neq; inſtitutum noſtrum hoc ferebat) etiam Perfoliata quædam, inter alias nobis offertur. Sic enim illam appellant officinæ. Circa quam cum multum, ac diu nos torſerimus, nihil tamen certi expiſcari licuit, neq; ab doctoribus medicis, neq; ab officinis, ne ab uetulis etiam & herbarijs, niſi quod Perfoliata diceretur, noſtro idiomate, Durchwaſchß. Pharmacopolas igitur ſecuti, & nos etiam Perfoliatam illam inſcripſimus, cæterum adulterinam. Exhibuit enim & aliam nobis Perfoliatam Lucas pharmacopola, longe ab hac diuerſam, coliculis ſcilicet foliola penetrantibus, non admodum abſimilem, catapotiarum generis, uel Eſulæ maiuſculæ, altitudine dodrantali, tam adpropriatæ reſpondentem nomini Germanico, ut exiſtimem plane falſos herbarios, qui hanc nobis quam dedimus,

C pro genuina & germana obtruserunt. Quæ uero sit apud Dioscoridem, & quis porro eius usus, necdum animaduerti, nisi quod in officinis au-
Nic.Capito. dio admodum familiarem esse, & in precio habitam D. Nicolao Capitoni medico, idq; ad rupta tantummodo, & uulnera glutinanda. Plura non comperi.

Narcissus Martius.

D

Mertzenblůmlin.

DE NARCISSIS MARTIIS.

Supra fol.129. RESPONDENT flores, folia, bulbi, deniq; omnia fere cum Narcisso superiore. Vnde suspicio nobis subijt, fortasse aut illi germanam, aut certe quandam eius speciem esse. Non enim habeo, in quod tandem aliud genus referam. Sed, quod sæpius moneo, suspicio tantum sit hoc, nullum ex tripode responsum. Si quid firmius alij compertum fuerit, adeo non recusamus doceri, & moneri, ut nisi id data quadam opera moliremur, magis eruditiores prouocare, quã alios docere, ad illam aut cõniuissemus, aut uelut ouem non signatam, ex reliquarum albo, exculcauissemus, & proscripsissemus.

Saxifragia. A

Hoher Steynbrech.

B

De omnibus Saxifragis Rhapsodia XXXIII.

AVTORVM PLACITA.

Descriptio Saxifragæ ex DIOSCORIDE lib. 4.

SARXIFRAGON, aliqui Sarxiphagon, alij Empetron, Romani Saxifragiam uocant. Frutex est surculosus, in petris & asperis locis nascens. σαρξίφαγον. ἔμπετρον.

Idem in Capitulo de EMPETRO, cap. 191.

Empetron aliqui Phacoides uocant. Nascitur in montibus & mariti- ἔμπετρον. φακοειδὴς.

C mis, salso gustu. Sed quo propius terreno fuerit, amarius sentitur.

Eiusdem EMPETRI historia ex PLINIO lib. 27. cap. 9.

Calcifraga. Empetron, quã nostri Calcifragam uocant, nascitur in montibus maritimis, fere in saxo. Quo propius mari fuerit, minus salsa est. Saxifragiæ porro meminit lib. 22. cap. 21. in partitione Adianthi.

Excussio Historiæ Dioscoridis per HERMOLAVM BARBARVM cap. 2. Sarxiphagon.

Saxifragum, & Saxifraga latine dicitur. Item Calcifraga, si modo hæc est, quam & Plinius & Dioscorides alio loco Empetron appellant. Paulus Sarxiphages. Empetrum, inquit Plinius, fere in saxo nascitur. Recenti uires sunt: uetustate perdit eas. Lapillos qui sufferuefiant, una rumpi affirmant. Habetur & Saxifragi genus alterum, in Adiantho a nobis explicandum. Corrosi & ambusti sunt hac parte Græci codices, nec qualis sit huius herbæ folium animaduerti ullo modo potest: & in ipso uerborum textu, spaciolum inane uacat. Porro ueterem in Dioscoride picturam huius herbæ uidi, non plus folijs, q̃ Cirris minutis, per ramos ex interuallo conditis, nec frequentibus: in cacumine surculorum flocci ceu arentes potius q̃ flosculi: subrudida radice, non sine fibris. Romæ talis ostenditur in maritimis, ac montosis tantum, non rubida radice, sed

Pictura ueræ Saxifragiæ.

D candida: flosculis quoq; candidis. Recentioribus de hac herba parum conuenit. Alij Tritici foliorum figuram, alij marinæ Bati similem dixere, alij Tormentillæ uulgo dictæ. Est autem (ut uolunt) Tormentilla, Quinquefolio herbæ similis, nisi q; septem fere habet folia, non quinq;. Quarti herbam, quæ florem Caryophyllon uocatum, ferat, de quo alibi dictum est. Quinti Saxifragam eandem esse, aut proximam ei quæ Pampinula, Pimpinella, & Bipennula, & Sanguisorba ruri dicitur: quoniam uulneribus iniecta, ferrum & spicula facile ac citra sensum doloris exigat. Folio paruo, orbiculato, & extremitatibus serrato: quod & mandi soleat, paratum oleo, sale, aceto: surculis ab eadem radice plurimis atq; densis, rubentibus cum radice, ut ferunt. Quibusdam locis uermiculus eruitur, qui curatus, sericis præcipue tingendis, Purpuram facit incomparabilem, cæteros colores splendore quodam, & hilaritate superans.

Tormentilla. Caryophyllos. Pampinula. Pimpinella. Bipennula. Sanguisorba.

IDEM in Capitulo de EMPETRO.

Prasoides. Empetron hoc Phaconides a Dioscoride, Prasoides a Galeno, & Paulo cognominatur. Fere in saxo nascitur. Recenti uires sunt, uetustate perdit eas. Lapillos qui sufferuefiant, una rumpi affirmant. quod & in Saxifraga quoq; diximus ex Plinij sententia, ut qui nihil differre ab ea indicarit: quandoquidem medicinas, quas seorsum in utraq; mentione Dioscorides enumerat, ipse uniuersas Empetro huic assignat. Aut igitur ita sentiendum est: aut Plinium errasse confitẽdum. Paulus certe Dioscoridem secutus, mentiones duas habet, quasi duorum generũ. Galenus unicam

Plinij lapsus.

Empetron, Aetius etiam Empetron uocari solitum affirmat. A

IVDICIVM M. VERGILII de utraq; & de Saxifragia, & de Empetro.

Nasci in petris Empetron satis indicat nomen. Epipetron eadem significatione ex antiquioribus aliqui etiam uocauerunt. Nec solum, quia lentis figuram & speciem refert Phacoides, sed Marrubio similem Prassoides etiam, Plinius Saxifragam a Latinis uocari ait: miscetq; cum ea, quæ priuatim & seorsum a Dioscoride Saxifraga hoc ipso uolumine descripta est. Ex quo iterum suspicari cogimur, quod in Saxifraga dictum hoc ipso uolumine a nobis est, non esse aliud in hoc scriptore eo nomine recipiendum: aut si sit, quod uerisimile tamen non est, uariantibus historia & medicina, bis de eadem actum fuisse non multo ante sub titulo Saxifragæ, quæ latina, & iterum nunc sub Empetri, quæ tota uox Græca est. Paulus quidem Aegineta, qui totum in sexto suæ medicinæ Dioscoridem multa breuitate exscripsisse uidetur, Empetri manifeste meminit, Saxifragæ autem nusquam: quod non relinquendum ab eo fuerat, si tunc in Dioscoride Saxifraga legeretur, aut ipse pro diuersa eam recæpisset. Crederemus nos etiam eandem Saxifragam & Empetron esse, nisi diuersa penitus utriusq; historia & medicina esset. Ob eam caussam peritioribus hoc relinquemus, certius de Saxifraga inuenturis, quod recipiendum, constituendumq; sit. Epipetron.

Reprehensio Plinij in dijudicanda Saxifragia, & Empetro, per NICOLAVM LEONICENVM.

Empetrum ubi nascatur, et quas habeat uires in trahenda bile ac pituita, scribit Plinius lib. 27. eodem quo Dioscorides modo: alias tamen eidem subiungit facultates, quod urinam cit, & calculos frangit, quæ a nullo alio autore de hoc Empetro traduntur. Quin contra Galenus, Empetrum, quod etiã Prassoides appellatur, solis purgationibus. 6. libro utile esse testatur. At quos in altero Empetro, quod etiã Sarxiphages dicitur, Plinius legerat effectus, a Græcis autoribus, ac præsertim Dioscoride traditos, huic Empetro a Sarxiphage diuerso, quod uim purgatoriã habet, nominis æquiuocatione deceptus, asscripsit. B

PETRI COLLINVTII Apologia pro Plinio.

Empetrum a nostris Calcifragum uocari refert Plinius, calculosq; frangere: ac non ideo calculos non frangit, quia nullus ex his, quos Nicolaus legit, hoc scripserit. Hanc ei herbæ uim esse Plinius dicit magnus autor, atq; abunde laudatus: cuius ueram esse sententiam, & experimento compertum est, & hominũ opinione recæptum. Est enim Empetrum (quod noster Leonicenus ignorauit) ea herba, quæ acedarijs gratissima nunc habetur: & quam Venetia omnis, una addita, immutataue litera, Sampetram herbam uocitat: Basichiam multi dicunt: alij Baticulam, Picentes ab herbæ ipsius facultate Rumpisaxum uocant, folijs ad Rutam ferme accedentibus, uerum crassioribus, acutioribusq;: flore, sem[illegible]q;, quæ cum Anisi, tum fœniculi speciem in muscarijs repræsentent: odore iucundo: sapore inter acidum salsumq; cibi appetentiam prouocante. Nasciturq; (ut Plinius quoq; docuit) in montibus maritimis fere in saxis: quod toto illo tractu uidere licet, qui in [illegible]phanum Fortunæ, Garganumq; tenditur promontorium: & in Istrorum cautibus, Liburnorumq; scopulis, unde plurima in Venetos defertur: & satiua quoq; in Cœnobiorum hortis non facili cultura seruatur. Certis quoq; rationibus adducimur, ut eam putemus esse, quam Marinam Batin alio in loco Plinius appellauit, aliud Empetri genus quod Saxifragum nostri uocant. Nec Plinium latuit: quippe qui illud libro. 22. inter Adianti genera posuit, ramulis nigro colore uirentibus, folijs filicis, mire calculos pellens, frangensq;: unde & nomen: non quod umbrosis petris (ut Græci forte putauerunt) parietumq; [illegible]perginibus nasci illam uideamus. Non ergo nominum similitudine deceptus est Plinius, qui utrumq; Empetri genus, diuerso nomine Calcifragum, & Saxifragum prodidit, sed Nicolaus noster, qui nec Plinij uerba pensauit, nec herbas ipsas (ut accusatorem decebat) agnouit.

Empetrum. Sampetra. Basichia. Baticula. Rumpisaxũ. Batis marina.

C

Sententiæ NEOTERICORVM.

Descriptio SIMONIS GENVENSIS.

Saxifragiæ herbam, quidam accipiunt herbam, cuius folia similia sunt folijs Pimpinellæ, maiora tamen, & ramulos super terram expansos habet. Alia tamen ostensa fuit in partibus Romæ, per omnia Cretano marino similis, nisi quod tenuior & macrior: eo quod in montibus apricis nascitur, & de scissuris petrarum exit: & propter hoc uocant eam incolæ Petra findula, eo quod in suo ortu petras scindere uidetur, odore & sapore Cretano appropinquans. Secundum Butanicum, prima est illa. Nam de Pimpinella dicit, quod multi Saxifragum dixerunt, & quod sit similis ei, uelut Saxifragia tyraria ab antiquis dicebatur.

Alia quædam Saxifragia.

Petra findula.

Pimpinella quibusdam Saxifragia.

PANDECTARII.

Sansifragia, est herba similis Pimpinellæ, non differens, nisi in pilositate, quam habet Pimpinella.

HIERONYMI herbarij.

Saxifragia multorum generum est. Scilicet Maior, floribus albis, caule subrubicundo, radice exili, cui uelut Lentis, uel Pisorum noduli adhærent: quod semen eius esse ferunt. Minor omnibus agnita, humi repens, in petrarum summis, cui uulgo nomen, **Steynkraut**, eo quod Ischiadi præcipue medetur. Tertia Alba, quæ Miliũ folijs, germanice, **Meerhyrß**, apud Dioscoridem lib. 3. Quarta in Alkakengi, arabico uocabulo nomen fecerunt, Germanice, **Schlutten / Boborellen / Judenkyrßen**. de quo in Solano plura.

Quatuor spẽs Saxifragiæ.

Alkakengi.

D

TEMPERAMENTVM SAXIFRAGIÆ ex Plateario. 28.

Calida & sicca est in tertio gradu, uirtutem habet dureticam, expulsiuam, & extenuatiuam. Calculos arrodit, & conterit.

Vires & iuuamenta Saxifragiæ ex DISCORIDE.

Cocta in uino, & mox pota, febricitantibus opitulatur.

Stranguriæ prodest.

Singultum sedat.

Calculos uesicæ frangit, & urinam ciet.

Eius, quæ Empetron uocatur, iuuamenta ex eodem DIOSCORIDE.

Trahit bilem, pituitam, & aquam, si bibatur in iure aliquo, aut hydromelle.

EX PLATEARIO.

Contra lapidem in renibus, & in uesica, & contra Iliacam passionem, stranguriam, & dissuriam, ualet uinum decoctionis eius, uel puluis eius, pondere drach. ij. in ouo sorbili: fomentũ quoque ex ea factum, multum confert prædictis.

Conditura Saxifragiæ ex PLATINA lib. de Honesta uoluptate. A

Appellatam Saxifragiã Apuleius adserit, quod lapillos in uesica frangat, atq; cõminuat. Eius radix, Petrosileno adsimilis est: quæ ablata, lota, atq; in frusta concisa, cum sale, oleo, & aceto comesta, ob eius caliditatem & siccitatem, lapidem (ut diximus) frangit. Renes & uesicam purgat. Coquitur tarde, propter siccitatem, quæ cõcoctioni contraria est, quam contra, humidum & calidum adiuuat.

De PIMPINELLA, ὀρύλλιον.

Pimpinellam, uel Pampinulam, quintam esse speciem Saxifragię, pauloante ex Hermolao Barbaro testati sumus. Arbitror & hanc ueteribus neglectam, uel incognitam potius. Interpretatus est hanc ex lib. 7. plantarũ Theophrasti cap. 10. Theodorus Gaza his uerbis. Spicosa igitur Oculus caninus, & Cauda uulpina, et Plantago, quę Agnina lingua a quibusdam uocata est, & ab alijs Coturnix. Huic quodammodo similis est, quę Bibinella dicitur. Cæterum quam uelit intelligi, & an de nostra uulgata Pimpinella dictum uelit, necdum satis assequor. Calidi & sicci esse temperamenti, ut Saxifragiam, compertum est, & per omnia ad eadem ualere. Macer lib. 5. Epistolarum. Temperamentum.

EMPIRICA quædam de PIMPINELLA.

Quæ priuatim de ea ab empiricis accæpimus, hæc fere sunt.

Quod decoctum eius febrem continuam, & quarta quoq; die recurrentem leuat. B

Succus tertianam, idq; ante accessionem, potus.

Contra PHTISIM sic utitor.

Recipe Pimpinellæ q; tenuissime puluerizatæ unc. ij. aquæ Pimpinellæ recentis, & sacchari quantum satis est, et fiat inde Electuarium: de quo sume quotidie drach. ij.

Conditura Pimpinellæ ex PLATINAE lib. 8. De Honesta uoluptate.

Pimpinellæ, quæ & Bibinella græce dicitur, uis calida & sicca est: ob hanc rem tarde concoquitur: uoluptatem edentibus adfert. Collecta, ac lota in patinam, ac suomet caule, si tenera est, reponi debet, sale, oleo, et aceto condiri. Si prædura fuerit, folia tantum sumuntur. Aperit hic cibus iecinoris fibras, urinam prouocat, ac lapides, ut Saxifragia: non tamen adeo comminuit.

C

HEPATICA.

D

Edel Leberkraut. Hyrßklee.

DE HEPATICA,
Rhapsodia XXXIIII.

NOMENCLATVRA

Græca, λειχὴν.
Latina, Hepatica, Hepataria, Iecoraria.
Germanica, **Leberkraut.**

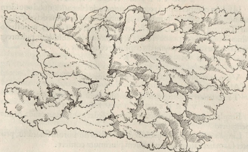
HEPATARIAM, siue Hepaticam, omnes Lichen interpretantur eam quæ est apud Dioscoridem libro. δ. cap. λειχὴν. Verba Dioscoridis sunt. Lichen, quæ saxis est familiaris, aliquibus Bryon appellatur, asperginosis petris adhæret.

Paraphrasis, BARBARI, super
DIOSCORIDEM.

Lichen, siue Lechen, est muscus, ut hic, itemq; hærba alia nascens in petrosis: nomine utriq; inuento, quoniam contra Lichenas, remedijs omnibus anteponuntur. Folium unum ad radicem latum, caule uno paruo, loogis folijs dependentibus. Vtamq; recentiores herbarij Hepaticã appellant. Appuli hærbam, cuius unum ad radicem folium habere diximus, Iecorariam, siue Ficatellam cognominãt, folio succi pleno, & crasso:

Hepatica uni folia.
Ficatella.

IECORARIA. A

Leberkraut.

ita nominatam, quia Iecinoris fibræ similis aspicitur. Diuersa est eodem nomine apud nos, in litore passim nascens, & olitorio foro, ieiuniorum tempore uenalis, hæderaceo fere folio, flore purpureo, lilij pusilli effigie. Conuoluit herba se quibus appropinquat. Soluit aluum cocta, & cruda, olerum modo accæpta.

SERAPION lib. Simplicium, capite. 113. de Hepatica. B

Hazez alsacher, id est, Hepatica, G. Nascitur in lapidibus humectis, & cadit super eam ros, & similis est lenticuli aquæ.

PLATEARIVS, cap. 5.

Hepatica hærba est in aquosis, & præcipue in lapidosis locis nascens, minuta habens folia, terræ & lapidibus adhærentia. Quanto autem habet maiora folia, tanto melior est, & dicitur Hepatica, quia præcipue est hepatis iuuatiua.

HIERONYMVS herbarius, de Hepatica.

Hepatica in triplici habetur differentia. Prima, quæ in obsoletis & ruinosis fontibus sub dio, petrosis quoque lapidibus adhæret, folijs inuicem pinnatis, sibi adhærentibus, non admodum absimilis ei, quæ Pulmonaria uulgo uocatur. Altera, quam nunc passim Matrisyluam, uel Stellarem hærbam uocant, Germanice, **Waltmeyster**: tametsi Campifolium uulgo etiam Matrem syluæ faciunt. Tertia Trifolium aureum, Teutoni

C ce, Guldener klee, quod ipsum nascitur in sylvis, & asperis.

IVDICIVM NOSTRVM.

Id solum comperi apud receptos autores de Hepatica, quod equidem memini. Duæ primæ, dum has εἰκόνας pingeremus, a nobis desyderabantur. Tertiam dedimus. Daturi & priores, si uita fuerit comes, in posterioribus Tomis. Sane prima et tertia descriptione non abludunt, pulchreque cum Barbari & Hieronymi descriptione concinunt.

TEMPERAMENTVM ex SERAPIONE.

Virtus eius prima, est, desiccare, idque inmodice.
Altera est abstergere.
Tertia uetare impetiginem, & quælibet aposte-mata calida.

VIRES ET IVVAMENTA

Emplastrum ex ea, cohibet mẽstrua, & sedat apostemata calida, & impetiginem.

Linguæ quoque apostematibus, & omnibus humorum fluoribus, propter suam siccitatem, & stipticitatem plurimum confert.

Ex PLATEARIO.

Valet contra opilationem hepatis, & splenis, ex calida materia, & hepatis calorem.

D Syropus ex decoctione eius, & rhabarbaro, sanat Ictericiam.

Et aduerte, quod in omnibus syropis contra opilationes hepatis, & calefactionem eius, debet indi Hepatica.

Contra calida apostemata superponitur trita in principio. Operatur enim repercussionem materiæ influentis.

Ex IOANNE VIGONIO.

Hepatica est frigida & sicca in primo. Et eius folia contrita, & cum farina ordei in uino granatorum contrita, & parum sandali albi cum oleo rosaceo, omphacino, hepatis calidum apostema repercutiendo spargunt & resoluunt.

Et decoctio eius facta cum Endiuia domestica et syluestri, et parum Capillorum Veneris, parumque Cicoreæ, cum aqua & zuccharo confecta, et cum modico uino granatorum, laborãtibus hepatis discrasia calida, optime medetur. Et propterea dicitur Hepatica, quia ægritudinibus hepatis ualde opitulatur.

AVTORES.

Dioscorides.	Hermolaus Barbarus.
M. Vergilius.	Platearius.
Ioan. Vigonius.	Hieronymus herbarius.

De Linaria, Rhapsodia XXXV. A

NOMENCLATVRAE

Græcæ, πιριστερεών. ψυδολίνον.
Latinę, Linaria. Pseudolinum. Esula adulterina. Herba urinalis.
Germanicæ, Lynkraut. Harnkraut. Flachßkraut.

LINARIAM hærbam D. Ioannes Lotzerus medicus, in collectaneis suis pharmacorum simplicium πιριστερεών græce, & latine Cristam galli nobis traduxit: tametsi habeant & Verbenæ quædam eius nominis species. Nec plura etiam apud probatiores lego, nisi quod hanc ψυδολίνον, & Esulam quandam adulterinam faciant Pandectarius, et Genuensis ille Simon, interque utramque mediam scilicet quandam speciem: quod Esula quidem lactescit, Linaria uero sine lacte sit. D.Io.Lotzer.

TEMPERAMENTVM eius.

Temperamento frigido & humido deprehendimus in secundo gradu, habereque uires dissipandi, incidendi, extenuandi, & perpellendi.

AB HERBARIIS Vires & Iuuamenta ei nuncupantur huiuscemodi.

Eius, simulatque Pimpinellæ succus erysipelata refrigerant.
Cancero quoque, & Carcinomatis nihil est quod æque medeatur.
Per se indita hærba calciamentis, fertur totius corporis laborantis dolores reprimere & sedare. B
Aqua Linariæ cum media cortice Ebuli pota, quantitate nucis auellanæ, hydropicis mirum immodum eijcit aquam per urinam.
Eadem oculis rubentibus salubris est, sero, & in ieiunio indita modice. Crebro id compertum haud parum multis.

C DE ESVLA, Rhapsodia XXXIX.

¶ NOMENCLATVRAE

Graecae, πιτύουσα.
Latinae, Esula.
Germanicae, Wolffsmilch.

NON consentio cum Simone Genuensi, qui negat hanc inter septem Tithymalorum species conscribi debere. Existimocp esse, aut Cyparissiam Tithymalum, aut certe Pityusam illam apud Dioscoridem lib. 4. Nec ea suspicio est tãtum, uerum in uetustissimo libro, a Bononiensi quodam medico de simplicibus Diosco. inscripto, quomodo ad nostras officinas respondeãt, ita scriptum inuenimus. Frutex Tithymalus Lactuca marina, seu Caprina, & Lactaria haerba. Eius plura sunt genera: ex quibus unius fructum officinę uomicam Nucem, alteram Esulam minorem uocant: Pityusam uero Maurisebram uocant, officinę quoq; Esulam maiorem, quae ubiq; crescit.

Quadruplici differentia cernitur. Quędam tenera. Quaedam crassiore radice. Quaedam maior. Quaedam minuscula. Quae autem uera Esula hodie habetur, Linariae herbae specimen pręsefert.

Electio eius ex MESVE.

D Magnum est malum, abscindens uiscera: paruum uero est illud, quod eligitur. Et melior pars plantae, est cortex radicis eius: & lac eius est acutius & fortius. Et melior est radix ipsius, habẽs proprietates quinq; bonas scilicet: cuius cortex est subtilior & leuior: & facile frangitur: & est habẽs de rubedine aliquid, sicut Cassia proprie: et super quã iam preterijt medium anni. Recens uero mensis sui tantum, est mala. Nigra uero est perniciosa. Et orta in locis thermarum similiter. Et melius tempus collectionis radicis ipsius, est principium ueris, & lactis eius, in fine ipsius.

Complexio & proprietas.

Calidae complexionis est & siccae in principio tertij. Et lac eius calidius. Et est compositum ex substantia ignea, acuta, & subtili, & ex substantia terrea stiptica: & est incisiuum, subtiliatiuum, exiccatiuum materiarũ submersarum, liquefactiuum & a[illegible]rtiuum, disruptiuum orificiorum uenarum.

RECTIFICATIO Nocumentorum Esulae.

NOCET CORDI, hepati & stomacho, & disrumpit uenas, & excoriat uiscera: derelinquit inflammationes, facientes cadere in febres. Et emendatur primum nocumentum quod ex eo timetur, miscẽdo ei aliquas ex medicinis cordialibus & stomaticis, & hepaticis cũ eo. Et secũdũ et tertiũ nocumentũ corrigitur, acqrendo ei bonitatẽ cũ medicinis cõglu-

tinatiuis, & cōadiuuātibus et consolidātibus: sicut est dragagantū pprie: A & gumi, & bdelliū, & mucilago psilij, & succus portulacę, & similia. Et quartū nocumentū eius tollit, permiscendo ei ex rebus refrigerantibus, & extinguentib9 aliquas. Et ex hoc facientibus apud me est, ut infundatur in succo Altaraxacon, aut in succo Endiuiæ ex pauco aceto, aut in succo Portulacæ, aut Solatri & aceto. Et si fuerit acetum decoctionis, aut infusionis citoniorum, erit melius. Mirabolani quoque sigillant ei bonitates notas, & absinthium similiter, & aloe. Et dixit Iudæus. Infundatur in lacte dulci, aut aceto, & renouetur in eo lac multotiens, exsiccetur. Reprimitur enim sic a sua malicia. Et dixit Ruffus. Si solutio per ipsum superfluit, aut laboriose fiat, sedeat solutus in aqua frigida. Mihi quoq; uidetur uerbum inconueniens. Circumstans enim frigidum includit, & cōadiuuat uirtutem medicinæ, & corroborat eam. Necnon & medicinas adiuuans, ad uias expulsionum, repellit materias, sicut te scire fecimus. Succurrendum est igitur tunc, sicut in canone diximus. Confectio pilularum de Alsebram conferentium hydropisi. Accipe eius præparati partes quatuor, mirabolanorum citrinorum partes quatuor, aloes partes quinq;, confice cum succo feniculi: aut Endiuiæ. Et est dosis earum a drachma una, & semis, usq; ad tres. Et quidam ex lacte eius, & farina faciunt oblatas, & soluunt cum eis. Et quidam faciunt cum aceto & zuccaro, & lacte ipsius. Et quidam cum carne B citoniorum, & mastice faciunt solutiuum bonum.

VIRES, ET IVVAMENTA.

Solutione educit flegma uehementer, & aquam citrinam, & humores melancholicos, & materias a iuncturis, & confert doloribus earum. Et est ex medicinis magnis ad hydroposim. Verumtamen nocet hepati, & desiccat corpus utentis ipso. Et consumit sperma, & lac eius hoc uehementius facit. Et facit cadere in febres.

DOSIS EIVS.

Corticis radicis eius a Caractis. ij. usq; ad. vij. Et lactis eius a Caracto uno usq; ad tres.

VSVS ET ADMINISTRATIO
Esulæ ex Plateario.

Esula calida & sicca in tertio gradu. Frutex est, cuius radix tantum usui competit medicinæ. Cortex radicis eius si in uere colligitur, per biennium in magna efficacia seruatur. Melius est tamen, ut singulis annis renouetur. Virtutem habet purgandi flegmaticos humores principaliter. Vnde ualet contra ægritudines factas ex flegmate.

Nota, quod Ictericiam suo acumine purgat. Post Scamoneā utilior est Esula, & securius potest dari. non enim est multum abominabilis, ut quasi indignetur inde stomachus quandoq;: sed tunc tegula calida supponatur.

C Contra quotidianam de flegmate naturali, arteticam, podagram, chiragram, paralisim, iliacam passionem, & leucoflegmatiam detur puluis iste Petruncelli. Recipe scrupul. v. Esulæ, & modicum cinnamomi, semen fœniculi, anisi, masticis. Sanis leucoflegmaticis ualet ad præseruationem cum uino calido, uel aqua calida, uel cum ouo sorbili datus in brodio, uel cum iuscello. Benedicta Esulata ualet contra prædictas, & maxime contra passionem colicam: iniÿciatur per clystere cum aqua salsa, & oleo, & melle: optimum est.

Contra leucoflegmatiam præcipue talis sit usus. Bulliat succus feniculi aliquantulum, & postea resideat: & aquam claram supernatantem accipe, & addito puluere Esulę, & zuccaro, detur. Vel fiat syrupus: multum prodest.

Delicatis uero medicinas abhorrentibus, ponatur puluis eius ad decoquendum cum carnibus. Vel ipsi cortices, & carnes illas comedant, & brodium accipiant.

Contra prædictas passiones ualet, si fiat claretum ex puluere eius, in uino & melle, & aliÿs speciebus. Non est enim multum abominabile.

Theodoricum anacardinum, uel hieralogodion competenter acuuntur ex Esula prædicta.

D EX IOANNE VIGONIO.

Esulæ uirtus est, purgare Melancholiam & Phlegma. Et eius lac uerrucas, & porros potentissime euellit, eorum radices exiccans.

AVTORES.

Dioscorides, lib. 4. dict. pityusa, & capite de Tithymalis.
Mesue, lib. simpli.
Serapion cap. ccclxxi.
Scriptor Pandectarum.

DE OMNIBVS MALVIS. Rhapsodia XXXV. A

¶ Nomenclaturæ Maluæ hortensis.

Græcæ, μαλάχη. κηπευτὴ. ἄνθιμος.

Latinæ, Malua hortensis. Lieri capræ. Muris urina.

Vulgares, Bappelen.

PLACITA AVTORVM de Maluis.

Historia hortulanæ Maluæ ex PLINIO lib. 20. cap. 21.

IN MAGNIS laudibus Malua est utraq;, & satiua, & syluestris. Duo genera earum, amplitudine folij discernuntur. Maiorem Græci Malopen uocant, in satiuis. Alteram ab emolliendo uentre dictam putant Malachen, e syluestribus, cui grande folium, & radice alba, Althea uocatur. Ab excellentia effectus a quibusdam Aristalthea. Omne solum in quo seruntur, pinguius faciunt.

THEOPHRASTVS DE MALVA, quæ Ibiscus uocatur, lib. 9. cap. 19.

Spinam quandam enarrant, quæ aquam iniecta congelet. Et radicem Ibisci posse addensare aiunt, si tritam inieceris, sub diuoq; humorem posueris. Constat Ibiscum folio Maluæ, maiori tamen, pilosioriq;, caule molli, flore mellino, fructu Maluæ, caulibus proxima. Vsus eius ad rupta, & tusses, uino dulci, & ad ulcera in oleo. B

De eadem APVLEIVS cap. 38.

A Græcis appellatur Althea, alij Ororiza, alij Aeleomolochen, alij Molochen agriā, aut Creticen, alij Anadendramalachen, alij Sycophylon. Itali Ibiscum uocant. Nascitur locis humidis & campis.

IDEM de Malua Erratica.

Malachin agriam uocant Greci, alij Aeleomalachen, alij Acopon, alij Malachin, alij Helionstrophon, alij Osyriacam, alij Maluam rusticam, alij Maluam erraticam. Nascitur ubiq; in locis cultis.

ALIA ALTHEAE HISTORIA ex Dioscoride lib. 3.

Althea, quam alij Althiocon, alij Ibiscum uocant, in syluestrium Maluarum genere est: cui folia ut Cyclamino rotunda, lanugine crescunt, flore rosaceo, bicubitali caule, radice lenta, intus alba, Althea appellatur: quod inter primas sit utilis, & pluribus polleat remedijs.

De ea, quæ ALCEA dicitur, quam ego puto eam esse, quæ hodie herba Simeonis, uulgo Sigmundts wurtz uocatur. Ex eodem DIOSCO. lib. 3.

Alcea syluestrium Maluarum generi adsignatur. Folia habet diuisa, Verbenacæ proxima: caules tres, aut quatuor, cortice cannabino uestitos: florem Rosæ paruum, radices albas, latas, quinq; aut sex, cum plurimum cubitales.

C

Sententiæ NEOTERICORVM, de prædictis speciebus Maluarum, & autorum explicationes. Et primo HERMOLAI BARB. in Corollario.

Malua, inquit, culturæ opera, intra sextum, septimumq́ue mensem gran descit in arborem, hastarum, baculorumq́ue usu in Arabia, Mauritania quoq́ue Lixi oppido æstuario, ad Hesperidum hortos, & iuxta delubrum Herculis. Duo genera earum summa: quæ amplitudine folij discernuntur. Maiorem Græci Malachen uocant in satiuis. Alteram ab emolliendo uentre dictam putant Malachen e syluestribus, cui grande folium, & radices candidæ, Althea nominatur. Est & quæ unicaulis nascitur, Monocaulos ex facto cognominata. Omne solum in quo seruntur Maluæ, pinguius faciunt. De Althea, quæ item Dendromalache, siue Anadendromalache dicitur, & Ibiscus, uolumine tertio differitur. Est & Alcea, huius fere generis seorsum indicanda.

Malua Monocaulos.

IDEM rursum in ALTHEAM.

Medici Altheam uocando, ut Theophrastus inquit, Maluam syluestrem intelligunt. Ab excellentia effectus, a quibusdam Aristalthea dicitur, Anadendromalache a Galeno. Item Ebiscus, siue Ibiscus. Quanquã Plinius Altheam ab Ibisco separauit, in medicinæ usu. Ibiscus inquit a Pastinaca gracilitate tantum distat: damnatus in cibis, & medicinæ dumtaxat utilis: quam Græci μαλάχην, inquit ἀγρίαν uocant, & aliqui Pistolochiam. Altheæ folium Maluæ a Theophrasto redditur, sed grandius & pilosius, cauliculi molles, flos luteus, radix alba, neruosaq́ue, semen Maluæ, gustus quoq́ue caulium, ut Maluæ.

D

MARCELLI VERGILII explicatio Altheæ.

Nihil Althea græcis aliud est, q̃ si a medendo medicam simpliciter dicas: quibus ἀλθὸς in medicina pharmacũ, remediumq́ue, & ἀλθαίνειν, uerbum, mederi est. Nec aliter in Theriacis suis Nicander ἀλθήεντα, aliquid sæpe appellat. Hanc Palladius in Octobri mense Ibiscum dici, his uerbis testatur. Altheæ, hoc est, Ibisci folia. &c. Vtiturq́ue ea, ut uerbis eius utamur, ut ex molli forte uinum fiat. Theophrastus syluestrem esse Maluam lib. 9. de Plantarum historia confirmat his uerbis. Et eam quam hi[illegible]ltheam, illi uero syluestrem Maluam appellant. Galenus Anadendromalachen uocauit, quasi arboream, siue arborescentem Maluam. Plinius diuersis locis. 19. 20. &. 21. uoluminibus, plura Maluarum genera describens, non satis certam earum historiam tradit. Nos Græcos, & hunc præserti[illegible] scriptorem secuti, præcipua duo Maluarum genera fecimus, alterum secundo, alterum te[illegible] hoc uolumine tractatum. Non ignorantes, hæc ipsa a quibusdam iterum diuidi, & in utroq́ue genere satiuam, & sponte sua nascentem numerari. In priore illa hortense[illegible], qua in cibis pro olere uterentur, & locis incultis nascentem: ut tunc in Maluæ commentationibus nostris longius diximus. In posteriore hac syluestrem esse quæ duabus illis undiq́ue procerior sit, altiusq́ue a terra erigatur, & in hortis consita arborescit, multoq́ue maiores flores, nec minore ambitu Rosarum profert. Verumtamen quæ artificio & opere humano meliorescũt, diuersi generis ob id censenda non sunt. Descripsit Altheam hanc Theophrastus eodem libro. Quodq́ue in nullo Maluæ flore, quod hactenus ipse uiderim, aut ab alijs audierim, luteum illi florem dedit. Ne[illegible]nos scimus, quo modo naturæ, & alijs scriptoribus in Malua color ille respondere possit. Ostendit quotannis in omni Malua natura inter ruborem, & purpuram splendentem florem. Hic etiam Rhodoides, quod est, Rosæ simile dicit esse, neq́ue ad formam magis, q̃ ad colorem referri id oportet. Quo fit, ut peritioribus dirimendam inter Theophrastum, scriptoresq́ue alios tam grauem litem relinquamus.

Maluæ genera duo.

Explicatio Alceæ per HERMOLAVM BARBARVM. A

Alcea caulibus foliosis. Nascitur in pingui solo, nec sicco: quam & Peristereon cognominãt, a similitudine foliorum, ut conijcio. Ipsam quoq; Leonis caudam, qua multum pollet animal id, Homero, Catullo, & Plinio testibus, appellant Græci Alceam. Differentia in eo, ut quibusdam placet: quod herba diphthongum non habet in penultima. Dicitur, & Cercis cauda eius. Quanquam & herba quædam Cercis est, e qua radij fiant textoribus: unde & nomen. Leonis cauda. Cercis.

De eadem rursus MARCELLVS VERGILIVS.

Breuis in antiquis Græcorũ medicis Alceæ huius historia & medicina est. Nec Plinius aliter a Dioscoride lib. 27. cap. 4. de ea agit. Nos etiam, quod illi adijciamus, non habemus. Illud tantum tacuisse nolumus, in antiquissimis Latinis codicibus coniunctam superiori hanc esse, unoq; capite de utraq; agi. Quod fecisse congener earum natura uidetur.

De eius TEMPERAMENTO.

Agrestis quidem distrahendi, & molliendi clementer particeps est potentiæ. Hortensis uero, quadamtenus plus aquosæ humiditatis admittit, eatenus potestate imbecillior est. A barbaris frigida in primo, humida uero in secundo pronunciatur.

DE IVVAMENTIS MALVARVM & uulgatæ Maluæ ex Dioscoride lib. 2.

Satiua esui longe aptior syluestri. Stomacho aduersatur. Aluum iuuat, sed multo magis caules.

Interaneis, & uesicæ utilis.

Cruda folia cum salis exiguo manducata, ægylopas ex melle sanant. B

Verum cum cicatricem trahere cœperint, ea demum citra salem utendum est.

Contra aculeatos apium, uesparumq; ictus, illita efficax est.

Eadem cum oleo trita peruncti, non feriuntur.

Vlcera manantia in capite, furfuresq; cum urina sanat.

Sacris ignibus, & ambustis decocta folia, tritaq;, utilissime ex oleo imponuntur.

Eius decoctum uuluas insessione mollit.

Prodest erosionibus uesicæ, & intestinorum, uuluæ, sedisq;, clystere infusum.

Ius decoctæ cum radice sua, contra omnia uen[illegible]a auxiliatur, si continuo a bibentibus reuomatur.

Contra phalangiorum morsus remedio est.

Lac euocat semen in uino potum: addito Loti syluestris semine, uesicæ cruciatus lenit.

IVVAMENTA [illegible]s, quæ Althea dicitur, ex DIOSCORIDE lib. 3.

Decocta in uino, aut aqua mulsa, in potu efficax est contra uulnera,

C parotidas, abſceſſus, mammarum inflammationes, attritus ſedis, inflationes, neruorum rigores. Siquidem diſcutit, & excoquit, rumpit, & ad cicatricem perducit.

Cocta, ut dictum eſt, adiecto ſuillo adipe, aut anſerino, terebinthinaue, ut malagmatis lentor fiat, facit ad uuluæ inflammationes, præduſionesq; in peſſis ſubdita.

Decoctum eodem fungitur munere.

Onera uuluæ, reliquiasq; a partu extrahit.

Decoctæ ſuccus ex uino potus, ſuccurrit urinæ difficultati, calculoſorum cruditatibus, dyſentericis, iſchiadicis, tremulis, ruptis.

Dentium mulcet dolorem, cum aceto decocta, colluto inde ore.

Viride ſemen, ſiccumq; tritum, uitiligines in ſole perunctas emendat.

Eodem cum oleo peruncti, a uenenatis non feriuntur.

Valet contra dyſenteriam, & ſanguinis reiectiones, aluiq; profluuiũ.

In poſca, aut uino decoctum bibitur contra omnes ueſparum, apum, ſimiliumq; aculeatos ictus.

Folia cum olei momento, morſibus & igni ambuſtis illinuntur.

Conſtat, aquam trita radice addita, ſub diuo addenſari.

IVVAMENTA Alceæ ex DIOSCORIDE.

D Cum uino, aut aqua potæ radices, dyſentericis, ruptisq; medentur.

Empirici in uſu habent ad Collyrin: dicuntq;, uel ſuſpenſam eam a pectore, caligantibus oculis prodeſſe.

Maluarum omnium IVVAMENTA ex PLINIO lib. 20. cap. 21.

Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipue ſcorpionum, ueſparum, ſimiliũq;, & muris aranei. Quin & trita cum oleo, qualibet earum peruncti ante, uel habentes eas, non feriuntur. Folium impoſitum ſcorpionibus torporem affert. Valent contra uenena. Aculeos omneis extrahunt illitæ crudæ, aut cum anetho potę. Decoctæ uero cum radice ſua, leporis marini uenena reſtringunt: & ut quidam dicunt, ſi uo-
,, matur. De eiſdem mira & alia traduntur. Sed maxime, ſi quotidie quis
,, ſucci ex qualibet earum ſorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite ſanant, in urina putrefactæ lichenas, & ulcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis, & dentium mobilitates. Eius quæ unum caulem habet, radice circa dentem, qui doleat punge, donec deſinat dolor. Eadem ſtrumas & parotidas, panosq;, addita hominis ſaliua, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum, a pituita & nauſeis liberat. Radix mammarum uitijs occurrit, adalligata in lana nigra. Tuſſim in lacte cocta, & ſorbitionis modo ſumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextus niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas eſſe cum adipe anſeris. Aliqui purgari fœminas, folijs earum manus plenæ menſura, in oleo & uino ſumptis. Vtiq; conſtat, parturientes folijs ſubſtratis celerius ſolui, protinus a partu reuocanda, ne

uulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in uino decocta hemina. Quin & semē tritum adalligant brachio, genitale nō continentium. Adeoq; eæ Veneri nascuntur, ut semen Vnicaulis aspersum genitali fœminarum, auiditates augeri ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas, tenasmo & dysentericis utilissime infundi. Item sedis uitijs uel si foueantur. Melancholicis quoq; succus datur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decoctæ comitiali bus heminæ succi. Hic & calculosis, & inflatione & torminibus, aut opisthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et sacris ignibus, & ambustis, decocta in oleum folia imponuntur, & ad uulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & uesicæ, & intestinorum rosionibus. Vuluas & cibo & infusione mollit in oleo: succus decoctæ, pori meatus suaues facit. Altheæ in omnibus supradictis efficacior radix, præcipue conuulsis ruptisq;. Cocta in aqua aluum sistit. Ex uino albo strumas & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in uino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, q̄libet perniciosæ tussi citissime medentur. Hippocrates uulneratis, sitientibusq; defectu sanguinis, radicis decoctę succum bibendum dedit. Et eam uulneribus, cum melle & resina, item conuulsis, luxatis, tumentibus, et musculis, neruis, articulis imposuit. Et asmaticis, ac dysentericis in uino bibēdum dedit. Mirum, aquam radice ea addita addēsari sub dio, atq; eladescere. Efficacior autem, quo recentior. A B

Ex IOANNE VIGONIO.

Malua decocta in brodio gallinarū, uel pulli, cum farina ordeacea, usq; ad spissitudinem solidam: deinde pistata cum duorum ouorū uitellis, & oleo Violarum in quantitate sufficienti, & parum croci, omnia simul miscendo, apostematibus cholericis, & ualde calidis optime medetur, tā in resoluendo, q̄ in maturando, si natura maturationē tentare uoluerit.

Ex PLATEARIO.

Contra calida apostemata in principio folia Maluæ terantur, & superponantur. Ad maturandum terantur cum assungia porci recenti: & super tegulam calidam ponantur. Hoc autem ualet contra duriciem splenis & hepatis.

Fomentum ex aqua decocta, circa pedes ualet.

Ad somnum prouocandum in acutis febribus Malua cocta & comesta soluit uentrem.

Valet in febribus, propter uentris constipationem.

Ex aqua illius fiat clyster mollificatiuum competens.

Ad menstrua prouocanda certum experimentum. Radix ipsius ad modum digiti grossa & longa, uel etiam longior, radatur aliquantulum, & superspergatur puluis scamo, & superponatur: ungatur tamen prius cum melle, si uolueris.

Maluauiscus plus mollificat & maturat, sola folia & magis radix trita

C cum assungia, aliquantulum calefacta & superposita, apostemata maturat, duriciem relaxat & mollificat. Hærba etiam cocta cum radice, fere ad consumptionem aquæ, apparebit quasi quædam uiscositas: quę superposita apostema maturat, durum relaxat & remollit

Ex aqua, addita cera & oleo, fit optimum unguentum ad predicta.

Aqua decoctionis seminis ipsius hęrbę, ualet contra tussim siccam.

Confert ethicis.

Semina autem sacellata, & in oleo cocta, duriciem splenis soluunt & mollificant.

De satu Maluæ ex PALLADII lib. 10. de mense Octobri.

Hoc mense Malua serenda est, quæ occursu hyemis ab incrementi longitudine reprimetur. Loco pingui delectatur, & humido gaudet. Leta mine transferuntur plantæ eius, cum cœperint folia quatuor habere, uel quinque. Melius comprehendit planta eius, quæ tenera est: maior enim translata, languebit. Sapor illius melior, si non transferantur: sed ne cito erigantur in caulem, in medio earum glebulas conserunt, aut lapillos. D Rara ponenda est. Sarculo delectatur assiduo. Sic liberandæ sunt hærbis, ne motum sentiant in radice. Si transferendis plantis nodum facias in radice, sessiles fient.

CONDITVRA Maluæ ex PLATINAE lib. 2. de honesta uoluptate.

Mirabuntur fortasse qui naturam Maluæ ignorant, me hanc hærbam inter edulia posuisse. Sed desinant mirari, & quantis laudibus extollenda sit animaduertant. Maluæ duo genera, Satiua, & Syluestris, & utraque laudanda. Quæ Althea dicitur, quod alte surgat. Amplitudine folij discernantur. Satiua minor, hanc Græci a molliendo uentre μαλαχὴν uocauere. Omne solum in quo seritur Malua, pinguescit. Valet hæc hærba contra omnes aculeatos ictus, præcipue uero scorpionum, uesparum, apum, muris araneі. Quin & trita cum oleo, cutique extensa, hominem ab iniuria talium bestiolarum defendit. Cruda illita uulneri, aculeos omnes extrahit. Ferunt hominem omnibus morbis cariturum, si qualibet die ex succo Maluæ aliquid sorbeat. Valet item hic succus (quanque stomacho aliquantulum inutilis) contra bilem atram, & eam maxime, quę iam ad insaniam ducit. Elixatur tenellæ Maluæ cauli ablata cima, & in patinā more asparagi positus, cum sale, oleo & aceto comeditur. Condiuntur & eodē modo flores. Nec insalubre hoc genus conditurę habetur: cum & calculosis, & inflationi, & torminibus, & sacris ignibus medeatur.

Maluæ genera duo.

Coriandrum.

Coriander.

DE CORIANDRO
Rhapsodia XXXIIII.

❡ NOMENCLATVRAE

Græcæ, κόριον. κορίαννον.
Latine, Corium. Corianum. Coriandrum.
Germanicæ, **Coriander.**

De ratione nominis Coriandri M.
VERGILIVS.

CRediderunt Coriandro aliq in Græcis nomen fecisse Cimices, q̃s folia ei9 & caules olent. Et q̃m insectũ id greci Corin uocẽt, ideo olentẽ eos plantã Corion nominauerint. Sunt contra, qui ꝗ Corian nõ greci frequenti9 q̃ Coriõ Coriandrũ uocent, nõ a Cimicibus, sed quasi Coriamblon. i. hebetãtẽ oculoꝝ pupulas dictũ fuisse uelint. κόρην em̃ oculi pupulã, & ἀμβλύνειν hebetare ijdẽ greci dicunt. Qđ q̃, uerũ sit, peritiores intelligent. Ab hoc em̃ nihil quod ad oculos pertineat priuatim in Coriandro decernit. Omniũ eius appellationũ prior illa in hoc, & alijs medicinæ scriptorib9 frequentior est. Alterã illã in cõmuniore sermonis usu fuisse, indicat in eqtibus suis Aristophanes. Quocũq; aũt nomine uocet, nota omnibus planta est, semenq; pcipue; ideoq; nõ ultra a nobis tractanda. Numerat ab hoc ipso scriptore, 6. uolumine

C niter uenena: odoreq; pſertim deprehēdi, q ſimilis uiuenti Coriandro toto corpore ſentiat. Meminit & Nicāder in Alexipharmacis ſuis, quo loco interpres eiꝰ ſylueſtri Coriādro ueneni maleficiū ineſſe ait: q̃d ab eo deſcribit latioribus longioribuſq; foliis, multis adnatis, & numeroſa radice, copioſoq; flore. Quod neſcio an uerum ſit: teſtante Plinio. 20. uolumine eiuſdem numeri capite, non inueniri inter ſylueſtria Coriandrum. De eo iterum in. 6. agendum nobis erit.

Εικὼν CORIANDRI.

Radice breuiuſcula herba eſt, admodū fibrata, caulibus, ramiſq; multis, nudo ſemine, ac firmo & diutino. Sub canis ortum ſaleſcit.

De ſatu Coriandri COLVMELLA lib. 12. capite tertio.

Sinape, & Coriandrum, nec minus Eruca & Ozymū ita uti ſata ſunt, ſua ſede īmota permanent: neq; eſt eorum cultus alius, q̃ ut ſtercorata runcētur. Poſſunt autem, non ſolum Autumno, ſed & Vere conſeri.

Eadem fere PALLADIVS Martio menſe.

Ab hoc menſe, uſq; in Octobrem totum Coriandrum ſeritur. Amat terrā pinguem. Sed & macro ſolo naſcitur. Semen melius putatur, quod uetuſtius fuerit. Delectatur humore. Satum bene, cum olere quocumq; naſcitur. Semen melius putatur quod uetuſtius fuerit.

De Coriandri TEMPERAMENTO.

Vim refrigeratoriam habet: ut inquit Dioſcorides. Galeno & aliis apparet ex contrariis uirtutibus conſtare.

D VIRES & iuuamenta eius ex Dioſcoride.

Illitum cum pane, aut polenta, ignibus ſacris, & ulceribus quę ſerpunt medetur.

Epinyctidas cum melle, uel uua paſſa, teſtium inflammationes, carbunculoſq; ſanat.

Cum faba freſa, ſtrumas & tubercula diſcutit.

Tineas interaneorum expellit, ſemen cum paſſo potum.

Geniturā adauget.

Largius tamen ſumptum, mentem non ſine periculo mouet. Quare continuo & copioſiore uſu abſtinendum.

Succus cum ceruſa, ſpumaue argenti, necnon aceto & roſaceo illitus, ardentes ſummæ cutis inflammationes emendat.

Ex PLINIO lib. 20. capite. 20.

Valet contra ſerpentium genus [illegible]um, quod amphiſbænas uocāt, potum, impoſitumq;.

Sanat & alia uulnera, epinyctidaſq;, & puſtulas, tritum.

Sic & omnes tumores, collectioneſq; cum melle, aut uua paſſa. Panos uero ex aceto tritum.

Semen ex aqua potum, ſolutionem uentris ſtringit.

Seminis grana tria in tertianis deuorari, iubēt aliqui ante acceſſionem, uel plura illini fronti.

Sunt qui & ante ſolis ortum ceruicalibus ſubiici efficaciter putent.

Vis magna ad refrigerandos ardores uiridi.

Vlcera quoq; quæ serpunt, sanat cum melle, uel uua passa. A
Item testes, ambusta, carbunculos, aures, cum lacte mulieris, epiphoras oculorum, uentris & intestinorum fluxiones.
Semen ex aqua potum bibitur in choleris cum Ruta.
Pellit animalia interaneorum, cum mali punici succo, et oleo semē potū.
Xenocrates tradit rē mirā, si uera est, menstrua contineri uno die, si unum granum biberint fœminæ: biduo, si duo: & totidem diebus, quot grana sumpserint. M. Varro, Coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam æstate seruari putat.

EX MACRO.

Depellere uentre
Lumbricos, tineasq; solet, si trita bibatur
Cum uino: uel si mixta sumatur aceto.

Ex IOANNE VIGONIO.

Coriandrum quidam dicunt esse frigidum & siccum: quidam uero calidum. Ab effectu eñ cognoscitur calidum esse: quia uētositatem & schrophulas resoluit. Ex alio enim latere ostendunt esse frigidum & siccum. Quia sumptum post cibum, cibi uapores compescit, & uapores ad caput ascendentes, prohibet. Ideo decoctio eius, cum farina fabarū, & oleo rosaceo, & myrtino, ad ignem de omnibus faciendo emplástrum solidum, apostemata testiculorum calida potentissime resoluit, dolorem mitigando.

Et succus eius, cum succo Lactucæ & Plantaginis, & albumine oui, & oleo rosato omphacino, omnibus simul conquassatis, apostematibus calidis & heresypelatis, uehement opitulat.

Ex APVLEIO capite. 102.

Mulier ut cito pariat, Coriādri seminis grana. 11. aut. 13. in linteolo mundo de tela alligato, puer, aut puella uirgo, ad femur sinistrū, ꝓpe inguen teneat: et mox ut peractus fuerit partus, pueri remedium cito soluatur, ne intestina sequantur. B

De NOCVMENTIS Coriandri ex Dioscoride libro sexto.

Non potest ob odorem latere Coriandrum. Vocem haustum exasperat, & ebrietati similem cum turpi loquacitate furorem facit. Toto corpore eius qui id hausit, Coriandri etiam odor sentitur.

De eius CORRECTIONE.

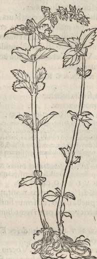
Remedio est, cum Irino oleo, quo in alijs p[illegible]mōstratum est modo, id eduxeris, cum absinthio meracum uinum: nec itidem per se potum utile est. Bibuntur contra Coriandrum [illegible]tiliter etiam ouorum putamina in se ipsa confracta, tritaq;, & cum muria diluta. Quinetiam Muria ipsa per se bibitur, salsumq; gallinaceorum, anserisue escul[illegible]tum ius, & cum lupina passum.

AVTORES.

Dioscorides lib. 3. cap. 62.	Palladius.	Plinius lib. 20. cap. 20.
Apuleius cap. 102.	Macer.	Ioan. Vigonius.
Columella lib. 12. cap. 3.		

C

BASILICVM.

D

Basilien kraut.

DE OZYMO Rhapsodia XXXV.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, ὤκυμον.
Latinæ, Ozymum. Basilicum.
Germanicæ, Basilien kraut.

PLACITA AVTORVM de Basilico.

Nos De ratione nominis Ozymi Baptista Pius, commentarijs super horto Columellæ.

NON OCIMA legendum est, sed Ozyma, pro herba odorata & condimentis idonea, quæ deriuatur ab ὄζειν, quod est, redolere. In hortis satorum celerrime nascitur Ozymum: nihil illo fœcundius. Cum maledictis ac probris serendum precipiunt, lætius proueniet. Hæc Pli-

nius libro uicesimoprimo. Columella item libro duodecimo. Circa Idus Maias Ozyma seruntur: quorum cum semen obrutum est, diligenter inculcatur pauicula, uel cylindro. Nam si terram suspensam relinquas, plærumq; corrumpitur. De hoc quoq; Persius. A

Cum bene discincto cantauerit Ozyma uernæ.

Nunc error eorum corrigendus, qui idem putant Ozymũ esse, quod Ocimum. Nec refert Plinium dicere, Ozyma celeriter prouenire. Non enim omnia quæ prospera eueniunt, Ocima dici debent. Nos Ozymum lingua uernacula dicimus Basilicum: Ocimum uero inter pabularia numeratur: tantum ab Ozymo distans, quantum ab Eridano Hypanis. De Ozymo Plinius meminit lib. 21. inter hortensia: de Ocimo uero libro decimooctauo.

Ozymum.
Ocimum.

Controuersia de OCIMO ex PLINII lib. 20. cap. 12.

Ocimum Chrysippus grauiter increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, oculorum quoq; claritati: præterea insaniam facere, & lethargos, & iocinoris uitia: ideoq; capras id aspernari. Hominibus quoque fugiendum censet. Adijciunt quidam, tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere. Commanducatum, & in sole positum, uermes afferre. Alij uero, si eodem feriatur quispiam scorpione, qui ederit Ocimum, sanari non posse. Quinimo tradunt aliqui, manipulo Ocimi cum cancris decem marinis, uel fluuialibus trito, conuenire ad eum scorpiones a proximo omnes. Diodorus in empiricis etiam pediculos facere Ocimi cibum.

Secuta ætas alacriter defendit. Nam id esse capras, nec minus quam Mentham & Rutam, scorpionum terrestrium ictibus, marinorumq; uenenis mederi, cum uino, addito acero exiguo. Vsu quoque compertum, deficientibus ex aceto odoratum salutarem esse. Item lethargicis, & inflammatis, & refrigerationi. Illitum capitis doloribus, cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex uino. Stomacho quoq; esse utile. Inflationes, & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum, urinam ciere, sic & morbo regio, & hydropicis prodesse. Choleras eo & destillationes stomachi inhiberi, Ergo etiam Cœliacis Philistio dedit: & coctum dysentericis, & Colicis Plistonicus. Aliqui & tenasmo, & sanguinem exscreantibus in uino. Extinguit quoq; lactis prouentum. Auribus utilissimum infantium, præcipue cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, sternutamenta mouet, & destillationes capiti quoq; illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto sutorio atramento, tollit. Venerem stimulat: ideoq; & equis, asinisq; admissuræ tempore ingeritur. B

DE ALIO OCIMO, QVOD est pabuli genus, idem PLINIVS lib. 18. cap. 16.

Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato Ocimum uocat, quo sistebant aluum bubus. Id erat e pabulis, segete uiridi desecta, antequam gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decem, uiciæ duos, tantundem & eruiliæ in iugero autumno misceri, & seri solitos. Melius & auena græca, cui non cadit semen admixta. Hoc uocitatum Ocymum, boumq; caussa seri solitum, Varro appellatum a celeritate proueniendi, a græco quod est ὠκύς dicunt.

IDEM DE OCYMO lib. 19. cap. 7.

Nihil Ocymo fœcundius. Cum maledictis ac probris serendum præ-

C cipiunt, lætius prouenict.

De eius satu, COLVMELLA in hortu suo.

Tum quoqꝫ processo, riguoqꝫ inspersa nouali,
Ozyma comprimito, et grauibus densato cylindris,
Exurat sata ne resoluti pulueris æstu,
Paruulus aut pulex irrepens dente lacessat,
Neu formica rapax, populari semina possit.

De Ozymo scitu quędam dignissima, ex HERMOLAI BARBARI Corollario.

Ocimum prorumpit e terra celerrime, floret particulatim, contra quam olus: cæterum, primo parte inferiore, demum superiore: quo fit ut diutius quoqꝫ floreat. Quemadmodum Faba, & Heliotropium. Radix una descendit in altitudinem crassa, & admodum lignosa. Cæteræ a lateribus exiles ac prolixæ. Semini cortex obducitur. Vini Ocimo aqua datur meridie: cum cætera matutinis rigentur. Feruenti quoqꝫ aqua sparsum, maturius prouenire dicitur. Sub canem exalbescit. Differre uidetur Ocymum ab Ocimo, quod Ocymum pabuli & farraginis quoddam genus est uocatum: ab ocys uerbo, quod ualet cito, ut Varroni placet: siue ab eo quod citat aluum bubus, & ideo ijs datur, ut purgentur. Pabularium & Catoni erat Ocymum, sed sistebat eo bubus aluum. Id erat e segete uiridi desecta anteqꝫ gelaret. Quamqꝫ manibus carpendum, non falcula secandum, ut renascatur Ocymum, Cato præcipit. Sura Manilius, aliter interpretatur, & tradit Fabæ modios decem, uiciæ duos, tantundem & Eruiliæ in iugerum: melius & auena Græca, cui non cadit semen, addita misceri, & autumno Boum caussa seri solitos: hoc apud antiquos Ocymum uocatum. De Ocimo sunt qui scribant capras id aspernari, & insaniam facere. Tritum si operiatur lapide, Scorpionem gigni. Ma-

Ocymum.

D nipulo eius cum cancris decem marinis, uel fluuiatilibus trito, conuenire ad eum Scorpiones a proximo omnes. In cibo pediculos facere. Capras id esitare, alij uolunt. Habetur & syluestre Ocimum, quod aliud est quam Acinos. Quamqꝫ Acinos, quemadmodum & Ocimoides a Romanis Ocimastrum uocari Dioscorides existimat. Illud monendi sumus, de syluestri Ocimo nihil scripsisse Dioscoridem, de Ocimoide nihil Plinium. Martialis de Ocimo scripsisse rem miram dicitur: quod modo purpureos, modo albos, modo roseos flores pariat: & si ex eo semine frequenter satum sit, nunc in Serpyllum, nunc in Sisymbrium abire solitum. Recentiores Græci, qui de Rustica re scripserunt, Basilicon, & Misodulon appellant Ocimum: tantamqꝫ cum eo fœminæ discordiam inesse prædicant, ut si pultario subiectum sit, nec mulier id sciat, futurum, ut nunqꝫ cibo manus admoliatur, priusqꝫ subductum fuerit: ut fortasse huc alluserit Persius poëta illo uersu.

Ocimum syluestre.

Dum ne deterius sapiat Panutia baucis,
Cum bene discincto cantauerit Ocima uernæ.

Pro, excantauerit, hoc est, cantando exclusérit. Nam & Varro, Plautusqꝫ, ut ait Nonius, Excantare usurpant pro excludere. Meretriculam quandam Corinthi Ocimum uocatam legimus in comœdijs: sicut aliam Abrotonum: quo & Themistoclis mater fuit nomine. Quanqꝫ sunt qui Euterpem uocatam scribant, & aliam Thryallidem, & aliam Sisymbrium: & aliam Meconidem, & aliam Herpyllidem, & aliam Myrrinem.

Ozymi explicatio per MARCELLVM Vergilium.

Est Ocimo quemadmodum & plærisqꝫ alijs, in ruris & hortorum disciplina, eadem quæ uirtutis humanæ fortuna & ratio. Maleficio enim & iniurijs melioreſcit. Vtqꝫ illa infortunio aliquo obruta, aut a Principibus neglecta, maleue habita, nihil ex suo censu amittit, sed quod in ferro, metallisqꝫ alijs fit, longo attritu subinde magis nitet, & speciosior plærunqꝫ emergit: Sic etiam non dissimili ratione Asparagus lætior in census prouenit. Gaudet calcari, & atteri pede crocus, pereundoqꝫ lætior prouenit. Crispum nunquam in hortis fiet Apium, nisi cum est natum incrementum eius, superuoluto cylindro coërceat olitor. Rutam dum conseritur, maledictis prosequuntur qui adsunt: nec aliter maiore bonitate nasci id olus antiquitas credidit. Ex hoc genere Ocimum est: gaudetqꝫ & ipsum cum obrutum terra semen est, pauicula, uel cylindro diligenter inculcari. Nam si terram suspensam reliquerit olitor, facillime totum corrumpitur & perit. Quodqꝫ uix credat aliquis, feruenti aqua conspersum, celerius etiam prouenit.

Pronunciata Barbarorum de Ozymo. A

Iudicium SIMONIS GENVENSIS.

Ozymum, id est, Basilicum, multas habet species. Nam est commune, quod ubiq; inuenitur, latis folijs. Et est Gariofilatum, strictioribus folijs, & minoribus Gariofilis, redolens, & citratum, omnibus folijs latioribus, odorem habens citri: quod Arabice Turungen uocatur. Quidam Fluuiale uocant.

PANDECTARII.

Ozymum quoddam est Gariofilatum, quoddam comune, & quoddam latum. Plus alijs, quod Citrarium uocatur. Ozymum Gariofilatum, est illud quod ab autoribus laudat: Citrarium, & commune uituperatur. Gariofilatum competit medicinæ, & herba, & semen: cum autem simpliciter ponitur in medicina, semen debet intelligi, & potissimum in electuarijs: sed in unguentis & emplastris herba intelligitur. Krusʒ Basilien Grossʒ Basilien.

HISTORIA OZYMI EX Serapione cap. 156.

Ozymum Gariofilatum secundum Isaac Ebenamram, folia habet parua, quorum color est inter uirorem & glaucedinem: & odor huius herbæ est similis odori Gariofilorum: & stipes eius est quadrangulus, cuius color est, sicut color foliorum ipsius: & semen eius est minimũ, nigrum, & colligitur in mense Iunio. Krusʒ Basilien

C

Ozymum non Gariofilatum, est arbustum paruum, & habet folia coloris nigri, similia folijs Herendarog, maiora & latiora. Cap. 157.

Domesticum Ozymũ, habet lata folia, ramulos uirides, quadrangulos: & color floris eius est albus: & semen eius est, sicut semen Ozymi, & est calidum & siccum in secundo. Aperit opilationes cerebri, & confortat in catarro.

De eius TEMPERAMENTO.

Teste Hippocrate lib. de rōne uictus, & lib. 1. de passionibus, quæ accidunt homini extra corpus, siccat, calefacit, & sistit: censetur inter ea quæ confortant cor.

TEMPERAMENTVM, & complexio eius ex AVICENNA lib. de uiribus cordis.

Basilicon est calidum & siccum in primo. Habet aũt aromaticitatem et stipticitatẽ, cum subtilitate. Præter hæc etiã est in ipso superflua humiditas. Lętificat aũt cum proprietate: quam adiuuat aromaticitas, stipticitati & subtiliationi associata. Finaliter tamen usus eius, non est in lętificatione laudabilis. Quoniã substantia nutritiua, quę est in ipso, contrariat ipsius medicinali substantiæ. Etenim substantia medicinalis efficit quæ dicta sunt: nutrimentalis uero sanguinẽ turbidum atq; melancholicum generat: & illa superfluitas insuper quæ est in ipso, caussat inflationẽ in uenis.

Vires eius, & iuuamenta ex DIOSCORIDE.

In copiosiore cibo oculorũ aciem hebetat.

C Aluum mollit.
Spiritum mouet.
Vrinam pellit.
Lac euocat.
Aegre tamen conficitur.
Illitum cum polline polentæ, aceto & rosaceo, pulmonum inflammationibus auxilio est.
Draconis marini, & scorpionis ictibus per se prodest, & cum uino Chio oculorum doloribus.
Succus uisus caliginem abstergit.
Destillationes exiccat.
Semen potum conuenit insanientibus, difficili urinæ, inflatisq́.
Naribus haustum, subinde mouet sternutamenta.
Quod idem herba efficit.
Sed oculos præmi necessum est: cum sternutamentum urget.
Sunt qui in cibis abdicandum censeant. Quandoquidem manducatum, & in sole positum, uermiculos gignat.
Aphri autem adijciunt, si feriantur a scorpione, qui Ozymon ederit, nullo conflictari dolore.

EX SERAPIONE.

Dixit Isaac. Confert stomacho frigido, & facit digeri cibum grossum, Et confert hepati & cordi.
D Dixit Alenmesuai. Aperit opilationes cerebri, & confert cardiacæ quæ est a phlegmate & melancholia.
Dixit Sindaxar. Auget choleras: & confert hæmorroidibus.
Dixit Alcalamê, Et magis temperatum q̃ Maiorona, nec est in eo de siccitate tantum.

EX PLATEARIO.

Contra fluxum uētris ex frigiditate factū ualet, cū modico puluere Acaciæ, & decoctum in aqua pluuiali, & potum.
Matricem mundificat, & menstrua prouocat decoctio ipsius herbæ in aqua, & si fiat ex ea fomentum circa pudenda.
Idem facit cocta in uino & oleo.
Cataplasmata, ualet contra tenasmonem. Eadem fere Constãtinus.

AVTORES, ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, lib. 2.
Plinius, lib. 20. cap. 12. lib. 18. cap. 16.
Columella in horto suo.
Simon Ianuensis.
Baptista Pius.
Hermolaus Barbarus.
Marcellus Vergilius.
Platearius.
Scriptor Pandectarum.
Serapion.
Auicenna de uiribus cordis.
Platina lib. de honesta uoluptate.

Lilium Conuallis, uel ſyluestre Lilium. A

Meyenblümlin.

DE LILIO CONVALLIS, VEL LIlio ſyluestri. Rhapſodia XXXVI. B

NOMENCLATVRA.

Latina, Lilium Conuallium.

Germanica, Meyblůmen.

LILII Conuallij nomen apud Barbaros tantummodo lego, apud Dioſcoridem nuſquã, quod equidem obſeruarim. Quamobrem tantiſper hic uulgata Herbaria mo[illegible]ti ſumus, donec uel ex lectione noſtra, uel ab doctis herbarijs, fide aliquid dignius ac certius perdiſcere mus. Maluimus enim ingenue fateri, quod ignoramus, quam temerario auſu, nouare quicquam, uel priuato nomine inſcribere, cuius non ante, aut certas rationes, aut probabiles ſaltem coniectaras haberemus. Vt dicam tamen quod ſentio, mihi unius generis multæ ſpecies eſſe apparent, Narciſſus, Flores Martij, alba illa Liguſtra referentes, & Lilium Conuallis, omnes liliacei generis: quaſdam ſyluestres, quaſdã quoq; domeſticas, quaſdam odoratas, alias odoris expertes. Licet id conijcere, partim ex

C Theophrasti Liliorum partitione, parum ex Marcelli Vergilij annotationibus, & barbarorum commentarijs. Medicos quos super hac re consuluimus, magis mutos reperimus q̃ pisces. Mirum, tanta sibi polliceri
„ purpuram, experimentaq́; per mortes agere, & tamen hæc minima, ac
„ uulgatissima naturæ ignorare.

De TEMPERAMENTO LILII Conuallis.

Omnes frigidæ ac humidæ complexionis affirmant, refrigerareq́;, & confortare, ut Violas, Lilia, & Rosas.

VIRES EIVS ET IVVAMENTA.

Corroborat cor, cerebrum, hepar, cæteraq́; spiritalia membra, ut uocant. Vnde exhibetur cardiacis, uertigine correptis, epilepticis, apoplecticis, phreniticis, & crebro in sincopim procliuibus.

Item his qui patiuntur tremorem cordis, & punctiones præcordiorum, quibus membra quoq́; tremunt.

Compertum est etiam, incipienti lepræ meatus occludere, ne latius serpat malum, & altius radices mittat.

Scabiem & impetiginem reprimit, illitum: idq́; si uicibus aliquot facias cum illius aqua.

D Eadem uenenosorum animalium, & aculeatorum ictus retundit, ne extuberent: ueluti sunt uesparum, araneorum, apum, & id genus cæterorum, si subinde illinatur.

Partus accelerat, & menstrua: sed remissius, adeoq́; sine negocio.

Ocularij etiam medici ad oculorum inflammationes, & caligines eo utuntur.

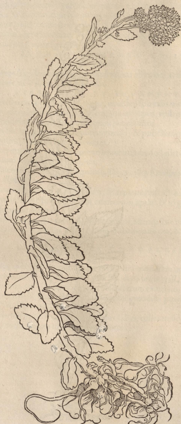
VINVM LILII CONVALLIS sic parato.

Recipe uini ueteris optimi, atq́; plenissimi mensuram unam, florum Lilij Conuallis lib. unam, quos cum indideris uitreo uasi, in sole excoquito diebus. 30. Vbi insolaueris, per alembicum extrahito, semel & iterum. Extracto liquore, adde aquæ Lauendulę modicũ, piperis triti identidem. Nihil hoc uino pretiosius.

„ Cerebrum confortat, apoplexiam prohibet, colicum dolorem sedat,
„ & uires cordis mirum in modum coadiuuat.

Brunwurtz. t

Foxwein. Foxzwangk.

FICARIA. A

Fygwartzkraut.

DE SCHROPHVLARIA, B

Rhapsodia XXXVII.

NOMENCLATVRAE Maioris,

Latinę, Schrophularia maior. Castrangula. Vrtica mortua.
Germanicæ, Sawwurtz. Fickwartzen kraut.

MINORIS.

Latinæ, Ficaria. Millemorbia.
Germanicæ, Pfaffenhödlin. Fyckwurtz.

MEDIAE.

Latinę, Schrophularia media.
Germanicę, Knabenkraut. S. Johanskraut. Wundtkraut. Fottzwangk. Gauchgeyl. Fotzwein.

IVDICIVM OTHONIS
de Schrophularia.

SROPHVLAREM hærbam, quæ sit apud Dioscoridem, ut pronunciare temere nõ ausim, ita radix palam indicat, inter testiculares, & glandulosas censendam. Nulla tamen testicularium apud Dioscoridem descriptio adhuc mihi satisfecit. Quare Barbaros tantisper morati sumus, donec certiores de nomine eius proprio fieremus, uel alius quispiam certioribus indicijs apud eundem nobis depinxerit. Animaduerto autem trium generum haberi. s. Maiorem, Minorem, & Mediam. De Maiore Simon Ianuensis sic. Schrophularia herba quædam dicitur, uel Simon Ianuensis.

C ideo, quia circa radicem quasdam tuberositates, uelut schrophulas habeat: uel quia ualet ad schrophulas delendas. Habet folia similia Vrticę, sed maiora, & subnigra. Similiter & tota planta, stipitem unum rectum, duobus cubitis longum, in cacumine grana subnigra. Hæc Millemorbia, a quibusdam Castrangula uocatur. Vocatur & Ficaria, & ut quidam uolunt, Vrtica mortua: eo, quod folia Vrticæ similia habet, non tamen urentia.

Millemorbia Castrangula. Ficaria. Vruca mortua.

PANDECTARIVS de Minori Schrophularia.

Testiculus sacerdotis, uel Zemac, herba est super terram expansa. Cuius folia sunt pinguia, et rotunda. Flos eius croceus. Radix testiculis paruis plena, & albis. A Maio mense disperit, nec amplius cernitur.

De hac uide infra in Chelidonio minore, cui congener uidetur.

De Media Schrophularia HIERONYMVS herbarius.

Schrophularia media, crescit folijs pinguibus, rotundis, colore glaucis, succulentis, caliculo palmi unius & semis, radice tortuosa, & nodosa. Germanis uulgo uocatur **Knabenkraut, oder Wundkraut, Gauchheyl**. quanquam est & alia herba eius nominis, **oder S. Johañskraut**: quoniam desinit, et apparet a festo D. Ioannis, abditque rursum in terram se. Id ita habere, emperico illi lubens crediderim. Tametsi me non fallat, alios inter Cōsolidas hanc referre: & item alios inter Portulacas, ex quibus est Theobaldus noster Fettichius.

The. Fettichius.

TEMPERAMENTVM.

Vires habet resoluendi.

D Minor calida est, & sicca, ut inquit Vigonius.

IVVAMENTA.

Hæmorroides exterunt, & maior, & minuscula, tam illitæ quam potæ.

Maiore etiam, rubedo faciei depellitur ea, quę leprę quendam aspectũ habet.

Puluis radicis Maioris, melli intritus, uel pollini farinę triticeę mixtus, cum optimo uino ueteri, simulatque glutitus, si mox in lecto decubas, primũ sudores eliciet, inde schrophulas, quæ in collo apparent, uel in interioribus partibus ani.

REMEDIA Mediæ Schrophulariæ.

Media uulneraria hærba est: nam uulnera recentia præsentissime glutinat & consolidat.

Proinde sanguinem sistit illius succus.

Et coniecta in ollam, in qua carnes deferuent & frixantur, facit concrescere carnium frusta concisa.

Certe emperici ad muliebria pudenda constringenda, quo uirginitatem restaurent corruptis, ea utuntur.

A

B

Kuchenſchell. Hackerkraut.

OTHO BRVNNFELSIVS.

CONSTITVERAMVS ab ipſo ſtatim operis noſtri initio, quicquid eſſet huiuſcemodi herbarum incognitarum, et de quarum nomenclaturis dubitaremus, ad libri calcem appendere, & eas tantum ſumere deſcribendas, quæ fuerint plane uulgatiſſimæ, adeoq; & officinis in uſu: uerum longe ſecus accidit, & rei ipſius periculum nos edocuit, interdum ſeruiendum eſſe ſcenæ καὶ καιρῷ λατρεύειν, quod dicitur. Nam cum formarum deliniatores & ſculptores, uehementer nos remorarentur, ne interim ocioſe agerent & prela, coacti ſumus, quamlibet proxime obuiam arripere. Statuimus igitur nudas herbas, quarum tantum nomina germanica nobis cognita ſunt, preterea nihil. Nam latina neq; ab medicis, neq; ab herbarijs rimari ualuimus (tantum abeſt, ut ex Dioſcoride, uel aliquo ueterum hanc quiuerimus demonſtrare) magis adeo ut locum ſupplerent, & occaſionem preberent doctioribus de ijs deliberandi, cũ

C ut catalogum nostrum explerent, quem oportebat esse notissimum.

De prima hac ab empericis id compertum habemus, quod uulneraria sit herba.

Secantur folia eius non sine acore quodam, ita ut oculos quemadmodum allium, aut cepe feriant. Illacq; per alembicum destillata, aquam uulneribus mundificandis, curandisq; utilissimã pręstant, quæ & putridam carnem erodant.

Gauchblům.

D

Incognita ueteribus hæc hærba, tametsi passim in Germania nascens.

Pedicularem sunt qui uelint, quod pedibus inimica, illos pellat, dum eius lixiuio caput lauatur.

A

Rhapsodia XXXVIII.

Capillus Veneris *Mautrut.*

DE CAPILLO VENERIS
¶NOMENCLATVRA

Græca, ἀδίαντον. πολύτριχον. τριχομανές.
Latina, Capillus Veneris. Coriandrum putei. Capillus porcinus.
Germanica, *Mauwruten. Steynruten.*

VETERRVM AVTORVM
placita, de Capillo Veneris.

B

ADSERTIO CAPILLORVM
Veneris, ex Dioscoride lib. 4.

ADIANTON pusilla gerit folia, similia Coriandri, serrata. *Cauliculi* quibus exoriuntur, nigro colore nitent, prætenues, palmum alti: folijs Filicis, admodum exilibus, radice superuacua. Necq; caulem, necq; fructum, necq; florem profert.

THEOPHRASTI *historia* de Adianto lib. 7. cap. 13.

Adianti, id est, Capilli Veneris, foliũ in aqua nunq; madescit, nec quicquã adhæsisse humoris constat: unde & nomen herba accæpit. Genera eius duo, Candidum, atq; Nigrum. Ambo ad defluuiũ capillorum utilia, oleo trita. Nascuntur maxime locis humidis.

PLINIANA ADIANTI ADsertio lib. 22. cap. 21.

Aliud Adianto miraculum. Aestate uiret, bruma non marcescit. Aquas respuit perfusum, mersumq; sicco simile est, tanta dissociatio deprehenditur: unde & nomẽ a Græcis, alioquin frutici topiario. Quidam Callitrichon uocant, alij Polytrichon: utrũq; est ab affectu. Tingit enim capillum, & ad hoc decoquitur in uino, cum semine apij, adiecto oleo copiose, ut crispum densumq; faciat. Defluere autem prohibet. Duo genera eius, candidius, & nigrum breuiusq;. Id quod maius est Polytrichon, aliud Trichomanes uocãt. Vtriq; ramuli nigro colore nitent, folijs Fili-

C cis, ex quibus inferiora aspera & fusca sunt, omnia autem contrarijs pe
diculis densa inter se ex aduerso: radix nulla, umbrosas petras, parie-
tumq; aspergines, ac fontium maxime specus sequitur, & saxa manan
tia: quod miremur, cum aquas non sentiat. Calculos e corpore mire pel
lit, frangitq;, utiq; nigrum. Qua de caussa, potius quam quod in saxis
nasceretur, & a nostris Saxifragum appellatum crediderim.

MARCELLI VERGILII AN-notatio in Adianto, & de ratione nominis quædam.

Coronat interiores puteorũ parietes, & fontiũ margines Adiantum: & quasi sitiens, quas
tamẽ odit & respuit, pronus quærit aquas. Non aliter ꝙ qui opes sedulus continue quærit, &
inuentis miser abstinet. Miraculum in eo Plinius id iactat: quasi non multa alia passim uideanẽ,
quæ naturali corporũ dissociatione, misceri simul quacunq; etiã illata ui nequeunt. Ex eo no-
minis illi caussa est, quã duobus uersiculis in Theriacis suis Nicander tradidit. Ea est huiusae-
modi. ἀχραῖς ἐπ' ἀδίαντον ὅν οὐκ ὄμβροιο ῥανίντος, λιπαλὴν πίπτουσα νοτὶς πετάλοισιν ἐφίζει. Quod est,
Purumq; Adiantum, in quo nec descendente imbre, minimũ e cœlo cadens stillicidium folijs
insidet. Docuit idem Theophrastus. 8. de Plantarum historia. τό τε ἐπὶ τοῦ ἀδιάντου συμβαῖνον.
οὐδὲ γὰρ ὑγραίνεται τὸ φύλλον βρεχόμενον, οὐδ' ἐπίδηλον ἐστὶ, διὰ τὸ πῶς ὅτι ἂν μὴ ἐπιμένειν ὅθεν καὶ ἡ προ-
σηγορία. Quorum sensus est. Et quod in Adianto accidit. Neq; enim madet foliũ eius aqua con
spersum, neq; humoris aliquod in eo uestigium remanet. Vnde & nomen illi factum est. Plini-
us etiam. 22. uolumine, ca. 21. Aliud Adianto miraculum. Aestate uiret, Bruma non marcescit,
Aquas respuit perfusum: mersumq; sicco simile est: tanta dissociatio deptehendiẽ: unde & no-
men a Græcis. Omnium græcorum, latinorumq; eadem in nominis origine ratio & sententia
est. Vox ipsa etiam indicat. Neq; enim Adiantum aliud est, ꝙ quod οὐ διαίνεται, id est, non ma-
descit. Testatus idem Plinius est Polytrichon, & Callitrichon Adiantum dici: sed diuersa ratio-
Polytrichon. ne. Polytrichon quidem, quia capilli defluuia explet. Callitrichon autẽ, quia eos tingit, & spe-
Callitrichon. ciosiores reddit: utrunq; enim effectum habet. Theophrastus nihil ultra, ꝙ χρήσιμα εἶναι ἀμφότε-
ρα πρὸς ἔκφυσιν κεφαλῆς τριχῶν ἐν ἐλαίῳ τριβόμενα. Quod est. Vtilia ambo genera eius esse ad explen
D dum capillo caput ex oleo inuncta. Sequitur appellationes has Trichomanes, quæ secundo ge
neri, de quo mox agendum erit, priuatim competit. Succedit illi etiam quæ in cunctis gręcis pa
riter legitur, Ebenotrichon: ex qua nos credimus in latinis factum nomẽ, quod in cõmuni usu
est Capillus Veneris. Id in antiquioribus inuentũ hactenus a me non est. Dico autem antiqui-
ores, Theophrastum, hunc ipsum, Plinium, & his æquales alios. Ideoq; oborta suspicio est, ex
corrupta uoce illa Ebenotrichon, Veneris Capillum factam fuisse. Be enim syllabam, gręci, ue
pronunciant. Facilisq; potuit lapsus esse ab audito Euenotricho, in Veneris trichas, id est, ca-
pillum. Suspicionem tamen hanc, non decretum uolumus esse. Alioquin ex Ebeno, quæ ni-
gro colore est, factum id nomen fuit: & ad Adianti Trichomanisq; nigros coliculos translatũ.
Ebenotri- Neq; enim aliud Ebenotrichon ꝙ Ebeni capillum, id est, nigrum, & quali colore Ebenus est, si-
chon. gnificat. Cæteræ Adianti appellationes quæ in Dioscori. legũtur, satis certã habent caussam &
originem: ideoq; a nobis relinquuntur. Sed non relinquenda quæ Theophrastus eodem libro
retulit. γένη δ' αὐτοῦ δύο, τὸ μὲν λευκόν, τὸ δὲ μέλαν. χρήσιμα δ' ἀμφότερα πρὸς ἔκφυσιν κεφαλῆς τρίχων ἐν
ἐλαίῳ τριβόμενα. φύεσθαι δὲ μάλιστα πρὸς τὰ ὑδρηλά, ὥς δὲ οἴονταί τινες, καὶ πρὸς στραγγουρίαν τὸ τριχομανὲς
ποιεῖν, ἔχειν δὲ τὸν καυλὸν ὅμοιον τῷ ἀδιάντῳ, τῷ μέλανι. φύλλα δὲ μικρὰ, σφόδρα καὶ πυκνὰ καὶ πεφυκό-
τα κατ' ἀντικρὺ ἀλλήλων. ῥίζα δὲ οὐχ ὕπεστι. χωρία δὲ φιλεῖ σκιερά. Quorum summa hæc est. Genera
autem eius duo. Alterum quidem candidum, alterũ nigrum. Vtrunq; tamen explendis in ca
pite capillis utile: in quem usum ex oleo confricatur. Nascuntur aquosis locis, & ut opinantur
multi, facit ad uessicæ stillicidia quod Trichomanes uocatur: habetq; caulem nigro Adianto si
milem: folia parua, densaq;, contrarijs inter se pediculis pendentia. Radix illi nulla est: amatq;
umbrosa loca. Et hęc pro Adianto & Trichomane Theophrastus: quę a Plinio ijsdem fere uer
bis reddita sunt quo diximus loco, longe diuersa ab his quæ Diosco. tradit: qui Adiantũ Co-
riandri folio describit: neq; in eo candidum aliquod genus numerat, sed nigris coliculis & hoc
& Trichomanes describit. Sed nec Theophrastus etiam in qua parte candidum id genus sit, re-
tulit. Verumtamen ut obseruasse licuit, & ex his quæ Theophrastus indicat, totius generis no-
men Adiantum est. Idq; statim diuiditur in candidum, & nigrum. Vocaueruntq; candidum,
quod comparatum alteri albicantibus folijs sit. Quod enim ad coliculos pertinet, totum ge-

nus nigros habet: in candido tamen augentibus se coliculis continue minus nigrescunt, desinuntq; in summo colore uiridi. Sed certius discrimen in folijs est, quę in nigro minora, pennata, & Filicis modo disposita sunt: in candido qualia in Coriandro, incertis interuallis prodeuntia, & in extremitatibus incisuris diuisa. Longius itidem candidum nigro est. Hancq; rationem secutus Plinius ait. Duo genera eius, candidius, & nigrum breuiusq;. Id quod breuius est, Polytrichon, aliqui Trichomanes uocant. Quæ tota est huius scriptoris historia: qui primo candidum hoc Adianti appellatione, mox nigrum Trichomanis indicat. Non est difficile utrūq; inuenisse. Sed quoniam frequentius illud nascitur, habetq; easdem huic uires, ideo notius & in frequentiore usu: idq; tantum Veneris Capillum nunc uocant. Facillime in Dioscor. omnia intelliget, qui oculatus testis, fide sensus ad ea utetur. Neq; enim dubitare poterit, qualia in Adianto Coriandri folia dicant: & quomodo ἐπ' ἄκρον ἐσχισμένον, quę alij interpretes, serrata & cacuminibus diuisa dixerunt. Cum tamen impares foliorum incisuræ sint, & aliter sectæ q̃ in serra dentes: neq; in cacuminibus tantum, sed undiq; per extremitates diuidantur. Credimusq; nos, quod in Adianti folijs legit, Filici similia abundare, & ex altero genere ad historiā huius translatum esse. ideoq; uitij nota eo loco adiecta est. Nihil enim Filicis folio Adiantū hoc simile habet: neq; si tota folia, aut earū segmenta inuicem compares. Fuerat ob eam caussam animus, duas, tresue illas uoces tanq; inutiles relinquere: sed in cunctis græcis latinisq; inuentas seruauimus: præsertim dicente Plinio, Vtriq; ramuli nigro colore nitent folijs Filicis. Verūtamen, ut paulo ante præmonstrauimus, non possunt simul Coriandro & Filici eiusdem plantæ folia cōparari, Suspicatiq; sumus, & adhuc suspicamur, non esse integrā primā huius capitis partē: perijsseq; uoces aliquas, quæ certiorē totius Adianti historiā facerent: & quæ nunc tam incerta leguntur, reliquias illius esse: quæ truncæ intellectum miscent, coguntq; legentes, incertis animis inter Adiantum & Trichomanes esse. Sed qualē nos diximus paulo ante, ut credimus, utriusq; historia est. Adianti appellatione in toto hoc genere antiqua medicina usa semper est: et q̃ generis ea uox est, et q̃ omnis Adianti eædem uires ad omnia sunt. Paulusq; Aegineta cum de Adianto egisset, de Trichomane nihil tradidit, præfatus, in Adianto dictum de eo fuisse. A

NEOTERICORVM placita, de Capillis Veneris. B

MESVE de Capillis Veneris.

Capillus Veneris dicitur apud quosdam, Capillus fontium. Et dicitur, Capillus hominis nemoralis. Et ab alijs dicitur Coriandrum putei. Et est herba, cuius folia sunt similia folijs Coriandri, uiridia, & tenuia: cuius stipes est in longitudine, circiter medium: & sunt sicut pili porcini: & sunt in colore intra rubedinem, & nigredinem, sed magis declinant ad nigredinem, & proprie iuxta radicem eorum: & quanto magis procedunt, ad nigredinem declinant: & sunt sine floribus: & eorum ortus est in fontibus & in puteis.

PANDECTARII.

Stephanus de Capillo Veneris. Ab antiquis uocabatur Adiāthon, siue Polytrichon: ut patet per Diosc. ibidem, et per Alexandrum. Vnde omnia illa, scilicet Capillus Veneris, Adianthō, & Polytrichon accipiūtur pro eodem: quia omnia hæc nomina quæ in trichon desinunt, capillum sonant: inde thris græce capillus, thrica capilli: unde Gallithricum, Polythrichon, & Adianthon, omnia illa ab effectu idem sunt. Bellæ græcat.

SIMONIS GENVENSIS.

Moderni distinguunt diuersas herbas per hæc nomina. Aliam scilicet per Capillum Veneris, aliam per Adianthon, aliam per Adiantum, quamuis tres primæ species, proximæ uirtutis sunt.

IVDICIVM NOSTRVM.

Vides Lector, ueterum descriptionem non conuenire cum ea quam hodie monstrāt offi-

C cinæ Veneris Capillum, proinde neotericos etiam pugnantia dicere: ut nihil minus etiam ho die cognoscamus, q uerum Adianthon. Vnde apparet potius Saxifragiæ speciem esse Capillum Venereum hunc, quod & Plinius etiam innuit, quam nos hodie ex muris & parietinis iactamus, q capillum Veneris: tamen quando alia ad manum non suppetebat, uulgatam adpinximus, donec aliam demonstrauerimus.

ELECTIO ET PROBATIO melioris ex Mesue.

Meliores sunt qui uiridia habent folia, qui uberiores sunt secundum omnes partes plantæ ipsorum. Subtiles uero & generales, & declinantes ad citrinitatem, non habent spiritum.

TEMPERAMENTVM EIVS EX Auerroi, & Galeno.

Galenus. 6. simpli. cap. 7. Custaralber, id est, Capillus Veneris, dicit Galenus, quod temperatus est in suis uirtutibus primis: quamuis habeat multas operationes secundas, & tertias. Quarum quædam sunt confortatiuæ, & repercussiuæ: quædam dissolutiuæ: & quædam faciunt nasci capillos: & quædam dissoluunt schrophulas: & quædam quæ frangunt lapides.

VIRES eius & iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Decoctum herbæ potum, prodest spirandi difficultati, suspiriosis, lieni, & felle suffusis, & urinæ difficili.

Calculos frangit.

Aluum sistit.

D Serpentium morsibus auxilio est.

Contra stomachi fluctiones in uino bibitur.

Secundas ciet & menstrua.

Sanguinis reiectiones inhibet.

Contra serpentium morsus crudum illinitur.

Alopecias densat.

Strumas discutit, furfures in facie, & manantia capitis ulcera ex lixiuio emendat.

Defluentes capillos continet, cum ladano & myrtino, & susino, aut hyssopo, uinoq;.

Decoctum eius cum lixiuio & uino infusum, idem præstat.

Coturnices, & Gallinaceos pugnaciores facit, in cibos eorū additum.

Seritur gratia utilitatis pecorum.

In speluncis, umbrosis, & palustribus, circa parietum aspergines, & fontium specus enascitur.

EX MESVE.

Solutione educunt choleram & phlegma, & humores grossos & inbibitos. Et mundificant pectus & pulmonem, & educūt materias contentas in eis, & mundificant sanguinem, & pulmonem, & clarificant colorem, et faciunt acquirere bonitatē anhelitus, & mundificant stomachum & uentrem, & hepar, & conferunt dolori eorum. Et sunt medicina bona opilationum hepatis, & splenis, & Ictericæ, & proprie ægritudinum

A

omnium opilationum: & proprie infusio eorum in aqua Apij, & Endiuiæ, aut in aqua Cicerum nigrorum, aut in aqua seminum quatuor, aut in aqua lactis proprie: & delent cum oleo chamomillino schrophulas.

Et ualet syrupus eorum pleurisi, & peripleumoniæ, & sunt prouocatiui urinæ.

Et usus decoctionis eorum frangit lapidem, & purgat matrices fœtarum, & hoc de posse eorum, & hoc quod pertinet ad eos de partibus calidis eorum. Sed ex parte caliditatis prohibent cursum materiarum, & abscindunt sanguinem, & confortant stomachum & uentrem. Et prohibent casum capillorum, & confortant radices eorũ. Imò faciunt eos crescere, & multiplicari eos locis ubi oportet, & proprie cum oleo myrtino, aut oleo Laudani, & uino stiptico. Et puluis eorum etiam adustorum, facit similiter. Et abluitur etiam ex decoctione ipsorũ cum uino caput, & abscindit furfures. Et simile fit ex cinere ipsorum. Et cinis ipsorum sanat fistulas lachrymales. Serapion ca. 3

DOSIS.

Potio decoctionis ipsorum, quãdo quęritur per ipsos solutio per uentrem, est circiter libram unam.

EX IOANNE VICONIO.

Capillus Veneris, est frigidæ & siccæ temperatę naturę. Habet uirtutem diureticam, ualetq́ splene ticis & hepaticis. Et succus eius cum succo Abrotani, & Alteæ, & mucillagine Nasturtij, Schrophulas resoluit, & in Alopecia capillos resoluit.

B

RECTIFICATIO ex Mesue.

Non est in eis malicia, debiliter tamen purgant: sed confortant operationem eorum uiolæ. s. cassia fistula, & tereniabin: & infusio eorum in aqua casei uigorat eos in soluẽdo. Decoctionẽ autem modicam sustinet.

AVTORES.

Dioscorides libro. 4.
Plinius lib. 22. cap. 21.
Serapion. Mesue.
Simon Ianuensis.
Pandectarius.
Ioan. Vigonius.
Theophrastus lib. 7. cap. 3.
M. Vergilius.
Herm. Barbarus. Auerois quinto Colliget.

Bylsamkraut.

¶ De Hyoscyamo Rhapsodia XXXIX.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, ὑοσκύαμος. [illegible]οσκυαμος. πυθώνιον. ὑπνωτικός.
Latinæ, Hyoscyamus. Herba Apollinaris. Faba suilla.
Teutonicæ, Bylsam kraut.

HYOSCYAMON græci uidentur appellaſſe, hoc eſt, Fabam ſuillam, propterea, quod, ut Hęlianus ait, paſtu eius herbę, reſol uantur & conuellantur apri. Sed remedium nouere. Aquas em̃ ſtatim adeunt, & cancros uenantur, atq; ita protinus ſaluti reſtituuntur. A

Εἰκὼν Hyoſcyami ſecundum DIOSCORIDEM libro Quarto.

Frutex eſt caules emittens craſſos, folia lata, oblonga, diuiſa, nigra, hirſuta. Flores e latere caulis ordine prodeunt, tanq; punicorum Cytini, ſcutulis ſeptiſeminum plenis, ut Papaueris. Tres eius differentiæ. Vna ſemine nigro, floribus pene purpureis, ſmilaceis, folijs cytinis pręduris, & ſpinoſis. Alterius ſemen ſubflauum, ut Irionis. Flores lutei, folia & ſiliquæ ſimpliciores. Ambo inſaniam gignunt, & ſoporem. Ideo in communi uſu damnantur. Tertium genus, ut quod mitiſſimum eſſet, medici recepere, pingue, lanuginoſum, molle, candldi floris, seminiſq;, in maritimis ruderibuſq; naſcens. In cuius deficientis uicem, ruffum uſurpari oportet. Niger ut deterrimus, improbatur.

De COLLECTIONE eius & VSV.

Colligitur ex tenero ſemine, folijſq; et coliculis ſuccus. In quem uſum tunduntur omnia, expreſſuſq; in ſole ſiccatur ſuccus. Verum non niſi anno uno duntaxat durat. facillime enim putreſcit. Colligitur etiam priuatim ſuccus, idq; ex ſemine tm̃ iam ſicco, adfuſa cũ tunditur calida aqua: deinde contuſis omnibus & expreſſis. Eſt aũt ſic expreſſus ſuccus priore illo innocentior, et ad arcẽdos ſomno dolores pręſentior. Ipſa etiam tunduntur folia, inſperſaq; ex trimeſtri tritico farina, in paſtillos cõformantur, & conformata, ſeruantur. B

De eius TEMPERAMENTO.

Et flos, & ſemen albi, ex tertio ſunt ordine refrigerantium, ſiccantium uero ſecundo.

VIRES ET IVVAMENTA

Succus ille utilis eſt, ad arcendos ſomno dolores.

Vtilis & contra acres, calidaſq; in oculis deſtillationes, dolores auriũ, & muliebrium locorum uitia.

Cum farina autem, polentaue, contra podagras.

Oculorum dolores, emplaſtri m[illegible]do impoſitum lenit.

Facit ad eadem & ſemen.

Miſcetur utiliter & alijs, quæ ad arcendos ſo[illegible] dolores conficiuntur, cataplaſmatis.

Recentia autem folia emplaſtri modo impoſita, omnium aliorum remediorum, efficaciſſime dolores omnes necant.

Radice eius utiliter in dolore dentes colluuntur, decocta, & tenta.

Aurium dolorem mirabiliter mi[illegible]gat.

Omnes facile tumores pellit, & ſedat, pedum, inguinum, teſticulorũ, pectinis, & femorum.

C NOCUMENTA eiusdem ex Diosco-ride libro Sexto.

Pota in cibo, potuue sumpta Apollinaris herba, ebrietati similem amentiam facit.

Ferũt preterea, si quis ulcus in crassiore intestino, quod uocãt Colon, habuerit, eicp per clysterem infuderit, eandem fieri insaniam.

REMEDIA.

Succurritur ex ea laborantibus aqua mulsa, & lacte, inprimis uero asinino: sin minus, caprino, buboloue. Prosunt, & pinei nuclei, uel cucumerum semina cum passo sumpta.

Salsum preterea uinum, cum recenti suillo adipe datur, & passo.

Item Vrticæ semen, Cichorium, Sinapi, Nasturcium, Raphani, Cepę. Allia, singula cum uino sumpta.

Quies quoq; imperanda est ijs, ut potum uinum somno concoquant.

Ex PLATEARIO.

Obserua, cũ in receptione reperiẽ Hyoscyamus, ore recipienda, ponendum est semen: si exterius, herba. Maioris autem efficaciæ sunt semina.

Ad somnum prouocandum in acuta ægritudine, talis fit usus. Fiat fomentum ex aqua decoctionis illius herbæ, circa pedes & frontem, & tempora, & fiat ablutio prius. Postea fiat hoc emplastrum. Subtilis seminis eius cum albumine oui, & lacte muliebris, & cum modico confice aceto, & fronti & temporibus apponatur.

D Ad lachrymas cõstringẽdas, facit idẽ emplastrum cũ modico olibani.

Contra calida apostemata, in principio fiat emplastrũ ex ipsa herba trita, & superposita, uel ex semine eiusdem, & oleo rosarum.

Contra dissuriam fiat emplastrum ex semine eius, & albumine oui, & modico aceto: super pectinem & renes ponatur.

Ad dolorem ex calida materia subitum medicamen. Herba ipsa trita aliquantulum, & superposita, dolorem tollit.

Experimentũ Ad dolorem dentium super carbones ponitur, ut fumum recipiat patiens per os, idq; per cannam: inde aqua abluuntur dentes.

Seruatur semen ipsius ad decennium.

AVTORES.

Dioscorides libro quarto, & sexto.

PLATEARIVS.

A

B

Poley.

De PVLEGIO Rhapsodia XLI.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, γλήχων. γαλίσοφις. βλῆχρον.
Latinæ, Pulegium.
Germanicæ, **Poleyen.**

QVOTIDIANVS Pulegiũ olim ueteribus in sanitatis usu cibus: unde in sale seruabatur, aliorum [illegible]gamorum modo, ut autor est ultimo operis sui Columella. Nota passim herba.

Corollarium HERMOLAI BARBARI de Pulegio.

PVlegium, ipso brumali die germinat in carnarijs, refloretq;. Ramulis etiam a parente abiunctis ut Scylla. Nascitur hoc etiam non sat[illegible]h. Semel uero satum, diutina ætate durat. Magna cum Nepeta & Mentha Pulegio societas. Fœmina in eo efficacior, florem habet purpureum, Mas candidum. Vtriusq; recens incensus pulices necat: unde nomen Pulegio. Habetur &

u 2

C Pulegium syluestre, Origano simile, folijs minoribus quam satiuum, & a quibusdam uocatur Dictamnus: occasione hinc orta, Dictamnū Creticam Pulegium syluestre nominantiū. Pulegium græci Glecona, & attice Blechon, sed & Blechron quoque uocāt, ut inquit Dioscorides. Ego Blechron Hippocrati, pro legumine quodam accipi uideo apud Galenum. Pulegium (ut dixi) brumalis herba dici potest, quemadmodum & solstitiales aliquæ dicuntur. Plinius, Condurdon inquit, solstitialis herba, flore rubro, suspēsa in collo cōprimit strumas. Plautus quoque in Pseudulo.
Quasi solstitialis, inquit, herba paulisper fui,
Repente exortus sum, repentino occidi.

Temperamentum PVLEGII.

Calefacit, & attenuat, & decoquit uehementer. Quamobrem ex thorace & pulmone, humida, crassa, glutinosaque facile facit exspuere.

VIRES eius & iuuamenta ex DIOSCORIDE libro tertio.

Menstrua, secundas, ac partus eijcit.
Pulmonis uitia ex melle & aloe potum extrahit.
Conuulsis auxiliatur.
Nauseas, stomachique intercisiones, ex posca permulcet.
Atram bilem per aluum exigit.
Bibitur in uino utilissime contra serpentium morsus.
Defectos animo recreat, cum aceto naribus obiectum.
Gingiuas arefacti cinere corroborat.
Illitum cum polenta, inflammationes omneis sedat.
D Podagris per se subuenit, impositum usque dum rubescat locus.
Cum cærato uaros extinguit.
Lienosis cum sale utiliter illinitur.
Decoctum eius ablutas prurigines mitigat.
Conuersas uuluas corrigit.
Contra inflatiōes duriciasque uuluę, in desessiōes conuenienter adijcitur.

Ex PLINIO lib. 20. cap. 14.

Magna societas Pulegio cum Mentha, ad recreandos animo defectus, cum surculis suis in ampullas uitreas aceti utrisque deiectis.

Qua de caussa dignior e Pulegio corona uertigini, quam e Rosis, cubiculis nostris pronunciata est.

Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare.

Quin & olfactu capita tueri contra frigorū æstusque iniuriam, & ab siti traditur: neque æstuare eos, qui duos e Pulegio surculos impositas auribus in sole habeant.

Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto.

De Pulegio fœmina. Fœmina efficacior. Est aūt hæc flore purpureo: mas candidum habet.
Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet.
Sic & pectoris, & uentris dolorem.
Stomachi aūt ex aqua itē rosiōes sistit, et uomitiōes cū aceto, et polēta.
Intestinorum uitia melle decocta, & nitro sanat.
Vrinam pellit ex uino, & si Aminęum sit, et calculos, & interiores omnes dolores.

Ex melle & aceto, sedat menstrua, & secundas. Vuluas conuersas cor rigit. Defunctos partus eijcit. A

Semen obmutescentibus, olfactu admouetur.

Comicialibus in aceto cyathi mensura datur.

Si aquæ insalubres bibendæ sunt, tritum inspergitur.

Salsitudines corporis, si cum uino tradatur, minuit.

Neruorum caussa, & in contractione cum sale, & aceto, & melle confricatur opisthotono.

Imbibitur ad serpentium ictus decoctum, ad scorpionũ cum uino tritum, maxime quod in siccis nascitur.

Ad oris exulcerationes, & ad tussim efficax habetur.

Flos recentis incensus, pulices necat odore.

Xenocrates Pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante accessionem olfactandum dari, aut stragulis subijci, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit.

Remedia Pulegij syluestris ex eodem PLINIO.

Syluestri eadem uis efficacior est: quod simile in Origano, minoribus folijs q̃ satiuum: et a quibusdam Dictamus uocatur. Gustatũ a pecore, caprisq; balatum concitat. Vnde quidam Græci literas mutantes, Blechon uocauerunt. Natura tam ferues est, ut illitas partes exulceret. In tussi, & perfrictione fricari ante balnea conuenit, & ante accessionum horrorem. Conuulsis, & torminibus, podagrisq; mire prodest. Hepaticis cum melle & sale bibendum datur. Pulmonum uitia execrabilia facit. Ad lienem cum sale utile est, & uesicæ, & suspirijs, & inflationibus decoctum succo æqualiter. Et uuluas corrigit. Priuatim ualet contra omnem morsum. Radix contra increscentia ulcera. Recens potentissima. Arida uero cicatricibus decorem affert. Item Pulegio est Nepetæ societas. B

EX PLATEARIO.

Pulegium est calidum & siccum in tertio gradu. In tempore florũ colligitur, & per duos annos seruatur. Folia cum floribus abiectis stipitibus in medicinis ponuntur.

Valet contra frigidum reuma facta sacellatione capiti ex Pulegio.

Gargarismus factus ex aceto decoctionis Pulegij, & ficuum siccarum, humiditatem uuæ & gingiuarum desiccat.

Vinum decoctiõis eius, & ficuum siccarũ, ualet contra frigidam tussim ex glutinoso humore, uel aquoso.

Id uinum ualet etiam dolori stomachi & intestinorum, ex caussa frigida. Similiter & emplastrum ex eo in uino decoctum.

Fomentum factum ex aqua decoctiõis eius, humiditatem matricis desiccat, & uuluam mirabiliter coarctat. Hoc fomento utuntur mulieres salernitanæ.

C

DE CATAPVCIA, Rhapsodia XLI.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, λαθυρίς.

Latinæ, Catapucia. Lathyris. Granum regis. Sponsa solis.

Germanicæ, Sprinckkörner. Scheyßkörner.

P. COLLINVCIVS de Catapucia.

CATAPVCIA est herba, quam uulgus per hæc tempora nūc Cazzapuzolam, nunc Guardalhortum uocant. Proprium uero eius nomen Lathyris, cuius quarto uolumine Dioscorides, & .27. Plinius & uires & figuram scripserunt.

Historia Catapuciæ ex Dioscoride libro quarto.

D LATHYRIS, quam aliqui Tithymalum appellant, eamq; Tithymalorum numero adscribunt, caulem emittit cubiti altitudine, & digitali crassitudine, inanem. Gignuntur in cacumine alæ, & folia in caule oblonga, amygdalinis proxima, latiora, & læuiora. Quæ autem in summis ramulis exierunt, minora conspiciuntur, Aristolochiæ, aut oblongæ Hederæ figura. In cacumine fructum summis surculis gerit, triplici conceptaculo insignem, rotundum, ceu Capparin, in quo grana intercursantibus membranis distincta continentur, Eruis maiora, rotunda, quæ dum corticibus exuuntur, candida sunt, & gustu dulcia. Nullus radicis usus. Totus frutex lacteo succo turget, uti Tithymalus. Grana sex, aut septem in catapotio, aut cum ficis, aut palmulis deuorata, aluum purgant. Sed aqua frigida postea sorbenda. Trahunt autem bilem, pituitam & aquas. Succus Tithymali modo exceptus, eundem effectum præbet. In gallinaceo iure, aut oleribus folia decoquuntur ad eosdem effectus.

Sententia SIMONIS IANVENSIS, & Autoris Pandectarum de CATAPVCIA.

Catapucia duplex. Catapuciæ duæ sunt species. Nam est maior, & minor. Maior est sicut arbor ficus, licet minora folia eius, similia folijs Platani. Semina eius stant in arbore, sicut uuæ. Minor habet hastam duorum palmorum &

inanem: folia similia amygdalis, sed longiora: semina eius in cacumine uirgæ rotundum, deforis nigrum, deintus album. Sunt enim ambæ quasi eiusdem complexionis & uirtutis, scilicet calidæ in tertio, & humidæ in primo: uirtutemque habent, purgandi Phlegma principaliter, deinde Choleram & Melancholiam. A

DE PENTAPHYLLO
Rhapsodia XLII.

¶ NOMENCLATVRÆ

Græcæ, πεντάφυλλον.

Latinæ, Quinquefolium. Pentaphyllon. Mercurij Herba. Pentadactylus.

Teutonicæ, Fünffingerkraut.

PLACITA AVTORVM, de Quinquefolio. B

HISTORIA DIOSCORIdis, de Quinquefolio.

RAMOS FERT surculaceos, tenues, palmi magnitudine, in quibus semen: folia Menthæ, quina, singulis pediculis, raro plura, in ambitu serrata: florem in luteo pallescentem, interdum auri æmulum. Nascitur in riguis, & aquarijs ductibus. Subrubram habet radicem, oblongam, Veratro nigro crassiorem.

THEOPHRASTI historia, de Quinquefolio, libro nono, capite decimoquarto.

Quinquefoliæ, siue Quinquepetæ radix, nam etiã hoc nomine appellatur, cum effoditur rubra est, inarescens uero nigrescit, atque quadratur. Habet folium Vitis, sed pusillum, & colore simile uitigineo, & augetur, & desinit cum Vite. Folia omnia quinque, unde & nomen. Caules prætenues mittit, & crebris internodijs constat. Vide supra fol. 86. quomodo hæc omnia Tormentillæ respondent.

C PLINIVS DE QVINQVEFO-
lio lib. 25. cap. nono.

Quinquefolium nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo commendetur. Græci uocant Pentapetes, Chamæzeleon, siue Pentaphyllon. Cum effoditur, rubram habet radicem: hæc inarescens, nigrescit, & angulosa fit. Nomen a numero foliorum habet, & ipsa herba incipit & desinit cum Vite.

Historia APVLEII de eadem.

Græci Pentaphyllon uocant, alij Pentapetes, Itali Quinquefolium. Nascitur locis pratensibus cultis, & mundis, gustatu aspero, lacte molli. Folia Mentham referunt, singulis sæpius quina, Flore pallido, radice longa, atq; subrubra.

IVDICIVM NOSTRVM.

Vides sibi pugnare Theophrastum, Piniũ, & Apuleium, proinde & officinas hodie dissentire ab singulis, ut necesse sit aliquos hic labi: illi uero qui sint, ex controuersia inter Leonicenũ, & P. Collinuciũ, facile licebit dijudicare, quas subiecimus. Tu cui palma debeatur, ipse conijcito.

NICOLAI LEONICENI iudicium, de eo loco
Plinij, quo describit Pentaphyllon.

D Simili errore Plinius Pentaphyllon, atq; herbam fraga ferentẽ, pro eadem accæpit, ac Pentaphylli notas, simul ac uires, eidẽ herbæ, præter Pentaphylli nomen, censuit adscribendas. Sic em̃ lib. 25. de Pentaphyllo retulit. Pentaphyllũ nulli ignotũ est: cum fraga quoq; gignendo cõmendet. Existimarem tamen in re tam nota, esse codicis potius, q̃ Plinij errorem, ac pro Pentaphyllo, Trifolium legi oportere: quoniam etiam herba quæ fraga gignendo cõmendatur, & quæ nulli ignota est, non quinis, sed trinis constat folijs. Nisi Plinius postea alia nomina græca subiungeret, atq; alia inferret indicia, quę non sunt alterius herbæ, q̃ Pentaphylli propria.

PLINII defensio per P.
COLLINVCIVM.

Egregie defensum a nobis in Heliotropio Plinium, negabit nemo, quod unius omnia interturbantis uerbi uitium, non Plinio, sed codici, ut par erat, tribuimus. Nam & eodem argumento in Quinquefolio, ut ipse [illegible]quit, excusare Pliniũ, paratus fuerat Nicolaus, nisi delicatus nimiũ exactor, quod omnia ad numerũ opinioni, quã de Pentaphyllo exceperat, non responderent, satisfactum sibi non putauit. Sed tam in Plinio excusando nunc primus ipse, q̃ in accusando (ut semper) errare uisus est. Quod in ho[illegible]e quo agimus Quinquefolio perspicuũ faciam. In hoc maxime errasse Pliniũ Leonicenus credidit, quod Quinquefolium herbam, etiam fraga ferre dixerit. nam quæ fraga fert herba, inquit, non quinis, sed trinis constat folijs. Verum triplici in errore uersari L[illegible]nicenum, ante omnia scire oportet. Primum quidem, quod Quinquefoliũ illam esse arbitratur, quæ & in hortis, & agrorum limitibus, tum semitis, uijsq; passim conspicitur, quæ quidem uulgo, & Quinquefoliũ, & Pes Coruinus dicitur. Hanc enim Quinquefoliũ esse, de qua ueteres medici loquerentur, affirmasse illũ plærisq; constat: cum de nostra hac defensione, deq; sua accusatione sermo forte incidisset. Auulsumq; terra ramusculum (nam & in horto res agebatur) ostendisse, dixisseq; illam Quinq; foliũ esse, in qua Plinius tam euidẽter errauerit. Deinde, quod per imper[illegible]i herbam fraga ferre posse nullã credidit, nisi eam, quæ trina folia habet, q̃q; melius Trifoliũ dici adseuerat, & quã docti, uulgusq; Fragariam herbã noscunt, pariter & appellant. Tertio, quod foliũ quid sit, quoue modo accipi oporteat, in saluberrimæ herbæ descriptiõe parũ intellexisse uisus est. Adde si placet & quartũ (quam

Pes Coruinus Leoniceno est Pentaphyllon.

do & ipse minutissima quęq; in Plinio carpat) quod fructus hos, siue Quinquefolij siue Trifolij, nō fraga (ut semper Vergilius, & in suo Palemone noster Maro) sed inscite fragra Leonicenus appellat. Nos cum Theophrasti, mox Dioscoridis, postremo Plinij, de Quinquefolio dicta excusserimus, & uerum esse autorem Pliniū, & calūniatorem esse Leonicenū ostendemus. A

Quinquefolij, siue Quinquepennæ radix (lib. 9. Theoph. inquit) cum effoditur, rubra est: inarescens uero nigrescit, atq; quadrat. Habet foliū Vitis, sed pusillū, & colore simile uitigineo est, & auget, & definit cum Vite: folia oīa quinq;, unde & nomē. At quarto Dioscor. cū multa Pentaphylli noīa enumeret, inter quę & Pentadactylon, et Pseudoselinon, et Quinq;foliū sunt, Ramos inquit fert tenues, unius palmi, in quibus fructus: folia habet Menthæ similia, quolibet in surculo quinq;, raro uero plura, in circulū sinuatim diuisa, Florem habet cum pallore subalbidum (ita enim ochroleucon interpretari posse uideo) radicem subruffam, oblongam, Helleboro nigro crassiorem, quæ plurimum in usu est.

Plinius uero quinto & uigesimo, Quinquefolium inquit, nulli ignotum. Cum etiam fraga gignendo, cōmendetur. Græci uocant Pentapeton, siue Chamæselinon, siue Pentaphyllon. Cum effoditur, rubrā habet radicem. Hęc arescens nigrescit, et angulosa fit. Nomen a numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum Vite. De Pentaphyllo igitur, hoc est, Quinquefolio hæc habentur. Nullus etiam, quod sciam, his autoribus uetustior, illam pingit. Nam Galenus eius tantum uires, non figuram aperit.

Primū illud in his satis constat, uulgarem illam Leoniceni Quinq; folium, non esse hanc de qua agimus. Nam & illi nec flos albidus, nec in surculis fructus, nec radix rubra, nec crassa, nec inarescens, aut quadratur, aut nigrescit, nec uitis egressum, digressumq; sequitur, sed perpetuo uiret. Hęc si quis neget, herbæ ipsius conspectione conuincitur. Sed & illud quoq; liquido constare arbitror, cum Plinij autoritate, tum Dioscoridis pictura, Pentaphyllon hanc nostram, fructum quoq; ferre: cum etiam fraga gignendo, cōmendari illam scribat Plinius: tum ramos unius palmi tenues, in quibus fructus sint, habere illam Dioscorides referat. Folium uero non esse, quale Leonicenus arbitratus est, ex omnium descriptionibus intueri licet. Nam Theophrastus folium habere illam Viti simile prodidit, & folia omnia quinq;: Dioscorides uero folia illam sinuatim falcatimue diuisa, quolibet in surculo quinq;. Tum in nominibus Pentadactylon illam uocat, quo nomine & Cici quoq;, siue syluestre Sesamum cognominatur, cuius folium palam est Viti simillimum esse: tum Pseudoselinon, quod falsum Apium dici potest. B

Plinius uero Chamæselinon, quasi humile Apium, eadem uterq; ratione cognominant, quod & Apium Viti simile quiddam habere uideatur, & folia ad hunc quoq; modum sinuata, a quorū deinceps numero Quinq;foliū, & Quinq;penna dicta est: quod huiusmodi integra folia, quinq; ab radice emittit: nec foliusculis quinq; (ut quā Pedem coruinū uocari supra diximus) aut uulgaris Leoniceni Pentaphyllon distincta, sed porrectioribus quinq; (ut ita dixerim) angulis, ad Vitis, Apijq; similitudinē in hunc ferme modū effigiata est. Hæc & Pentaphyllon illa est, quæ Dioscoride autore fructus, edit, quæ fraga ab Plinio appellantur, cuius eximiæ a Dioscoride uires Plinioq; traduntᷓ, quæ in Theriacæ compositionibus additur, quæ purgandis domibus adhibetur, cuius radicē plurimū in usu esse, Dioscorides dixit. Quæ si Leonicenus noster, acrioribus oculis inspexisset, nec uilissimā herbam, cuius in medicina nullus usus esset, pro utilissima & celeberrima demonstrasset, nec intempestiue adeo in Pliniū adl…asset. Herba uero illa, quę distincta tria folia habet, quamq; in Italiæ montib. plurimā & cœnobior; hortis satiuā passim fraga ferre uidimus, suū nomen habet. Fragaria ab herbarijs, a Plinio Fraga dicitur. Nec uerisimile cuiq; fuerit, hoc loco Quinq;foliū, tot appellationibus, tot etiā signis demonstrare uoluisse, si Fragariam intellexisset herbā quæ uulgaris est, et quā ipse fraga in superioribus appellasset. Atq; ideo non simpliciter Quinq;foliū fraga ferre dixit, sed copulæ etiā scilicet adiectione descripsit, cum cōmendari illam etiam fraga gignendo dixerit: neq; enim etiā augentem copulā addidisset, nisi & aliā esse herbā, quæ fraga ferret, agnouisset: ut quā ipse prioribus uoluminibus indicasset. His illud adijciendū uidetur (ut minus mirū sit, Quinq;foliū quoq; fraga ferre posse) Fragariam illam nostræ huic Pentaphyllo, de qua agimus, proportione quadā similē adeo esse, ut eiusdem generis cum ipsa esse uideatur. Nam & ipsam hæc cōmentantes obseruauimus, radicē subruffam habere, et digito sæpe crassiorē, et senescentē nigrescere: tum non

C nisi ramusculos quinq; ab radice emittere, raroq; plures, in quib. prima illa foliuscula diuidant.

Duas ergo herbas esse dicimus. Vnam quæ fraga, aut certe fragis similes fructus edat, quæ Pentaphyllon, & Quinquefolium Dioscoridi, Plinioq; uocetur, quæq; ad medicos usus eximia sit. Alteram quæ uulgaris est, & fraga ferat, nulloq; alio, q̃ fructus ipsius nomine designetur: cuius decimoquinto primi & uigesimi uoluminis capite Plinius meminit. Quod si me interroges, quid nam & hodie Quinquefolium hanc esse putem, quamue eius appellationem credam: Dicam quid uestigans inuenerim, atq; ut nihil unq; decernens, sic nihil reticens, quod studiosorũ ingenia ad ueritatis inquisitionẽ mouere, excitareq; possit. Est Venetijs in eo uico, quem Specierium uocant, seplasiarij cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo insi-
„ gniq; sit Aethiopis caput. In ea liber est Herbarius, tanta arte ac diligentia pictus, ut natas pa-
„ ginis illis suis herbas, non effigiatas credas: in eo pictam uidimus ijsdem prorsus quæ hic diximus signis herbam, folijs quinq;, quæ & ipsa quoq; ut pinximus, porrectiores angulos, sinuatosq; haberent. Sed & fructus, quos Fraga dicas, tum ad ipsam herbam latinum nomen Sanicula, Germanicum Sanickel scriptum est: citanturq; inibi, de Sanicula hac scribentes, in Diadimidijs Galenus, & Petrus Hispanus is, qui postea summum Pontificatum gessit, & Ioannes uigesimus primus nuncupatus: eum de medicina librum scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur: tum Ceruiensis Episcopus quidã, & Laudensis Maphæus, & Gilbertus Anglicus, Chirurgi. Ea Sanicula, Pentaphyllon ne sit, cur affirmem non habeo, cur negem non uideo. Hæc habui de Pentaphyllo, Fragis, Sanicula, quæ dicerem, per quæ fateri oportere censeam, non errasse Plinium, sed iucundissimæ herbæ nomen, potestatemq; docuisse.

Iudicium HERMOLAI BARBARI de Pentaphyllis.

Pentaphyllon, & Pentapteron in Theophrasto, Theodorus Quiquefoliam, & Quinquepennã conuertit. Aetius hanc Hermubotanem, hoc est, Mercurij herbam uocari tradit. Aegyptij etiam Dissyphi cognominant. Daci Drocila. Itali Psyllitum, Solotam, & Thebeotin: quanquam corrupta puto nomina. Nam & Therumbros, & Theonestron quoq; dictam inuenio. Radice cum recens est, rubente: nigra, cum inarescit, quadrangula: folio uitis pusillo: augetur, desinitque cum uite: caulibus tenuibus, crebris geniculis. Nomen a numero foliorum. Quidam Græci Chamæzeleon, quasi fruticem terræ uocant. Commendari Quinquefolium fraga terrestria gignendo, Plinius existimat. Ego id, qui uerum esse posit, non intelligo. Nam
D herba ea quæ fraga gignit, Trifolia est, non Quinquefolia, flore candido, non luteo, in Rheticis & Vindelicis alpibus, etiamnum frequens secus uias. Hippocrates duo uidetur nouisse Quinquefolia. Candidum, quod & herbaceum, & procerius est a terra. Nigrum, quod humi-
De hac supra lius. Est & quæ Tormentilla uulgo dicitur Quinquefolio simillima, nisi q septem, non quinq;
folio. 85. habet folia. Potest a nobis Heptaphyllon uocari, hoc est, Septemfolia: ex cuius radice pastillos theriacos (si Dijs placet) officinæ pro uiperarum carne subijciunt: quoniam uiperæ modo, ut ipsi putant, nunquam uisantur.

De rõne noĩs PENTAPHYLLI, Annotatio M. VERGILII.

Nouerunt rura omnia Quinquefolium, soloq; hoc nomine maxime cognitum ubiq; in honore aliquo est. Theophrastus. 9. de Plantarum historia non Pentaphyllon tantũ uocari sua ætate
Pentapetes. dixit, uerũ Pentapetes etiã, facto ab aliquibus illi nomine a pennis auiũ, ut credidit Gaza: ut aũt nos opinamur, quia in quinq; folia se pandit, & extendit. Fecit eadem etiã foliorum forma, ut
Pentatomon. Pentatomon, id est, in quinq; partes diuisum diceretur. Sic Pentadactylon, q ut in hominis ma-
Pentadacty- nu quinq; digiti sunt, sic in ea planta totidem foliorum diuisiones. Pseudoselinon dictum etiam,
lon. quod Apiũ mentiatur, sitq; illi in foliorum sectionibus illis quadãtenus simile. Quæ itidem illi a
Pseudoseli- gentibus aliæ appellationes fuerunt, aliquã huiuscemodi caussam habuerũt. Quales Callipeta-
non. lon, et Xylopetalon sunt, a foliorum specie & duplicitate factæ. Quemadmodũ uerisimile est, in barbaris illis latere incognitã modo nobis, ex figura, aut uiribus eius rõnem aliquã. De radice, folioq; eius lib. 9. de plantarum historia agens Theophrastus, addidit, nigrescere Quinq;folij radicem effossam, siccatamq;. Quod a Dioscoride ideo dictũ non est, quoniã satis fore sibi hic scriptor credidit, si qualis ea esset cum foderetur, dixisset. Post id enim tempus medicis certo loco signatã, seruari relinquebat. Adiecit etiã Vitigineum Quinquefolij folium esse, non quantitate (pusillum enim est) sed colore & forma, & quasi naturã Vitis sequeretur, augeri simul, & tabescere cum ea, caules per terrã spargi graciles, crebras, habentes, ut ille ait κνήμας, non crura, sed a cruris humani forma inter duos geniculos interualla, quæ κνήμας ille, qua diximus ratione uocat. Videndum illud etiã, quomodo hic Menthæ, ille Vitis folio Quinquefoliũ esse dicat. Nobis male inuicẽ comparari posse plantarũ illarum folia inter se uidentur: quemadmodũ & floris color in pallido albus, simul & auri flauo colore dici. Hoc tamen non adeo difficile, ut illud. Videmus enim aliquando in pallore hominis utrunq; colorem illum.

DE PENTAPHYLLI temperamento. A

Pentaphylli radix, ut inquit Galenus. 8. simplicium, arefacit in tertia distantia. At neutiquã acuta est, ideo ualde utilis perhibetur. Est namq; partium tenuium.

VIRES EIVS ET IVVAMENta ex Dioscoride.

Ius radicis decoctæ ad tertias, si in ore contineat, dentiũ dolores sedat.

Putrida oris ulcera, collutione sistit.

Arteriæ scabricias, gargarizatu læuigat.

Contra alui profluuia, & dysenterias auxiliatur.

Item articulorum, coxendicumq; cruciatibus potum.

Cocta in aceto & illita, serpentia ulcera cohibet. Strumas, tumores, duricias, abscessus, & distentiones discutit.

Ignes sacros, reduuias, condylomata, psorasq; sanat.

Teneræ radicis succus contra iocineris pulmonumq; uitia prodest. Item aduersum uenena.

Cum hydromelite autem, uel diluto uino, et piperis exiguo, bibũtur folia contra febrium circumitus. In quartana quidem quaternum ramulorum, in tertiana uero ternum, in quotidiana unius.

Tricena quoq; folia, tricenis pota diebus, comitialibus prosunt.

Foliorum succus, tribus cyathis aliquot dies potus, celerrime regio morbo medetur. B

Illita cum melle, & sale, tam uulneribus, q̃ fistulis remedio sunt.

Enterocelicis auxilium præstant.

Quinquefolium sanguinis profluuia & potu & illitu sistit.

Ad expiationes, castimonias, & sanguinis eruptiones inciditur.

EX IOANNE VIGONIO.

Pentaphyllon uirtutem habet exiccatiuam uehementer: tamen caliditatem manifestam, non uidetur participare.

AVTORES.

Theophrastus, lib. 9. cap. 18.
Dioscorides.
Plinius, lib. 25. cap. 9.
Apuleius.
Leonicenus.
P. Collinutius.
Herm. Barbarus.
Marcellus Vergilius.
Galenus. 8. Simplicium.
Ioannes Vigonius.

Chelidonia.

C

D

Schölkraut.

DE CHELIDONIO Rhapsodia XLII.

¶ Nomenclaturæ

Græcæ, χελιδόνιον. παιονιά κραταιά. γλαύκιος. πάνδοξον ῥίζα.

Latinę, Chelidoniū, siue Chelidonia, hoc est, Hirundmaria maior.

Germanicę, Schöltkraut. Schölwurtz. Schwalwēkraut dz groſ.

PLACITA AVTORVM de Chelidonia.

Historia Chelidoniæ ex DIOSCORIDE, lib. 2.

CHELIDONIA duplex est, Maior, et Minor. Maior caule est cubitali, aut altiori, surculoso, folijs Ranunculi, multis, molliori-bus tamen, & colore cæsis. Flore Violæ albæ, secundū singula folia pro-deunte. In ea succus croci, mordax, acris, & aliquantulū subamarus, gra-

A uiter olens. Radix superne singularis, in multa crocea capillamenta fibratur. Siliqua ceu corniculati Papaueris, tenuis, longa. In qua semen Papauere maius recluditur.

De MINORE.

Minor herbula est, stolonibus constans, sine caule, folijs Hederę, multo rotūdioribus & minoribꝰ, teneris & subpingibus. Radices habet cōplures, pusillas, in granorū tritici modū, aceruatim cōgestas, quarū tres, aut quatuor in longitudinem exeunt. Iuxta aquas nascitur.

Theophrastus de Hirundinaria lib. 7. cap. 12.

Hirundinaria, quæ aduentu hirundinis suum excitat florem, hæc partim naturalem, partim fortuitam habere caussam apparet.

Historia Chelidoniæ ex Plinio lib. 25. cap. 8.

Animalia quoq; inuenere hærbas, inprimisq; Chelidoniam. Hac enī hirundines, oculis pullorum in nido restituunt uisum, ut quidā uolunt, etiā erutis oculis. Gña eius duo. Maior fruticoso caule, folio Pastinacę erraticæ ampliore, ipsa altitudine duorū cubitorum, colos albicans, flos luteus. Minori folia Hederę rotundiora, minus candida. Succus croci mordax, semen Papaueris. Florēt aduētu hirundinum, discessu marcescunt.

De temperamento Chelidoniæ.

Abstergendi uim habet, & satis calefaciendi, & succus acidus est.

Vires & iuuamenta eius ex DIOSCORIDE.

Succus in æreo uase cū melle prunis decoctus, oculis claritatē adfert. B

Folijs, caule, radice succus exprimitur, ineūte æstate, et siccatus in umbra digeritur in pastillos.

Radix cum aniso, & uino albo pota, medetur regio morbo, & ulceribus quę serpunt. Imposita cū uino, aut mādu cata, dentiū dolorē sedat.

EX IOANNE VIGONIO.

Chelidonia est calida & sicca in tertio, & ualde oculorum iuuatiua. Ideo uirtus eius in collyrijs acuētibus uisum perutiliter imponitur. Et eiꝰ succus intra dentes impositus, eos intra spaciū tēporis facit cadere. Et radix eius est minoris exiccationis, uirtutē habens attrahendi, & resoluēdi. Ideo dolori dentiū ex frigida caussa caussato, prędicta radix aliquantulū contrita, & aceto irrorata, dentibusq; tenta, pręsentissime medetur.

Ex PLATEARIO.

Chelidonia est calida & sicca in quarto gradu.

Cum in receptione reperitur, radix, non herba poni debet.

Radix per tres annos potest seruari in magna efficacia. Ex qualitatibus, & substantia, uirtutem habet dissoluendi, consumendi, & attrahendi.

Ad purgandum caput, & uuluam repletam ex frigido humore, radices bene tritæ in uino coquantur, & patiens per os fumum recipiat, inde reliquo utatur pro gargarismate.

Contra colicam passionem herba trita, & in uino cocta superponatur, uel spongia infusa in uino decoctionis, uel puluis eius radicis sæpius superponatur.

Ad menstrua prouocāda, & matricē mundificandā, fiat fomentū sępius ex aqua decoctionis eius.

Ad cancrum oris uel ossis, uel neruorum, puluis radicis eius cum puluere rosarum conficiatur cum aceto, et decoquatur usq; ad mediocrem spissitudinem ad modum sinapis, & inunganturparteis cancrosæ, multum confert.

Contra fistulam puluis eius cum capitello conficiatur, & ori fistulæ immittatur.

C

Gauchheyl männlin.

D

De ANAGALLIDE Rhapsodia XLIII.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, ἀναγαλλίς. αερῖτις. αἰγῖτις. σαυρῖτις.
Latinæ, Anagallis. Aëritis. Sauritis. Sanguis oculi.
Germanicæ, Gauchheyl.

QVEMADMODVM Consolidæ nomen multis adeo herbis familiare est (nominatim enim quinque eius species perstrinximus) ita & Anagallidis nomine, quibusdam Auricula muris, uel Pilosella uenit: quibusdam ea quæ Morsus gallinæ, uel uulgo Ippia uocatur. Quidam alias etiam designant eius species, quæ me prętereũt. De genuina tamen Anagallide sic habet. Sup.fol.77. & seq.

Εἰκὼν Anagallidis ex Dioscoride lib. 2.

Anagallidis duo sunt genera, quæ tantum flore distant. Nam quæ ceruleo flore est, fœmina dicitur: Mas, quæ phœniceo. Frutices sunt parui in terra iacentes: folijs in quadrangulo, caule pusillis, subrotũdis, ad Helxine folia accedentibus: semine rotundo.

A

B

Gauchheyl weyblin.

Nec alia fere Plinius, & Serapion. Herm. Barbari Corollarium, quoniam ad excussionem prioris erroris facit, subscripsimus. Pli.li.26. ca.7.

Corollarium Barbari de Anagallide.

Frutice tenero Anagallides, non altiores Palmo nascuntur in hortis et aquosis. Prior floret cerulea. Mirum, quod fœminam pecora uitãt: aut si decepta similitudine (flore enim tantũ distant) degustauere, statim eam quoque (asyla, siue, ut alij codices scripsere, casyla uocatur, a nostris ferus oculus) in remedio quærunt. Præc[illegible]itur effossuris, ante solis ortum, priusquam quicquam aliud loquantur ter salutare eam, tum sublatam exprimere, ita præcipuas esse uires. Anagallin Dioscorides Sauritin quoque dici perhibet. Sunt exemplaria in quibus Gauritis, non Sauritis legatur. Hippocrates Anagalgalin dicendo, utilem mordendis & assiccandis ulceribus Anagallidẽ uidetur intellexisse. Aetius Nycterida herbam ad oculorum albugines comprobat, pro Anagallide ut puto accipiendam reliquit: quandoquidẽ & Nycteritis a Dioscoride uoca[illegible]r. Errant qui Passerinam uulgo dictã, florem candidum ferentem, Anagallida existimant. Quemadmodum et qui Myosotin, id est, muris Auriculam pro Anagallide compictam præ-

ferunt. Anagallidem phœniciam, a colore Paulus Aegineta Corallium quoq; dici meminit. De quo & compositioni datum nomen, quod Diacorallin. Quanq; & pastillus est hoc cognomine: sed in eum lapis Coralius, non hæc herba sumitur.

De Anagallidis temperamento.

Vtraq; & mitigandi, & abstergendi uim habet, quiddam etiam subcalidum, & trahens.

VIRES eius & IVVAMENTA ex DIOSCORIDE.

Inflammationem arcet.
Adactos corpori aculeos extrahit.
Nomas cohibet.
Succus caput gargarizatu purgat.
Et naribus infusus, dolorem dentiū lenit, si in aduersam narē inijciat.
Argema cum melle attico emendat.
Retusæ oculorum aciei auxiliatur.
Contra uiperarū morsus, iocineris & renū uitia, ex uino bibere ,pdest.
Tradunt eam quæ cæruleum ædit florem, prociduam sedem reprimere. Quæ uero phœniceum, illitu euocare.

AVTORES.

Dioscorides, libro secundo.
Plinius libro. 26. capite septimo.
SERAPION.
Herm. Barbarus.
M. Vergilius.

Rattenblůmen.

C

De NIGELLA. Rhapsodia XLIIII.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, μελάνθιον. μήκων ἄγριον. μήκων μέλαν.
Latinę, Nigella. Gith.
Germanicę, Ratten.

Placita autorum de NIGELLA.

Historia Nigellæ ex DIOSCORIDE libro tertio.

EXIGVVS frutex est, sæpe binos palmos excedens. Folijs ut Senetionis minutis, sed multo tenuioribꝰ. Capitulo in cacumine tenui, ceu Papaueris oblongo, intercursantibus intus membranis. Quibus semen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inspargitur.

PLINIANA Nigellæ historia lib. 19. cap. 8. lib. 20. capite. 17.

Gith pistrinis, Anesum, et Anethū culinis & medicis nascuntur. Gith ex Græcis alij Melanthion, alij Melanspermon uocant. Optimum q̃ excitatissimi odoris, & q̃ nigerrimum.

Επιγραφή Nigellæ per Hermolaum Barbarum.

MElanthion, quod & Melanspermon, & Melāthe interim ab Hippocrate uocat: & a Theophrasto, ut Theodorus existimat, Anthemō, siue Anthemion, Nigellā interpretatus. Quanq̃ Anthemon oīno alia species est, q̃ Melanthion, siue Gith, siue ut Palladius, Giddi. Nam & Melanthemon Chamęmilon est, Melaniō uero nigra Viola. Optimum Gith, q̃ excitatissimi odoris, & q̃ nigerrimū. Culices suffitu necat, & muscas. Succum eius largius sumēti, uenenū esse,
D mirari licet: cū semen ipsum, inferiorem crustam panis, cereali sapore condiat gratissime. Aliud oīno genus uidetur esse Gith, q̃d in segetibus passim nasci cernit: & Pseudomelanthion uocari potest, & Githago, folijs fere Porri oblōgis, flore purpureo, semine ac toto frutice maius q̃ Melanthium, nec odoratū. At uerum Gith, de quo præsens Dioscoridi mētio est, folium habet Fœniculi, Senetionisue, florem ceruleum. Odor semini iocundus, nec ubiq; prouenit. Hippocrates Cyprium cōmendat. Alia est herba Melandryum, in segete pratisq; nascens, albo flore, odorata, cuius cauliculum iocineri tritum, ex uino uetere probant.

Marcelli Vergilij annotatio in eandem Nigellam.

VIdent Maio & Iunio mēsibus in pratis, sepibus, limitibusq; omnibus nascentē rura oīa Nigellā: nihilq; eo frutice frequētius, simul & uilius. Quondā grato sapore panē Nigellæ semen cōmendabat. Inspergebatur em̃ ante cocturā illi tritum, quemadmodū & Papaueris: non aliter q̃ & nos modo dulciarijs potius q̃ pani Anisum miscemus. Quod in Nigella merito miretur aliquis, sagacis naturæ artificiū est, in conformandis eius uasculis, quibus concipit, maturatur, & seruat semen, colore nigrū, Panici seminis magnitudine. Sunt ea uascula longe papaueraceis minora, nec in mensura sua, ut illa longa. Nullā præterea habent qualē Papauera in summo stellā, sed latiorem umbilicū: neq; intus eodē modo discurrentes membranas seminū locos dissepientes. In Papauere em̃ sulcorū modo intercidente, quasi aggere quodam canales sunt: in Nigella per mediū transeuntes, quasi parietes, quibus loculamenta illa seminū diuiduntur. Est illud discrimen etiā, quod singula in singulis Papauerū caulibus uascula sunt, in Nigella numerosiora: ut quod numero seminū in singulis uasculis deest, uasculorū numero expleat. Solaq; hæc uasculi forma fecit, ut syluestre & nigrū Papauer a quibusdam Nigella diceretur. Græci a colore seminis Melanthion, & eorum exemplo latini Nigellam nominauerunt.

De Nigellæ temperamento.

Calefacit, ut inquit Galenus septimo Simplic. & arefacit iuxta tertium ordinem, uideturq; esse partium tenuium.

Vices eius & iuuamenta ex Dioscoride. A

Capitis doloribus illitum fronti subuenit.
Discutit recentes oculorum suffusiones, tritum ex Irino, & infusum naribus.
Tollit lepras, lentigines, duricias, tumoresq; uetustos cum aceto illitũ.
Circumscarificatos clauos excutit cum uetere uino impositum.
Dentium doloribus decoctum cum aceto & teda prodest.
Teretes uentris tineas expellit, perunctо ex aqua umbilico.
Destillatione laborantes adiuuat, tritum in linteo, & olfactum.
Vrinam & menstrua ciet, multis diebus sumptum.
Et lac extrahit.
Difficultatem spirandi cum uino potum leuat.
Phalangiorũ morsibus ex aqua drachmæ pondere haustũ auxiliatur.
Incenso serpentes fugantur.
Tradunt largius epotum, enecare.

EX PLINIO.

Medetur serpentium plagis, & scorpionum.
Illini ex aceto & melle reperio, incensaq; serpentes fugari.
Bibitur drachma una contra araneos.
Distillationem mirum discutit, tusum in linteolo, & olfactum.
Idem præstat radix manu tenta.
Capitis dolores illitum ex aceto, & infusum naribus. B
Cum Irino, oculorum epiphoras, & tumores.
Dentium dolores, coctum cum aceto.
Defficultates spirandi, addito uino potum.
Duricias, tumoresq; ueteres, & suppurationes illitum.
Lac mulierum auget, continuis diebus sumptum.
Colligitur succus eius, ut Hyoscyami.
Similiter largius uenenum est, quod miremur, cum semen gratissime panes etiam condiat.
Oculos quoq; purgat, urinam & menstrua ciet.
Quinimo lintheolo alligatis tantũ granis. 30. secundas trahi reperio.
Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina.
Culices suffitu necare, item muscas.

EX MARCO CATONE cap. III.

Si bouem, aut aliam quãuis quadrupedem serpens momorderit, Melanthij acetabulum, & quod medici uocant Smyrneum, contrito in uini ueteri hemina: id per nares indito, & ad ipsum morsum stercus suillum apponito. Et idem hoc, si usus euenerit, homini facito.

EX COLVMELLA, lib. de re Rustica, lib. 6. cap. 32.

Interdum & fastidio ciborum languescit pecus. Eius remediũ, ge-

C nus seminis, quod Gith appellatur. Cuius duo cyathi triti, adiunguntur olei cyathis tribus, & uini sestario, atque ita faucibus infunduntur.

EX VIGONIO.

Nigella est calidæ & siccæ complexionis in tertio: & contrita cum melle, & felle taurino, alöeque, & more emplastri super umbilico imposita, lumbricos puerorum interficit.

EX PLATEARIO.

Semen Nigellæ colligitur, & per decem annos seruatur. Est autem subnigrum, & subamarum, & rotundum, & planificatum: unde uirtutem habet diureticam, ex amaritudine, dissoluendi, consumendi, ex qualitatibus suis.

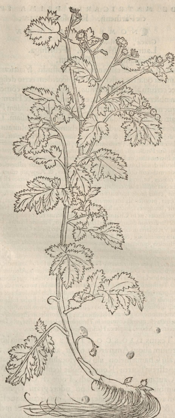
EX AVERROE quinto Colliget.

Scaunix, est Nigella, calida & sicca in tertio gradu. Et significat hoc, quia est in ultimitate amaritudinis cum subtilitate. Et ligata in panno lineo, ualet odorata ad reuma frigidum, & occidit uermes: & dissoluit inflationem, & eradicat uerrucas, & producit cum passo menstrua, & facit erigere membrum.

D AVTORES.

Plinius, libro. 19. capite. 8.
libro. 20. capite. 17.
Dioscorides, lib. 3.
Mar. Cato, capite. 111.
Columella de re rusti. libro. 6. capite. 32.
Ioannes Vigonius.
Platearius.
Auerrois. 5. Colliget.
Hermolaus Barbarus.
Marcellus Vergilius.

A

B

Mettram.

C

DE MATRICARIA PRIMA SPEcie Parthenij. Rhapsodia XLV.

NOMENCLATVRA

Græcæ, παρθένιον.
Latinæ, Matricaria. Febrifuga.
Germanicæ, **Mettram.**

NEBVLAS & caliginem nobis offudit, Matricariæ nouitium uocabulum, ut quæ hæc esset apud Dioscoridem certo designare nequiremus: nec certum aliquid habemus, nisi quantum ex cōmentarijs Neotericorum obseruauimus, id est, ex Pandectario, & Hermolao Barbaro. Vterque tria eius genera facit. Quorꝫ primum quidem Pandectarius Artemisiam uocat. Secundam Tanacetū, uel Athanasiam. Tertium uulgatā Matricariā. Barbari iudiciū in Helxine herba posuimus, q̊d sic hēt.

Helxine duplex Dioscoridi, & omnino autoribus. Altera Parthenion, altera Cissanthemos ab Hederæ folijs uocata. Plinio item duplex, sed aliter. Altera de qua hic agitur Parthenij & Perdicij, siue Perdiciadis cognomine: quoniam perdices hac præcipue uescantur. Folia tamen ei non Mercurialis, ut Dioscorides, sed mixtæ similitudinis, Plantagini & Marrubio tribuit, cauliculis densis lanas infici, semina in capitibus lappaceis adhærescentia uestibus: a quo & Helxinem dictam uolunt. Hanc Aeoliæ gentes, & Aegyptij edunt. Crassas, plurimasqꝫ habet radices, ut inquit Plinius. Altera idem autor inquit, uerior est Helxine, cui radix foliosa, ex qua similis malo carduus seminis plenus extuberat. Seminalis Acanus a Theophrasto dictus, cuius inciso summo uertice, lachryma erumpit iocundi saporis, Acanthica Mastiche uocata, proptereaqꝫ adulterium ex ea fit, ut diximus. Germinat, atqꝫ floret æstate folio, & caule, lanugines spinosas habens. Hæc Plinius. Nos hanc non Helxinem, sed Iximem uocari credimus: ut in Chamæleonte candido dictum est: quanqꝫ porro prior Helxine Perdicion, & Parthenion dicatur. Aliud tamen intelligo, Plinium secutus, Perdicion, quæ a
D nostris herba Vrceolaris uocatur, ab alijs Astericum, folio similis Ocimo, nigrior tantum, nascens in tegulis parietinisqꝫ: ob id & Parietaria, & Muralium, & Muralis uulgo dicta, et Vineago: & Parthenion, quoniam a Minerua in somno contra præcipitia lapsusqꝫ monstrata est Pericli Atheniensium principi, cum uernula ei charus ex altitudine cecidisset, Splachnoptes appellatus. Turtures, columbæ, gallinacei annuum fastidium deducere dicuntur Helxina pasti, autor est Plinius. Triplex igitur inuenio Parthenium. Vnum folio Coriandri, quæ Amaracus a Galeno, Parthenium a Dioscoride nominatur, uulgo Matricaria. Alterum folio Mercurialis, ut Dioscorides hoc loco, siue Plantaginis & Marrubij, ut Plinius, quę dicitur Helxine, ac de ipsa hic agitur. Tertium folio Ocimi, quæ Parietaria, & Muralis uocetur: de qua mirū est Dioscoridem nihil præcipere, quod sciam. Nisi quis eum dicat sub Helxine hanc quoqꝫ accæpisse: quoniam hirsutula sit, & adhærescat uestibus, nec a Mercurialis herbæ folijs omnino multum distet, præterqꝫ ꝙ Mercuriali serrata leuiter ea sunt, Parietariæ non sunt. Sunt qui & Mercurialem ipsam Parthenion quoqꝫ dicant Helxinem, ut Dioscorides in Myosotide scriptū reliquit. Etiam Alsine dicta est. quanqꝫ corrupte in Theophrasto legitur Asine, ubi Theodorus Volucrum interpretatur, arbores amplexu Hederæ modo strangulantem.

Textus DIOSCORIDIS de Parthenio lib. 3.

Parthenium aliqui Amaracon uocant, alij Anthemida, alij Leucanthemon, alij Chamæmelon, alij Chrysocalin, alij Melabathron, nonnulli campestrem florem. Romani Solis seculum, aliqui Millefolium, Ethrusci Cautam, Aphri Thamath. Folijs est Coriandri, tenuibus, flore per ambitum albo, intus melino, odore graui, sapore amaro. Siccatum cum aceto mulso, aut sale potum, non secus atque Epithimum, & bilem, & pituitam detrahit. Suspiriosis prodest, & melancholicis. Herba sine flore a calculosis, & anhelatoribus magna utilitate bibitur.

Valet decoctum ad insidendum in duricia uuluarum & inflammatiobus. Illinitur sacro igni & collectionibus cum flore. A

COROLLARIVM HERMOLAI BARbari, super eodem Parthenio, quod similiter nostræ Matricariæ adstipulatur.

Parthenij flos odorem habet Mali. Nascitur in sepibus: Matricariam dici eam multi putant. Sunt qui Cotulam appellent. Nam & ipse Dioscorides testatur ab Ethruscis uocari Cautam, unde Cautula deducitur, ac deinde Cotula. Sed & Leucanthen, et Tamnacum Plinius hanc appellat. Nisi librariorum menda sit, Tamnacum pro Amaraco scribentium. Nam & Amaracus a Dioscoride uocatur: nec aliter a Galeno, atq; Paulo. Celsus apud nos * Pallecium, & Muralium appellat. ut Plinius intelligit. Ego Celsum de alia Parthenio Muralium dixisse autumo: quæ non in sepibus, sed in muris, parietibusq; nascitur: ob id & Parietaria uulgo nominata, ut in Helxine docuimus. Est & Parthenis pro Artemisia: quanq; sunt qui Artemin legant, non Parthenin, castigando protinus errore medicorum: qui Parthenion, de qua modo loquimur, Artemisiam esse uoluerunt. Apud Hippocratem quæ sit herba Parthenion cognomento Microphyllon, hoc est, Paruifolia, dubitatur a Galeno: qui Dioscoridem pro Helxine, aut etiam Mercuriali capiendum existimasse scribit. Sed quid si eam pro Artemisiæ secundo genere Hippocrates intelligit, cuius minuta folia traduntur? aut etiam pro Matricaria, de qua hic agitur, quæ folijs Coriandri describitur?

Alias * Pelecynum.

M. VERGILIVS de differentia Parthenij a Perdicio, & Chamæmilo uulgato.

Alia hæc Parthenion est ab ea quam Celsus lib. 3. Perdicion uocari etiam tradit, reprimereq; simul, & refrigerare. Illa Helxine muralis, & Perdicion dicta: hæc pluribus ab Anthemide inuentis appellationibus, similis, congenerq; illi credenda est. Illa a Nicandro in Theriacis uenenatis mederi prodita: hæc sanandis suspirijs, atræ bili, calculosisq;, inflammatis, duratisq; muliebribus locis apta. Hæc Chamæmalo similis, flore per ambitum candido, in medio luteo, illa Mercurialis herbæ folijs descripta: & ne longiores simus, notis omnibus inter se diuersæ, solo eodem nomine legentes fallunt. Fallit autem non nomine, sed re Parthenion, tam similis Chamæmalo, ut pro ea sæpius ab imperitis carpatur. Habet enim illi similem paulo minus q̃ in cunctis florem. Differt magnitudine, quæ in Parthenio amplior undiq; est. Differt & figura: q̃ coloribus in utriusq; flore paribus Chamæmali flos in medio tumet, & in altum erigitur: folia uero ad terram inflexa descendunt, in Parthenio folia medio exæquata per ambitum stant. Nobis ex his quæ diu obseruauimus, inclinat animus, Chamæmalo congenerem esse: & ut in plærisq; alijs fit, nota aliqua priuatim ab alijs dispesci, quæ in Parthenio hac uirosus odor est. Quemadmodum in Bouis oculo, quæ mox dicenda erit, sola magnitudo, qua a Parthenio hac illa distinguitur. B

Verum & hæc sententia Barbari repugnatores habet suos, & sunt qui falsum existimēt ex similitudine floris, quæ est Matricariæ, cum Chamæmilo. Nam Serapion inquiūt, priorem pro Chamomilla speciem recipit, hoc est, Anthemida. Et quæcūq; in capit[o] de Chamómilla ex Dioscoride adfert, ea sunt apud Dioscoridem de Anthemide dicta: quamq; ambarum herbarum descripti[o] indicet, eas omnino esse unius speciei, & qualitatis. Nam odorem pomi spirare ipsas, nomen indicat Chamæmilon, hoc est, agreste pomū, flores in ambi[tu] albos, intus aureos habentes. Quare siue Matricariam, pro altera specie capiamus, hoc est, pro Parthenio, ut Hermolaus credidit, siue aliam herbam quamcūq; similem Chamomillæ, certe eas esse consimilis prope effectus, necesse est.

Sententia cuiusdam docti uiri.

COLLVCTATIO NICOLAI LEOniceni, & P. Coll[e]nutij de Parthenijs.

Leonicenus lib. de Erroribus Medicorum, Parthenium (inquit) scribit Plinius lib. 21. apud Celsum uocari Perdicium & Muralium. Deinde subiungit easdem Parthenio, quod Mulalium

C

Chamęmilon. Cotula. Helxine. Parietaria. Paritaria. Parietaria refrigerat.

appellatur, uires, quas Dioscorides alteri Parthenio adscribit, quod Chamæmilon alio nomine dicitur, quoniam parum folijs & flore, ab herba Chamæmilo differt. Hanc autem Parthenion, Chamæmilo similem herbam, nonnulli ex recentioribus medicis Cotulam appellant. Sed hæc Parthenium non uocatur a Celso Perdicium atq; Muralium, sed altera potius quæ Helxine, & simul Perdicium, ac Parthenium quoq; nuncupatur, a latinis autem Parietaria, & Muralium dicitur: quia passim in parietibus, seu muris nascatur. Nostro quoq; æuo uulgo una litera dempta, pro Parietaria, Paritariam uocant. Hanc eandem herbam, siue Muralium, siue Parietaria dicatur, commemorat Celsus, suo de Medicina tertio, inter ea quæ uim habent reprimendi, simul ac refrigerandi. Quæ sane facultas ei Parthenio, quæ Perdicum, & Parietaria appellatur, non autem alteri, quæ etiam Chamæmilon dicitur, ab omnibus fere medicinæ autoribus adscribitur. Hæc enim sunt de eadem Dioscoridę uerba. Habēt folia astringendi atq; refrigerandi facultatem. Nec de ea aliter Paulus atq; Galenus tradiderunt. Ipse pariter Plinius libro.22. eandem & Parthenium, & Perdicum quoq; nominari confirmat.

PANDULPHUS COLLINUTIUS.

Tria genera Parthenij.

In explicandis Plinij de Parthenio (ut ipse putat) erroribus, in magnos Leonicenus errores incidit, ut ex herbarum ipsarum descriptionibus, differentijsq; cognoscere licet: quas intellexisse, distinxisseq; Plinium, Leonicenum uero confudisse, per illarum ignorationem intelligemus. De ijs igitur sic agemus. Tres herbas Parthenij nomine nuncupatas.21. &.22. uolumine scribit Plinius (nam de quarta quæ Mercurialis est, sermo nunc nobis non est) hisq; omnibus, suas quibus pollerent uires adscripsit. Ex eorum (ut est uidere) sententia, quas tam multos enumerat, prima quæ Parthenium, Leucanthis, Thamnacusq; a Græcis, a nostris, & Celso Pelecynum, Muraliumq; uocetur, in hortorum sepibus nascens, flore albo, odore mali, sapore amaro. Alteram quæ Helxine, & Siderites, & Perdicium, ab aue cognominatur: folia habens mixtæ similitudinis Plantagini & Marrubio: cauliculos densos, leuiter rubentes, semina in capitibus lapaceis, adhærentia uestibus, unde Helxinem dictam uolunt. Tertiam quæ itidem & Perdicum, & Astericium, a nostris uero herba Vrceolarum dicitur, folio similis Orymo, nigrior tm̄, in tegulis, parietinisq; nascens. Has Parthenij differentias si Leonicenus cognouisset, simulq; & diligentius Celsum, & dilucide ista scribentem Plinium, & suum illum Dioscoridem inspexisset, non temere adeo obstrepuisset. Quod ut plene intelligere possint studiosi, ego eas quæ sint aperiā, disceptandoq; proponā, ijs locum faciens, qui ueriora contulerint.

D

Leucanthis. Thamnacus, Muralium. Pelecynus. Genseminū. Amaracum.

Prima quidem a floris candore Leucanthis, & a fruticis, cespitisq; densitare Thamnacus nomen accepit. Eadem a Celso (in his forte libris, quos de agricultura scripsisse illum constat) siue ab odoris suauitate, siue quod unguentis flos aptissime conueniret, Muralium dicta est, quasi Myralium, y, psylon in, u, nostrum uerso, quod ueteres (ut Murrha, Murena, & Mure) frequentissime usurparunt, & familiare esse latinis scribit Cicero. Pelecynum idem ex eo cognominasse uidetur, quod frutex ipse odoris suauitate, ad se pelliciat. Siue, quod, ut Pelecynus quoq; herba, quæ in segetibus nascitur, adminiculo indigens hortorum, sepibus subrepat: quod nostro quoq; æuo fieri, hominum uidemus industria. Hanc nos uulgo Genseminum uocamus, flore albo, odore mali, sapore amaro. Hęc est illa Parthenium, quam rectius fortasse Amaracum dixere quidam, quæ sub ipsa quiescentē Ascanium, floribus, & dulci aspirans complectitur umbra. Vnde laudatum illud Co insula quondam confectum unguentum, quod Amaracinum, Samsuchinumq; dicebatur. Vnde forte in Gensemini uocabulum uulgus deflexit, ut non aliud fruticis uel herbæ genus intellexisse illos apud Dioscoridem putem, qui Parthenium Amaracum dixerunt. Alioqui si ea Dioscoridi Parthenium est, quam Cautam uocare Etruscis tradit, quo pacto tam breuis herba umbra complexū puerum, dulciq; scripsisset insignis uates? Cum Cautam ipsam nec umbræ ob breuitatem idoneam, nec odoris unguentiue oblectamento ob florum graueolentiam esse plane omnes intelligant. Melius uero, eodem Dioscoride autore, & Chamæmilum, & Anthemida quosdam uocasse illam, quæ Cauta dicitur, fortasse quis putet: cum inter Chamæmili species, quas esse tres prodidit, collocetur.

Duæ Cotæ.

Duas etenim, quæ nunc etiam Cautæ, uulgo Cotæ dicantur herbas, unā quæ sana cognominetur, & a quibusdam Millefolium, non recte dicatur, nos Leucanthemon Plinio dictam 21. uolumine credimus, Abrotono odore similem, & flore albo, foliosam, suspiriosis utilem. Alteram Chamæmilo similiorem, quæ ab odoris fœditate putidæ cognomētum ferat. Potuit & Dioscoridis Parthenium Millefolium hoc esse, si non illi Coriandri folia adscripsisset. At secunda Parthenium ijsdem quibus a Plinio pingitur signis, plurima inspicitur in aruis, stipulisq; nascens, folijs fere Mercurialis: cuius semen asperum, nigrumq; perdices appetant. Eam quando semina inambulātium uestibus hæreant, ut græcorum quidam Helxinem dictam uoluerunt, Romani herbam Lapariam. Sic uulgus quoq; per hęc tempora Grapellam nuncupat,

quasi a rapiendo Rapellam dicas. Tertia uero est ea, quam ex eo quod folia caudiculis stellæ instar circumherentia habeat, Astericum dicitur: & quod ipsa rapaci quadam lanugine hærere uestibus possit, a Dioscoride dicta Helxine uidetur. Quod uero tergendis urceolis, uitreisq; uasis experimento sit efficax, a Plinio Vrceolaris, a nobis uulgo quoq; Vitriolum dicitur. Quod ue ro muris, parietibusq; nascatur, a Celso Muralis, 2. de medicina libro, a nostri temporis Medicis recte Parietaria dicitur. Mineruæ sacra, atq; ideo Parthenium dicta, quod eam dea somno monstrauerit. A

Vides, ut in nullo deceptus Plinius, si qui illū legant, intelligāt, ab erro re uindicet? Vides iam conuoluuli huius nostri manifestā calumniā: ut sese suo cum Dioscoride uelut in Pampino contorqueat? Qui suā Parthenium & Chamæmelum uocet, & Solsequium & Millefolium uocari a Romanis affirmet: quibus quidem appellationibus absurdius nihil dici potest, apud eos etiam qui uel mediocriter hærbariam attigerunt: qui & propria illa esse diuersissimarum prorsus a Parthenio hærbarum nomina non ignorant. Et Leonicenus in primo quidem Parthenij genere, pro Pelecyno, quod ueteres & impressi habent codices, Perdicium scribit. In tertio pro Murali, Muraliū ponit. Et quod de Murali in. 2. de medicina libro Celsus scribit, hic de Muralio in. 3. scribere illum impudēter affirmat. Tum pro Leucanthe candidi floris hærba, unde & nomen, Cotam nescio quam, Cautam, ut arbitror, Dioscoridis uertens, autumāt: nō albo flore, sed luteo, candidis foliusculis coronato: non odore mali, sed Abrotani, ut PLINIVS, uel insuaui ac tristi: si eam quæ Putida cognominatur intelligit. Et iam quod Plinio primus obiecerat, in Nicolaū ipsum, uehementiusq; aliquanto retorqueri possit: qui non hominū modo, & rerum similitudine, sed græcę quoq; eruditiōis opinione deceptꝰ, plurima intemperanter effudit. Hactenus Collinutius. B

Sunt qui Febrifugam appellant, alio nomine & Centauream maiorē: quod an ita habeat, disputatum tantum proponimus, ut ansam præbeamus doctioribus, plura de ea herba disquirendi.

VIRES EIVS ET IVVAMENTA

Matricaria herba Absinthij & Centaureæ uires habet, & uel comesta, uel uentri cataplasmata, uentris tormina discutit. Ante accessionem in uino cocta, & comesta, febrem depellit. Pellit menstrua, uermes & urinā.

AVTORES.

Dioscorides libro tertio.
Herm. Barbarus.
M. Vergilius.
Nicolaus Leonicenus.
Pand. Collinutius.
Pandectarius.
SERAPION.

Reynfarn.

De Tanaceto Secunda specie Matricariæ & Parthe- niorum, Rhapsodia XLVI. A

TANACETVM herbam uulgarem, posteriores Medici omnes Apium rusticum, Matricariam mediam, Artemisiam domesticam, & Herbam S. Mariæ appellant, Germanicæ, **Reynfarn. Wurmkraut. Baurenepff.** Non esse illã, quam ipsi ex Dioscoride Ambrosiam, & Athanasiam demonstrat, M. Vergilius facit. ut credam: cuius hæc in Ambrosiam est annotatio.

Non inter herbas aliquas fluctuans & uagum nomẽ tantum quondam Ambrosiæ fuit, sed quodcunq; odoris, aut cibi suauitate placeret in pöetis scriptoribusq; alijs, eodem hoc nomine ab antiquis dicebatur, & quasi immortalitatem utentibus faceret, sic appellata illis fuit. Frequens & notum ubiq; nomen, ignota tamen res, & inter herbas non facilis inuentu: alijs aliter eam ostendentibus, & cum Artemisia miscentibus fere cunctis. Audent tamẽ nostræ ætatis herbarij eam ostendere, trium dodrantum altitudine, & altiorem aliquando herbam, ut hic ait, ramosam, semine per totum caulem racemoso, sed longe maioribus q; Rutæ folijs: & quod hic ait, nunq; florentibus racemis, lanuginosis, papposisq;, nullo nec uini, nec alterius rei odore. Quo fit, ut in peregrina Italiæ, ut nos credimus, herba nihil pro comperto constituere audeamus. Plinius. 27. uolumine, capite. 4. integrum scriptoris huius caput commentationibus suis inseruit: cum tamen non multo antea libro. 25. capite septimo de Artemisia agens, dixisset. Sunt qui in mediterraneis eodem Artemisiæ nomine uocant simplici caule, minimis folijs, odore non iniocundo, quam quidam Botryn, alij Ambrosiam uocant. Ex quo manifeste deprehenditur, quod paulo ante diximus, uagum per multa Ambrosiæ nomen esse: plantas, cibos, & pocula, eousq;, ut Athenienses hoc nomine omnigenas fruges, oleum, uinum, laticesq; alios, quos Dijs in ara offerrent, Ambrosiã nominarent. Nobis inclinat animus, ut peregrinam nostro orbi, peculiareq; Cappadociæ herbam existimemus: nam quæ a nostris herbarijs hoc nomine ostenditur, uulgaris, & ubiq; nascens, inuentu facillima est, præsertimq; ex capitulorum racemis, quos habet pappis plenos, nunq; a nobis florere uisos.

Pandectarius de TANACETO.

Pandectarius de Tanaceto sic habet. Altera Artemisia Tagetes nominaẽ, quæ tenera est, semen habens minutum, & unã hastam folijs plenã. B Nasciẽ in locis mediterraneis, & altioribus. Florẽ mellinũ atq; tenuem, et iucundiorem, comparatione alterius Artemisiæ. Hæc a græcis uocaẽ Tagetes, uel Tanacetũ, & nos in lingua latina uocamus eã Thamasiam, uel Athanasiam. Male latine.

VIRES eius & Iuuamenta ex eodem Pandectario.

Artemisia quæ Tagetes appellatur, facit ad uesicæ dolorem, & stranguriam, succo dato ex uino drach. ij.

Febricitantibus ex aqua calida cyathis. ij. datur.

Tosta cum axũgia & aceto, coxarum dolori medicatur, ligata usq; ad tertium diem.

Vt infantem hilariorem facias, suffumiga Tanacetum, & omnes simul incursiones malorum auertet.

Neruorum dolorem, & tumorẽ pedũ tritum cum oleo, mirifice sanat.

Idem præstat in dolore pedum, si in potione sumatur.

EX HIERONYMO Herbario.

Tanacetum calores extinguit, si epithimetur.

Vermes interficit, & potum, & comestum semen.

Pellit & urinas, & calculos.

C DE CHAMAEMELO TERTIA

specie Parthenij, Rhapsodia XLVII.

DE NOMENCLATVRA EIVS

& generibus ex Dioscoride. lib. 3.

ἀνθεμὶς χαμαίμηλον

ANTHEMIDA aliqui Leucanthemon, alij Heranthemon, quoniam uere floreat, alij Chamæmelon, quoniam mali odorem habeat, nonnulli Melanthemon, alij Chrysocomam, alij Calliam, Romani Mallium, Aphri Astertiphen appellant. Genera eius tria, tantum flore distantia. Rami palmum non excedunt, fruticosi, alis multis, concaui. Tenuibus ramulis, rotundis capitulis, floribus in medio aureis, forinsecus orbiculato ambitu, candidis, mellinis, aut purpureis, magnitudine folio rum Rutæ. Nascitur in asperis, & iuxta semitas. Colligitur uere.

VIRES, ET IVVAMENTA EIVS.

Vim habent radices, flores, & hærba excalefaciendi, extenuandiq;.
Potu & insessione pellunt menstrua, partus, urinam, calculosq;.
Aduersus inflationes, & ilij tormenta bibuntur.
Bilem suffusam expurgant.
Iocinerum uitia sanant.
Decocto earum uesicæ fouentur.
Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet, cuius amplitudo maiuscula est. Hanc proprie Heranthemon uocant.

D Ea cui Leucanthemo nomen est, item quæ Chrysanthemō dicitur, uehementius urinam ciunt.
Aegylopijs illitæ medentur.
Commanducatæ, ulcerum eruptiones in ore sanant.
Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur.
Teruntur in farinam ad abigendos febrium circumitus.
Flores & folia recondi debent, & priuatim tusa, in pastillos digeri.
Radix quoq; siccari: dumq; ingruit necessitas, binæ partes hærbæ dari, modo floris, aut radicis pars una, modo cōtra: floris partes duæ & hærbæ una, permutatim duplicato pondere alternis diebus.
Bibere autem oportet in uino mulso diluto.

COROLLARIVM HERM. BARbari super Chamæmelo.

Pli. li. 22. ca. 21. The. li. 7. ca. 13.

Anthemis, quæ & Leucanthemis uocatur, pro ea quæ Chamæmilon uulgo dicitur, magnis est ab Asclepiade celebrata laudibus. Theophrastus Anthemon, & Anthemion appellat, quam Dioscorides Anthemida, & Hippocrates (ut arbitror) Euanthemon. Duo genera constituens. Vnum eius, quæ ab radice dumtaxat foliata sit. Alterum quæ caule tantum. Deflorere incipit utrunq; cacuminibus, cum cæteræ ab imo incipiant. Flore candido, in orbem medijs herbaceo. Semini colos q flori. Decidere hoc sicut & spinosis, conceptaculo inani relicto. Theodorus Anthemon pro Melanthio uidetur intellexisse, ut qui Nigellam interpretatus sit. Reponuntur Anthemidis flores in coronamenta, sed collecti uere. Est & saltationis apud Athenæum cuiusdam popularis nomen Anthema, cum illo ioculari numero.
Vbi Rosa, ubi Viola, ubi florens Apium?
Vbi hæc Rosa? ubi hæc Viola? ubi hoc florens Apium?

Ex M. Vergilij commentario de Chamæmalo. A

In Anthemide hac nulla est ex tam multis appellationibus, quæ non certam & rei coniunctã significationẽ habeat. Omittimus quas hic ipse declarauit, Eranthemõ, quod uere floreat, & Chamæmalum, quod pomi odorem habet dici. Cęteræ etiam ex floris colore, odoreue cõsensu aliquarum gentium factæ sunt: quæ ut interiorem, exterioremue floris colorem magis amauerant, sic Leucanthemon a colore albo, aut Chrysanthemon, Chrysocomenue a flauo auri colore eam indicauerunt. Vtroque enim modo in scriptore hoc legitur. Quemadmodum ab odore Mali quẽ habet, Melanthemon. Mali enim florem ea uox significat. Libet his addere a Theophrasto libro de plantarum historia octauo, sæpius genere neutro Anthemon dictam fuisse. Et qui passim in gręcis modo leguntur, dodrantales ramuli, in uetustissimis utriusque gentis codicibus, duorum dodrantum altitudine herbam describunt. Nec multo post, ubi passim legitur, κλωνάρια μικρὰ λεπτὰ φυλλάρια, legi oportere, non ramulos, sed foliola. Prius enim de ramis actum fuerat, tunc autem de folijs herbæ agendum erat. Indicant id uetustissimi græcorum codices, & antiqua Dioscoridis interpretatio: quorum ope nos quæ miscuerant alij interpretes, redire in sua loca cõegimus: diximusque, foliolis paruis, tenuibus, numerosisque. &c. Cætera in Chamæmalo satis nota per se sunt, ideoque a nobis longius non tractanda.

VIRES & Iuuamenta eius ex Aemilio Macro.

Anthemium magis commendat laudibus autor
Asclepius, quam Chamimolam nos, uel Chamomillã
Dicimus, hæc multum redolens est, & breuis herba.
Herbæ tam similis, quam iusto nomine uulgus
Dicit Amariscam, quæ fœteat, & sit amara,
Vt collata sibi uix discernatur odore.
Autores dicunt species tres illius esse,
Quas solo florum distingui posse colore
Tradunt. Est cunctis medius flos aureus illis:
Sed uarijs folijs flos circumcingitur ille,
Albi, uel nigri sunt, purpureiue coloris.
Dicitur Anthemion proprie, cuius foliorum
Purpureus color est, maiorque & fortior hæc est.
At Leucanthemion, folijs deprenditur albis.
Mellinis Chrysanthemon. uis omnibus illis.
Sicca, calensque gradu primo conceditur esse.
Prouocat urinam cum uino quælibet hausta.
Vesicæ frangit lapides, & menstrua purgat,
Si foueatur aqua matrix qua cocta sit herba,
Aut si cum uino potetur sæpius ill-
Tormina sic sedat, stomachique inflatio potu
Pelletur tali, squamas de uultibus aufert,
Si tritam apponas solam, melliue iugatam.
Ictericis prodest eius decoctio sumpta,
Et mire prodest iecoris potata querelis.
Pellere cum uino potata refertur abortum.
Hac oleo cocta foueas si febricitantem,
Frigus depelles, febrem quoque sæpe fugabis.
Vnguine purgantur hypocondria turgida tali.

C Pestiferos morsus serpentum, pondere drachmæ.
Cum uino prohibet Anthemis sumpta nocere.
Plinius affirmat hanc quadraginta diebus
Vnaquaq; die bis sumpta pondere drachmæ,
Cum geminis cyathis uini subtilis & albi,
Cum lotio, sensim totum purgare lienem.
Aegylopas curat, si quis commasticet illam,
Et sic apponat, sic ulcera sordida purgat.
Ebullire caput febris feruore grauatum
Sæpe solet, uel collectis humoribus in se,
Vlcera producit (nocat Exanthemata Græcus)
Hæc decocta uirens oleo Chamomilla repellit,
Quod si defuerit uiridis, maceretur aceto,
Et caput inde lauet, nullum magis adiuuat unguen.

EX IOANNE VIGONIO.

Chamomilla est calida & sicca in primo.

Virtus eius est, resoluere sine attractione, cum aliquali mollificatione, & loci confortatione.

D Oleum Benedictum. Ideo eius oleum Benedictum nominatum est, quia resoluit sine attractione. Et decoctio eius cum extremitate absinthij, & radice Liquiriciæ, Fœniculi, & Petrosilij, Asparagi, & quatuor seminibus frigidorum, cum Iuiubis, & Sebesten, in uino granatorum, & aqua Endiuiæ, & zuccaro dulcorata, & ieiuno stomacho sumpta, ad medietatem cyathi, urinam potentissime prouocat, lapides expellit, dolorem splenis, hepatis, et iliorum mitigat, atq; etiam ictericiam sanat.

EX AVERROI.

Chamomilla prę alijs proprietatē habet in mitigando dolore uentris.

Confectio olei Chamęmillæ ex PALLADIO.

Per olei libras singulas Chamęmillæ herbę florentis aureę medietatis, proiectis albis folijs, quibus flos ambitur, unciarum singularum pōdus infundas, &.xo. diebus in sole constitues.

A

Cotula fœtida.

B

Krottendyll.

DE COTVL fœtida, Quarta sp cie Parthenij, Rhapsodia XLVIII. PANDECTARIVS ET SIMON Genuensis.

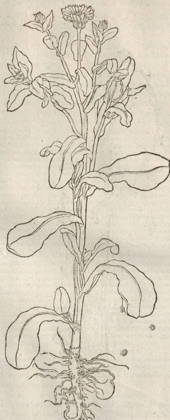
COTVLA, VEL Cotularia, alia fœtida, alia non fœtida. Fœtida est planta similis Chamomillæ folijs & flore: quæ a Græcis uocatur Parthenion, Germanice, Hundts blům / oder Krottendyll. Est alia Cotula non fœtida, quæ uc atur Bichar Arabice, Latine, Oculus uaccæ, uel Oculus tauri, Græce, βούφθαλμος, Plura super ea herba mihi Cotula duplex.

C non constant. Suspicor esse, quam supra in descriptione Matricariæ, Leonicenus uocauit Cautam, Cottam, & Cotam.

ANNOTATIO CVIVSDAM DOcti in Cotulam fœtidam.

Crescit in segetibus uulgo herba, adeo similis Chamomillæ, ut frequenter etiã herbarios decipiat: cum folijs & floribus nihil penitus differre uideatur: odore tamen est tetriore. Germani eam herbam Caninam, siue Florem Caninum uocant. Odor eius capiti obest, & si crebro utaris, Phrenesim inducere creditur. Forte hanc Dioscorides putauit esse Parthenion, quando illam odore subuiroso esse ait. Crescit inter segetes, & iuxta semitas, intermixta fere semper Chamomilo. Quod autẽ potum cum melle, adinstar epithimi, pituitamq; atq; bilem per interiora de „ trahere Dioscorides adserit Parthenion, ideoq; Melancholias, & suspi„ riosis medicari, indicat ipsum uim habere euacuatoriam, fortioremq; q̃ Chamæmilon: quod ego facile cum ex odore, tum etiam ex gustu illius herbæ iudicauerim: quam Germani Cynobothanen, siue Cynanthemin, uocant, hoc est, quod antea dixi, Florem Caninum. Quanq; eam in usu esse non uideam, quare nihil etiam ausus sum diffinire. Quantum D uero attinet ad tres species Anthemidis a Dioscoride descriptas, quarum una albos, altera purpureos, tertia uero mellinos flores habeat, puto de illis herbis esse dictum, quas frumentarias uulgo appellamus: inter quas sunt quæ flores habent purpureos. Quidam Melanthion esse arbitrantur, eo quod semen nigrum habeat: sed Melanthion odoratius esse conspicitur. Verum locus subobscurus est, quare alijs coniecturam permittimus.

Cynobothane. Cynanthemis.

Ringelblům.

Gänſzblůmen.

DE QVINTA SPECIE PARTHENII, id est, Oculo bouis, uel Vaccino, siue Cotula non fœtenti. Rhapsodia XLIX. A

DIOSCORIDES, lib. 3. de Buphthalmo.

BVPHTHALMON quidā Cachlam uocāt, alij Balsamenā, Magi Hæmoran, alij Mercurij genitura, alij Aphthitis semen, aut Mnesitheu, Romani Cappacoraniā, Aphri Narat. Tenues emittit cauliculos, molles, folia Fœniculi, luteū florem Anthemide maiorē, oculi similitudine. Vnde nomē traxit. Circa oppida nascitur, & in campestribus. Flores cū cærato triti, tumores duriciasq; discutiunt. Aiunt epotā post exitū a balneis, regio morbo correptis, colorem tractu temporis reddere.

HERM. BAR. Corollarium de Buphthalmo.

Buphthalmos, siue Buphthalmon, siue ut Hippocrates Euanthemon, fruticosa caulibus, qui & mādunt decocti. Flores hui9 maiores multo, acrioresq; sentiunt, q̄ Anthemidis. Differt a Butomo frutice palustri, Orchomenio lacu plurimo, caule inoffensissimo, peculiari quodā lęuore, folio harūdinis angulari, fructu nigro, Mali amplitudīe, sexu duplici. Mas fœcūdus, fœmina uitiliū ad nex9 utili. Pars ab radice tenera mādit, puerorū cibo grata. Buphthalmon uero eandē esse cū Chrysanthemo uocata, puto, de qua Quarto lib. Diosco. hæc ipsa repetit. Facitq; q̄d Alcman poëta, Calchan, siue Cachlan, hoc est, Buphthalmon, ita noīat, ut aureū torquē ex huius cōstare floribus oñdat, χρύσειον ὅρμον ἰκὸν ῥαδινὰν πετάλοισι κάχλαν. Nicolaus Damascenus lacū sub Alpes esse scribit, multorū stadiorū circūitu, ubi toto fere añō flores suauissimi odoris & coloris pręstātissimi per ambitū uisant, similes Buphthalmo. Non uidet hæc Buphthalmos esse, quā rustici Bouis oculū, et Cotulā cognomēto, fœtidā ab odore appellāt, pratensam herbam: q eius candidi flores sunt, Buphthalmi uero lutei, ut Dioscori. & alij testant: etiāsi cætera satis cū ea congruāt. Est & alia Buphthalmos, de qua in Cucumere syluestri dixim9. Buphthalmon Dioscori. et Hæluron dici meminit. Ego & Hælurion uocari quandā stirpem lego apud Photionē: diuersa, nec ne sit, haud constat. Porro Hæluros animal est, q̄d nos Felem appellamus, uulgo, ut quidā interpretant, Cattus: q̄d & Aegiluros quoq; dicitur a poëtis. Inuenio & Chalcan uocari purpurā, & herbæ genus, quo purpura tingit, apud Photionē gramaticum. B

Annotatio M. Vergilij in eandem Buphthalmum.

Quæ Solis oculū Parthenion uocari caussa fecerat, per ambitū floris radiata folia, & in medio disc9 colore luteo, eadē similē illi Buphthalmon noīari fecit. Figura floris em̄ in utraq; paulo minus q̄ eadē: sola magnitudo discrimen facit. Eāq; ob caussam, nomen hæc sibi a maiore maioris quadrupedis oculo inuenit, Bouisq; oculus dici uoluit: & si a magnitudine oculi simpliciter potius dictā forte aliqs nō male credat, p̄sertim dicēte hoc ipso simplicit esse ὀφθαλμοειδῆ, q̄d tantū figura & specie oculi significat. Plinius tamē. 25. uolumine, capi. 8. his uerbis eā descripsit. Est et Buphthalmos similis boum oculis. Quē nos secuti, Bouis oculū interp̄tati simus.

Mihi apparet eum esse florem, quem uulgus hodie uocat Germanice, Genszblum: sed plane fœminam, quem & adpinximus. Nam masculam luteis in circumferentia foliolis, proinde tauri oculum referentibus, hac uire habere n[illegible] licuit. Nisi eum uelimus, quē idem uulgus Caput Monachi, Germanice, Ringel bluom: id quod & alijs uideo placere. Quare & illum dedimus. Quanq; rectius hanc Chrysion, uel Chrysanthemon liceret uocare. Otho. ,, ,,

Serapion de oculo Bouis cap. 158.

Bichar habet stipitē mollem, & folia similia folijs Maratri: & flos eius est citrinus, plus flore Chamomillæ, similis flori Cotulæ: & ideo nominant eam quidamhoc nomine.

Acuitas & mordicatio sunt in ea plus q̄ in Chamomilla, & resolutio eius est amplior resolutione ipsius.

AVICENNA libro secundo.

Bichar est, quæ nominatur Keusen, id est, oculus. Rosa eius est citrini coloris, rubea, in medio grossior rosa Chamomillæ. Calida est in secundo, sicca in primo.

Gůt Heynrich.

A

De Mercuriali Sexta ſpecie Parthenij

RHAPSODIA L.

NOMENCLATVRAE
Mercurialis Herbæ.

Græcæ, παρθένιον. λινόζωστις.

Latinæ, Mercurialis, Linozoſtis. Parthenion. Herba Herculis. Vnguentaria.

Germanicæ, **Bingelkraut. Scheiſſzkraut. Miſtmilt. Hundts milt. Scheiſſzmilt. Speckmalten. Schoßmelden. Kůwurtz.**

Hiſtoria Mercurialis ex Plinio, libro uiceſimoquinto, capite quinto.

LINOZOSTIS, ſiue Parthenion, a Mercurio inuentus, ideo apud Græcos Hermupoān multi uocant: eā apud nos oēs Mercurialē. Duo eius genera, maſculus: & fœmina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoſo in cacumine, Ocimo anguſtioribus folijs, geniculis denſis, alarum cauis multis, ſemine in geniculis dependente, ſemine copioſo, Mari iuxta genicula ſtanti rariore ac breui, contortoq́; fœmineſolu to & candido: & folia Maribus nigriora, fœminis candidiora: radix ſuperuacua, prętenuis. Naſcuntur in campeſtribus cultis.

De ratione nominis Mercurialis M. VERGILIVS.

COMMENDAT ſe ſtatim diuino nomine Mercurialis herba, uulgaris alioquin, uinetiſq́; & cāpis fere omnibus naſcens: aliq̄bus locis tam copioſa & efficax, ut ſapore ſuo uina etiā inficiat, & bibentibus ingrata reddat. Vna, pręcipuaq́; illi in deijcienda aluo naturæ uis eſt, et a cunctis in medicinæ uſu recepta. Numerauit, quo diximus in Polypodio capite M. Cato et hanc inter ea quæ familiā ruſticam ad deijciendam aluum docebat, monens non multum ex ea accipiendū eſſe. Quæ uis qm̄ communis illi cum pluribus alijs eſt, non uidetur diuino nomine ornare eam debuiſſe. Credimuſq́; nos, quod in extremo capite ex aliorū fide a Dioſcoride, & a Plinio. 25. uolumine, capite: 5. traditum eſt, diuini eius nominis cauſſam illi fuiſſe. Id enim magis Deum hominibus oſtendiſſe decuit, rarum, incognitū, multiſq́; omnibus ſeculis optatum: qui aut dum ægre ferunt, plures ſibi naſci filias: uxorūq́; ſuarꝫ in eo ſexu fœcunditatē calamitoſam ſibi fore animaduertunt: aut dum nominis ſui memoriā, generis ſubſidiū, hęredes familiæ, & Reipub. ciues poſt ſe quotidianis uictimis & precibus reliq̄ſſe optant. Qua ratione alia præſtare id ſibi poſſent, a Deo cognouerūt. Factumq́; ex eo eſt, ut Græci ἑρμοῦ πόαν, id eſt, Mercurij herbam, latini Mercurialem uocauerint: notam uulgo, ut diximus, & quæ ob nimiā ſoluendi uim, quam habet, pro maledicto in gente noſtra etiam nunc ſit. B

De eius temperamento Auerrois, lib. 5. Colliget.

Mercurialis calida eſt, & ſicca in primo gradu: & eſt compoſita ex ſubſtantijs contrarijs, hoc eſt, ſtiptica, acuta, & aquea: & ineſt ei quando eſt recens, ut leuiter purget, ita quod eſt in principio primi gradus in medicinis purgatiuis: & ideo datur in principio febrium, ante digeſtionem: ſicut dantur caſſia fiſtula, tamarindi, & his ſimilia. Et qui biberit ex ſucco mediam libram, purgat choleram groſſam & phlegma. Et ſi coquatur in uino quando eſt recens, conſolidat magna uulnera, & ſanat ulceratione factam ab aduſtione ignis. Et ſi folia ipſius coquātur in aceto, ualent multum paſſioni ſplenis. Et flos ſuus ualet in hoc amplius. Et ex ſucco eius fit

C caputpurgium: & tunc ualet multum materijs discurrentibus antiquis ad aures & ad nares.

IVVAMENTA eius ex Dioscoride libro quarto.

Vtraq; in oleribus manditur, ad aluum ciendam.

Cocta in aqua, epoto iure, bilem, aquamq; detrahit.

Constat, ut mares gignantur hanc facere, ut fœminæ illam, si a purgatione bibantur, & trita folia genitalibus admoueantur.

Ex PLINIO.

Hippocrates miris laudibus prædicauit Mercuriales, easq; ad hunc modum medicorum nouit nemo.

Ille eas uuluę cũ melle, uel rosaceo, uel Irino, uel lirino admouit. Item ad ciendos menses, secundasq;.

Hoc idem præstare potu, fotuq; dixit.

Instillauit auribus surdis succum, inunxitq; cum uino uetere.

Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ, & uesicæ.

Decoctum eius dedit cum Myrrha & Thure.

Aluo quidem soluendæ, uel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias: bibit' sale & melle admixto, necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius.

D Purgationis caussa, putauere aliqui utramq; dandam, siue cum malua decoctum.

Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lędunt.

Eadem Oribasius, Euporiston lib. primo.

Ex IOANNE VIGONIO.

Mercurialis elixata cum brodio gallinarum, & cũ zucchāro sumpta, uentrem stipticum potenter mollit, & euacuat. Capo decoctus cum Mercuriali, deinde eius brodium per os adsumptum, uentrem molliendo, humorem crudum, & choleram nigram purgat.

Ex HIERONYMO Herbario.

Mercurialis herbæ aqua combusturas extinguit, & dolores mitigat.

NOTIO.

Non me pręterit, esse qui Vulnerariam herbam, quę uulgato nomine inscribitur **Gut heynrich**, alteram Mercurialis herbæ speciem constituant, uiribus & iuuamentis per omnia etiam æqualem. Hoc adeo monere uolui, quod supra etiam testati sumus, ab alijs etiam inter Dracontia hanc censeri, quare utrunq; illam posuimus.

A

De Septima specie Parthenij PARIETARIA, RHAPSODIA LI.

DE hac herba, lege Corollarium Barbari, & disceptationem Leoniceni & Collinutij, supra in Matricariæ herbæ descriptione. Nam inibi Plinius explicatur, et quid ille de Parietaria senserit. Inter Parthenia uero adnumerari, uno ore confirmant omnes, inprimis uero Apuleius.

De NOMENCLATVRA.

ἑλξίνην græce uocant, siue ἑλξῖτιν. Latine, Parietariam, Muralium, Perdicium. Vicariam. Vitriolam. Parthenion. Sideritim. Germanice, **S. Peterskraut. Tag vnd nacht.**

Εἰκὼν eius ex Dioscoride lib. 4.

Folia habet Mercurialis hirsuta, cauliculos leuiter rubentes, & circa eos ueluti semina aspera, adherentia uestibus. Nascitur circa turres & parietes: alicubi etiam circa sepes.

Admodum diserta, & scitu digna obseruatio circa Parietariam, per M. Vergilium, & inibi de ratione nominis Helxines, & eius alijs speciebus.

PLVRIBVS; & inter eas aliquot plantis alijs cõmunibus Helxine appellationibus quondã indicata est. Testantur in græcis id Græcorum medici, qui Helxinẽ primo Perdiciũ, Partheniũ, Sideritim, & Heracleam uocari aiunt, Mox & Cissampelũ. Duobusque capitibus de eiusdem nominis herba agentes, neque easdem utrique uires tribuentes, duas manifeste Helxines eodẽ nomine, sed diuersa natura constituisse uidentur. Præter eos Nicander etiam in Theriacis suis Parthenij primum, mox Helxines facta mentione, utrãque contra uenenata laudauit. ἢ καὶ ἑλξίνην, τήνοι κλύβατιν καλέουσι. Quo loco interpres eius, Clybatim, Sideritim, Parthenium, & Perdicium, & omnibus his unam eandemque plantam uocari ait: iterumque καὶ μὴν παρθενίοιο. &c. Iterumque idem interpres testatus est, Parthenium a quibusdam Helxinem, & Perdicium nominari. In latinis Plinius lib. 22. capite. 17. his uerbis græcos secutus est. Helxinem aliqui Perdicium uocant: quoniam Perdices ea præcipue uescantur: alij Sideritim: nonnulli Parthenium. Non licet in tam concordi tot testium fide, tam multis appellationibus dictam fuisse quondam Helxinem, non fateri. Non ideo tamen credendum, unam duas esse plantas, notis & uiribus diuersas. Oportet enim in cognominibus unum esse quod primo, uere, & per se nomine illo indicetur: tum ex similitudine ad id nomen alia admitti: quæ genus suum seruantia, in parem nominis tantum societatem, cõmunionemque adoptione illa ueniant. Esse autem duas Helxines, dissimiles naturæ inter se notæ ostendunt: & post naturam antiquiores græci, præsertimque Paulus Aegineta priuati, seorsũque his uerbis de utraque in. 6. agẽs ἑλξίνη δὲ οἱ δὲ περδίκιον, ὃν δὲ παρθένιον, οἱ δὲ σιδηρῖτιν, οἱ δὲ ἡρακλείαν. δύναμις δὲ αὐτῆς ῥυπτική καὶ ἀτρέμας μεθ' ὑγρότητος ὑποψυχρον. Quod est. Helxine sunt qui Perdicium, qui Parthenium, qui Sideritim, qui Heracleam uocent. Vis eius est abstersione purgare, & cum frigida humiditate aliqua sensim leniterque adstringere. Estque hæc Helxines capite hoc a Diosc. tracta[illegible] ex Paulo historia, & medicina. Post quam statim idẽ ait. ἑλξίνη καὶ κισσάμπελος διαφορητικῆς ἐστὶ δυνάμεως, id est, Helxine, quæ Cissampelos dicitur, discutiendi uim habet. Huius nulla est in Diosc. [illegible]toria. Habent quidem imp[illegible]ssi, & plerique alij codices, in fine capitis additam magis quam a principio descriptam breuissimam eius historiam & medicinam, & quæ huic scriptori accreuisse manifeste uideatur. Eam alij interpretes suis æditionibus coniunxerunt. Nobis, qui opus hoc eo consilio suscepimus, ut ex meliorum fide omnia in Dioscor. instaurentur, contra uetustissimos, eosdemque optimos testes uertere ea nõ placuit: præsertim discordi eius ab antiquis medicina, quam in discutiendo Paulus Aegineta, codices uero illi in soluenda aluo esse dixerunt. At duæ sunt Helxinæ, fatemur id quidem: non ideo tamen in Dioscoride legenda quæ illi parum conueniant, & alijs discrepent. Potuit enim huic scriptori satis esse, inter alterius appellationes huius generis meminisse: aut quod in plærisque alijs factũ est, perijsse huic capiti altera hæc Helxine. Ex his duas esse Helxines ratiocinari facile est. Alteram Mercurialis herbæ folijs, ut hic ait: ut autem Plinius, mixtæ similitudinis inter Plantaginẽ, & Marrubium: alteram Hederæ, in uinetis nascentem, ideoque Cissampelon uocatam. Illam primo & per se sic dictam; hanc illi congenerem, aut similem saltem: similemque, ut nos opinamur,

C in tenaci uestium nexu illo. Hæc enim Helxines præcipua nota est, & unde factũ illi nomen fuit. Quærendum post hæc etiam, unde tot aliæ illæ appellationes ad Helxinem irrepserint: non utraq;, sed ut nos credimus, priorẽ illã, quę semina fert in capitibus lappaceis, uestibus adhærẽtia. Possunt euentus eius in alĳs plures esse causæ. Sed cur Perdiciũ dicta fuerit, nulla, prę ter a Plinio & Theophrasto allatam: q; scilicet semine eius perdices notissimæ aues uescunt: herbam q; fodiunt, & in ea uolutantur. Iussit hoc nomine uocata uti Absyrtus, ueterinariæ medicinæ græcus autor, contra iumentorum tussim. Verba eius sunt. βοτανὴν ἣν ῥωμαῖοι περδίκιον καλοῦσι. Celsus etiam secundo medicinæ suæ libro, Muralem herbam nominans, hanc intellexisse creditur: quoniam parietes & muros natalem sibi locum fecerit. Ob quam causam a multis aliquot locis Parietaria nunc etiam dicitur. Hic etiam ἐν φραγμοῖς καὶ τοίχοις, id est, macerĳs et muris nasci ait. Sunt hactenus appellationes hæ priori huic Helxine proprie ex diuersis causis illi assignatæ: Sideritis uero, & Parthenion alĳs plantis proprie, huic uero additæ, & ex similitudine aliqua receptę. Credimusq; nos, Helxinem ideo Sideritim dictã, q; utraq; Marrubĳ folio sit. At hic Mercurialis herbæ folio Helxinem describit: alĳ tamen, præsertimq; Plinius mixtæ similitudinis inter Plantaginem & Marrubium. Vtraq; folio aspera est. Sola enim asperitate uestes tenaci nexu hæc retinet. Vtraq; etiam inter saxa nascitur. Cur autem Parthenios quondam diceretur, nõ satis modo nobis constat. Quæ hoc nomine dicta proprie fuerit, Anthemidi congener herba est, superiore uolumine inter Chamæmalum & Bouis oculum tractata. Cæteris, quæ plures in medicæ materiæ disciplina sunt, addita, & ex similitudine recępta ea appellatio est. Siquidem & Artemisia Parthenion dicta est. Esse autem Parthenion Helxines appellationem, non genus, manifeste indicat Paulus Aegineta: q cum de Helxine egisset non multo post proposita Parthenio, id tantum ait, εἴρηται ἐν τῇ ἑλξίνῃ. quod est, Dictum in Helxine: quasi per se Parthenion nulla est, sed ex multis una Helxines appellatio. Vulgo fere nota Muralis, Parietariaq; hæc Helxine. Quemadmodum contra cognitu difficilis quæ Cissampelos primo: eamq; ob causam nominata est, q; Hederæ folio in uinetis nascitur: ex qua eius natura factæ aliæ illæ appellationes etiam sunt, Melampelon, & Cissanthemon. Omnes enim coniunctum sibi Hederæ nomen habent, natalis loci, & foliorum eius index. Obseruatũ pluribus locis in scriptore

D *hoc a nobis est, plantarũ genera, non nomina appellationibus his ab eo numerari. Factũq; id hoc loco credimus: qm̃ sunt quæ in nominibus his utriq; generi Helxines seorsum competant: discreuisseq; eas ex his quæ hactenus dicta sunt, non erit legentibus difficile. Adĳciemus illud etiam, quam hic polyonymon, id est, multi nominis appellationem Helxines esse ait, ad priorẽ illam pertinere. Ea enim est quæ tam multis nominibus indicatur.*

Absyrtus græcus.

VIRES eius & Iuuamenta.

Folia refrigerandi spissandiq; naturam habent.

Qua ex caussa sanant illitu ignes sacros, adusta, cõdylomata, incipientes panos, tumores, inflationesq;.

Succus eius cum cerusa, ignibus sacris, & ulceribus quæ serpunt, aptissime illinitur. Imponiturq; podagris cũ hircino seuo, aut cęrato cyprino.

Veterẽ tussim adiuuat, cyatho hausto.

Tonsillis inflãmatione turgentibus, utilissime & gargarizat̃ & illinit̃.

Succus in aurium dolore iuuamen præstat.

EX APVLEIO.

Est Parietaria, ut græci ferunt, uirtutis stipticæ: deniq; ad similes causas ut Arnoglossos herba adhibetur.

Herba Perdicialis coquitur in aqua, & eadem aqua fouebis pedes, uel genua: deinde ipsam tusam cum axungia, impones pedibus, panno inductam, uel supra genua, sanabit mire.

EX IO. VIGONIO.

Parietaria calida est & sicca in tertio, uidelicet folia. Est uero semen eius frigidum & humidum. Tametsi alĳs placet, frigidę & stipticę esse complexionis. GALENVS tamen octauo simplicium pharmacorum, capite Helxine, dicit, Semẽ eius uirtutem habet expurgandi leuiter,

cum aliquali ſtipticitate, cũ frigiditate & humiditate ſociata. Paritaria in ſuper, in patella calefacta, cum modico uini, & parũ petroſilij foliorum, una cum creſſonibus pectini applicata, potentiſſime urinam prouocat: & ſupra uentrem, ordine iam dicto impoſita, inteſtinorum dolorẽ tollit. A

Inſuper decocta cum maluis, roſis, abſinthio, matricaria, furfure, & ex corticatis fabis, deinde piſatis omnibus, & cum ſapa iterum bullitis, uſq; ad ſpiſſitudinem ſolidam, poſtmodum more emplaſtri adminiſtratis omnibus, lacertorum attritionibus, & muſculorũ contuſionibus optime opitulatur.

❡ De Artemiſia Octaua ſpecie Partheni Rhapſodia LII.

❡ NOMENCLATVRAE

Græcæ, ἀρτιμισία. ἀνακτίριον. τεξκτκσία.

Latinæ, Artemiſia. Serpillum maius. Rapium. Herba regia. Valentina. Olus regium. Parthenis.

Germanicę, **Beyfüſſz. Bucken. S. Johans gürtel. Soñen wedel.**

Hiſtoria Artemiſiæ ex Plinij lib. 25. cap. 7.

ARtemiſiam inuenit prima; & oſtendit Artemiſia uxor Mauſoli, quæ antea Parthenis uocabatur. Sũt qui ab Artemide Artemiſiam cognominatam putent: quoniam priuatim medicatur fœminarum malis, Abſinthij autem modo fruticoſa, maioribus folijs, pinguibuſq;. Ipſius duo genera, altera latioribus folijs, altera tenerioribus, & non niſi in maritimis naſcens. Sunt qui in Mediterraneis eodem nomine appellãt, ſimplici caule, minimis folijs, flores copioſi erumpentes. Cum uua matureſcit odore non iniucundo, quam quidam Botrya, alij Ambroſiam uocant. Talis in Cappadocia naſcitur. B

❡ De Artemiſiæ nomenclatura & origine M. Vergilius. De differentia pręterea illius ab Matricaria, quam ſupra primam Parthenij ſpeciem poſuimus.

In multo nominum ambitu & honore quondam Artemiſia fuit. Parthenis, id eſt, uirginalis primo dicta, q uirgo Dea ſcilicet nomen illi dederit. Mox βασιλικὸν λαχάνον, id eſt, regium olus. Tum ex eadem cauſſa, Anactorium. Anactas enim Græci uocant. Epheſia a regione dicta eadem eſt. Quemadmodum a præſenti remedio & ope, Sozuſa, id eſt, ſalutaris. Romani Regiam herbam Græcorum exemplo: & ſi recipiendum id ſit a ſimilitudine, Serpillum maius dixerunt. Et hæc antiquioribus Artemiſiæ nomẽclatura fuit. Ex poſterioribus alij in Cannabis genere Artemiſiam numerauerunt: congenerem illi facientes, & eodem illi nomine eam indicantes. Alij Matricariam, notum omnibus ... us eſſe Artemiſiam teſtati ſunt. Quod non aliunde, ut credimus, q ex duplici eius genere factum eſt. Quæ enim ab hoc ſcriptore Monoclonos, a Plinio aũt ſimplicis caulis nominatur, non diſſimili penitus figura, præſertimq; ob ſingularem, quẽ profert caulẽ, a Cannabe deſcribitur. Quæ cõtra Abſinthij modo fruticoſa ab hoc, & ab alijs traditur, facile ob quas habet uires ad noſtri orbis, & noſtræ ætatis Matricariã transferri potuit. Quod & ſi græcorũ de Artemiſia hiſtoriæ oĩno non reſpondeat, nec certo aliquo autore confirmari poſſit, non rejiciendum tamẽ penitus eſt. Egregia em̃ in mulieribus. Dico aũt nũc muliebria, quę Gręci γυναικεῖα uocãt. Longius in Acoro a nobis tractata Artemiſiæ uis eſt. Credendũq;, non aliunde q a matricibus poſteriori Matricariæ nomen feciſſe poſteriores.

De Temperamento eius.

Calefaciunt oẽs eius ſpecies in ſecũdo ordine, areſaciuntq;, aut in primo largo, aut ſecundo incipiente, ſuntq; mediocriter tenuium partium,

C Vires eius et Iuuamenta ex Dioscoride lib. 3.

Feruefactę conuenienter Artemisiæ, in muliebres desessus adijciutur, ad detrahendos menses, partus, secundasq́ꝫ.

Item ad pręclusiones uuluæ, & eiusdem inflammationes. Calculos cõminuunt. Remoratam urinam cient. Menses pellunt, pubi illitæ.

Succus uuluæ illitus ex Myrrha, eadem quæ insessio trahit.

Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

EX APVLEIO.

Herbam Artemisiam monocaulon, si quis iter faciens, eam secum in manu portauerit, non sentiet laborē itineris. Fugat et dęmonia, et domi posita prohibet mala medicamenta, auertit oculos maloꝝ hoim. Cũ axungia tusa & imposita, dolorē pedũ tollit. Pisata quoq́ꝫ, & in puluerem redacta, cum aqua mulsa, potui data, intestinorum dolorem sedat.

EX PLATEARIO.

Artemisia mater herbarũ dicitur, est calida & sicca in quarto gradu. Folia eius magis cõpetũt usui medicinæ q̃ꝫ radices, & uiridia magis q̃ꝫ sicca.

Valet cõtra sterilitatem factam ex humiditate: nam si ex siccitate esset, obesset. possunt autem hæc satis perpendi ex complexione mulierum. s. an sit corpulenta, uel macilenta. Datur autem cum puluere Bistortæ, & nucis Muscatæ, & zuccharo, per modum electuarij. Prodest tamen magis si balneetur in aqua, in qua cocta sit Artemisia, & folia Lauri.

Ad menstrua prouocanda fiat pessarium ex ea, uel decoctio.

D Contra tenasmonem, recipiat patiens fumum colophoniæ per anum positæ super carbones: deinde calefaciat Artemisiam super tegula, & calefacta ponat super lapidē molarē, & desup sedeat infirmus. Probatũ est.

Contra glandulas, quæ nascuntur iuxta anum, fiat prius circa eas scarificatio: postea ponat puluis Artemisiæ, & Marrubij. Contra emigraneã detur opiata aliqua cum aqua calida, uel cum uino decoctiõis Artemisię.

EX IOANNE VIGONIO.

Artemisia est calidę, et siccę complexionis circa tertium. Eius posse, est loca neruosa confortare. Et bullita cum uino & rebus anodinis, in forma epithimi administrata cum spongia, uel lotione facta in eius decoctione, ut supra, loca neruosa potentissime confortat, cum aliquali resolutione. Valet etiã mirabiliter in tenasmone a frigiditate causato, isto modo. Recipe Colofoniam puluerizatam, cum nuce Cypressi, & aliquantulum thuris: deinde pone puluerem super prunis ignitis, & recipe fumum: postea habeas Artemisiam in debita quantitate, recentem & calefactam super tegula, prius irrorata uino stiptico: super quam sedeat patiẽs: quia mirabiliter tenasmonem sedat, & est medicina experta.

Ex HIERONYMO Herbario.

Aqua Artemisiæ somnum inducit. Facit procrescere barbam illita. Tineas capitis exterit. Ictericiam expellit. Et hydropisi incipienti medetur. Stomachum confortat, & pectus. Lassitudinem, & defatigata membra refrigerat illita. Partus accelerat, bibita pondere unc. i. Fœtũ mortuum expellit pondere unc. iij. pota. Mala quoq́ꝫ accidentia, & tumores, & alia reprimit & pellit quæ mulieribus circa pudenda accidere solent. Tussim mitigat, pota mane & sero. Vrinam ducit & calculos. Renes opilatos aperit. Venenorum quoq́ꝫ unica antidotus est.

¶ FINIS.

RHAPSODIARVM Catalogus.

INDEX
Contentorum.

N

O

P

Q

R

S

CONTENTA Appendicis sequentis.

APPENDIX

De usu & administratione Simplicium, per eundem OTHONEM BRVNNFELSIVM.

A

CVM OMNIS disciplina tribus potissimum constet, præceptione scilicet, usu, & imitatione, tum maxime in re medica: adeo non est postremus usus rerum, ut si nescias tractare & applicare quod multo sudore didiceris, non solum nullam frugem effeceris, uerum multorum etiam cum periculo peccaueris. Operepreciũ igitur nobis facere uidemur, si post herbarum & cognitionem, & uires, earum etiam aliquam methodum præscribamus, quibus scilicet niti auxilijs, quaue ingredi uia debeant, qui illas laborantibus aliquando sunt exhibituri. Siquidem uidemus hic labi magnos etiam medicos, imò & agyrtas & empiricos, nedum eos qui ex uulgo sunt, qui nullam rerum cognitionem habent. Qui cũ simplicibus rebus mor bos aliquando aggrediuntur, adeo nihil efficiunt, ut magno etiam cum ægrorũ dispendio mor bos deteriores faciant, ac subinde desperatos, & incurabiles reddant. Atq; haud scio, an sit alia perniciosior pestis medicinæ, q̃ quod dissimulatis philosophiæ rationibus, & primis eius elementis, inepti quidam, & Thessalij asini, quiduis propinant cuilibet, idq; pro quolibet, nullo ad hibito iudicio, nullis consyderatis circumstantijs, cui sexui, quo tempore anni, in qua ætate, quo in loco, & cui morbo singula sint ministranda. Quo sit tandem, ut non solum nulla consequantur effectus rerum, uerumetiam artem ipsam ludibrio exponant. Nec mihi dubium est, quin omnis ille Simplicis medicinæ contemptus, inde irrepserit, quod cum stultis hominibus, non protinus omnia responderet eorum stupori, ignauiam ineptorum artificum, reiecerunt in uanitatem scientiæ & naturæ: ut plane expediuisset, nulla hactenus herbaria scripta fuisse: cum illa tam multis exitio fuerunt. Refert igitur, ut in Compositorum pharmacis, ita & in Simplicium rerum effectibus contemplari: non quid herba ipsa solum in libro polliceatur, uerum quo tempore etiã culta sit, quo in loco prouenerit, quando collecta, quomodo seruata, quantum uirens & succulenta, quantum exiccata, & arida ualeat, quo temperamento sit, qua proportione itẽ ministranda. De quibus cum referti habeantur Medicorum libri, a nobis tamen sic dicentur compendio singula, ut qui nostra legerit, admoneatur eorum fere omnium, quæ alij prolixis commentarijs prosequuntur, nouo scribendi genere, idq; adeo per tabulas. Quod artificium, præterq̃ quod uehementer utile existit, etiam succinctum est, & plurimum oblectat: proinde memoratur facilius. Eas uero tabellas anteq̃ proferamus, prius pauca quędam ex Plinio, Dioscoride, Theophrasto, Varroneq;, et Columella de re rustica, deq; hortorum cultu, præmittemus. Sunt enim & hæc omnia quæ uiam præmuniunt ad exactam herbarum cognitionem: quæ tametsi Doctoribus perspecta habentur, tamen inopia librorum compressis, non mediocre sunt compendium. Alioqn & in toto opere nihil oportuisset citasse autorum: cum omnia ex alijs autoribus transcripserimus. Et iam antea aliquoties monuimus, & nũc denuo contestamur, malle nos ingenue fateri per q̃s profecerimus, q̃ nostra sterilitate, neq; sinistre ueteres autores ad uerbum transcribere, neq; nominare. Quod cum hodie faciant quidam, qui antiquata gloria ueterum (qui tamen lõge melius, longeq; doctius scripserunt) & alienos labores suos faciunt, Germaniæ lumina uocantur. Poteramus & nos tragicum aliquod huiusmodi moliri, nisi obnoxij plane animi esset, & infelicis ingenij, ut inquit Plinius, deprehẽdi in furto malle, q̃ mutuum reddere, cum præsertim sors fiat ex usura. Sed omissa contentione, ad nostram Isagogen pergamus. B

¶ De his qui latine usus Herbarum scripserunt, & quando ad Romanos noticia earum peruenerit. Item de Herbarum inuentione, & antiqua medicina, & quare hodie minus exerceantur earum remedia. ex Plinij libro uicesimoquinto, capite secundo.

MINVS hoc q̃ par erat, nostri celebrauere, omnium utilitatum & uirtutum rapacissimi. Primusq; & diu solus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magister, paucis duntaxat attigit. Boum etiam medicamina non omissa. Post eum unus illustrium tentauit C. Valgius, eruditione spectatus, imperfecto uolumine ad diuum Augustum, inchoata etiam præfatione religiosa, ut omnibus malis humanis illius potissimum principis semper medicetur maiestas. Ante condiderat solus apud nos, quod equidẽ inueni, Pompeius, Lenæus, Magni Pompei libertus, quo primum tempore hanc scientiam ad nostros peruenisse animaduerto. Nam-

A

C

Mithridates.

Euax.

Cꝗ Mithridates, maximus sua ætate regum, quem debellauit Pompeius, omnium ante se genitorum diligentissimus uitæ fuisse, argumentis prętercꝗ fama intelligitur. Vni ei excogitatum, quotidie uenenum bibere, pręsumptis remedijs, ut consuetudine ipsa innoxium fieret. Primo inuenta genera antidoti, ex quibus unum etiam nomen eius retinet. Illius inuentum autumāt, sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam ueneno uiuerent. Ad illum Asclepiadis medendi arte clari, uolumina composita extant, cum sollicitatus ex urbe Roma, præcepta pro se mitteret. Illum solum mortalium Mithridaten .22. linguis locutum certum est: nec de subiectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis .56. quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenij magnitudine medicinæ peculiariter curiosus, ab hominibus subiectis, qui fuere pars magna terrarum, singula exquirens, scrinium commentationum harum & exemplaria, effectusꝗ in arcanis suis reliquit. Pompeius autem omni regia præda potitus, transferre ea sermone nostro libertum suum Lenæum, grammaticæ artis doctissimum, iussit: uitæꝗ ita profuit non minus ꝗ reipublicæ uictoria illa. Præter hos Græci autores medicinæ prodidere, quos suis locis diximus. Ex his Euax rex Arabum, qui de simplicium effectibus ad Neronem scripsit: Crateias, Dionysius, Metrodorus rōne blandissima, sed qua nihil pene aliud ꝗ rei difficultas intelligatur. Pinxere namꝗ effigies herbarū, atꝗ subscripsere effectus. Verum & pictura fallax est ex coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ: multumꝗ degenerat transcribentium sors uaria. Præterea parum est singulas earum ætates pingi, cum quadripartitis uarietatibus anni faciem mutent. Quare cæteri sermone eas tradidere. Aliqui effigie quidem indicata, & nudis quidem plęrumꝗ nominibus defuncti: quoniam satis uidebatur, potestates uimꝗ demonstrare quęrere uolentibus. Nec est difficile cognitu. Nobis certe, exceptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari scientia Antonij Castoris, cui summa autoritas erat in ea arte nostro æuo, uisendo hortulo eius in quo plurimas alebat: centesimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria, aut uigore concussis. Nec aliud mirata magis antiquitas reperietur. Inuenta iampridem ratio est prænuncians horas, non modo dies ac noctes, solis lunæꝗ defectum. Durat tamen tradita persuasio in magna parte uulgi, ueneficijs & herbis id cogi: in eo namꝗ fœminarum scientiam præualere. Certe quid non repleuere fabulis Colchis Medea, aliæꝗ, in primisꝗ Italica Circe, dijs etiā adscripta? Vnde arbitror natum, ut Aeschylus e uetustissimis in poetica re, refertam Italiam herbarum potentia proderet. Multiꝗ Circæios agros, ubi habitauit illa, in magno argumēto etiamnum durante in Marsis, a filio eius orta genere, quos esse domitores serpentium constat.

Antonius Castor.

D

Homerus.

Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multus alias in admiratione Circes, gloriam herbarum Aegypto tribuit, tum etiam cum rigaretur Aegyptus illa: non autem esset, postea fluminis limo inuecta. Herbas certe Aegyptias a regis uxore traditas suę Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes, obliuionem tristitiæ ueniamꝗ afferens, & ab Helena uticꝗ omnibus mortalibus propinandum. Primus autem omnium quos memoria nouit, Orpheus de his herbis curiosius aliqua prodidit. Post eum Musæus & Hesiodus Polion herbam in quantum mirati sunt, diximus. Orpheus & Hesiodus suffitiones commendauere. HOMERVS & alias nominatim herbas celebrat, quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientia, primus uolumen de earum effectu composuit: Apollini, Aesculapioꝗ, & in totum dijs immortalibus inuentione & origine assignata: composuit & DEMOCRITVS, ambo peragratis Persidis, Arabiæ, Aethiopiæ, Aegyptiꝗ magis. Adeoꝗ ad hæc attonita antiquitas fuit, ut affirmaret etiam incredibilia dictu. Xanthus historiarum autor, in prima earum tradidit, occisum draconis ca[illegible]ulum reuocatum ad uitam a parente herba, quam Balin nominat: eademꝗ Tillonem, que[illegible] draco occiderat, restitutum saluti. Et Iuba in Arabia herba reu[illegible]catum ad uitam hominem [illegible]dit. Dixit Democritus, credidit Theophrastus, esse herbam, cuius contactu illatæ ab alite quam retulimus, exiliret cuneus a pastoribus arbori adactus. Quæ etiam si fide carent, admirationem tamen implent: coguntꝗ confiteri multum esse, quod uero supersit. Inde & plærosꝗ uideo existimare, nihil non herbarū ui effici posse, sed plurimarum uires esse in[illegible]gnitas, Quarum numero fuit Herophilus clarus in medicina: a quo ferunt dictum, quasdam etiam fortassis calcatas prodesse. Obseruatum certe est, inflammari uulnera ac morbos superuentu eorum, qui pedibus iter confecerint. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare nunc non plures nascuntur causę? Nisi quod eas agrestes, literarumꝗ ignari experiuntur, utpote qui soli inter illas uiuant. Præterea securitas quærendi, obuia medicorum turba. Multis etiam inuentis nomina desunt, sicut illi quam retulimus in frugum cura, scimu[illegible]ꝗ defossam in angulis segetis præstare, ne qua auis intret. Turpissima causa raritatis, quod etiam qui sciunt, demonstrare nolunt, tanquam ipsis periturum sit quod tradiderint alijs. Accedit ratio inuentionis anceps. Quippe etiam in repertis, alias inuenit causas, alias (ut uere dixerim) deus. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi

Incredibilis Herbarum uis.

canis morsus, pauorem aquæ, potusq; omnis afferens odium. Nuper cuiusdam militantis in prętorio mater uidit in quiete, ut radicem syluestris rosæ, quam cynorhodon uocant, eblanditam sibi aspectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam in lacte (in Lusitania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte) casuq; accidit, ut milite a morsu canis incipiente aquas expauescere, superueniret epistola orantis ut pareret religioni: seruatusq; est ex insperato: & postea quisquis auxilium simile tentauit. Alias apud autores cynorhodi una medicina erat, spongiolæ, quæ in medijs spinis eius nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. In eadem prouincia cognoui in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum, caulem pollicari crassitudine, uersicoloribus uiperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium. Alius est quem nos in priori uolumine eiusdem nominis diximus, sed huic alia figura, aliudq; miraculum exeuntis e terra ad primas serpẽtium uernationes bipedali fere altitudine, rursusq; cum ijsdem in terram se condentis: nec omnino occultato eo apparet serpens, uel hoc per se satis officioso naturæ munere, si tantum præmoneret, tempusq; formidinis demonstraret. A Cynorhodos Dracuncu...

¶ Alia herbarum laus, ex eodem Plinio libro uicesimoseptimo, capite primo.

CRESCIT APVD me certe tractatu ipso admiratio antiquitatis: quãtoque maior copia herbarum dicenda restat, tanto magis adorare priscorum in inueniendo curam, in tradendo benignitatem subit. Nec dubie superata hoc modo posset uideri etiam rerum naturæ ipsius munificẽtia, si humani operis esset inuentio. Nunc uero deorũ fuisse eã apparet, aut certe diuinam, etiam cum homo inuenerit: eandemq; omnium parentem genuisse hæc & ostendisse, nullo uitæ miraculo maiore, si uerum fateri uolumus. Scythicam herbam a Mæotidis paludibus, & euphorbiam e monte Atlante, ultraq; Herculis columnas, & ipso rerum naturæ defectu, parte alia britannicam ex oceani insulis extra terras positis: itemque æthiopidem ab exusto sideribus axe, alias præterea aliunde ultro citroq; humanæ saluti in toto orbe terrarum portari, immensa Romanę pacis maiestate, non homines modo diuersis inter se terris gentibusq;, uerumetiam montes, & excedentia in nubibus iuga, pastusq; pecorum & herbæ quoq; inuicem ostentant. Aeternum quęso deorum sit munus istud. Adeo Romanos, uelut alterã lucem, dedisse rebus humanis uidentur.

¶ De LAVDE AGRICVLTVRAE EX MARCO CATONE initio operis sui.

B

EST INTERDVM præstare populo, mercaturis rem quęrere, ni tam periculosum siet, & item fœnerari, si tam honestum siet: maiores enim nostri sic habuerunt, & ita in legibus posuerunt, furem duplici condemnari, fœneratorem quadrupli. Quanto peiorẽ ciuem existimarunt fœneratorem, quã furem, hinc licet existimari. Et uirum bonum cum laudabant, ita laudabant, bonum agricolam, bonumq; colonum, amplissime laudari existimabatur, qui ita laudabatur. Mercatorem autem strenuum, studiosumq; rei querendæ existimo, uerum, ut supra dixi, periculosum, & calamitosum. At ex agricolis, & uiri fortissimi, & milites strẽnuissimi gignuntur, maximeq; pius quæstus, stabilissimusq; consequitur, minimeq; inuidiosus, minimeq; male cogitantes sunt, qui in eo studio occupati sunt.

¶ Quod antiquis maximum studium Agriculturæ fuerit, & de hortorũ singulari diligentia, ex Plinio libro. 18. capite primo.

SEQVITVR natura frugũ hortorumq; ac florũ, quæque alia præter arbores aut frutices benigna tellure proueniunt, uel per se tantum herbarum immensa contemplatione, si quis æstimet uarietatem, numerum, flores, odores, coloresq;, & succos ac uires earum, quas salutis aut uoluptatis hominum gratia gignit: qua in parte primum omnium patrocinari terræ, & adesse cunctorum parenti iuuat, quanq; inter initia operis defensæ. Quoniam tamẽ ipsa materia intus accendit ad reputationem eiusdem parientis & noxia, nostris eam criminibus urgemus, culpamq; nostram illi imputamus. Genuit uenena, sed quis inuenit illa prẹter hominem? Cauere ac refugere alitibus ferisq; satis est. Atq; cum in arbores exacuant limentq; cornua elephanti, & duro saxo rhinocerotes, & utroq; apri dentium sicas, sciantq; ad nocendum se præparare animalia, quod tamen eorum tela sua excepto homine uenenis tingit? Nos & sa-

C gittas ungimus, & ferro ipsi nocentius aliquid damus. Nos & flumina inficimus & rerum naturæ elementa. Ipsum quoq; quo uiuitur aerem in perniciem uertimus. Neq; est ut putemus ignorari ab ea animalibus, quæ quidē quæ prępararent contra serpentium dimicationem, quæ post prælium ad medendum excogitarent indicauimus. Nec ab ullo præter hominem ueneno pugnatur alieno. Fateamur ergo culpam, ne ijs quidem quæ nascuntur contenti: etenim quando plura earum genera humana manu fiunt. Quid? non & homines quidem ad uenena nascuntur? Atra hominum ceu serpentium lingua uibrat, tabesq; animi contrectata adurit culpantium omnia, ac dirarum alitum modo, tenebris quoq; & ipsarum noctium quieti inuidentium gemitu (quæ sola uox eorum est) ut inauspicatarum animantium uice obuij quoq; uetent agere, aut prodesse uitę. Nec ullum aliud abominati spiritus pręmium nouere, q̄ odisse omnia. Verum & in hoc eadem naturæ maiestas tanto plures bonos genuit ac frugi, quanto fertilior in ijs quæ iuuant aluntq;: quorum æstimatione & gaudio nos quoq;, relictis æstuatione suæ istis hominum turbis, pergamus excolere uitam: eoq; constantius, quo operæ nobis maior q̄ famæ gratia expetitur. Quippe sermo circa rura est, agrestesq; usus, sed quibus uita honosq; apud priscos maximus fuerit.

De hijs qui in agri & hortorum cura Romæ illustres fuerunt, ex Plinij libro decimooctauo, capite tertio.

QVAENAM ergo tantæ hubertatis causa erat? Ipsorum tunc manibus Imperatorum colebantur agri (ut fas est credere) gaudente terra uomere laureato, & triumphali aratore, siue illi eadem cura semina tractabant, qua bella, eademq; diligentia arua disponebant, qua castra, siue honestis manibus omnia lætius proueniunt, quoniam & curiosius fiunt. Serentem inuenerunt dati honores Serranum, unde cognomen. Aranti quatuor sua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato uiator attulit dictaturam, & quidem (ut tradit Norbanus) nudo plenoq; pulueris etiamnum ore. Cui uiator, Vela corpus, inquit, ut proferam senatus populiq; Romani mandata. Tales tum etiam uiatores erant, quibus idipsum nomen inditum est, subinde ex agris senatum ducesq; accersentibus. At nunc eadem
D illa uincti pedes, damnatæ manus, inscripti uultus exercent: non tamen surda tellure, quæ parens appellatur, coliq; dicitur & ipsa, honore hinc assumpto, ut nunc inuita ea, & indigne ferente credatur id fieri. Sed nos miramur ergastulorum non eadem emolumenta esse quæ fuerunt Imperatorum. Igitur de cultura agri pręcipere principale fuit & apud exteros. Siquidem & reges fecere Hieron, Philometor, Attalus, Archelaus: & duces Xenophon, & Pœnus etiam Mago: cui quidem tantū honorem senatus noster attribuit Carthagine capta, ut cum regulis Africæ bibliothecas donaret, unius eius duodetriginta uolumiua censeret in latinam linguam trās ferenda, cum M. Cato pręcepta condidisset, peritisq; linguę Punicę dandum negocium: in quo pręcessit omneis uir tum clarissimæ familiæ D. Syllanus, sapientiæ compositissimę. Quos sequeremur pretexuimus in hoc uolumine, non ingrate nominando M. Varronem, qui octogesimum primum uitæ annum agens, de ea re prodendum putauit.

Laus Agricolarum, & quæ obseruanda in agro parando, ex Plinij lib. 18. capite quinto.

» FORTISSIMI uiri & milites strenuissimi ex agricolis gignuntur, minimeq;
» male cogitantes. Prædium ne cupide emas. In re rustica operi ne parcas, in agro emendo minime. Quod male emptum est, semper pœnitet. Agrum paraturos, ante omnia intueri oportet aquarum uim, & uicinum. Singula magnas interpretationes habent, nec dubias. Cato in cōterminis hoc amplius æstimari iubet, quo pacto niteant. In bona est, inquit, regione bene nitere. Attilius Regulus ille Punico bello bis consul, aiebat, neq; fœcundissimis locis insalubrem agrum parandum, neq; effœtis saluberrimum. Salubritas loci non semper incolarum colore detegitur, quoniam assueti in pestilentibus durāt. Præterea sunt quædam partibus anni salubria: nihil autem salutare est, nisi quod toto anno salubre. Malus est ager, cum quo dominus luctatur. Cato inter prima spectari iubet, num solum [illegible]ia uirtute ualeat qua dictum est positione. Vt operariorum copia prope sit, oppidumq; ualidum: Vt nauigiorum euectus uel itinerum: Vt bene ædificatus & cultus. In quo falli plerosq; uideo. Segniciem enim prioris domini pro emptore esse arbitrantur. Nihil est damnosius deserto agro. Itaq; Cato, de bono domino melius emi, nec temere contemnendam alienam disciplinam: agroq; ut homini, quamuis quæstuosus

sit, si tamen et sumptuosus, non multum superesse. Ille in agro questuosissimam iudicat uitem: A
non frustra, quoniam ante omnia de impensę ratione cauit. Proxime hortos irriguos: nec id fal
so, si & sub oppido sint. Et prata, quæ antiqui parata dixere. Idemq; Cato interrogatus, quis es
set certissimus quæstus? respondit: Si bene pascat. Quis proximus? si mediocriter pascat. Sum-
ma omnium in hoc spectando fuit, ut fructus is maxime probaretur, qui q̃ minimo impendio
constaturus esset. Hoc ex locorum occasione aliter alibi decernitur. Eodemq; pertinet, q agri-
colam uendacem oportere esse dixit. Fundum in adolescentia conserendum sine cunctatione,
ædificandum non nisi consito agro. Tunc quoq; cunctanter, optimumq; est (ut uulgo dixere)
aliena insania frui, sed ita, ut uillarum tutela non sit oneri. Eum tamen qui bene habitet, sæpius
uentitare in agrum: fontemq; domini plus prodesse q̃ occipitium, non mentiuntur.

¶ De hortorum cura, doctrina alia, ex Plinio libro decimonono, capite quarto.

ABHIS superest reuerti ad hortorum curam, & suapte natura memorandam. Et quo
niam antiquitas nihil prius mirata est, q̃ & Hesperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi,
itemq; pensiles, siue illos Semiramis, siue Assyriæ rex Cyrus fecerit, de quorum opere alio uo-
lumine dicemus. Romani quidem reges ipsi coluere. Quippe etiam superbus Tarquinius nun
cium illum sæuum atq; sanguinarium remisit ex horto. In duodecim tabulis legum nostrarum
nusquam nominatur uilla, semper in significatione ea hortus: in horti uero hæredium. Quam
rem comitata est & religio quædam: hortosq; & fores tantum contra inuidentium fascinatio-
nes dicari uidemus. In remedio saturnica signa, quanquam hortos tutelæ Veneris assignante
Plauto. Iam quidam hortorum nomine in ipsa urbe delicias, agros, uillasq; possident. Primus
hoc instituit Athenis Epicurus, hortorum magister. Vsq; ad eum, moris non fuerat in oppi-
dis haberi ruta. Romæ quidem per se hortus ager pauperis erat. Ex horto plebi macellũ, quan
to innocentiore uictu. Mergi enim credo in profunda satius est, & ostrearum genera naufragio
exquiri: aues ultra Phasidẽ amnem peti, & fabuloso quidem terrore tutas, imo sic preciosiores.
Alias in Numidia atq; Aethiopia in sepulchris aucupari, aut pugnare cum feris, mandi ab eo
cupientem quod mandat alius. At hercle, q̃ uilia hæc, q̃ parata uoluptati satietatiq;, nisi eadẽ B
quæ ubiq; indignatio occurreret? Ferendum sane fuerit exquisita nasci poma, alia sapore, alia
magnitudine, alia monstro, pauperibus interdicta: inueterari uina, saccisq; castrari: nec cuiq; a-
deo longam esse uitam, ut non ante se genita potet. E frugibus quoq; quoddam alimentum ex
cogitasse luxuriam, ac medullam tantum earum, superq; pistrinarum operibus & cælaturis ui
uere, alios pane procerum, alios uulgi, tot generibus usq; ad infimam plebem descendente an-
nona, Etiamne in herbis discrimen inuentum est? Opesq; differentiam fecere in cibo, etiam u-
no asse uenali. Et in his aliqua quoq; sibi nasci tribus negant, caule intantum saginato, ut pau-
peris mensa non capiat. Syluestres fecerat natura corrudas, ut quisq; demeteret passim. Ecce al
tiles spectantur asparagi. Et Rauenna ternis libris rependit. Heu prodigia uentris. Mirum esset
non licere carduis pecori uesci, non licet plebi. Aquæ quoq; separantur. Et ipsa naturæ elemen
ta ui pecunię discreta sunt. Hi niues, illi glaciem potant, pœnasq; montium in uoluptatem gu-
læ uertunt. Seruatur algor æstibus, excogitaturq;, ut alienis mensibus nix algeat. Decoquunt
alias, quas mox & illas hyemant. Nihil itaq; homini sic, quomodo rerum naturæ placet. Etiam
ne herba aliqua diuitijs tantum nascitur? Nemo sacros, Auentinosque montes, & iratæ plebis
secessus circumspexerit? Mors enim certe æquabit quos pecunia superauerit. Itaque hercle,
nullum macelli uectigal maius fuit ROMAE clamore plebis incusantis apud omnes
principes, donec remissum est portorium mercis huius: compertumque, non aliter quæstuo-
sius censum haberi aut tutius, ac minore fortunæ iure, cum credatur pensio ea pauperum. Is
in solo sponsor est, & sub die redditus, superficiesque cœlo quocumque gaudens. Hortorum
CATO prædicat caules. Hinc primum agricolæ existimabantur prisci, & sic statim fa-
ciebant iudicium, nequam esse in domo matremfamilias (etenim hæc cura fœminæ diceba-
tur) ubi indiligens esset hortus. Quippe e carnario aut macello uiuendum est, nec caules ut nũc
maxime probabant, damnantes pulmentaria quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo par-
cere. Nam carnis desyderia etiam erant in exprobratione. Horti maxime placebant, quia non
egerent igni, parcerentque ligno. Expedita r[illegible] & parata semper, unde & acetaria appellaban-
tur, facilia concoqui, nec oneratura sensum cibo, & quæ minime accenderent ad desyderium
panis. Pars eorum ad condimenta pertinens, fatetur domi uersutam fieri solitam, atque non
Indicum piper quæsitum, quæque transmaria petimus. Iam quoq; in fenestris suis plebs ur-
bana in imagine hortorum quotidiana oculis rura præbebant, antequam pręfigi prospectus

C omnis coegit multitudinis innumerę, sæua latrocinatio. Quamobrem sit aliquis & his honos, neue autoritatem rebus uilitas adimat, cum præsertim etiam cognomina procerꝫ inde nata uideamus, Lactucinosq; in Valeria familia nō puduisse appellari: & cōtingat aliqua gratia operi curæq; nostrę: Virgilio quoq; confesso, q̄ sit difficile uerborū honorem tam paruis perhibere. Hortos uillæ iungendos non est dubium, riguosq; maxime habendos, si contingat profluo amne. Si minus, e puteo pertica, organisue pneumaticis, uel tollenonum haustu rigandos. Solum proscindendum a fauonio, in autumnum præparandum est post quatuordecim dies, iterandumq; ante brumam. Octo iugerum operis palari iustum est. Fimum tres pedes alte cum terra misceri, areis distingui, easq; resupinis puluinorum toris ambiri singulis tramitum sulcis, qua detur accessus homini, scatebrisq; decursus.

In his hortis nascentium alia bulbo commendantur, alia capite, alia caule, alia folio, alia utroq;, alia semine, alia cortice, alia cute, aut cartilagine, alia carne, alia tunicis carnosis. Aliorū fructus in terra est, aliorum & extra, aliorum non nisi extra. Quædam iacent crescuntq;, ut cucurbitæ & cucumis. Eadem & pendent, quanq; grauiora multo etiam ijs quæ in arboribus gignuntur. Sed cucumis cartilagine. Cortex huic uni maturitate transit in lignum. Terra conduntur rhaphani, napiq;, & rapa, atq; alio modo inulæ, siser, pastinacæ. Quædam uocabimus ferulacea, ut anethum, maluas. Namq; tradunt autores, in Arabia maluas septimo mense arborescere, baculorum usum prębere extemplo. Sed & arbor est malua in Mauritania Lixi oppidi æstuario, ubi Hesperidū horti fuisse produnt .200. passuū ab oceano, iuxta delubrum Herculis, antiquis Gaditano, ut ferunt. Ipsa altitudinis pedes .20. crassitudinis, quam circumplecti nemo possit. In simili genere habebitur & cañabis. Nec non & carnosa aliqua appellabimus, ut spongias in humore pratorum enascentes. Fungorum enim callum, in ligni arborumq; natura diximus, & alio genere tuberum pauloante.

ℂ Ratio rigandorum hortorum, & quæ translata meliora fiant. Item de succis hortensiorum & saporibus, ex Plinij libro .19. capite duodecimo.

D HIS HORAE rigandi matutina atq; uespera, ne inferuescat aqua sole. Ocimo tantum & meridiana etiam. Satum celerrime erumpere putant inter initia feruenti aqua aspersum. Omnia autem translata meliora grandioraq; fiunt, maxime porri, napiq;. In translatione & medicina est, desinuntq; sentire iniurias, ut gethyum, porrum, rhaphani, apium, lactucæ, rapa, cucumis. Omnia autem syluestria fere sunt & folijs minora & caulibus, succo acriora: sicut cunila, origanum, ruta. Solummodo ex omnibus lapathum syluestre melius. Hoc insatiuum rumex uocatur, nasciturq; fortissimum. Traditur semel satum durare, nec unquam uitiari, terra maxime iuxta aquam. Vsus eius cum ptisana tantum in cibis leuiorem gratioremq; saporem præstat. Syluestre ad multa medicamenta utile est. Adeoq; nihil omisit cura, ut carmine quoq; comprehensum repererim, in fabis caprini fimi singulis cauatis, si porri, erucæ, lactucę, apij, intubi, nasturtij semina inclusa serantur, mire prouenire. Quæ sunt syluestria, eadem in satiuis ficciora intelliguntur & acutiora. Namq; & succorum saporumq; dicenda differentia est, uel maior in his q̄ pomis. Sūt autem acres cunilæ, origani, nasturtij, sinapis. Amari, absinthij, centaureæ. Aquatiles, cucumeris, cucurbitæ, lactucæ. Acuti tantum cunilæ. Acuti & odorati, apij, anethi, fœniculi. Salsus tantum e saporibus nitri nascitur, alioquin extra insidit pulueris modo, & circulis tantum aquæ, ut intelligatur uitiū, ceu plerumq; uitæ persuasio. Panax Piperis saporem reddit, magis etiam siliquastrum, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thuris, murrha myrrhæ. De panace abunde dictum est. Libanotis locis putridis & macris ac roscidis seritur semine. Radicem habet olusatri, nihil a thure differentem. Vsus eius post annum stomacho saluberrimus. Quidam eam nomine alio rosmarinum appellant. Et smyrnium olus seritur ijsdem locis, myrrhamq; radice resipit. Eadem & siliquastro satio. Reliqua a cæteris odore & sapore differunt, ut anethum. Tantaq; est diuersitas atq; uis, ut non solum aliud alio mutetur, sed etiam in totum auferatur. Apio eximi in coctis obsonijs aceto, in eodem cellario in saccis odorem uino grauem. Et hactenus hortensia dicta sint, ciborum gratia duntaxat. Maximum quidem opus in ijsdem naturæ restat, quoniam prouentus tantum adhuc, summasq; quasdam tractauimus. Vera autem cuiusq; natura non nisi medico effectu prænosci potest, opus ingens occultumq; diuinitatis, & quo nullum reperiri possit maius. Ne singulis id rebus contexeremus iusta fecit ratio, cum ad alios medendi desyderia pertinerent, longius utriusq; dilationibus futuris si miscuissemus. Nunc suis quæq; partibus constabunt, poteruntq; a uolentibus iungi.

APPENDIX

¶ De morbis hortorum, & remedijs circa formicas, & culices, ex Plinio lib. 19. capite decimo.

A

MORBOS HORTENSIA quoq; sentiunt, sicut reliqua terræ sata. Namq; & Ocimum se necat, degeneratq; rite in serpyllum, & sisymbrium in calamintam. Et ex semin: brassicæ ueteris, rapæ fiunt. Atq; inuicem enecatur cyminum ab imo dorso, nisi repurgetur. Est autem unicaule, radice bulbo simili, non nisi in solo gracili nascens. Alias priuatim cymini morbus, scabies. Et ocimum sub canis ortu pallescit. Omnia uero accessu mulieris menstrualis flauescunt. Bestiolarum quoq; genera innascuntur. Napis culices, rhaphano erucæ, & uermiculi. Item lactucis & oleri. Vtrisq; hoc amplius, limaces & cochleæ. Porro uero priuatim animalia quæ facillime stercore iniecto capiuntur, condentia in id se. Ferro quoq; non expedire tangi rutam, cunilam, mentam, ocimum, autor est Sabinus Tiro in libro cepuricon, quem Mœcenati dicauit. Item contra formicas non minimum hortorum exitium, si non sint rigui, remedium monstrauit, limo marino, aut cinere obturatis earum foraminibus. Sed efficacissime heliotropio herba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum medicinæ sunt, siliquas una seri, sicut olerum cicer. Arcet enim erucas. Quæ si omisso iam natæ sint, remedium absinthij succus decocti inspersus & sedi, quã aizoum uocãt, genus hoc herbæ diximus. Semen olerum si succo eius madefactum seratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum uero nec erucas, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere fœminæ duntaxat. Aduersus erucas & cancrum fluuiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt qui sanguineis uirgis tangant ea, quæ nolunt his obnoxia esse. Infestant & culices hortos, riguos præcipue, si sunt arbusculæ aliquæ. Hi galbano accenso fugantur.

Sabinus Tiro.

¶ De qualitatibus Herbarum uestigandis ex colore, odore, & succis, ex Plinij libro. 21. capite septimo.

B

TROIANIS temporibus ei iam erat honos. Et hos certe flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hiacynthum. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia est in colore, & odore, & succo. Odorato sapor raro ulli non amarus, econtrario dulcia raro odorata: itaque & uina odoratiora mustis, syluestria magis omnia satiuis. Quorundam odor suauior e longinquo est, propius admotus hebetatur, ut uiolæ. Rosa recens a longinquo olet, sicca propius. Omnis autem uerno tempore acrior, & matutinis. Quicquid ad meridianas horas diei uergit, hebetatur. Nouella quoque uetustis minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æstate media. Rosa & crocum odoratiora, cum serenis diebus leguntur: & omnia in calidis magis q; in frigidis. In Aegypto tamen minime odorati flores, quia nebulosus & roscidus aër est a Nilo flumine. Quorundam suauitati grauitas inest. Quædam cum uirent non olent, propter humorem nimium: ut buceros, quod est fœnum græcum. Acutus odor non omnium sine succo est, ut uiolæ, rosæ, croco. Quæ uero ex acutis succo carent, eorum omnium odor grauis, ut in lilio utriusq; generis. Abrotonum & amaracus acres habent odores. Quorundam flos tantum iucundus, reliquæ partes igna[illegible]æ, ut uiolæ ac rosæ. Hortensium odoratissima quæ sicca, ut ruta, menta, a[illegible]m, & quæ in siccis nascuntur. Quædam uetustate odoratiora, ut cotonea: eademq; decerpta, [illegible] in suis radicibus. Quædam non nisi defracta, aut ex attritu olent. Alia non nisi detracto cortice. Quædam uero non nisi usta, sicut thura, myrrhęq;. Flores triti omnes amariores q; intacti. Aliqua arida diutius odorem continent, ut melilotos. Quædam locum ipsum odoratiorem faciunt, ut iris, quin & arborem totam cuiuscumq; radices attingunt. Hesperis noctu magis olet, inde nomine in[illegible]nto. Animalium nullum odoratum, nisi de pantheris quicq; dictum est, si credimus.

Buceros, fenu græcum.

¶ Quibus temporibus maxime legendæ sunt herbæ, ex DIOSCORIDIS prologo.

VERVM IN PRIMI[illegible]S curam impendere oportet, ut suis temporibus singula & demetantur, & recondantur. Intempestiue enim decerpta, conditaue, aut nullo, aut euanido munere funguntur. Serena etenim cœli constitutione demetenda sunt. Magni siquidem refert inter colligendum, si uel squallores, uel imbres infesti sint: quemadmodum si loca in quibus prodeunt cliuosa, & uentis exposita sint, & perflata, frigidaq;, & aquis carentia.

C in his enim locis uires eorum longe ualidiores intelliguntur. Contra, quæ in campestribus, riguis & opacis, cæterisq; locis a uento silentibus enascuntur, plærumq; degenerant, & minus uiribus ualent: multoq; magis, si non suis horis peropportune colligantur, aut si per imbecillitatem intabuerint. Neq; ignorandum, q; sępe præcoci, aut serotina loci natura, aut anni clementia, maturius, aut celerius adolescunt. Nonnulla propria ui hyeme florent & folia pariunt, quædam bis anno florifera. Quare cui in animo est, horum peritiam assequi, necesse est ijs prima germinatione solo emergentibus, adultis, & senescentibus adesse. Nam qui pullulanti hærbæ duntaxat astiterit, adultam cognóscere non potest: neq; qui adultam tantum inspexerit, nuper erũpentem noscet. Quo fit, ut propter mutatam foliorum faciem, caulium proceritates, florum, seminisq; magnitudinem, nonnnlli qui olim has ætatum uarietates non perspexerunt, magno in errore uersentur. Quæ caussa etiam nonnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdam, uerbi gratia Gramen, Quinq; folium, & Tussilaginem, emittere florem, fructum, & caulem negant. Ergo qui sæpius ad uisendas herbas, & earum loca se contulerit, earum cognitionem maxime consequetur. Scire etiamnum conuenit, sola ex herbaceis medicaminibus Veratri genera, nigrum inquam & candidum, multis edurare annis: reliqua a trimatu inutilia. Quæ uero ramis scatent, sicut Stichas, Trixago, Polium, Abrotonum, Seriphũ, Absinthium, Hyssopum, & alia id genus semine pregnantia, demetantur, Flores quoq; antea quam sponte sua decidant, Fructus autem ut maturi excutiantur necesse est, & semina ubi siccari cœperint, priusq; defluant. Herbarum succus, & foliorum elici debet, germinantibus adhuc cauliculis. Lac & lachrymæ excipiantur, inciso per adolescentiam caule. Radices, & liquamenta, corticesue, ut recondantur, eximere conuenit, cum hærbæ suis folijs exuuntur. Siccantur etiam expurgatæ inibi, locis asperginem non redolentibus: sed quæ luto, aut puluere sunt obsitæ, aqua elui debent. Flores, & omnia quæ iucundum odorem efflant, arculis tiliaceis nullo situ obductis reponantur. Nonnunq; charta, aut folijs semina, ut perennent, apte inuoluuntur. Liquidis medicaminibus densior materia, argentea, uitrea, aut cornea conuenit. Fictilis, etiamsi modo rara non sit, accommodatur, & lignea, præsertim e buxo: sed ænea uasa liquidis oculorum medicamentis, quæ aceto, pice liquida, aut cedria componuntur. Adipem autem & medullas stagneis uasis recondi conuenit.

D

De differentijs HERBARVM ex historia plantarum THEOPHRASTI.

¶ Parteis primæ, maximæ, communesq; PLANTARVM sunt

Radix. Ramus.
Caulis. Surculus.

Radix, id sunt quo alimentum attrahitur.

Caulis, in quod alimentum defertur.

Rami, q a caule fissi multiplices spargunt.

Surculus, quod ex his indiuiduũ, simplexq; oritur.

¶ Secundæ partes.

Cortex. Lignum.
Matrix, id est, medulla.

¶ His quædam quasi annuæ parteis accedunt, quæ partui fructuum accommodantur.

Folium. Flos.
Pediculus, id est, quo folium dependet.
Capreolus. Muscus.
Semen. Fructus.
Neruus. Vena. Caro.

¶ Partes nouissimæ.

Humor. Liquor. Lachryma.

¶ De NERVIS.

Nerui ac uenæ per se quidem nominibus carent, quadam uero similitudine, nomina partium animalium consortiuntur.

Neruos habent, fissilia, pręlonga, cõtinua.

Venæ neruo similes, sed maiores, crassioresq;, & ramulos, humoremq; habentes.

Caro omnibus dimensionibus diuidi potest.

Cortex pars ultima, & a subiecto corpore separabilis.

Matrix, quod in medio ligni tertium a cortice continetur, uelut medulla in ossibus. Nonnulli appellant id, Cor.

Lignum, quod ex neruo & humore, nonnulla etiam carne.

¶ De constitutione prædictorum.

Hæc cum indurescunt, transeunt in lignum. ut Palma, Ferula.

Matrix ex carne & humore coalescit.

Cortex quidem ex tribus illis. ut Roboris, Populi, Pyri.

Quædam ex humore & neruo. ut Vitis.

Folia, ex humore & carne.

¶ Prima nascentium DIFFERENTIA.

Arbor. Frutex.
Suffrutex. Herba.

ARBOR est, quod radice, caudice simplici, ramosum, nodosum, surculosum, aut facile dissolubile assurgit, ut Olea, Vitis, Ficus.

Frutex quod ab radice caudice multiplici ramosumq; se attollit, ut rubus, paliurus.

Herba q̃d ab radice foliatũ sine caudice prouenit, semẽq; caule fert, ut frumẽta, atq; olera.

¶ Secunda differentia

ARBORVM.

Sunt enim

Vrbanæ. Steriles.
Syluestres. Floriferæ.
Fructiferæ. Flore carentes.

¶ Tertia differentia

DE ARBORVM

Formis.

Formis quoq; in ipsis differentiæ totorum atq; partium patent.

Magnitudo. Mollicia.
Paruitas. Leuitas.
Duricia. Asperitas corticis.
Foliorum pulchritudo.
Bonitas & prauitas fructuum.

¶ Quarta differentia

PLANTARVM.

Quædam non nisi in aquis uiuunt.
Quædam in terra sicca tantum.
Aliæ in paludibus.
Aliæ in lacubus.
Aliæ in fluuijs.
Quædam in ipso etiam mari.
Quædam in littoribus.

¶ Quinta differentia

PLANTARVM.

Aliæ proceræ. ut,
Abies. Pinus. Cupressus.
Quædam caudice breui. ut,
Salix. Ficus. Punica.
Quædam item
Caudice uno. Minus ramosæ.
Pluribus. Crassæ.
Ramosæ. Tenues.
Cortice tenui sunt,
Laurus. Tilia.
Cortice grosso,
ROBVR.
Cortice leni.
Malus. Ficus.
Cortice scabro.
Robur. Suber. Palma.

Hæ cum adolescunt, leniori cortice sunt: cum succrescunt, crassiore.

Quibusdam cortex cadit. ut,
Portulacæ. Vnedoni. Arbuto.
Quibusdam cortex carnosus. ut,
Suberi. Robori. Populo.

Alijs neruosus & macilentus. ut,
Viti. Arundini. Tritico.
Alijs multiplicibus tunicis. ut,
Tiliæ. Lino.
Abieti. Genistæ.
Viti. Cæpis.
Alijs simplex. ut,
Fico. Arundini. Lolio.

¶ Sexta differentia ab ARBORVM MEDVLLIS.

Aliæ
- Habent medullas.
- Carnosam medullam.
- Lignosam.
- Membranę similem.
- Carent medullis.

Medullam carnosam habent
Vitis. Ficus. Punica.
Sambucus. Ferulæ.
Lignosam medullam habent.
Larix. Abies. Pinus.
Duriorem & spissiorem.
Cornus. Ilex. Morus.
Robor. Cytisus.
Ebenus. Celtis.
Quæ quidem coloribus distant.
Magnam atq; perspicuam,
Ilex. Robur.
Paruam, incertioremq;,
Olea. Buxus.
Nomen enim in his distincta spectatur.
Nullam,
PALMA.

¶ Septima differentia a RADICIBVS.

Multas & longas Radices habent
Ficus Robur Platanus.
Paucas
Punica Malus.
Vnam tantum
Abies Pinus.
Quibus una tantum prægrandis descendit.
Nodosas & uillosas.
OLEA.
Altas
ROBVR.
Lignosas
OZYMON.
Carnosas.
Beta Aron Hastula regia.
Ex carne & cortice
Raphani Rapæ.
Geniculatas.
Harundines Gramina.

¶ Octaua differentia

PLANTARVM.

Aliæ nodosæ. Aliæ Enodes.

A

B

C Enodes
Iuncus Tipha Gladiolus
Paluſtrina, & quibus cortex leuis.
Nodoſæ
Sambucus Olea
Laurus Pinaſter
Ficus Oleaſter.
Ex quibus quædam minus, quædam uero magis nodoſæ.
Mares frequenter fœminis nodoſiores, in quibus uterq; ſexus habetur.
Quod in arboribus Nodus, in Vitibus uocatur Gemma, in Harundinibus Geniculum, in Vlmo & Robore Crade uocatur.

Nona differentia PLANTARVM & Arborũ.

Quædam longæ. ut,
Abies Cupreſſus Palma.
Et quæ ſimpliciore aſſurgunt caudice.
Quædam in ramos ſparguntur. ut,
Punica Malus.
Quædam decurtatæ plus fructus afferunt. ut,
Vitis. Quæ uero
Non truncatæ, minus afferunt.

Vndecima differentia PLANTARVM, & Arborum.

Ex Vrbanis
D Quædam perpetuo uirent. ut,
Olea Palma Laurus.
Pini genus quoddam
Myrtus Cupreſſus.
Ex Syluestribus
Abies Sabina Pinaſter.
Iuniperus Smilax Thuia.
Et ea quam Archades Phellodryn appellant.
Tilia Ilex
Cedrus Celaſtrus
Picea Philyca
Mirica Acuta ſpina
Buxus Apharca.
Arbores in Agro Elephantino
Quercus in agro Thurio.
Platanus in Creta.
Platanus alia in Cypro.
Quæ monte Olympo proueniunt.
Potulaca Arbutus
Terebinthus Laurus.
Potulaca & Vnido folia inferiora dimittũt, cacuminibus perpetuo uirent, ramisq; aſſidue præpoſtere gignunt.
Ex Fruticibus
Ruta Sanſucum
Braſſica Serpillus
Roſa Libanotis, id eſt, Roſmarinus
Viola Apium
Abrotanum Aequapium
Papauer, & ſyluestrium genera complura.
Ex Fruticibus.
Hedera Rubus Harundo
Rhamnus Cedrula.
Ex his nõnulla cacumine perdurant, amiſſis reliquis. ut,
Apium Aequapium Origanum.
Nam & Ruta affligitur atq; mutatur.
Quædam cito germinant, & tardius mittunt folia. ut,
AMYGDALA.
Quædam tardius germinant, & æque citius amittunt folia. ut,
MORVS.
Citius amittũt folia, quæ in locis arctibus: tardius quę in humidis. Item citius ueteranæ, tardius nouellæ plantulæ.

Decima differentia a FOLIIS.

Vertunt ſupinas parteis foliorum mox poſt ſolſticium Aeſtiuum
Olea Vlmus
Tilia Populus.
Eorum argumento ruſtici ſolſticium confectum intelligunt.
Quædam ampla folia habent. ut,
Vitis Ficus Platanus.
Quædam anguſtiora. ut,
Olea Punica Myrtus.
Rara
Pinus Abies Cedrus.
Carnoſiora
Cupreſſus Miricæ Malus.
Et in fruticum genere Stibia.
Ex Herbis carnoſa.
Semperuiuum Polion.
Harundinacea
Palmæ Gladiolus
Coici Butomos.
Et quæ folijs angularibus conſtant
Orbiculata. ut,
PYRI.
Oblonga. ut,
MALI.
In acutum producta. ut,
HEDERA.
Serrata & multifida
Abies Filix.
Vitis quoq; aliquatenus fiſſa, Fici.
Inſecta
Vlmus Robur Nux auellana.
Quædam cum extremo, tum lateribus ſinuata conſidunt.
Ilex Robur Smilax
Rubus Paliurus.
Quibuſdam ſpinæ pro folio ſunt. ut,
Acorni Drypodi.
Acane, omniq; pene generi ſpinoſo

Folium nullum habet
ASPARAGVS.
Pediculo carent
Scyllæ Bulbi.
Pediculos longos habent
Vitis Hedera.
Breues
OLEAE.

De Oleribus Duodecima differentia.

Quibusdã statim ab radice orit olus. ut,
Cepe Intybo erratico
Allio Hastulæ regiæ
Scillæ Isirinchio
Bulbo atq; in totũ bulbosis.
Quibusdam folijs iam perfectis. ut,
Lactucæ Rubo Paliuro.

Tredecima differentia.

Quædam sunt folijs
Multis Ordinatis
Paucis Inordinatis.
Quædam folijs
Magnis Paruis Angustis
Leuibus Cauis
Aculeatis Asperis.
Quædam dependent ab
Radice Germine Ramo
Caule Pediculo.
Quędam fructũ super folijs gerũt. ut,
Laurus Alexandrina.

De CONSTITVTIONE Foliorum.

Constant folia
Neruo Fici
Cortice ut
Carne Vitis.
Quædam ex neruo tantum. ut,
Harundinis Frumenti.
Humor communis omnium est.

De Pediculis.

Pediculorum
Alij ex neruo tantum constant. ut harundinis, frumenti.
Alij ex eisdem, quibus caulis.

De natura FLORVM.

Florum alij ex
Cortice Vena Carne.
Carne tantum, ut qui inter folia nascuntur.

De natura FRVCTVVM.

Fructuum
Alij ex carne & neruo.
Alij ex carne tantum.
Nonnulli ex cute.
Quædam ex humore & neruo. ut,
CVCVMERES.

Ex humore & cute, ut Mori, Punicæ. A
Alij secus distinguuntur.
Omnium pars exterior cortex.
Interior caro.
Quorundam etiam nucleus.

De SEMINVM differentia.

Postremũ in oibus semen est: hoc humorẽ, calorẽq; insitum habet, qui cũ desierint, semen infœcundum relinquitur.
Quorundam semen protinus post tegmen ambiens subest. ut,
Palmæ Nucis amygdalæ.
Quædam conteguntur carne.
Quædam siliquis.
Alia uasculis. ut Papauer.
Quædam folliculis.
Alia nuda patent. ut Anetum Coriamusu, Cuminum, Feniculus.
Arborum nulla semine nudo, sed aut carne obducto, aut cute, aut crusta, ceu glans.
Nullum in uasculo semen arboris est.

De differentia SVCCORVM. Nam

Alij uinosi Vitis, mori, myrti
Pingues Oleæ, lauri, nucis amygdalæ
Pini, laricis, abietis
Dulces Fici, palmæ, roboris, glandis B
Acres ut Origãi, saturejæ, nasturtij, sina
Amari Absinthij, fellis terræ (pis
Odorati Anesi, cedrulæ
Diluti Prunorum
Acidi Punicorum.
Humorum alij
Lactei Papaueris, fici
Resinacei Abietis, Pini
Aquosi ut Vitis pyri, mali, cucumerum, cucurbitæ
Acres Tymi, saturejæ.
Suaueolentes Apij, anethi feniculi.

De differentia ODORVM.

Plantarum
Quædam flores habent odoratos.
Quædam folia odorata.
Quibusdam fructus odorati.
Alijs neutrum.
Alijs pars reliqua.

Differentia SAPORVM.

Plantarum
Quædam mandi queunt.
Aliæ edulijs ineptæ.
In quibusdam folia manduntur, non fructus, ut in Tilia.

C Quibusdam fructus & non folia.

¶ Alia FLORVM differentia.

Florum alij
Lanuginei, ut Vitis, mori, hederæ
Foliati, ut Amigdalę, mali, pyri, pruni.
Grandes Candidi
Bicolores Phœnicei
Vnicolores Subrubei Crocei.
Vno folio, ut Flos Iasionę.
Florem circa fructū uitis olea producunt.
Semen sub floribus habet, Rosa
Cum seminibus flores edūt, Veneria, Cnicum, Gith, Pepo, Cucurbita, Cucumis.

¶ De differentia in fructificando.

Arbores aliæ
Fructū ex nouellis surculis gignūt, ficus, ui Ex annatinis, olea, punica, nardus, (tis. amygdala, pyrus, myrtus.
Ex utrisq;
Grandibus ex ramis, Siliqua
In cacuminibus fructificant, Palma
Lateribus.
In parte utraq;.

D ¶ Modus sationis & generationis ARBORVM.

Arborum aliæ
GIGNVNTVR
Sponte Ramo
Semine Surculo
Radice Trunco
Auulsione Ligno conciso.
De quibus latissime uide in Columella.
Oia quę semē ferūt, semine quoq; gignunt.
Ex semine tantū nascuntur.
Abies Pinus Palma
Larix Omnes corniferæ.

¶ Generatio SVFFRVTICVM.

Suffruticum atq; herbarum pars maior semine, radiceq; nascitur.
Quædā cum utroq;, nōnullæ ex germinib.
Arbores quę ex fructibus suis feruntur, oēs fere deteriores proueniūt, Theop. lib. 2. cap. 3.

¶ Quæ herbæ trāser[illegible]t in alias.

Degenerant
Sisimbrium Meu
Triticum Lolium.

¶ Alia differentia Radicum.

Radicum aliæ
Squamis constant Rotundæ
Carne Oblongæ
Cortice uestiuntur Vescendę
Nudæ adhærent Ingustibiles.

Quædam esui aptæ sunt, ut,
Hastulæ regiæ Ensis
Scyllæ Pastinacæ
Ari Petroselini
Herbæ dictæ Dictami Pampinellę.

¶ Alia differentia ARBORVM.

Quędā perpetuo fructiferæ sunt, ut,
Malus Assyria, quam alij Medicam uocant: omnibus horis pomifera est, alijs cadentibus, alijs maturescentibus, alijs uero subnascentibus. Plinius lib. 12. cap. 3.

¶ Alia differentia.

Quędam suos populos etiā uestiunt, ut, Gossampini. Plinius lib. 12. cap. 11.
Quædam incolis dormire dicuntur.
Quibusdam perpetuo folia non decidunt: quod gelidis fontibus & imbribus rigentur, ut in Tylo.
In quibus cortices ualent, trunco sine sapore permanēte, ut Xilocinnamū, id est, lignum cinnami, in fastidio habetur, propter origani acrimoniam. Contra cortex in precio est.

Miraculum

Arbor quædam in Chora esse traditur una Syagrorum. Mirū inquit Plinius de ea accepimus: cum Phœnice aue, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepisse, iterū mori, ac renasci ex se ipsa (quod erat prius) pomis refertam. Plinius lib. 13. cap. 4.

¶ Quarundam Arborū fructus noti, arboribus ignotis, Differentia alia.

Arboris thuriferæ facies quæ sit, necdū constat. Res enim inquit Plinius, in Arabia gessimus, & Romana arma, magnam partem eius penetrauere. C. etiā Cæsar Augusti filius inde gloriam petijt, nec tamen ab illo, quod equidem sciam, latino, arborum earum tradita est facies. Græcorum exempla uariant. Alij folio [illegible]yri, minore duntaxat, & herbidi coloris [illegible]idere. Alij Lentisco similem, subrutilo fo[illegible]. Quidam Terebinthum esse: & hoc uisum Antigono regi allato frutice. Iuba rex ijs uoluminibus, quæ scripsit ad C. Cęsarem Augusti filium, ardentem fama Arabiæ, tradit contortę esse caudicis, ramis aceris, maxime pōtici, succū amygdalę mō emittere, talesq; in Carmania apparere: & in AEgypto satas, studio Ptolomeorum regnantium. Cortice lauri esse constar. Quidam per folium simile esse dixere. & cætera quæ sequuntur libro. 12. cap. 14.

¶ Miraculum de Cinnamomo.

Cinnamomum autem non posse metiri nisi

deus permiſerit. Iouem hunc intelligunt Ethiopes. Aſſabinum illi uocant. 44. boum, caprarumq; & arietum extis impetrat̃ uenia metendi. Non tamen aut ante ortum ſolis, aut poſt occaſum licet. Sarmēta haſta diuidit ſacerdos, deoq; partē ponit: reliquū mercator in naſſas condit. Eſt & alia fama, cum Sole diuidi, ternaſq; parteis fieri: deinde ſorte germina diſcerni. Quodq; Soli ceſſerit relinqui, ac ſponte cōflagrare. Plin. lib. 12. cap. 19.

Arbores & Plantæ quædā etiam abortiūt.

Arborum etiam abortus inuenimus: fit aūt & ſerēdi genere, & recidendi. Pli li. 12. ca. 2.

Differentia Radicum alia.

PLANTARVM

Quædam lentis paluſtris modo iñatant aquas, ſine oñi prorſus radice. ut malabathrū, Indi Nardi folium, cuius meminit Dioſcorides libro primo.

Quędam nodoſas habent radices. ut gña Satyrionis, Ariſtolochię, & omnia gña Bulboꝝ.

Quædam teneras. ut Ozymon.

Quędam prępingues. ut Aſphodelus. Sigillum Mariæ.

Quędā fere pręciſas in meditullis. ut Valeriana, & quę uocatur, Morſus diaboli.

Quædam comatas.

Quædam ſectas.

Quædam ſuccinctas ac breues.

Quædam prolixas iṁodice. cuiuſmodi de μῶλυ meminit Plinius, qui ſibi afferri hanc e Campania fecit, aliquot diebus effoſſam, int̃ difficultates ſaxeas, radicis. 25. pedes longam, & nec ſic quidem ſolidam, ſed abruptam. uide Plinium lib. 25. cap. 4.

Eandem arborum differentiam, lege apud Theophraſtum cap. 7. lib. 3.

Quædam *infinitis nodis*. ut uerrucaria.

Quędā *intortis*. ut Colubrina & Tormētilla

Quędam acuta tantum radicula, ſine oĩbus prorſus comis.

Quędam alba, quędam nigra radice, rubra, ſpicea, ſubſpicea, uiridi.

Differentia a duratione

PLANTARVM

Quædam ad multos annos durant. ut Veratrum, ſiue nigrum, ſiue candidum.

Quædam bieñio, triennio, quinquennio.

Longiſſimo tempore durat Elaterium.

Chamęleon niger. 40. annis.

Centaureum non ultra. 12.

Peucedanum & Ariſtolochia. 5. aut. 6.

Vitis ſylueſtris año uno, ſi in umbra ſeruet̃.

Alia Plantarum differentia.

Quędā ſylueſtres, quę nullibi felici9 pueniūt ꝙ in cāpis. ut Geniſtę. Myricę, & id gen9 alia.

Quædā hortenſes, ut Hyſſopus. Abſinthiū,

Quædam coronarię. ut, Roſæ, Lilia, Heliochryſos. Aliæ non Coronariæ. A

Differentia alia ex ſapore

PLANTARVM.

Quædam ſapore ſunt

Dulces	Inſipidæ	
Salſæ	Acetoſæ	Amaræ
Stipticæ	Acutæ	Ponticæ.

Alia ex qualitate Plantarum. Nam

Infrigidant	Incidunt
Deſiccant	Diuidunt
Calefaciunt	Subtiliant
Humectant	Aperiunt
Glutinant	Occidunt
Stringunt	Emundant
Impellunt	Expellant
Incraſſant	Putreſcere faciunt.

Verum huiuſmodi quæ ſint, in Claſſibus temperamentorum infra recenſentur.

Differentia alia de odore

PLANTARVM.

Quædam humiditate ſuperflua obtundente, donec ea reſoluatur abſq; odore perſeuerāt. Aliquæ econtrario, quæ ſicca, nullum, uiridia magnum odorem mittunt. Quædam ſiue recentes, ſiue ſiccæ, ſemper tamen proprium odorem ſpirant.

De differentijs Vitium. B

Vitium genera magitudine, colore, ſaporibus, aciniſq; multiplicantur & differunt. Nam

Purpureo nitent colore.
Fulgent roſeo, nitentq; uiridi.
Candidæ, nigræq;, ſed uulgares.
Tument māmaꝝ modo bumaſti
Quędā Pręlongis dactyli porrigunt̃ acinis.
Durant aliæ per hyemem, penſili concameratæ nodo.
In ſua tñ continent̃ anima, ollis fictilibus, et inſuper dolijs incluſæ, ſtipatæ uin[...]ceis circumſudantibus.

Alijs gratiam, qui & uinis, fumus affert fabrilis: ijs gloriam præci[p]uā in fornacibus Affricæ Tiberij Cæſaris autoritas fecit.

De uarijs gñibus Vitium.

Genera Vitiū cōprehēdi inq̃t Plinius, unus numero exiſtimauit Democrit9, cūcta ſibi Grecię cognita pfeſſus. Cęteri innumera atq; infinita eſſe pdiderunt: quod uerius apparebit ex uinis. Nec omnia dici poſſunt: quippe quę totidem pene ſunt, quot uina. Pli. li. 14. ca. 2.

Sunt igitur Vites

Amineæ, atq; ex ijs quędam quę dicunt̃ Germanæ, Gemellæ, Lanatæ

Nomentanæ: quæ & Rubellæ

C Apianæ, ab apibus sic dictæ

Chiæ, Thasiæ	Heluenacæ
Eugeniæ	Spioniæ
Rheticæ	Veniculæ
Allobrogicæ	Serculæ
Varianæ	Surrentinæ
Albueles	Pompeianæ

¶ Alia differentia PLANTARVM.

Quædam ex semine proueniunt, ut maxima fere pars.

Quædam sine semine sponte exiliunt sua, non aliter q̃ animalia. Quorum quædam ex semine procreantur coitus, alia ex terra sine omni semine producuntur: lib. 1. caussarum de plant. cap. 1. Theophrastus.

¶ Alia differentia.

Quibus ad unguenta utuntur, hæc fere sunt.

Casia	Costus
Cinnamomum	Ligusticum
Cardamomum	Crocum
Nardus	Myrrha
Nerum	Gladiolus
Balsamus	Iuncus
Aspalathus	Calamus
D Styrax	Samsucus
Consecratrix	Lotus
Narta	Anethum.

HORTORVM Alia cortices, Alia rami, Alia ligna, Alia semina, Alia lachrymæ, Alia flores.

Quædam multis locis proueniunt
Quædam in Asia tantum
Quædam locis apricis.
Quædam argillosis.

¶ Alia differentia Arborum.

Arborum quædam felicius in montibus proueniunt, præsertim apud Macedones, ut

Abies	Taxus
Pinastrum	Iuniperus
Picea	Terebinthus
Aquifolia	Caprificus
Tilia	Philyca
Caprifolia	Apharca
Carpinus	Nux iuglans
Buxus	Castanea.
Portulaca	Ilex.

Quædam in plana descendunt

Tamarix	Pomus
Vlmus	Ostrya
Populus	Celastrus
Salix	Fraxinus
Cornus	Paliurus
Alnus	Spina acuta
Robur	Acer, quam in monte Caprinam, uel Gallicam in plano uocant.
Lacara	
Pyrus	

¶ NOTIO.

Omnia quæ communia montibus, planisq; habentur, ampliora, uisuq; pulchriora in planis proueniunt, sed usu meliora tam materiæ, q̃ fructu: pyris malisq; exceptis.

¶ Differentia alia de flore arborum.

Quædam abunde florent.
Quædam parum.
Aliæ sine omni prorsus flore.
Quædam florent, sed fructum non ferunt, ut altera Iuniperi species.
Quædam minime florent, & fructum protinus ostendunt.
Alijs mox,
Alijs tardius proueniunt germina.

¶ Alia differentia de flore.

Singularum arborum

Aliæ cum urbanis germinare incipiũt, ut Portulaca, Apharca, Pyrus.
Aliæ ante fauonium, ut, Cornus.
Aliæ post fauonium, ut, laurus, alnus.
Aliæ mature, ut

Nux iuglans	Quercus
Sambucus	Populus
Vlmus	Salix

Paulo ab his serius Platanus.

Quędam statim ineunte Vere, ut,

Caprificus	Philyca	Spina acuta
Paliurus		Terebinthus
Nux iuglans		Castanea

Aliæ serius, ut, Malus
Tardissime, Suber, Aria, Quadratoria, Thuia, Taxus.

¶ Alia differentia de fructificatione arborum.

Variant & in fructuũ prolatiõe arbores, nã
Quædam circa æstiua solstitia, ut, corni
Quędã circa messem tritici, ut, Terebinthus
Quædam æstate, ut, Fraxinus, & Acer.
Quędã autũno, ut, nux iuglãs, Pyrorũ gen9
Circa uergiliarũ occasũ, ut, Castanea, robur
Quędam post uergiliarum occasum, ut, Philyca, Ilex. Paliurus. Spina acuta.
Quædam hyemis initio, ut, Caria.
Quædam primis frigoribus, ut, Malus.
Omnium tardissime suos fructus perficiũt Iuniperus, Celastrus, Ilex.
Plura de hoc Theophrastus lib. 3. cap. 5. 6.

APPENDIX

Classes Temperamentorum. A

A

Absinthium cõmune ca. in primo. sic. in secundo, uel tertio, sed succus est calidior.

Abrotanum, ca. in tertio, sic. in secundo. Auiceña ca. & sic. in secundo.

Acetosa, fri. in primo. alij in tertio, sic. in sec.

Acacia fri. in secundo. sic. in tertio, aut sec.

Acorus ca. sic. in secundo.

Agaricus ca. in primo. sic. in secundo.

Agnus castus ca. sic. in tertio, alij in secũdo, certi ca. in primo. sic. in secundo.

Acetum fri. sic.

Allium domesticum, ca. sic. in tertio. a

Alumen, ca. sic. in tertio. alij in quarto.

Aloe ca. in principio secundi, sic. in tertio.

Alkekengi fri. sic. in secundo.

Althea, ca. hum. in primo.

Ameos ca. sic. in tertio.

Amomum ca. sic. in tertio. Auiceña, ca. sic. in secundo.

Amigdala dulcis ca. hu. in primo.

Ambra ca. in secundo. sic. in primo.

Amidum ca. hu. uersus primum.

Anacardi ca. sic. in quarto

Antimonium fri. sic. in tertio

Anetum ca. in tertio. sic. in principio secun.

Anisum ca. sic. in tertio

Anguria fri. hu. in secundo: semen eius frig. sic. in primo

Aqua lactis, fri. hu. in primo

Auellana domestica, ca. sic. in primo: & assatæ sunt sicciores.

Anthos ca. sic. in tertio

Apium domesticum ca. in principio tertij, sic. in medio tertij.

Armoniacum ca. in tertio, sic. in secundo.

Arsenicum, ca. in tertio, sic. in secundo.

Arthemisia ca. sic. in secundo.

Aristologia, ca. in primo. sic. in secundo.

Arancia tota, fri. hu. in principio primi.

Arancię cortex ca. sic. in secundo

Aranciæ acetositas, fri. hu. in secundo.

Asa fetida, ca. sic. in tertio

Asara baccara, ca. sic. in tertio.

B

Bismalua est malua agrestis, ca. hu. in primo

Bacca lauri, ca. sic.

Balaustia fri. sic. in secundo.

Balsamita ca. sic. in tertio

Basilicon ca. sic. in fine secundi.

Baucia ca. in medio secundi, hu. in primo.

Bdellium iudaicum, ca. in secundo, hu. in primo. alij, ca. sic. in primo.

Been radix, ca. hu. in secundo, sed sicca minus humida.

Been magnũ, ca. in principio tertij, siccũ in secundo.

Bethonica rubea, ca. sic. in primo

Berberis fri. sic. in fine tertij, alij in secundo, fri. sic.

Blacca bisantia, ca. sic. in secundo.

Bleta agrestis fri. hu. in secundo.

Bleta alba, fri. in primo. hu. in secundo.

Bardana, ca. hum. in primo

Bolus armenus, fri. sic. in secundo

Borax, ca. sic. in quarto

Borago ca. hu. in medio primi.

Buglossa, ca. temperate, hu. in fine primi.

Butyrum crudum ca. hu. in primo

idem

Butyrum recens ca. hu. in primo

Branca ursina, ca. hu. in secundo

Brionia, ca. sic. in secundo

Bitumen iudaicum, ca. sic. in tertio

Bruscus ca. sic. in secundo.

C

Calendula, ca. sic.

Caulis, ca. in primo. sic. in secundo.

Carpobalsamum ca. sic. in secundo

Castoreum, ca. in fine tertij, ca. in secundo.

Cardamum maius, ca. sic.. in tertio

Cardamomum minus simpliciter intelligitur, ca. sic. in tertio

Calamus aromaticus, ca. sic. in tertio B

Cassia fistula, ca. hu. in primo.

Cassia lignea, ca. sic. in tertio, alij in secundo

Cantarides, ca. sic. in tertio

Camfora fri. sic. in tertio.

Camedreos, ca. sic. in tertio.

Camepytheos, ca. sic. in tertio

Camomilla, ca. sic. in primo.

Capillus ueneris inter caliditatem & frigiditatẽ medium tenet, sic. est, recens humida.

Calamentum ca. sic. in tertio

Carui ca. sic. in tertio.

Cathaputia ca. in tertio, hu. in primo

Carthamus ca. in secundo. sic. in tertio.

Caparus ca. sic. in secundo

Cauda equina, fri. in primo., sic. in secun.

Cortigiola
Centumnodia fri. hu. in secũdo.
Cauda uulpis. uel ĩ principio ter
Virga pastoris fœm. tij, certi uolũt fri.
Sanguinaria sic. in secundo.

Cerusa. fri. sic. in secundo

Cretanus marinus, ca. sic. in tertio.

Centaurea, maior & minor, ca. sic. in secũ.

Chelidonia, ca. sic

Cerasum frigidum, humidum in primo, sed non siccum.

Cheiri cal. sic. apostemati duro petrificato ualet plurimum.

C Citonium fri. in primo, sic. in principio secundi.
Citrum totum fri. sic. in primo.
Citri cortex exterior ca. in primo.
Citri pars interior acetosa & acris, fri. in secundo, sic. in primo.
Carnositas citri, siue caro eius, qđ idē est, fri. in primo, hu. in primo.
Citri cortex, ca. in primo, sic. in secundo, aut æqualis.
Ciprus fri. in primo, sic. in principio secūdi.
Ciperus ca. sic. in secundo.
Ciclamen ca. sic. in tertio.
Ciñamomum ca. sic. in tertio.
Cicorea domestica, fri. sic. in secundo.
Ciminum ca. sic. in tertio
Cicuta fri. sic. in tertio ad quartum
Citrulli semen, fri. hu. in primo
Cicer album, ca. sic. in primo.
Cicer rubeum, ca. in primo, & parum plus, sic. in primo: sed recentia humida sunt.
Cinoglossa fri. sic.
Costus, ca. sic. in tertio.
Coloquintida, ca. in tertio, sic in secundo.
Coriandrum fri. in fine primi, sic. in secūdo
Coriandri pars corticalis extrinseca parua ca. & sic. est in secundo. Et in acetum coriandrum infunditur: ut illa pars caliditatis, & malicia ab ea remoueatur, etiam ut subtilietur reliqua pars eius, uel substantia, & facilius penetret ad patres eius profundiores.

D Crocus ca. in secundo, sic. in primo.
Coagulum ca. sic. Pla. fri. sic.
Cornu cerui, fri. sic.
Corallus fri. sic. in secundo, aut in primo.
Cucumer fri. hu. in secundo.
Cucumer asininus ca. sic. in quarto.
Cubeba ca. sic. temperare, alij ca. & sic. in secundo.
Cuscuta ca. in primo, sic. in secundo
Cucurbita fri. hu. in secundo.
Cipressus ca. in primo, sic. in secundo.
Nux cipressi, ca. sic.
Crisomula fri. hu. in secundo.

D

Diptamus ca. sic. in tertio
Doronicum ca. sic. in tertio
Dragagantum fri. in secundo, hu. in primo
Dactylus nō recens ca. sic. in primo, recens ca. hu. in primo.

E

Ebulus Edera.
Elleborus albus ca. sic. in medio tertij.
Ebur fri. in primo, sic. in secundo
Enula campana, ca. in secundo, hu. in primo
Epithimum ca. sic. in secundo
Epatica fri. sia. in primo, alij fri. & hu. in primo.

Eruca, ca. hu. in secundo, & hoc recens semen, sed siccum est sic in primo
Esula, ca. sic. in tertio.
Es ustum fri. sic.
Erugo
Es uiride. idem, ca. sic. ad quartum.
Flos eris
Euforbium ca. sic. ad quartum
Eufrasia.
Endiuia fri. in primo, hum. in fine primi: & hæc hu. sed sicca est sic in primo
Eupatorium ca. in primo, sic. in secundo

F

Fisticus ca. in primo
Faba sicca fri. sic.
Faba humida fri. humida in primo
Feniculus ca. in tertio, sic. in primo
Fenu græcum ca. in fine primi, sic. in principio primi.
Ficus ca. in primo sic. in secundo, sed humida ca. hu.
Filipendula ca. sic. in tertio
Fragaria fri. hu. in primo
Fraxinus fri. sic. in secundo
Fumus terræ ca. sic. in secundo, uel uersus primum.
Fungus fri. hu.
Faseolus ca. hu. in primo.
Filix fœmina, ca. in tertio, sic. in secundo.

G

Galanga ca. sic. in tertio
Gariofilus ca. sic. in secundo.
Galbanum ca. in tertio, sic. in secundo.
Galla immatura fri. in secundo sic. in tertio.
Genesta ca. sic. in secundo
Genciana ca. sic. in tertio.
Gitt ca. sic. in tertio
Glans fri. in primo, sic. in secundo
Granatum dulce fri. in primo, hu. in secundo.
Granatum acetosum, fri. in secundo, sic. in secundo.
Gramen fri. in primo, hu. & sic. in medio.
Gipsum fri. siccum
Gumi arabicum, fri. sic. in primo

H

Hermodactylus ca. sic. in secundo.

I

Iringus celestini coloris, ca. in primo, hum. in secundo.
Iringus albus, fri sic.
Iuiube secundum aliquos, ca. hu. in primo, alij fri. in primo hu. & sic. æqualis
Iusquiamus fri. in tertio, sic. in secundo
Iuniperus ca. in tertio, sic. in principio tertij.

K

Karabe ca. in primo, sic. in secundo.

Kalendula ca.sic.

L

Lacca ca.sic.in tertio. alij ca.in primo. sicca in secundo.
Laudanum ca.hu.in fine primi. Ioannes de sancto Amando ca.sic.in primo.
Lapis margarita,fri.sic.in secundo.
Lapis smaragdus fri.sic.
Lapis hyacinctus,fri.
Lapis lasuli,fri.in secundo,sic.in tertio.
Lapis armenus ca.in principio secundi,sic. in secundo.
Lapis ematites,frigid.in primo,sicc9 in secundo.
Lauendula ca.sic.
Lactuca asini ca.sic.in principio secundi.
Lactuca domestica fri.hu.
Laurus ca.sic.
Lac fri.hu.temperate.
Lac acidum fri.sic.
Lepus fri.sic.
Leuisticus ca.sic.in secundo.
Lenticula aquæ frig.hu.in primo
Lens fri.sic.in primo
Lentis cortex ca.sic.in primo.
Lignum aloes ca.sic.in secundo.
Lingua auis ca.hu.in primo
Licium ca.& fri.in medio,sic.in secundo
Liquiricia ca.tepide,hu.temperate.
Linum cal.in primo,hu.& sic.in medio, id est, æquale.
Lilium celeste ca.in secundo,sic.in tertio.
Lupulus fri.sic.in primo.
Lilium album ca.sic.in secundo
Lilium conuallium ca.sic.in primo.
Limon fri.hum.ad secundum.

M

Margarita fri.sic.uersus primum
Macis ca.in secundo,sic.in secundo:& plus
Macedonicum,ca.sic.in tertio
Mastix ca.sic.in tertio
Maiorana ca.sic.in tertio
Manna ca.in primo,hu.& sic.temperate
Mandragora fri.sic.in tertio.
Mercurius ca.hu.in quarto. Auicena frig. hu.in secundo.
Mezereon ca. sic.in quarto
Mercurialis ca.sic.in primo.
Mellissa ca.sic.in secundo.
Mellilotum ca.sic.in primo
Menta,ca.sic.in tertio
Melon fri.hum.in secundo. semen eius sicum fri.hu.in primo.
Meu ca.sic.in tertio.
Mel ca.sic.in secundo
Myrtus fri.in primo,sic.in secundo.
Mirabolani fri.in primo,sic.in secundo.
Mirta ca.sic.in secundo.

Millefolium fri.sic.

A

Milium fri.in primo,sic.in secundo.
Malua,& illa est domestica, ca.hu.in.primo
Milium solis ca.sic.in tertio.
Muscus ca.in secundo, sic.in tertio:alij cal. sic.in secũdo.

N

Nasturtium ca.sic.in tertio.
Nenufar fri.in secundo,hu.in tertio
Nigella ca.sic.in tertio,certi ca.in tertio,sic. in secundo.
Nux indica,ca.in secundo,hum.in primo.
Nux ca.in tertio.sic.in secundo
Nux muscata ca.sic.in secundo.

O

Olibanum ca.in secundo,sic.in primo.
Oliua matura ca.temperate
Oliua inmatura fri.sic.
Opoponacum ca.sic.in tertio, sic.in secun.
Opium fri.sic.in tertio usq; ad quartum
Origanum ca.sic.in secundo
Orobus ca.in primo,sic.in tertio
Ordeum fri.sic.in primo
Os de corde cerui,certi ca.dicunt:alij frigidum & siccum.

P

Paritaria ca. sic.in tertio: semen eius fri.hu.
Papauer domesticum fri.sic.in secundo

B

Papauer nigrum fri.sic.in tertio
Paucedanum ca.sic.in principio tertij
Pira acerba fri.sic.ad secundum
Pira perfecte matura,fri.hu.in primo
Pira medie matura,fri.sic.in primo
Poma fri.hu.in primo
Penidium ca.sic.in primo
Persicum frig.in secundo,hu. in primo : alij fri.in primo,hu.in secundo
Petroselinum ca.sic.in tertio
Pionia ca.sic.in secundo
Petrolium ca.in tertio, sic.usq; ad quartum
Piper ca.in quarto, sic.in secũdo:alij ca.sic. ultra tertium.
Piper longum ca.sic.& magis stipticum
Piper album,calidius siccius longo
Piper nigrum calidius siccius albo
Pinea ca.in secundo, sic.in primo
Piscacia ca.sic.temperate
Piretrum ca.sic.in tertio
Pilosella ca.parum,sic.in secundo
Plantago maior fri.sic.in secundo
Polium ca.in secundo,sic.in tertio
Polipodium ca.in tertio,sic.in secundo
Portulaca fri.in tertio, hu.in secundo
Polytricum fri.sic.in primo
Porrum ca.sic.in tertio
Pellicula interior stomachi
Pulegium cõmune ca.sic.in tertio.

C

C Pruna dulcia fri.hu.in secundo
Pruna mesa.i.media,fri.in secundo
Prassium ca.sic.in secundo
Plumbum fri.hum.
Psillium fri.in secundo,sic.& hu.in medio
Psillij substantia interior ca.sic.in quarto
Psillij substantia exterior, fri.hu.in secundo

R

Reubarbarum ca.sic.in secundo
Reuponticum ca.sic.in secundo
Resina,ca.in secundo sic.in primo
Resina ca.minus terbēthina, sic.plus terbenthina.
Colofonia ca.minus,sic.plus,præcipue respectiue.
Sed colofonia secundum Paulum ca.in primo,sic.in secundo.
Raffanus ca.in tertio,sicin secundo, aut hu. in primo:sed semen ca.sic.in secundo
Ribes fri.sic.in secundo
Rosmarinus ca.sic.in tertio
Rosa fri.in primo,sic.in secūdo:& hoc sicca.
Rubea tinctorum ca.sic.in secundo

S

D Sandalus albus fri.sic.in tertio:alij fri.in secundo,sic.in primo
Sandalus citrinus,fri.in tertio,sic.in secun.
Sal gemmæ ca.sic.
Sal nitri,ca.sic.in secundo
Sol armoniacus ca.sic.in quarto
Sal indi ca.in principio secundi, hum.in medio primi
Sanguis draconis ca.in primo,sic.in secūdo
Sanguis hirci
Sarcocolla ca.sic.in tertio
Satureia ca.sic.in tertio
Saxifragia ca.sic.in tertio
Sanguinaria
Saluia secundum Serapionem cal.sic.in secundo,alij in tertio
Sauina ca.sic.in tertio
Saniculus
Spina alba idem,ca.sic.in primo.
Bedeguar.
Sandaraca ca.sic.in secundo,Serapio.
Sambucus ca. sic.in [illegible]tio
Sal cōmune ca.sic.in secundo
Salix fri.sic.in primo.
Satyrion ca.hu.in secundo
Sene ca.in principio secundi,sic.[illegible] primo
Scamonea ca. sic. in tertio
Seta ca. sic. tēperate,aut in primo. Alij fri.sic.
Serapinum ca.sic.in tertio
Sebesten in actiuis æqualis,in passiuis hu.in primo
Scabiosa ca.sic.in secundo
Scolopendria ca.in primo ; alij in secundo, sic.in secundo.
Serpillus ca.sic.in tertio
Scariolæ semen fri.in primo,sic.aliqualiter.
Serpentaria maior, minor, ca.& sic.in primo:alij uersus tertium.
Sepum.
Scrophularia.
Semperuiuum
Siler montanum ca.sic.in secundo
Siligo
Sinapis ca.sic.in medio quarti: alij ca.in primo,sic.in secundo
Sesamum ca.in secundo,hu.in primo
Solatrum frig.in secundo,hu.& sic.in medio:certi fri.& sic.in tertio.
Spica ca.in tertio,sic.in secundo
Spodium frig.in secundo,sic.in tertio.
Sparagus
Squinantum,ca.sic.in primo
Squilla ca.sic.in tertio
Sticados ara.ca.in tertio,sic.in tertio
Sticados citrinum ca.sic.in tertio
Semen lini ca.in primo,hu.in primo
Serum fri.hu.in primo
Secacul ca.in primo.,hu.in secundo
Stincus cal.sic.in tertio,alij ca.hu.in primo
Stafisagria ca.sic.in tertio.
Storax calamita ca.in secūdo,sic. in primo.
Sulfur ca.sic.in quarto.
Sumach fri. in secundo, sic. in tertio

T

Testiculus uulpis,ca.hu.in secundo
Tamarindus fri.sic.in tertio.,aut in secūdo.
Tartarum ca.sic.in tertio
Tamariscus ca.sic.in secundo.
Taraxacon
Tapsus barbatus,fri.sic.in secundo
Terra sigillata,temperata
Thimus ca.sic.in tertio
Thimiana.
Tormentilla fri.sic.in tertio
Thutia.
Turbith ca.sic.in tertio.

V

Valeriana ca.sic.in tertio.
[illegible]nisum ca.sic.in secundo.
[illegible]triolum ca.sic.in quarto
Vrtica ca.sic.in tertio
Vsnea ca.in primo,sic.in secūdo.
Vua passularia acerba,fri. hu.
Vua passularia matura ca. in primo, hu.in secundo.
Virga pastoris fri.sic.in tertio
Vernix ca.sic.in secundo,Serapio.
Vngula caballina cal.hu.in primo
Viola fri.hu.recens in primo,exsiccata minus hu.
[illegible]mbilicus marinus fri.sic.

HIY

Hippoquistidos fri. sic. in tertio.

Hypericon ca.sic.in tertio
Hysopus herba,ca.sic.in tertio
Hysopus humida,ca.in primo, hu.in secū.

Z

Zinziber ca.in secūdo,hu.in primo: & hoc recens.quia exsiccatum sic.in primo.
Zedoaria ca.in tertio,sic.in secundo
Zuccarum ru.unius decoctionis, calidum.
Zuccarum duarum decoctionum,ca.in medio primi.
Zuccarum trium decoctionum, temperatum est: & Auicenna dicit frigidius,id est,minus calidum:quia per decoctionem partes igneæ calidæ subtiles consumuntur.
Zuccarum de quanto plus antiquatur, de tanto plus exsiccatur,ita siccum dicitur respectu noui.
Zuccarum penidij ca.hu.in primo.

Calida in primo: sicca in eodē, aut in secundo.

Absinthium ca.in primo,sic.in secūdo, uel ter.succus eius calidior.
Agaricus ca.in primo,sic.in secundo
Aristolochia ca.in primo,sic.in secundo
Bacca lauri ca.sic.
Betonica ca.sic.in primo.
Colofonia ca.minus,sic.plus, maxime respectiue.
Calendula ca.sic.
Caulis ca.in primo,sic.in secundo
Cardamomum maius ca.sic.in primo
Camomilla ca.sic.in primo
Citri cortex ca.in primo,sic.in secundo,aut æqualis.
Cicer album ca.sic.in primo
Coagulum ca.sic.
Cornu cerui.
Cuscuta ca.in primo,sic.in secundo
Cipressus ca.in primo,sic.in secundo
Cipressi nux calida,sicca
Dactylus calida,sicca in primo:alij ca.hum.in secundo.
Eupatorium ca.in primo,sic.in secund-
Fenugrecum ca.in fine primi,sic.in prin
Ficus sicca ca.in primo,sic.in secundo
Ficus humida ca.humida.
Gariofilus ca.sic.in tertio
Kalendula calida,sicca.
Lapis armenus ca.in principio secundi, sic. in secundo.
Lauendula calida,sicca
Lactuca asini ca.sic.in principio secundi.
Laurus ca.sic.
Lentis cortex ca.sic.in primo
Lilium connalium ca.sic.in primo
Manna ca.in primo,sic.& hu. temperate
Manna calida in primo, sicca & humida temperate.

Mercurialis ca.sic.in primo
Mellilotum ca.sic.in primo
Orobus ca.in primo,sic.in tertio
Pilosella ca.parum,sic.in secundo
Resina ca.minus,sic.plus
Seta ca.sic.in primo
Sene ca.in principio secundi,sic.in primo
Scolopendria ca.in primo,sic.in secundo
Serpētaria maior,& minor ca.sic.in primo.
Squinantum ca.sic.in primo
Usnea ca.in primo,sic.in secundo
Zuccarum rubeum,ca.
Zuccarum duarum decoctionum ca. in medio primi.
Zuccarū de quāto antiquius, de tanto plus exsiccatur:ita siccum dicitur respectu noui.&c.

Calida in secundo, sicca in eodem, aut tertio.

A

Acorus ca.sic.in secundo
Agrimonia ca.sic.in secundo
Aloe sic.in principio secundi, sic.in tertio
Amomum ca.sic.in secundo,Aui.
Ambra ca.in secundo,sic.in primo
Artemisia ca.sic.in secundo
Arantiæ cortex ca.sic.in secūdo.
Basilicon ca.sic.in fine secundi
Blacca bisantia,ca.sic.in secundo
Carpobalsamum ca.sic.in secundo
Carthamus ca.in secundo,sic.in tertio

B

Capparis ca.sic.in secundo
Centaurea maior,& minor ca.sic.in secun.
Chelidonia ca.sic.
Cheiri ca.sic.
Ciperus ca.sic.in secundo
Crocus ca.in secundo,sic.in primo
Coagulum ca.sic.
Epithimum ca.sic.in secundo
Fumus terræ,ca.sic.in secundo
Genesta ca.sic.in secundo
Hermodactylus ca.sic.in secundo
Kalendula ca.sic.
Lapis lasuli ca.in secundo,sic.in tertio
Lapis arm[illegible]us ca. in principio secundi,sic. in secundo.
Lauendula ca.sic.
Lactuca asini ca.sic.in principio secuudi
Laurus ca.sic.
Leuisticus ca.sic.in secundo
Lignum al[illegible]s,ca.sic.in secundo
Lilium cœleste ca.in secundo,sic.in tertio
Lilium album,ca.sic.in secundo
Macis ca. & fri. non est operatio manifesta, sic.in tertio.
Mellissa ca.sic.in secundo
Mel ca.sic.in secundo
Myrrha ca.sic.in secundo
Muscus ca.in secundo,sic.in tertio
Nux muscata ca.sic.in secundo.

C Nux cipressi, ca. sic.
Olibanum ca. in secundo, sic. in primo
Origanum ca. sic. in secundo.
Pionia ca. sic. in secundo
Pinea ca. in secundo, sic. in primo
Pilosella ca. parum, sic. in secundo
Polium ca. in secundo, sic. in tertio
Prassium ca. sic. in secundo.
Reubarbarum ca. sic. in secundo
Reuponticum ca. sic. in secundo
Rubea tinctorum, ca. sic. in secundo
Resina ca. in secundo, sic. in primo
Sal nitri ca. sic. in secundo
Satyrion ca. sic. in secundo
Sene ca. in principio secundi, sic. in primo
Scabiosa ca. sic. in secundo
Siler montanum ca. sic. in secundo
Storax calamita ca. in secūdo, sic. in primo.
Tamariscus ca. sic. in secundo.
Vernisium ca. sic. in secundo.

¶ Calida in tertio, sicca in secundo uel tertio.

Abrotanum ca. in tertio, sic. in secundo: secundum Auic. ca. sic. in secundo.
Agnus castus calidus, sic. in tertio, alij in secundo.

D Allium domesticum ca. sic. in tertio
Alumen ca. sic. in tertio, alij in quarto
Ameos ca. sic. in tertio
Anetum cal. in tertio, sic. in principio secundi.
Anisum ca. sic. in tertio
Anthos ca. sic. in tertio.
Apium domesticum cal. in principio tertij sic. in medio tertij.
Armoniacum ca. in tertio, sic. in secundo
Arsenicum ca. in tertio, sic. in secundo
Asa fetida, ca. sic. in tertio
Asara baccara ca. sic. in tertio.
Balsamita ca. sic. in tertio
Ben magnum ca. in principio tertij, siccū in secundo.
Brionia ca. sic. in tertio
Bitumen iudaicum ca. sic. in tertio
Castoreum ca. in fine tertij, sic. in secundo
Cardamomū minus simpliciter ca. si. in ter.
Calamus aromaticus ca. sic. in tertio
Cassia lignea ca. sic. in tertio
Cantharides ca. sic. in tertio
Camedreos ca. sic. in tertio
Camepytheos ca. sic.
Calamentuum ca. sic. in tertio
Carui ca. sic. in tertio
Cretanus marinus ca. sic.
Ciclamen ca. sic. in tertio
Cinamomum ca. sic. in tertio
Ciminum ca. sic. in tertio
Costus ca. sic. in tertio.

Coloquintida ca. in tertio, sic. in secun.
Diptamus ca. sic. in tertio
Doronicum ca. sic. in tertio
Elleborus ca. sic. in medio tertij
Esula ca. sic. in tertio
Feniculus ca. in tertio, sic. in primo
Filipendula ca. sic. in tertio
Filex fœmina ca. in tertio, sicca in secundo
Galanga ca. sic. in tertio
Galbanum ca. in tertio, sic. in secundo
Genciana ca. sic. in tertio
Gith ca. sic. in tertio.
Iuniperus calida in tertio, sicca in principio tertij
Lacca ca. sic. in tertio
Macedonicum ca. sic. in tertio
Mastix ca. sic. in tertio
Maiorana ca. sic. in tertio
Menta ca. sic. in tertio
Meu ca. sic. in tertio
Milium solis ca. sic. in tertio
Nasturtium ca. sic. in tertio
Nigella ca. sic. in tertio
Nux. ca. in tertio, sic.
Cortex adusta. in secundo.
Oppoponacum cal. in tertio, siccum in secundo.
Paritaria ca. sic. in tertio
Peucedanum ca. sic. in principio tertij
Petroselinum ca. sic. in tertio
Petroleum calidum in tertio, siccum usq; ad quartum.
Piretrum ca. sic. in tertio
Porrum ca. sic. in tertio
Pulegium commune calidum, siccum in tertio.
Raffanus ca. in tertio, sic. in secundo
Rosmarinus ca. sic. in tertio
Sarcocolla ca. sic. in tertio
Satureia ca. sic. in tertio
Saxifraga ca. sic. in tertio
Sauina ca. sic. in tertio
Sambucus ca. sic. in tertio
Scamonea ca. sic. in tertio
Sinapinum ca. sic. in tertio
Serpillus ca. sic. in tertio
Spica ca. in tertio, sic. in secundo.
Squilla ca. sic. in tertio
Sticados ara. ca. sic. in tertio
Sticados citrinum ca. sic. in tertio
Stincus ca. sic. in tertio
Stafisagria ca. sic. in tertio
Tartarum ca. sic. in tertio
Turbith ca. sic. in tertio
Valeriana ca. sic. in tertio
Vrtica ca. sic. in tertio
Hypericon ca. sic. in tertio
Hysopus herba, ca. sic. in tertio
Zedoaria ca. in tertio, sicca in secundo.

¶ Calida in quarto, ficca in tertio, uel quarto.

Anacardus ca.fic.in quarto
Borax ca.fic.in quarto
Erugo æris
Flos æris | ca.&fic.ad quartum
Aes uiride
Euforbium ca.fic.ad quartum
Mezereon ca.fic.ad quartum
Piper ca.in quarto, fic.in fecundo
Pilfij fubftantia interior, ca.fic.in quarto
Sal armoniacus, ca.fic.in quarto
Sinapis ca.fic.in medio quarti
Sulfur ca.fic.in quarto
Vitriolum ca.fic.in quarto

¶ Calida, & humida.

Argentum uiuum, fecūdum Diofcoridem, ca.hu.in quarto
Amygdala dulcis, ca.hu. in primo
Amidum ca.hu.
Stincus ca.hu.in primo
Baucia | ca.in medio fecundi idem
Paftinaca | hu.in primo
Bdellium iudaicum, cali. in fecundo, hu.in primo
Been radix, ca.hu.in fecundo
Borago ca.hu.in medio primi
Buglofsa ca.temperate, humi.in fine primi
Butyrum crudum, recens, idem, cali.humi. in primo
Branca urfina, ca.hu.in fecundo
Cafsia fiftula, ca.hu.in primo
Laudanum ca.hu.in fine primi
Bardana. | idem ca.hu.in primo
Vngula caballina
Satyrion, tefticulus uulpis idem, cali. humi.in fecundo
Paftinaca ca.hu.in fecundo
Cataputia, ca.in tertio, hu.in primo
Enula campana, cali. in fecundo, humi.in primo
Eruca ca.hu.in fecundo
Fafeolus ca.hu.in primo
Iringus celeftini coloris, cali. in fecundo, humi.
Lingua auis, cali. humi. in primo, alij in fecundo
Liquiricia ca. tepide, hu.temperate
Linum ca.in primo, hu.& fic.in medio
Mercurius cali. humi. in quarto, & hoc fecundum Paulum. Sed Auicennæ frigi.humi. in fecundo
Nux indica, ca.in fecundo, hu.in primo
Sal indus cali. in principio fecundi, humi. in medio primi.
Sifamum ca.in fecundo, hu.in primo

Vua pafsularia matura, cali. in primo, humi. in fecundo A
Zuccarum penidij, ca.hu.in primo.

¶ De temperatis calidis, & ficcis.

Capillus Veneris, ca.fri.medium, fic.
Cubeba ca.fic.temperate
Pifcacia ca.fic.temperate
Seta ca.fic.temperate
Oliua matura, ca.temperate
Sebeften ca.fri.in medio.

¶ De temperatis abfolute.

Terra figillata
Zuccarum trium decoctionum temperatum: fed Auicenna fecundo Canone dicit frigidius.i.minus calidū, quia per decoctionem partes fubtiliores igne confumuntur.

¶ De frigidis in primo, & ficcis in eodē, aut in fecūdo.

Acetofa fri.in primo, fic.in fecundo
Anguriæ femen, fri.in primo, fic.in primo
Citonium frigi. in primo, fic. in principio fecundi
Ciperus frigi. in primo, fic. in principio fecundi
Cynogloffa fri. fic.
Coriandrum frigi. in fine primi, fic. in fecundo B
Cauda equina, frigi. in primo, fic. in fecundo
Epatica fri.fic.in primo
Endiuia ficca, fri.fic.in primo
Endiuia humida, frigi.in primo, humi.in fine primi
Faba ficca, fri.fic.
Glans fri.in primo, fic in fecundo
Gramen fri.in primo, hu.& fic.in medio
Gipfum fri.fic.
Iringus albus, fri. fic.
Iuiubæ frigid.in primo, humid.et fic.æqualis.
Lapis fmaragdus fri.fic.
Lapis hyacinctus fri.
Lapis ematites fri.fic.
Lac acetofum fri.fic.
Lepus fri.fic.
Lens fri.fic.in primo
Licium cal.& frig.in medio, ficcum in fecundo.
Mirabolani frigidi in primo, ficci in fecundo.
Millefolium fri.fic.
Milium frigidum in primo, ficcum in fecundo.
Oliua immmatura fri.fic.
Ordeum fri.fic.in primo.

C Os de corde cerui fri. sic. secundum certos, alij ca. dicunt
Rosa fri. in primo, sic. in secundo: & hoc sicca
Salix fri. & sic. in primo
Aes ustum fri. sic.

¶ De frigidis in secundo, siccis in eodem, aut tertio.

Acacia fri. in secundo, sic. in tertio
Alkekengi fri. sic. in secundo
Balaustia fri. sic. in secundo
Bolus armenus, fri. sic. in secundo
Cerusa fri. sic. in secundo
Citonij carnositas, fri. sic. in secundo
Cicorea domestica, fri. sic. in secundo
Corallus fri. sic. in secundo
Fraxinus fri. sic. in secundo
Galla inmatura fortiter stiptica, fri. in secundo, sic. in tertio
Granatum acetosum fri. sic. in secundo
Papauer domesticum fri. sic. in secundo
Psillium fri. in secundo, sic. & hu. in medio
Ribes fri. sic. in secundo
D Spodium fri. in secundo, sic. in tertio
Sumach fri. in secundo, sic. in tertio
Tapsus barbatus fri. sic. in secundo
Solatrum fri. in secundo, humi. & sic. medium tenet
Pruna mesa. i. media, fri. in secundo.

¶ De frigidis in tertio, & siccis in secundo, aut tertio.

Antimonium fri. sic. in tertio
Berberis fri. sic. in fine tertij
Camfora fri. sic. in tertio
Cicuta fri. sic. in tertio ad quartum
Hyosciamus fri. in tertio, sic. in secundo
Mandragora fri. sic. in tertio
Opium fri. sic. in tertio, usque ad quartum
Papauer nigrum fri. sic. in tertio
Sandalus albus fri. sic. in tertio
Sandalus citrinus fri. in tertio, sic. in secūdo
Tamarindus fri. sic. in tertio

Tormentilla fri. sic. in tertio
Virga pastoris, fri. sic. in tertio
Hippo quistidos fri. sic. in tertio
Lapis margarita, fri. sic. in secundo.

¶ De frigidis & humidis.

Argentum uiuum secundum Auicennam, frigi. humi. in secundo, secundum Dioscoridem, cali. humi. in quarto
Anguria, fri. hu. in secundo
Arancia tota fri. hu. in principio primi
Aranciæ acetositas fri. hu. in secundo
Bleta agrestis fri. hu. in secundo
Bleta alba fri. in primo, hu. in secundo
Centumnodia
Corrigiola
Cauda uulpis
Sanguinaria
— idem, fri. hu. in secūdo, uel in principio tertij.
Virga pastoris fœmina
Cerusa fri. hu. in primo
Cucumer fri. hu. in secundo
Cucurbita fri. hu. in secundo
Crisomula fri. hu. in secundo
Dragagantum frigi. in secundo humi. in primo
Faba hu. fri. humida in primo
Fragaria fri. hu. in primo
Fungus fri. hu.
Granatum dulce frigi. in primo, humi. in secundo
Lactuca domestica fri. hu.
Limon fri. hu. usque ad secundum
Melon fri. hu. in secundo
Melonis semen siccum fri. hu. in primo
Nenufar fri. in secundo, hu. in tertio
Parietariæ semen fri. hu.
Persicum fri. in secundo, hu. in primo
Portulaca fri. in terio, hu. in secundo
Plumbum fri. hu.
Psillij substantia exterior fri. hu. in secundo
Vua passularia, acerba, fri. & humida.

¶ De frigidis & humidis temperate.

L... frigi. humi. temperate.

SIMPLICIVM operationes & effectus VARII.

NAM SVNT

MATVRATIVA, siue Suppuratiua.

Aqua tepida	Maluaulci & radix, & semen
Oleum dulce	Pinguedines cõmunes
Storax liquida	Farina tritici
Frumentum cum oleo pauco	Oleum & aqua coctũ
Sudor hominis	Viola
Semen lini	Butyrum
Sticas	Frumentum cum aqua
Succus Sambuci	Hydromel tepidum
Malua	Saliua hominis ieiuni
Fœnogræcum	Pinguedo porci
Lapdanum	Cepæ
Anethum	Medulla panis cum oleo, & aqua
Farina lini, & oleum	

MVNDIFICATIua, & Abstersiua.

Elleborus albus	Semen atriplicis
Luoini	Frumentum
Amygdalæ amaræ	Diptamus
Aes ustum	Vinum dulce
Sigillum Salomonis	Anethum
Mastix	Calamentum
Myrrha	Raphanus
Iris	Sticas
Farina ordei	Spuma maris
Farina fabarum	Coctana
Agaricus	Rubea tinctoris
Vitriolum	Prassium
Thus	Cucumer
Cerusa	Sapa
Mumia	Lac mulieris
Pix liquida	Liquiricia
Tamariscus	Scorodon
Cassia fistula	Tapsia
Eupatorium	Staphisagria
Orobus	Semen melonis
Pineæ	Mel Tamarisci
Fumus terræ	Genciana
Porrum	Asphaltus.

MOLLIFICATIVA.

Chamomilla	Mastix
Eupatorium	Opoponax
Melliletum	Galbanum
Armoniacum	Adeps caprinus
Altheæ radix	Adeps porcinus
Olea uetera, & calida	Storax liquida
Oleum liliorum	Absinthiũ Bdellium.

APERTIVA.

Capparis	Acorus
Vrtica	Raphanus
Iris	Cuscuta
Sambucus	Asparagi
Apium	Cinnamomum
Scolopendria	Asarum
Hissopus	Lacca
Aristolochia	Petroselinum
Squinantum	Abrotanum
Aphodylli.	Colocassia
Genciana	Rubus
Costus	Brustius
Peucedanum	Capillus Veneris

FORTIVS apertiua.

Ciclamen	Omnia fella grossa
Allium	Oleum liliorum
Cepæ	Amurca
Oleum de auellanis	Oleum petroleum.

EXTRACTIVA.

Serapinum	Sulfur
Asa fœtida	Petroleum
Magnes	Tapsia
Maiorana	Armoniacum
Diptamus	Lolium
Apium	Aristolochia
Animalium stercora	Radix cannæ
Pyretrum	Ciclamen.

INCARNATIVA.

Thus	Orobus
Iris	Oryza
Lithargyrion	Symphiton
Arnoglossa	Cerusa
Aspalathus	Plumbum
Semen atriplicis	Mel
Alŏe	Cinis tamarisci.

INCISIVA.

Scylla	Nitrum
Scorodon	Mel
Eupatorium	Cepæ
Cypirus	Ius cicerum
Chamædrys	Ius lentium
Chamæpithys	Ius ordei
Piper nigrum	Acetum
Ruta	Subtilia acida.

ATTENVATIVA.

Aphodilli	Pix naualis
Cuscuta	Eupatorium
Abrotanum	Fœnogræcum
Aristolochia	Grana citri
Aceti fex	Nitrum
Narcissus	Semen urticæ
Pineæ	Sambucus
Cicuta	Scolopendria
Carica	Stercus muris
Flores uini	Tapsia
Mastix	Cinnamomum
Ruta	Pix liquida
Sabina	Hyssopus
Sticas	Armoniacum
Semen lini	Oleum balsami
Vuæ passæ	Cupressus
Calamentum	Genciana
Petroleum	Mentastrum

C Iris. Plumbum.
Euforbium. Chamepithys.
Ameos se. Capparis.
Asa fœtida. Eruca herba, & semen.
Agnus castus. Furfur.
Arnomum. Genciana.
Galbanum. Malobathrum.
Opoponacum.

ℂ RAIFICATIVA.

Oleum uetus. Abrotanum.
Asa fœtida. Victriolum.
Melilotum. Rosmarinus.
Chamomilla. Costus.
Absinthium. Anisum.
Radix sambuci. Fœnogræcum.
Ruta agrestis. Farina ordei.
Althea.

ℂ DIAPHORETICA, id est, penetratiua & resolutiua.

Mentastrum. Se. urticæ.
Ruta. Sauina.
Piretrum. Mel.
Pix utraq;. Cepe.
Galbanum. Raphanus.
Brionia. Furfures.
Sal. Balaustium.
Ficus siccæ. Abrotanum.
Prasium. Agaricus.
Armoniacum. Radix marathri.

ℂ SEDATIVA doloris.

D Cerefolium. Petrolium.
Chamomilla. Sambucus.
Se. lini. Althea.
Hermodactyli. Pinguedines calidæ.
Ruta. Nasturcium.
Thus. Stercus columbinum
Carui Oleum nucum
Pyretrum Opoponax
Sinapi Castoreum
Asa fœtida Leuisticus
Serapinum Maiorana
Oleum oliuarum Petroselinum
Nigella Euforbiu[illegible]
Carpobalsamum Furfur
Xylobalsamum Galbanum.

ℂ MORDICATIVA & Caustica.

Porrum Pyretrum
Sal gemmeus Cantharides
Arsenicum Piper
Cepe Elleborus.

ℂ INDVRATIVA.

Psyllium Solatrũ Papauer
Semperuiuum Mandragora
Hyoscyamus Aqua lactucæ
Portulaca Tribuli.

ℂ REPERCVSSIVA.

Cimolia Plumbum
Rosa Solatrum
Barba Iouis Papauer
Galla Memitha.
Lilium Semperuiuum
Glandes Hypocystis
Hyoscyamus Acacia
Myrtus Balaustium.

ℂ OPILATIVA, ET obstructiua.

Panis azimus Omnes cibi crassi
Anylon Pinguedines
Dactyli Caseus.

ℂ CONSTRICTIVA.

Balaustia Gallæ
Ferrugo Sanguis columbæ
Corallus albus Cinis cornu uaccini.
Terra sigillata Plantago
Tucia Thus, quod etiam consolidat
Hyacinthus Gummi arabicum
Pentaphyllon Argilla
Stercus asini Atramentum ustum
Hæmatites Hypocystis
Draganganthum Alumen
Fabæ Virga pastoris
Filtrum ustum Acacia
Gipsum Sumach
Antimonium Sanguis uaccineus
Poma cupressi Pili leporis
Cinis aromatum Succus salicis.
Mumia Myrtus

ℂ CONSTRICTIua Alui.

Cydonia mala Lentes
Corna Sumachus
Sorba Spodium
Gallæ Berberis
Hypocystis Caules
Mastix Pyra immatura
Mora celsi immatura Mala pontica
Myrtilli Bolus armenus
M[illegible]a cum aceto Lac asinæ
[illegible]acia Anylum
Rosæ
Alumen Corallium
Sang. draconis Plantago
Balaustia Lac caprinum
Interior cortex castanearum Dragangantum
Coagulum leporis Caseus
Folia cupressi Hepata animalium in aceto elixa
Lithargyrium Terra sigillata
[illegible]abæ. Milium
Semen papaueris nigri.

APPENDIX

❡ CICATRIZATIVA, siue Consolidatiua & induratiua cutis.

Aloe lotum
Gummi frigidum, & siccum.

Galla	Balaustium
Aes ustum	Lithargyrium
Spodium	Condisi
Plumbum ustum	Cachimia.

❡ COAGVLATIVA.

Gipsum	Albumina ouorum
Thuris cortex	Myrtus
Bdellium	Lithargyrium
Balaustia	Serpentaria

Fuligo e folijs Cypressi.

Sanguis draconis.	Sarcocolla
Asphalatus	Amylon
Lolium	Tegula usta
Symphytum	Pili leporis usti
Fabæ	Bolus armenus
ALOE.	Filtrum ustum

Mucillago.
Alcogeneitas, quæ manet a rebus quæ geruntur.

❡ STVPEFACTIVA.

Lentigo aquæ
Papauer nigrum
Retentio diuturna in aqua frigida.

Torpedo piscis	Semperuiuum
Portulaca	Hyoscyamus
Lactuca	Psillium

Aqua Solatri

❡ ὑπνωτικὰ id est, Somnifera alia.

Nenuphar	Rosa
Salices	Solatrum
Viola	Semperuiuum
Mandragora	Semen Papaueris albi.
Cucurbita	Opium
Lactuca	Hyoscyamus

Omnia quæ humidiora frigidioraq; natura sunt.
Balneæq; liberaliores somnum inducunt.

❡ LENITIVA communia.

Cassia fistula	Violæ
Malua	Lapathum acutum
Pineæ	Iuiubæ
Aqua ordei	Oleum dulce
Pinguedines	Amylon
Dragagantum	Penidiæ
Semen Citoniorū	Glycyriza
Borrago	Psillium
Mercurialis	Bleta
Bacharum	Gummi arabicum

Vinum dulce. A

❡ λιθοντρικὰ, id est, frangentia lapidem.

Saxifraga	Sisimbrium
Bdellium	Lignum Ebuli
Nitrum	Scylla
Balsamus	Polium
Sanguis hyrci	Puluis Cicutæ
Petroselinum	Asparagus
Squinantum	Hyssopus
Cyperus	Ameos semen
Fistici	Nigella
Abrotanum	Lupinus
Puluis nitri usti	Marathrum
Iris	Amygdalæ amaræ
Scolopendria	Ius Cicerum
Radix Peoniæ	Grana solis
Baccæ lauri	Acetum Squilliticum
Radix lupini	Iuniperi
Scorodon	Omnia diuretica fere.

❡ διουρητικά.

Petroselinum

Apium	Feniculus
Squinantum	Iuniperus
Capilli Veneris	Polytrichon
Leuisticus	Anisum
Pulicaria	Cerefolium B
Cæpe	Spica
Fumus terræ	Amygdalæ amaræ
Carui	Asparagi
Bruscus	Asarum
Cartamus	Tapsia
Acorus	Calamentum
Armoniacum	Allium
Nasturtium	Cubebe
Cyperus	Polium
Affodilli	Meu
Eupatorium	Ameos
Daucus	Anethum
Betonica	Adianthon
Nigella	Hypericon
Porri	Aristolochia
Cantharides	Folium
Costus	Th[illegible]us

Sauina
Sesilis
Cuscuta
Apes ustæ
Abrotonum
Peucedanum
Pentaphyllon

❡ MENSTRVA prouocant.

Ladanum
Storax Calamita.

C

Absinthium	Agaricus
Olei feces	Cinnamomum
Xylobalsamum	Serapinum
Chamępithys	Agnus castus
Apium	Allium
Serpillum	Costus
Diptamus	Centaurea
Marathrum	Affodilli
Sabina	Thimus
Ruta	Carpobalsamum
Asa fœtida.	Anisum
Iuniperus	Trifolium
Pulegium	Peonia
Nasturtium	Squinantum
Marrubium	Seselis
Amygdalæ amaræ	Genciana
Xylocassia	Hypericon
Opoponax	Origanum
Spica utraque	Farina lupinorum
Aristolochia	Eupatorium
Prassium	Amomum
Calamentum	Daucus
Chamędrys	Ameos
Elleborus uterque	Chamomilla
Sponsa solis	Fenogręcum
Viticella	Nigella
Iris	Leuisticus
Baucia	Abrotanum
D Petroselinum	Fu.

¶ αἱμοῤῥοίδας προκαλοῦσι.

Millefolium	Rubea maior
Alleluiah	Nigella
Scylla	Os sępiæ
Mentha	Victriolum
Oleum radicis Celsi	Cyperus
Spergula	Pyrethrum
Cępe persica	Cortex radicis Fraxini
Arsenicum	Euforbium
Genciana	Buglossa
Fel tauri	Centaureum
Ciclamen	Oleum polycariæ

¶ αἱμοῤῥοίδας κατέχουσι.

Verbena	Myrthus
Thus	Mastix
Bolus armenus	Sanguinaria
Rosę	Baccæ Cupressi
Psidia	Galla
Sanguis draconis	Baccæ Hederæ
Sorba	Sigillum Marię
Acacia	Gummi
Plantago	Balaustium
Gipsum	Chamęleon
Nespila	Poma syluestria
Sigillum Salomonis.	

¶ γάλακτος γεννητικά

Semen Anethi	Anisum
Marathrum	Eruca
Fabæ	Cicer
Vitella ouorum	Oua sorbilia

Ius carnium	Vinum dulce
Grana ulmi	Dactyli
Castaneæ	Cerebella
Coctana	Lingua auis
Galanga	Cæpe
Costum dulce	Diadragantum
Semen Papaueris	

¶ πρὸς συνουσίαν.

Oua auium	Auellana
Baucia	Piper longum
Asparagus	Secacul
Faseoli	Testiculi uituli & porci
Piper	Lactuca nouitia
Cicer	Pineæ
Grana Vlmi	Satyrion
Porri	Nux Indica

¶ MVNDIFICANTIA pectus.

Pineæ	Butyrum
Saccharum	Mel
Iris Nasturtium	Daucus
Hyssopus	Porrum
Prassium	Castoreum
Calamentum	Sulfur
Scylla	Chamomilla
Liquiricia	Vrtica
Ficus	Seselis
Inula Campana	Marrubium
Ruta	Amygdalæ
Origanum	Aristolochia

¶ Lumbricos necant.

Lupinorum farina	Polium
Ruta	Nigella
Sal gemę	
Mentha	Carui
Cornu cerui	Dictamnus
Petroleum	Myrrha

Fel taurinum suppositum uentri

Sambucus	Thimus
Absinthium	Centaureum
Graneus	Persicorum folia
Mentastrum	Ameos
Origanum	Abrotanum
E[illegible]inus	

¶ Pediculos cohibent.

Balnea salsa	Argentum uiuum
Absinthium	Staphisagria
Arsenicum	Pix liquida
Oleum amarum.	

¶ VENENIS repugnant.

Pimpinella	Calamentum
Succus caulium	Orobus
[illegible]istici	Cardobenedictus
Balsamus	Nasturtium
Hypericon	Cyclamen.

Euforbium	Doronicum
Acetum	Sanguis leporis
Allium	Porrum
Ruta	Diptamus
Herba Paralysis	Scorodon
Inula	Pix liquida
Testiculi ursi	Mentha
Gentiana	Peonia
Sal	Nuces
Oculus Christi	Tyrus
Tapsus barbatus	Saluia
Castoreum	Cordialia omnia
Oleum potum	

¶ Quatuor præsentissima contra uenena, teste Manardo.

Thlaspis	Bolus armenus
Terra Sigillata	Scordion.

¶ Confortatiua cordis.

Aurum	Ambra
Moschus	Gariophyllus
Crocus	Satureia
Buglossa	Agnus castus
Cardamomum	Nux muscata
Folium	Macis
Cubebe	Herba musta
Basilicon	Citrulli
Been utrumque	Carpobalsamus
Cinamomum	Galla muscata
Spica	Rosmarinus
Maiorona	Agrimonia
Melissa	Betonica
Sabina.	

¶ Totum corpus confortant

Sene	Sticas
Cassia fistula	Cuscuta
Folium	Bruscus
Peucedanum	Anesum
Omnes Myrabolani	Borrago
Aurum	Serum caprinum
Vinum aromaticum	Apium
Fumus terræ	Mastix

¶ Rubeam bilem gignunt.

Ex cibis acria	Acuta
Salsa	Amara
Dulcia	Ruta
Saluia	Ozymum
Eruca	Mentha

Apium hortulanum, id est, Petroselinum.

Apium commune	Amaracus
Serpillum	Nasturtium
Brassica	Cerefolion
Anethum	Feniculum
Libanotis	Allia
Cepæ	Porri

Nocent & pisces stagnales, pisces teneriores et duriores. A

Columbi

Anseres præter alas eorum.

Anates

Boues	Cerui
Omnis caro durior	Raphanus uterque
Rapa	Pastinaca

Siliquastrum, uel Piperitis.

Inula	Sinapi
Nuces iuglandes	Strobili
Pinei nuclei	Castaneæ
Cerasa dulcia	Mora bene matura

Ficus, uuæ, & cuncta quæ admodum dulcia sunt.

¶ NOCENT.

Oua dura & frixa

Vetus & salitus caseus

Vinum nigrum, crassum, dulce & potens.

Lagana, & panificia omnia: præterque furnaceus panis bene fermentatus.

¶ Eandem Choleram rursum extinguunt & contemperant.

Aquatilia & acida

Lactuca Intyba omnia

Portulaca

Lapathon. Præsertim acetosa illa

Spinacium	Atriplex
Pimpinella	Blitus
Buglossos	Tipholion acidum

B

Quod si stomachus sit debilior atque frigidior, calida odorata possunt misceri.

Conueniunt &

Pruna damascena

Myrabolani Cerasa

Mala acida.

Ex pyris quæcumque fragilia

Non multum dulcia.

Punica, uel acida, uel media, cortice, seminibusque abiectis.

Cucurbita omphacio condita.

¶ Ex carnibus uero.

Pulli cohortales, & albi potius quam nigri.

Capi iuniores Hœdi

Vituli lactentes

Anniculi uerueces

Perdices

Phasiani

Coturnices

Capreoli iuuenes

Alæ anserum & anatum.

Pisces saxatiles.

Pisces inter duros tenuesque medij:

Oua gallinarum recentia, mollia: præterquam in uehementi æstu, quo tempore condiri cum aceto, uel omphacio possunt.

C Lac, caseus recens, si bene concoquantur. Indicium bonæ concoctionis, si neq; ructus acidos, aut fumidos concitant, neq; præcordia, aut uentriculum grauant.
Vinum album, clarum, debile, odoratum, & quod ad acidum potius uergat, q̃ dulce, æstate moderate dilutum.
Panis furnaceus.
Bene fermentatus
Nocent omnia condita, præsertim cum melle
Quædam cum Saccharo conducunt, ut pruna, cucurbitæ, intybi, cidonia: modo sine calidis aromatibus præparentur.
Iurulenta, elixaq; meliora q̃ assa & frixa.

Tabula Medicinarum uenenosarum.

Pinorum erucæ	Buprestis
Salamandra	Ephimeros
Dorcynion	Aconitum
Mel heraclium in Ponto.	
Psyllion	Cicuta
Smilax, uel taxus	
Sardonia herba	
Meconium	Toxicum
Corniculatum papauer	
Ixia	Cerusa
Fungi	Gypsum
D Coagulatum lac	Argenti spuma
Sandaracha	Auri pigmentum
Lepus marinus	Hirudo.
Axos	Argentum uiuum
Potus ferruginis ferri, aut eius limatura.	
Arsenicum	Calx uiua
Cinobrium	Flos æris
Vitriolum, & alumen	
Aqua Saponis	
Sal armoniacum	
Sulphur	Catapucia
Elleborus albus, niger	
Titimallus	Coloquintida
Cucumer asininus	Aloe
Agaricus	Grana alhal
Hermodactylus	Squilla
Oleander	Sesilis
Ruta syluestris	Nigella
Semen Vrticæ	Ebor risi
Psilij	Hyoscyamus
Mandragora	Solatrum
Crocus	Coriander
Apium	Cantarides
Castoreum	Fel uiperæ
Fel Leopardi	
Sudor bestiarum	
Sanguis bouis	

Animalia uenenata.

Phalangon	Scolopendra
Scorpius	Rubeta
Pastinaca marina	
Cantharides	Mus araneus
Vipera	Scytala
Dipsas	Hydros
Cenchros	Cerastes
Aspis	Basiliscus

Tabula eduliorum quæ multum nutriunt.

Cunctorum eduliorum maxime nutrientia sunt.

Anserum alæ, cum pectoribus
Item, anatum, gallinarum, & caponum
Alui omnium uolucrum
Lac crassum
Panis triticeus, siligineacus.
Frumentum coctum

Cicer ruffum	Castaneæ
Dulces dactyli	Vuæ passæ dulces
Oua sorbilia	Rapæ
Mel despumatum	Vinum omne
Cancri	Fabæ

Parum nutriunt.

Animalium uuluæ	Ventres
Intestina	Caudæ
Aures	Adipes
Aruina	Caro senescentium.

Omne genus auium, si comparetur cum genere pedibus iterantium.
Omnes pisces
Panis ordeaceus
Ex ordeo pultes
Panis furfuraceus

Milium	Fabæ uirides
Amygdala	Persica
Pruna	Capparis
Tenti	Raphanus

Sinapi
Asparagi omnes
Dauci
Cepæ
Allia
Porra cruda
Malogranata
Pira.

Boni succi sunt.

Lac recens, statim a mulctura potum, ante omnem cibum.
Oua recentia, sorbilia
Phasiani
Gallinæ
Pullastræ
Aues paruulæ montanæ
Pisciculi saxatiles
Porcelli recentes
Pedes animalium quæ sunt circa os.
Cor non probandi est succi
Pedes porcorum.

Animalia agrestia
Panis purus
Ptisana bene parata
Fabæ Castaneæ
Ficus maturæ Vuæ maturæ
Lactuca Intybus
Cichorium
Vina bene olentia, dulcia defecataq;
Ciceres rufli.

¶ Mali succi sunt.

Pisces stagnales, in paludibus & lutosis
Pecoris caro
Caro hircorum, caprarum
Omnes uetulæ & aridæ carnes
Ceruorum renes
Fœminarum testiculi
Cerebella: nisi gallorum
Casei molles
Lens Cicer ruffum
Legumina Marina animalia
Genera fructuum, quæ in pomi nomen ueniunt.
Omnia poma, quæ non maturuerint
Pira Persica
Malagranata non matura
Mespila Corna mala
Pruna: nisi optime maturuerint
Cerasa Cucumeres
Pepones Aridæ ficus
Cæpe Porrum
Allium Raphani
Cruda brassica
Bulbi non bene cocti
Agrestia holera
Vina crassa male olentia, insuauia, austera.

¶ Facile concoquuntur.

Panis bene concinnatus
Pisces saxatiles omnes
Auium caro
Turtures Perdices
Phasiani
Pulli columbini, plus etiam alæ cæteris membris.
Anseris iecur
Caro caporum & gallinarum
Porcorum recentium
Vitulæ, faciliorq; boum
Caro ceruorum melius q̃ caprarum
Oua sorbilia
Lactuca Intybæ
Malua
Leuia uina, melius austerum
Omne genus uolucrū, pullorū, gallinaceorū.

¶ Generantia Lac.

Semen fœniculi Radix fœniculi
Anisum Pastinaca
Oua sorbilia Agnus castus
Aqua casei ueteris cocti

Raphanus Eruca
Anetum Ordeum
Grana ulmi Mel cum croco.

¶ Cibi sanguinei.

Omnis cibus boni succi
Caro perdicum Pullorum caro
Amygdala dulcia Phasiani
Vinum odoriferum
Oua Lactuca.

¶ Cibi cholerici.

Porri Sinapi
Piper Cepæ
Allium Siliquæ
Cinaræ succi Item dulcia omnia
Mella Dulcia uina

¶ Cibi Phlegmatici.

Poma persica Cerasa
Aqua
Fructus fere omneis
Pyra
necdum maturæ
Poma
Iuscula Lac
Omnia fere glutinosa
Aqua calida
Caseus recens Quies nimia
Nimia saturitas Pisces omnes
Rapæ Cucumeres
Alui & intestina quadrupedum.
Omenta Oxygala.
Animalium neruosæ partes.
Pelles. Cerebrum. Pulmo.
Spinæ medulla. Agnina caro.
Caro testaceam pellem habentium.

¶ Cibi melancholici.

Caro bubalma Hircina
Caprina Taurina
Asinina Camelorum
Vulpina Canina
Leporina Aprina
Omnes salitæ carnes
Pisces salsi Brassica
Arborum germina præcipue
Lentisci Terebinthi
Rubi Camrubi
Legumina omnia Lentes
Panis furfuraceus Vina crassa
Nigra Caseus uetus
Cibus coctu difficilis, omnes ueteres carnes
Pisces marini Thymi
Balenę Oxalme
Vina atra Cochleæ
Brassicæ
Carnes bubalinæ
Caprinæ Taurinæ
Hircinæ Leporinæ
Creuinæ Aprinæ
Cocleæ Brassicæ.

C Salsa omnia   Triticei panes
Lolium   Panis ex milio

Quæ difficulter concoquuntur.

Caprina caro   Bubala
Ceruina   Hircina pessima
Anserum Caro   Anatum.
Taurina   Sues inueterati
Ouum ueterum animalium.
Omnia interanea   Vuluę
Cor   Epar
Aures   Caudæ
Renes   Cerebra
Dorsi medulla   Querquedulę.
Testiculi integrorum ætate animalium.
Palumbes   Aues asperioris carnis.
Quæ densissimæ sunt pulpæ, ut Pauonis.
Omnes uentres uolucrum
Cochleę   Oxygala
Caseus antiquus   Cancri
Oua tosta   Casei tosti
Farinæ, & quicquid sine fermento pinsitur.
Bromus   Fabæ
Phaseoli   Cicercula
Cicer   Oryza
Punicum   Milium
Lens   Sesamum
D Castanea   Glans
Poma anteꝗ̃ maturuerint *Pyra*.
Ficus nondum maturæ
Vuæ acidæ & austeræ
Dactyli   *Siliquæ*
Ozymum   Rapa
Napus si cruda mandetur
Bulbi crudi
Holera ipsa, præter Cichorium, & Lactucam.
Vinum crassum   Mustum

Inflantia.

Fabæ   Cicer
Lupini   Punicum
Milium   Massa ex farina
Succi omnes   Cucumer
Ficus arida   Virides dactyli
Rapæ   Napi crudi
Lac   Bulbi crudiores
Mel non probe concoctum
Vina dulcia   Mustum
Vinum quodcumꝗ; non defecatum & recēs.

Non inflantia.

Pisum
Libysticum
Agnus castus
Canabis fructus
Mel probe coctum & despumatum
Panes hordeacei.

Opilationes discutiunt, abstergunt, & secant

Ptisana   Melopepon
Vuæ passæ dulces   Fabæ
Cicer nigrum   Serum lactis
Ficus aridæ   Amygdala
Pistacia   Raphanus
Mel   Tenue uinum
Vinum limphatum.

Crudos humores gignunt.

Dactyli uirides   Cruda
Radix napi   Rapæ
Caro Cetosa in mari.
Polypodes   Interiora
Ventres   Oxygala
Vuluæ quadrupedum: exceptis fortasse pecorum.
Vuæ in uentre retentæ
Caro crustaceam pellem habentium, & duræ carnis.
Cuminum   Libystici radix & semē.
Bulbi cocti in oleo & garo, & cum aceto mansi.
Mel frictum   Panes ordeacei.

Tenacem succum gignunt.

Casei graues & densi, nedum suprema cute flaui.
Siligo   Halica
Tenontes   Neruosa
Lingua   Partes labiales
Suilla caro   Agnina
Sesami semen   Dactyli.

Media inter tenuantia & crassentia.

Optime excocti panes
Carnes gallinarum   Caporum
Phasianorum   Perdicum
Columbarum   Attagenum
Passerum   Turdorum
Merularum   Saxatiles pisces
Ficus
Vinum rutilans, subflauum.

Crassum succum generantia.

Panes ex filigine male cocto
Potio musti
Panis frumentaceus, sine fermento
Halica   Amylum
Artocreę
Quicquid ex farina
Leguminum fere cuncta
Cetosi pisces   Cochleæ
Carnes coruinæ   Capriñæ.

Bublinæ.	Iecur suis
Renes	Testiculi
Lac coctum	Casei omnes
Oxygala	Oua frixa & indurata
Dactyli	Castaneæ
Rapæ	Napi
Bulbosa omnia	Ficus non maturæ
Cucumeres	Poma immatura
Vinum dulce	Passum
Atrum uehementer	Defrutum
Allium	Cæpe
Cardama	Porrum
Synapi	Piper
Myrrha	Pyrethrum
Origanum	Calamita
Hyssopos	Sisimbrium
Glichon	Eruca

Thymbra uiridis assumpta

Apium	Petrosilenum
Ozymum	Raphanus
Brassica	Teutlon
Feniculus	Corianum.

Redundantia.

Anseres	Palumbes
Pisces cœnosi	Viscera omnia
Dorsi medulla	Cerebrum

Auesq; in paludibus & stagnis.

Cicer	Fabæ uirides
Faba Aegyptia	Porculi nefrendes

Omnia animalia infantia.
Pisces stagnales, & fere omnes.

Facile superfluunt.

Colla animalium
Alæ perygium, & spinæ pars ima uolucrum.
Agrestiũ caro animaliũ, & in aridis degentiũ.

Facile corrumpuntur.

Persica armeniaca	Omnia precocia

Cuncti horni fructus
Omnia humida, & mali succi.
Et omnia ante cibum sumenda, ut citius permeent, ne putredine sua etiam alios humores & cibos corrũpãt, si ab alijs cibis sumãt.

Difficulter corrumpuntur.

Parua Chenna	Purpuræ pisces

Cerices, & queuis alia crustaceam hab[illegible]ia pellem.

Calefaciunt ex cibis.

Frumenta tosta	Panes tiphi
Dulces dactyli	Poma mediocrit dulcia
Sesamum	Dulces uuæ
Dulces uuæ passæ	Apium
Eruca	Raphanus
Rapa	Napus
Sinapi	Cardamum
Pyrethrum	Allium
Cæpe	Porrum
Vinum dulce	Caseus antiquus

Subrufum tamen calidius.

A

Refrigerant.

Hordea	Panicum
Hydra	Colocyntha cocta
Pepones	Melopepones
Coccimela	Sicomora
Austeræ & acidæ uuæ	Cucumeres
Poma acerba	Pira acida

Malogranata acerba

Lactuca	Intybi
Portulaca	Semen Papaueris
Aqua	Vinum limphatum

Arefaciunt ex cibis.

Lens	Brassica
Agni semen	Orobi bis cocti.

Humectant.

Ptisana	Pepones
Melopepones	Cucumeres
Nuces uirides	Coccimela
Sycamina	Sycomora
Lactucę	Intybi
Malua	Beta
Atraphaxis	Holera
Fabæ uirides	Cicer uiride

Aqua calida humectat & calefacit, frigida humectat & frigefacit, utraq; tamen corpori admota neruos offendit.

Conseruantia sanitatem.

B

Detractio sanguinis	Cucurbitulæ
Ductio	Vomitus
Frictio	Gestatio
Exercitium	Abstinentia

Sudor.

Omnia pontica.

Infrigidant	Desiccant
Glutinant	Stringunt
Impellunt	Incrassant.

Omnia acetosa.

Incidunt	Diuidunt
Subtiliant	Aperiunt
Mundant	Expellunt.

Omnia amara.

Aperiunt	Recludunt poros
Clarificant	Attenuant

Incidunt humores
ab calid. manifeste.

Omnia insipida.

Inspissant	Glutinant.

Omnia dulcia.

Humectant
Leniunt
Digerunt
Attenuant.

Omnia salsa.

Congregant	Stringunt

Siccant.

C Pungunt ex Calidis — Acuta / Amara

ACETOSA

Pungunt ex frigi.
Temperata sunt
Omnia unctuosa.

❡ Indurantia opilationes interaneorum.

Lac quod parum habet serum, multum uero caseacium
Cuncta dulcia — Melicratum
Pingues dactyli crudi
Cuncta quæ ex siligine comparantur
Vina dulcia.

❡ Tardi transitus sunt.

Siligmea cuncta	Fabæ
Non purus panis	Lentes excorticatæ
Cerebra	Dorsi medullæ
Iecora	Corda
Frumentum coctum	Oua tosta
Lupini	Pisa
Sesanum	Poma
Pira necdum matura	Siliquæ

Vinum dulce, præcipue austerum,
Atrum sine dulcedine, Crassum & nouum

D

❡ Stomachica, & confirmatia.

Dactyli acerbiores	Mala Cydonia
Oleæ asperæ	

Colymbades, & cum aceto confectæ

Vuæ passæ	Acerbescentes uuæ
Nuces cum ficubus	Sinapi
Rapæ	Napi ualde cocti
Nasturcium	Capparis
Citri cortex	Pira acerbiuscula

Vinum austeriusculum
Absinthium — Aloë.

❡ Quæ stomachũ subruunt.

Seutlon	Napi
Rapæ crudæ	Blita

Chrysolachanum, nisi cum aceto, & garo, & oleo commendatur
Sesamis — Lac frigidum
Pepones nõ bñ cocti — Cerebra omnia
Vina supra modum [illegible]tera, atra, & acerbescentia
Omnia uina crassa & noua.

❡ Quæ ex Edulijs uentrem mouent.

Lentis in prima decoctione ebullicio
Brassica confecta ex oleo & garo
Crustaceam, testaceamq; tunicam habentium piscium ius, & garum, ut astacorum, pagurorum, mitulorum, concharum, adhibito oleo modico & pipere.
Ius marinorum echinorum
Ius ueteris galli, præsertim rusti
Panis cibarius qui multum habet furfurum
Fœnogræci ius ex melle, coctum & potum.
Oleæ Colymbades cum garo ante alium cibum mansæ
Tyrogala cum pauxillo optimo melle
Iuuenes animalium carnes
Extrema quoq; omnia plus medijs membris
Ex piscibus torpedines
Turtur mediocriter citaluum
Seutlon
Lapathum
Recens caseus cum melle
Chrysolachanum
Blitum — Si ante alium cibum
Colocyntha — sumantur: mansa uero
Pepon — postremo facile cor-
Ficus aridæ & uiri. — rumpuntur.
Vuæ dulces & uuidæ
Sycamina pura
Nuces uirides & aridæ aqua maceratæ, et pelliculatæ
Damascena pruna humida, & arida melle con fecta, madefacta, ut plus teneant mellis.
Cerusa dulcia — Rhodacina mollia
Cuncta humida, & aquosa
Vinum dulce.

❡ Quæ ex Edulijs Aluum cohibent.

Dactyli acerbiores	Vuæ passæ acerbæ
Sycamina horna	Myrti Baccæ
Vnedones	Atra pruna
Poma acerba	Pira dulciora
Malagranata	

Lac refrigeratum ut concrescat

Ascani	Paguri
Cancri	Carabidæ
Lens & Brassica	Bis cocta
Oriza	Panicum
Milium	Halica
Leporina caro	Vinũ acerbũ, & rutilũ.

❡ Conferentia dentibus.

S[illegible]a	Origanum
M[illegible]tha	Lupini
Leporis caput ustum	Tamariscus
Cortex fraxini	Comæ Rubi
Aqua in qua salitæ sunt oliuæ	Radix Berbenæ masticata

Vinum decoctionis radicis
Pentaphylli, id est, Tormentillæ
Radix lapathi masticata
Cornu cerui ustum — Acetum scylliticum
Amurca olei
C[illegible]astri folia: quatuor hæc infricata
Radix unius speciei maluæ, quam in Italia herbam ungaricã, Alceam græce & latine uocant.

¶ Nocentia dentibus.

Vehementer calida Nuces
Raphani Dulcia
Tenacia Acerba
Dura Frequens uomitus
Lac Porra
Pisces magni, uel pingues.
Brassica Limonia.

¶ Conferentia oculis.

Myrabolani conditi mane comesti, & in ore tenti una cum nucleo.
Nux muscata
Semina fœniculi cum saccharo operta.
Vinum absinthij potum.
Vinum Rutaceum Cœna exigua
Aspectus rerum uiridium.
Aspectus Smaragdi.
Acetum scylliticum gargarizatum, præsertim post purgationem.
Garyophylli Asparagi comesti
Betonica Perdicis cerebra
Rapæ, & folia eorum Eufragia masticata.
Puluis, zinziberis, fœniculi i aceto macerari, et sacchari, mistis omnibus pariter.

¶ Nocentia oculis.

Crapula Venus
Mustum Legumina
Turbidum.
Vinum dulce
Crassum.
Canabis Brassica præcipue
Salita Raphanus
Allium Cepę
Magni pisces Aspicere res lucidas
Aspicere res uelocissime motas.
Legere literas exiles
Legere a cœna, & mox post cibum.

¶ Quæ impinguant.

Augescunt corpora dulcibus, pinguibus.
Potibus Somno

¶ Quæ exiguo gustu famem ac sitim sedant, conseruantq; uires.

Glicyriza Hippace
Butyrum.

¶ Quæ difficulter perficiuntur.

Difficulter perficiuntur, ut inquit Plinius, lib.13.cap.53. omnia acria.
Nimia Auidæ hausta
Aestate q̃ hyeme difficilius
Et in senecta q̃ in iuuenta.
Vomitiones homini ad hæc in remediũ excogitatę, frigidiora corpora faciunt: inimicæ oculis: maxime autem dentibus.

¶ Minuunt corpusculum. A

Sicca Arida
Frigida Sitis imõdica
Vigilia Labor
Exercitium nimium Curæ
Tristiciæ Amor imodicus
Lucubrationes imõdicę, & crebræ.
Perniciosissimum autem in omni uita, quod nimium est: minimeq; quod grauat, quolibet modo utilius.

¶ Adstringentia Medicamenta ex Galeno. 5. Method.

Balaustia Hypocystis
Rhoe Omphacium
Acacia Gallæ immaturæ
Malicorium Aloe
Manna Pini cortex
Terra lemnia Atq; id genus ex uino
Spinę ægyptiæ fructus nigro medicamenta.
Crocum
Lapis Hæmatites
Plantago Solanum
Rubi germina in aqua cocta
Cynosbatos, id est, caninus rubus
Myrti folia & baccæ
Lentiscus Hędera.
Nespila Oleum histricum
Oleum Sabinum Oleum melinum. B
Mastychinum.
Oleum de absinthio.
Cotonea cocta i aqua, uel in uino austero, mediocriter adstringẽtia, & quę ex Glaucio cõponuntur, & quę ex Croco: item quæ Nardina uocantur: item in primis quæ ex uino sunt confecta.

¶ Adstringunt post sumptum cibum.

Mala Pira
Punica Cydonia
Crustæ panis.

¶ Putredinem prohibent.

Salsa omnia
Acetosa, & aceto permixta.
Muriæ.
Omnia frigidantia & siccantia.
Flatus Borealis.
Herbæ frigidæ & siccæ.
Cibi frigidi & sicci.

¶ PVTREDINEM caussant.

Flatus austrini.
Calida & humida.
Cibi calidi & humidi.
Omnes fructus incocti, immaturi.

C

¶ TABULA medicinarum Simplicium, quę perducunt Cathartica ipsa ad membra, quæ peculiariter intendimus euacuare.

¶ Catharticorum Tabula PRIMA.

¶ Ducentia ad Caput.

Nux muscata, Sticas
Cubebe, Peonia
Polium, Amaracus
Balsamus, Lignum eius
Semen eius, Anacardus
Thus, Castoreum
Folium, Laudanum
Sertula campana., Acorus
Lignum Aloes, Myrrha
Chamedrys, Champepithys
Scylla, Spica nardi
Genciana, Hyssopus
Grana Pini, Piperis grana, Serapinum.

¶ Ducentia ad Pectus, & Pulmonem.

Iris, Capillus Veneris.
Amygdalæ, Grana Pini
Pulmo uulpis, Prassium
Mel, Saccharum
D Dragagantum, Psilium
Fœnumgręcum, Ordeum
Crocus, Hyssopus
Vuæ passæ, Cardomomum
Succi caulium, Ius galli ueteli
Nasturtium, Xyloaloes
Auelana, Opponax
Myrrha, Serapinum
Raphanus, Aphodillus
Aristolochia, Olibanum
Lilium, Glicyriza, Scylla.

¶ Ducentia ad EPAR.

Spica, Squinantum
Eupatorium, Fumus terrę
Cuscuta, Endiuia
Absinthium, Lactuca
Aqua ordei, Sandali
Spodium, Asarum
Fœniculus, Anisum
Amygdalæ amaræ, Folium Indum
Daucus, Cinnamomum
Asparagi, Aqua Cicerum
Chamedrys, Arnoglossa
Volubilis, Iris
Laurus, Aqua casei

Scylla, Vinum dulce
Polion

¶ Retinentia medicinas in Stomacho.

Galanga, Cotonea mala
Malogranata, Mastix, Myrtus.
Et fere omnia stiptica.

¶ Ducentia ad Splenem.

Tamarice, Scolopendria
Capparis, Rubea tinctorum
Squilla, Asarum
Scordion, Daucus
Calamentum, Spica
Cortices salicis, Sal geme
Sal Indus, Acerus
Marubium, Absinthium
Eupatorium, Anisum
Fœniculus, Cuscuta
Agnus castus, Champepithys
Amygdalæ amaræ.

¶ Ducentia ad Renes & VESICAM.

Saxifragia, Milium solis
Petroselinum, Cantharides
Radices quinq;, scilicet, Fœniculi, Petroselini, Apij, Asparagi, Reub.
Quatuor semina frugum.

¶ Ducentia ad Matricem.

Pulegium, Calamentum
Sabina, Iuniperus
Matricaria, Morella
Ruta, Pimpinella
Millefolium, Pentaphyllon
Myrrha, Rubea tinctorum
Lupini
Omnia quæ ducunt ad Renes, ducunt quoq; ad Matricem.

¶ Ducentia ad Iuncturas.

Scylla, Asarum
Dragagantum, Acorus
Polium, Opponax
Aqua Porri, Succus caulium
Cardomomum, Scordeon
Chamedrys, Champithys, Amomum.

¶ Catharticorum Tabula Secunda, de euacuantibus ab singulis membris.

¶ Euacuantia a Capite.

¶ Simplicia.

Colocynthis, Agaricus, Sticas, Aloe.
Lapis Lazuli, Lapis armenus.
Epithimus, Scylla.

Sal Indus Kebuli Indi
¶ Composita.
Iera Pina Ieralogodion
Theodoricon Anacardinum
Cochiæ
Pillulæ Aureæ
De Iera.

¶ Soluentia PECTVS.
¶ Simplicia.
Agaricus Hyssopus
Volubilis Sarcocolla
Cassia fistula Iris
Colocynthis.
¶ Composita.
Diasene Pillulę de Agarico.

¶ Soluentia a STOMACHO.
¶ Simplicia.
Absinthium Aloe Myrabolani
Omnes medicinæ solū lenitiuę, siue lambifica tiuę, & compressiuæ.
¶ Composita.
Diaprunis Stomaticon laxatiuū.
Catharticum imperiale Ierapina
Pillulæ de Ierapina Pillulæ stomaticæ.

¶ Soluentia ab EPATE.
¶ Simplicia.
Agaricus Aqua casei

Volubilis maior Lupulus
Reubarbarum Succus croci
Absinthium Fumus terræ
Eupatorium Myrabolani
Citrini Tamarindi Ireos
Megereon Serapinum Sarcocolla
¶ Composita.
Diaprunis Trifera saracenica
Pillulæ de Reubarbaro.

¶ Soluentia a SPLENE.
¶ Simplicia.
Agaricus Sene
Epithimus Elleborus niger
Calamentum montanum.
¶ Composita.
Diasene Pillulæ Indi.

¶ Soluentia a Iuncturis.
¶ Simplicia.
Hermodactylus Turbith
Oppoponax Sal gemæ
Sal Indus Serapinum
Euforbium Centaurea
Cucumer asininus Elleborus albus
Elleborus niger Polypodion Sarcocolla.
¶ Composita.
Electuarium de succo rosarum.
Benedicta Hermodactylata
Pillulę de Benedicta Pillulæ areticæ.
Catharticum imperiale.

A

¶ Tabula TERTIA Confortantium singula membra.

B

¶ Confortātia Caput frigidū.
¶ Simplicia.
Radix Lilij Cichoreę
Iris Enula campana
Chamomilla Alteæ radix
Malua Origanum
Pulegium Calamentum
Saluia Ruta
Maiorana Betonica
Peonia Satureia
Serpillum Siler montanum
Fœniculus Lignum aloes
Xylobalsamum Carpobalsamum
Folium Thus
Laudanum Folia Lauri
Sticas Scylla
Nux muscata Cubebe
Ambra Muscus.
¶ Composita.
Aurea Alexandrina.
Pliris Diacastoreon
Diarodon Iulij Dianthos cum musco.

¶ Confortatiua frigida CAPITIS.
Papauer album Hyoscyamus

Lactuca Viola
Camphora Mandragora
Folia Myrti Folia Salicis
Acetum Zuccarum rosarum.
Zuccarum Violarū Diapapauer.
Semen Lactucæ.
Semen Hyoscyami.
Semen Mandragoræ.
Semen Solatri.
Semen Papaueris albi.
Semen herbæ Iouis.
Aqua Rosarum Oleum Violarum
Oleum Rosarum Herba Iouis
Folia Myrti Folia Salicis
Herba uolatilis Crassula minor
Portulaca Folia Cucumeris.

¶ Calida confortantia Pulmonem.
¶ Simplicia.
Hyssopus Marrubium
Iris Enula campana
Chamomilla Radix Alteæ
Vua passa Squilla
Lignum Balsami Myrrha
Serapinum Lilium
Capill9 Veneris Liquoricia Spica.

C

¶ Composita.

Diacalamenti	Diaprassium
Dyahyssopus	Diayris.

ℂ Infrigidantia & confortantia Pulmonem.

¶ Simplicia.

Iuiube	Sebeste
Dragagantum	Gumi arabicum
Amidum	Semen Papaueris.
Amygdalæ dulces	Violæ
Mora celsi	Sandali
Zuccarum.	

¶ Composita.

Diapapauer	Diadragantum
Diapenidion	Zuccarum rosarum
Zuccarum Violarum.	

ℂ Confortantia Cor, & calefacientia.

¶ SIMPLICIA.

Mellissa	Borrago
Enula campana	Garioffyli
Cardamomum	Rosmarinus
Lignum aloes	Ambra
Muscus	Os de corde cerui
Crocus	Menta
Been	Cortex citri
Doronici	Cubebe
D Ozymum	Gariofilatum
Polium.	

ℂ Temperantia Cor.

Hiacynctus	Saphirus
Smaragdus	Belerici
Aurum	Argentum
Buglossa.	

¶ Composita calefacientia Cor.

Diamargaritum	Diacinamomum
Diaborraginatum.	

ℂ Infrigidantia Cor & confortantia.

Camphora	Viola
Margaritæ	Coralli
Rasura eboris	Poma odorifera
Rosæ	Spodium
Sandali omnes	Karabe
Nenufar	Lutum sigilli
Coriandrum.	

ℂ Confortantia Stomachum, & calefacientia.

¶ Simplicia.

Menta	Saluia
Maiorana	Absinthium
Marrubium	Anisum
Fœniculum	Cuminum
Mastix	Gulanga
Garioffyli	Zinziber.
Cinamomum	Maas
Squilla	Spica
Raphanus	Fœnugræcum.

ℂ Infrigidantia Stomachum

¶ Composita.

Diacitoniton cum zuccaro sine speciebus
Sacc. rosarum. Violarum
Syropus rosarum Viola. Terra Sandali.

¶ Composita calefacientia Stomachum.

Diatrion	Pipereon
Diagalanga	Rosata nouella
Mel rosi. col. uel non col.	
Dianisum	Diacalamentum
Dyacinamomum	

ℂ Infrigidantia Stomachum

¶ Simplicia.

Rosa	Viola
Plantago	Lactuca
Cucurbita	Melones
Portulaca	Cucumeres
Citrulli	Mala granata
Acetosa	Pira
Agresta	Acetum

ℂ Calefacientia EPAR.

¶ Simplicia.

Spica	Squinantum
Cinamomum	Asarum
Eupatorium	Absinthium
Fumus terræ	Radices quinq;
Capillus Veneris	Semen Fœniculi
Ameos	Anisi, carui
Costum.	

¶ Composita.

Diacosta	Rosata nouella
Dianisum	Diacalamentum
Diacapparis	Diaciminum.

ℂ Epar infrigidantia

¶ Simplicia.

Endiuia	Lactuca
Portulaca	Epatica
Viola	Semen cari.
Semina Fœniculi	Aqua rosarum
Aqua Endiuię	Acetum
Berberis	Sandali
Spodion	Quatuor se frigidantia.

¶ Composita.

Diaborraginatum Tria Sandali, & similia.

ℂ Calefacientia Splenem

¶ Simplicia.

Capparis	Tamariscus
Cicorea	Scolopendria
Aristolochia	Cortex medius frasini.
Cortex radicum genestæ.	Borrago
Buglossa	Squilla
Acetum squilliticum.	Agnus castus
Bdellium	Nasturtium
Calamentum	Armoniacon.

A

Calamus aromatic9 Ruta
Thimus Epithymus
Amygdalæ amaræ Aqua fraſſen
Aniſi Fœniculi Carui
Ameos Radices quinq;
Caſtoreum Tria Sandali
Zaccarum Roſarum

¶ Temperate calida, quæ poſſunt adminiſtrari omnibus interaneis.

Chamomilla Mellilotum
Radix Lilij Borrago
Nenufar Fumus terræ
Capillus Veneris Scolopendria

¶ Calefacientia Renes.

¶ Simplicia.

Saxifragia Milium ſolis
Petroſelinum Macedonicum
Eruca Semen eius
Vrticæ Cubebæ
Brodium Cicerum Radices quinq;
Spica nardi Spica celtica
Squinantum Semen Dauci
Iuniperi Grana Pini.

¶ Compoſita.

Diacalamentum Electuarium Dauci.
Phylantropos.

¶ Infrigidantia Renes.

¶ Simplicia.

Portulaca Endiuia
Papauer album Virga paſtoris
Semina coitum frigidantia.
Spilium Vinum citoniorum Plantago

¶ Compoſita.

Syropus Nenuphari Syropus acetoſus
Stomaticon frigidum.
Et omnia ſplenem, & hepar infrigidantia.

¶ Calida Confortatiua *

* Matricis.

Artemiſia Ruta
Saluia Sauina
Aſſa Rubea tinctorum
Pulegium Meu
Calamentum Myrtha
Opoponacum Lupini
Spica Squinantum
Galma Ciñamomum
Calamus aromaticus Serapinum
Et omnia ſimplicia calefacientia renes.
¶ Infrigidant Matricem ſimplicia & compoſita quę infrigidant renes. Nam idem de hijs eſt iudicium.

¶ Calefacientia Iuncturas.

¶ Simplicia.

Hermodactyli Hypericon
Squilla Armoniacum
Aſarum Caſtoreum
Euforbium Storax liquida
Myrrha Naſturtium
Stercus uaccarum Origanum
Calamentum Sinapis
Grana Pini Cortex radicum capp.
Arretuca Chamomilla
Enula Galma
Raphanus Ruta Serapinum

¶ Infrigidantia

¶ Simplicia.

B

Solacrum Semperuiuum
Lactuca Endiuia
Myrtus Minalloge Pſilij
Aqua roſarum
Bolus armenus
Apium

¶ Compoſita infrigidantia.

Electuarium diamar. Confectio anicardiũ.
Oxymel Iuliani
Oxymel ſquill.

¶ Catharticorum Tabula QVARTA.

¶ αἱματος καθαρτικά.

Caſſia fiſtula Manna
Thamarindi Fumus terræ
Vmbilicus Veneris Sene
Epita Aloe
Bugloſſa Pruna
Capilli Veneris Polytrichon
Serum caprinum Violæ
Adianthon Mercurialis

¶ χολῆς λυτικά.

Aloe Scamonium
Lupulus Mirabolani Citrini
Abſinthium Elleborus
Centaurea Caſſia fiſtula
Tamarindi Serum lactis
Fumus terræ Succus Violarũ & roſ.
Pruna Manna
Pſilion.

¶ Compoſita.

Electuariũm de ſucco Roſarum
Diaprunis Diagrediata omnia.

¶ φλέγματος καθαρτικά.

Turbith Agaricus
Cartamus Sarcocolla
Hermodactylus Myrabolani Kebuli
Anacardi Tithimallus
Eſula Epita
Euforbium Radix Cucurbitę, urticę
Tapſiæ, laureolę Ciclaminis, Centaureę.
Ariſtolochiæ.

¶ Melancholiam educunt.

Myrabolani Indi Kebuli.
Elleborus niger. Sene.

C Thimus — Epithimus
Lapis lasuli. — Scylla
Polypodium — Serpentaria
Lapis Magnetis — Lapis lincis
Sticas — Succus caulium
Centaurea maior — Capillus Veneris
Squinantum.

¶ Humores corporis aquosos & corruptos consumunt & educunt.

Euforbium — Sal armoniacum
Radix Cucur. agrest. — Radix Ebuli
Radix Sambuci — Sal gemmę
Scordion — Galbanum
Oppoponax

¶ Phlegmati & Cholerę nigrę communia.

Polypodium — Elleborus uterque
Catapocia — Condisi
Agaricus — Tithimallus
Centaurea minor.

¶ VOMITIVA.

Raphanus — Scylla
Capparis — Iarus
Centaurea utraque — Semen atriplicis
Aqua Faseoli — Cucumer agrestis
Catapocia — Lac ficuum
Tapsia — Nux uomica.

¶ Remissiora uomitiua.

Aqua tepida cum aceto, aut oleo.
Succus corticis Ellebori
Succus corticis Sambuci a parte exteriori, uel inferiori excorticati uersus superius.
Semen Atriplicis — Aqua Fœniculi.
Omnia insipida fine sale.

¶ Quæ exterius applicata uomitum ciunt.

Fel Porcinum — Fel caninum
Fel thaurinum — Fel pecorinum
Quoduis horum cum Amurca olei elixum, si supra umbilicum ungas, uomitum ciet: sin intra, aluum citat, & uermes interimit.

¶ Tabula SEXTA Digestiuorum.

¶ χολῆς πεπτικά.

Endiuia — Lactuca
Cichoreum — Scabiosa
D Capillus Veneris — Polytrichon — Adiāthos.
Malagranata — Maluæ — Borrago
Mercurialis — Portulaca — Papauer
Virga pastoris — Berberis — Rosæ
Folia salicis — Acetositas Citri — Violæ
Cerusa — Sebesten
Manna — Tamarindi
Sandali — Terra sigillata
Scolopendria — Acetum
Absinthium — Pruna
Gumi Arabicum — Arnoglossa
Nenuphar — Portulaca
Mucillago Psilij — Myrabolani
Bolus armenus — Hepatica
Acetosa — Alleluiah
Psillium — Dragagantum
Sumach — Semina cōia, frigida. f.
Cucumeris — Citrulli
Cucurbitæ. — Citrangulus
Cassia fistula — Aqua lactis
Pisana — Iuiubæ
Spodium — Sanguis draconis
Omnia frigida & humida.
Omnia frigida, stiptica.

¶ Composita.

Syropus acetosus — Syropus Violarum
Syropus rosarum — Endiuiæ — Nenuphar.

¶ φλέγματος πεπτικά.

Fœniculus — Petroselinum
Apium — Asparagus
Bruscus — Reuponticum.

Capparis — Aloe
Ameos — Laurus
Hermodactylus — Cartamus
Balsamita — Sinapis
Polium — Maiorana
Origanum — Pulegium
Squilla — Aphodilli
Ruta — Dauci semen
Peucedanum — Turbith.
Ebulus — Mentha
Pimpinella — Rubea
Cassia fistula — Iris
Cinnamomum — Cardamomum
Piper — Sambuci species
Mentastrum — Cypirus
Acorus — Aristolochia
Gariofila — Been
Anethum — Eupatorium
Cumynum — Calamentum
Nepeta — Ciclamen
Sq[illegible]inantum — Agaricus
[illegible]tonica — Brionia
Semen Carui — Siler montanus
Colocynthis — Saluia
Asarum — Costus
Raphanus — Spodium
Artemisia — Iuniperus
Carpobalsamus — Genciana — Diptamus
Hyssopus — Peonia — Melissa.

¶ Composita.
Simplex.
Oxymel
Compositum.
Oxymel Scylliticum.

Mel rosaceum — Syrupus de Eupatorio.
Hydromel — Syruqus de calaměto.
Syrupus de Prassio.

¶ Μιλαγχολίας πεπτικά.

Sticas	Mellissa
Aqua Caulium	Serapinum
Thimus	Sene
Sericum	Origanum
Calamentum	Hyssopus
Been utrumq;	Blauca
Vinum aromaticũ	Ameos
Capparis	Buglossa
Scolopendria	Epithimus
Tamariscus	Mentastrum
Elleborus niger	Aristolochia
Passulæ	Lapis Lazuli

Borrago	Capillus Veneris
Cuscuta	Polypodium
Polium montanum	Os de corde Cerui.
Mel	Saccharum.

A

¶ Composita.

Oxymel Scylliticum.

Simplex

Syrupus acetosus

Compositus.

Syrupus de fumo terræ.

¶ Τὰ ἐις τοὺς πόρους ἰσιόντα, id est, λαιαφέροντα.

Vrtica	Vinum subtile, album
Ros	Aqua pluuialis
Butyrum	Balsamus
Chamomilla Serapinum	Res destillatæ.

¶ Catharticorum TABVLA Septima.

¶ Educentia humores per Os.

Pyretrum	Mel
Staphisagria	Capparis
Ficus	Laudanum
Papauer	Absinthium
Origanum	Sinapis
Raphanus	Vuæ sine semine
Elleborus albus	Balsamum
Thimum	Anisum
Cocconium	Oxylapathon

¶ Educentia per Nares.

Succus Betæ	Cassia
Oxyelatherium	Coronidum
Elleborus niger	Brassica.

¶ Educentia per Oculos.

Hyssopus	Mel
Oleum uetus	Anagallis
Oleum laurinum	Nardus
Cassia	Costum
Apium	Serapinum
Malagranata	Psilium
Thus	Elleborus albus
Squilla	Armoniacum.
Castoreum	Adeps anserinus
Ossa sepię	Cortex Olibani.

¶ Educentia per Aures.

Piper	Fel thauri
Fel Leonis	Aristolochia
Succus Betæ.	Succus Capparis
Radix cocconidum	Bdellium
Galbanum	Cassia
Elleborus albus.	

¶ Per urinam a Splene.

Semen Titimalli.
Semen Catheos
Radix Capparis / Scolopendrię / Pulegij
Ciminum — Agrimonia
Succus dragantęę — Aristolochia longa

Origanum	Coloquint. agrest.
Brionia	Ciclamen
Portulaca	Scorpio marinus.

¶ Purgantia Epar per urinam.

Semen agni casti	Folia Dauci
Balsamum	Anisum
Menta	Ossa dactylorum
Folium Lauri	Absinthium
Squinantum	Apium
Decoctio Asari	Siler montanus
Iringi.	

¶ Educentia de Membris.

B

Semen Apij	Piper. Pastinaca
Porrum	Daucus
Crocus	Ossa sepię
Radix Brioniæ	Cicer album
Semen Melonum	Semen Cucumerũ.

¶ Prouocantia Vrinam.

Acorus	Porrum
Chamepithys	Cassia lignea
Aphodillus	Ciperi
Fœniculus	Asparagi
Squinantum	Semen Petroselini.
Betonica	Carui
Fumus terræ	Camedrys
Lentiscus	
Anacardi	Candisi
Centaurea	Alfasengi.

¶ Prouocant Menstrua.

Chamomilla	Vrtica
Ireos	Storax calida
Vsnea	Anisum
Squilla	Galla Genciana
Absinthium	Aphodillus
Arthemisia	Capillus Veneris
Castoreum	Oppoponacum
Baucasyluestris	Cyñamum Hypericõ.
Asparagus	Asarum Accorus
Stercus thauri	Aristolochia Fistula pasto.

C Licium — Capparis
Nasturtium — Fœnograecum
Camepithyos — Cuscuta
Caulis
Cassia lignea — Porrum
Faseoli rubei
Amygdalæ amaræ — Bdellium
Pulegium — Myrrha
Ficus — Ameos
Serapinum — Iuniperus
Rubea tinctorum
Prassium

Agreste

Calamentum

Domesticũ.

Peonia — Pomum terræ
Arundo — Centaurea
Costum — Galbanum
Diptamus
Succus cucumeris asinini.
Fœniculus — Daucus
Vinum — Agnus castus
Diptamus bibitus
Genciana puluerizata
Lentiscus — Origanum
Pulicaria passarizata.
Samsucus eodem modo
Sauina

D ¶ Constringentia menstrua.

Barba hyrcina — Lingua arietis
Solatrum — Virga pastoris
Capparis — Cortex nucis
Stercus tauri siccum — Scoria ferri
Sanguis draconis — Fex uini
Bal. — Nux Tamarisci
Portulaca
Amomum — Squinantum
Lapis molaris — Lutum armenum
Mastix
Semperuiuum — Erugo ferri
Charta adusta — Reubarbarum
Hemathites
Acacia — Coralli
Semen bal. — Semen Porculacæ
Cornu cerui — Sanguis hirci.
Sanguis capræ — Nespila.

¶ Prouocant hemorroides.

Conchula fœtida — Fel beninum
Tapsus — Oleum lilij
Pomum terræ — Succus fo[illegible]orum uitis
Succus cepæ acutæ
Potus myrabolanorum conditorum
Myrabolani nigri frixi cum butyro uaccino.
Aqua porrorum potata cum oleo nucum.

¶ Constringunt hemorroides.

Scoria ferri exiccata.

Scoria argenti — Succus foliorum uitis.
Lingua arietis — Bdellion
Cinis papyri — Anacardi desiccati
Semen Porri — Lapis iudaicus
Olibanum — Karabe
Herba Nitri — Sumach
Folia quercus
Decoctio aquæ foliorum quercus
Galla recẽs combusta, et cum aceto extincta, & superposita.

¶ Ad suffocationem Matricis faciunt.

Absinthium — Blactę bisantiæ
Opoponacum odoratum
Maiorana — Sisele
Iuniperus — Peonia
Galbanum odoratum.
Synapis — Agaricus
Galla.
Lana combusta, & naribus apposita
Fumus pilorum combustorum naribus applicatus.
Muscus suppositus — Costum
Oleum mustelinum — Oleum nardinum
Ventosa super pectinẽ applicata
Et generaliter omnia fœtida naribus applicata, & aromatica uuluæ.

¶ Ad casum, uel pręcipitationem Matricis.

Apozima Tamarisci.
Apozima acaciæ — Corallus
Myrrha
Aqua decocta gallię.
Diptamus — Ciminum
Tamariscus — Vrtica.

¶ Aborsum facientia.

Squilla — Cotula fœtida
Ireos — Cassia
Radix Opoponaci — Stercus tauri
Pomum terræ — Cantharides
Chamomilla — Calamentum.

¶ Ducentia fœtum & secundinam.

Fumus Costi — Fumus Cardamomi
Centaurea — Galbanum
Diptamus
Succus Cucumeris asinini.
Sto. Bubonis — Lupinum
Allium — Lactucasmi
Pomum terræ — Calamentnm
Armoniacum — Chamomilla
Balsamum interficit & educit.
Arthemisia — Capillus Veneris
Castoreum — Genciana
Diptamus puluerizatus & suppositus uuluę.
Aristolochia — Nasturtium.

Cicer Capparis
Mandragora Chamedrys
Flos caulis Laudanum
Bdellium Myrrha
Narcissus Oleum Lilij
Serapinum Rubea tinctorum
Piper.

¶ Lac generantia.

Lactuca Agnus castus
Raphanus Anisum
Aqua casei ueteris cocti.
Eruca Fœniculus
Anetum Ordeum
Grana Vlmi Cicer
Mel cum croco.

¶ Abstersiua.

Omne amarum naturaliter abstergit.
Ordeum Mel Prassion

¶ Adustiua.

Salis genera omnia Piperata omnia.

¶ Apertiua.

Volubilis magna. Amygdalæ amaræ
Absinthium interius, exterius non item.
Lupinus extractus Ireos
Semen Vrticæ Abrotanum

¶ Vehementius apertiua.

Scolopendria Radix Capparis
Assodillus Costus
Squilla Genciana
Zinziber Asarum
Crocus Daucus
Baccæ Lauri Hyssopus
Chamedrys Pulicaria
Apium Calamentum
Hypericon Sparagus
Trifolium Petroselinum
Polium Leuisticus
Chelidonia Spica
Sticados Sisamum
Solatrum Ozymum
Cuscuta Agaricus
Eupatorium Fumus terræ
Cubebe Xyloaloes
Peonia Myrrha
Sisimbrium Sambucus
Prassium Cyperus
Muratrum Porrum
Cepæ Bulbus
Fermentum cum sale.

¶ Attractiua.

Magnes Sulphur
Serapinum Asa fœtida
Apium Maiorana
Piretrum Scabiosa
Lolium Armoniacum
Radix cannæ Diptamus
Omne stercus, maxime columbinum.

A

Aristolochia longa.
Prassium Ciclamen

¶ Attractiua cum putrefactione.

Cancer ustus Fermentum
Omne stercus ustum Sanguisugæ.

¶ Supprimentia sanguinem.

Atramentum sutorium, quod græci Calchan ton appellant.
Chalcitis Acacia
Ex aqua lycium Thus
Aloe Gummi
Plumbum combustum.
Porrum Herba sanguinalis
Creta, uel cimolia Sigillaria
Frigida aqua Vinum
Acetum Alumen
Melinum Squama & ferri & æris.

¶ Glutinant uulnera.

Myrrha Thus
Gūmi, præcipueq; Achantinum.
Tragacantha Cardomomum
Bulbi Lini semen
Nasturtium Gluten
Icthyocolla Vitis alba
Contusæ cum testis suis Cochleæ.
Mel coctum. Psilium.
Spongia uel ex aqua frigida, uel ex uino, uel ex aceto expressa.
Ex ijsdem lana succida, si leuis est plaga.
Aranea Alumen

B

Alumen scissile, quod schiston uocant, & liquidum similiter.
Melinum Auripigmentum
Erugo. Chalcitis Atramentum sutoriū.

¶ Quæ concoquunt & mouent Pus.

Nardum Myrrha
Balsamum Costus
Galbanum Propolis
Styrax Bitumen
Thuris & fuligo & cortex.
Pix Sulphur
Resina.

¶ Aperiunt uulnera.

Vulnera aperiunt tan[?]ora in corporibus
Cināmomum Balsamum
Panaces Iuncus odoratus
Pulegium Flos albæ Violæ.
Bdellion Galbanum
Resina Terebinthina
Pinea Propolis
Oleum uetus Piper
Piretrum Champepithys
Vua Timinia.
Sulphur.
Alumen.
Rutæ semen.

C

❡ Quæ purgant uulnera.

Erugo Auripigmentum
Sandarace Squama æris
Pumex Iris
Balsamum Styrax
Thus Thuris cortex
Resina Pinea
Terebinthus liquida Oenanthe
Lacerti stercus.
Sanguis columbi, & palumbi, & hirundinis.
Ammoniacum.
Bdellion, quod per omnia idem quod ammoniacum potest, sed ualentius est.
Abrotanum Ficus arida.
Coccum gnidion Scobs eboris
Omphacium Radicula.
Coagulũ, maxime leporinum, quod est omnibus alijs ualidius.
Fel Vitellus crudus
Cornu ceruinum Mel crudum
Mysus Chalcitis
Vua taminia Spuma argenti
Galla Squama æris.
Lapis hæmatites Minium
Costum Sulphur
Pix cruda Sepum
Adeps Oleum
Ruta Porrum
Lenticula Eruum.

D

❡ Quæ rodunt.

Alumen liquidum, sed magis rotundum.
Erugo Chalcitis
Mysus Galla
Balsamum Myrrha
Thuris cortex Galbanum
Resina Terebinthus humida.
Piper utrumq;, sed rotundum magis.
Cardamomum Auripigmentum
Calx Nitrum, et spuma eius.
Apij semen Narcissi radix
Omphacium Alcyonium
Oleum ex amaris nucibus. Allium.
Mel crudum Vinum
Lentiscus Squama ferri
Fel taurinum. Scamonea
Vua taminia Cinamomum
Styrax Cicutæ semen
Resina Narcissi semen
Fel Nuces amaræ, oleũq; earum.
Atramentum sutorium. Chrysocolla.
Veratrum. Cinis.

❡ Quæ exedunt corpus.

Acaciæ succus. Ebenus
Erugo Squama æris
Chrysocolla Cinis cyprius.
Nitrum. Cadmia.
Spuma argenti Hypocistis
Diphryges Sal

Auripigmentum Sulphur
Cicuta Sanda
Salamandra Alcyonium
Aeris flos Chalcitis
Atramentum sutorium
Ochra Calx
Acetum Galla
Lac caprifici Alumen
Lactucæ marinæ lac, quæ græce uocatur Tithymallos alcyonium.
Fel Thuris fuligo
Spodium Lenticula
Mel Oleæ folia
Marrubium Lapis hæmatites
Mysus Acetum.

❡ Quæ adurunt.

Auripigmentum Atramentum sutoriũ.
Chalcitis Mysus
Erugo Calx
Cartha combusta Sal
Squama æris Fex combusta
Myrrha.
Stercus Columbæ
Stercus Palumbi.
Stercus Lacerti
Stercus Hirundinis.
Piper Coccum gnidium
Diphryges.
Lac utrumq; quod supra dictum est.
Veratrum album, nigrum.
Cantharides Corallium
Pyretrum Salamandra
Eruca Sanda
Vua taminia Chrysocolla
Ochra Alumen
Ouillum stercus.

❡ Quæ crustas inducunt ulceribus.

Eadẽ fere quæ supra crustas ulceribꝰ inducũt, uel ab igne adustis, sed præcipue Chalcitis, utiq; si cocta est.
Flos æris Erugo
Auripigmentum.
Mysius, & id quo magis coctum.

❡ Quæ crustas ulceribus resoluunt.

Crustas resoluit farina triticea cum ruta, uel Porro, uel Lenticula, cui mellis aliquid est adiectum.

❡ Quæ discutiunt, quæ in aliqua parte corporis coierunt.

Abrotanum Amaracus
Alba uiola Mel Lilium
Sansucus Cyperus Lac
Sertula campana Serpillum Cupressus
Cedrus Iris.

Viola purpurea
Rosa
Passum
Nardus
Casia
Cera
Vua taminia
Styrax
Tragoriganus
Bitumen
Pyrites lapis, uel molaris.
Amarę nuces.

Narcissus
Crocus
Iuncus odoratus
Cinamomum
Amoniacum
Resina
Spuma argenti
Ficus arida
Lini & Narcissi semen.
Sordes ex gymnasio.
Crudus uitellus
Sulphur.

¶ Quæ euocant & educunt.

Laudanum
Ebenus
Omphacium
Chalcitis
Resina
Pinea
Ficus arida decocta
Pumex
Elaterium
Nitrum

Alumen rotundum
Lini semen
Fel
Bdellium
Terebinthium
Propolis
Stercus columbę
Farina Lilij grossi in aqua cocti.
Lauri baccæ
Sal

¶ Quæ exasperata leuent.

Leuat id quod exasperatum est
Spodium
Gumi
Lac

Ebenus
Oui album
Tragagantum.

¶ Quæ carnem nutriunt, & ulcus implent.

A

Resina pinea
Asterance

Ochra attice
Cera
Butyrum.

¶ Quæ molliunt.

AEs combustum
Nitrum
Ammoniacum
Cera
Adeps
Ficus arida
Sesanum
Narcissi radix & semen
Coagulum
Amaræ nuces
Stibe
Cochlea cocta
Plumbi re.
Cardamomum
Resina
Iris
Sulphur

Terra eretria
Papaueris lachryma
Bdellium
Sæuum
Oleum
Sertula campana
Rosæ folia
Vitelli crudi
Medulla omnis
Pix
Cicutę semen
Panace
Galbanum
Vua taminia
Styrax
Balsamum
Sordes ex gymnasio
Butyrum
Ruta

¶ Quæ cutem purgant.

Mel cutē purgat, sed magis si est cum Galla, uel Eruo, uel Lenticula, uel Marrubio, uel Iride, uel Ruta, uel Nitro, uel Erugine.

TAB. VII. finis.

¶ De hijs quæ conueniunt singulis membris, TABVLA OCTAVA.

B

¶ Cerebro & capiti cōuenientia.

Cubebæ
Lignum aloes
Mellissa
Acorus
Nux myristica
Rosa
Peonia
Spica
Melilotum
Thus
Castoreum

Galanga
Maiorona
Stafisagria
Muscus
Rosmarinus
Sticas
Hyssopus
Chamomilla
Ruta
Laudanum
Capparis.

Os de corde cerui
Rosmarinus
Spodium
Terra sigillata
Buglossa
Maiorona.

Piscacia
Rosæ
Sticas arabicę
Zedoaria
Borrago

¶ Oculis conuenientia.

Eufragia
Gariophyllus
Chelidonion.

Fœniculus
Agrimonia

¶ Cordi conuenientia.

Cyperus
Crocus
Gariophyllus
Lignum aloes
Macis
Myrabolani
Nux muscata

Cinamomum
Corallus
Karabe
Margaritæ
Mellissa
Muscus
Olibanum

¶ Pulmoni conuenientia.

Inula campana
Prassium
Glicyriza
Iuiubæ
Caricę
Penidiæ
Dactyli

Hyssopus
Ius illyricum
Scabiosa.
Passulę
Capilli Veneris.
Sebestæ
Tragagantum
Amygdalæ
Pistici.

¶ Stomacho appropriata.

Absinthium
Cassia lign.
Crocus
Cuscuta
Fumus terræ
Garyophilli
Lacca
Lignum aloes
Mentha

Calamus aromaticus.
Cyperus
Coralli
Eupatorium
Galanga
Gallia muscata
Leuisticus
Mastix
Balsamita.
Myrabolani.
Nux muscata

C Origanum — Piscacia
Pellicula interior stomachi Gallinæ,
Spodium — Citonea mala
Olibanum.

ℂ Hepati conuenientia.

Absinthium — Cassia lignea
Crocus — Cuscuta
Eupatorium — Fumus terræ
Gariophyllus — Gallia muscata
Origanum — Piscacia
Hepatica — Endiuia
Cichorium — Squinantum
Plantago maior — Polium
Serpentaria utraq; — Vuæ passæ
Spica — Anisum
Marathrum — Sandali

ℂ Spleni conuenientia.

Ebulus — Hedera
Fraxinus — Scolopendrion
Tamarix — Polytrichon
Daucus — Calamentum
Rubea tinctorum — Cyperus
Capparis — Acorus
Asarum — Sambucus
Eupatorium

ℂ Opilationi Hepatis conuenientia.

D Cassia lignea — Capillus Veneris
Cicer rubeum — Cuscuta
Eupatorium — Fumus terræ
Prassium — Serpentaria
Asparagi — Sticas
Polium — Raponticum
Rabarbarum — Apium.

ℂ Opilationi Splenis conuenientia.

Raponticum — Capilli Veneris
Capparis — Cuscuta
Eupatorium — Prassium
Fumus terræ — Tamariscus.

ℂ Matrici conuenientia.

Sauina — Abrotanum *

* Grana Iuniperi — Maiorona
Pulegium — Stafisagria
Hypericon — Acorus
Marathrum — Saxifraga.

ℂ Renibus & Vesicæ conuenientia.

Asparagi — Saxifraga
Milium solis — Asarum
Acorus — Filipendula
Genesta — Petroselinon
Polium — Cuscuta
Fœniculus.

ℂ Iuncturis conuenientia.

Polium montanum — Asarum
Acorus — Amomum
Saluia — Calamentum
Pyrethrum — Sticas — Costum.

ℂ Semina communia calida.

Anisum — Marathrum
Petroselinum — Apium
Asparagi — Brusci.

ℂ Radices calidæ.

Petroselini — Apij
Asparagi — Fœniculi.
Brusci.

ℂ Semina cõmunia frigida, maiora.

Cucumeris — Cucurbitæ
Melonis — Citrulli.

ℂ Semina communia minora, frigida.

Endiuiæ — Lactucæ
Portulacæ — Scariolæ.

ℂ Trium radicum.

Apij — Fœniculi — Petroselini.

ℂ Duarum radicum.

Fœniculi. — Petroselini.

FINIS.

ℂ TABVLA I. De partitione Humorum & Qualitatum.

HVMOR est corpus aliquod in quod in primis nutrimentum conuertitur.

Horum quidam dicuntur Primi: quidam Secundi.

Humores PRIMI, quatuor.

Sanguis
Phlegma. *

* Cholera.
Melancholia.

SANGVIS

Naturalis, cum. s. color est rubeus, purus, citra malum odorem, & ut plurimum dulcis.
Non naturalis, Primo, si sua natura, complexione, & qualitate scilicet, a calore permutatus est. Secundo, cum alius quispiam humor corruptus, ei cõmistus est.

Et hoc fit dupliciter.

Quando scilicet deforis ueniēs humor, in sanguinem penetrat, atq; ipsum corrumpit.
Vel si in ipsomet sanguine, aliqua scilicet intemperie talis generetur.

PHLEGMA

Naturale, quod cum actu non sit aptum, tamen ut in tempore sanguis fiat. Quandoquidem Phlegma, sanguis nō probe percoctus est.

Illo Phlegmate corpus indiget duplici de caussa.

Necessitate. Primo, in membris deficiente sanguine, ipsum a uirtutibus naturalibus peragitur, ut in sanguinem conuertatur, qui ea rursus nutriat. Secundo, Nam sanguini ad mixtum, nonnihil ipsum efficit aptum, ad phlegmaticæ complexionis membra refocillanda ac munienda.
Vtilitate. Nempe ut uirtus membrorum, & ipsa plane membra reparanda, reddātur agiliora, humectando scilicet, ne exiccentur iuncturæ, caussa continuæ motionis.

Non naturale Plegma,

1 Quod est, Vel substantię diuersę, puta, mucilaginosum, neq; ad sensum plane diuersæ essentiæ.
Crudum, in substantia æquale, in ueritate diuersum.
Subtile, uel aquosum ualde.
Gypseū, quod est ualde grossum, cuiusq; subtile, resolutiuum est.
Vitreum, omnium pessimum, uitro liquefacto simile & crasso.
2 Vel est saporis alieni & corrupti a naturali phlegmate. Et id est in quadruplici differentia.
1 Aut enim est Salsum.
Omnibus hoc acutius, siccius, & leuius est.
2 Aut acetosum, & hoc ab
Re extranea, & melancholia acetosa sibi admixta.
Ebullitione suspsius: ut in phlegmate. d[illegible] & in alijs humoribus succosis, prius ebullientibus, deinde acescentibus.
3 Aut Ponticum, & fit
Ab extraneo, ut a melancholia pontica sibi cōmixta.
A seipso: quia uehemēter infrigidatum est, ita ut in ponticitatem exierit.
4 Aut insipidum,
Cui sanguis naturalis cōmiscetur, quodq; in rheumatismis sentitur.

CHOLERA

NATVRALIS, est spuma sanguinis: cuius color est rubeus, & clarus, ipsa autem leuis, & acuta. Et in duas diuidit partes .s. A
Aut enim sanguini commiscetur. Et hoc duplici caussa. Necessario: ut membra cholerica nutriat, scilicet, pulmonem. Vtilitate: quia subtiliat, & ad interiora sanguinem penetrare facit.
Aut ad fellis schistim fluit. Atq; id duplici caussa. Necessitate. Et id aut quia totum corpus mūdificat: aut qa uesicam fellis nutriat.
Vtilitate. Idq; ob hoc, q; intestina abluit, pugatq;: atq; q; ani musculos ita pungit ad naturæ superflua egerenda.

Innaturalis Cholera fit, quando

Aliud extraneum suæ cōmiscetur substantiæ. Et ita aut famosa, aut scita: cui id quod admixtum est, extraneum est per phlegma. Et generatur ex eo

Cholera

Citrina: quia phlegma cōmixtum est tenue.
Vitellinum, ubi phlegma est grossum.
Vel qñ substantia in se est uitiata. Et fit
Minoris famę: quę etiam adusta uocatur Cholera, cui melancholia cōmiscetur. Et hæc generatur duobus modis.
Primo, cum Cholera in se aduritur, aut cinereitas in ea accidit: quod deterius est.
Secundo, si melancholia deforis adaruit, eicq; cōmiscetur.
Cum subtile quod est in sanguine adaruit, cuius spissitudo est Cholera nigra, magisq; generatur in epate. B
Alia, cuius generatio ī stomacho, ex mali chimi generatione prouenienS. Et ita fit
Prassiua, quę ut uidet fit ex uitellinę admixtiōe
Eruginosa, quæ est ut erugo æris.

MELANCHOLIA.

Naturalis, est boni sanguinis fex, turbulentia, & superfluitas: cuius sapor inter dulcedinē & ponticitatem existit. Et hæc defluit cū sanguine duplici caussa .s. Necessitatis, ad parandum sanguinem qui possit nutrire membra melancholica. ut ossa Vtilitatis, ut sanguinem restingat, atq; ipsum inspisset.
Vel fluit ad lienem. Et hoc bifariam.
Aut g[illegible]
Necessitatis: ut corpus totum ab hac superfluitate mundificet, aut ut splenem nutriat.
Vtilitatis, quia os stomachi stringit, & confortat, fa[illegible]q; desyderium excitat.
NON Naturalis Melancholia, adusta, cinericia: gignitq; quatuor modis, scilicet ex cinere
Choleræ
Phlegmatis
Melancholiæ
Sanguinis.

C Quodlibet horum est saporis eiusdem cum humore a quo deriuatur.
Atque haec de primis humoribus.

Secundi uero sunt

Superfluitas naturalis, ut
Sanguis
Cholera
Phlegma
Melancholia.
Non superfluitas. Et horum quoque sunt quatuor, scilicet
Innominatus, qui est firmior in foraminibus extremitatum paruarum uenarum, contentus membris similibus, propinquis, inbibentibus eam.
Ros, est humor transiens per omnia membra simplicia, sicut ros qui in nutrimentum aptus est conuerti.
Cambium (ita enim barbari nominarunt) est humor qui parum ante coagulatus fuerit, ut in locum resoluti recipiatur.
Gluten, est humor qui intus in mebris simplicibus e natiuitatis principio existit.

TAB. I. finis.

TABVLA II. De Rebus Naturalibus.

Res naturales septem sunt, scilicet

1 Elementa 2 Complexiones
3 Humores 4 Membra
5 Virtutes 6 Spiritus
7 Operatio.

1 ELEMENTA

Naturalia sunt. Ignis. Aer. Aqua. Terra. Medicinalia. Sperma uiri. Sperma mulieris, & sanguis menstruus. Quae ex morbis haereditarijs considerantur, uidelicet Calculo, Lepra, Podagra, Epilepsia. Nam alia curandi ratio illorum est, quando uel a partu, uel a principijs generationis originem traxerunt: alia item, cum ex caussis alijs.

2 COMPLEXIONES

D Simplices
1 Calidum 2 Humidum.
3 Frigidum 4 Siccum.
Compositae
Calidum & humidum.
Calidum & siccum.
Frigidum & humidum
Frigidum & siccum.
Et aequales una in
Qualitate
Quantitate
Sua specie.
Quae cognoscuntur per
Aetatem Sexum
Formam Habitudinem
Mores Consuetudinem.
Artificium.
Considerantur uero
An sint temperatae, uel distemperatae.
An sint uniformiter in toto corpore, uel in parte a temperamento lapsae.
An sint simplices, uel compositae.
An sint sanguineae, cholericae, phlegmaticae, uel melancholicae.
An multum, uel parum a temperamento lapsae.

3 HVMORES.

In quibus primo consideratur substantia eorum.
Quae dependet ex
Matreria, & dispositione eorum. *
* Agente. i. ipsius humoris uirtute in mebro.
Coelesti aspectu.
Iudicio sumpti nutrimenti.
Artificio
Et quo Loco geniti.
Tempore.
Secundo consyderatur humoris
Viscositas Grossicies
Subtilitas Fluxibilitas
Constantia, maxime in fluxu uentris.
Tempus in quo generantur.
Locus item.
Motus & quies humorum, si in fluxu, aut paratus fluere, ut paralysi, & catarro. Et
Mobilitas in humoribus acutis, quorum timemus furiam.
Ne uariet Medicus in illis
Diuertendis
Digerendis
Maturandis
Euacuandis.

4 MEMBRA

Simplicia
An sint dura, uel mollia.
Densa uel rara.
Simplicitatis intensae, uel rarae.
Composita
Digna & principalia
Caput Cerebrum
Cor Testiculi
Hepar Stomachus
Pulmo.
Manuum
Ignobilia, ut extrema
Pedum.
Ex quatuor humoribus generata,
Ossa Cartilago
Ligamenta Nerui.
Lacerti Venae pulsatiles
Venae sanguinis.
Caro.
Pinguedo Chordae.
Manus. Pedes.

5 VIRTUTES

Harum quædam est

ANIMALIS, cuius origo a cerebro, diuiditur in

Gubernatiuam, quæ scinditur in
Imaginatiuam
Rationalem
Memoratiuam

Motiuam uoluntatis, quæ mouet membra per
Neruū procedentē ad medullā spinæ dorsi.
Et ab eisdem neruis ad lacertos, quæ mouēt membra.

Sensitiuam, cuius organum

Visus	Quorum obiecta.	Lux, uel ignis
Auditus		Aër
Tactus		Terra
Gustus		Aqua
Odoratus.		Fumus

NATVRALIS, cuius partes

Generatiua	Cuius species	Similitudo
Alteratiua		Situs
Retentiua		Foramina
Expulsiua		Grossicies
Vitalis		Plenitudo.

6 SPIRITVS A

Animalis
Vitalis
Naturalis.

Qui aut est
Clarus, uel obscurus
Simplex, uel uaporibus cōmistus.
Multus, uel paruus.

7 OPERATIO

Quædam pendet ex uirtutibus, inquantum uitalis.
Quædam ex una uirtute, ut digesto cibi a naturali uirtute.
Quædā a duabus sicut appetitus cibi, qui pendet a uirtute sensitiua.

ANNEXA Rebus Naturalibus sunt

Ars	Mos
Aetas	Symptoma
Virtus	Repletio
Regio	Tempus
Complexio	Vsus
Forma.	Sexus.

TAB. II. finis.

TABVLA III. De Rebus non Naturalibus.

Res non Naturales.

Aër	Crassus	Subtilis
	Clarus	Nubilus
	Apricus	Tenebrosus
	Meridionalis	Septentrionalis.
	Paludanus	
	Circa plantas nocentes.	

Cibi & Potus.

Quantitas — Qualitas.
Ordo & hora sumptionis.
Tempus colectionis. — Locus originis.
Artificium & præparatio.
De quibus uide Auicen. 3. primi, de his quę comeduntur & bibuntur.

Somni & uigiliæ

Quantitas — Hora inceptionis
Situs idoneus corporis.
Tempus noctis, uel diei.
Continuatio, & interpolatio.

Motus & quietis.

Ambulatio	Gestatio.
Vectatio	Equitatio
Frictio	Tonsura barbæ.

B

In quibus requiritur, ut debita tempora sint: uidelicet opportuno tēpore, post uentris euacuationem, & non statim uentre repleto.

Inanitio & repletio.

Vomitio — Sudor
Fluxus uentris, & menstruorum.
Fluxus hemorrhoidarum.

Sanguis narium	Vrinæ emissio.
Coitus	Phlebotomia
Ventosæ	Vesicationes.
Frictiones	Incisiones.

Medicinæ solutiuæ, & diureticæ.

TAB. III. finis.

TABVLA IIII. De tribus rebus contra Naturam.

RES contra Naturā sunt tres: uidelicet, Morbus. Caussa morbi. Et accidentia Morbi.

I. MORBVS.

Aut est a Genere generalissimo, aut Subalterno.

Aut a mala complexione

Simplici — Calida, Frigida, Humida, Sicca

Composita — Materiali, Imateriali.

C AVT EST

Salubris

Pestis

Mortalis, ut

Apoplexia

Medius, ut Variolæ,

Acutus — Peracutus

Chronicus — Topicus, i. reterſiuus.

Intenſus — Remiſſus

Creticus, uel non Creticus

Principio — Augmento

Statu — Declinatione

Simplex — Compoſitus

Materialis — Sine materia

A uentoſitate — Tractabilis

Intractabilis — Per eſſentiam

Abſolute, uel

A Colligantia

Non abſolute

A materia, Multa, parua. Craſſa, ſubtili; Benigna, maligna. Digeſta, indigeſta. Sola, uel cõmiſta alteri.

Atq; ſic diſcurritur in cauſſis, uſq; dum deueniat ad indiuiduum cauſſæ facientis morbum, ſiue ſit humor, ſiue aliud, ut ſunt uermes. An ſit per ſe, an per accidens. Conſyderet etiam intenſionem cauſſę in qualitatibus primis, ſecundis, manifeſtis, occultis.

D II Cauſſa MORBI.

AVT EST

In uenis — Extra uenas

Cholera praſſiua

In Stomacho

Cibus corruptus. *

* Vermes

In Inteſtinis

Corrupti humores

Arena

In Renibus

Lapides

Materialis — Ex opilatione

Abſceſſu.

A uia defluxus, uel creticæ expulſionis, uel aſcenſionis, quemadmodum cholerę ad ſtomachum de ieiuno inteſtino.

Ex actione occulta, ut uenarum

Ex proprietate occultarũ materiarum, ut pueri incurrunt epilepſiam.

A putrefactione, ut in quibuſdam febribus.

III Accidentia MORBI.

QVORVM

Quædam ſunt præuenientia, ut rigor in febre.

Quædam concomitantia, ut dolor capitis in febri.

Quędã ſubſequentia, ut protractio appetitus.

Quædam uera: quę dependent ab ægritudine eius, & remouentur ad remotionem illarũ.

Quædam deſcendentia ab alijs q; a morbo, & cauſſa eius, ut dolor colicus in febri.

Quædam fortia, ut trahentes ad ſe totã curã.

Quædam non trahentia ad ſe curam, ſaltem inſignem, uel diuerſam ab ea quæ conuenit morbo.

Quędam apta ad ſe trahere alia accidentia, uel morbos inducere, ut ardor urinæ, excoriationem ueſicæ.

TABVLA V. De præcognitione quatuor Humorum prædominantium.

SANGVINIS indicia.

Pruritus loci eius ex quo ſanguis ſolet duci.
Oris dulcedo inmodica.
Exiles in ore uomicæ.
Multi in corpore carbunculi.
Vrina rubea, ſpiſſa.
Aetas iuuenilis, tempus uernum.
Corpuſculum bonæ habitudinis, carnoſum.
Et ſi q̃s utat̃ cibis multũ ſanguine gignẽtibus.

CHOLERAE indicia.

Color citrinus — Amaritudo oris
Siccitãs linguæ — Sitis multa
Appetentia tenuis & amara.
Nauſea — Vomitio citrina, uiridis.
Egeſtio mordicans.
Albor in oculis ad citrinitatem declinans.
Vrina tenuis, ignea, clara.
Tempus æſtiuum — Aetas iuuenilis
Cibi cholerici
Labor multus
Somnus paruus.
Complexio corporis calida.

MELANCHOLIAE indicia.

Ardor ſtomachi.
Appetentia canina.
Color fuſcus, plumbeus.
Sanguis niger, ſpiſſus.
Corpus muſculoſum.
Preſſura ſplenis.
Scabies, & morphea nigra
Vrina nigra, uel ruſſa, fuſco permixta.

PHLEGMATIS indicia.

Multitudo ſaliuæ — Sitis modica
Vrina alba. — Pigricia, & hebetudo.
Somnus nimius. — Cibus multus & phlegmaticus.

Corpus molliculum.
Corpus frigidum. Parua digestio.
Tempus hyemale.
Ocium,& quies.

A

¶ TABVLA VI. De Temperamento Corporum.

Signa corporis calidi.
Facile crescit,& augmentatur.
Contactu calidum est.
Gracile,& macie confectum.
Venæ amplæ, inflatæ.
Motus pernix.
Ingenium contumax.
Somnus modicus, pulsus uelox.
Capilli multi, crispi, & nigri.
Color ruffus,& in rubeo obscurus.
Signa corporis frigidi.
Sensim adolescit.
Ingenium hebes.
Pulsus tardus, paruus.
Anhelitus occultus.
Tactu subfrigidum.

In coitu impotentia.
Somnolentia.
Signa corporis humidi.
Tactus lenis.
Caro mollicula.
Membra laxa.
Ossa occultata.
Impatientia laboris.
Somnus inmodicus.
Paucitas capillorum.
Signa corporis sicci.
Asperitas Macies
Robur Rigor
Labor.
Venæ & chordæ prominentes.
Affluentia capillitij.

¶ TABVLA VII. De differentijs Morborum.

¶ Morborum alij sunt
Patentibus late meatibus cum clauditur.
Alij sine omni prorsus sunt tumore.
Contagiosi
Sanguinis
Synochus Phlegmon
Phlegmatis
Epilepsia Febris quotidiana.
Cholerici
Febris tertiana Erysipelas
Formica Suffocationes Matricis
Schiatica
Fluor sanguinis per secessum.
Dysenteria Intestinorum ulcera.
Vigilia Delyrium
Phrenitis Variolæ Morbilli.
Melancholici
Lepra Scabies
Melancholia Hæmorroides
Affectiones splenis Ignis Persicus
Cancer Herpes æstiomenus.
Elephantia Excoriatio auriculæ
Lentigines Deformitas faciei.
Tumores excitant in corpore.
Erysipelas Phlegmon
Oedemata Phygetla
Strumæ Elephantiasis
Psora Lepra
Vitiligines Tumores duri.
Lupus Lippitudo
Lepra Scabies
Morbus caducus. Febris acuta.

Phthisis Lues.
Nonnulli sine omni contagio sunt.
¶ MORBI, qui
Frequenter perimunt prægnantes.
Tabes Phthisis
Intercus Hydrops
Peripneumonia Febris ardens
Pleuritis Phrenitis
Rubrum ulcus in locellis Erysipelas.
Non perimūt, presertim non prægnantes.
Pulmonis uitium Febris ardens
Mentis agitatio Morbus laterum
Synanche Morbus iecoris.
Nephritis Dysenteria Hæmorroides.
Prorsus non perimunt, nisi mala quędam acciderit dispositio
Dolor pedum Melancholica passio
Cancer Lychen
Podagra Orchritis
Coxendix, uel ischias.
Tinesmos Tertiana
Quartana Stranguria
Ophthalmia Exasperatio cutis Lepra.
Chronici
Tabes Difficultas intestinorū.
Pedum dolores Morbosæ dispositiões.
Pituita alba Ischias
Morbus comicialis Stranguria
Dolores renum in senibus.
Cruentum profluuium mulierum.
Mariscæ Fistulæ
Macies. Cachexia.

B

C ¶ Sunt & morbi
Deficientes
Febris quotidiana Febris tertiana
Quartana Quintana.
Continui
Semitertiana τυφώδης, id est, ardens.
Acuti
Phrenitis Lethargus
Pleuritis Peripneumonia.
Peracuti
Synanche Cynanche Apoplexia.
Acuti & continui
Febres ardentes Phrenitides Pleuritides
Quidam acuti & non continui.
Quidā neq; acuti, neq; cōtinui, ut morbi lōgi
Quidam uulgares, qui secundū quędā tempora eodē in loco plurimos mortaliū inuadūt.
Hippocrates.9. differētas facit. f. acutum, peracutū, malignū, longū, mediū, periciosum, mitē, periculosum, & minime periculosum.
Peracutus morbus est, ui & phantasia maior ac difficilior acuto, qui septimo die ut pluri mum ad indicationem peruenit.
Malignus est, qui ui quidē maximus existit & difficilis, cęterum imaginatione imbecillis, certum indicationis tempus non habens.
Longus, qui in deterius atq; melius indicatur, mensibus, añis, uel etiā cū hoīs morte finit.
D Medius, qui inter longum & acutū est, utriusq; particeps, indicatur die. 60. aut. 80.
Perniciosus, siue lœtalis, qui semper in deterius uergit.
Mitis, qui nequaq; hominem tollit.
Periculosus, q ad salutē & perniciem ex æquo tendit. Dicitur & anceps morbus.
Minime periculosus, qui semper salutem futuram prænunciat, quātum in eo est: atq; id habet cum miti cōmune.
¶ Cognoscitur aūt omnis morbꝰ, Aūt ab Substantialiter inhęrentibus, ut si quid in cōm positione membrorum abundet, aut desit, aut e loco sit exarticulatum, Aut ab Operatione membri lęsa, Aut ab Qualitate permutata ab exeuntibus a corpore temporibus anni. causis.

¶ Transmutantur in alios morbos

Morbus laterum		Febrem ardentem.
Mentis agitatio		Vitium pulmonis
Pulmonis uitium		Febrem ardentem.
Tinesmos		Difficultatē intestinorū: aūt ī dysteriā.
Difficultas intestinorum.	In	Leuī tem intestinorum, uel lienteriā.
Lienteria		Hydropem.
Pituita alba		Hydropem
Peripneumonia		Pleuritim.
Pleuritis		Empyon, uel hæmopthoim.

¶ De hijs quę morbos ali * quot concomitantur.
Concomitantur fere,
Neruos preciosos
Vehemens inflamatio Conuulsiones
Mala coherentia, uel coalitio.
Cerebrum uulneratum ac lęsum
Amissio
Vocis Visus Auditus.
Bilis Vomitus Febris

¶ Sauciata mortem inferunt.
Cerebrum lęsum Spinę medulla lęsa.
Pręcordia uulnerata Magna uena
Cor Vessica.

¶ Lęsa nunq; cōeunt.
Neruus pręcisus Vessica
Labra, uel buccę Intestina maiora
Magna uena Præputium
Palpebræ Cartilagines omnes Genę.

¶ De Morborum causis,
TABVLA VIII.

¶ Caussarum quædam uocantur
Procatarticæ, quæ dum aduersam ualitudinē creauerunt, separātur. ut canis mordēs, scorpius pungens.
Coniunctæ, quæ cum pręsentes sunt, eorum quoq; affectus adsunt: cum uero desinunt, eorum etiam affectus desinūt. ut lapis in uesica, & unguis in oculo.
Præcedentes, quæ scilicet a procatarctica pręparantur, & adiuuantur.
Perfectę, quæ eundem in seipsis finem faciunt.
Concausę, quę cū alijs æqualem effectū faciūt.
Coadiutrices caussæ, quæ sua uirtute morbū efficere non possunt, alterius auxilio possūt.
Manifestę, quęcumq; ex seipsis deprehenduntur, & aliquem effectum operantur
Non manifestę, quæcumq; minime ex seipsis deprehenduntur. (duntur.
Obscurę, quę neq; ex se, neq; ex alijs dephen-
Obscurę ad tempus, quæ aliquamdiu incognitæ sunt, sed rursꝰ sub sensum cadere possunt.
Cęterum morbi omnes fiunt, aut
Ex hijs quę in corpore sunt. ut
Bilis Pituita Melancholia.
Abundantia & uitio sanguinis.
Aut a hijs quæ extra corpus sunt. ut
Laboribus Vulneribus
Calore externo Frigore
Siccitate Humiditate.

¶ CANONES.
Cognita caussa, ea primum remouetur.
Inde uniuersalia remedia adhibentur.
Postremo particularia, scdm̄ exigentiā morbi.
Contraria fere contrarijs curantur.
Et similia similibus adiumentum prębent.
Cauenda tñ in omnibus nimietas, maxime uero in repercussiuis.

A

❡ Omnes item morbi
Calidi, eueniunt aut
Ab cibo, aliòqui prono ad calorem excitādū.
Ab calore aucto   Ob putredinem
Ob uicinitatem corporis calidioris.
Ab obstipatione.
Frigidi
Ab rerum frigidarum uicinitate.
A cibi potusq; qualitate & quantitate.
A constipatione.   A raritate
Ab ocio   A motu imodico.
Sicci
A multa transpiratione, & pauca nutritione.
A siccis alimentis.   A sollicitudine.
A uigilijs   Ab studijs imodicis.
Ab aere sicco ambiente.
A balneis & aquis Nitri, Sulphuris, Aluminis, & Bituminis.
Ab medicamentis exsiccantibus.
Humidi
Ab humidis cibis   A potu plurimo
A molli educatione   Ab ocio & trāquillitate
A crebra in balneis dulcibus conuersatione.
Ab ignauia   A temporum constitutiōe humida.
Ab imbribus
Ab medicamentis quę humectare faciunt.

❡ Tabula IX. de differentijs Pulsuum.

PULSUS fit ꝓfunditate, lōgitudine, & latitudine arteriæ multum extensę.
Paruus pulsus, qui magno contrarius est.
Medius, amiborum particeps.
Plenus, qui intermedius est, sub tactum cadēs quasi esse uideat arteriæ tunica corpulētior: præsertim tū cum pars eius interior tota humidior est, corpulentiorq; apprehensu.
Durus, cum neruosa, & dura uidetur esse, & sentitur arteria, & tunc potens subest spiritus, tanq; percussa pars ictum retineat.
Mollis, qui duro contrarius est, debiliter feriēs arteriam non resistentem: cuius spiritus dissolutus est & mitis.
Humidus, est mollis quidem, quippe cum in eo substātia mansuetior placidiorq;, humorem quendam subtiliorem reddit.
Siccus, in quo humor absumptus esse uidet.
Vehemens, qui uiolentam facit percussionē.
Debilis, qui imbecillem facit percussionem.
Medius, qui proportionem seruat ad utrūq;.
Densus, siue creber, qui longam non habet, aut eleuationem, aut compressionem.
Tremulus, q nō æqualē habet percussionem.
Obliquus, qui nō a recto situ arteriæ absoluit.
Inæqualis, qui secundum aliquam partem altior erigitur, & concidit frequenter, uena inflata, & eneruata.
Intermittens, qui non ad duas solum, sed ad tres pluresue percussiones deficit, distractio nem uel unā, uel duas, uel plures etiā facies.
Deficiens, in quo non ad duas solum, sed ad tres, uel plures percussiones imobilis arteria permanet.
Intercidens, cum post duas percussiones secūdum proprium ordinem fit motus, ex quo quidem media intercidit percussio.
Dorcadisans. i. caprisans, qn̄ arteria putatur salire, & ad alium motū statim fertur, prius q̄ apparentiam compressionis habeat.
Recurrens, qui quantum egreditur magnitudine aut uehemētia, tm̄ rursus regredit̄ in alijs.
Formicans, qui paruus est, uacuus & frequēs, debilis: ille extremum periculum, atq; interitum demonstrare solet.
Pręspinguis, tenet uenam fortiter.
Macri subtiliter.
Mediocris modice, neq; ante digitos dempseris q̄ tibi ferierit centies.

❡ Significationes.
Pulsus
In principio debilis, idem intensior, bonum.
A primo fortis, inde remissior, malum.
Fortis, Cor forte.
Debilis, Cor debile.
Velox in sano,   sanitatem.
Paruus in sano, debilitatem pectoris & pręcordiorum: in infirmo, uitę extremum.
Paruus & uelox in sano, iracundiam, bilem.
In ægroto, calorem exundantē.   B
Tardus in sano, frigiditatem.
In infirmo, siccitatem.
Rarus, uirtutis defectionem.
Tardus quoq;, caloris defectionem.
Cætera ex Galeno pete, libro de Pulsibus.

❡ TABULA X. de iudicijs Vrinarum.

❡ Quomodo colligenda, & quę obseruanda ante iudicium.

Colligatur completa concoctione.
Non subsistat ultra sex horas.
Recipiatur tota, & non pars.
Non pronuncietur de ea, nisi tranquillior reddita.

❡ Prępediunt iudicium
Motatio crebra.   Locus obscurus.
Locus nimium diaphonos.
Matula ui[illegible]dis, inferne lata, uel arcta nimis, radij solares.

❡ Liquores similes Vrinæ.
Hydromel
Syropus acetosus.
Aqua mellis.   Aqua croco tincta.

C Ius cicerum — Asini
Bouis — Ouis
Capræ, & capreoli.

¶ Vrina dijudicatur ex acto.

Substantia — Colore
Quantitate — Perspicuitate
Odore — Sapore
Modo mingendi — Calore — Contentis.

¶ Substantia est triplex.

Tenuis — Pinguis — Mediocris.

¶ Quantitas triplex.

Multa — Pauca — Mediocris.

¶ Diaphone.

Transparens — Clara
Turbulenta — Obscura
Mediocris.

¶ ODOR.

Acris — Dulcis — Mediocris.

¶ SAPOR.

Insipidus — Salsus
Acutus — Amarus
Acidus — Ponticus.

¶ Modus emittendi.

D Faciliter — Difficulter
Mediocriter — Voluntarie
Inuoluntarie — Cum dolore
Sine dolore.

¶ COLOR.

Albus — Lacteus
Glaucus — Subspiceus
Spiceus — Aureus
Croceus — Rubeus
Vineus — Venetus
Niger — Viridis.
Iis funguntur differentiæ eorundem.

¶ Contenta.

Circulus — Ampulla
Grana — Nubeculæ
Spuma — Pus
Pinguedo — Trombi sanguinis.
Harena — Pili
Phlegmata — Furfures
Calculi — Atomi
Crynoydes — Squamæ
Sperma.

¶ Nominum explicatio.

Crocea nihil admodum differt a croco.
Subcrocea, quę colore similis cum carchamo.
Cæterum aduerte, ubi de colore croci agimus, ne de colore accipias qui est in croco, sed de eo, qui esset in aqua, si illo tingeretur.
Subrubea, est quæ assimilatur bolo armeno.
Rubea punicea, similis pomis, quę rubrum colorem præseferunt, ut cerasa.
Vinea, quæ uino nigro similis est.

Passea, passo similis.
Veneta uel cerulea, resilit is color ex pari albo & nigro simul mixtis, æquisq; ponderibus.
Liuida, plumbea, plumbo similis.
Charopa, similis pilis sibillidis, uel ungui lapillo.
Glauca, ueluti cornu pellucida.

¶ Iudicium Vrinarum secundum ætatem.

Iuuenum
Subaurea
Subcrocea

Senum
Alba. — Subtilis
Cum pauca hypostasi.

Mulierum
Fere subcrocea — Subaurea
Similiter subtilis.

Puerorum
Recedens ab aliis. — Substantia excellens.
Hypostasi cumulata.

¶ Omnium optima & laudata.

Colore subaurea — Subcrocea
Substantia mediocris.
Proportione potioni respondens.
Sine bulbis — Matulę non adherens.
Hypostasi
Alba — Leni
Aequabili.
Sine Pilis / Squamis. / Harenis.
Et aliis malignis contentis.

¶ Laborantium.

Subcrocea — Accedens ad croceum.
Hypostasi Tenui. / Parua.
Cum liquamine interdum supernatante.

¶ Ociosorum.

Alba fere
Maiore.
Hypostasi
Crassiore.

¶ Iudicium Vrinarum secundum temperamenta & qualitates anni.

Omnis Vrina

VERE

Subspicea.
Spicea.
Vergens in subaureum
Subcrocea.
Hypostasi crassiore, incipiente mutari in tenuem.

Aestate
Subaurea Subcrocea Substãtia mediocri.
Hypostasi
Leui Alba AEquabili.
Autumno
Colore mediocris Fulgens Tenuis.
Hypostasi
Obscura Modica Alba.
Tenui AEquabili.
Hyeme
Respondens.pportioni Vergens in alborẽ.
Hypo.maiore Procedente hyeme,
Quantitate maiore.
Contentis maioribus inconcoctis.

¶ Iudicium ex dispositione rerũ non naturalium.

VRINA
Somnolentorum
Alba Crassa
onCrentis multis incoctis.
Vigilantium immodice
Tenuis
Vergens ab albo in aqueum, inde ad auream, oleaceam, nigram, adustam.
Ieiunantium
Flamea Crocea Tenuis.
Fame oppressorum
Tenuis Alba Sine hypostasi.

¶ De iudicio a multitudine & copia.

Vrina multa in Sanis
Nimiam potionem uini, exilis.
Raram uel modicam, uentris excretionem.
Vsum nimium diureticorum.
Vrina multa in ægrotis,
Passionem diabetis Corporis liquefactionẽ
Euacuationem superfluitatum.
Determinationem ægritudinis, uel crisim ab hydrope.
Multa in febribus acutis
Aut febris solutionem.
Aut conuersionem in Ethicam.
Aut spasmum.
Quod si fuerit
Flammea.
Subcrocea, tincta & cum malis contentis, illaudata est.
VRINA pauca
Dietam sicciorem.
Vsum cibariorum glutinosorum
Opilationes Multã uentris excretionẽ
Interdum febrim intensam.
Læsionem membrorum urinæ.

¶ De Significationibus substantię Vrinarum.

VRINA
Subtilis, Tenuis
Frigiditatem, siccitatem.
Humorem siccum
Concoctionis priuationem
Opilationem hepatis.
Defectionem attractiuę & expulsiuę.
Grossa
Complexionem calidam & humidam.
Concoctionem fortem, humidam.
Humores cõmixtos phlegmate & sanguine.
Mediocris
Temperatam complexionem
Absolutam coctionem
Humorum omnium temperamentum.

¶ De significationibus Vrinæ diaphonæ.

A

VRINA
Transparens
Alba, Crassa.
Phlegma crudum, crassum, & ægritudines, ab eo prouenientes, Epilepsiã. &c.
Cum tinctura, Choleram uitellinam.
Semper autem significat inconcoctionem, siue tenuis, siue crassa.
Cum diuersitate coloris, adustionem & incendium.
Cum furfuribus, si ægritudo non fuerit in ujs urinæ, liquefactionem phlegmatis.
Turbulenta, multitudinem humorum, qui a natura expelluntur: item naturæ laborem in segregando & expellendo. B
Turbida in febribus acutis
Humorum ebullitionem
Liquefactionem.
Turbulenta ita perseuerans, longam ægritudinem, & imperfectam coctionem.
Permanens in transparentia & aquositate, digestionis priuationem.
Quæ mingitur clara & fit turbida, uel quæ turbida & fit clara, significat materiam incipere ut superet morbum, tametsi non perfecte.
Quę uero minime est transparens, ut aqua limpida, neq; turbida, ut subiugaliũ, sed in medio consistens, sanitatem portendit.

¶ De significationibus odoris Vrinæ.

VRINA
Carens odore
Cruditatem humorum
Complexionem frigidam.
In acutis mortem.
Fœtida
Cum signis bonæ digestionis & squamis, scabiem.
Cum sanie, hulcus.
Sine digestione, apostema in ujs urinæ.

C In acutis, periculum.
Dulcis, dominium sanguinis non putrefacti.
Amara, dominium cholerae
Acris, insanis melancholiam.
In sanis, futuram febrim, aut naturae expulsionem.
Et si cito abscedit fetor in acutis ab urina, mortem.

Acris

Humorum putrefactionem.
In acutis mortem.

Prognostica ex colore albo.

Vrina alba

Dominium frigoris.

Cristallina

Debilitatem digestionis.

Mucilaginosa, dominiũ phlegmatis, & eius crassam habundantiam.
Vnctuosa, seu margaritalis, liquefactionem.

Fungalis

Saniem Phlegma Lapides.

In acutis febribus, aut lactea post tincturã, significat partẽ cholericã ad alia loca diuertisse, quia per meatus urinae: significat ergo futuram phrenitim, uel capitis reuma.
In febri cõtinua absque fluxu, phrenitide, uel alio quouis abscessu, mutationem in quartanam significat.

D In ictericia

Coloris hepatis debilitatem
Laborem uirtutis expulsiuae.
Futuram hydropem.
In sanis & perseuerans, inconcoctionem.
Luminosa, multa, in sanis humores crassos, & uiscosos.
Subtilis clara, humores melancholicos.
In principio febris, inde nigra, humorum expulsionem per uias urinae.
Lactea, sero similis, mortem, uel phthisim.

Significationes Citrinae.

Vrina citrina,

Palearis, imperfectam digestionem.
Flaua, principium digestionis.
Intense citrina, perfectam digestionem.
Aurea, temperamentum digestionis.
Ignea subtilis, acutam febrim.

Iudicia Rubeae.

Vrina rubea

Sanguinea in acutis, repletionem, & maxime sanguinis.
Si tamen non fit ruptura uenae.
Eadem tenuis, decursum humorum ad loca suffocantia, si paulatim mingatur.
Eadem grossa, inde tenuis, recidiuationem.
In ictericia modicae rubedinis, calorem hepatis & eius suffocationẽ, futuramque hydropem.
Intensa in sanis, famem, incendium stomachi.
In dolore renum, eorundem apostema.
In dolore capitis frequenti, futuram maniam.
Turbida, hepatis debilitatem.

De Significationibus uiridis.

Vrina Viridis

Supremam frigiditatem, maxime uero si tenuior sit.
Crassa, frigus quoque.
Porrina uel porricea, adustionem.
Crassa, ueneni potionem.
Idem notat eruginea.

De significationibus Nigrae.

Vrina nigra

Procedens ex croceo, crassitudinem cholerae.
Ex fusco procedens, dominium cholerae nigrae.
Ex uiridi, choleram adustam.
Quam praecessit uiridis, uel liuida, dominium frigoris.
Quam praecessit rubea, aut citrina, cum uirtutis dissolutione, mortificationem coloris naturalis.
In principio febris, inualescentiam morbi, caloris naturalis defectionem.
In fine aegritudinis melancholicae, terminationem aegritudinis, si ante fuerat crassa & aquosa.
In acutis si non praecesserunt signa bona, adustionem, & mortem.
Vel rubea obscura, ante uini rubei potionẽ, aliquando
Calorem & intensionem renum.
In senibus & mulieribus, defectionem caloris naturalis.

Significationes oleagineae.

Vrina oleaginea

Sicut oleum transparens

Consumptionem
Liquefactionem
Creticam expulsionem.

Pauca & foetens, supremam consumptionem.

Sicut lotura carnis

Consumptionem
Hepatis perditionem.
Hydropisim.
Quam praecessit nigra, si fit alleuiatio

Mundificationem adustorum humorum.
Si in quarta appareat in peracutis, mortem in septimo die.

Simplex

Preparationem ad phthisim.
Consumptionem.
In colore & substantia, renũ liquefactionem, aut phthisim.
Colorib. caninis, utriusque cholerae adustionem.

¶ Iudicium de hypostasi.

Hypostasis naturalis debet esse

Alba	In substantia mediocris
In mixtura partium æquali.	
Continua	Cito apparens
Diu perdurans	In fundo residens.
Rotunda	Pinealis.

Hypostasis

Alba mucilaginosa, significat cruditatē, mixtionem unctuositatis.
Nigra, idem id quod urina nigra
Viridis, illud quod uiridis urina.
Citrina, ardentissimum calorem
Rubea, habundantiam sanguinis.

¶ De Circulis.

Circulus
Spumosus
Turbationem sensuum interiorum.
Viscosos humores.
Ventositatem in uentriculis cerebri.
Plumbeus, epilepsiam.
Viridis, melancholiam.
Rubeus, sanguinis fluxum.
Tremulus, paralysim, et spasmū ex repletiōe.

¶ De spumę significatis.

Vrina spumea
Nigra, citrina, uel russa
Ictericiam   Passionem splenis.
Ventositatem cum uiscositate.
Si permanet, opilationem, maxime si magnæ sunt, uētos in ujs urinæ, cruda phlegmata, abundare Nephritim.
Granulosa, catharrum, atq; si in superficie natant, significant materiam non descendere ad inferiora.
Dum secunda regione, materiam destillare ad pectus: in fundo uero, prolabi ad iuncturas.
Media inter ampullas & grana, caliditatem, uel caloris debilitatem.

¶ De Squamis.

Vrinarum squamæ
Rubeæ, ægritudinem renum.
Albæ, passionem uesicę.
Fuscæ obscuræ sicut squamę piscium, t...ma dissolutionem.

¶ De Furfuribus.

Vrinæ furfures
Cum prurituu glādis in cole, & cum putre, scabiem in uesica.
Sine fœtore & putre, cū difficultate mingendi & debilitate, dissolutionem corporis, maxime uero fusci.
Magnæ ut trita frumenta,
Albæ, adustionem in uesica.
Nigræ, adustionem in splene.
Rubeæ, adustionem sanguinis.

Vrina carnosa.

Hepatis dissolutionem.
Vnctuosa, in qua supernatat sedimen,
Si multa fuerit, dissolutionem adipis
Citrina, dissolutionē pinguedinis antiquæ,
Modica, renum dissolutionem.

Saniosa

Eruptionem hulceris, si præcesserit dolor.

Plena frustulis

Debilitatem digestiuę.
Mesaraicarum ruptionem, uel ex comestiōe lactis, uel casei.

Harenosa

Lapidem in renibus, uel uesica, uel dissolutionem.
Non residentes harenæ, & ad rubedinem declives, hepatis adustionem: citrinæ, splenis.

Mucilaginosa

Exuberantiam grossorum humorum.
Complexionem frigidam.
Crisim ischiados & iuncturarum.

Si pili innatent,

Caloris occulti consolidationem, a colore agente in ipsum, in renibus.

Fermentata,

Debilitatem stomachi.
Malam digestionem.
Assiduum usum lacticineorum.

Cinericea

Phlegma adustum pręstat, diuturnitatem caloris extranei.

Sanguinea

Debilitatem hepatis.
Vulnus in meatibus urinæ.
Solutionem continui in uesica, si pauca fit.
Si multa, solutionem in splene.
Qualis, id est, in qua ad similitudinē pelliculę, uel uesicę plenæ, & similis ouo innatat quippiam,
Phlegma crudum, uiscosum.
Phlegma uitreum, mucilaginosum, uentos.
Reserationem meatuum urinæ.

Calculosa

Lapidem p...sentē, uel phlegma uiscosum in ujs urinæ.
Fortem calorem in ijsd...m locis.

Spermatica

Si diuisum sit sperma & interpolatum, significat coitum uel præcessisse, uel nocturnam seminis em...ionem.
Globosum ...uncatum, abstinentiam coitus, uel nocturnam pollutionem.
Et si id fiat multis uicibus, seminis incontinentiam, uel paralysim membrorum genitalium.

¶ Finis TAB. Vrinarum.

¶ Sequitur Tabula Vltima FEBRIVM.

C

¶ TABVLA Vltima Febrium.

FEBRIVM alia

1 Ephemeris. 2 Putrida. 3 Hectica.

1 EPHEMERIS.

Distemperantia spiritus.24.horas,id est, diem non excedit, Nec habet nisi ex opilatione paroxismum. Nam uel spiritus
Vitalis in corde accendit ex ira & furore. uel
Animalis in cerebro ex feruore solis. uel
Naturalis in hepate ex cibo & potu.

2 PVTRIDA

Quæ fit ex putrefactione humorum. Et hoc aut

* Intra uasa. Sic fiunt continuæ, quæ acutę dicuntur. Terminantur.14.nonnunq̃.7.4.sępe primo die.

Aut igitur putrescit

Sanguis. sic fit Syneches putrida: hæc nunq̃ fit in corpore raro, aut gracili, sed plurimũ in iuuenibus: & ad mortem usq̃ affligit.

Et est Triplex. uidelicet

Acmastica, quæ latine potest dici Auctio: sem per enim est in augmento.

Epacmastica dici potest demptio. semper em est in declinatione.

D Homotenos, æqualit affligens, quę semper est in statu eodem. At putrescit

Phlegma. Sic fit Quotidiana, uel cõtinens: habet circuitum diei & noctis. Parox.5.horas. tepescit.6. Aut putrescit

Cholera, id est, flaua bilis. Sic fit Tertiana continua, habet circuitum duos dies, & noctes totidem. Accidit ætate uigentibus, tempore æstiuo, regione calida & sicca. Parox. durat.24.horis. Quiescit.24.& in falsa quiete.24. Aut putrescit

Atra bilis. Sic fit Quartana continua: habet circuitum trium dierum, & trium noctium. Paroxis.24.horas. 23. in uera requie.24. in falsa: durat ad.40.diem. Aut putrescit

Cholera circa cor. Sic fit Causõ, ardor quẽ pauci euadunt, uno die fortis, altero remissior: nec tamen augmentum recipit, nec dimi nutionem.

Et hæ septem species sunt Febres simplices.

* Aut intra & extra uasa

Sanguis principaliter, secundario cholera. Sic fit Syneches, uel conclusa continua: quia omne tempus una est accessio ab initio usq̃ in finem: accedit calida sine tremore & rigore.

Cholera principaliter, sanguis secundario. Sic fit Cansonides, uel Tertiana continua.

Hæ duæ non dicuntur compositæ secundum compositionem duarum febrium diuersarum denominationum, sed propter compositionem humorum putridorum: unde tam en proprie Febris composita non dicitur.

Phlegma intra, cholera extra. Sic fit. Hemitritęos minor: in qua incipiẽte uno parox. simul alter incipit horis.18. falsa quies.6.

Cholera intus, phlegma extra. Sic fit Hemitritęos medius: in hac iter parox. est quies manifesta: parox.38.horis. quies.12.

Atra bilis intra, cholera extra. Sic fit. Hemitritęos maior: non curatur, durat.68.horis. Et 12. in falsa quiete. uno desinente paroxismo, statim alter subsequitur.

Hæ tres dicuntur compositæ: suntq; chronicæ, & terminus earum est.64.dies.

* Aut extra uasa. Sic fiunt intermittentes. Si em̃ putrescit

Phlegma

Naturale, sic fit quotidiana uera uel diaria: durat hor.18.tempore frigido, ut hyeme in senibus & mulieribus phlegmaticis: quiescit hor.6.durat a.21.diebus usq; ad.40.uel.60. dies. Accidit circa solis occasum.

Innaturale, fit Quotidiana nota,

Cholera

Naturalis, sic fit Tertiana uera. Hęc parox. habet.12.horarum, quiescit.36. incipit cum horrore & punctione sine frigore & uehementi pulsu.

Innaturalis, sic fit Tertiana nota. Accedit circa uesperas. parox. durat ad.30.horas.

Atra bilis

Naturalis sic fit Quartana uera: fit in Autũno in senibus & melãcholicis: durat parox.24. horis: quiescit.48.horis.

Innaturalis, sic fit Quartana nota.

Et hæ simplices sunt.

* Aut in duobus locis simul.

Si em̃ putrescit

Phlegma in duobus locis, ut in capite & in stomacho, fit Quotidiana duplex.

Cholera in duobus locis, ut in stomacho & in hepate, fit Tertiana duplex, quę uno die grauior est altero.

Melãcholia in duobus locis, ut in splene & in capite, fit Quartana duplex.

Et hæ sunt compositæ.

Aut putrescit unus humor alio, uel alijs: sic fit Febris Erratica. Cuius sunt duæ species. f.

Liparia, in qua corpus intus calet, extra frigescit.

Epialos, in qua corpus intus friget, extra calet. Accedit omni die.

Simplices phlegmaticæ magis fere q̃ Febres Erraticæ.

¶ HECTICA, uel habitualis: huius sunt species

Prima, ex consumptione

Primæ humiditatis pro parte maiori, quemadmodum ros. Hic difficulter cognoscitur, sed curatur faciliter.

Secunda, ex compositione

Secundæ humiditatis pro maiori parte, & primæ. Medium retinet utriusq;. ut Cambiū.

Tertia, ex consumptione

Aequali primæ, secundæ, & tertiæ humiditatis: est dominium siccitatis totius corporis sine febre, cuiusmodi est Gluten.

Signa Hecticæ

Primæ speciei, Calor continuus, maior ante prandium, q̃ post: propter cōtinuam membrorum distemperantiam: sed tamē lentus: quia non fit ex humore, sed ex membris: ideo caret paroxismo.

Signa Hecticæ

Secundæ speciei, Calor cōtinuus manuum & pedum, & acutior priori: maior post prandium q̃ ante: prouenit ex cholerica fumositate: ex spiritualibus rubor genarum, ex calida fumositate eas inflammante. A

Dolor sinistræ spatulæ. est enim spiritualibus adligata: & propter contractionem desiccatur & soluitur in continuatas: ideo fit dolor & tussis, quandoq; sicca, quandoq; humida.

Signa Hecticæ

Tertiæ speciei, Calor maior q̃ in prioribus duabus: maior post prandium q̃ ante: & si discerni non possit propter intensum calorem. Vrina in colore & substātia oleaginea, cum multis resolutionibus grossis: citrina, intensa: demum fit aquosa & unctuosa.

Cutis digitis eleuata, ad propria nō redit. Macies totius corporis ex calore membris infito, ea cōsumente & dissoluente. Vngues ingrossantur & curuantur ex reuerberatione uaporis: ideo in medio eleuātur, & in lateribus contrahuntur. Capilli fluūt. Pulsus frequens, paruus, durus & debilis.

¶ Finis APPENDICIS.

NICOLAVS Prugnerus, candido Lectori S.

Lector quisquis ades, maxime & optime,
Et qui res Medicas, sacraq; Apollinis
Tota mente requiris,
Huc huc fac referas pedem.
Naturæ specimen cernere si libet,
Et si te fugiant abdita pharmaca,
Herbarumq; figuræ,
Isthoc scire potes Libro.
φωρόν τῶν ἀγαθῶν polliceor tibi,
Meras & Veneres, adde & Apollines,
Si tu Codice lecto
Perpendes bene singula.
Pulchra hęc et referunt, quam speciosior
Mundi Rector adest, & eximius magis
Rebus quisq; creatis,
Constans omnipotentia.
Hoc primum uolumus dispiciat pius
Lector, si fuerit deinde cupidine
Ductus, noscere caussas
Rerum, hunc fac adeat Librum.
Vernantem tibi Brunfelsius Hortulum,
Conseuit placidis sedulus herbulis,
Sic noctesq; diesq;
Huc huc semina conuehens.
Quis uero numeret, quantus, & improbus
Schottiq; assiduus tum fuerit labor?
Quando singula pressit
Docta qua ualuit manu.
Felix o nimium, sanctaq; Ciuitas.
Polles nam duplici nunc medicamine,
Verbo pascere mentem,
Istis corpora, quæ soles.
Lector, iam reliquum est optime, gratias
Tantis pro meritis reddere, quas potes,
Sic sic gratus abibis,
Auctus munere maximo.

ARGENT. per Io. Schottum, CAROL. Imp. V. Anno. 10. CHRISTI uero Seruatoris, 1530.

NOVI HERBARII TOMUS II

PER OTHONEM BRUNFELSIUM DENUO NATUS.

Continens quæ uersa pagina subnotantur.

Subiecto Indice, rem ob oculos omnem uel digito monstrans.

ARGENT. apud Ioannem Schottum, cum Cæs. Maiest. Priuilegio ad Sexennium.

M. D. XXXVI.

DE VERA HERBARVM cognitione APPENDIX,

cui ſequentia inſunt.

CONTENTA.

¶ Rhapsodiæ Herbarum TOMI Secundi.

¶ Herbæ remissæ ad .I. TOMVM, uel alias ut ignotæ, non descriptibiles.

D. Generosis COMITIBUS, & Dominis
D. Bernardo, Othoni, & Vuolphgango
a SOLMS, patri, cum duobus
filijs, dominis suis gratiosis,
Otho Brunfelsius
S. D.

Fortasse & in nos iactabunt Celsi. V. q̃d de Ciclyco quondã scriptore lusit poëta Horatius,
Nec sic incipies, ut scriptor Ciclycus olim.
Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum,
Quid dignum tanto, feret hic promissor hiatu?
Parturient montes, nascetur ridiculus mus.
Siquidem post diuturnum illud silentium, καὶ μονονουχὶ χρυσᾶ ὄρη, amplissimasq; spes illas, quas de hoc secundo Tomo, uestrę sibi Celsi. conceperant, uix tandem pauculas herbas proferimus, & eas partim in priori descripras Tomo, partim incognitas, & e Medicorũ schola exoletas. Contigitq; & nobis, ut amphorã instituentibus, plane urceus exierit. Verum huius negligentiæ, ut priuatam aliquando rationẽ reddemus Celsi. V. ita et apud herbarię ac simplicis medicinę studiosos, publica apologia nos purgabimus, ubi libellum nostrum ediderimus in lucem, quem de Synonymis nunc in manibus habemus. Et ut rem uno uerbo retegam Cels. V, iam immensũ in ipso medio opere tędiũ nobis obrepsit, ut nisi tãtis id a nobis precibus efflagitassent, adeoq; & extorsissent doctiss. ac longe clarissimi uiri, D. Heinrichus ab Heppendorff, D. Nicolaus Gerbelius, & D. Ioannes Sapidus, alteri eam demandaturi prouinciam fuissemus: quibus sane ut amicis, multis nominibus nobis charissimis, fas non fuit quicquã denegare: ita sane, si quid siue frugi, siue ineptum etiam, posthac in eo genere a nobis scribetur, illis sane debetur autoribus. Quamquam & in hanc diem ea torqueamur molestia, quæ quouis Aethnæ onere, humeris nostris grauius incumbit, atque ideo tamen excutere non licet, quia typographo obstricti necessario sumus, cui fuerat gratificandum: cũ alioqui, aut alio officio, aut uberiori, faciliorique argumento poteramus fidẽ nostrã redimere a Cels. uestris. Vestrarum igitur Cels. erit, cum totum hac uice pensum reddere non ualeamus, saltem ταῦτα λιτὰ accepta habere. Et quemadmodum ego corporalia uestra beneficia magnifacio, ita si non adamussim mea respondeant literaria, quod reliquum est uestro splendore, uestraq; magnificentia sarcire dignamini, δέχεσθε οὖν εὐμενῶς οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἔχω. Quod si lętioribus auspicijs nos exceperit sequens annus, tum & nos quoq; maioribus uigilijs, acrioribusq; studijs ornabimus sequentem librum nostrum. De tam prolixo quoq; Apendice, & cur in illo pugnantes scriptorũ sententias iuxta posuerimus, in Synonymis quoq; nostris ratio reddet.
Interim bene ualeant Cels. V.
quas ut Dominus
quam diutissime nobis seruet, uehementer optamus. Argentorati quarto Nonas Decembris, Anno a Seruatore nostro nato domino Ihesu Christi millesimo quingentesimo trigesimo primo.

A 1

Maur Epphew.

Hedera.

Epphew.

C

De HEDERIS omnium generum, Rhapsodia PRIMA.

Nomenclatura.

Hedera Græce, κίσσος. Χρυσόκαρπος. κίσσον. ἄκλινος.
Latine, Syluamater, Hedera.
Germanice, Epphew.

Summaria descriptio HEDERARVM ex Dioscor. lib. 2.

Hederarum genera.

VLTAS HEDERA DIFFERENTIAS in specie sortit, generalissimas autē treis. Nam quædam candida est. Altera nigra. Tertia Helix. Candida fructū fert candidum. Nigra, nigrum, aut Croci æmulum, quam uulgus Dionysiam uocat. Helix fructum non gignit, sed tenues habet palmites, & folia parua, angulosa, & rubra.

De multis HEDERAE Generibus ex Plinij lib. 16. cap. 32.

HEdera iam dicit in Asia nasci. Negauerat Theophrastus: nec in India, nisi in monte Mero. Quin & Harpalum omni modo laborasse, ut fereret eam in Medis, frustra. Alexandrum uero ob raritatem ita coronato exercitu, uictorem ex India rediisse, exemplo Liberi patris: cuius dei & nunc adornant thyrsos, galeasq́, etiam & scuta, in Thraciæ populis, in solennibus sacris. Inimica arbor satis omnibus, sepulchrasq́, ac muros rumpens: serpentium frigori gratissima, ut mirū sit illam in honore ullo habitam. Duo genera eius. Prima ut reliquarum, mas, & fœmina. Maior traditur mas, corpore, & folio duriore ac pinguiore, & flore ad purpurā accedente. Vtriusq; autem flos similis est rosę syluestri, nisi quod caret odore. Species horū generum tres. Est enim candida, & nigra Hedera, tertiaq; quæ uocatur Helix. Etiamnū hæ species diuiduntur in alias: quoniam est alia fructu tantum candida, alia & folio. Fructumq; candidum ferentium aliis densus acinus, & grandior, racemis in orbem circumactis, qui uocantur Corymbi. Item Selenitium, cuius est minor acinus, sparsior racemus. Simili modo in nigra. Aliqui & semen nigrum, aliis crocatium. Cuius coronis poetę utuntur, foliis minus nigris: quam quidam Dionysiam, alij Bacchicam uocant, maximis inter nigras corymbis. Quidam apud Græcos etiamnum duo genera huius faciunt, a colore acinorum, Erythranum, & Chrysocarpum. Plurimas habet differentias Helix: quoniam folio maxime distat. Paruā sunt & angulosa, concinnioraq;, cum reliquorum genera simplicia sint. Distat & longitudine internodiorum, præcipue tamen sterilitate: quoniam fructum non gignit. Quidam hoc ætatis esse, non generis existimant: primoq; esse Helicem putant, fieri Hederā uetustate. Horum error manifestus intelligitur: quoniam Helicis plura genera reperiuntur, sed tria maxime insignia. Herbacea ac uirens, quæ

D

Hederarum species tres.

Corymbi. Selenitium.

Helicis genera.

plurima est: altera candido folio: tertia uersicolor, quæ Thracia uocatur. A
Etiamnum Herbaceę tenuiora folia, in ordinem digesta, densioraque. In alio genere diuersa omnia. Et in uersicolori alia tenuioribus folijs, ac similiter ordinatis densioribusque. In altera neglecta omnia hæc. Maiora quoque ac minora sunt folia, macularumque habitu distant. Et in candidis, alia sunt candidiora. Adolescit in longitudinem maxime Herbacea. Arbores autē necat Candida, omnemque succum auferendo, tanta crassitudine augetur, ut ipsa arbor fiat. Signa eius, folia maxima atque latissima, mammas erigentis, quæ sunt cæteris inflexæ: racemi stantes, ac subrecti. Et quanque omnium generi radicosa brachia, huic tamen maxime ramosa ac robusta. Ab ea nigrę. Sed proprium albæ, quod inter media folia emittit brachia utrinque semper amplectens. Hæc est & in muris, quamuis ambire non possit. Itaque etiam pluribus locis intercisa, uiuit tamen, duratque, & totidem initia radicum habet quot brachia, quibus incolumes & solidas arbores fugit ac strangulat. Est & in fructu differentia albæ, nigreque Hederę: quoniam alijs tanta amaritudo acini, ut aues non attingant. Est & rigens Hedera, quæ sine adminiculo stat, sola omnium generum, ob id uocata Cissos. E diuerso, nunquam nisi humi repens Chamæcissos.

Hederæ candidæ signa.

Hedera rigēs.

Chamæcissos

❡ Ex Theophrasto. lib. 3. cap. 18.

HEDERA MVLTIGENIA EST. QVAEDAM ENIM HVmi repens. Quædam se in excelsum attollens. Et excelsarum genera plura, sed trina summa patescunt, Candida, Nigra, tertiaque Clauicula. Horum item species plereque. Quippe alia fructu tantum candida. Alia etiam folijs. Rursum fructum tantum candidum ferentium, alia maiusculum, densum & uelut in globum circumactum profert, quam Corymbiam quidam uocauerunt. Athenienses. Acharnicam reginā eam appellant. Alia minorem, sparsioremque modo Nigræ. Sed Clauicula differentijs maximis discernitur. Etenim folijs plurimum distat, cum paruitate, tum quod angulata conciñioraque sunt, cum Hedera rotundiora, simplicioraque habeat. Distant etiam internodiorum longitudine, atque etiam sterilitate: quoniam fructum quædam non ferunt. Ergo Clauiculæ plura genera, sed quę conspectiori, summaque occurrunt, tria sunt. Herbacea ac uirens, quę plurima est. Secunda candida. Tertia uersicolor, quam Thraciam quidam appellant. Et harum quæque distare uidetur. Quippe Herbaceę quædam folio tenuiori, longiori, atque etiam densiori: quædam minus hæc omnia habens. Et in uersicolorum genere, alia folio ampliore, alia minori. Macularumque habitu diuersa pari modo, & magnitudine, coloreque distant: Auctu perfacilis Herbacea, inque plurimū uenit manifesta, quę hederescat affirmant, non tantum folijs, quæ maiora, latioraque habet, uerumetiam germinibus. Protinus enim erecta gerit, non inflexu gracilitate et longitudine. Herbacea uero crassiora, leuioraque, ac Hedera, ut semen proferre incepit, germen sublime, rectumque edit. Est quidem uniuersa Hedera radice numerosa, densa, flexuosa, surculosa, crassa, nec minus alta, sed præcipue nigra: et inter candidas quę asperrima, immitissimaque habet. Quamobrē eius amplexus arbores omnes infestat. Omnes enī necat, et exiccat, ablato alimento. Grassatur hæc maiorem in modum, atque arborescit intantū, ut per seipsam Hederæ arbor fiat. Attamen ex maiori parte, semper super aliud uitam degere solet, atque ut ita dixerim, amplexicaulis est, uti pro sua natura, uel quiddam eiusmodi ilico gerit. Nam e graminibus radiculas assidue inter folia mittit, quibus arboribus, murisque obrepit, quasi de industria a natura exhibitum, atque ita humorem au[illegible]ens, exhauriensque arefacit. Et si inferius succidatur, nihilominus uiuere durareque potest. Habet & aliud discrimen non mediocre in fructu. Nam alius dulcis, alius uehementer amarus, tam in candida, quam in nigra Aliū aues mandunt, alium non attingunt. Hedera ita habet.

B

Corymbia Hedera.

❡ De HEDERAE temperamento ex Galeno lib. [illegible] Simplicium.

HEDERA ex contrarijs composita est facultatibus. Habet enim quiddam adstringentis substantię, quam terrenam & frigidam esse ostendimus, Habetque etiam nonnihil acris, quam ca

C lidam esse uel gustus comprobat. Nec deest tertia: aqueam namque substantiam quandam tepidam obtinet, certe si uiridis sit. Siquidem dum arescit, hæc prima exhalet necesse est, manetque quæ terrea est, frigida, adstringensque, & ea quæ calida & acris.

Viridis autē, folijs eius in uino decoctis, ulcera grandia conglutinat, quæque maligna sunt, ad sanitatem reducit. Tum igne factas exulcerationes, cicatrice includit.

Porro cum aceto decocta folia, lienosis prosunt.

Flores autem quodammodo ualidiores sunt, ut ad leuorem redacti, cū cerato ambustis conueniant.

Præterea succus medicamentum est errhinon, hoc est, in nares fusum, capiti purgando idoneum.

Tum uetustas aurium fluxiones sanat.

Ad hæc ulcera uetera, tum in auribus, tum in naribus.

Porro si acrior appareat, aut rosaceo, aut dulci oleo miscetur.

Lachryma eius lendes interimit.

Pilis nudat: usque adeo calidæ potestatis, ut obscure adurat. Est enim uelut aqueus quidam liquor, sicut aliæ omnes lachrymæ.

¶ Vires & iuuamenta ex Dioscoride lib. 2.

HEDERA omnis acris est, & adstringens.

Neruos tentat. Flos trium digitorum carptu, facit ad dysentericos, in uino bis die potus.

Ambustis cum cærato illinitur.

D Recentia folia ex aceto cocta, aut cruda cū pane detrita, lienes sanant.

Foliorum & corymborum succus, cum irino unguento, melle, aut nitro, naribus infunditur.

Et contra ueteres capitis dolores, caput eo cum aceto & rosaceo perfundi utile est.

Purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo medetur.

Iuuamenta Nigræ. Nigræ Hederæ succus, aut epoti corymbi corpus infirmant: mentem que turbant largius sumpti.

Acini quinque triti, calefactique in punico cortice, cum rosaceo, si instillentur a contraria aure, dolorem dentium mitigant.

Denigrant capillum illitі corymbi.

Folia in uino decocta, illinuntur omnium ulcerum generi, etiamsi cacoëthe sint.

Vitia cutis in facie, & ambusta sanant, uti antea diximus decocta.

Mouent menses triti, & subditi corymbi.

Iidem poti post purgationes fœminarum, drachmæ pondere, concipiendi spem adimunt.

Pediculus foliorum melle irrigatus, ac uuluæ inditus, menstrua & partus extrahit.

Instillatus succus, putrida tædia narium, graueolentiamque emendat, & sanitati restituit.

Lachryma Hederæ Psilothrum est. A
Illitu pediculos enecat.
Succus in aceto potus, contra phalangia prodest.

Ex BARBARI COROLL.

Hederã frutices quidẽ uendicant, sed arborũ magnitudinẽ crescendo æquat. folia primo an gulosa, processu rotundant. Multa ei gñа. Humi repit Chamæcissos: de qua in loco. Celsarum tria capita. Candidũ. Nigrum. Et Helix, id est, Clauicula, siue Pampinus uocata. Candidũ aliud fructu solo, aliud fructu & folio. Id q̃d fructu solo candet, aut crassiusculũ, densum, globatumq; habet eum, & Corymbias uocat. Athenis uero Acharnicon irriguũ, aut minorem acinum, sparsioremq; racemũ, & Silenition appellant. Simili modo in nigra, cui & suæ quædam differentiæ sunt, sed minus perspicuæ. Alicui em̃ semen nigrum. Alij crocaceum, cuius coronis poëte utabant, folijs minus nigris: quã & Nysiã, & Bacchicã, et Dionysiã uocabant, maximis inter nigras corymbis. Alij duo genera fecerunt a colore acinorum, Erythranon, & Chrysocarpon. Helix ab Hedera distat apertissimo discrimine. Primum folia huic angulata, concinna, exigua: Hederæ simplicia, rotundioraq;. Distat & longitudine internodiorũ, præcipue tamẽ sterili tate: quoniam fructum non gignit. Quidã hoc ætatis uitiũ intelligunt, primoq; esse Helicem, & Hederã senectute fieri: q̃d quidẽ falsum esse Theophrastus & Plinius contendunt: cũ quia foliũ & germen Helicis ab Hederæ q̃libet annosæ folio plurimũ differat: tum quia plures eius differentiæ noscantur. Herbacea, seu uirens, quę numerosissima est. Altera folio alto. Tertia uersicolore, quę Thracia uocatur. Herbaceę duplex genus. In uno tenuiora folia, digestaq; per ordinẽ, longiora densioraq;: in altero diuersa omnia in minus. In uersicolori quoq; alia folio crebriore, tenuiore, ordinato: in altera incondito, nũc maiore, nunc minore, maculosoq;. In candido gñe, alia plus, alia minus sunt candida. Crescit in longitudinem potissimũ Herbacea. Nunc reuertor ad Hederã. Hedera ubi semẽtescere occæpit, germẽ sublime, rectũq; agit. Radice numerosa, contorta, densa, crassa, lignosa, nec admodũ profunda, p̃sertim nigra. Et candidarũ quæcũq; asperrima, imitissimaq; est. Hæc & arbores amplexu & suctu strãgulat, tanta crassitudine, ut ipsa per se arbor fiat. Signa eius, folia maxia & latissima, mãmas, hoc est, germina subrigentia, quæ sunt cæteris inflexæ. Racemi stantes atq; recti. Radicosa & robusta. Huic maxime uni brachia. Post ipsam Nigræ: sed propriũ Albæ, q̃ inter media folia emittit brachia, q̃bus arbores cõplectit̃, & parietibus obrepit. Pluribus hæc locis succisa durat, atq; uiuit. & totidẽ initia radicis habet. q̃t brachia, ob id flexipedæ cognomẽto apud poëtas. In nigra & alba alijs dulcedo Acini: alijs tanta amaritudo, ut aues nõ attingãt. Est & rigens Hedera, q̃ sine adminiculo stat sola oĩm generũ, ob id uocata Cissos a Theophrasto & Plinio, quasi Columellã in eo uocabulo significent. Sed summa diuisio ijsdẽ autoribus, in marẽ, & fœminã, q̃ altera foliũ durius, pinguius, maius habeat, & florem ad purpurã accedentẽ: altera non habeat. Vtriq; tñ flos syluestri rosæ similis, sed minor & inidoneus. Quæ descriptio uidet̃ recẽtioribus quibusdã non Hederæ, sed Cistho cõueniens, cui et sexus et flos punici tribuitur. Sed Theophrastũ sequutus est Plinius li. stirpiũ sexto, hæc ipsa non de Cistho, sed de Hedera prodentẽ. Hedera Theophrasti ætate in Asia nasci nõ poterat: nec in India, nisi mõte Mero, unde ortus est Bacchus. Frustra & Harpalũ laborasse oĩmo do tradũt, ut fereret eam in Medis. Inimica arbor satis oĩbus, sepulchraq; ac muros rũpens. Serpentiũ frigori gratissima. Vsos in funes, & armamẽta nauiũ Hedera ueteres, autor est Athenæus, quã e Rhodano petebãt, ut Canabim. Catonis experimentũ, uolenti scire, aqua in uinũ addita sit, nec ne: ut uasculũ e materia huius f[illegible]iat, uinũ quod e[illegible] dilutum, transfluet, aqua manebit, nec em̃ continet uinũ inquit uas Hederaceum. Quod poculi genus græci Cissybion, ab Hedera uidelicet appellant, q̃q̃ pro quocũq; ligneo id accipitur. In quo sign[illegible]catu & Cymbiũ, & Cypelliũ quandoq; sit. Alij uetustos calices Cissybia intelligunt, propterea q̃ in Didymęi Iouis dedicatione folijs hederaceis libare moris fuisset. Cymbia uero, quæ ansis careant, oblonga, & angusta, nauigij spẽm præbentia. De Hedera Cilicia, quæ tamẽ Hedera non est, in Smilace tractatu quarto uolumine monstrabit̃. Cisson, hoc est, Hederã [illegible]sionẽ Liberi patris fuisse Græcia confinxit, in noĩs sui froticẽ conuersum, dũ minister cũ eo deo saliens, terræ allisus perijt. Athenienses Citton ipsum Bacchũ uocant, & apud se Acharnis uico natã Hederã primo uolunt, ut inqt Pausanias. Syluestrẽ Hederã cerui phalangio p̃cussi mandũt, & liberant̃. Aelianus autor.

Theophra. libro. 6. cap. 2. Pli. li. 16. ca. 34. lib. 24. cap. 10.

Helix. Hedera.

B

Cissybion. Cymbia.

EX M. VERG. COMM.

Numerantur a Plinio uiginti Hederarũ genera, folijs, corymbis, uiticulis, altitudine, humilitateq;, & usu diuersa, omnia a Theophrasto diuersis locis accepta. Copiosiorq; ille generũ numerus, quẽ in ore oĩm fuisse quondã uerisimile est, occasionẽ ut nos credimus scriptorem hunc exscribentibus attulit, ut a principio statim Hederarũ historiæ tã multis, tamq; diuersis appel-

C lationibus, non una nominaretur planta, sed unius plura numerarentur genera.

¶ Paulus AEGINETA de HEDERA.

Cissos ex contrarijs constat potentijs. Stringit enim, & refrigerat, atque cum quadã acrimonia calefacit, essentiæ aquosæ particeps, uiridis tepida.

Viridia ergo folia incocta uino, uulnera conglutinant.

Ambusta igni, & Spleneticos iuuant.

Succus medicamentum est ἐῤῥινον, id est, quod naribus iniectum cerebrũ perpurgat.

Tum inueteratas Aurium fluxiones sanat.

Lachryma eius longe acutior, lendes perimit, & pilis nudat.

¶ Apuleius de Hedera.

Ad CALCVLVM.

Herbæ Hederæ baccas, aut septem, aut undecim contritas, ex aqua potui sumptas, mire Calculos in uesica congregatos frangere & extrahere per urinam, certum est.

Ad CAPITIS dolorem.

Herba Hedera cum oleo rosaceo, & succo eius mixto uino, tempora, uel frontem perfricabis, sedat dolorem.

Ad SPLENIS dolorem.

D Herbæ Hederæ nigræ grana primo. 2. secundo. 5. tertio. 7. quarto. 8. quinto. 11. sexto. 13. septimo. 15. octauo. 17. nono. 19. decimo. 21. in uino bibuntur diurnis diebus: si febricitat, in aqua calida, maximo auxilio lienosis auxiliatur.

Ad phalangiorum MORSVS.

Herbæ Hederæ radicis succus bibatur.

Item ulceribus Hedera ex uino decocta, utiliter imponitur.

Ad NARES graueolentes.

Herbæ Hederæ succus bene colatus in nares infunditur.

Ad AVRIVM uitia, & eis qui minus audiunt.

Herbæ Hederæ succus mundissimus cum uino stillatus medetur.

Ne CAPVT a sole doleat.

Herbæ Hederæ folia mollissime trita in aceto, & oleo rosaceo, aduersus omnem capitis dolorem fronti illinuntur.

¶ De uarijs generibus Hederæ, uide in Appendice plura.

A

De PAEONIA, RHAPSODIA .II.

Nomenclaturæ.

Græce, γλυκυσίδην. παιωνία.
Latine, Pæonia. Casta.
Germanice, Künigsblům. Peonienblům.

De PAEONIAE generibus ex Dioscor. lib. 3.

PAEONIAE duo genera sunt. Mas folia Iuglandis habet. In fœmina uero Smyrnij more diuiduntur. Summo caule siliquas emittit uelu ti græcas nuces. In quibus quum dehiscunt, multa granula rubra, acinis punicorū similia inueniuntur, & in medio nigra, quinq; aut sex, purpurea. Radix maris tenuis, digitali crassitudine, & palmi longitudine, gustu adstringens, alba. Fœminę radicibus ceu glandes circiter septem, aut octo inhærent, ut in Hastula regia.

PLINIVS lib. 25. cap. 4.

Vetustissima inuentu Pæonia est, nomenq; autoris retinet, quam qui dam Pentorobon appellant, alij Glycysiden. Hęc quoq; difficultas est, q̄d eadem aliter alibi nuncupatur. Nascitur opacis montibus, caule inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine ueluti gręcas nuces quatuor, aut quinq;. Inest ijs semen copiosum, rubrum, nigrumq;. Hæc medetur & faunorum in quiete ludibrijs. Præcipiunt eruere noctu. quoniam si picus martius uideat, tuendo in oculos impetum faciat. Eadem fere Theophrast. lib. 9.

B

De PAEONIAE temperamento ex Galeni lib. 6.

Glycysida, quam Pentorobon, & Pæoniam uocant, radicem habet leuiter adstringentem, cum dulcedine quadam, ac si plusculum dentibus mandas, acrimoniam item quandam subamaram esse percipies. Proinde menses ciet ex melicrato amygdali pota quantitate. Sane tundere eam necesse est, ac ita cribratam inspergere. Expurgat porro etiam iecur obstructum, & renes: sed hęc efficere nata, quia acris et subamara est. Quia uero etiam quiddā adstrictorium obtinet, in uentre prouenientes fluxiones sistere potest. Cæterum eam nunc in austerorum uinorum quopiam decoctam potare conuenit. Est porro omnino et resiccatoria. Eapropter haud desperauerim, eam ex collo pueris suspensam, merito comitialem morbū sanare. Equidem uidi puellum quandoq; octo totis mensibus, morbo comitiali liberū: ac postea forte fortuna, cum quod a collo suspensum erat, decidisset, protinus denuo conuulsione correptum, rursusq; suspenso in locum illius alio, inculpate postea egisse. Porro uisum est mihi, satius esse, rursum id collo detrahere, certioris experientię gratia. Id cum fecissem, ac puer iterum esset conuulsus, magnam recentis radicis partem ex collo eius suspendimus: ac deinceps prorsum sanus effectus est puer, nec postea conuulsus est. Rationabile itaq; erat, aut partes quasdā a radice defluen- Experimentū contra morbum comitialem.

C tes, ac deinde per inspirationem attractas, affectos ita locos curare, aut aërem a radice assidue mutari & alterari. Nam hoc pacto succus cyrenaicus columellam phlegmone affectum iuuat, et melanthium frictum, palam catarrhos, et coryzas desiccat, si quis id in calidum linteum rarum liget, assidueque calorem ex eo per inspirationem in nares attrahat. Quin etiam si compluribus lineis, & maxime marinæ purpuræ, collo uiperæ iniectis, illis uiperam præfoces, eaque postea cuiuspiam collo obiicias, mirifice profuerit, tum paristhmiis, tum omnibus iis quæ in collo expullulant. Sane de talibus, priuatim aliquando forte conscribam. At nunc Pæoniæ cognoscendum temperamentum est, tum exiccatorium, tum subtilium esse partium, haud tamen insigniter calidum, sed aut symmetrum, aut pauxillo calidius.

VIRES & Iuuamenta ex Dioscor.

Fœminis a partu non purgatis, sicca radix datur.
Ciet menses nucis græcæ magnitudine pota.
Sic uentris doloribus cum uino auxiliatur.
Valet contra regium morbum, & renum ac uesicæ dolores.
Decocta in uino, aluum sistit.
Rubra grana rubenteis menses sistunt, decem, uel duodecim pota in uino austero & nigro.

D Grana nigra auxiliantur suppressionibus nocturnis, uuluæ strangulationibus, & matricis doloribus, quindecim numero pota, in aqua mulsa, aut uino.
Nascitur in altissimis montibus & promontoriis.

Ex APVLEIO ad Sciaticos.

Pæoniæ herbæ radicis partem alligabis ei qui patitur, & circumcinges: res est saluberrima.

Ad LVNATICOS.

Herba Pæonia, si lunatico iacenti imposita fuerit, nunquam ei hoc mali accidet.

EX M. VERG. COMM.

Vnum Pæoniæ genus tantum tradidit Theophrastus libro. 9. de plantarum historia, quo loco, nisi a Plinio iisdem uerbis redditum esset, quod ab eo traditur, non diceremus. Id huiuscemodi est. ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ὥσπερ ἐπίθετα καὶ πόῤῥωθεν. οἷον τὴν παιωνίαν ἣν δὲ γλυκυσίδην καλοῦσι νύκτωρ κελεύουσιν ὀρύττειν, ἐὰν γὰρ ἡμέρας, καὶ ὀφθῇ τις ὑπὸ δρυοκολάπτου τὸν μὲν καρπὸν ἀπολέγων, κινδυνεύειν τοὺς ὀφθαλμούς. Quorum sensus sit, ut Plinius etiam reddidit (uerum adiiciuntur hæc, & ex longinquo) Quemadmodum Pæoniam, quam Glycysidem uocant, noctu effodi iubent: quoniam si per diem fodiatur, uideatque picus auis, qui semen legit oculis, periclitatur. Vidimus nos, renascentemque aliquot annis utramque Pæoniam obseruauimus: & ex iis, quas habebant ambæ præcipuas & certioras notas, folia scilicet, caules, folliculos, & in folliculis semina nihil scriptoris huius historiæ aptius respondere uisum est.

☞ Sequens herba potius Stellaria, quam Caprifolium est.

Caprifolium.

Waldmeyster.

C

DE CAPRIFOLIO,
uel Matrisylua. Teutonice
Geyßblatt/oder Waltmeyster.

RHAPSODIA .II.

Matersylua quid sit ex sententia scholiastæ Luminis maioris.

CAPRIFOLIVM SECVNDVM NICOLAum, est Matersylua. Matersylua autem apud Dioscoridem est περικλύμενον. Ex folijs ipsius apud quosdã fit Licium. Et est herba quę iuxta hortos inuenitur: et illa est, quam rustici uocant Cezolo.

Oculus lucidus.
Licium fit ex Caprifolio.

Et rursum. Matersylua secundũ Compositorem est Oculus lucidus, seu Caprifolium, & de hoc apud quosdam fit Licium: sed illud Licium est debile.

Hęc herba apud nos iuxta hortos inuenitur: cuius folia sunt apud nos subalbida ab uno latere, ab alio latere uiridia, sibi adhærentia, & se inuoluentia super alias plantas, ut est notum. Et est quam Dioscor. Periclymenon uocat, & nostri uulgariter Cezolo.

Sententia PANDECTARII succinens priori.

Splenaria.
Linealis.

MAtersylua grece σπληνίον, uel Splenaria, uel Linealis, uel Periclymenos. Herba est cuius folia sunt ex altero laterũ subalbida, et ex altero uiridia, adhærens, & aduolens se sepibus. Cuius fructus sunt magnitudine

D

Cubebarum, in principio uirides, & cum maturuerint citrini coloris, tendentes ad rubedinem, positi ordinarie, et conclusi in duobus folijs simul coniunctis, existentibus in capitibus stipitum iuxta eum.

MATERSYLVA nomen uulgare multis.

Matersylua.

Videtur commune atq; uulgare nomen multis herbis, uocabulum Matersylua. Siquidem & Stellaris herba: quam in primo Tomo fecimus Hepatariæ tertiam speciem: ni fallor, uocatur hoc nomine, fortasse, quia uelut mater omnibus alijs herbis emineat atq; præpolleat. Vide infra Hieronymi descriptionem in dictione, Waltmeyster.

Genuina descriptio Periclymeni ex Dioscoride lib. 4.

Nomenclaturæ Caprifolij.

PEriclymenon, aliqui Aeginam, alij Clymenon, alij Carpathon, alij Splenion, alij Epetitin, alij Axinam maiorem, nonnulli Clematitin, alij Myrcinen, alij Calycanthemon, Magi Polion Veneris, Aegyptij Turcon, Romani Volucrum maius, Aphri Lanath appellant.

εἰκών.

Simplex fruticat, ex interuallis parua folia habens, ipsum amplectentia, subcandida, hederac[illegible]a. Inter folia surculi exeunt, in quibus baccę Hederæ similes. Flos fabæ, candidus, aliquantum rotundus, & quasi in folium procumbens. Semen durum, & quod difficile euellatur. Radice rotunda, crassa. Nascitur in aruis ac sepibus, conuoluens se adminiculis propter assidentibus.

DE PERICLYMENI tempera-

mento ex libro.8.Galeni.

PEriclymeni utilis eſt tum fructus, tum folia: adeo uehementer intercidentis pariter & excalfacientis facultatis; ut ſi pluſculum bibantur, urinam ſanguinolentam efficiant, principio quidem urinam dumtaxat mouentia: porro foris cum oleo illita, excalfaciunt. Iuuant & lienoſos difficulter ſpirantes. Competens potionis menſura eſt drachmę unius cum uino. Porro deſiccat quoq; ſemen. Et quidam aiunt, ſi copioſius bibatur, ſterilitatem bibentibus afferre. Sed & ſunt qui certum dierum numerum, ad talem potionem præfiniant, ut Dioſcor. qui ſeptem et triginta eos tradi refert. Hic etiam urinam cruentam reddi a ſexto die memorat. A

VIRES eius & Iuuamenta ex Dioſcor. LIBRO.4.

Semen eius poſtquam ematuruit, collectum, & in umbra ſiccatum, drachmæ pondere datur in uino quadragenis diebus, ut lienē abſumat, ac moleſtiam diſcutiat.

Sed urinam ciet, ſtatim a ſexto die cruentam.

Orthopnœæ, & ſingultui prodeſt.

Partum accelerat.

Folia ſunt eiſdem uiribus prædita. Quæ tricenis ſeptenis diebus epota, ſterilitatē facere produntur.

Perunctis ex oleo febrium rigores abigunt.

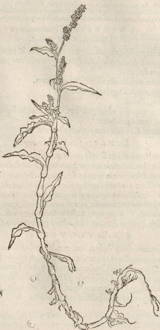
Ex PLINIO libro.27.cap.12.

Periclymenos fruticat & ipſa, ex interuallo duo folia habens, ſubcandida, mollia. In cacumine autem ſemen inter folia durum, & quod difficile euellatur. Naſcitur in aruis ac ſepibus, conuoluens ſe adminiculis qui buſcunque. Semen eius in umbra ſiccatum tunditur, & in paſtillos digeritur. Hi reſoluti dantur in uini albi cyathis tribus, tricenis diebus, ad lienem: eumq; urina cruenta, aut per aluum abſumit, quod intelligitur a decimo ſtatim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis proſunt. Partum quoq; adiuuant, ſecundaſq; pellunt pota ſimili modo. B

¶De alio VOLVCRIO.

EST etiamnum aliud Volucrium, quod Grçci κλύμενον uocant: & uidetur eſſe Lilium conuallium, teutonice Meyblümlin, proxime ſupra adpictum, quod quid reuera apud Dioſcoridem eſſet, priori Tomo ingenue confeſſi ſumus nos ignorare. Deſcriptio eſt apud Dioſco.lib.4. iuncta ei, quam nunc tractauimus Periclymeno: quam poterunt inibi, qui noſtris ratiocinijs atq; augurijs fortaſſe diffidunt, conſulere. Lilium conuallium.

Pulicaria mascula.

Flohkraut Männlin.

Pulicaria Fœmina.

Flehkraut weiblin. b 2

C

¶ De PVLICARIIS.

Rhapsodia .II.

PVLICARIAE nomen, nescio quam recte inditum sit herbis duabus, quæ hodie Pulicariæ uocantur: quando nihil prorsus illis respondent Dioscor. Conyzæ, lib.3. simplicium. Quare inter anonymas libuit collocare, donec certius aliquid addiscamus. Habebis infra & in Commentarijs Iacobi de Manlijs nonnihil de Pulicarijs.

Pulicariæ anonymæ.

Ex DIOSC. LIB. .III.

De Conyza magna.

Conyza magna ab aliquibus Cynozematitis, alijs Danais, alijs Tanachion, aliquibus Phycos, alijs Ichis, alijs Dinosmos, Magis Brephoctonos, quibusdam Anubias, nonnullis Hedemias, Aegyptijs Creti, Romanis Militaris, aut Deliarium, aut Febrifuga, alijs Fraginosa nuncupatur.

BARBARI COROLL.

Conyza quæ a nostris Cunilago dicit̃, & Plinio Cunila quandoq; libro decimo, & a Theodoro Pulicaris, quia pulices necat. Folio coronat̃, & maior & minor appellata. Maior dicitur esse mascula, folio aspero, pinguiore q̃ minoris, & imbricato, torosiore caule, magisq; ramoso, radice lignosa: quæ a quibusdam ut herba quoq; ipsa, Libanotis dicitur, autore Plinio. Manipulo eius abiecto, omnes etiam a tota domo blattę conueniunt ad eam. Vtrũq; genus serotinũ, ut quod post arcturũ germen, florem q; mittat. In sũma, Cunilaginis appellatione, quatuor herbæ ueniunt: mascula, & fœmina. Et quæ tertio loco ponit̃ fœdissimi inter omnes odoris. Quartã reddit Plinius: quã appellat satiuã, Serpillo similẽ, e Cunilagine mõtana factã. Est & q̃nta eius species Hippoc. ut dicet̃ paulo post. Cunilago dicit̃ et ipsum Ligusticũ ab aliq̃bus, sed falso. At Cunilę tria sunt gñа siue nomina. Capitatã et nostratẽ, quę Satureia sit, uocamus. Gallinaceam, quæ Origanũ, Heracleoticũ: Bubulã, quę quẽadmodũ a Gręcis dicat̃, aliud nõ cõpi, q̃ q; eã Plinius, p Origano accipe multis locis uidet̃, in qua significatiõe uocabulo eo et nos usi sumus.

Cunilaginis genera.

D

De CONYZA PARVA.

Conyzæ duo genera. Quæ parua uocatur, odore præstantior est. Maior uero frutice altior, & folijs latioribus, graui odore. Vtriusq; folia Oliuæ similia, hirsuta, pinguia. In maiore caulis binum cubitorum altitudine attollitur. In minore pedem æquat. Flos squalidus, lutei, aut fului coloris. Quin in pappũ abit. Radices superuacuæ. Suffitu, substratuq; frutex animalia fugat. Culices abigit, & pulices necat. Folia conuenienter illinuntur serpentium plagis, & tuberculis, ac uulneribus. Flos cum uino ad menses partusq; eijciendos bibitur. Item contra urinæ stillicidia, arquatum morbum, & tormina. Comitiales potus ex aceto adiuuat. Decoctum in desessionibus medet̃ uuluæ malis. Impositus succus abortũ facit. Ex oleo efficaciter rigoribus oblinitur. Capitis dolores tenuis illita sanat.

BARBARI COROLL.

Conyza minor eadem fœmina, Hippocrati Cunilago semper mollis uocatur. Folia huius trita, mellis odorem habent, digitis tactu cohærentibus. Hanc Dioscorides Libanotidem appellat, cum Plinius masculam ita nominet. Pilosiora minori folia & rami: qui & aculeati sunt. Flos squalidior, odore acriore, qui tamen grauior sit masculæ.

De Altera Conyza.

Est & tertium Conyzæ genus, quod aliqui Paruam, alij panion, alij Libanotidem. Magi Cronon uocant. Caule crassiore, ac molliore. Folijs quam Paruæ maiusculis, minime pinguis, & maiore minor, multo graui

oris odoris & iniucundioris, sed inefficacior. Prouenit locis non riguis. A

BARBARI COROLL.

Hippocrates Cunilaginem, siue Conyzam, præter supradictas, aliam describit. Apio crispo similem in maritimis, sabulosisq; nascentem, odoris teterrimi, & maxime fastidiendi: quam cũ melle atq; uino fœminarum locis, quæ fœtum non recipiant, admoueri præcipit, libro de muliebribus causis secundo.

EX M. VERG. COMM.

Confundit, miscetq; Plinius pluribus locis cum Origano Conyzam. Nec facile est eodem nomine duas diuersasq; plantas ab eo sępius appellatas, in historię medicinęue gratiam & usum secernere. Longior fuerim, si omnia quæ tam multis locis de Conyza, Cunilagine, & Cunila ab eo dicta sunt, cõaceruare hoc loco cogitem. Superuacaneũ id etiam fuerit, quoniã signanda non multo post & repetenda nobis omnia, aut plura saltem ex illis erunt. Aliud itaq; prius agemus, & ut nouerint omnes, non esse Conyzam Origano eandem, neq; ediuerso utriusq; proprias numerabimus notas: ut propositis his, quæ a Plinio miscentur certius pateant. Incipiemus autem ab Origano, quam hic ait folium Hyssopo simile habere, umbellam nõ comosam, uerum diuisam, & in summis uirgis semen. Et quod ad alia Origani genera pertineat Onetida candidioribus folijs, sed magis Hyssopo similibus esse: semine uero corymborum mõ, & quam agrestem Origanum dicunt, folia priori Origano similia habere: uirgas dodrantales, in quibus Anethi modo umbellæ sint, & candidi flores. Et hæ omnium Origanorum in hoc scriptore notæ sunt. Conyzæ uero, quas pauloante diximus folium oleaginum, non Hyssopi, hirsutum, pingueq;: caules bicubitales: flores lutei, fragiles, subamari, & qui in puppos euolent. Quorum nihil habet Origanus aliqua. Plinius autem lib. 19. cap. 7. autore herbario Crateia, Ligusticum primo seu Panaces Cunilam bubulam uocari tradit: cæteros hanc Conyzam græce appellare, & ab eodem Cunilaginem dici. Idem non multo post uolumine. 20. cap. 15. Cunilæ præter satiuam plura sunt in medicina genera. Quæ Bubula appellatur, semen Pulegij habet: utile ad uulnera commanducatũ, impositumq;, ut quinto post die soluatur. Contra serpentes quoq; in uino bibitur, ac tritum plagis imponitur. Vulnera ab his facta confricantur. Item testudines cũ serpentibus pugnaturæ, hac se muniunt. Hic ipse Plinius sequenti capite etiam ait. Est alia Cunila appellata a nostris, a græcis Origanum Heracleoticum. Totoq; hoc capite nihil, nisi multiplex Cunila ab eo tractatur: manifesteq; Conyza hæc Cunilæ nomine censetur, cũ ait. Pulices etiam contritæ cum aqua sparsæ necant. Quod priuatim Conyza habet. Poterant & alia repeti, sed ad eam quam cogitauimus rem satis hæc sunt. Nec nobis aliud modo propositum est, quã monere ex his quæ pauloante dicta sunt, toto genere differre inter se Origanum omnem, & Conyzam omnem, Pliniumq; Cunilæ nomine in utraq; passim uti. Omittimus quod primum ille ait, Ligusticum, seu Panaces Cunilam a quibusdam dici. Falsum enim non multo post esse id ipse testatur. Quod autem lib. 20. cap. 15. ab eo dicitur, Cunilæ præter satiuam plura sunt genera. &c. ad Origanum manifeste pertinet: præsertimque, quod de testudinibus cum serpentibus pugnaturis eo loco traditur: si Plutarcho credimus in naturalibus caussis dicenti. ἡ δὲ χελώνη φαγοῦσα τὰς σάρκας τῆς ἔχεως ὀρίγανον ἐπεσθίει, quod & si idem penitus non sit, eandem tamen rationem habet. Quæ deinde statim ab hoc loco descripta ab eodem sunt. Est & alia Cunila a nostris appellata, a græcis Origanum Heracleoticum, ad Origanũ similiter pertinens. Cumq; plura Cunilæ genera fecisset, uni ex his omnia Conyzæ huius tribuit. Tamq; uagus in hoc Cunilæ nomine, incertusq; est, ut nihil nos ex decretis eius certum afferre audeamus. Quod autem conijcimus, huiusmodi est. Origanum græci uocant notam omnibus herbam: & ut fit in gentibus, quibus semper & ubique non fuerunt eadem rerum nomina, eandem Conilam uocauerunt. Testisq; hic ipse in Origanis, sed multo certius in Theriacis suis Nicander dicens. κόρχορον ἢ μυοῦντα πατάκτειον τελινίλην, ἥν τε καὶ ἡράκλειον ὀρίγανον ἀμφιέπουσι. Quorum sensus est. Et corchorum clauso folio, & omnia sanantem Conilam, quam Herculeam Origanum appellant. Nihil antiquorum duorum scriptorum, ut uidetur, certiore fide confirmari poterat. Pro compertoq; est, Conilam antiquis græcis Origanum fuisse. Potuitq; Plinius eorum autoritate Origanum Conilam uocare. Nescimus tamen, an Cunilam, quæ si latinis est, quæ græcis Conyza, misceri, totiens ab eo non debuerat. Suspicamurq; nos, quod est minimum inter duas has uoces discrimen (una siquidem litera uariant) caussam Plinio dedisse, ut diuersas plantas eiusdem Cunilæ nomine totiens misceret: cum tamen Origani gręca uox, Conila per, o, latina uero Conyzę, modo hæc illi respondeat, per, u, scribenda sit. In græca illa uoce certa omnia sunt: in latina facile est ratiocinari, Cunilam, siue malis Cunilaginem appellare Conyzam hanc, aut illi similem fuisse. Est enim non Plinio tantum, uerum Columellæ, alijsq; scriptoribus frequens hæc uox. Pliniusque priuatim gręcorum Conyzã Cunilam manifeste appellauit libro decimo, capite. 10.

Crateias herbarius.

B

C cum ait. Non potest petris auelli polypus. Idem. Cunila admota, ab odore protinus resilit. Acceptum id ab Aristotele est libro quinto de historia animalium his uerbis idem docente. καὶ ὅτι πολύποδες οὕτω προσίσχονται ὥστε μὴ ἀποσπασθῆναι, ἀλλ' ὑπομένειν ἀποτεμνόμενοι, ἐὰν δέ τις κονύζαν προσενέγκῃ ὥς φασιν εὐθὺς ὀσφραινόμενοι ἀφιᾶσιν. Quod ab hoc scriptore relictum, alterius autoritate & testimonio addere placuit. Et ut meminissent legentes, non posse Conyzam teterrimi & grauissimi odoris herbam, cum Origanis misceri: neq; si diuersarum gentium uoces fortuito concursu eundem sonum reddant, ideo eandem in illis rerum esse significationem. Fiunt enim in græcis & latinis multa huiuscemodi: suum tamen in sua gente intellectum omnes habent. Dicimus id, quoniã si latinis Cunila est quæ græcis Conyza, non debuerat uicinitate nominis ad Origanum, quæ Conila græcis est, transferri, & cum illa misceri. Nec dicimus, ꝓ comperto habere, latinam Cunilam græcam Conyzam esse. Verũ illud testamur, ex quotam multis ea uox in usu est, in eam partem propensiores esse, & per, u, in principio scribendam: quemadmodum cum Origanũ ostendere uolemus, per, o, illam Cunilã, hanc Conilã dicentes. Pulicariam simpliciter in Aristotele quo diximus loco Conyzam uertit Theodorus Gaza: facto ex euentu illi hoc nomine, quia. s. pulices enecet: alioquin in nomine nulla est pulicum ratio. Nobis Conyzam hanc magis placuit uocare: ut quarto uolumine descriptam, & Psyllion appellatam herbam, certius ex græco nomine Pulicariam appellemus. ψύλλα enim græcis pulex est: & ψύλλιον herba a pulicibus uocatᷓ, ꝙ insectis his similis semina habet parua, nigra, & tota pulicum figura. Erit ob eam caussam duplex in hoc opere nobis Pulicaria, altera præcedente Conyzę nomine signata, altera simpliciter a pulicibus nominata. Quemadmodum tunc etiam iterum a nobis dicetur. Habet Conyza hæc Pulicaris, quo in græcis modo leguntur, numerosas appellationes, fereq; omnes incertas: ideoq; non tractandas a nobis, præterq; Dinosmon: quæ uox a grauitate odoris illi facta est: & Pissam, quæ pix græcis est, a glutinoso lentore dictam: ꝙd Plinius significauit dicens. Trita mellis odorẽ habet digitis tactu eius cohærentibus. Tria eius gña Dioscor. numerat, maiorem, minoremq;, & tertiam inter utranq; mediam: crassiore molliorеq;, caule: folijs maioribus minore, minoribus uero maiore. Theophrastus alijs nominibus duo genera tantum Conyzæ facit. 6. de plantarum historia uolumine, his uerbis. *Conyzæ duo genera, mas altera, fœmina altera. Differentias inter se habent, quemadmodum & alia: quæ sic diuiduntur. Fœmina tenuiore folio, & constrictiore est, in uniuersumque minor. Mas maior est, crassiore caule, ramosior, & folium maius, pinguiusq; habet, & præter hoc florem magis splen-*
D *dentem. Semen fert utraq;. In uniuersumq; sero germinat & floret. Nec nisi circa, aut post arcturum. Grauis masculæ odor, fœminæ acrior. Quam ob caussam contra uenenata utilis.* Et hæc a Theophrasto dicta sic se habent. Quæ commentationibus his nostris placuit addere, ut duorum scriptorum concors eademq; historia Conyzæ cognosceretur: & si non ijsdem uerbis, neq; eodem modo ab utroq; omnia dicta fuerint. In Dioscoride autem quod ad floris colorem pertinet, qui duplex in communi græcorũ lectione legitur, μήλινον ἢ ὑπόκιῤῥον luteus & subruffus, mutatum a nobis est: secundamq; illam uocẽ ὑπόπικρον, quod est, subamarum fecimus, luteum & subruffum, diuersos colores male coniungi & misceri sentientes: mox monentibus uetustissimis græcis & latinis codicibus, in quibus amarum adhuc manifeste legitur.

Cunila.
Conila.

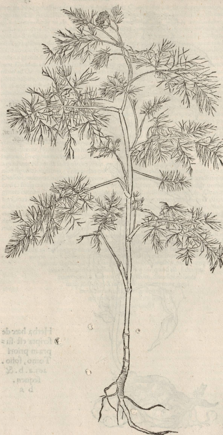
♣

Parietaria.

Sanct Peters krut.
Tag vnd nacht.

Herba hæc de
scripta est su=
pra in priori
Tomo, folio.
263.a.b.&
sequen.

A

¶De FOENICVLO
RHAPSODIA .IIII.

¶Nomenclaturæ.

Græcæ μάραθρον.
Latinę Maratrum, Fœniculum.
Germanice, Fenchel.

FOENICVLVM quasi uulgo notissimum a Diosco. non pingit.

¶De Fœniculi temperamento
ex Galeni LIB. VII.

Fœniculum tam ualenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalfacientium censeri promereatur: desiccat uero nō æque. Sed ipsum quispiam in hoc primi esse ordinis posuerit, Proinde lac procreat: quod si admodum desiccaret, non sane efficeret. Suffusis eadem ratione auxiliatur. Vrinas, mensesq; ciet. Porro est & aliud Fœniculum, quod prę magnitudine Hippomaratrum nuncupant: cuius radix ac semen amplius quam domestici desiccandi uim obtinet. Quocirca uentrem quoq; eo nomine sistere uidetur. Nec sane manifesta illis inesse uidetur astrictio. Huius non radix modo, sed & semen Cachryi simile est: potestq; & calculos frangere, & æruginosos sanare, mensesq; & urinas mouere: non tamen lac congerere sicut illud superius. Aliud est Hippomaratrum, cuius semen rotundum est & acre, simile semini Coriandri, facultate quidem Hippomaratro simile, sed debilius.

Ex PAVLO libro. 7.

μάραθρον θερμαίνει μὲν κατὰ τὴν τρίτην τάξιν. &c. id est, Maratrū calefacit in tertio ordine, desiccat uero quasi in primo. Quapropter lac gignit, & oculorum suffusionibus auxiliatur.

Vires Fœniculi ex DIOSCOR. lib. 3.

Fœniculum, si herba edatur, aut semen cum ptisana bibatur, mammas lacte replet. Comæ decoctū, in renum doloribus subditū proficit, quippe quod urinam excitet. Contra serpentium ictus in uino conuenienter bibitur. Menses ciet. In febribus nauseam & stomachi feruorem, ex aqua frigida potum sedat. Contritæ radices, & cum melle illitæ, morsibus canum medent. Succus caule & folijs exprimitur, & in sole siccatus in medicamenta adijcitur, quę ad excitandam oculorum aciem commode temperantur. Extrahitur etiam semine uiridi, ramulisq; & radicibus prima germinatione incisis. In Iberia succum reddit gummi similem. Caulem medium dum herba floret rustici demetunt, igniq; admouent, quo facilius ui caloris exudans gummi remittat. Quod efficacius succo est ad medicamenta oculorum. B

De Hippomaratro.

Hippomaratri radix menses imposita ciet, potaq; stranguriæ medetur.

Ventrem sistit, radice, aut semine poto. Contra serpen..um morsus auxiliatur. Calculos comminuit. Regium morbum expurgat. Lactis abundantiam facit. Decoctum foliorum haustum, fœminas a partu purgat.

De alio HIPPOMARATRO

Tradit aliud Hippomaratri genus, longo, exili & angusto folio, semine Coriandri, rotundo, acri, et odorato. Excalfaciēdi naturā habet, et uiribus Fœniculo respōdet. Ad oia infirmius.

Ex lib. Galeni de facultatibus
Alimentorum secundo.

Sua nonnunq; sponte Fœniculum prouenit, ceu & Anethum. Seritur & in hortis. In condimentis assiduus Anethi usus, Fœniculi uero & in obsonijs. Apud nos enim hoc reponunt non secus ac Pyrethrum, ac Terebinthum condientes, ut in totum annum usui sit: quemadmodum & cepas, & rapas, & alia huiusmodi quædam in solo aceto, alia in oxhalme asseruantes.

C

¶ De SER-
PILLO.
RHAPSO-
DIA. V.

¶ Nomenclaturæ.

GRAECE.
ἕρπιλλος.
πόλιον.

LATINE.

Serpillum.

GERMANICE.

Quendel.
Kyenlin.
Hünerköl.
Wilde Boley.
Unser frawẽ bettstro.
Hünerserb.

D

¶ De generibus SER-
PILLI ex
Dioscor. LI-
BRO. III.

DVORVM GENERVM EST. HORTENSIum odore Sampsuchum imitatur, atq; in coronas addi solet. Cui a serpendo nomen inditum est: quoniam si qua eius particula terram attingat, inibi radices demittet. Folia & ramulos Origani habet, sed candidiores. In macerijs multo procerius assurgit. Syluestre Zygis appellatum, non serpit, sed in altitudinem increscit, ramulos ędens tenues, surculosos, folijs refertos longioribus quam Rutæ, & durioribus, angustis. Flores iucunde olent, gustanti acres. Radicis nullus usus. Nascitur in petris satiuo efficacius, atq; magis excalfaciens, & ad medendi usum aptius.

Serpilli explicatio per M. Vergilium.

Serpillum nouerunt, quæ urbes & agros incolunt gentes omnes. Pauci tamen syluestre a satiuo discernere didicerunt: tam paratũ ubiq; satiuum est, humana opera a syluestri & horridiore illius aspectu, ad mitiorem & speciosiorem habitũ translatum. Quo uno habitu, & ramulorum in firmitate, a syluestri differt. Fit enim in satiuo Serpillo, quod in urbanis & elegantioris uitæ hominibus, ut per se rigentibus ramis stare nequeat, sed hortorum delitijs, & nimia humoris copia uireat quidem speciosius, infirmius tamen per terram serpat. Qua fortuna in urbibus omnia fere sunt, quæ comparata agro sanitatis, uirium, patientiæ, aliorumq; uitæ laborum, & munerum minus habere ubicunq; deprehenduntur. Neq; Herpillum a Græcis, & ex eo Serpil-

lum a latinis dictum est, quod per terrā simpliciter serpit, quæ satiui nostra ætate fortuna est, sed ꝙ, ut Theophrastus ait lib. 6. de plantarum historia, proprium quoddam est ramulorū Serpilli incrementū. Priuatim enim possunt in quantam uoluerit aliquis longitudinem trahi, adiecto il lis pedamento aliquo: aut si prope sepes plantetur: aut ex altiore loco aliquo deorsum dimittatur. Sic enim in longū protrahuntur: & ab hac plantæ in ramulis eius natura, ꝙ in longū Serpillum latini & græci olus hoc nominauerunt. Syluestris contra illius quod Zygida hic ait uocari, nulla est nominis eius inuenta nobis ratio. Nisi forte a trutina, quam græci Zygon uocant, rectitudineq; eius ad rectitudinem ramulorū in syluestri Serpillo translata ea uox sit. Aut quia ramulis his natiuo lentore ad uinciendum, & uitiliū usum aptis, in re rustica forte uteretur antiquitas, Zygis hoc Serpillum dictum fuerit: & quod eo iugarentur uites, quod ζυγοῦν græci aliquando dicunt, in eadem significatione, in qua ligare & uincire passim latini utuntur. Syluestris Serpilli huius, quod tacuit hic scriptor, duo genera numerauit Theophrastus. Alterum Tymbræam, quod Tymbræ parem acrimoniam habet. Alterum quod odoratius & mollius sit. Hic autem nullam forte in medicina eorum diuersitatem sentiens, unius generis syluestre Serpillum dixit, & ex præcipuo discrimine a satiuo discerni monuit. Multa alia Theophrastus etiā de Serpillo dixit, qualia sunt. Longissime & spaciosissime frondere Satiuū, si in puteum descendere dimittatur, podio eius impositū: nec aliud quodpiam genus eius est: plantariq; Serpillum autumno plærunq;, plantari etiam uere, amare domos & hortos, gauderéq; aquis & stercoratione, præsertimq; ex iumentorum fimo, & meliorescere sæpius translatum. A Zygis.

Vires eius & iuuamenta, ex Dioscoride.

Menses trahit. Vrinam potu ciet. Torminibus, ruptis, uulsis & iocineris inflammationibus auxiliatur. Et aduersus serpentes potu, illituue. Capitis dolores mulcet coctum adiecto rosaceo, & madefactum in aceto. Maxime uero Phreniticis & Lethargicis conuenit. Cruentos uomitus sedat, succus drachmis quatuor ex aceto potus.

Ex Platina.

Serpillum a serpendo dicitur, tam apud nos, quam apud græcos. In montibus enim eadē ratione qua Sisimbrium longe ac late floret. Satiuum minus serpit. Aduersus serpentes efficax est. Capitis dolores decoctum ex aceto, & illitum tempori tollit. B

Ex M A C R O.

Hoc ideo miscere cibis messoribus est mos,
Vt si forte sopor fessos depresserit illos.
Vermibus innocuis tuti requiescere possint.
Pestiferos morsus bibitum iuuat, appositumq;
Prouocat urinas, compescit tormina uentris.
Splen iuuat admixto, si sæpe bibatur, aceto.
Si mel prædictis iungatur, spina cruenta
lactantes, mire solet potus ille iuuare.
Haustum cum uino, iecoris sedare dolorem
Dicitur, hicq; solet producere menstrua potus.

Verg. in Alexi. Thestilis & rapido fessis messoribus æstu, Allia, Serpillumq; herbas contundit olentes.

Baptista Fiera.

Menstrua Serpillum, uesicæ pondera tabem
Pectore ab infirmo, subtrahit igne suo.

Ex Columella lib. 12.

Thymum, & transmarina Cunila, & Serpillum, magis aluearia curantibus, quam olitoribus studiose conseruntur. Sed nos ea condimentorum causa (nam sunt quibusdam esculentis aptissima) non alienum putamus etiam in hortis habere locum: neq; pinguem, neq; stercoratum, sed apricum desyderant, ut quæ macerrimo solo, per se maritimis plærumque regionibus nascuntur.

Scabiosa.
Scabioß.

A

¶De S C A B I O S A, R H A P S O D I A. .VI.

SCABIOSAM herbam Pandectarius apud Dioscoridē στοιβὴν interpretatur, id est, Steben: sed reclamante Hermolāo Barbaro, cuius hæc in Corollario uerba sunt. Si Steba idem est quod Phleos, id quod uidetur asserere Plinius, errant qui Steben pro ea herba capiunt quæ uulgo Scabiosa uocatur, folio Erucæ hirsuto, non tamen aculeis hærente, cærulei floris, ex qua & scopæ fiunt. Sit autem Scabiosa, quæ ab Aëtio Psora dicitur, cuius ustæ fumo arborum Erucæ moriantur, non habeo compertū. Hæc Barbarus. Plura qui nosse uolet, consulat uulgaria Herbaria.

Scabiosæ I V V A M E N T A ex P A N D E C T A R I O.

Fertur, q S. Vrbanus ad petitionem cuiusdam sororis suæ anhelantis super Scabiosæ uirtutes, quoniam ipsa continue utebatur, misit sibi infra scriptos uersus.

Vrbanus pro se nescit precium Scabiosæ.
Nam purgat pectus quod comprimit ægra senectus.
Lenit pulmonem, purgat laterum regionem.
Apostema frangit, si locum bibita tangit.
Tribus uncta foris antracem liberat horis.

¶ Herbæ huius meminimus supra priore Tomo, in Consolidarū descriptione, fol. 78. d. B

C

Eupatorium. Wild Salbey.

739

De EVPATORIO, RHAPSODIA .VII. A

Nomenclaturæ.

Græce, ἐυπατώριον. ἡπατώριον. ἡπατῖτις.

Latine, Eupatorium. Hepatorion. Hepatitis.

Germanice Barbarorũ, Wild Salbey. Neothericorum, Odermenig.

Historia EVPATORII secundum Dioscor.lib.4.

EVPATORIVM, siue ut alijs placet Hepatorium, aut Hepatitis, fruticosa herba est, unum efferens caulem, lignosum, nigricantem, rectum, tenuem, hirsutum, cubitalem, interdum ampliorem. Folijs per interualla Quinquefolij, aut Cannabis similibus, quinquepartito, aut amplius diuisis, nigricantibus, per ambitum serratis. Semen medio caule erumpit, pilosum, deorsum spectans, quod siccatũ uestibus inhæret. Contrita huius folia, & cum suillo adipe imposita, ulceribus quæ ægre cicatricem trahunt, medentur. Herba, aut semen in uino potum, dysenteria, iocineris uitijs, & serpentiũ ictibus liberat. Nec desunt qui aberrantes, Artemisiam hanc appellarint, cum tamen longe alia sit, uti exposuimus.

Iudicia & opiniones quorundam doctissimorum uirorum, de uero Eupatorio, & primo Hermolai Barbari. B

Eupatorium, & Eupatoria quoq; dicitur. Regiam & hæc autoritatem habet, folijs plumosis; modo caulis, flore candido, radice superuacua, Mauritani aliud Eupatorium demonstrant, officinis penitus diuersum figura, sed effectu par, scapo exiguo, fere cubitali, folio Centauri minoris, frutice odorato, sed flore magis, qui luteus ei est, radice superuacua. Passim nascitur.

Marcelli Vergilij Iudicium.

Fuerunt quondam, & adhuc sunt, magnę inter autores & medicos litis Eupatorium, & Argemone. Nec persuaderi adhuc possunt aliqui, nõ esse Argemonem Eupatorium: ex tam multo tempore, tamque antiquæ fidei in medicina autoribus, ea multorum animis opinio insedit. Licetq; hic iampridem in Anemone, & nunc in Eupatorio dixerit decipi plærosq;, falsoq; credere Argemonem Eupatorium esse: non desinunt tamen quotidie pro ea re uiolenter aliqui certare. Verba eius in Anemone sunt, qualia poterunt uolentes cum libuerit uidere: ea nunc etiam repetita ab eo sunt. Nosq; illorum memores, necessario locum in extremo hoc capite emendauimus: & pro Artemisia, Argemonem uertimus. Quod enim hic ait, quosdam Artemisiam hanc uocasse deceptos, alia enim est ut præmonstrauimus, in Artemisia non legitur, at in Anemone manifeste id inuenitur. Sunt Dioscor. in Anemone uerba hæc. ἔνιοι δὲ μὴ δυνάμενοι διορίζειν ἀπὸ τῆς ἀγρίας ἀνεμώνης τὴν λεγομένην ἀργεμώνην, καὶ τὴν ῥοιάδα μήκωνα. περὶ ἧς ἐν ταῖς μήκωσιν ἱστορήσομεν διὰ τὸ τῶν ἀνθῶν ὁμόχρουν φοινικοῦν ὑπάρχον πλανῶνται [illegible] ἀργεμώνης εὐπατώριον ὀνομάζοντες. &c. Quorum sensus est, qui in Anemone redditus a nobis fuit: cui & hic respondet locus. Neq; Artemisiam, sed Argemonem falso inquit Diosco. credere quosdam Eupatorium esse. Neglexerũt hoc alij interpretes, quod alioquin multifaciendum erat: ut quale uerũ Eupatoriũ esset aliquando cognosceretur. Vidimus nos in maioris ciuitatis nostræ Nosocomij hortis natam plantam quæ omnibus a Dioscor. traditis notis, ueram Eupatorium se ostenderet: præsertimq; semine in terram decliui, & postq; aruerat uestibus hęrente. Nihil in quotidiana multarũ plantarũ obseruatione certius antiquæ historiæ respondere aliqñ mihi uisum est: surculosum genus, singularis uirga, lignosa postq; aruit duricies, plumosa undiq; aspitas, color liuens magis q̃ niger, & folia per interualla, sed contrarijs pediculis pendentia. Quod non penitus huic scriptori respondere uidebatur: comparatio tantum erat, qua Cannabis, aut Quinquefolij folijs ea comparabatur. Cætera naturæ & Dioscor. eadem omnia erant. Regiæ dignitatis herba Eupatorium etiam est, ab Eupatore rege inuenta. Et quoniam iecori præcipue medeatur, quod græci ἧπαρ dicunt, ideo Hepatorium, & Hepatitis ab aliquibus dicta.

C Iudicium Nicolai LEONICENI lib. de
Erroribus Medicorum.

Auicenna scribit, Eupatorium habere folia Cannabis, florem Nenufaris. Mesue idem Eupatorium folijs Centaureę minoris, floribus subcitrinis, longitudinis paucæ constare. Serapio folijs Pentaphylli, aut Cannabis: florem autem non explicat. Fortunatum esse oporteat, qui diuinare uoluerit, quis nam ueriora retulerit: ac quod Medicus ille precabatur, qui medicinam sorti cōmiserat, dij sua cuiq; remedia, quibus illa extraherent, secundarent, itidem a nobis orandum, ut bona fortuna in uerum incidamus autorem.

Hominis cuiusdam docti iudicium, LEONICENO respondens.

Nicolaus Leonicenus inter Medicos Italiæ præstantissimus, libro de Erroribus Plinij & Auicennę, manifestissimum Medicorum Arabum, et omnium recentiorum in herba Eupatorio errorē monstrauit. Nam herbā quam hodie Medici nostri Agrimoniam corrupte, pro Argemone, siue Argemonia uocant, eam uerum esse Eupatorium, ex Dioscor. descriptione facile ꝓbari potest, cū contra nemo, nisi iudicio penitus carens, Eupatorion esse, ostendere possit, quod pharmacopolæ hodie sic uocant, D quodq; Auicēna, & Mesue descripsere. Nam pro Eupatorio, quidam utuntur herba Ambrosiana, uulgo dicta: alij uero quadam herba, quæ iuxta aquas frequens reperitur: quarum nulla flores habet lutheos, neq; semen, quod cum maturuerit, uestibus inhæreat prætereuntium. Deinde nec serratim intersecta folia, uelut Cañabis: quæ omnia in Agrimonia luce clarius uisunt. Quamq; autē Dioscorides Eupatorium quibusdam etiam uocari Hepatitim scribat, quasi ad hepar referendū sit, τὸ εὐπατόριον ἀπὸ τοῦ εὖ, ἡ ἧπαρ, id est, iecur, tamen ipsū ab inuentore Eupatore, quemad modum Valerianam, Centauream, atq; alias eiusmodi dictas potius putauerim. Quare quisquis est Medicorum, qui posthac Eupatorio uti uelit, Agrimonia Eupatorij loco utatur confidenter. Quæ autem sit Argemone, siue Artemon, ut Dioscorides uocat, non est meum definire. de prima enim specie apud Dioscoridem nihil adhuc certi possum statuere. De altera uero opinor idē quod Leonicenus, esse eam, quam Argentariam recentiores, & Apium hæmorrhoidarum uocant: a colore foliorum dicta fortasse Argemone, ἀργυμώνη, id est, Argentea.

Agrimonia uerum Eupatorium.

A

¶De SOLANO, RHAPSODIA .VIII.

B

¶ Nomenclaturæ.

Græce, στρύχνος.
Latine, Solatrum, Solanū, Strychnos. Maurellà, uel Maurella a Macro, Vua lupina. Solaria. Vuà uulpis. Vua canina.
Germanice, Nachtschatt.

¶ Autorum placita de herba SOLANO. Dioscorides de quatuor generibus SOLANI lib. 4.

HOrtensium, seu urbanum Strychnon, Romani Solanum uocãt; alij Cacabulum, Aegyptij Allelo, Galli Scubulum, Aphri Astrismunim. Frutex cibis idoneus, exilis, pusillus, multis concauus alis: folio nigro, maiore quam Ocimi, et latiore: fructu rotundo, uiridi, qui post maturitatem nigricat, aut fuluescit. Herba innocentis gustus. Natura ei refrigerandi:

C Est & aliud Solanum, quod peculiari nomine Halicacabon, id est, Vesicariam, aut Physalida uocant, folijs antedicto latioribus. Cuius caules postea quam adoleuerunt, humi prosternuntur, folliculis orbiculatis, fuluo intus acino, uesiculis simili, rotundo, læui. Quo coronarij utuntur, & corollas factitant.

Solanum somniferum e Græcis aliqui Dircion appellant, alij Strychnon, alij Manicon, alij Dorycnion, alij Calliada, Romani Appollinarem minorem, alij Vlticanam herbam, aut Opsaginem, Daci Cicoliden, Pœni Cacabum. Fruticat multis ramis, densis, lignosis, fractu contumacibus pinguium foliorum, Cotonææq; mali similiũ, plenis, flore grandi, rubro, fructu in folliculis crocato, radice longa, subrubro cortice uestita. Nascitur in saxis non procul a mari.

Strychnon, siue Solanũ Manicon, aliqui Persion, alij Thryon appellauere, alij Andron, alij Pentadryon, alij Enoron, quidam Orthogyon. Huic folium Erucæ simile, maius aliquanto, satis ad spinam, quam Pederota uocant, accedens. Caules a radice eximios emittit, decem, aut duodecim ulnarum altitudine adolescentes, caput in cacumine Oliua maius, & latius, & ut Platani pillula, hirsutius. Florem nigrum. Postq; eo exuitur, racemus exit rotundus, niger, denis, aut duodenis acinis constans, similibus Hederæ corymbis, ut uuæ mollibus. Radice firmatur candida, crassa, caua, cubitali. Gignitur in montibus uento perflatis, maritimis foueis, & uagis.

D

Explanationes horum quatuor generum Solani, per HERMOLAVM BARBARVM.

Strychnon, siue ut Galenus Trychnon, satiuum, quod & melan, hoc est, nigrum cognominant, a nostris Solanum dicitur, familiare cibis, in Aegypto maxime. Nihil mali corporibus esse predicat Xenocrates, cui hoc salutare non sit. Flos huic est candidus: acini, siue poma, potius herbacea, & quadamtenus aculeata, in quibus semen. Hoc Romæ uidimus in horto oratoris Galli.

Strychnon Halicacabon folijs Ocymi describitur a Plinio, commendatum quidem et hoc cibis ab aliquibus, licet hortense præferatur. Radicem Halicacabi bibunt, qui sunt uaticinandi callentes, qui furere ad confirmandam superstitionem aspici se uolunt. Aspidum naturæ in tantũ aduersa hæc herba est, ut radice propius admota, soporentur.

Strychnon Hypnoticon, id est, soporiferum, ab alijs Morion, ab alijs Moly appellatum, coronarijs in Aegypto expetitur, inuitante similitudine fiorum Hederæ. Velocius hoc ad mortem, q; Opium. Inuenio & Strychn[illegible], & Eubepaton, & Callion uocatam: nostri Vessicariam, a folliculis, uel quia uesicæ prosit & calculis. Theodorus omnes Strychnos Vessicarias appellat. Radix huius sangu[illegible]is modo rubra Theophrasto candida, cum inarescit. Semen coccineũ, folia mali Cotonei, Lactucæue caprinæ: sed hirsuta, magno cespite, in rupibus sepulchretisq; nascitur. Genus hoc Dioscorides libro primo Halicacabum uocauit. Eademq; ad uerbum fere scripsit, quæ nunc in soporifero leguntur. Sed Halicacabus tamen uera est, quæ proximo capite superius descripta est, ut Galenus [illegible]quit. Laudant hoc a loco ad fruendum, & Tamarisco.

Strychnon Manicon, insaniosa herba: quã & Doryon, siue potius Dorycnion uocabãt: qa cuspides in p̃lijs eo tingerent, passim nascente. Alij Perisson appellabant. foliũ Erucæ maiusculum, capite Gethyi maiore pilosioreque, ut Theophrastus scribit, qui hoc edant uideri sibi pulcherrimos affirmans. Hoc & coronarijs placebat. Erythron dicebãt, & Neurita qui nequiter occultabãt, ut inquit Plinius. Frutex est surculosus uerius q; herba, ut Plinius tradit: folliculis magnis, latisq;, ac turbinatis, grandi intus acino: qui maturescit Nouembri mense.

Eorundem dissertatio per M. Vergilium.

A

Vessicarias in Theophrasti plantis Gaza Strychnos duas appellauit: sopores alteram, furores facientem alteram: quæ huic scriptori in quatuor eius generibus postremæ sunt. Videturq́ ex Plinio uolumine. 21. cap. 31. cõmune id nomen omnibus fecisse: cum tamen Plinius secundũ eius genus tantum cognomento Halicacabum, Vessicariam uocet: caussamq́ afferat, ꝙ uesicæ & calculis prosit: in qua ui subscribentem sibi habet hunc scriptorem, qui οὐρητικόν ait Strychnon eum esse. Verumtamen dubitari facile potest, an alia nominis eius caussa quondam fuerit, qualis in eo mox a nobis dicetur. Vessicarias, ut præmonstratum est, Strychnos omnes ille dixit. Celsus contra, ultimo secundi libri capite, cum numeraret quæ reprimunt simul & refrigerant, post multa his uerbis Solanum Strychnum uocauit. Siser, apiũ, Solanum, quam Strychnum græci uocant: hanc intelligens, cui & a Dioscoride præcipua in refrigerando uis assignatur. Nosq́ latinæ rei antiquum autorem secuti, Solanum, non Vessicariam Strychnum hortensem, siue satiuam diximus, quæ nigris folijs & in extrema maturitate nigro semine ab hoc & ab alijs describitur, pingui cultoq́ solo proueniens: cuius nostra ætate nullus in cibis usus est: & si hic hortense, satiuum, edendo esse & in cibo innocens dicat. Quibus conijcere aliquis merito possit, fuisse quondam in sanitate aliquem eius usum. Solani huius. 9. de plantarum historia Theophrastus duo tantũ facit genera, ὑπνώδη καὶ μανικόν, id est, quod soporem, & quod furorem gignit. Suntq́ de utroq́ multa ab eo dicta, quæ suis locis ex eius historia a nobis repetentur. Cæteri omnes, autore ut nos credimus Dioscoride, quatuor Strychnos deinceps numerauerunt, Satiuum, hortensemq́ hunc, & cibarium: quem omnes nigrum a colore fructus uocauerunt. Mox Halicacabum cognomento, quem priuatim nos Vessicariam a Plinio uocari credimus, rubente fructu, uuæ acini figura. Tertium somnificum, quem fruticosum describunt. Postremo insaniam facientem: diuersis in medicina etiam uiribus, quæ ab hoc scriptore statim patebunt. Obseruauimusq́ nos, ad refrigerandum plærũq́ usum Solani fuisse, & ex tam multis eius generibus Hortense ad eum usum maxime probasse antiquos. Cæteris enim maleficij periculum magis ꝗ̃ remedium inest. Facilis cognitu herba, nunq́ deceptura incautos, si quas habent tot eius genera discretas folijs, fructu, coloreq́ notas diligentius obseruauerint. Vtitur hortensis huius Solani succo Paulus Aegineta in primo ad refrigerandos in infantibus capitis ardores, quos Græci Syriasim uocauerunt. B

Coronaria, quod hic, & Plinius testantur Vessicaria hæc quondam herba fuit. Damnarunt tamen ambo eius in cibis usum, nec ad coronas amasse ueteres aliud in ea uidentur, ꝗ̃ uessicas, folliculosq́ illos qui per ambitum capitis ex coronis pendentes, grato spectaculo ruberent, turbinati, grandesq́, & Isaici sistri, ex quo crepitacula pendebãt, imaginẽ reddentes. Nascitur Vessicaria hæc multa in uineis, in Italia herba uerius ꝗ̃ frutex: pfertq́ Vessicas illas Septẽbri mense colore primũ uiridi, mox paulatim rubescẽte, turbinatas ut Plinius ait: semen Ciceris magnitudine intra se claudentes, rubro colore, nec nisi extremo Autumno maturescens: in nullo nostra ætate honore, aut usu. Vessicariãq́ nos credimus a uessicis his potius, ꝗ̃ quia prosit uesicæ. Et si Plinius id testetẽ dictã fuisse, ἐκ τῶν φυσῶν. etenim ex uessicis folliculisq́ his factum illi nomẽ est. Nec aliter herbam intuentibus uidebitur: tam similes animalium uesicis folliculi illi sunt.

¶ Serapion & Auicenna non alia, sed alijs uerbis eadem cum Dioscoride agunt, corruptis interim aliquot uocabulis. Ex Neothericis nemo rectius Hieronymo herbario uidetur de ea disseruisse. Cuius hæc fere sunt uerba.

Solatrum trium generum habetur, quæ quidem notiora sunt. Primum mortiferum: cui uulgo nomẽ Dollwurtz. suspicor esse Manicon, Dioscoridis speciem quartam. Secundum dictum Solatrum rubeum, atq́ Germanis dicta, Judenkirßen/oder Schlutten. Tertium uulgarũ, in omnibus opacis, & semitis obuiam, in quo hodie retinetur nomen Germanicum, Nachtschat.

Vires & iuuamenta quatuor generum SOLANI ex Dioscor.

Folia Solani hortensis ulceribus quæ serpunt, & ignibus sacris, conuenienter cum polline polentæ illinuntur. Aegilopia, capitisq́ dolores, trita & imposita sanant. Aestuanti stomacho auxiliantur. Parotidas, cum sale, detrita illitu discutiunt. Valet succus eius aduersus ignem sacrum, atq́ ulcera quę serpunt, cum cerussa, rosaceo & argenti spuma, ad ægilopas cũ pane, infantium adustioni, quam Syriasin uocant, cum rosaceo perfusus

C proficit. In collyrijs, aquę uel oui uicem exhibet, contra acutas fluxiones, suffusionesque. Aurium dolori instillatus prodest. Mensium abundantiã sistit, in uellere subditus. Succus fuluo gallinarũ in domibus oberrantiũ fimo subactus, & linteo appositus, ægilopijs præsentaneo est remedio.

Vesicaria uim usumq; hortensij Solani habet. Verum cibis nequaquã expetitur. Regium morbum purgat, semine poto. Et urinam pellit. Ex utraque herba succus extrahitur, qui siccatus in umbra reconditur, ad eadem ualens.

Radicis Solani somniferi cortex, in uino drachmæ pondere potus, somnificam uim habet, Opio mitiorem. Semen uehementer urinã cit. Corymbi duodecim, hydropicis dantur. Si quid numero adijciatur, alienationem mentis faciuut. Remedio est aqua copiosa mulsa, potui data. Succus pastillis inseritur, & medicamentis quæ doloris leuamentũ præbent. Decoctus in uino, si in ore contineatur, dentium doloribus auxiliat. Radicis succus, cum melle illitus, oculorum hebetudines tollit.

Radix Solani Manici drachmæ unius pondere pota ex uino, facit species uanas, imaginesq; non iniucundas obuersari. Sed duplicatus hic modus, ad treis usq; dies, mentis alienationem affert. Triplicatus, interimit. Remedio est aqua mulsa copiosius pota, & uomitione reiecta.

EX PLATEARIO.

Solatrum. i. Morella, est frigida & sicca in secundo gradu. Est autem diureticum aliquantulum. Valet contra opilationem Hepatis, & Splenis, & maxime contra Ictericiam. Quando opilat superior porus Cistis fellis, detur succus in potu, uel ex succo eius, addito Zuccharo fiat
D syrupus. Vel quod melius est, dentur unc. ij. succi, cum quinq; scrupulis rheubarbari. Cõtra apostema in Hepate, & in intestinis, & in stomacho, cum aqua hordei detur succus eius. Quod Dioscorides multum approbat. Contra caliditatem Hepatis penna intincta in succo eius, sæpe superponatur. Idem facito contra calidam podagram. Herba ipsa trita superponatur: uel quod melius est, succo eius addatur acetum, uel agresta, uel oleum rosarum. Contra calida apostemata in principio, ad repercussionem materiei, herba ipsa trita superponatur.

EX IO. VIGONIO.

Solatrum est frigidum & siccum in secundo, & ideo uirtutem habet stipticandi, Auicenna tamen dicit, uirtutem habere resoluendi apostemata intrinseca calida. Et succus eius cum alijs rebus, ut infra dicetur, prurituі facturarum medetur. Vnamquamq; similiter complexionem calidam in ulceribus inductam remittendo, ulceratæ particulæ magnopere opitulatur. Calefactionibusq; genitalium etiam subuenit.

EX Hippocrate, de ratione uictus.

Solanum insomnia prohibet.

EX HIERONYMO Herbario.

Solani aqua sedat inflammata apostemata mammillarum.
Sudores elicit, mixta aquæ absynthij.
Calidas anginas reprimit, ne strangulent uelocius.
Plura apud Macrum de hac herba.

Pentaphyllon maius.

Groß Fünff-fingerkraut.

¶ Herbæ huius descriptionẽ uide priore Tomo, fol. 231.b. & seq.

Pentaphyllon minus.

Klein Fünfffingerkraut.

¶ Vtriusq; Pentaphylli maioris & minoris descriptiones, uide Priore Tomo fol. 231. b. & seq.

Genßblům.

De HYRVNDINARIA, Teutonice Schwalbenwurtz.

RHAPSODIA. IX.

MVLTO MINVS adsequor, quæ HYRVNDINARIA, latine, & uulgo Schwalbenwurtz uocat̃, apud idoneos scriptores quænam sit: quę & ipsa pręmorsa, decurtaq́ inferius radicis trunco est, multis alijs tenuibus, albis, & graueolentibus radiculis adhærentibus admodum iniqua proportione, respondens herbæ quam germinat, quæ tenuis prorsus uix cubitum excedit, radice interim duarum librarum pondo æquante; qualem nuper unam & alteram ipsimet effodimus, in inculto quodam loco, nam ea potissimum amat, non procul ab urbe nostra. Ad rupturas eius usum esse empiricis audio; nec plura.

FRAGARIA.

Erdtbörkraut.

¶ Fragariam Pentaphylli speciem, uide in priore item Tomo, in descriptione Quinquefolij, folio. 231. & sequen. Rursus infra huius Tomi Appendice, quod planius Index eiusdem indicabit.

A

De FRAGARIA, RHAPSODIA .X.

Nomenclaturæ
Græcanicæ, τρίφυλλον secundum Leonicenum.
Latinæ, Fragaria. Trifolium.
Germanice, Erdbeerkraut.

HERBA passim obuia, & in delicijs gulæ habita ueteribus, ut inquit Plinius. lib. 21. cap. 15. an Pentaphylli species sit quędam censenda, an potius Trifolium, satis superq; in dissertatione Pentaphylli demonstraui mus supra Tomo primo.

Ex IOANNE VIGONIO.

Fragaria est frigidę complexionis: & succus eius cum uino granatorũ, & modico aquæ rosaceæ, apostematibus calidis, in principio & augmento opitulatur.

Ex HIERONIMO Herbario.

Fragariæ herbæ & succus & aqua destillata, medentur peripneumoniæ, tussi, lepræ, & morbo regio, si in ieiunio pota fuerit.

Eadem iniecta oculis ex rubore calentibus, mitigat calores.

Iuuamentum FRAGORVM.

Eadẽ Iuuamenta sunt & Fragorũ, quorũ aqua immodicos calores coercet, Alcolam oris, ulcera, anginas, fœtorem oris, & hepata incensa refrigerat.

Prouocat quoq; menstrua, & uulnera sordida purificat.
Oculorum collyrium est efficax, præsertim si nimio ex calore male habeant.

B

Herba Roperti.

Storckenschnabel.

d

C ¶ De herba ROBERTI, uel Rostro Ciconiæ.

RHAPSODIA .XI.

¶ Nomenclaturæ.

Græcę, γεράνιον.

Latinæ, Geranion, Rostrum Ciconię, Herba Roberti, Robertiana, Gratia dei.

Germanicæ, Storckenschnabel. Gottes gnade.

HANC SIC INSCRIBI EX HERM. BARBARI Corollarijs nuper obseruauimus, cuius in Geranio secundo, hæc sunt uerba. Geranion secundum medicis inutile, aliter a græcis, aliter a latinis describitur. Dioscorides & omnino Græci, folijs paulo candidioribus quam Maluæ, ramosum ex interuallis. Hanc ego aut eandem, aut omnino similem esse uideo cum ea, quam Galliæ transalpinæ uulneribus & fistulis in potum cõmendant, & herbam Robertianam cognominant, coliculis rubentibus, flore paruo, subpurpureoq́ᵹ, ac cæteris notis omnibus quæ hoc loco a Diosc. Geranio reddunt, etiamsi ab eo medicinæ aliena existimet. Quid em̃ prohibet, ignoratas eius uires olim fuisse: Hactenus Barbarus.

Nostrum uulgus Herbariorum uocat Gratiam Dei, & Rostrum Ciconię: partim ab similitudine & figura transumpto nomine, partim ab insigni eius effectu. Est autem quatuor generum, ut ab illis quidē accipio, & ipse quoqᵹ oculis uidi. Primum quod ab Dioscoride alterum Geranion inscribit, caulibus minutis, & pilosis, sesquipedalibus, folijs Maluæ, floribus in gruum rostra desinentibus. Alterum genus quod in umbrosis, & nullibi non subpurpureo flore, odore graueolentum, caliculo & D flore petroselini, sed hirtis, rostroque Ciconiæ similibus prouenit. Tertium quod in tectis, ruinosis, parietinisq́ᵹ, & circa mortuorum sepulchra sua sponte seritur, in uniuersum rubentibus caliculis, & excepto rubore a priori nihil diuersum. Quartum, minusculum, & humi repens, sed rostro prioribus per omnia simile. Apellabimus itaque Robertianã, & rostrum Ciconiæ, uel ex Dioscoride Geranion, donec certiora alius quispiam attulerit. Certe qui Appendicis autor est, posterioris editionis Pandectarum, tametsi in operis sui pręfatione, etiam attentum reddat lectorem, scilicet sese perscripturum de herbis, quæ Pandectarius aut non attigerit, aut apud Medicos pro ignotis celebrentur, tamē in Robertiana pulchre hallucinatus uidetur. Verba eius adscripsi.

Quatuor genera Robertianæ.

De herba Roberti. Quia apud famosos autores, in eorum receptis, hæc herba sæpe scripta reperit, & pauci aromatarij eam cognoscunt, multum laboraui, ut eam cognoscerem. Sed tandem repperi eam in Nicolao Flore[illegible]no in sermone septimo. cap. 65. ubi nominat herbam Roberti, quæ est muscata maior. Et Matthæus de Pedemõncio pariter dixit mihi, quod herba Roberti est Basilicõ maiu[illegible] id est, illud quod habet folia ualde lata: et quod Basilicon, & herba muscata, sunt unum & idem. Et opinio sua mihi placet: exquo cum Nicolao se concordat. Licet quidam Aromatarius Papiensis amicus meus aliter sentiat: qui uult, quod sit quędam herba habens folia sicut pes columbinus, & albiora ab una parte, id est, a parte demissa, quæ est uersus terram: a parte uero superiore sunt uiridia, sicut folia pedis columbini, et est in altitudine ad similitudinem illius.

Ex HERM. BARBARO.

Nostri ut inquit Plinius, Geranion ostendunt Cicutæ folijs minutioribus, & caule breuius, rotundo, saporis & odoris iocũdi. Verũ hæc proprie Geranion nõ est, sed Myrrhis: de qua post agemus: confusione orta, quod Geranion a quibusdam Myrrhis etiam dicatur, unde nat[illegible]m & illud sit, ut Geranion in latino Cicutaria nomen h[illegible]eat: cum alioqui Cicutaria proprie Myrrhis esse uideatur.

A

EX M. VERG. COMM.

Geranion, hæc est, in qua Gruini capitis imaginem in summo eius plantæ capitulo contemplati Græci, nulla similitudine aptius rem indicare potuerunt. Vidimus nos alteram Geranion paucis statim a radice prodeuntibus Maluæ folijs, ut hic describit. Tum nudo surgente caule, dimidij cubiti altitudine: crassoq; in caulis illius cacumine, folioso inuolucro tumentē, ex quo per longitudinem ex altero latere dimidiati digiti longitudine acutus procedebat apex. Erantq; in folliculo illo cum uiridi colores alij plures, præsertimq; cinereus: tam præsenti totius colli, capitisq;, & rostri Gruini imagine, ut aptiore pictura ostendi a peritissimo pictore animalis eius tota ea pars non potuisset. Alteram, quæ Cicutæ folijs est, ipsi non uidimus. Obseruauimus tamen in antiquis scriptoribus, Plinioque præsertim, utriusq; huius herbæ misceri historiā. Nec satis cognosci in eo posse, Gruino ne collo & capite utraq; sit, an altera tantum. Id certe ex Dioscoride collegisse facile est, Cicutæ folijs alteram earum esse: ideoq; Cicutariam dici, & Myrrhida: quoniā & Myrrhis Cicutæ folio sit: quemadmodū hic quarto uolumine docebit. Cur aūt priorem Romani Echinastrum dixerint, non satis pro comperto nobis est. Quemadmodum in altera per se patent Cicutaria & Gruina ex foliorum & Gruini capituli forma factę appellationes. Longissime de utraq; Plinius uolumine. 26. capite. 12. agit. Poteruntq; in eo uolentes uidere, quā nos paulo ante diximus, utriusq; Geranij historia uarietatem.

Scheyßkraut.

P. AEGINETA.

Geranion unum quidem folia Anemonę similia habet, & radicem esui idoneam. Hęc drachmæ pondere in uino pota, muliebrium locorum inflationes soluit. Alterum nullum habet in medicina usum.

B

Herba hæc lineis tantum ἐν τῷ γραφῷ adūbrata, oblata nobis est, nec aliud q̊q; nomē succurrebat, typographo mihi offerenti: cū alioqui multæ sint eius generis in Germanico herbarum nomenclaturæ quæ aluum cient. Vt numerum ergo adimpleret, et locū sarciret, adponere placuit, donec de alijs eius nominibus certiores fieremus.

Scolopendrium.

Hirtzzung.

De SCOLOPENDRIO, RHAPSODIA .XII. A

Nomenclaturæ.

Græce, ἀσπλήνιον.
Latine, Scolopendrion.
Germanice, Hirßzung.

IN EXEGESI nostra, quam Operi a tergo adiecimus, tres descriptiones Dioscoridis respondere Scolopendrio diximus: atq; ita eorũ habebant ueteres quidã Commentarij quos habemus, scilicet Phyllitim, Asplenion, & Hemionitidem. Verũ utra propius respondeat nostrę Scolopendrio, apud Dioscoridem uidere licebit: locus est lib. 3. Nobis inclinat animus. Asplenion uocari apud Dioscoridẽ uel Hemionitidẽ. Non temere enim suspicari possumus, uel unam etiam & eandem herbã esse, id quod & Marcel. quoq; Vergilius affirmat. Quamq; de Phyllitide aliquid præsagit animus. habet enim & hæc folia uiridia, sena, aut septena, quæ parte anteriore leuia cernuntur, a tergo autem pensiles quasi uermiculos ostendunt. In umbrosis quoq; & opacis hortorũ ambulationibus emicat, gustu acerbo, & neq; caulem, neq; semen profert. quæ omnia licet & de Asplenio, & Hemionitide uere dicantur, tamen quod in Phyllitide de pensilibus quasi a dorso hęrentibus uermiculis affertur, cum nostra plane Scolopendrio conuenit. Similiter scrupum nobis inijcit, quod apud Galenum quoq; & Paulum, diuersa illarum capita, tum iuuamenta legimus. Quare contenti, loca tantum & nomina indicasse, ad Dioscor. Pliniũ, & reliquos scriptores remittimus, & suũ cuiq; iudicium deferimus. B

Garyophyllata.

Benedictenwurtz.

¶ Garyophyllata, Benedicten kraut. A

GARYOPHYLLATA, ut inquit Ianuensis, est planta similis Agrimonię, cuius radix odorem habet Garyophyllorum, Dicta a quibusdam Sanamunda, & Pes leporis. Quamquam alia est Pes leporis. Et rursum, Pes leporis apud quosdam uocatur Garyophyllata, et Sanamūda. In qua sententia uideo esse & Hermolaum Barbarum, qui de utraq; in Corollario Lagopi, id est, leporini Pedis, sic inquit. Lagopus, quasi Pes leporis. Sane & similis ei est aspectu. Proinde haud probarim eorum sententiam, qui Garyophyllatam dictam uulgo rentur in opacis montanis gigni solitam, non in segetibua, ut Lagopus.

Calida est, et sicca herba, ut existimat Albertus, in secundo ordine: proinde uires habet consumendi, dissoluendi, & confortandi.

Ad uulnera, et fistulas pectoris persanādas mirū in modū pręsidio est.

Eberwurtz. B

¶ Radix passim prostans rhizotomis, sed mihi planę ignota. Attigit nonnihil de ea Hyeronimus Tragus, quemadmodū infra in Annotationibus eius leges. Herba est magnis ut Lappago folijs.

C

De LILIORVM diversis generibus RHAPSODIA, XIII.

Nomenclaturæ.

Græce, κρίνον.
Latine, Lilium.
Teutonice, Gilgen.

Ex HERMOLAI BARBARI COROLLARIO.

LILIVM GRAECI CRINON, SED FRVticem eius Crinoniam, quasi Liliarium, ut uiolarium, & rosarium appellant. nam Lilileta, roseta, uioletaq; aliud sunt, ut constat. Lilium e Iunonis lacte natum, Græci perhibent, respersa terra, dum Hercule dormienti uberibus admoto, mox post suctum digresso, late finxit. Ob id Lilium a nostris Iunonia rosa dictum uideri potest. Philinus a quibusdam Ion uocari quod sit Lilium existimat. Ambrosiam Corinthi Nicander, & Aphrodites Charma, hoc est, quasi Veneris uolupiam cognominari a quibusdam cecinit. In Co insula, ex Alexandri statua enatam in capite Ambrosiam, Carystius, quę nihil aliud sit quam Lilium, memoriæ proditum reliquit. Nascitur e lachryma sua Lilium, inarescente cum defluxit, uelut Olusatrum. Lilij quadruplex genus in Theophrasto. Primi, flos Vere cum Viola sæpe alba, pauloue postea erumpit. Hoc ab eo proprie Crinon, hoc est, Lilium uocatur. Alterum genus Lirium appellat, uere quidem omnino florens, uerum serius cum Narcisso. Forteq; hoc sit quod a Plinio Lilium trans maria nuncupatum est. Tertium ęstate floret, & Cerinthum priuatim uocari puto: quamquam & alias res Cerinthus significat: ut inferius liquebit. Quartum genus, quod item Lirium Gręci nominant, Autumno floret: emicatq; primis hymbribus. Est & rubens Liliū, differens (ut arbitror) a purpureo, uisum a nobis Patauij in Felicis horto. Probatissimum in Antiochia, & Laodicea Syriæ, mox Phaselide: quartum locum obtinente quod in Italia nascitur. Hoc genus proprie Crinon a Græcis uocari, & florem eius Cynorhodon, autor est Plinius. Hoc & Hippocrates accæperit,
D cum rubentia Cynorhoda fœminarum purgationibus cōmendat in uino. Lilia purpurea & arte fiunt, maceratis in fæce uini scapis antequam serantur mense Martio, & in scrobe circumfusis eadem fęce: in quem usum scapos arescentes colligunt Iulio mense, Lilia in fumo suspendentes. Caule gemino Purpurea uisuntur aliquando, carnosiore tantum radice, maiorisq; bulbi, calix herbaceus. Post arcturum & æquinoctium autumni florent Purpurea: quorum genus unum uocant Narcissum: cui uidelicet in radice sunt folia. Calices, ut diximus herbacei, cætera eadem quæ candidis. Albo nihil est fœcundius, una radice quinquagenos sæpe nutriente bulbos. Lilium Rosæ nobilitate proximum. Ideoq; Iunonis rosa dicitur. Nulli florum proceritas maior, interim cubitorum trium: languido semper collo, & oneri suo impar: candor eximius, folijs eius foris striatis, & ab angustijs in latitudinem paulatim se laxantibus, calathi effigie, resupinis per ambitum labris, tenuiq; filo & semine stantibus in medio croceis. Ita odor, colorque duplexq;: alius calicis, alius staminis. Differentia angusta. Raro duplex caulis in Lilio. Singulis caulibus Lilia modo singula, modo plura sustinentur: quod & rarius est. Pandit se, uel detractum parenti, etiamsi tristius & exilius. Lilio simile in Aegypti palustribus gignitur, sed folijs copiosis, colore admodū uirētibus dispositis, & quasi uno uersu cōditis, ad mulierū profluuia, & fracturas medicis quęsitū Cęrinthus, de qua scribere distulimus, & Rhithacē, siue ut Aristoteles, Crithacē significat: quæ & Sādaracha apellat, & a Dioscoride Cerāthemos, libro qnto, ex arborū succo, gumi mō genita & u[illegible]no rore. Vnde Vernigini quoq; uulgo nomen. De hac & in Propole nō nihil diximus, africi flatu minor austri, nigrior, aquilonibus melior, & rubens. Plurimū in Græcis nucibus, apū cibo aptissima dū operantur: q sæpe inuenitur in fauorum inanitatibus sepositus, amari saporis, & humore plenus. Menecrates, sed nemo præter eum, ut inqt Plinius, autor est, Erithacem, aut Cerinthum florem esse futuræ mellationis indicium. Est & Cerinthe quę uocatur herba propter apes serenda, folio candido, incuruo, cubitalis, capite concauo, mellis succum habente: cuius gramen Virgilius esse dixit ignobile. Quæ nominum uicinitas, fortasse Menecratem fefellit. Nam & Aristoteles Cerinthi florem ad hunc usum citat in libro de animalibus: quanq; in eo non Cerinthus, sed mendose scribitur, calynthr[illegible].

Alia differentia LILIORVM ex THEOPHRASTO lib.6.cap.6.

A

Lilia omnia differentia inter se distant. Vnicaulia in uniuersum fere assurgunt, bicaulia raro. Quod cœli, terræq; rationi fortasse attribuendum est. Singulis caulibus, alias unum Lilium, alias plura exeunt: pars enim postrema effundit, sed hæc rariora. Radice copiosa, carnosa, orbiculata adhæret. Fructus detractus germinat, & Lilium reddit. Verum minus facit, & lachrima cęcum quoddam confluuium, quod etiam serunt, ut dictum est.

Plura ad hanc rē in priori Tomo cap. de Narcisso marcio, quę poterunt uolentes consulere.

PLINIVS de differentijs & generibus, & nobilitate Liliorum, lib.21, cap.5.

Lilium rosæ nobilitate proximum est, & quidem cognatione unguenti, oleiq;, quod lirinon appellatur. Et impositum etiam maxime rosas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec ullis florum excelsitas maior. Interdum cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, folijs foris striatis, & ab angustijs in latitudinem paulatim sese laxantibus effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuiq; filo & semine stantibus in medio crocis. Ita odor colorq; duplex, ut alius calycis, alius staminis, differētia angusta. In unguenti uero oleiq; usu, folia non spernuntur. Est flos non dissimilis illi in herba quam Conuoluolum uocāt, nascens per frutera, nullo odore, nec crocis intus candorem tantum referens, ac ueluti rudimentum naturæ lilia facere condiscentis. Alba lilia ijsdem omnibus modis seruntur, quibus rosa. Et hoc amplius lachryma sua, ut hipposelinum, nihilq; est fœcundius, una radice quinquagenos sæpe emittente bulbos. Est & rubens lilium, quod Græci crinon uocant. Alij florem eius cynorhodon. Laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide. Quartum locum obtinet in Italia nascens. Sunt & purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, maiorisq; bulbi, sed unius: Narcissum uocant. Huius alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia a lilijs est & hęc, narcissis folia in radice sunt, probatissimis in Liciæ montibus. Tertio generi cætera eadem. Calyx herbaceus. Omnes serotini. Post arcturum enim florent, aut per æquinoctium autumnum. Inuenta est in his & ratio inserendi, monstrificis hominū ingenijs. Colligunt namq; mense Iulio scapi arescentes, liliaq; suspendunt in fumo. Deīn nudantibus se nodulis, in fæce nigri uini, uel gręci, mense Martio macerant, ut colorem accipiant, atq; ita in scrobiculis seruntur, heminis fæcis circumfusis. Sic fiunt purpurea lilia: mirumq;, ita tingi aliquid, ut nascatur infectum.

Rubens liliū.

B

Purpurea lilia.

Narcissus qd.

Vide ad hoc Varronē de re rustica. ca. 35. Et Palladiū Februario mēse. 21.

LILII Temperamentum ex GALENO libro septimo Simplic.

Lilij flos temperaturam mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena substantia, ex qua utiq; habet, ut gustu sit amara, partim ex aquea, eaq; temperata. Itaq; etiam quod ex eo conficitur oleum, citra morsum digerendi simulq; emolliendi facultatem obtinet. Vnde fit, ut uteri duriciebus sit aptissimum. Porro radix, foliaq; per se trita, desiccant, & abstergunt, & digerunt moderate. Proinde quoq; ambustis competunt. Siquidem hæc quoq; moderate desiccantem extergentemq; facultatem postulant. Radicem ergo tostam, & deinde cum rosaceo contritam, ambustis, quoad obducatur cicatrix imponunt: quippe cum alioqui & aliorum ulcerum omnium bonum sit inducendæ cicatrici remedium. Quin etiam, uteros mollit, mensesq; prouocat. Folia uero præcoquentes, & ipsa ad obductam usq; cicatricem imponunt, non in ambustionibus dumtaxat, sed alijs quoq; uulneribus. Sed & sunt qui aceto ea condientes, ad uulnera suo tempore utantur. Plus tamen inest abstergentis facultatis in radice quam in folijs, quamquam tamen nec in ea ipsa multum insunt, sicut prædiximus. Nam primi ordinis abstergentium est medicaminum. Itaq; cum aut uitiligines, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere uolumus, commiscemus illi aliquid aliorum medicaminum ualidius extergentium, cuiusmodi est mel. Cæterum si id moderate illi ac conuenienter admisceatur, & ad neruorum diuisiones competit, & ad alia uniuersa quæ ualenter exiccari postulant absq; morsu. Imposuimus uero etiam quandoq; & foliorum succum cum aceto, & melle coctum. Quumq; partibus succi plus utroq; erat, eratq; insigne medicamen ad omnia ea quæ exiccari postulant absq; morsu ceu uulnera omnium ingentia, & maxime quæ in capitibus musculorū eueniunt:

C tum ea quæ nimis mollia sunt & diuturna, atque ægre ad cicatricem perducuntur. Sed hæc iam ad medicamentorum componendorum institutum attinent, a quo quantum licet abstinere in præsentiarum adnitor. Cæterum rerum ipsarum natura sæpenumero ut attingam adigit, celeriter uero relinquenda sunt, atq; ad propositum reuertendum.

VIRES & IVVAMENTA
ex Dioscor. lib. 3.

Lilia coronamentis se dedunt, Liria a quibusdã uocata. E quibus unguentum temperatur, quod aliqui Lirinum, alij Susinum appellant. Neruos, & priuatim uuluæ duricies emolliens.

Folia herbæ illita, contra serpentium ictus auxiliantur.

Feruefacta, ambustis proficiunt.

Aceto condita, uulneribus opitulantur.

Succus adiecto melle, aut aceto, in æreo uase coquitur, conuenienti medicamento uetustati ulcerum, & ad recentia uulnera.

Inassata radix, & ex rosaceo trita igni, ambusta sanat.

Vuluam emollit.

Menses ciet.

Vlcera cicatrice obducit.

Cum melle detrita, neruis præcisis, luxatisq; medetur.

Vitiligines, furfures, & lepras emendat.

Vlceraq; in capite manantia expurgat.

D Abstergit faciem, & erugat.

Teritur in aceto, cum Hyoscyami folijs, & farina tritici, mulcendis testium inflammationibus.

Semen potum, morsibus serpentium aduersatur.

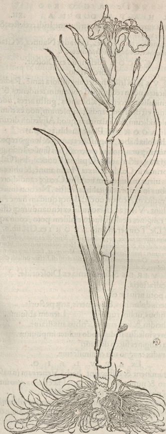
Ignibus sacris semen, & folia cum uino illinuntur.

Tradunt & rubra esse Lilia. In Syria autem & Pisidia Pamphiliæ, efficacissima unguentis nascuntur.

Ex APVLEIO.

Ad percussum serpentis, herbæ Lilij bulbum conterito, & in potu dabis ipsum etiam bulbum tritum, morsui apponas, sanabitur.

Ad luxum. Herbæ Lilij folia, tusa & imposita efficaciter sanant: & si tumor fuerit, sedat.

Acorus.

Gel wasser Gilge.

C

De ACORO RHAPSODIA .XII.

Acoro flores aureos, croceosq; attribuunt, Iridi cœlestes: & uocatur
Græce Χορὸς ἀφροδισίας.
Latine, herba Venerea, uel radix Nautica, & Gladiolus.
Germanice, Goldtgilgen/Trachenwurtz l.

ACORI descriptio ex Dioscor. libro Primo.

ACORVS folia Iridis habet, angustiora tamẽ. Radices non dissimiles, complicatas, nõ in rectum, sed obliquum tendentes, & summo cespite sparsas, geniculis interceptas, albicantes, gustu acres, odore non ingratas. Optimum est densum, candidum, plenum, non exesum, odoratũ: cuiusmodi Colchidicum, & Galaticum, quod Asplenion dicunt.

ACORVS Plinianus lib. 25. cap. 13.

Acorus Iridis folia habet, angustiora tamen & longiore pediculo, radices nigras, minusq; uenenosas, cætero & has similes Iridis, gustu acres, odore non ingratas, ructu faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ. Sed primæ in Colchide iuxta Phasin amnẽ, & ubicunq; in aquosis. Recentibus uirus maius quam uetustis. Cretice candidiores Ponticis. Siccantur utribus in umbra digitalibus frustis. Necnon inueniuntur qui Oxymyrsinæ radicem Acoron uocãt: ideoq; quidam hanc Acoron agrion uocare malunt. Vis ei ad calfaciendũ extenuandumq; efficax, contra suffusiones & caligines oculorũ succo eiusdem poto, contraq; serpentes.

D

De Temperamento ACORI ex Gal. lib. 6.

Acorum. Huius utimur radice, quę gustu acri est, & modice amaro, odoreq; non iniucundo. Itaq; facultatis calidę est, & consistentiæ tenuis. Huic consentaneum est, ut urinam moueat, & lienes induratos iuuet: tum Ceratoidis crassiciem detergeat, simul atq; extenuet, sed ad hoc melior est ipsius succus. Omnino uero siccificum esse clarũ est. Et sane ordinis esto tertij in utroq;, in calfaciendo scilicet, & desiccando.

VIRES & Iuuamenta ex Dioscoride.

Radici uis calfactoria.
Decoctum potu urinam cit.
Prodest lateris doloribus, & iocineris, atq; pectoris.
Item torminibus, uulsis, ruptis. Lienem absumit.
Vrinæ stillicidio, & serpentum ictibus auxiliatur.
Ad muliebres insessus Iridis modo utiliter imponitur.
Oculorum caligines succo discutit.
Antidotis radix magno usu commiscetur.

Ex APVLEIO.

Fortasse aliã existimauit Acorum quã hodie habet in omnibus palustribus & pratis. Nam illa non raro inuenta est.

Ne apes examinent & diffugiant, herbã Veneream in uase apum suspensam habeto, & nunquam seducentur. Hæc herba raro inuenitur: nec eam scire quis poterit, nisi cum flosculum emiserit.

Ad dysenteriam & stranguriam, herbæ Venereę radicem ex aqua decoctam ad tertias dabis bibere per tric..um, mirifice urinam deducet.

A

¶De APIIS, & PETROSELINO, RHAPSODIA .XIIII.

APII genera apud Dioscor. sunt Eleoselinon, Oreoselinon, Petroselinon, Olusatrum, & Smyrnium: quæ omnia quid reipsa sint, apud Dioscor. uidere te malim: proinde & locum indico, qui est apud eundem lib.3. cap.76. Ruellianæ editionis. Nam quædam in hijs etiam parum cõperta nobis sunt, & dissimulare maluimus quod nescimus, quã impudenter nostram ignorantiam prostituere. Quamquam si Pandectario credimus, tot erunt illius species quot uulgati Apij, & floris et cauliũ similitudines. Nam illi etiam Cerifoliũ, & Nasturcium, ex Apiorũ genere sunt. Plin. lib.20. cap.11. lib.19. 17.7.&.8. Theophrast. lib.8.

¶De errore Medicorum in Apijs, & Petroselino, uide infra Annotationem Nicolai Leoniceni, & huic respondentem Pandulphi Collinutij alteram non minus eruditam. Item Ioannis Mainardi unam & alteram super eadem re.

De SELINI Temperamento ex Gal. lib.8.

Selinon. i. Apium usq; adeo calidum est, ut & urinam & menses cieat. Flatus quoq; discutit, & magis quoq; semen quam herba ipsa. Sed & Oreoselini, & Hipposelini similis uis est: uerum Hipposelinon imbecillius est, Oreoselinon ualentius.

Ex eodem, lib. Alimentorum.2.

B

Apium, Equapium, Sium, Smyrnium, quod Romani Olusatrum uocant, omnia hæc urinæ ciendæ potestatem habent. Apium inter cætera familiarissimum est, & ori, stomachoq; gratissimum, Equapium, et Sium insuauiora. Nam Smyrnium insuauitate caret. Ideoq; Romę plurimum uenditur, acrius, longeq; calidius quam Apium. Quin & aliquam odoris uim habet. Quapropter & Apio, Sioq; efficacius urinã mouet. Ad hæc mulieribus menses prouocat. Veris tempore caulẽ producit, qui crudus edendo est, haud aliter quam folia, quæ sola per hyemẽ, circa caulem ret net, sicut & Apium. Tandem uero caule accedente, tota planta iucundior redditur, siue cruda, siue cocta edatur, siue ex oleo & garo, siue uinum, siue acetum libeat adijcere. Nonnulli cum aceto & garo tantum edunt, ueluti Apium: alij paululum affundunt olei. Sium & Equapium nõ nisi cocta sumuntur. Vtrumq; enim insuaue, si crudum edatur, apparet. Sunt uero etiam qui Apium, Smyrniumq; Lactucæ iungentes folijs, ita esitent. Etenim cum Lactuca insipida, & fatua quædam res sit, præterea frigidi succi, gratius, commodiusq; cum acrium aliquo sumitur. Hac ergo de caussa, quidam etiam Erucæ, Porriq; folia ipsi admiscent. Sunt qui & Ocymi. Quod porro nos Smyrniũ, Romę nunc passim ab omnibus, nõ hoc nomine, sed Olusatrũ appellaẽ. Et fortasse quispiam omnino ne numerandũ quidem inter alimenta ipsum censeat uti, nec Sium, nec Equapium: cum sint huiusmodi omnium ciborũ obsonia duntaxat: quẽadmodum & cæpa, et allium, & porrũ, & ampeloprassum, & simpliciter omnia acria. Ad hoc genus pertinent Ruta, Hyssopum, Origanum, Fœniculum, Coriandrum, de quibus in commentarijs obsonarijs tractatur, qui ad medicos quodammodo et cocos cõmuniter quidẽ illi spectant: proprius tamen utriq; finis est, ac propositũ. Siq[illegible] nos ut prosint cibi in primis, non ut delectent curamus: & uoluptatem si quando quærimus, utilitati eam cogimus seruire. Nam in nonnullis magnum ad cruditatem momentum affert edendi insuaui[illegible]s. Ideoq; modice talia condire satius fuerit. Cocorum uero lauticias, atq; cupedias prauis apparatibus instructas, ut uulgo passim utuntur, cruditas magis quam laudabilis concoctio excipere consueuit. In luxum.

Ex Paulo AEGINETA lib.7.

Selinon intantum calefacit, ut & urinam moueat, & menses. Quin & flatus quoq; discutit, maxime uero semen.

Vires eius & Iuuamenta ex Dioscor. lib.3.

Satiuum Apium ad eadem quæ Corianum conuenit. Inflammationibus oculorum cum pane, aut p[illegible]lenta illinitur. Aestuantem stomachum mulcet. Mammarũ duriciem reprimit. Vrinam ciet, siue crudum, siue co-

C ctum edatur. Decoctum eius, radicisq; potu, uenenorũ noxę resistit: quũ uomitiones excitet.

Aluum cohibet.

Semen uehementius urinam pellit.

Contra serpentium uenena, aut epotam argenti spumam, auxiliatur.

Inflationes discutit.

Ammiscetur medicamentis quę dolorum leuamẽta præstant, Theriacis quoq;, ac tussis remedijs.

☞ De Petroselino, & quomodo Petroselinon nostrum sit Apium uulgare, uide infra in Commentarijs Io. Mainardi, & Collinutij.

D

¶ De IACEA nigra, uel Morsu Diaboli, teut. Abbiß.

VALERIANAE herbæ in radice similis est quæ Morsus diaboli ab Herbarijs uocatur, cætera tamen dissimilia: an eius quoddã genus sit, siue aliud quiddam, ex probatis scriptoribus affirmare nõ ualeo, neq; quibus alijs nomenclaturis apppelletur: nisi quod in Barbarorũ cõmentarijs lego, Morsum diaboli dictum, eo quod præmorsam inferne radicem gerit, quam a cacodæmone fabulantur, extemplo ubi nasci cœperit, uel fodi, præcerpi: ne in usum ueniat uitæ humanæ. Quod perinde uerum esse credo ut illud quod de fibrinis testibus nugantur, testes ab ipsis euelli, & ab se abijci, quum uenatu urgeant, uidelicet ne hominibus remedio sint: q̃d tamen Dioscor. credi debere, dicit esse nouissimum. Cætera infra lege apud Hyeronimum Herbarium.

De GLADIOLO, quæ hodie celebratur in officinis pro Spatula fœtida, uulgo Schwertlin. A

RHAPSODIA .XIIII.

Ex DIOSCOR. LIB. .IIII.

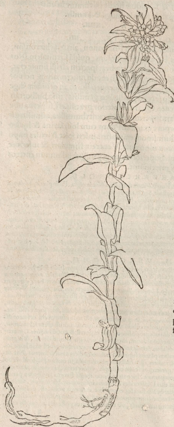
Xiphion, aliqui Anactorion, alij Phasganon, alij Machæronion, alij Arion uocant, Romani Gladiolum, quidā Genitalem. Nomen inde accæpit, quod folium gladij præbeat speciem. Iridi simile erat, nisi minus & angustius uideretur, & gladij modo mucronatum, neruosumq;. In caulem exit cubitalem, in quo purpurei flores, in ordinem digesti, inter se distant. Rotundo semine, radicibus geminis, una bulborum modo super alteram insidente. Quarum inferior gracilis est, superna uberior. Nascitur in aruis. Pars superior radicis cum thure illita, admisto uino, spicula & aculeos e corpore extrahit. Panos cum lolij farina & hydromelite discutit. Qua de re huiusmodi emplastris inseri solet. Menses imposita trahit. Superiori radice ex uino pota, Venerem stimulari, & inferiore sumpta sterilescere tradunt. Superiorem quoq; utiliter infantium enterocelis, cum aqua potui dari præcipiunt. Vires & iuuamenta herbæ.

Ex BARBARI COROLL.

Xiphion, a Theodoro dicitur Pugio. Floret uere, cum Viola nigra. Falso plærinq; arbitrant Xiphion eandem esse, quæ & Lonchitis. Sed illa in siccaneis, hæc in humidis nascitur. Sunt & alia discrimina, quæ notari possint uolentibus. Habet hæc & radicem ad nucis auellanæ similitudinem fimbriatam, quā effodi ante messes oportet, & in umbra siccari. Videtur hæc & Phasganon, & Machęronion, hoc est, Ensis uocari: radice, ut Theophrastus inquit, dulci, decocta & cōmendata panificijs, si trita farinæ admisceatur. Vnde Machæronij pastilli fortasse ortū habuere, quos tertio Kalendas octobres uulgus esitat. Item rotunda, & sine cortice capillata fibris, ut Gethyum. Scolopendriæ in herbā eam frequentes conueniunt. Est & compositionis cuiusdā in medicina uiridis nomen Machærion, ad morbos articulares, & Ischiada. Habet & Xiphias piscis, quem Gladiolū interpretantur, duo, ut inquit Aristoteles habēs rostra, sed dentibus carens. B Pastilli Machæronij.

EX M. VERG. COMM.

Hæc est Gladiolus illa, cultellato folio herba, cui a principio statim Iridis folia hic comparauit: princeps in hoc foliorum genere, & quæ prima huiuscemodi similitudinis notam cæteris dederit: ideoq; tot gladiorum appellationibus diuersis locis indicata. Florere hanc uere cum Oenanthe, nigra Viola, Helychryso, Limonia, Anemone, & Hyacintho Theoph. ait. Vocatq; & ipse Xiphion, Plinius multis locis Gladiolum: quo tn̄ loco ex ꝓfesso de ea agit. 25. uolum. capite. 11. Xiphion, & Phasganon græcis nominibus eam appellat. Nec de folio eius aliud tradit, q̃ cum primum ex terra prodit gladij ostendere speciem. Hic ultra addidit, Iridi simile esse, breuius tamē & angustius καὶ ἀποξυνῶσ μαχαίριον. In quo uidendum est, an in mucronem desinens dicendum sit, an decurtati mucronis: quales cultelli aliqu[illegible]o in incidendi tm̄ usum fabricantur. Vtrūq; enim ἀπεξυ significare ex diuersa propositionis eius ui potest: & quod ἀποξύνεται, i. in acutum derasum est, & cui ex acumine suo ablatum aliqd fuerit: ut ἀποξῶν Thucidides ait, & in græcis multa alia inueniuntur. Pro duabus deinde radicibus eius reuocanda legentibus in hunc locum erunt, quæ in Testiculis duabus plantis superiore uolumine dicta a nobis fuerunt. Nec aliter in Gladiolo hac duas inueniri radices, q̃ in bulbosis plærisq; alijs, in quibus præteriti añi bulbus & radix inferior semper est: genitaq; ex se alia cedit ipsa, donec tertio, aut quarto anno tota pereat. Auellanis Plinius eas comparauit: hic naturæ notas magis secutus, bulbulos paruos uocauit. Discrepant in natalibus eius Dioscorides & Plinius magnopere. Hic in aruis, ille in humidis: alter in genere ἀγρωραίων, quæ qualia sunt superiore libro dictum a nobis est, posuit: alter in aquosis & palustribus. Potest tamen uterq; quod uerū sit dixisse: nam possunt arua humida esse Diosc, præterea in aruis maxime nas[illegible]dices, nō negauit penitus posse etiā in aquosis nasci,

¶De HERBA Fullonum. Rhapsodia .XV.

Magdelgeer.
Kreützwurtz.

AB uulgarib. herbarijs īscribitur herba Fullonū, uel herba Saponaria, ea uidelicet, quæ in prophetis nominatur herba Borith, Alijs aūt Isatis, aut quædam eius species iudicatur. Quamquam neutrum horum mihi probatur. Verum in Synonymis de hac plura. Neq̃ em̃ in animo est, scrupulosius omnia hic persequi.

Synnaw/od vnſer ſraw: Mantel.

Herba uulneraria, cui nomẽ fecit Pedẽ leonis, et Leõtopodion Hierõym9 herbarius. Verũ Dioſcori. deſcriptioni non reſpondet.

Braun
fleysch blům.

Weyſz Fleyſchblům.

¶ Huic flori nomen inditũ a grapheo acceptimus cũ pingeret, nec plura rimari licuit, herba alioqui paſſim creſcens, in pratis præcipue, uulgo nota.

Sanct Jacobs b'üm.

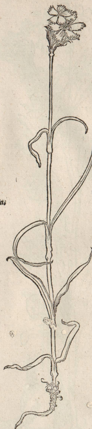
Latinum nomen nos fugit.

Experientia tamen id didicimus, fistulas curare, & ne ultra serpant prohi= bere, tunsa & imposita.

Vulneribus item miri= fice medetur, & ad quæq; interanea prodest.

Negelblümlin.

Dondernegelin.

Hos flores, sunt qui Garyophyllum esse contendunt: sed falso, meo iudicio. Existimamꝰ autem genus esse Keiri, uel Violarū altilium, ut Barbarus uocat. Nec ullum eorum effectuum compertum habeo, præterquam quod in coronas adduntur, et in hortorum delicijs habētur, odoriferi. Cęterum de Garyophyllis, & q̄d sint reuera Garyophylli, infra require ex annotationibus Schylleri, & Hieronymi Tragi: & in tertio Tomo cum libello nostro Synonymorum nōnihil de hijs agemus. Eius generis flos sine odore nascitur passim in pratis, et est species syluestris Garyophylli, Teut. Wilde Grasszblümen. Hęc D. Theobald. fettichius.

De Rosmarino, dicta Libanotis græce, Germanice, Rosmarin.

RHAPSODIA. XVII.

LIBANOTIDIS tametsi quatuor genera distinxerunt Galenus et Paulus Aegineta, tamē quarta hodie tantummodo nota herbarijs est, uidelicet coronaria: de qua hæc est apud Dioscoridē descriptio lib. 3.

Rosmarinum, quo Coronarij utunt, ramos mittit tenues, & circa eos folia minuta, densa, longa, exilia, subter incaua, superne uirentia, graui odore. Excalfactoria ui prædītum est. Regium sanat morbum, si decoctum in aqua, ante exercitationes bibatur: & ubi laborans exercitationi se crediderit, in balnea descendat, & merum potet. Acopis, Gleucinoq; unguento misceri debet.

De TEMPERAMENTO Libanotidis ex GALENO.

Libanotides tres sunt. Vna sterilis, duæ fructum ferentes. Omnes uero eiusdem facultatis, emollientis, & digerentis. Succus tum radicis, tum herbæ mistus melli, obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine emendat. Porro eius Libanotidis quæ ad coronas utilis est, quam Romani Rosmarinum nominant, decoctum, Regio morbo laborantes potum adiuuat. omnes eñ Libanotides abstergentis & incidentis facultatis participes sunt. B

Ex Paulo AEGINETA.

Libanotides tres quidem infrugiferæ sunt, duæ uero fœcundæ, abstergentis, incisiuę, digerētis, et emollientis pote[illegible]. Harum omnium succus cum melle mistus, amblyopias, & humorum crassit[illegible]ine emendat.

Cęterum eius, cuius ad coronas est usus, decoctū, Regio morbo affectos adiuuat.

C

De MAIORONA. RHAPSODIA .XVII.

Nomenclaturæ.

Græce, σάμψυχος. τρίφυλλος. ἀμάρακος.
Latine, Samsuchus, Amaracus, Maiorona.
Germanice, Meyoron.

Maioronæ descriptio ex Dioscoride.

Fruticosa herba Samsuchum est, serpit per terram, hirtis & circinatis folijs, Nepetæ similibus, uel Calaminthæ, odoratissima.

Ex PLINIO descriptio alia lib. 21. cap. 11. & 22.

Amaracum Diocles medicus, & Sicula gens appellauere, quod Aegyptus, et Syria Samsuchū. Serit̄ utroq; genere, et semine, et ramo, uiuacius prædictis, & odore melius. Copiosum Amaraco, æque quam Abrotono semen: sed Abrotono radix una, et alte descendens, cæteris in summo terræ leuiter hærens. In Cypro laudatissimum et odoratissimum.

Ex Serapione dict. Mercenius.

Mercenius est herba, habens uirgas extensas super faciē terræ, in suo ortu: & habet folia parua, rotunda: super quæ est borra fere similis folijs Calaminthę, habentis folia subtilia: & habet odorem bonum. Quæ omnia prorsus Dioscoridi respondent.

De AMARACI Temperamento ex GALENO lib. 6. Simplic.

D Amaracus excalfacit nō instrennue, non ualde autem desiccat: sed in caliditate quidem tertij est ordinis, in siccitate uero secundi.

VIRES eius & Iuuamenta.

Succus decocti potus conuenit incipientibus hydropicis, et ijs quos urinæ difficultas aut tormina excutiunt.

Illita ex melle arida folia, sugillata tollunt.

Menses subdita in pesso trahunt.

Contra scorpionis ictum ex aceto & sale illinuntur.

Luxatis tumoribus cerato excepta imponuntur. Aduersus oculorum inflammationes, tumoresq; cum polline polentæ illini prodest. Acopis, malagmatisq;, calefaciendi gratia commiscetur.

Ex PLINIO lib. 21. cap. 22.

Sampsuchum sc[illegible]pionibus aduersa[illegible]r, ex aceto & sale illitum. Menstruis quoq; multum confert, illitum. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti, tormina discutit. Et urinis & hydropicis utile. Mouet etiam narium sternutamenta. Fit ex eo oleū quod Samsuchinum dicitur, aut amaracinum, ad excalfaciēdos emolliendosq; neruos. Et uuluas calefacit. Et folia sugillatis cum melle, et luxatis cum cæra prosunt.

Ex VIGONIO.

Maiorona calida & sicca est, habetq; uirtutem consumptiuam, & exiccatiuam cum ingenti calefactione. Et propterea epilepticis, spasmosis naribus odorata, summum gaudium et iuu[illegible]mentum præstat. Et eius decoctio naribus attracta, cōfortat cerebrū ipsum, ab humorib. frigidis purgando.

De LAPPIS.
Teutonice/Kletten.

f

C

¶ De uarijs generibus LAPPARVM, RHAPSODIA .XVIII.

¶ Ex Commentario M. Vergilij.

COgnitu & inuentu facilē, int legumina, & in frumentaria ſegete Aparinē ſua deſcriptione Theophraſtus & Dioſc. fecerunt: ipſa etiam tenaci nexu prætereuntium ueſtibus hærens, & quale hic deſcripſit ſemen oſtendens in medio umbilicatum, ad cognoſcendā ſe, ſuiq; contēplationem uolentes etiam conuertit. Perſequuntur eam quotānis Maio & Iunio menſibus manu, meſſoriaq; falce agricolæ, peſtem ſatis ſuis eam ſentientes, nihilq; apricis & pinguibus agris frequentius naſcitur. Copioſior tn̄ inter legumina q̄ inter frumenta inuenitur. Nouerunt calamitatem ſuam ruſtici. Nomen tn̄, & maleficij eius cauſſam ignorant. Et ut in ſimilibus fit, quo-
Lappa. rum ignoratur nomen, Lappam uocant. Qua uoce non in Aparine tm̄, ſed in cunctis quorum matura ſemina ueſtibus prætereuntium inhærent, ignari utuntur. Quæ ſane multa ſunt: & inter alia Eupatorium etiam, de quo ſuo loco dicemus. Ex quo factum eſt, ut non ætate noſtra tm̄, ſed antiqs etiā temporibus parum certa in huiuſcemodi fuerit nominum ratio. Arcionq; Lappam tm̄ aliq dixerint, alij Aparinem hanc, alij plures alias, quarum ſemen aut q̄a aſperū, amarū ue, aut cuſpidatū eſt ueſtibus hæret: quaſi ad faciendum genus & nomē una hæc nota ſatis eſſet.

Corollarium HERMOLAI BARBARI de eadem re.

Aparine quam noſtri & Lappam uocant, Hippocrates Philiſtion, & Phileterion quoq;, ut Galenus putat. Non euidens, ſed occultus in ea flos matureſcit, & intra ſe germinat ſemen: uelut animalia quę in ſe pariunt, ut uiperæ. Naſcitur in frumentario agro, inter Lentem præcipue, item pratis, hortiſq;. Ramoſa hæc & hirſuta, quinis ſeniſq; in orbem circa ramos, folijs per in-
Omphacocarpon. terualla, Semen ſubdulce, Omphacocarpon a Plinio, Galeno, & Paulo Aegineta dicitur. Niſi quis Omphalocarpon ex Dioſcoride legi malit, ab umbilici ſimilitudine, quam ſemen præfert.
Philanthropos. Philanthropos uero dicta eſt hęc a nonnullis herba, quia uelut amici ſolent, commeantium lacinijs obhæreat. Aliud floris genus eſt, quod in Parthis naſci ſcribit Apollodorus, Philadelphū
Philadelphos appellatum: ex argumento, q̄ rami eius ex interuallo ſponte cōeant, ceu amantes: poſt digrediantur, concipiant, atq; pariant. Huius tenuiſſimis uirgis reticulatim compoſitis, atq; ita conſitis, hortorum ſepta impenetrabili compage fieri.

D

Verba DIOSCOR. de APARINE.

Aparinen aliqui Ampelocarpon, alij Omphacocarpon, nonnulli Philanthropon uocant, ramoſam herbam & quadrangulā, ex interuallis orbiculato foliorum ambitu, ut in Rubia. Flos albus: ſemen durum, rotundum, concauum, album, umbilici figura, aſperitate ueſtium tenaci. Ea paſtores coli uice utuntur, ad eximendos e lacte pilos. Seminis caulium ac foliorum ſuccus, potu contra uiperarum, phalangiorumq; morſus auxiliatur. Infuſa aurium dolori medetur. Herba cum axungia trita ſtrumas diſcutit.

Plinius de APARINE libro. 27. cap. 5

Aparinen aliqui omphacocarpon, alij philanthropon uocant, ramoſam, hirſutam, quinis ſeniſue in orbem circa ramos folijs per interualla: Semen rotundum, durum, concauum, ſubdulce. Naſcitur in frumentario agro, aut hortis pratiſue, aſperitate etiam ueſtiū tenaci. Efficax contra ſerpentes, ſemine poto ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex uulneribus inprimunt folia impoſita, ſuccus auribus infunditur.

De temperamento Aparines ex Paulo.

Aparine, quam alij philanthropō, al., omphacocarpon cognominãt, mediocriter abſtergit & calefacit: habet autē & aliquid partiū tenuium.

De LAPPA MAIORE. A

De Lappa maiore, quæ uocatur Bardana maior, prolixa, sed admodũ erudita est dissertatio apud Hermolaum Barbarum in Corollario Arcij: & nos in priori TOMO paulisper attigimus Rhapsodia. IIII. de Vngula Caballina, olim exactam differentiam daturi horum omnium, id est, Vngulæ caballinæ, Personatię, Petasitę, Arcij, atq; Arctij, ubi prioris Tomi errata recognouerimus. Cætera ex Appendice, & Hieronymo pete. Correctoriũ Autoris

De LAPPA quæ ξάνθιον græce uocatur, historia DIOSCORIDIS.

Xanthion aliqui Phasganon, alij Antithesion, alij Chascanon, alij Choeradolethron, alij & hanc Aparinem nominant, Latini Lappam. Nascitur læto & pingui solo, & lacubus exiccatis, caule cubitali, anguloso, pingui, prodeuntibus ex eo crebris alis. Folia Atriplicis habet insecta, Nasturtium odore imitantia, fructum grandis Oliuæ modo rotundum, & ut Platani pilula spinosum, qui contactu uestibus adhærescit. Is ante collectus quam perfecte siccescat, tunditur, & fictili uase reconditur. Flauos autem facit capillos, si acetabuli instar tepida aqua madescat, mox caput nitro ante perfrictum illinatur. Alij in uino tundunt, & ita asseruant. Semen aptissime tumoribus imponitur.

Explanatio Xanthij per HERMOLAVM BARBARVM.

Xanthion, & Phasganion uocatur à *Galeno & Paulo*, *Phasganon a Dioscoride*, Philanthropos ab Aëtio, nunc Lappa inuersa, & minor a nostris. Non uidetur quibusdam Xanthion ab Aparina superius descripta differre. Sed cur obsecro Dioscor. & Galenus, & cæteri diuersas habuere, duobus locis seorsum de ijs prodentes? Quid quod in omnibus grecis exemplaribus, Aparina ex interuallo stellata pingitur quasi Rubia? Xanthium multo aliter ostenditur, folio Attriplicis, uel ut quidam scribunt, etiam Solani. B

Marcelli Vergilij alia distinctio Lapparum.

Plura Lapparum genera, folio, semine & natali solo diuersa: obseruatumq; a nobis est, quæ cumq; hamatis uncis, aculeatisq;, & uestium tenacibus seminibus plantæ sunt, in græcis & latinis eodem aliquando nomine indicari: in illis Aparines, in nostris Lappæ. Quæ ueluti generis uox omnibus his est. Inter eas & Xanthion hæc est, numeratis ab hoc scriptore notis satis cognoscenda: sic dicta a græcis ὅτι ξανθὰς τρίχας ποιεῖ, id est, flauum capillum facit. Habet & alias appellatiões, sed nobis parum certas, & ob id alijs relictas. Circa rusticas domos, pingui ut hic ait, sed frequentius humido solo nascitur. Idq; est quod hic ait, arescentibus paludibus. Paludes enim appellat loca etiam, in quibus per hyemem aqua fuerit, æstate uero aruerint. Omnium autem notarum quæ Xanthio huic a Dioscoride tribuuntur, nulla certior fructu eius est. Dico autem fructum Lappam, in qua semen est: quem figura grandis Oliuæ, & aculeatũ hic describens, facillimam eius deprehensionem fecit. Sed nihil frequentius præmonstratis nascitur locis.

C

De Meliloto, uulgo dicta Steinklee. RHAPSODIA .XVI.

D MELILOTVM semper existimaui herbam illam Trifoliorum generis, cui nomen Steinklee, atque ea a multis annis ab hominibus medicæ rei peritis demonstrata nobis est: etiamsi Simon ille Ianuensis, idem uideatur sentire: cuius uerba sunt. Melilotum, nomen compositum a melle, & loto, quod est Trifolium. Nam ipsum sine dubio uidetur esse species Trifolij: cuius flos est melini coloris. Et Dioscorides duas eius species asserit. Vnam, cuius odor est bonus, crocei coloris. Aliam, quæ magis Fœnogræco est similis. Et Plinius Sertulam campanam uocat. Hæc Ianuensis ille. Nos illam pinximus, quæ Fœnogræco similior est, sed minorem. Nam maiorem nescio quomodo neglexerit pictor, ut appingere eam non licuerit.

De Sertula campana locus est apud Dioscoridem libro tertio: ubi poterunt qui uolent, Barbari Corollarium, & Marcelli Vergilij Commentariū excutere. Meminit & Plinius.

¶De CARDVIS.
RHAPSODIA. XVII.

¶De Carduorum differentijs necdum nos explicare ualemus. Quare in aliud tempus eorum descriptiões, & designationes reseruamus. Attigerũt tamẽ quędam de illis infra Leonicenus. P. Collinutius, Hieronymus herbarius, Iacobus de Manlijs & reliqui, de quibus Iudicem scrutari te uolumus. f 3

Gartendystel.

Fechdystel.

Acetosa.

De Acetosa require descriptionem Lapathi.

Saurampffer.

Vnifolium.

Einblatt.

¶ Hanc Delium quendam nobis optarim explanare.

De Herba Trinitatis.

Dreyfaltigkeytblümlin.

Trinitatis & herbam & florem uocatam uulgo existimo, ob flosculos quos ha[illegible]t tricolores, quibus nihil iucundius [illegible]nilq; magis admirabile. Quo autem ab Dioscoride inscripta nomine sit, necdum comperi.

❡MALVAE.

Pappelen.

❡ De Maluis lege Rhapsodiam. xxxv. supra Tomo priore, folio. 197. a.

Genßbappel.

Malua es-
quina.

Rosszbappelen.

Sigmars kraut, Herbam Simeonis, quere supra Tomo priore, Rhapsodia .XXXV. folio. 197. b.

785

¶ De NASTVRTIO, RHAPSODIA .XX.

¶ Nomenclaturæ.

Græce, κάρδαμον. κυνοκάρδαμον. ἴβηρις.

Latine, Nasturtium, Cardamum, Cynocardamum.

Teutonice, Kressen.

¶ Descriptio Nasturtij ex PLINIO lib.19.cap.8.& lib.20.cap.13.

NASTVRTIVM nomen accepit, a nariũ tormento. Et inde uigoris significatio, puerbio id uocabulum usurpauit, ueluti torporem excitantis. In Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Duo eius genera, album, & nigrum. A

Ex Corollario BARBARI de Nasturtio.

Nasturtium die quinto enascitur: duorum generum, mite, ac syluestre. Prioris quoq; ratio duplex, albi, & nigri. Nomen ei a narium tormento, uigoremq; uel prouerbio significat, iubente Nasturtium mandendum inertibus, quasi torporẽ excitet, animumq; obuacuet, contra uenerem inhibeat: q̃q̃ Dioscorides accendi eam putet. Miræ amplitudinis in Arabia dicitur gigni. Nasturtium herbis reliquis succum adimit iuxta satis, quod et apud Aristophanem poëtam legitur. Hanc Græci non modo Cardamum, sed etiam Cardamida uocant, ut Galenus inquit, & Hippocrates Sauridion, a Sinapis, quod & Saurion dicitur, similitudine. Milesium Nasturtium ueteribus laudatissimum fuisse, Iulius Pollux autor est. Persas id cũ sale mensis apponere solitos, celebre est, cum principio frugalitatem amplecterent, mox aucto imperio, in omne genus luxus prolapsi. B

De ratione nominis Nasturtij ex M. VERGILIO.

Eius plures quondam, ut uidetur, appellationes fuerunt: sed omnes ex eodem principio, & ab eadem Cardami appellatione, excepta Hiberide, quæ agreste Nasturtium est, ut in.1. uolumine diximus, ubi Dioscoridis commentationes hæ irrepserunt. Cynocardamon enim, & Cardamantice solo nomine statim Cardamon indicant. Hiberis uero, ut hic paulo ante dixit, & ut nos autore Paulo Aegineta tunc confirmauimus, agreste Nasturtium est. Has ipsas uoces omnes, Apuleius etiam in Cardamo numerauit: inuicem sibi ideo respondentes, quoniam inter satiuum & agreste Nasturtium maxima similitudo partium & uirium omnium sit. Ob eamq; caussam uagis appellationibus inter se utuntur. Notum nunc olus ubiq; Nasturtium est. Contra uenenata præcipue usus eo Nicander: usus & hic ipse cõtra Cenchridis uenenum, quemadmodũ tunc copiosius docebimus: usus & Paulus Aegineta, Græcorumq; medici omnes totiens, & in tam multis, ut non contemnendam medicinæ partem solum Nasturtium expleat, g

C De satu Nasturtij ex PALLADII mense Februario.

Hoc mense Nasturtium constat, & omni tempore esse ponendum loco quali placebit, & cœlo. Fimum non desyderat. Humorem quamuis diligat, tamen deesse non curat. Si cum Lactuca seratur, nasci fertur egregie.

¶ PLACITA Barbarorum de Nasturtio.

¶ Historia NASTVRTII secundum SERAPIONEM. Cap. 358.

Nasturtium est triplex: scilicet Commune, notum. Secundum Nasturtium tectorum. Et tertium orientale Nasturtium. Nasturtium tectorum, est planta habens folia stricta, longa duobus digitis, & in summitate acuta, scissa, & pinguia, quæ extenduntur super terram: & habet in medio uirgam subtilem, longam palmis duobus, habentem paucos ramulos, super quos sunt ueluti pili, habentes summitatem depressam, in quibus est semen latum, simile semini Nasturtij: cuius figura est sicut figura Rutellæ fusæ, ita est depressum: & ideo græce appellatur ταλάφιον, eo quod significat lingua græca depressum. Et habet florem, cuius color declinat ad albedinem: & nascitur in uijs, siue parietibus domorum. Nasturtium orientale, est planta longa circa duo brachia, habẽs ramos subtiles & multos, in quibus sunt folia, a duobus lateribus, similia folijs Seitaragi, nisi quia sunt albiora, & molliora: & in summitatibus ramorum sunt capitella, similia capitellis plantæ Actis: & habet flores albos.

Sententia PANDECTARII de Nasturtijs.

☞ Nasturtium multorum generum est. Est enim quod Cardamũ dicitur uulgatum, & est Nasturtium aquaticum, uel Babylonicum, quod Latini uocant Senecion, uel Apiũ aquę, uel Cardamum agreste, de quo est apud Serap. cap. 313.

DE Cardami temperamento.

Cardami semen potentiæ est urendi, sicut Synapi.

Vires eius & iuuamenta ex Dioscoride.

D Omnium semen est acre. Excalfacit, Stomacho aduersatur. Aluũ turbat. Tineas excutit, Lienem imminuit. Partus exanimat. Vrinam cit. Venerem stimulat. Synapis & Erucæ simile intelligitur. Lepras & impetigines abstergit. Illitum cum melle, lienem extenuat. Fauos expurgat. Pulmonum uitia extrahit, sorbitionibus incoctum. Serpentium uenenis potum resistit, atq; eas suffitu fugat. Capillorum defluuia cohibet. Carbunculos ad suppurationem perducit & rumpit. Coxendicibus cum polenta commode ex aceto illinit. Tumores collectionesq; discutit. Emittit furunculos, illitũ cum muria. Herbæ ad omnia eadem, effectus licet minor.

Ex PLINIO de eodem.

Nasturtium Venerem inhibet. Animum exacuit. Aluum purgat. Detrahit bilem, potum in aqua decem denariorum pondo. C[illegible]m lomento strumis illitũ, opertumq; Brassica, præclare medetur. Nigrius capitis uitia purgat. V[illegible]m clarificat. Cõmotas mentes sedat ex aceto sumptũ. Lienem ex uino potum[illegible] uel cum fico. Tu[illegible]m ex melle si quotidie ieiuni sumãt. Semen ex uino omnia intestinorum animalia expellit, efficacius addito Mentastro. Prodest & contra suspiria, et tussim cum Origano, et uino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino, Panos discutit cum picea extrahitq; corpori aculeos, & maculas illitum cum aceto. Contra carcinomata adijcitur ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus uero e melle utilissime. Sestius adijcit hoc serpentes fugare, scorpionibus resistere. Capitis dolores contritum, & alopecias emendare, addito synapi, grauitatem aurium trito imposito auribus cum fico. Dentium dolores infuso in aureis succo. Porriginem, & ulcera capitis cum adipe anserum. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad suppurationem perducit & rumpit. Phagedænas ulcerũ expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur. Item licheni. Item unguibus scabris. quippe natura eius caustica est. O[illegible]imum autem Babylonium, Syluestri uero ad omnia effectus maior.

Ex PLATINAE lib.1. de Honesta uoluptate. A

Hoc, ut peculiari cibo Persæ utebant, ut inquit Xenophon, qui sub Cyro militabant. Nimius eius usus, & Erucæ nocet, moderatus prodest. Nam & animum exacuit, & aluum purgat, ac bilem detrahit. Valet item ad plurimos medicinarum usus.

Nasturtium Persarum militum cibus.

Ex PLATEARIO.

Nasturtium est calidum & siccum in quarto gradu. Semen eius præcipue competit usui medicinæ. Vnde cum reperitur eius receptio, semen debet poni, non herba. Semen collectum, in multa efficacia per quinq; annos seruatur. Herba uidetur esse magnæ efficaciæ: exiccata modice, uirtutem habet dissoluendi, & consumendi, ex qualitatibus suis.

Contra paralysim linguæ ualet, semen masticatum, & in ore tentum.

Humiditates etiam aliorum membrorum, & cerebri præsertim desiccat, comesta, uel in sacculo superposita.

In lethargia fit sternutamentum ex puluere seminis eius.

Vuam relaxatam siccat gargarisma eius, & ficuum siccarũ. Contra Iliacam quoq; passionem, ex frigida caussa semen eius in saccello, & in uino decoctum superponitur.

Ad eadẽ, & cõtra stranguriam, herba ipsa decocta in uino & oleo superponitur.

Egressum anum reprimit puluis seminis illitus.

Ex VIGONIO.

Nasturtium est calidæ & siccæ complexionis in tertio. Et uirtus eius est maturare apostemata frigida. Et semen eius cum aceto decoctum dissoluit strophulas. B

Ex APVLEIO.

Ad capitis uitia, et porrigines, & furfures herbæ Nasturtij semen mixtum cum adipe anserino, & tritum inunge.

Herbam Nasturtium, & Pulegium ex aqua decoctum, bibere dato, emendabis & discuties cruditatem.

HIER. HERB.

Aqua Nasturtij tumores gingiuarum reprimit. Et lumbricos uentris interimit. Parotidas mire sanat, & uariolas.

De Altero NASTVRTIO, scilicet Aquatico.

Coliculus cubitalis Senetio est, quadamtenus rubens, contiguis in uicẽ, exiguisq; folijs Erucæ modo in extremitatibus incisuris diuisis, sed longe minoribus quam Eruca. Lutheis floribus, cito dehiscentibus, & in pappos desistetibus. Vnde & ἠριγέρων dictũ est, quod uere scilicet, flores humani capilli modo in eo canescant. Radix illi est inutilis. Nascit̃ plærũq; circa urbes, & oppida, in aggeribus mu[illegible]rũ & septis. Posteriores fere omnes aquaticum Nasturtium interpr[illegible]ntur. Et Ge[illegible]manice, Brunkressich. Diosc. lib. 4.

VIRES eius & iuuamenta.

Refrigerant cũ folijs flores: eaq; ob caussam imposita utraq; simul emplastri mõ per se, aut ex uino dulci testiũ, & sedis inflãmationes sanãt. Cũ thuris aũt polline, nõ alijs tm̃ uulnerib. cunctis, sed neruorũ etiã medent̃.

Possunt idẽ præterea per se Senetionis pappi, ex aceto emplastri modo impositi. Recentes contra poti strangulant.

Totus enim caulis in aqua e[illegible]xus, mox in mulso potus, biliosos stomachi dolores sanat.

Menta.

Fischmüntz.

¶De MENTIS, RHAPSODIA .XXI.

A

MENTARVM differẽtias omnes, nemo rectius distinxit Hieronymo herbario, cuius infra Commentarium consule, a calce Appendicis.

Mentæ nomenclaturæ secundum Dioscor. lib. 3.

Hediosmon satiuum alij Mintham, alij Calaminthan, Latini Mentam uocant, alij Nepetã, Aegyptij Tis, alij Perxo, alij Macetho. Cognita herba est, Calfaciendi, adstringendi, atq; exiccandi uim habet.

Platina lib. Obsoniorum.

Menta suauissimi odoris herba est. Hanc fuisse puellam a Plutone amatam, ferunt poetæ, uersamq; in herbam sui nominis a Proserpina, cuius pellex erat. Hinc præterea Mentulam dictam, quasi donum amorum, uel quasi meritã, uel quod mensam grato odore percurrat. Excitat enim hæc herba, propter inflammationem & humiditatem, demortuam Venerem. Hanc ob rem crediderim, ueteres exercitus duces uetuisse militem, quem castum uolebant, unde et castra sunt dicta, hac herba uesci. Appetentiã inducit Menta, & obesos a marcescentia conseruat: lætum cor reddit, stomachum iuuat, lumbricos interficit. Contra morsum canis rabiosi ualet plurimum. Seritur Menta æquinoctio uerno: melius tamen surculo uenit quam semine. Humido minus gaudet. Aestate uiret, hyeme flauescit. Semel sata, diutina ætate durat. Est & Mentastrum, syluestre genus, quod ut Vitis propagatur. Virtutes Mentæ.

De MENTAE temperamento ex Galeno.

Hedyosmos, alij uero Minthen odoratam nuncupant. Est enim & alia quædam Mintha nõ odorata, quam Calaminthen appellant. Vtraq; gustu acri, & facultate calida est, ex tertio ordine excalfacientium. Infirmior est tamen Menta odorata quam Calamintha, minus excalfacit. Vt autem in uniuersum dicam, hæc ceu syluestris quædam est, illa ceu domestica. Quam obrem sane, ob eam quæ ex cultu accedit humiditatem, mediocriter item ad Venerem excitat: id quod omnibus accidit quæ humiditatem semicoctam, & flatuosam continent. Ob talem ipsius herbæ temperaturam, in abscessibus ea quidem cum polẽta mista utuntur: id quod in Calamintha facere nequeas: propterea, quod ualentius tum excalfaciat, tum deficcet, quam id genus possint. Habet uero etiam quiddam amarum in se & acerbum. Illa quidem lumbricos interficit, acerbitate uero si cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis reiectiones reprimit. Substantiæ est ut si qua alia herba partium tenuium. B

VIRES eius & iuuamenta ex Dioscoride.

Sistit sanguinem, poto ex aceto succo. Tineas in uentre teretes enecat. Venerem stimulat. Singultus, uomitiones, cholerasq; sedant, terni ramuli cum acidi granati succo poti. Suppurationes discutit, si cum polenta illinatur. Imposita fronti, capitis dolores mulcet. Mammas si tendant, aut lacte turgeant, compescit. Cum sale, canũ m[illegible]sibus illinitur. Aurium doloribus cum aqua mulsa subuenit. Vul[illegible] ante coitum admota, concæptioni resistit. Linguæ scabriciem confricta læuigat. Coire lac, densariq; in caseum non patitur, si folia potionibus lactis immergant. In summa, stomacho utilis est. Et in condimentis peculiarem gratiam habet.

Verba PLINII quæ supra mutuatus est Platina lib. 19. cap. 8.

Eodem tempore seritur Menta planta: uel si nondum germinat, spongia. Minus hæc humido gaudet. Aestate uiret, hyeme flauescit. Genus eius syluestre Mentastrum est. Et hoc propagatur ut uitis, uel si inuersi rami serantur. Mentæ nomen suauitatis odoris apud Græcos mutauit, cum

C alioquin Minta uocaretur, unde ueteres nostri nomen declinauerũt. Grato Menta mensas odore percurrit in rusticis dapibus. Semel sata, diutina ætate durat. Congruit Pulegio, cuius natura in carnarijs reflorescens sæpius dicta est. Hęc quoq; seruantur simili genere, Mentam dico, Pulegiumq;, & Nepitam.

Ex PLINIO lib. 20. cap. 14.

Mentæ ipsius odor animum excitat, & sapor auiditatem in cibis: ideo in mammarum mixtura, familiares ipsæ accessere, ut coire, densareq; lac non patiantur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu strangulentur. Data in aqua & mulso, eadem ui resistere & generationi creditur, cohibendo genitalia densari. Aeque maribus ac fœminis sistit sanguinem, et purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cæliacorum impetus, syriation, & uomicas uuluæ curauit. Illa & iocinerum uitia ternis obolis ex mulso datis. Item sanguinem excreantibus in sorbitionem. Vlcera in capite infantium mire sanat. Arterias humidas siccat, siccas adstringit. Pituitas corruptas purgat in mulso & aqua. Voci succus sub certamine utilis duntaxat, & qui gargarizatur uua tumente, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonsillas cum alumine, linguæ asperæ cum melle. Ad conuulsa intus per se, uitijsq; pulmonis. Sin-D gultus & uomitiones sistit cum succo granati, ut Democritus monstrat. Recentis succus narium uitia. Spiritus subductos emendat. Ipsa trita choleras in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam imposita cum polenta, & si mammę tendantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra scolopendras, & scorpiones marinos, & ad serpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, item sedis uitijs. Impetigines quoq;, uel si teneatur tantũ, prohibet. Auribus cũ mulso instillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto gustatam, ita ne uellatur: si is qui momorderit, dicat se lieni mederi, per dies nouẽ. Aridæ quoq; farinæ tribus digitis apprehensam, & stomachi dolorẽ sedare in aqua: & similiter aspersa in potionem, uentris animalia expellere.

APVLEIVS de Menta.

Ad ignem sacrum herbæ Mentæ succus expressus, adiecto sulphure et aceto de penna inunctus, sine mora dolorem sedat.

De Mentastro secunda specie Mentæ,

Ex Dioscoride lib. 3.

Syluestrem Mentam Latini Mentastrum uocant, hirsutiore folio, & prorsus maiore quam Sysymbrij, grauiore odore. Quare minus ad sanorum usus expetitur.

De CALAMINTHA, tertia specie Mentæ.

Ex DIOSCORIDIS Libro Tertio.

Ex Calaminthæ generibus, quædam montibus familiaris, folia Ocimi habens, incana, surculos aridos, & caule angulosos, purpureum florem. Altera Pulegio similis est, sed maior. Quam syluestre Pulegium ideo ap-

pellarunt, quod odore ipsum æmuletur. Nepetam Latini uocitant. Tertia Mentastro cognata est, folijs oblongioribus, caule & ramis maioribus quam superioris, sed uiribus inefficacior. Omnium folia gustu feruentia & acria. Radix superuacua. Nascit in campestribus, asperis, & aquosis. A

Potu, aut illitu demorsis a serpente opitulatur.

Decoctum potu menses & urinas expellit.

Ruptis, conuulsis, orthopnœæ, torminibus, choleræ, rigoribusque auxiliatur.

Regium morbum expurgat.

Præsumpta in uino uenenis resistit.

Tineas, cæteraque interaneorū animalia, cum sale & melle pota, enecat.

Nec secus cocta, crudaue si teratur.

Elephanticos esitata adiuuat, si postea serum lactis ebibatur.

Folia detrita si in uellere subijciant, menses extrahūt, & partus enecāt.

Accensa, aut substrata serpentes fugant.

Nigris cicatricibus candorem reddunt, in uino cocta & illita.

Suggillata tollunt.

Calamintha ischiadicis imponitur, ut concretum humorē euocet, summam cutem exurens.

Vermes necat succus auribus instillatus.

Ex BARBARI COROLL. B

Calaminthā, nostri fere Nepitā appellant, etiamsi Dioscor. speciem eius unā priuatim Nepitam uocari tradat. Prorsus tanta inter Mentam, Mentastrū, & Nepitā societas est, ut mirū non sit misceri quoque ab autoribus earū & spēs & noīa. Alioqn & qđ modo Pulegiū officinis & ruribus uocat, haud plane scias Calaminthæ genus sit, an uerū Pulegiū. Nepita etiā non sata nascit. Calaminthā græce Cętā quoque dictā fuisse, testis est Strabo: qui nonullos scribit existimare, Lacedęmoniā ab Homero non Cętoessam a magnitudine, sed Cæteessam a Calaminthæ copia uocari.

EX M. VERG. COMM.

Congenerem aliqui, similem tantum aliqui Mentæ Calaminthem, quam nos Nepetā diximus, in græcis fecerunt. Subscribitque illorum sententiæ, nomen quod coniunctam sibi habet Mentam. Habent contra posteriores illi figuram, qua Mentæ similem faciunt: naturam uero & uires, qui sui generis herbam esse dicūt. Triplicem hanc Dioscorides ait: diuersisque notis inuicem separat, sed nō facile cognoscendis: tanta trium generū similitudo est. Plinius unum tantū constituit genus lib. 20. cap. 14. Nepetamque id uocat. Nicander in theriacis suis duo tantū, & aliter Calaminthes gn̄a cognouisse uidetur, aquaticū, palustreque alterum: montanū uero alterum: haud sane, quia montanā Calaminthē ille dicat, sed cum aquaticā & riguis gaudentē dixit, proprium signasse genus uidetur: cui diuersum montanū, & in siccis nascēs sit. Versiculi eius sunt. τῆμος δὲ ποταμοῖο πολυῤῥαγέος κατὰ δίνας ὑδρηλὴν καλάμινθον ἐπάξιο χαιτώεσσαν. πολλὴ γὰρ λιβάσι παρὰ ἵζεται ἀμφί τε χείλη ἕρπεται. ἀγραύλοισιν ἀγαλλομένη ποταμοῖσι. Quorum sensus est. Sumito tunc circa resonantis fluminis uortices comosam frondentem Calaminthem. Copiosa enim prope aquarum scatebras, & circa labra earum nascitur, fluminibus gaudens. Ex quibus pro comperto habendum est, Nicandro duo hæc tantū genera esse, locis in quibus nascuntur distincta. Hic tamen ex foliorū, ramulorum, florum, & odoris diuersis notis sua genera separat. Non facile, ut diximus, inuenienda & cognoscenda: tanta est nataliū mixtura, & naturæ cognatio. Apuleius, quicunque ille fuit, in cōmentario, qđ de aliquot herbis reliquit, Nepetā hanc ait montanam Mentam a græcis dici, a Magis sanguinem Hammonis, ab Italis Nepetam montanam.

Sunt qui uelint hanc herbam Saniculam dici minorem.

Teutonice, Bi[illegible]r/oder Wylder Sanickel.

Maior descripta est Priore Tomo folio. 81.

Sanguinaria.
Blůtkraut.

¶ Sunt herbæ non paucę, suntque radices, sunt lapides et gemmę, quę singula Sanguinaria dici possunt. Hæc tamen herba uulgo Sanguinaria uocatur: nam rubet, & succus eius ut purpura tingit. Alias Soldonella. Nascitur stercorarijs.

Rapüntzlin.

Artemisia.
Buck.
¶ Herba hęc descripta est supra Tomo priore, fol. 285.a.

Tanacetũ. Reynfarn

¶ De POLYPODIO, RHAPSODIA .XXII.

¶ Nomenclaturæ.

Græce, πολυπόδιον.
Latine, Filicula. Filix arbor.
Germanice, Engelſüß. Baumfar.

¶ De ratione nominis ex M. VERGILII Commentariis.

Folia Romanis Filiculam, Græcis piloſæ cauernoſæq́ acetabulorũ modo radices Polypodium fecerunt: exiguam herbam: ideoq́ diminuto nomine ab utraque gente appellatam. Folia enim (quod hic Theophraſtus, Plinius, latiniq́ & græci fere omnes teſtantur) Filici ſimilia habet: radices autem piloſas, minimi digiti craſſitudine. Sed quod marinis Polypis cognonminem plantam fecit, per longitudinem certis interuallis diſpoſiti concaui tumores, eadem ſpecie & naturæ uſu quo in polypis acetabula uidentur, fuerunt. Neq; enim a multitudine pedum, quos nullos habet ut polypum, Polypodium græci herbam nominauerunt, ſed quoniã polypo, qua diximus nota ſimilis eſt, ſic quondam uocata fuit: nulla alia q̃ exigui polypi ſignificatione. Diminutum ſiquidem a polypo nomen Polypodium eſt. Facile intelliget quod dicimus, qui oculatus teſtis radicis eius fuerit. Videbit enim qualem nos diximus craſſitudine, & uilloſitate radicem: mox in ea apertos & concauos tumores quoſdam, quibus nititur et hęret: non aliter q̃ in mari polypi acetabulis ſuis hęrent, ſugunt, & quæ cœperunt tenent. Qualia autem Acetabula ſint, & unde ad multas naturæ partes id nomen tranſierit, in Acetabulo herba, & alibi longius diximus. Idque eſt quod Plinius uiceſimo ſexto uolumine ait. Radix craſſitudine digiti minimi, acetabulis cauernoſa, ceu polyporum cirri. Feci deſcriptione uſus, rei quam ante eum Theophraſtus, & hic ſcriptor iiſdem fere uerbis tradiderant. Theophraſti uerba libro nono de plantarum hiſtoria ſunt, quo loco de radicum diuerſitate agit, hæc. ἡ δὲ τοῦ πολυποδίου δασαῖα καὶ ἔχουσα κοτυληδόνας, ὥσπερ αἱ τοῦ πολύποδος πλεκτάναι, καὶ τείρα δὲ κάτω. φύλλον ἔχει ὅμοιον τῇ πτέριδι τῇ μεγάλῃ καὶ φύεται ἐν ταῖς πέτραις. Quorũ ſenſus eſt. Piloſa autem Polypodij radix, acetabula habens, qualia polyporum cirri habent: purgat per inferna. Foliũ maiori Filici ſimile habet, et in petris naſcitur. Hic non tam manifeſte rem deſcripſit: ſed cum dixiſſet habere Polypodij radicem cirros polypo ſimiles, cogitanda legentibus reliquit acetabula: quæ neceſſario eos ſequuntur, & ſine quibus in polypis cirri eſſe non poſſunt. Alioquin differunt a Cirris Acetabula. Illi enim tota polyporum flagella ſunt: hæc autem in flagellis & cirris his cauernoſæ concauitates, quibus id animal nititur, apprehendit, & apprehenſa exſugit. Et hęc tota Polypodij nominis ratio in gręcis, & cauſſa fuit. Romani, quæ certius & in aperto magis erant folia contemplati, Filiculã uocauerunt. Teſtaturque id Plinius, eodem loco dicens. Detrahit bilem Polypodium, quam noſtri Filiculam uocant. Similis enim Filici eſt. Sed

B

Cirri Acetabula.

h

C multo certius ante eum. M. Cato operis sui de re rustica capite centesimo quinquagesimooctauo, qui cum familiam rusticam doceret, quomodo aluum deijcere oporteat, plura simul coqui iubebat: frustũ de perna Brassicæ, & Betæ, cum radice sua coliculos: tum Filiculæ paulum, Polypodium hanc intelligens: cui, testantibus id cunctis alijs, egregia in purgando uis est. Polyrhizon, id est, multiradicem uocari hic etiam ait, ut paulo ante diximus, a copia radicum: quod nomen accreuisse nos illi credimus ex pilositate eius. Nasci in petris tantũ Theophrastus ait. Omnes alij tamen ultra petras in arborum, præsertimq; quercuum truncis prouenire etiam tradiderunt. Probantq; officinę, ex quercu magis, q̃ ex petris, aut alijs arboribus. Plinius sub arboribus uetustis nasci ait. Cæteri uero in, non sub arboribus. Addidit ille tamen uetustatem necessariam Polipodij natalibus. Inter corticis enim rimas nascitur, quas uetustiores tantum arbores a misso iuuentutis humore & læuore ducunt.

Descriptio Polypodij ex Dioscoride lib. 4.

Polypodion aliqui Scolopendrion, alij Pterin, alij Polyrhizon, Latini Filiculam uocant. Nascitur in muscosis petris, & uetustis arborum caudicibus, præsertim Quercuum, palmi altitudine, Filici similis, sub hirsuta, non tenui perinde diuisura. Radix pilosa, in qua continentur cirri, ceu polyporum, crassitudine digiti minimi, coloris intus herbacei, austera aliquantum, & gustu subdulcis.

D *Descriptio eius quæ Dryopteris uocatur, priori non absimilis, ex eodem Dioscor. lib. 4.*

Dryopterin aliqui Pterion, alij Nymphæam Pterin nominant. Nascitur in ueterum roborum musco, Filici similis, multo minore foliorum incisura, radicibus inuicem implexis, hirsutis, gustu acerbis, in dulcedinem uergentibus.

Textus Plinij de utraq; lib. 27. cap. 9.

Filicis duo genera, nec florem habent, nec semen. Pterin græci uocant, alij Blechnon: cuius ex una radice quamplures exeunt filices, bina etiam cubita excedẽtes longitudine, nõ graues odore. Hanc marem existimant. Alterum genus Thelypterin Græci uocãt, alij Nymphęã Pterin. Est autẽ non singularis atq; fruticosa, breuior, molliorq; & densior, folijs ad radicem cananiculata. Vtriusq; radic... sues pinguescũt. Folia utriusq; lateribus pinnata, unde nomen grçci imposuere. Radices utriq; lõgę in obliquum, nigræ, præcipue cum inaruere. Siccari autem eas sole oportet. Nascuntur ubiq;, sed maxime frigido solo. Effodi debent uergilijs occidentibus. Vsus radicis in trimatu tantum, neq; ante, neq; postea. Pellunt interaneorũ animalia. Ex his tineas cum melle. Cætera ex uino dulci triduo potæ. Vtraq; stomacho inutilissima. Aluum soluit, primo bilem trahens, mox aquam. Melius tineas cum scãmonij pari pondere. Radix eius duum obolorum pondere ex aqua, post unius diei abstinentiam bibitur, melle præ-

gustato contra rheumatismos. Neutra danda fœminis: quoniam grauidis abortum, cæteris sterilitatẽ facit. Farina earum ulceribus tetris inspergitur. Iumentorum quoq; ceruicibus. Folia cimicem necant, serpentem non recipiunt. Ideo substerni utile est in his locis suspectis. Vstæ etiam fugant nidore. Fecere medici huius quoq; herbæ discrimen. Optima Macedonica est, secunda Cassiopica. A

De temperamento Filicis ex GALENO lib. 8. Simplicium.

Filix radicem habet maxime utilem. Latum enim lumbricum interficit, si quis eam quatuor drachmis in melicrato ebibat. Ad eundem modum partum uiuum quidem necare, mortuum autem eijcere, mirum non est. Est enim amara, paulum habens adstrictionis. Quamobrem ulceribus imposita, uim habet ualenter desiccandi. Non tamen mordax est. Similem uim habet ei Thelypteris nominata.

VIRES & Iuuamenta Polypodij ex Dioscor. lib. 2.

Purgandi uim habet. Coquitur cum gallina, aut piscibus, aut Beta, aut Malua ad aluum soluendam.

Aridæ farina aquæ mulsæ inspersa, detrahit bilem & pituitam.

Trita luxatis efficaciter illinitur, & aduersus digitorum fissuras.

De DRYOPTERI.

Dryopteris Psilotrum est cum radicibus trita. Illinitur enim primum, usq; dum sudorem euocet: mox sudor abluitur, & recens imponitur.

¶ Genera Filicis quatuor.

De Filicibus hactenus ex scriptorum sententia. Penitius uero rem nobis expendentibus, Quirinus & peritus, & fidedignus herbarius, quatuor nobis eius genera demonstrauit. Primum Polypodium Engelsüß. Secundum Dryopterin, Klein Waldtfar/oder Eychfar. Tertium syluestrem Filicem altitudine quatuor, aut sex cubitorum, locis nemorosis prouenientem. Teutonice, Groß Waldtfar. & Quartũ Saxifragiæ generis, teuto. Roter steinbrech/oder Maurpfeffer/oder Steinfar genant, quę fere omnia in folijs, et herba ipsa conueniunt, tantum in radicibus uariant: quarum singulas & uidimus, & gustauimus. Nam Polypodij dulcis est, Dryopteris acerbior, syluestris amarior: tanti dulcoris, ut propterea sues, qui illa afficiuntur, omnem etiam circa terram subruant, quo eis uesciliceat. Quinta quoq; species, quam supra sub Tanaceti nomine descripsimus in priore Tomo, nescio an in [illegible] album referri debeat. Sunt enim qui & hanc Filicem uocant, & uulgari nomine Reynfar. B

Supra priore Tomo, fol. 160. & seq.

C

De SALVIA, RHAPSODIA .XXIII.

Nomenclaturæ.

Græce, ἐλελίσφακος. ἐλαφόβοσκος.
Latine, Saluia. Elaphoboscus.
Germanice, Salbey.

SALVIA, ut inquit Hermolaus Barbarus, sic dicta est, tum quod salutaris est, et multis accommoda morbis: tum quod ad prolem facit concipiendam. Nam in Aegypti inquit Copto, multis pestilentia sublatis, coactæ sunt mulieres, huius herbæ succo ad conceptum uti.

D Saluiam esse Tussilaginis alteram speciem, ideo libenter Dioscoridi, Plinio, & Apuleio credimus, quia foliorum canicies, rugæ, redolentia, & reliquæ notæ respondent. Quamq; quæ sit illa uera ac genuina Tussilago, mihi certe compertum non est. Nec id mirum. Nam flore & caule confestim ubi apparuerit, exuitur, dispeřitq; e cōspectu. Quod autē ab Theophrasto Sphacelo comparatur, cuius quidem species ab ipso creditur, ideo nullam pugnantiam habet, quia nihil obstat, unam & eandem herbam, diuersis alijs in figura & similitudine posse æquipararari: ut pulchre etiã adnotauit Marcellus Vergilius. Sed iam autores ipsos potius loquentes audiamus.

Saluiæ ὑπογραφὴ ex Dioscoride lib. 3.

Saluia frutex est ramosus, longus, uirgas habens quadrangulas, et canas: folia mali cotonei effigie, sed longiora, asperiora, crassiora, et quæ sensim attritarum quasi uestium scabriciem referant, hirsuta, subalbida, perquam iucundo odore, sed graui. Semen summis in caulibus syluestri Ormi nio simile gerit. Et in asperis nascitur.

SALVIA Pliniana lib. 22. cap. 25.

Nostri qui nunc sunt Herbarij, Elelisphacon Græce, Latine Saluiam uocant. Mentę similem, canam, odoratam. Plura lege lib. 26. cap. 6.

Comparatio SPHACELI, et Saluiæ, ex Theophrasto lib. 6. cap. 2.

Sphacelus, & Saluia inter se distant, quasi alterum urbanum, alterum genus syluestre dixeris. Sphacelo foliū leuius, contractius, minusq; squallens: Saluiæ scabrius.

Apuleius de SALVIA. A

Quidam græcorum Cission, siue Ciosmin, alij Elisphacon appellauere, Itali Saluiam, alij Tussilaginem uocăt. Elelisphacos agrestis grauioris est odoris: usualis uero, quæ est boni odoris ac leuioris, Saluia uocatur. Est igitur frutex, siue sarmentum in longitudinem porrectum, subalbidũ, uirgis maioribus, folijs paulo asperis, odoris boni: et fructu sine semine in summitate ramorum similior, minor agresti. Nascitur asperis locis. Et est uirtutis redarguentis cum acrimonia: quæ deniq; pro Dictamno uenenũ sæpe eijcit.

De SALVIAE temperamento
ex Gal. lib. 6.

Elelisphacos euidenter excalfacit, ac leuiter subastringit.

VIRES & Iuuamenta ex Dioscoride.

Menses cit, & urinas decoctum foliorum, ramorumq; potum.
Partus extrahit.
Pastinacæ marinæ ictibus auxiliatur.
Vulnerum sanguinem cohibet.
Tetra ulcera purgat.
Testium pruritus sedant rami, folia si decoctione foueantur.
Addit Plinius, quod ulcerũ, & auriũ uermes quoq; extrahit.
Nec alia fere Serapion Arabs. B

Ex APVLEIO.

Ad pruriginem circa anum Saluia decoquitur, & de ea aqua inferiores parteis fomentantur: & sedat pruriginem summe.

Ex Macro, quæ in Dioscor. non habentur.

Saluia, cui nomen Elelisphacos est apud Argos.
Cum multa Iecoris prodest potata querelis.
Cum uino succus tepidus sumitur huius,
Compescit uentrem, tussim, laterisq; dolorem.

Ex PLATINAE obsoniorum lib. 3.

Saluia calida et sicca, in multis condimentis utimur. Nec mirum, cum herba sit salutaris. Nã et contra paralysim ualet, & dentibus illita prodest, et serpentum uenenosos morsus sedat.

¶ EVPATORII descriptionem, si ̓ bet, huc referas, quam habes supra eodem T[illegible], fol. 11.

C ¶De VALERIANA, RHAPSODIA .XXIIII.

¶ Nomenclaturæ.

Græce, φοῦ. ἀγρία νάρδος.

Latine, Valeriana. Amantilla. Herba benedicta. Valentiana.

Germanice, Baldrion. Dennenmarck. Katzenkraut.

¶ Descriptio PHV ex Dioscoride lib. Primo.

PHV, quod aliqui syluestre Nardum appellant, nascitur in Ponto, folio olusatri, aut Elaphobosci, caule cubitali, aut altiore, leui, cauo, molli, in purpuram uergēte, geniculis interceptо. Floribus Narcisso proximis, maioribus, teneris, & in albicāte purpureis. Radice superius ad digiti minoris crassitudinē, ex obliquo uillosa, in nigri Veratri, aut Iunci odorati modū, capillamentis inuicem contextis, flauescētibus, odoratis, cum quadam odoris grauitate Nardum æmulantibus.

EX M. VERG. COMM.

QVam pro Dioscoridis Phu, ætatis nostræ Herbarij ostendunt. s. Valerianam herbam, longe minor ea est quæ ab hoc scriptore describitur. Nec omnes omnino utriusq; inuicem sibi respondent notæ, quę tamen præcipue a Dioscoride numerantur, conuolutæ glo-
D meris modo, & ut Plinius ait, uillosæ radices, earumq; Nardi odor, & albicans in caule purpura in nostra pariter sentiuntur. Credimusq; nos, ut in animalibus etiam fit, quæ non eadem mole corporis, ingenijq; sui natura ubiq; nascunt̄, in alieno orbe cœli, aut terræ beneficio, Phu hanc proceriorem nasci. Quoniam & in nostro orbe cubitalis aliquando uisa fuerit.

De Temperamento PHV ex GALENO lib. S.

Phu odorata quadammodo est huius herbæ radix, Nardo uiribus similis, sed tamen ad plęraq; infirmior. Vrinam mouet plus quam aut Indica, aut Syriaca Nardus, perinde ut Gallica.

VIRES & Iuuamenta ex Dioscor.

Excalfacit.
Vrinam mouet, si sicca potui detur.
Decoctum eadem præstare potest.
Ad lateris etiam dolorem efficax.
Menses ciet.
Antidotis inseritur.
Adulteratur radice Rusci a... ista: sed maleficiū deprehenditur, quoniam hæc dura est, & frangenti contumax, sine ulla odoris gratia.

Valeria-
na.
Baldrian.

DE VERA
HERBARUM cognitione APPENDIX,
cui sequentia insunt.

A

¶ EXEGEMA omnium Simplicium quæ sunt apud Dioscoridem: & collatio eorundem cum ijs quæ in Officinis habentur.

¶ Ex Primo Dioscor. LIBRO.

IRIS tametsi Illyrica inscribatur, & in primis probetur, tamen & in Italia habetur. Et cōsensu omniū est radix alba, digituli crassitudine. Quę ab officinis Irios, gignendi casu, pro nominatiuo usurpatur.

Violwurtz.

ACORVS, quæ & Venerea, ab Officinis quoq; Acorus uocatur.

Gel wasser

MEON, ab Officinis Meu. Exhibent enim tenellas quasdam radiculas aromaticas. Quamquam sint, qui pro Radice interpretentur, quæ ab agyrtis circumfertur, & uulgo Beerwurtz uocatur: cuius admodū feracem Hungariam prędicant: & quantū apparet, Anethi syluestris folijs & caulibus non dissimilis. Quod doctioribus propono discutiendū. De Ostericio autem plane non consentio: tametsi & ea sententia suos habeat asseclas. Nihil enim illi conuenit cum Anetho: neq; radices habet tenues, sed crassas, & interdum ingentes pugnos æquantes.

Gilgen.
μῆον.
Meu.

CYPERVS. Cyperi herbam non uidi, nec; in officinis habetur. Radicis hodie usus notus est tantummodo, quam ipsi interpretantur, Wildengalgen. Sunt tamen qui ex Plinio interpretantur, odoratum, angulosum, uel triangularem Iuncum. Et ex Celso, lego odoratum, & quadratum Iuncum.

κύπειρος.
Wilder
Galgen.

B

CARDAMOMVM. Et hodie in Officinis peregrinum aroma celebre habetur sub nomine Cardamomi. Sic enim Arabes appellare maluerunt.

καρδάμομον
Kardamūmelin.

Commentarius noster quem habemus, pro spica NARDI interpretatur Nardum: consentientibus & Officinis, quibus ego Pseudonardum potius nostratem crediderim. Sunt enim nouem species Nardi, quas ex Plinio collegit Barbarus.

νάρδος ἰνδική
συριακή

CELTICVM Nardum nascitur in Liguriæ alpibus, & ab incolis regionis suæ Gallica appellata est, nostra Lauendula, si Vergilio credimus. Et ego plane consentio. Nihil enim in toto Dioscoride descriptū lego quod illi repugnet. Quanq; Officinæ Spicā Celticā interpretentur.

κελτική
Lauendula.

MONTANVM Nardum non [illegible] conijcere quæ sit. Sed neq; Commentarij aliquid huius rei certum demonstrant.

νάρδος ὀρεινὴ
τυλακίτος

ASARVM uulgo notissimum, Germanice Haselwurtz. Mirum, quo modo non & illius nomenclatura uitiata est & adulterata a barbaris. Itali uocant Baccare.

νίρος
ἄσαρον
Baccare.

PHV, uel Cretica Nardus, sine controuersia nostra est Valeriana, Baldrion/oder Tennmarck. Quod autem paulo minor nostra apparet quam descriptio habet apud Dioscoridem, regionis & influentiæ culpa est, non rei ignorantia.

φοῦ
Valeriana.

C μαλάβαθρον Vide infra de hoc commentarium Io. Mainardi. MALABATHRVM. Distinguit huius tria genera Barbarus, uerum tertium cognitum tantummodo Medicis & officinis, id quod passim ostenditur, satis amplum, folio nucis iuglandis, sed aridum, subpallidum, & multo solidius. Ipsi Folium appellant, aut Folium Indum: quod inde adfertur.

De CASSIA nihil pronunciamus: cum de ea adhuc apud iudicem lis sit. Lege autem Leonardi Fuchsij propo. 18. de Errorib. Medicorũ, praeterea Leonicenum, & Mainardum.

CINNAMOMVM notum est sub nomine Canellae apud mercatores & Italos. De germine tantum controuersia est. Item de loco ubi proueniat. Consule fabulas Philostrati de Appollonij uita, Item Plinium, & Theophrastum.

AMOMI semen in Officinis seruatur eodem nomine.

Radix Costi. COSTVS. Pro triplici illo Dioscoridis Costo, Officinae amarum tantum Costum exhibent.

σχοῖνος Squinantum Odoratus IVNCVS in Aphrica & Asia nascitur. Cornelius Celsus Iuncum rotundum uocat: ut alius intelligatur ab angulari & quadrato. De quo supra in Cypero diximus. In Officinis instar straminis, sed bene, & nescio quid aromaticum redolentis, reconditum habetur, sub barbaro nomine Squinanti: feruntque, Camelorum esse cibum in Arabia.

Calamus. D κάλαμος ἀρωματικός. Calamus aromaticus, uel myrepsicos. i. unguentarius, & duratus, quamquam Plutarchus etiam arabicum Calamum interpretatur, ne ab Officinis etiam alio nomine appellatur.

βάλσαμον BALSAMVM nomine tantum notum, uerum propter eius precium inmensum, ab officinis exoletum. Xylobalsamum tamen seruatur.

ἀσπάλαθος Darsian. ASPALATVS. Radicis usus tantummodo habetur, a Mauris sub nomine Darsian.

βρύον Vsnea. Moschos. Xyloaloës. BRION, id est, Muscus, Officinarum Vsnea. Verum aliud est Moschos, Gazellae sanies, preciosissimum illud odoris genus.

ἀγάλλοχον, lignũ est quod ex Arabia & India deportatur, ut inquit Dioscor. Medicorum uulgus Xyloaloën concorditer uocat, uel Aetio quoque Autore.

νάρκαφτον NARCAPHTVM ex India defertur corticosum, simile Sycomori libro: quod iucundi odoris gratia suffitur. In nostratibus Officinis necdum uidi, sed & uocabulum [illegible] ioque incompertum.

κάγκαμον Lacca, uide Dialacca. CANCAMVM arabici ligni lachryma est, Myrrhę quodamodo similis, olidi gustus: quam ad suffimenta usurpant. pharmacopolarum est Lacca. Vide Dialacca.

κῦφι CYPHI Thymiamatis compositio est, dicata Dijs, qua abunde Aegyptij sacerdotes utebantur olim. Ab nostris officinis in usu non habetur, sed ne a Doctoribus quoque scribitur.

CROCVS nemini non notissimus.

Crocomagma, olei crocini fex, Instructiores officinae reconditum ha-

bent: & autor Luminaris maioris non improbat. A

HELENIVM nostra est Campanica Enula: de qua in Herbario nostro plura. ἑλένιον Enula Campana.

ὀμφάκινον ἔλαιον, oleũ quod ex inmaturis oliuis exprimitur, ab communi oleo in Iatrijs seorsum seruatur.

ἔλαιον ἐκ τῆς ἀγρίας ἐλαίας, oleum quod syluestres oliuæ fundunt.

σικυώνιον ἔλαιον, Sicyonium oleũ. Vtebatur eo in aliquot malis antiquitas: nunc ex usu disperijt.

ELEOMEL in Palmyris Syriæ, ut inquit Dioscor. ex quodã caudice manat, crassius melle, sapore dulci. Commentarius noster uetustissimus quem habemus, pro Manna interpretatur: quod an ita habeat, per occasionem discutiendum relinquimus ijs, qui de origine Mannæ commẽtarios hodie scripserunt. Nam nos ad alia properamus, neq; commentarium scribimus, sed nuda tantum nomina interpretamur. ἐλαιόμελι

Cicinũ oleũ e Cici arbore in Aegypto copiosa, ubi sine igne & aqua, aspersum tantum sale, exprimitur. Cibis fœdum: luminibus lucernarũ, propter nimiam pinguedinem, ineptum. Vergilius diligens sane scriptor, pro Phaselo interpretatur. Sed nos in scriptis Rhapsodijs pro oleo de Cataputia maiore inuenimus. Ex Officinis hodie exoleuit. κίκινον ἔλαιον Phaselus. Oleum de Cataputia.

Amygdalinum oleum, uel Metopium, duorum generum, hodie seruatur & de dulcibus, & de amaris Amygdalis. ἀμυγδάλινον

Oleum Balaninum secundum Hermolaum e Myrabolanis, uel Aegyptia Glande: secus Pandectarius scriptor, qui pro granis Ben, uel Behen appellat. Hodie in usu non habetur. B βαλάνινον Myrobalani Grana Ben.

Oleum Hyoscyami in priuato usu habetur podagricis. ἔλαιον ὑοσκυάμινον

Oleum de grano Cnidio, id est, de Cocco gnidio, ne illud quoq; in usu habetur.

ἔλαιον κνίκινον, id est, e Cnico herba, uel Cartamo, effectu a superiore nõ diuersum.

Oleum Raphani, admodum protritum plebeis oleum. ῥαφάνινον

Oleum Melanthinum, oleum de Nigella, uel Git, exoletum. μελάνθινον

Oleum Sinapinum habetur in usu. σινάπινον

Oleum Myrteum, uel Myrtinum, & Italiæ quondã celebre, habetur in officinis. μύρσινον

Oleum Laurinum, uulgatum & celebre. δάφνινον.

Oleum Lentiscinũ, Oleum e Lentisco Græci σχῖνον uocant. nã σχοῖνος iuncus est. Fit autem ex gummi Lentisci. σχίνινον

Mastichium oleum, e Mastiche. μαστίχινον

Oleum Rosaceum, quod extra myropolia etiam uulgus conficit, habeturq; in usu, Rosis oleo in Sole maceratis, & in uitro repositis. ῥόδινον Roßenöl.

Mel Rosaceum, quod eodem modo maceratur, & excoquitur. ῥοδόμελι Roßenhonig.

ELATINVM OLEVM e palma Elate, quã nostri Palmam abietem uocant. ἐλάτινον

C Oleum Melinum, quod ex malis Citonijs fit & strutcis.

οἰνάνθινον Oleum Oenanthinum, fit ex flore uitis Labruscæ.

τήλινον Telinum oleum, id est, e Fœnogreco, nobilissimo semine.

σαμψύχινον Sampsuchinum oleum, ex Amaraco, uel Maiorana.

Ociminum oleum, ex folijs Basiliconis.

Abrotininum oleum, quod fit ex Abrotano.

ἀνήθινον Anethinum oleum in usu hodie habetur inter anodina.

σούσινον Gilgenöl. Susinum oleum, uel Lirinum, uel Liliorum alborum, quo nihil familiarius parturientibus.

ναρκίσσινον Oleum Narcissinum non conficitur hodie. Sed neque de flore satis conuenit scriptoribus: ut in nostro Narcisso scripsimus, & infra quędam adnotauimus.

κρόκινον ἔλαιον ab autore Luminis maioris inter uulgata & commoda olea recensetur.

Oleum Cyprinum neglectum, atque hodie minime in usu.

Violwurtz öl. Irium, uel Irinum oleum quod, fit ex Iride Illyrica.

γλεύκινον ἔλαιον, exoletum.

ἀμαράκινον, idem oleum quod paulo ante Sampsuchinum uocauit: sed aliam eius componendi rationem ex Coacorum consuetudine docet.

μεγαλεῖον Megalinum oleum etiam Dioscoridis tempore exoleuerat, ut ipse inquit, ante sua tempora alioqui cantatissimum.

ἡδύχροον Hedychroon, & Hedychrum, a coloris hylaritate sic dictum, idem ui- D detur esse cum Amaracino, ut inquit Barbarus: nisi quod nomen hoc proprie habet in Co, ubi nobilissimum olim parabatur. Quamquam est & Theriaces eius nominis compositio: de quo alias in Pandectis nostris.

μετώπιον Metopium ex Galbano unguentum: sic dictum, ab ligno ex quo desudat, quod Metopium uocatur, ut inquit Dioscor. Liquor, uel potius lachryma Metopij hodie seruatur. Vnguenti usus nullus.

μενδήσιον Mendesium, eo loco ubi Mendes, id est, caper colitur, ut inquit Barbarus: peregrinum Germaniæ.

στακτή Stacte uocatur pinguedo recentis Myrrhæ, cum exigua aqua tusæ, & organo expressæ. Ea perque odorata ac preciosa est. Sic dicta, ἀπὸ τοῦ στάζειν, id est, stillando. Plinius simpliciter Myrrham sponte sudantem dixit: & Storax. est gummi quod Storacem liquidam hodie uocant, quo ad poma odorifera & suffitus utuntur.

κινναμώμινον Cinnamominū unguentū, olim ad prodigium usque in precio habitū.

νάρδινον Nardus Pistica. Nardinum, uel Spicatum, fœminis Romanis, & pręcipue prædiuitibus olim familiare. Vel potius Nardus pistica illa, cuius Euangelistæ meminerunt, si Barbaro credimus.

μαλαβάθρινον Malabathrinum, uel Foliatum, uidelicet quod e succo Folij eius nominis conficitur. Peregrinum, & exoletum.

ἰάσμινον Iasminum, sed aliud forte quam nostrum Violaceū. Quod inde conijcio, quod apud Persas ex albis tantū uiolis confici solitum est, ut inquit

Dioscor. Sed & alia nostratibus conficiendi ratio est. A

MYRRHA nusquam nonobuia in officinis, sed adulterina, teste Mainardo, Leoniceno, & Leonardo Fuchsio: ut infra leges. σμύρνα

STYRAX lachryma est arboris, malo Cotoneæ similis. Sed myropolæ mutata litera, Storacem appellant. στύραξ

Βδέλλιον lachryma est Saracenicæ arboris. Habetur in officinis, sed sub nomine Bdellij Iudaici. Bdellium.

THVS notum. Sed sunt eius aliquot genera. Est enim Masculum: quod sic a specie testiū uocant, mammosum, cum hærente lachryma priore consecuta. Plura de hoc Barbarus in Corollario. Officinæ tamen inter Thus & Olibanum differentiam faciunt. De quo in nostro Lexico, secundum sententiam Barbarorum & neotericorum. Thus masculum. Olibanum.

Cortex Thuris & ipse sua iuuamenta habet, ex gummi notus & liquore, cui interdum mixtus inuenitur. Quamquā Vergilio magis placet corticosum Thus, idq; pro Cortice Thuris. Quod enim in eo laudatur, & medicinæ inseruit, Thus est: quo nisi turgeat cortex, inutilis erit.

Manna Thuris quid sit, infra ex commentarijs Leoniceni, Mainardi, & D. Leonardi Fuchsij petendum censemus: qui copiose admodum de ea, & differentiis eius ab Sacchato differuerunt. Nam perplexior est controuersia, quam quę paucis explicari queat. μάννα λιβάνου

Fuligo Thuris, an aliquibus in usu sit, nescio.

PINVS & Picea, generi eidē distribuūtur, sed specie differūt. Quia Picea pinguior atq; tenuior est folijs, sed minus alta, ac recta: præterea conum minorem, & magis algentem, nucleos quoq; resina persusos obtinet. Lege Barbari Corollarium: similiter Vergilij annotationes. Picea. B

στρόβιλοι, Pineæ nuces, de quarum differentia uide Vergilij commentarium: quamquam omnes sint notissimæ.

LENTISCVS arbor Germaniæ nostræ peregrina, Italiæ tamen familiaris. Mastychen destillat, notum gummi.

μαστίχη, Resina lentiscina, Mastyx. σχῖνος Mastyx.

τερμινθος, Resina Terebinthina. Terpentin.

PIX nihil aliud est quam fluxus combustior in tæda sua resinæ.

Pix sicca, uel spissa, ab Officinis Colophonia: tametsi Dioscor. etiam liquidam illam Colophoniam uocet.

ἄσφαλτος, Bitumen: alias ab Officinis, Iudaicum Bitumen. Judenlym.

νάφθαν uocant Babylonij Bituminis colamen, colore candidum. Inuenitur enim & nigrum. Ignoratur ab Officinis. Quanquam sint qui oleo Petrolco pro ea utantur: q; simili modo ex stagnantibus colligitur. Oleum Petroleum.

CVPRESSVS & in Italia, & in Gallijs prouenit tantum, Germaniæ & frigidioribus climatibus ignota. Genera eius uide apud Dioscor. & cōmentarios. Galbulæ tantū eius nucesa nobis in usu habentur. Galbulæ.

IVNIPERVS duorum generum, ut inquit Dioscori. Resudat ex eo gummi, quod Sandaracam, uel Vermicem hodie uocamus.

Sevenbaum. βράθυς, Sabina, Alias Sauina. Nota.

C κέδρος arbor magna, ut ferunt, ex qua picem colligunt, quæ Cedria uo-
Cedria. Pegula. catur. Officinæ tamen Pegulam uocant.

Cedrides, Cedri fructus.

δάφνη LAVRVM fructicantem uidi in nostra Germania: sed ad iustam & natiuam altitudinem nunquam excrescere, neque baccas parturire.

Lorbeer. δαφνίδες, Baccæ Lauri notissimæ.

πλάτανος PLATANVS peregrina Germaniæ. Audiui, qui Romæ uiderint, & Florentiæ.

μελία FRAXINVS, uel Melia, Germanice, Eschbaum.

Alberbaum. Electrum. Charabe. POPVLVS duorum generum, alba, et nigra. Gummi exstillat nigra, quod Succinum, uel Electrum uocamus, barbare Charabe. Ita enim quibusdam placet. Vide Barbari commentarios.

μάκηρ MACER omnium consensu officinarum est Macis.

πτελέα Vlmus.

κάλαμος, Harundo. Nota. Genera eius innumera lege ex Barbari Corollario.

πάπυρος Papyrus ignota hodie.

μυρίκα MYRICA, seu Tamarix. Haud dubium quin sit uulgaris Tamariscus.

D ERICA æque famosa arbor, Tamarici similis, sed longe minor: cuius flore apes reprobum mel efficiunt. Germanice Heyd/scoparū generis.

ἀκακαλίς ACACALIS quadam tenus etiam Myricæ similis. Quam ipse nondum cognoui,

ῥάμνος Rhamnus trium generum habetur.

ἅλιμος, Halimus.

PALIVRVS frutex aculeatus, durus: cuius semen pingue & fuliginosum inuenitur. Vergilio, cognati frutices, senticosi sunt, Cynosbates, Rhamnus, Paliurus, & Oxyacantha.

ὀξυάκανθα Acuta SPINA. Officinæ Berberis.

Rubus Canis. Respondet & huic uulgatæ Berberis descriptio apud Dioscor. & huius plane generis est. In commentario quodam reperi, Rubum Canis differre ab Cynorhodo, uel Rosa canina; quia hæc spongiolas habeat circa fruticem, illa uero minime.

κύπρος LIGVSTRVM, a Mau[illegible]s Alkanna.

φιλυρέα TILIA Lucorum ornamentum.

Cistus, ignota mihi.

ὑποκισὶς HYPOCI[illegible]TIS, barbarorū Hypoquistidos, quod sic appellāt.

λάδανον LADANVM in Officinis uidere licet: sed illi Lapdanum pronunciant, uel Laudanum, non Ladanum.

ἔβαινος HEBAENVS iuxta omnia signa & notas quibus hanc describunt Hermolaus Barb. & Plinius, apparet quiddam habere nostro Guaiaco simile, aut certe eius generis esse: sed non habeo, cur id certo affirmem.

ROSA. Nota omnibus. A
Pastilli rosei, id est, Trochisci ῥόδον

LICIVM, alias Pyxacantha, arbor spinosa, ut inquit Dioscor. Hodie succum quoque eodem nomine uocant: qui in usu habetur.

ACACIA succus spinæ crescentis in Aegypto. Resudat ex eo gummi quod Officinæ gummi Arabicum, Celsus sine epitheto Gummi appellat. Vulgus Medicorum hodie ignorat quid sit Acacia, & pruna illa syluestria quæ in spinis proueniunt, pro uera Acacia interpretantur, graui errore: cum iis prorsus Dioscor. descriptio non respondeat. Sed de his alias. Gummi Arabicum.

AMVRCA expressæ oliuæ recrementum est. ἀμόργη

ἄγνος latine Vitex, frutex qui circa fluenta prouenit, passim notus: quam quam feminis tantum usum præferunt myropolæ, herbæ non adeo.

SALIX & ipsa ut uulgo nota, ita multorum generum.

Oleaster, syluestris olea: sed non est horum ferax Germania.

Colymbades, oliuæ conditæ, & gulosæ diuitum delitiæ. κολυμβάδες

Aethiopiæ oleæ lachryma, forte id quod hodie gummi Elemi uocant. Elemi.

Rhus opsoniorum, Rhus coriaria, ab Officinis omnibus Sumach uocatur, Italiæ frequens. Sumach.

Quercus, Glans, Fagus, Ilex, Castanea, Galla, omnes notæ arbores, & noti fructus.

PALMAM Aegyptus habet, sed non sola, nam & Romæ habetur.

Fructus palmarum Dactyli, & Thebaicæ Palmulæ, Tamarindi. Dactyli.

Malum punicum, seu Malogranatum, trium generum. Sunt enim dulcia, uinosa, & acida. Tamarind. ῥόα

CYTINVS, Mali punici flos. B κύτινος

Malicerium, Mali punici putamen.

Balaustium idem fortasse quod Cytinus. λέπη τῆς ῥόαν

MYRTVS, Italiæ nota.

Myrtidanum, uirgultum & soboles Myrti. Vide Barbari Corollariū. μυρσίνη

CERASIA, alias Cerasa: quorum gummi in usu habetur.

SILIQVA, Maurorū Charliob, siue Charamulium: sic enim officinæ uocant. Charliob.

MALVS. De Malorum multifariis generibus, uide Corollarium Barbari super hoc loco. μηλέα

Mala Cotonea nota sunt. Vocantur & Cydonia, & Chrysomela.

Melomela, sic a sapore melleo dicta.

Orbiculata mala, siue Epirotica, ex figura orbis in rotunditate dicta.

Syluestria mala, acerba, agrestia.

Persica poma, notissima, & multorum generum. Quanquam Galenus libro secundo alimentorum differentiam facit inter Persica, & Perseam, diuersaque capitula de utraque habet.

Armeniaca, siue Præcocia mihi uident, q̄ prima oīm uenalia habent.

C Persica exilia, & Prunorum fere generis, sed dulcissima.

Citrin öpffel. Medica mala, Cedromela, Citræa, Mala Hesperidum, poma Citri, in officinis habentur, & ipsa nota.

PYRORUM genera ut sunt multifaria, ita passim etiã notissima.

ἀχρὰς Pyrastrum, uel syluestre Pyrum.

MESPILUS nota, sed duorũ generũ. Est eñ quę Merola Italice, a Mauris Zaur, uel Zarur: & uulgata, quę Setanium: cuius fructus Estula a nonnullis uocantur.

LOTUS. Nec ea unius generis habetur. In Italiam translata fertur, sed admodum rara. Est & herba Lotus, de qua infra.

Cornus, Italice Corneiol.

Sorba nota.

PRUNUS nota arbor, πολυγυνὴς. Supra etiã inter syluestria Pruna constituimus. Celebrantur hodie inter pręcipua Damascena: & in myro polijs Prunorum resina.

ARBUTUS, Vnedo, coriarijs notissima. Habetur in Italia frequentior, ubi fructus eius Cerasa marina uocatur.

Amigdalę duplices sunt, & Amarę, & Dulces. Dulces Germaniæ familiariores.

Fisticum. D PISTACIUM, Officinę Fisticum. Fructus in officinis habetur: arbor Germaniæ peregrina est.

NUCES Iuglandes, tam notæ, ut Sueuis occasio prouerbij fuerint.

Nuces Auellanæ, Nuces ponticę, & ipsæ quoq; nemini non notæ. Vide Barbari Corollarium.

MORUS nemini non notissima.

FICUS, & Sycomorus notæ, tum in primis Italiæ.

Perseam uideo quosdam pro Persica nostra interpretari.

ἰβηρὶς Vicetoxicũ. IBERIS officinarum Vicetoxicum. Nascitur circa inculta, & uariis diuerticula, admodum familiaris Italiæ. Radici & odor & sapor Nasturtij. Vnde Barbarus ex Antigone non inepte, syluestre Nasturtium interpretatur.

¶ Ex Secundo Dioscoridis LIB.

ERINACEUS quidam fluminalis, uel marinus; quidam terrestris. Terrestris passim notus.

Purpuræ, Buccinæ, Ioniæ, [illegible]aces, Tellinæ, & quicquid est piscium generis, mihi plane ignotæ sunt, nec ullius rei tam imperitus sum, quam Piscibus nomina diffinire.

COCHLE[illegible], quę & Domiporta, nota.

Blactæ Byzantiæ. Conchula Indica, hic apud Dioscor. ὄνυξ. Suspicor esse Blactas Byzantias, quas hodie Officinæ sic uocant.

καρκίνος CANCER & ipse propter gulę titillationem, commessatoribus nõ ignotus.

SCORPIO Terrestris, Italiæ notissimus.

De Dracone marino, Scolopendra, Torpedine nihil compertum habeo, nec notiora nomina quę pro illis reponã. Tametsi Torpedo crebro in usu sit Galeno. A

VIPERA a Mauris Trigo, & græce ἐχίδνη, uulgo Amarassa Italice.

¶ CHRISTOPHORI HEGENDORFINI, in quorundam Piscium nomenclaturas genuinas, Annotatiunculæ aliquot.

DUM hæc scriberemus, incidimus casu in Progymnasmata doctissimi uiri Hegendorfini. Nam cũ eodem munere fungamur pueros docendi, & domesticis nostris adulescentibus illius progymnasmata interpretaremur, oblatus est nobis locus de Piscibus: qui quoniam pulcre nobis facere uidebatur ad præsentem locũ Dioscor. de Piscibus, commentario nostro ad uerbum inseruimus.

ANGUILLAE.

De Anguillis non est quod diu dubitemus. uocabulum enim nullum aptius, nullũ accomodatius ijs Piscibus, quos Anguillarum nomine donamus, inuenire possemus. Plin. lib. ix. cap. xxi. Anguillæ, inquit, octonis uiuunt annis, durant & sine aqua senis diebus, aquilone spirante, austro paucioribus. At hyemem eædem in exigua aqua non tolerant, nec in turbida, adeoq; circa uergilias maxime capiuntur, pascuntur noctibus. Exanimes piscium solæ non fluitant. Anguillæ. B

DE MULLO.

Mullum uocamus ein Barme, de quo pisce Plin. ita scribit lib. ix. cap. 17. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima & copia Mullis, sicut magnitudo modica, binasq; libras ponderis raro exuperant, nec in uiuarijs piscinis crescunt. Septentrionalis tantum hos, & proxima occidentis parte gignit Oceanus. Cætera eorum genera plura. Nam & alga uescuntur & ostreis & limo, & aliorum piscium carne. Barba gemina insigniuntur inferiori labro. &c. Quæ descriptio, an non nostris piscibus, quos Barmen uocamus quadret, nemo non intelliget. Porro quem latini uocant Mullum, græci τρίγλαν appellãt, Ausonius uocat Barbũ. Germani ein Barb. Mullus. Barbus.

DE CANCRIS.

Pisces, quos hodie uocamus Cancrones, Cancri ueri sunt, si Plinij in libro nono, cap. 21. descriptionem spectabimus. Et sunt, qui Cancros, quibus nos utimur, Camuros appellent, quod genus esse Cancrorum Athenæus libro sexto dipnosophistarum scribit. Porro de uarijs nihil reperio apud scriptores. Est uox a germanico sermone sumpta. nam germani dicunt, ein Vor. Tum Fundulus dictus uidetur, quod in fundo aquæ natet. Rubiculi a rubicundis oculis nomen acceperunt. Hæc uocabula noua sunt, nouorum & Germanorum Piscium. Perca plane semigermanum est uocabulum, ein Persß. Nec mirũ, uocabula tam barbara irrepsisse in linguam latinam, quando uocabula alia dari nequeant: quod aut Cancrones. Camuri. Fundulus. Rubiculus. Perca.

plærique pisces ueteribus ignoti fuerint, aut quod nos ueterum uocabula, quod plane credo, fugiunt.

DE LVCIO.

Piscis uento duratus.

De Lucio quoque non ita multum in authoribus reperitur. At dum piscem uentoduratum dicimus, est periphrasis, qua quemlibet piscem uento duratum, designare possumus, ut est stockfisch, schollen. Carpo quoque semigermanum est, nec de pisce hoc aliquid literis est proditum. Hæc uocabula Piscium propterea excussi, ut iuuentus uideret, quam in Piscibus exprimendis, & ieiuni & inopes simus: sed ut iuuentuti faciamus gratum, aliquot uersus ex Mosella Ausonij adscribemus, quibus aliquot piscium genera, bellissime describuntur.

Squamigeri gregis ede choros, liquidoque sub alueo
Differe cæruleos fluitanteis amne cateruas.
Squameus herbosas Capito inter lucet harenas,
Viscera præ teneris fartim congestus aristis,
Nec duraturus post bina trigoria mensis,
Purpureisque Salar, stellatus tergora guttis,
Et nullo spinæ nociturus acumine Redo,
Effugiensque oculos celeri leuis umbra natatu.
Tuque per obliqui fauces uexate Saraui,
Qua bis terna fremunt scopulosis ostia pilis,
Cum defluxisti *famæ maioris in amnem*
Liberior, laxos exerces Barba natatus,
Tu melior peiore æuo, tibi contigit omni
Spirantum ex numero non inlaudata senectus.
Nec te puniceo rutilantem uiscere Salmo
Transierim, late cuius uaga uerbera caudæ
Gurgite de medio summas referuntur in undas,
Occultus placido cum proditur æquore pulsus:
Tu loricato squamosus pectore, frontem
Lubricus, & dubiæ facturus fercula cœnæ,
Tempora longarum fers incorrupte morarum,
Præsignis maculis capitis, cui prodiga nutat
Aluus, opimatoque fluens abdomine uenter.
Quæque per Illiricum per stagna binominis Istri
Spumarum indicijs caperis Mustella natantum,
In nostrum subuecta fretum, ne lata Mosellæ
Flumina tam celebri defraudarentur alumno.
Quis te naturæ pinxit color? atra superne
Puncta notant tergum, quam luthea circuit iris,
Lubrica cæruleus perducit tergora fucus,
Corporis ad medium fartim pinguescis, at illinc
Vsque sub extremam squallet cutis arida caudam.

Nec te delitias mensarum Perca silebo A
Amnigenos inter pisces, dignande marinis
Solus puniceis facilis contendere Mullis.
Namq; & gustus iners, solidoq; in corpore partes,
Segmentis cöeunt, sed dissociantur aristis.
Hic etiam latior risus prænomine cultor.
Stagnorum querulis uis infestissima ramis
Lucius obscuras ulua, cœnoq; lacunas
Obsidet: hic nullos mensarum lectus ad usus,
Feruet humosis olido nidore popinis.
Quis non & uirides uulgi solatia Tincas
Norit? & Alburnos prædam puerilibus hamis,
Stridentesq; focis obsonia plebis Alausas?
Teq; inter species geminas, neutrumq;, & utrumq;
Qui nec dum Salmo, nec iam Salar, ambiguusq;.
Amborum medio Sario intercepto sub æuo.
Tu quoq; flumineas inter memorande cohortes
Gobio, non maior geminis sine pollice palmis,
Præpinguis, teres, ouipera congestior aluo,
Propexiq; iubas imitatus Gobio Barbi.

PASTINACA Germanici maris piscis. Rochē.

SEPIA Piscis cuius ossibus hodie utuntur aurifabri & argentarij, ad aurum subinde fundendum. Meminit eius sæpissime Celsus. Os Sepiæ.

CASTOR, uel Fiber, amphibion animal: cuius testiculos in Officinis uocant, Castorium. Biber geyl. B

Silurum sunt qui pro Sturione interpretentur. Verum id non ita habere, contra affirmat Vergilius. Sturio.

Mustela, Ranæ, Feles, notæ.

Cerrus, uel σμαρὶς quid sit ignoro.

Mænas an probe interpretatus sit Theodorus Gaza pro Aleculis, uide Vergilij commentarium super hunc locum. Aleculæ.

GARVM omne quod ex Piscibus, carnibusq; maceratis liquamen est. Salmora.

Cimices qui in cubilibus enascuntur, notiores quam commodiores. κόρεις

Millepedę, Multipedę, Centipedę, κυβαρίδες, nullibi non in humidis & aquosis nascentes. Græci a liuido colore, etiam ὄνους, i. asinos uocauerũt. q̃d nomen Germanis hodie mansit. Nam & illi teutonice sic uocãnt, Esel. Wentelen.

σίλφη ἐν τοῖς ἀρτοκοποίοις, Blattę pistrinarię, quę in pistrinis inueniũtur. Geymmuch.

PVLMONES Marinos nouerunt qui ad mare habitant, & uident mirabilia eius in profundo.

Suillus & agnitus pulmo, noti.

Pulmo Vulpis. Vsus eius ad Loh: quod ab eo sic inscribitur, Loh de pulmone uulpis.

C Asininum IECVR, Genitale Cerui, Vngula asini, lichenes equorum, Vngulæ caprarum, Iecur caprinum, apri, canis rabiosi, ueteres Soleę ueteramentariorum, nota omnia.

Iecur Mergi, Gallinæ, Gallinacei, Oua, Cicadę, Locustæ, nota.

OSSIFRAGVS septimnm Aquilæ genus.

Galerita, A. Gelij Cassita.

HYRVNDO, nuncia uera Veris, malegrata auicula, ut est in prouerbio.

Rasura Eboris. Eboris scabiem Officinæ uocant, Eboris ramenta, uel rasuram.

ἀστράγαλος, Talus suillus.

ἐλάφου κέρας CORNV Cerui. Rasura eius in usu habetur.

κάμπαι Erucæ quæ in oleribus gignuntur, notæ.

CANTHARIDES ad ciẽdas uesicas in Officinis seruant, notę.

Buprestis, Cantharidum generis.

SALAMANDRA, Lacertæ genus iners, uarium, quod frustra creditum est ignibus non uri. Italiæ nota.

ἀράχνη Araneus multorum generum. De quo uide Barbari Cor.

Σαύρα LACERTA ubiq; nascens, & notissimus uermis.

σηψ Seps, Lacertæ genus, sed uenenosum, ut placet Nicandro.

σκίγκος SCINCVS male ab Officinis Stincus. Vocatur & terrestris Crocodryllus. Ostenduntur in officinis parui pisciculi ex Nilo flumine.

D Terreni VERMES, Intestina Terræ, Lumbrici, noti.

μυγαλῆ MVS araneus, muris magnitudine animal, & mustelina specie. In Italia uenenatus eorum ictus.

Mures qui in domibus oberrant, noti. Plura eorum genera, Alpini, Pontici, Glyres: & in his generibus diuerso colore & forma.

Lac notum.

Lac Schistum, uel Scissile, concreta eius pars, & casealis.

De CASEIS, & eorum generibus, uide Barb. Cor.

ἱππάκη HIPPACE caseus equinus, alimentum rusticorum.

βούτυρον e pinguissimo lacte fit: uel spuma lactis concretior. A boue sic nominatum, quia e bubulo lacte potissimum fit.

Succidæ LANAE, lana impura, sordida, nondum elota, uel purgata.

COAGVLVM leporis, [illegible]tum.

Adipis genera fere omnia in Officinis habentur. Medullæ quoq;, & quædam fellis genera.

TRITICVM uulgo Frumentum. De quo uide doctissimam Annotationem Hermol. lib. Corollariorum.

HORDEVM, alias Lutum Vulcani.

Zythum, Courmi, genera Ceruisiæ.

Zea priuatim a latinis semen est: & est ge[illegible]us frumenti quod uulgo Speltam dicimus.

κρίμνον Gryeß. CRIMNVM crassior est Zea, triticeaq; farina, ex qua pultem fa-

ciunt: fortaſſe latine Cremor.

OLYRA uulgo & Italice Secale, frumenti genus, ſed minus nutriens quam Zea. Latine hodie Siligo, Quamquam refragetur Columella. De quo uide Vergilij commentarium. A

ATHERA ex Zea tenuiſſime molita, ſorbitio, quaſi liquida pulticula, infantibus conueniens. ἀθήρα

TRACVM frugem non noui. Neq; βρῶμον quoq; geniculatū. Alioqui inter Vicia ſegetis ad inſtar Auenæ naſci dicitur, dependentibus loculis, ut innuit Dioſcor. uel lolijs, ut Plinius deſcribit.

ORYZA frugum generis, Hordeum Galaticum, uulgo Rizum, parati & quotidiani in ſanitate uſus. Ryß. Rizum.

HALICA fit ex Zea: quam Dicoccum uocamus. Alias Far. χόνδρος

MILIVM notum. κέγχρος

Panicum, Milio ſimile. ἔλυμος

SESAMVM peregrinum hodie & incelebre.

De LOLIO uide infra Hieronymi Tragi Annotationē priuatam.

AMYLVM ex eo appellatum eſt, quod ſine mola fiat. Ab officinis Amydum. Notum. Kraffmel.

Fœnograecum notum.

LINVM, cuius & oleum & ſemen Officinis eſt in uſu. ἐρέβινθος

CICER, Germanice Kicherbſen.

FABA nota. B

Faba Aegyptia, peregrina: radix tamen quibuſdam in Officinis in caſeolas ſecta habetur.

LENS, alias Lenticula, nota.

PHASELVS, Germanice, Pheſeln. φασίολος

ERVVM an ſit Vicia, certo non habeo quod dicam, & cum de hac re quæſtionem mihi mouiſſet Io. Sinapius, amicus noſter, & ipſe quoq; rei Medicæ apprime peritus, mutum me reperit. Quod ideo ſcribimus, ut & alijs præbeamus anſam diſquirendi. Alioqui Mauri interpretantur pro ſuo Almelic. Et Commentarius noſter, quem ex Fettichio Medico habuimus, Bononiæ Mocka dici interpretabatur. Galenus etiam Aphacen pro Vicia interpretatur.

LVPINI in Officinis ſeruantur. [illegible] quibuſdam in locis Germaniæ ſati crebro, quibuſdam infeliciter proueniunt. Feigbonen.

RAPVM notum uulgo, γογγύλα græce.

Rapa ſylueſtria, quæ longiora, caule breui, & Rha[illegible]hani figu[illegible]am imitantia, ſemine intus candido, duplo maioris quam Papaueris.

Buniada ignorant Officinæ, inquit Barbarus, & ſylueſtris Rapi ſemine eius uice utuntur, quamq; facile cognoſci poterat. Eſt enim ſylueſtri Rapo ſemen & nigrius & ma[illegible]s quam Buniadis.

RHAPHANVM Celſus uocat Radiculam, & alij quoq; Radicem. Habetur multorum generum, quemadmodum & Rapa: & iuxta Rettich.

C cœli & regionis influentiam, figurā longitudinis & rotunditatis mutat.

Sed sylu estris Rhaphanus meo iudicio est, quo Officinę utunť. Germanice, Meerrettich.

Meerdwurtz. ὀξυλάπαθον Saurampff. Rumex prorsus multorum generum est. Primū Oxylapathon, id est, acutum Lapathium uocant Officinæ. Secundū hortense. Tertium agreste, & rotundum Lapathium. Quartū, quod Dioscor. Oxalidā, & Officinę Acetosam uocant. Vulgo herba Brusta. Est & Hippolapathon Rumex qui nascitur in aquosis. Vide de hoc Herbarium.

LAMPSANA Brassicæ generis. Alias Napium. Pedali altitudine, foliorum trium, quę ei hirsuta sunt.

De Bunio Napi genere, incertus sum, ideo nihil pronuncio.

BLITVM, uel Blitus, ignauum & notum olus.

Bappelen. MALVA multigeneris nota.

ἀτράφαξις Scheisßmilt. ATRIPLEX, olus aureum, duplici differentia habetur, Agreste, & Hortense satiuum.

Quæ uulgo SPINACHIA hodie, Atriplex Hispaniensis dicta est quondā: eo quod ab Hispania primū allata ad alias exteras nationes.

BRASSICAE tria genera habentur. Primum, caulis uulgatus, domesticus. Secundum ignotum. Tertium marinum: quod esse Soldonellam, in Soldonellæ descriptione monstrabimus infra.

D BETA, τεῦτλον.

Bürgel. ἀνδράχνη, id est, comestibilis illa Portulaca, nota est. Syluestrē non uidi.

ASPARAGI in agro Moguntino crebriores proueniunt, ubi etiam edendo sunt, & in delitijs habentur.

ἀρνόγλωσσον, id est, Plantago, per omnes suas differentias nemini non cognitissimum.

Canella. SIVM sub nomine Laueris Officinis est in usu. Alias herba Canella, in acetarijs aquis potissime nascens.

Fischmüntz. Sisymbriū, Mentha aquatica ab Officinis, uel Balsamita: sic dicta, q̄d facillime in Mentham degenerat culta.

Sisymbrium alterum non uideo quid tamen aliud possit esse, quam Senetion, uel Nasturtium aquaticum: consentientibus etiam Commentarijs aliquot, quos habuimus: quamq̄ alibi etiam describat hanc Dioscor.

Cretamus. Fenicł marin. CRITHMVM, Crithmō, uel Batis, id est quod Officinę omnes Cretamum uocant. Est autem Cretamus Feniculum marinum.

Hanenfūß. CORONOPVS, Pes Coruinus, uel Cornicis: descripta est a nobis in primo Tomo Herbarij, sub hoc nomine.

σόγχος Cicerbita, seu Sonchus, aliq Cichoriū uocant, Rostrū est porcinū, q̄d hodie sic uocant in Officinis. Vide de hoc infra Annotationē Leoniceni.

σέρις Intybus, uel Intybum: nam utrunq; apud Plinium & scriptores legitur. Longa est controuersia de Intybis: sed breuiter sic docti. Intybum agreste est Cichorium, uel Cicorea, ut uocant Officinæ, eaq; satiua. Rursum satiEndiuia. ua duplex. Latifolium, Lactucę simile: quod Endiuiam uocamus. Alterū

folio anguſtiori, ſubamarum: quod tamen quo nomine baptiſare rite de- A beam, non babeo. Addit Commentariolus noſter, quem habemus. No- tandum, cum Celſus de Intybo loquitur, de domeſtica intelligi debet. Quando uero de Ambubeia, Cicorea æſtimari debet. Plura de hoc infra.

Condrilla & ſcribitur & fertur folio ſimilis eſſe Intybis & Cichorij: ſed nemo mihi demonſtrare ualuit. Meminit huius infra Hier. medicus. χονδρίλλα

CVCVRBITA. Hoc opus, hic labor eſt. Et uehementer hic erra- tur, nedum in nominibus, uerumetiam in re. Erroris cauſſa: quia res non uidimus. Commentarius noſter Bononien. ſic diſtinguit. Cucurbita uulgo Succa eſt Italice, & notiſſima: Cucumis Italiæ tantummodo notus, Germaniæ nequaquam. Melones ſunt quæ uocantur Stapones, & Melo- pepones in figura & quantitate. Cum enim rotundæ figuræ ſint, & ma- li effigiem referunt, Melopepones: cum autem magnitudine in longitu- dinem proceſſerunt, Pepones uocantur. Totum hoc genus a Medicis Melones appellantur. De Citrino Cucumere, quem alij Citriolum, alij Citrullum, uulgo Citrion, quo in acetarijs & Moneſtris utuntur, non fit mentio apud Dioſcor. Vide Barbari Corollarium ſuper hoc loco. Succa. Cucumis. Melones. Stapones. Melopepo- nes. Pepones.

LACTVCA eſt duplex, domeſtica, & ſatiua. nota. Quamquam & illa multorum generum, atque aliter in Italijs, aliter in frigidiori ſolo pro uenit. Syluestris (ut inquit Dioſcor.) ſatiuæ ſimilis eſt, ſed longior caulis, & candidiora folia, quibus ſuccus ineſt: ex quibus diuino, illud fortaſſe eſſe quod Scariolam, uel Taraxacon uocamus. θρίδαξ Lattich.

B

LEPIDION, uel Biſacutum, ignoratur noſtra ætate, nec Com- mentarij aliquid certum indicant. γιγγίδιον

SCANDIX, uel Scanaria herba. Hæc inquit Vergilius, hodie ab herbarijs ignoratur: & quam illi modo Scandicem appellant, latiore, & quaſi Betæ folio eſt. Antiquitas autem, ut in re nota fit, nullas eius certas notas tradiderunt. Verumtamen ut ex multis conijcere licet, tenui & ca- pillato folio eſt. Plinius lib. 21. cap. 15. inter ſponte naſcentes numerauit: coniunxit illi, ut ueriſimile eſt, congeneres plures alias, quæ omnes tenui folio, & capillaceo ſunt: præſertimque Caucalim, & Tragopogona: quæ a capillamentis, quæ pro folijs habet, Coma dicta eſt a Græcis. Ob quam cauſſam non ab re penitus fuerit, ſimilem in foliorū figura illis credere. σκάνδιξ Coma.

CAVCALIS, non eſt Coronopus, ut quidam falſo exiſtimant, ſed Dauci generis, eiuſque figuram, inciſionem foliorum, umbellam adeo referens, ut a quibuſdam Daucus credatur. καυκαλίς

ERVCA ideo dicta eſt εὔζωμος græce, quoniam commendet iura. Additur Lactucæ in acetarijs, & altera ab altera contemperatur. εὔζωμος

OCIMVM Officinæ pro Baſilicone interpretantur. ὤκιμον

OROBANCHE. Ex maleficio, ut inquit Vergilius, nomen illi fe- cit antiquitas. Et quoniam fruges, legumina, Eruumque præſertim circum- ligando ſe necet, Eruiangina dicta eſt: id enim Orobāche græcis ſignificat. ὀροβάγχη Eruiangina.

Barbula hirci, breui caule, folijs Croci, radice longa, dulci, ſupina, ma- τραγοπώγωνον

C gno super caulem calice, e cuius summo semen nigrum dependet. Italice, Barba de predt.

ὀρνιθόγαλον ORNITHOGALVM. Ferunt nihil uilius, neque frequentius habere agros, sed ego plane non uidi, quod equidem meminerim.

TVBERA rotundæ radices sunt, sine caule, sine folijs flauescentes: quę Vere fodiuntur, & cocta eduntur. Zunesta tarensola Italice.

σμίλαξ Smilax Phasioli genus, secd͞m Barbarũ, reclamante tamẽ M. Vergilio.

MEDICA alia est a malis Cedromelis, quæ pauloante libro primo egimus, herba, non fructus. Quidam iactant in Italia satam se uidisse, specie qua hic eam describit Dioscor. Mihi coruo rarior est albo.

SINAPI ubique cibis admiscet͂, gratissimo obsoniorũ condimento.

Nasturtium Lactucæ temperamentum in acetarijs & obsonijs.

θλάσπι THLASPI. De ea infra consule Commentarios Mainardi. Neque enim hodie agnoscitur.

De Drabi prorsus nihil habeo, aut quod dicam, aut quod diuinem.

ἐρύσιμον Irionem interpretatus est Ruellius Erysimon. An inter fruges censeri debeat, uel inter olera potius, consule Commentarium Vergilij. Erucu- lam nobilem interpretari audio, & admodum procliuem esse Bononiæ circa muros in loco qui dicitur, El marca. Ipse non uidi.

Piper, Gingiber, nota aromata.

Persicaria maculata. Hydropiper in ripis, puenit, sapore admodũ acri, similis herbæ quam Officinæ Persicariam maculatam uocant: tametsi illa sine macula est.

πταρμική Ptarmica, Sternutatoria.

στρούθιον STRVTHIVM herba qua purgandis lanis utuntur, qui eas e-

D luunt. Saponariam quidam interpretantur. Alij id quod Mauri & Officinæ Condisi appellant.

κυκλάμινος CYCLAMEN, alias Tuber terræ, uel terræ Vmbilicus. Item Pa-

Barcharmarien. nis porcorum, & Panis terræ, a Mauris Barcharmarien, & officinis Arthanita uocatur: uulgo Pan porcin. Vide Vergilij commentarium.

Cyclaminus altera, quæ Capriolorum modo uicinis arboribus se applicat, flore candido, acinis Hederæ mollibus.

δρακόντιον Dracunculus duplex habet͂, Maior & Minor. Maior Serpentaria, seu Colubrina in Officinis: Minor, Serpentaria minor, p uias & sæpes repẽs.

Winterblům. Aron. ARON species, Dracontij, uulgo Aron, uel Barba Aaron.

Arisarũ congener esse scribitur Aro & Dracontio, sed mihi ignota.

ἀσφόδελος Asphodelus. Suspicor esse quam Auicenna & Officinæ omnes Affodillum nominant: de qua infra uide iudicium Hieronymi Tragi.

Bulbus uomitorius, & Bulbus Cibarius, Ceparum genera.

σκίλλα SCILLA in Officinis suspensa, sub Squillæ nomine ostenditur, cepa ingens: Alias Cepa muris.

Pancration. Eandem, inquit Vergilius, non similem Scillæ Pancration, hac nostra ætate Herbarij ostendunt, confunduntque simul, alioqui diuersa genera: tanta natalium similitudo & mixtura est. Nos utranque si-

mul uisam, pterq; colore, & id qdē nō satis, diuersā secernere nequimus. A
CAPPARIS fructus in Officinis seruatur ad nocturna obsonia. Capres.
LEPIDION. Vergilius. Herbarij modo hanc non Lepidion, sed Rhaphanum appellant, in Pannonia frequentem, ubi ferunt eam non aliter quam radices Stobæ. Commentarium habemus in quo scriptum inuenimus. Lepidium aliquibus Rhaphanus minor, uulgo in Germania Meerrettich. Sed hæc quomodo cum syluestri Rhaphano conueniant, non uideo, quem supra interpretati sumus, Meerrettich: quæ descriptio magis quadrat rei, quam præsens Lepidio. Meerrettich. Confert hæc cum capite superiori de Rhaphanis.
RANVNCVLVS aliquibus Apium Risus, alijs uero Coruinus pes. Vide infra Annotationem Comitis de Aquila de hoc. Βατράχιον Apiū risus.
Fremium non noui.
Argemone, uel Agrimonia. Vide infra Collinutiū, & Leonicenum. ἀργεμώνη
Anagallis, Morsus gallinæ Officinarum. Odermenge.
Hederæ multiplices sunt, sed cognitæ.
CHELIDONIA duplex, maior & minor. Maior uulgata Chelidonia: Minor, Testiculus sacerdotis. χελιδόνιον Schölwurtz. Pfaffen hödlin.
Auricula MVRIS, quamquam duorum fere generum describitur a Dioscor. tamē unū cognitū Herbarijs uulgo, quod in usu est Officinis.
Isatis satiua. De hac uide infra Leonicenū. Quidam congenerē faciunt herbę Lunarię, de q̃ paulo ante. *Alij q̊d sit Nil, uel Maurorum Nilecha,* B
TELEPHIVM a quibusdam Sedum uocatur agreste. Opinor esse quam Officinæ Crassulam maiorem uocant. Italice, Frangrossa. Crassula maior.

¶ EX Tertio Dioscoridis LIB.

AGARICVS quid re uera sit, uide infra in Annotationibus, Similiter & de Rhapontico, & Rhabarbaro, apud Leonicenū, Collinutium, Mainardum, & Fuchsium. Rha ponticū. Rha barbarū.
GENTIANA etiam in sylua Hercynia copiosa habetur, maxime montanis: & hodie ab agyrtis circumfertur, ad mulomedicinam. Entzian.
ARISTOLOCHIA utraq; nota. Holwurtz.
γλυκίῤῥιζα Radix dulcis. Tabernæ aromatarie uocant Liquiritiam.
Centauriū, & ipsum quoq; duplex. Maius, & Minus. Minus notum, q̊d Febrifugā uocant. De maiore uide infra Hieronymi Tragi Anno. Tausent gulden kraut. Febrifuga.
Chamæleo albus, uulgo herba Carlina. de qua infra in Ānotationib. χαμαιλεών
Crocodilion, Spinarum generis, ignotum mihi.
LABRVM Veneris, Virga Pastoris maior, uel Carduus fullonū. Kartendystel.
Spina alba, Arabum Bedeguar, uel herba de Casa. Bedeguar.
Spina Arabica, albæ spinæ similis est, ut inquit Dioscor.
SCOLYMOS, Carduorum generis.
De Poterio nihil certum lego,
Acanthion Albę spinę simile, folijs aculeatis per extremitates, & lanugie araneosa obductis: q̃ collecta, & in unū aceruata, bōbicis effigiē pbēt.
Acantha in Veteri cōmentariolo, p Branca interpretatā inuenimus.

C Spina syluestris Carduo similis, aculeata, breuior quam quæ in hortis, satisq; prouenit.

ANONIS spinosa, post Ver: folio Rutæ aculeata, ramis ut tribulus. Nascitur solo culto, præcipueq; in segetibus, aratro inimica, uiuaxq; unice. Hanc uidi quidem, & passim obuiam est, sed germanico nomine designare non ualeo.

λευκάκανθα — Spina alba, alia a superiore Alba spina.

τραγάκανθα — Dragantum. — Tragacantha in Creta tantum, & Achaia nasci traditur, etiam Spinarum generis. Est etiamnum Tragacantha lachryma, quæ uulnerata radice manans concreuit: & habet hodie in Officinis sub nomine, Draganti.

ἐρυγγιόν — ERYNGION uulgo Rynße/uel Centumcapita, ut interpretatur Barbarus. Quamquam sint duo eius genera.

ALOE ex Officinis nota.

Wermůt. — ABSINTHIVM uulgare, notum.

Absinthium marinum, Camphorata.

Stabwurtz. Jsop. Dost. Poley. — Abrotanum, Hyssopus, Origani genera, Pulegium — Omnes notæ herbæ.

Diptam. — De DICTAMO uide infra in Annotationibus. Nam quæ in Officinis ostenditur radix alba, potius Pseudodictamus est.

Brauser balsam. — SALVIA, nota.

ἡδύοσμιον — Wilder Balsam. — MINTHA quoniam odore suo suauissimo mentem excitat. Vulgo Balsamita.

Eius species sunt Menthastrum, hirsutiore folio, & prorsus maiore, D grauiore odore, in hortensi & rustica re cunctis notissima.

Nepffig. Katzenkraut. — Calamintha trium generum, ut inquit Dioscor. ex quibus tertium solum Officinæ Nepetam, Calamentum, uel herbam Cattæ uocant.

THYMVS ab omnibus cognoscitur, surculosus frutex, exilibus folijs, et angustis circumdatus, capitulis in cacumine flore purpureo, refertis, tempore quo floret.

Alias Cunila. — SATVREIA, Tymbra in hortorum delitijs seritur, Tymo similis, minor tamen & tenerior.

Quendel. — SERPILLVM utrunq;, domesticum, & syluestre notum.

Maioron. — SAMSVCHVS. i. Maiorona nota.

μελίλωτος — Sertula Campana: sed non ea quam Officinæ uocant Melilotum.

MARVM ignotum & Aegyptia potius herba.

OCIMASTRVM, Ocimo similis, odora, sed hirsutior.

βακχάρις — Caryophylli. — BACCHAR. Non desunt, inquit Vergilius, qui genus esse floris existimarent, quem modo Caryophyllon uocant, sed syluestris. Nunc altiles ij spectantur, ab odore ita cognominati: tanta uarietate, amplitudine, pulchritudine, ut Rosæ pares, non inferiores spectari possent.

RVTA nota.

MOLY, hodie syluestris Ruta, ut inquit Vergilius.

Panacis tantū gummi, & succus seruatur in Officinis. Cætera ignota.

LIGVSTICVM, Officinæ uocant Leuisticum. Liebstöckel.
PASTINACA, nota. Basteney.
Seseli, Latum Ciminum: pro quo Officinæ Silermontanū ostendunt. Silermontanum.
Seseli ęthiopica, dignitas secunda. Hoc nigrius est, & nascitur hodie q̃ apud nos, sed frustra, Medicis, Officinisq; incognitum.
Pariter Peloponnense, & Creticum Seseli.
SISON, De hoc nihil usquam apud quenquam scriptorem certum extat: propter importunam quandam & imperfectam historiam.
ANISVM, Apio simile est semen, magnum, feruens, oblongum, Enyß.
CAROS, hoc est, ut inquit Barbarus, quod Plinius Carium, uel Careum appellat. Athenæus Pastinacam maiorem esse putat, multo prę̨stantiorem sapore, quam Pastinacam uulgarem. Pastinaca maior.
ANETHVM Culinis notum. Dyllen.
CIMINVM, identidem. Kymich.
AMMI, Cumino simillimum, tantum candidius, & exilius. Officinæ Ameos uocant. Ameos.
CORION Officinæ Coriandrum, uulgaris est noticiæ. Coriander.
Hieracia maior, Lactuca rotundior & breuis: dicta eo, quod accipitres scalpendo eā, & oculis succo tinctis, obscuritatē cū sensere discutiunt. Lactuca rotunda.
Hieracia parua, seu minor, autore Pandectario, Rostrum porcinum, siue ut alijs placet, Dens Leonis. Secus alij, quorum opiniones uide infra in Annotationibus. Rostrum porcinum.

B

APIVM multorum generum habetur, Domesticum, Palustre, Rusticum, Saxatile, & id genus alia. Nam & Ligusticum, & Cherephyllon inter Apia annumerant. de quibus infra in Annot. De omnibus autem ijs Commentarius Bononien. Doctoris Theobaldi Fettichij sic fere habet. Apium domesticum, apud aliquos herba Petroselinum. σέλινον
Apium Palustre, uel Aquaticum, forte id, quod ubiq; pro Apio domestico Officinæ ostendunt.
Apium Saxatile, Petroselinum in saxis proueniens.
Holusatrum, grande Apium, ab Officinis Petroselinum Macedonicum. Secus alij: de quibus infra.
Smyrnion eiusdem generis cum Holusatro.
FENICVLVM, Marathrum, ista.
DAVCVS gallica Pastinaca. de quo Barbari uide Corollarium. Celebratur in Officinis Dauci semen.
DELPHINIVM. de quo sic Vergilius. Quam nostra ætas Senam Officinis omnibus, & uulgo notam uocat, antiquitas, ut opinati alij sunt, Delphinion appellauit. Consule eius Annot. super hoc caput. δελφίνιον Sena.
πύρεθρον, uel herba Saliuaris, passim ex Officinis notissimum. Bertram.
Rosmarinus, uel λιβανῶτις, herba coronaria, & nemini non cognita.
Sphondilium ferulam differentem non nisi folijs a Panace, frequens, ut inquit Barbarus, gignunt palustres agri Patauini.

C

Segapenum.

νάρθηξ, id est, Ferula, calidis nascit̃ locis, atq; trans maria, similitudine referẽs Feniculũ: e cui9 caule stillat q̊d hodie ĩ officinis Segapenũ uocat̃.

Feniculum porcinum. Retten. Nigella. Torminella.

PEVCEVDANVM, seu Peucedanus, nomen a Pinu inuenit. Officinæ tale fere exhibent quale hic Dioscor. describit, tantum radice non succosa, nec graui odore, sed iucundo: uocantq; Feniculũ Porcinũ.

GITH, siue Melanthon, ipsa est Nigella, Maio & Iunio mensibus in pratis, sepibus, limitibusq; omnibus nascens, nihilq; eo frutice uilius, simul & frequentius. Vocatur etiam alio nomine Torminella.

Asa fœtida.

De Laserpitio, & Maoudari optima atq; doctissime quæq; Barbarus atq; Vergilius: & inibi de Lasere, Opo cyrenaico plura. Quamquam & Medici, & Officinæ modo etiam re & uoce pro Asa fœtida utantur, quæ prauissimi odoris est, atq; tantum differt a Laserpitio, quantũ a melle fel.

σαγάπηνον. Serapinum.

SAGAPENIVM ferulaceæ herbę succus est, quæ in Media nascitur: ab Officinis Serapinum.

EVPHORBIVM, gummi ex Euforbia Libyca arbore, quę Ferulæ speciem habet, ex Officinis notũ. nam in usu Medicis hodie existit.

Galbanum quoq;, & Ammoniacum, & Sarcocollam ex Officinis pete. Nec enim difficulter exhibent quidam, quibus bene uolunt.

γλαυκίου Memitha.

Glaucium & a Mauris, & ab Officinis Memitha: & in instructioribus Officinis seruatur.

Lym.

Glutinum græce κόλλα, notũ. Præstantissimum quod fit ex auribus taurorũ, & genitalibus: sed adulterat̃ nihil æque. Vide Barbari Corollariũ,

Hausen bloße

Gluten Piscium, græce ἰχθυόκολλα. Piscis cui glutinosum est coriũ: idemq; nomen Glutino eius: quod alij ex corio, aliqui ex uentre putant fieri. Vsus eius ad congelanda fercula quę Galatina uocant.

Mystel.

VISCVM Officinæ uocant, Viscum quercinum.

D

Aparine, Rubea minor, Italice, Grapella.

ἄλυσσον

ALYSSON differt a Rubea folijs tantum, ramisq; minoribus. Ita dictum, quod rabiem canum defendat.

ἀσκληπιὰς Gundelreb.

Asclepiadem herbam quidem Commentarij, quos habemus, pro terrestri Hedera interpretantur.

ATRACTYLIS, spina de genere Carthami: fertur esse admodum uulgaris, sed mihi incognita & inuisa, quod equidem meminerim. Vergilius pluribus depingit.

Polycnemon Cunilæ bubulæ similis appingitur, folijs Origani, caule Pulegij, geniculis multis intercępta, sine umbella.

Clinopodion Serpillo similæ, etiamsi non serpat, aut eadem, aut propinqua illi esse uidetur.

Leontopedalion, uel Leontopodion, neq; ex Commentarijs, neq; ex doctorum hominum interpretatione ualui conijcere quæ nam esset.

Teucrion, uel Teucris, ignota.

χαμαίδρυς

Chamedryos ab officinis, uel Calamandrina. Leucas, incerta.

LYCHNIS noctu lucere creditur, & ut nomen ex re illi factum in

dicat, ignis fulgore quodã uidentiũ oculos in se conuertere: non aliter q̃ felium oculi flammarũ modo in tenebris lucent, et putres in humidis cau dices eodẽ tempore ignium speciem quandã uidentibus afferunt. Nasciturq; in locis humentibus, foliorum uiolæ albæ. Plura non lego. A

Lychnis syluestris, Pes accipitris, uel Hieracopodion: quamquam accipitrinus Pes apud nostrum uulgus est quæ Corneola quoque dicitur, folio Salicis fere pusillo, flore subluteo, cum siliquis Ciceri similibus, & cum his semen inficere capillos dicunt, colore rubeo. Qualis autẽ sit Pes Milui, dicta Columellæ inter herbas, ipse non explicauit.

BALLOTE, Marrubium nigrum, Officinæ, Prassium fœtidum.

Melisophyllon suspicor esse nostram Melissam. μελισσό φυλλον Binborn.

Prassium, Marrubium, idem: nam utrumq; nomen Officinis in usu.

Stachys Marrubio similis, ut inquit Dioscor. Hermolao uisa Romæ, ubi, inquit, & Nauiculam, & alij Coronatam herbam uocant.

PHYLLIS, uel Phyllitis, secundũ omnem descriptionẽ Dioscor. oportet esse quam Officinæ Scolopendriã, uel linguã Ceruinam uocant. φυλλίτις Hirtzung.

Phalangium flos lilio rubro similis.

TRIFOLIVM autacutum, aut odoratũ. Sunt enim multa eius genera. De quibus uide Vergilij & Barbari commentarios. τρίφυλλον Klee.

Polion montanum ex Officinis notum. nam crebro illis est in usu.

SCORDIVM uerum hodie ignoratur. De quo uide infra annotationem Mainardi. Quidam uocant palustrem Trixaginem.

BECHION, & ipsa Tussilago. Commentarij quidam interpretan tur pro Vngula caballina: quod mihi tamen non probatur. Nisi alia sit Vngula, quam quæ mihi hactenus est comperta. Vngula Caballina. Roßhůb. B

ARTEMISIA nota est. Et est duorum generum.

Ambrosia uagi nominis herba: & circa alias quoq; fluctuans, non facilis inuentu, alijs aliter eam ostendentibus, & cum Artemisia tamen miscentibus cunctis. Vergilio uidetur peregrina esse orbi nostro, & Cappadociæ potius familiaris.

Botrys, & ipsa Ambrosiæ, uel Artemisiæ species. βότρυς

γεράνιον, herba Gruina. Officinæ hodie Rostrum Ciconiæ, uel Acum muscatam uocant. Storcken schnabel.

Graphalion quasi herba fullonia, siue tomenticia, latine Centunculus, uel Centuncularis, Italice Centnotge. Vulgaris herba est, inquit Vergilius, candicans semper, præsertimq; in maturitate. Folia eius non adeo magna sunt. Flores minimi, & ipsi albescentes. Cum q̃euit, sternitur per terram. Nascitur pingui solo, præsertimq; in marginibus itinerum, in hortis & inter uites. Nullius nostra ætate usus est, neq; quicq̃ in Herbarum censu uilius modo, & neglectius uiret: & cũ aruit, minus cognoscit. γναφάλιον Centunculus

TYPHA herba palustris, de qua sic Dioscor. Folium Cyperidi simile habet, caulem album, leuem, æquabilem, florem in cacumine ambientem densum, qui in pappos soluitur: quod lanuginem quidam uocant.

C κιρκαῖα olim nota, ut inquit Vergilius: nunc quod uiderim, aut audierim, nulla nisi in ueterum, Plinijq; commentarijs audita.

οἰνάνθη Filipendula. OENANTHE fortasse ea, aut illi similis quã Officinæ Filipendulam uocant.

CONYZA, Pulicaris, quia pulices necat.

Meyenblům- lin. Hemerocallis, Milium syluestre, fortasse flosculus, aut illi similis quem in priori Tomo pinximus.

Gel Violaten. LEVCOION, λευκοΐον græce Maurorũ keiri, uel Viola matronalis.

Crateogonon fama tantum notum & fide ex Autoribus.

φύλλον, id est, Folium, incertæ historiæ.

SATYRIORVM quinq; genera pinximus & descripsimus in Priori Tomo, & nuper Sextum nobis exhibuit Io. Melbrey herbarius, simile prioribus, sed albis omnino flosculis.

De Horminio quid sit, uide infra Collinutiũ, & Nicolaũ Leonicenũ.

SECVRIDACA, uel ἡδύσαρον, similis Gith, & in segetibus nasci tur, figura qua eam hic describit Dioscor.

ὄνοσμα. ONOSMA ignoratur.

Gelblům NYMPHAEA, Cacabus Veneris, uel Officinarum Nenufar.

ἀνδρόσακες ἀσπληνον Androsaces herba Syriaca, & nostro orbi incognita.

ASPLENVM, uulgus ubiq; Splenium: quod longitudine, latitudineq; sua fasciolæ, & ut sic loquamur, emplastelli formam habet. Hodie Scolopendriam, a Scolopendrarum similitudine & figura, quam habet, foliosum magis cespitem quam Plantam uocant Officinæ.

Scolopẽdria. Hirtzung. ἀνθυλλίς ANTHYLLIS, Solastrum, Chamæmelo similis herba per omnia, ut inquit Vergilius, & in flore, & in colore.

D Anthemis uerum Chamæmelum, uel Chamomilla, trium generum hodie cognitorum.

PARTHENIVM, uel Solis seculum, ut uocant Romani, quidam opinantur esse quam Matricariam uulgo uocamus. Alij eam quæ Cotula fœtida dicitur: tam similis quoque Chamomillæ, ut uix dignoscatur, nisi per odorem.

βούφθαλμος Ochßenaug. BVPHTHALMVS. De hoc in Tomo priore sententiam nostram diximus. Hodie a quibusdam Cotula creditur. Ab alijs ea herba quæ in Italia Bauzoar uocatur: cum hæc albos, illa lutheos flores habeat. Sic enim in Commentarijs legimus.

Peonien blům. Künigsblům PEONIA, uel Casta herba, nota passim. De qua sic Vergilius. Vidimus nos, renascentemq; aliquot annis utramq; Peoniam obseruauimus: & ex his quas habebant ambæ præcipuas & certiores notas, folia scilicet, caules, folliculos, & in folliculis semina. Nihil scriptoris huius historiæ aptius respondere uisum est.

λιθόσπερμον Lithospermon, Lapidum semen, seu Milium solis. habet enim ceu milij semen durissimum inter coliculum & folium.

PHALARIS herba sic explanatur a Vergilio. Ostenderunt no-

bis herbarij aliquando uno tantum culmo, & magis quam caule, aut calamo surgentem: ueriorem& Plinij, quam scriptoris huius historiam fecerunt, qui thyrsum habere tenuẽ, longũ ceu calamũ eã ait. Erant & in ea quã uidimus folia alternis hinc & hinc p interualla toto caule disposita: & in summo ceruleus spicatus flos, sed raris in spica illa florib. In Commentario nostro Bononieñ. lego. Phalaris hodie uulgo Bononiæ, Panizola. A

Rubea ꝑculdubio nostra Rubea tinctorũ, & ea quæ serit copiosa ad modũ in agro Hagenõico, & q in sepibus, umbrosisq; locis ubiq; nascit. ἐρυτρόδα νον

Lonchitis forte Cannarum generis quæ in humentibus proueniunt.

ALTHEA, id est, Hibiscum, de genere Maluarum. Ybisch.

ALCEA, uel herba Simeonis, ut uocant Officinæ.

ANAGYRIS. Hanc aliquando suspicati sumus esse herbam Gratiæ dei. nam & illa ingrato odore existit, cum plerisq; alijs signis quæ habet: uerũ cũ frutex sit arboris instar Anagyris, parũ firma uidet suspicio. Sigmars wurtz.

CEPAEA fertur Portulacæ similis, sed herbarijs hodie incognita.

Alisma in aliqt Cõmentarijs ꝑ Fistula pastoris interpretatũ repimus, in alijs pro aquatica, uel palustri Plantagine. Alterũ nobis magis ꝓbatur. ἄλισμα

Onobrychis incognita hodie.

Hypericũ apparet esse quã & Officinę Hypericõ, & Perforatã, uel herbã S. Ioãnis appellãt. Quamq; & qd sequitur Ascyrũ, uel ἀσκυροειδὲς propius nostrati accedere uidet. Est & qd Andresemõ uocat Hypericũ, Hyperico simile, cauliculis maioribus, densioribusq;, ac magis rubentibus: quod in uinetis gignitur, & medio autũno effoditur. Hypericũ quod Cori uocatur, & Vergilius affirmat sibi exhibitũ ab Herbarijs, necdũ uidi. S. Johãns kraut. B Cori.

Chamępitys, græce χαμαιπίτυς, ab Officinis uocatur Chamępiteos, sed alij aliã ondũt: & quemadmodũ diuersarũ herbarũ hęc nomẽclatura est, ita diuersas quoq; herbas ꝓ Chamępity exhibent herbarij. Sane quã Lucas aucuparius nobis uidendã ꝓbuit, ualde diligens & rerũ peritus pharmacopola, non admodũ abludit ab Dioscor. hac descriptione: quãq; qd hic scribit de hirsutis & suppinguibus folijs, nõ plane deprehendi. Vnde mihi suspicio orit, necdũ uerã sibi cõpertã habere Chamępityn pharmacopolas: cum tam diuersas herbas sub hoc noĩe ꝓferant. Et qd pene exciderat, est herba cui Iuæ nomen est, & ipsa in magno usu barbaris scriptoribus pharmacorũ, quã ꝓ Chamepity qdã diuendũt: de q in sequetibus. Iua.

¶ Ex Dioscoridis LIB. Quarto.

BETONICA duorũ generũ est, Mas, & Fœmina, Alba, & Rubea, uel Fusca, ut uocant Officinæ, Vtraq; celebris, & nota. κέστρον

Lysimachia, uel Lysimachion, herba tinctorũ, siue Citrina, ab alijs Luthea, uulgo Corniola, autore Leoniceno: eo quod luthei ei flores sunt.

POLYGONON, uel Sanguinaria. Credo esse quam Officinæ uocant Centinodiam. Quanq; commentarij quidam etiam Peram pastoris, & Corrigiolam pro Sanguinali herba interpretentur. Sanguinaria. Weggras.

Polygonatum existimatur esse Officinarum & Arabum Secacul.

C

Peruinca. Yngryen. Flammula.

Clematidem primam Commentarius noster Bononieñ. interpretatur pro Peruinca: & belle mea quidē sententia. Et alteram pro ea quam Officinæ hodie Flammulam uocant.

Polemonia, ipsa est Ruta agrestis.

SYMPHYTON Petræum, nos Alū Gallice uocamus, ut inquit Barbarus, folijs paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice. Nascitur in petris, ideoq; Petræum cognominant. Symphyto autem græci nomen imposuere, quoniam consolidet. Hanc Veneti inquit, Cotoneā appellant.

Symphytum alterum, Solidago, uel Consolida maior, notissima.

ὁλόστεον

HOLOSTEON, sine duricie esse herba dicitur, etiamsi ab osse nomen habeat, sed triuialibus herbarijs plane ignota.

Stœbe Dioscoridæ uulgaris noticiæ herba, nobis ignota.

VOLVCRI diuersa habentur genera: uerum maius id esse contendunt in Dioscor. quod Officinæ uocant Matersylua, & Caprifoliū, Italice Braccabosta.

Tribulorum, Carduorum, & Spinarum infinita sunt genera, de quibus olim plura, ubi & plus ocij nacti fuerimus, & in rerum cognitione altius quiddam promouerimus.

Saxifragia.

Sarxifagon, nostra Saxifragia. Sed triū generū: hodie notissima.

D

LIMONIVM, syluestris Beta, ut existimant.

λαγώπος

Pes Leporis.

LAGOPVS, Pes Leporis, uel Leporis Cuminum, Leporino pedi similis est, & nota hodie. teutonice, Haßenfüſſz.

MEDION, uel Trifolium odoratum, apparet esse Lilium aliquod odoratum, & τρίφυλλον.

Epimedion, Romane Vindicta, non assequor quæ sit.

Schwertel.

XIPHION, id est, Gladiola, uel Genitalis. Hæc est Gladiolus illa, cultellato folio herba, cui a principio statim Iridis folia hic comparauit: ut inquit Vergilius.

Sparganion folia quoq; Gladiolæ habet, sed arctiora, & in terram magis procumbentia.

XYRIS, uel Iris agrestis. De hac uide commentarium Vergilij, qui pluribus illam notis, & a se uisam pingit.

ANCHVSA quæ esset, aut saltem eius aliquod genus, a nemine unq; potui perdiscere: nisi quod in Commentario Bononieñ. uetustissimo scriptum reperi. Anchusæ genera reperies Bononiæ in loco qui dicitur, El Marcia grand. ibidem nihil uilius crescit. Folia habet partim Lactucæ, partim Buglossæ similia.

Ocimastrum, syluestre Ocimum.

GRAMEN, uulgatissimum inter herbas, sed longe aliud quam q̊d uulgus Gramē uocat: geniculares in ramulos serpit, a quibus crebro radices spargit dulces. Gramē harundinaceū. Gramē Parnasi illius spēs sunt.

De Siderite, & eius speciebus ingenue fatemur cum M. Vergilio, in tanta ueterū & iuniorum diuersitate, nihil babere nos de Siderite, quod

pro comperto tradere ualeamus. In commentarijs tamen legimus uulgo dici Sclaream, & eam esse herbam unde liquor fluat, qui Sanguis Draconis uocatur in Officinis. A Sclarea. Sanguis Draconis.

RVBI multa sunt genera, sed quæ magno separantur discrimine, ut inquit Barbarus. Communiter tamen, ut audio, pro Rubo hodie intelligunt Officinæ eum qui Mora profert, quæ Germanice uocant Brombeer. Ceteræ species additis suis notis distinguuntur. Brombeer.

Idæus rubus in sola Ida nascitur, ut hic inquit Dioscor.

HELXINE, herba muralis, uel Parietaria. De qua uide Vergilij Commentarium. Parietaria.

Elatine scribitur similis esse Helxine, sed per omnia minor.

Eupatoriū. De hoc uide infra Leoniceni, Collinutij, & aliorū Anno. Wild Salbey.

De Quinquefolio quoque consule infra Mainardū Ferrarien. Nam quæ hodie pro Pentaphyllo celebratur, nihil est minus.

PHOENIX herba a Plinio uocatur Hordeum murum, uel murinum. Nascitur in tegulis frequentior quam in aruis, hordeaceo folio, cuius seminibus inter tegulas mures uescuntur. Lolium marinum.

Idæa radix, peregrina & Italiæ & Germaniæ, peregrinitatemque suam natalis loci cognomine indicat.

Rhodia radix, Macedoniæ tantummodo nota.

Equisetum, uel ἱππουρις, id quod Officinæ uocant, Caudam equinam. Cauda equina.

COCCVM quo infectores utuntur, a Mauris uocatur Kermes, & ab Officinis Granum tinctorum. Et ex eo tingitur Scarlacum, Reperitur in Gallijs apud montem Pessuli. B

Tragum si nō id est quod Gyrci barbulam uocamus, ignoratur quid sit. Nam in Creta tantū nasci inquit Dioscor.

De Iuncis, & Iuncorum differentijs & generibus, uide Hermolai Barbari Corollarium.

LICHEN, aliquibus Hepatica. De qua in priore Tomo sententia nostram tulimus. Hepatica.

Paronychia. Describunt, effigiantque hanc, ut inquit Vergilius, nostræ ætatis Herbarij, petrosis locis nascentē, folijs latifoliæ Lauri duobus, aut complurimū quatuor ramulis: inter quæ spicatus flos, crassitudine pollicis & longitudine, colore inter flauum & lutheum. παρωνυχία

Chrysocomen Barbarus interpretatus Iouis Barbam, sed repugnante Marcello Vergilio.

Chrysogonon ignotum.

Helichryson. Commentarij quidē, quos habemus, interpretant pro ea herba, quā officinæ hodie uocāt Sticados citrinū, uel Sticados montanū. ἑλίχρυσον

Chrysanthemon quantum differ a Buphthalmo, uel Bouis oculo, de qua supra egimus, uide Comment. Verg.

AGERATON. Vergilius. In latinis sub hoc nomine nulla, quæ nobis nota sit, plantæ huius historia est.

C Verbenaca, ea est quam Officinæ dicunt Verbenam. περιστερεὼν

ASTRAGALVS ex commentario quem habemus, nota herba inferioribus Germanis, qui eam uulgo uocant Erdt moren, uel moren. Quod plane non intelligo quid sit. Alijs Castaneæ Salandinæ.

De Hiacyntho uide iudicium Hermolai & Vergilij. Commentarij exponunt Cæpam Banosam.

Papauer erraticum, Rubeum Papauer.

Papauer cornutum, uel corniculare, herba quam Officinæ pro Glaucio, & Mentha ostendunt.

Iusquiamus. Bylsen. Apollinaris herba, Hyoscyamus, uel ut Officinæ uocāt, Iusquiamus.

Alkakengi. Schlutten. SOLANVM uesicatorium, quidam accipiunt pro ea herba quam Officinæ uocant Alkakengi, Schlutten, oder Iuden kyrßen. Est & aliud Solanum, quod Solatrum communi nomine uocamus.

MANDRAGORA, De hac uide infra in Commentarijs. Item Vergilij Commentarium de impostura agyrtarum circa hanc.

ACONITVM Officinę Napellum, & rura quædam Lupariam. Habes infra & Annotationem de Cicuta & Aconito.

Taxus, græce σμίλαξ. Taxos habet Italia.

Apocynon, Brassica rustica, uel Canina.

Oleander. Rhododendron, arbor quæ ab Officinis uocatur Oleander.

COLCHICON, Ephemeron. De his sic Vergilius. Quærendū, sint ne quos Medici & Herbarij Hermodactylos uocāt Ephemeron hoc, an Colchicum paulo ante descriptum.

Meüßöl'n. ALSINE, Auricula Muris.

Meerlynsen. Lens Palustris, innatat aquis nō fluentibus, muscus Lenticulæ similis.

D Aizoum maius Semperuiuum.

Aizoum minus, Crassula.

Vmbilicus Veneris, ab foliorum rotunditate, in forma umbilici redactis, sic dicta.

GALIOPSIS, Vrtica Labeo, nascitur in sepibus secus uias, & habet radicem Strophulis non absimilem.

Galion fertur crescere in muris.

ERIGERON, siue Senetion, herba qua hodie in acetarijs utuntur. Alias, herba Petrella.

Bryon thalassium, Musci genus.

Potamogeton, herba S. Laurentij ab Officinis.

Stratiotes in Ægypto tantum nascitur.

Millefolium. Stratiotes Chiliophyllos, nostrum Millefolium, Teutonice Garb. Et respondet historiæ huius per omnia.

φλόμος Verbascum, q̄d Officinæ barbare Taxum, uel Tasson Barbassum.

Taxus barbatus. Bardana maior. Arction. De eo in priori Tomo plura, atq; item de Personata. Commentarij tamen interpretantur Lappam maiorem, & Bardanam maiusculam.

PETASITES herba Galerita, in qua folium pediculo superpositum, non aliter in medio, quam in Fungis passim uidetur, hæret. A

Epipactis peregrina Italiæ & Germaniæ, interq; frutices Asiæ & Græciæ annumeratur.

Capnos, uel herba Fumaria, ea quam Officinæ uocant Fumum terræ. Erdrauch.

Cytisus notissimus quondam frutex Italiæ, teste Vergilio in Bucolicis, nunc nullibi est: aut si alicubi crescit, sine honore est.

Myriophyllon, uel Millefolium, Barbaro alia uidetur esse ab ea quam supra inscripsit Chiliophyllon. Quamquam iuuamenta utrinq; respondeant. Vtraq; enim uulneraria inscribitur, & ulcerum curatiua.

MYRRHIS. Quidam existimant esse eam, quæ hodie Cerefolium appellatur. Cerefolium.

CRISII, & BVGLOSSAE differentiam, & de nominum illorum commutatione, uide infra in Annotationibus, & Herbarij nostri Tomo primo.

ASTER, uel herba Inguinalis. De hac herba passim multos consului, nec expiscari a quoquam ualui quæ nam esset.

Isopyron. Vide in Annotationibus Vergilij.

Chamæcisson uocant Hæderam nō attollentem se a terra, non tamen ueram Hederam, sed herbam cultis locis nascentem, hederaceis folijs, neq; ijs tota figura. Vide de hoc Vergilij Commentarium.

BVGLOSSVM, uel Lingua Bubula, nostra Borrago uulgatissima. De quo item infra in Annotationibus. Borrago.

Cynoglosson hodie duorum generum nobis ostenderunt herbarij. Vnum folijs & coliculis uulgo existimatæ Buglossæ, sed tenerioribus, flosculis purpureis. Alterum linguæ canis simile, sine caule. Lingua Canina.

B

Leontopodion, ut inquit Barbarus, in uetustissimo Dioscoride appictam uidimus, simillimam herbæ quam uulgus ex consuetudine Calendulam appellat, ut eadem omnino esse uideatur. Nec præterea quid de ipsam prodam habeo.

Hippoglosson. Hanc se uidisse Barbarus testatur, nobis uero adhuc incomperta.

Anurrhinon herba, sic uocata est, quod eius semen uitulorum naribus simile existat. Folio paulo minus quam hæderaceo, flore qualis Viola, purpurei coloris. Sic quondam M. Vergilio exhibita ab Herbarijs est.

Catanance Thessala herba: cuius secundam speciem existimant quæ ab Officinis Bistorta uocatur. Bistorta.

TRIPOLIVM an sit Turbith Officinarum, uide infra in Annotationibus.

Adiantos, id est, Capillus Veneris, nota herba. Maurraut.

FIDICVLA, seu Trichomanes, Adianti genus alterum, & ea quã Officinæ uocant Calytrichon. Calytrichon.

Xanthion, id est, Lappa. Sunt autem plura Lapparum genera, folio, Lappa.

C femine,& natali folo diuerfa:obferuatumq; a nobis eft, quæcunq; hamatis uncis,aculeatifq; & ueftiū tenacibus feminibus plantæ funt, in græcis & latinis eodem aliquando nomine indicari, in illis Aparines, in noftris Lappæ.

Fortaffe Ritterfporen. AEGILOPS, uel Auena, herba aruenfis, necans hordeum, folia Tritici habens.

Wilder h[illegible]ren. BROMOS, Auenæ fimilis.

Glaux,& Polygala,ignotæ.

Linaria. Ofyris putatur effe quæ hodie ab Officinis uocatur Linaria.

Smilax Hederacei generis.

RVSCVS,fylueftris Myrtus. Aliquibus locis fcopæ ad purganda pauimenta ex eo fiunt. Officinæ uocant Brufcum.

Ingrÿen. Chamædaphne, Vincaperuinca,ut in priore Tomo fcripfimus.

Bonifacia. Laurus Alexādrina, herba quę Bislingua uocaē, uel herba Bonifacia.

Cucumer fylueftris,uel Cucumer afininus, ex quo Elaterium faciunt.

Staphis agria ex Officinis nota fub eodem nomine.

Thapfia nota ex Officinis.

Spartium,id eft,Genefta,nota.

De NARCISSO uide infra in Annotationibus iudicia uaria Doctorum.

Ben. Glans unguentaria eft Ben,uel Behen.

Wunder baum. Ricinus a Mauris Kerua,& ab officinis Cataputia maior dicitur.

Nux Vomica. Tithymalus,Lactuca marina,fiue caprina, uel herba Lactaria. Commentarius Fettichij Nucem uomicam uocat, quam hodie in Officinis fic uocant, Tithymali fructum.

Bronäuglin. D PITYVSA fertur effe Sebram,uel Mezeregi, latine Efula maior.

Lathyris,& ipfa Tithymalus,Cataputia minor.

SCAMMONIA herba ignota:fuccus in ufu Officinis,quem correctum & præparatum uocant, Diagridium.

Chamælea,Oleaftellus,id eft,Mezereon. Herbam uidimus in Officina Aucuparij,ne per latum quidem unguem difcedentem a Diofcor. defcriptione.

Thymelæa,noftrum Coccognidium.

Cucurbita fylueftris,id eft,Colocynthis,uel Coloquintida, ut uocant Officinæ.

CNICVS ab Officinis uocaē Carthamus,uel Crocus hortulanus.

SOLATRVM herba maior,Scorpiuron,uel Heliotropium, ubi q; crefc[illegible]n menfe Augufto,caudam præferens Scorpionis.

Scorpiodes uidetur effe quam Plinius Calendulam uocat: quamquā Herm.Barbarus Leontopodio tribuit hoc nomen,ut fupra diximus.

¶ Ex Scribonio Largo nobis obſeruata. A

Ζταφὶς ἀγρία, Herba eſt quam uocant Pedicularíam : eo quod pedicu los necat.

πολυνεῦρον, Herba nerualis. Ea, ſi quamplurimum ieiuno ſtomacho co meditur, a prima luna ad triceſimam ſanat ἐπιληψίαν. Hæc eadẽ ebrio data copioſa, in crapula uinũ diſcutit, mentemq́ reſtituit. Quam autem uelit non ſatis intelligo. Certe Arnogloſſum Plinius uocat Nerualem.

Herba Vrceolaris, confert ad dolorem aurium, et tinnitum earum, ſi ſine ulcere ſint. Sed quæ ſit, diuinandum relinquo.

πολύγονον, ſic appellata, quia multa eſt, et ubiq́ naſcitur.

λυσιμάχιον eiuſdem generis cum Poligono.

κοτυληδὼν, herba, folia ſimilia cymbalis habet, naſciturq́ fere in parieti bus humidis.

Elaterium, ſuccus Cucumeris ſyluatici.

Symphyti radicem quidam Inulam Ruſticam, alij autem Alum Gal licam uocant.

πολιόν, Tiniaria eſt, ut opinor.

ὑποκυστίς, ſuccus Roſæ ſyluaticæ, quam Caninam uocant.

χαμαίδρυς folia Quercus ſimilia habet.

κολοκυνθίς, Cucurbita ſylueſtris.

γναφαλίς, Herba Centunculus, uel Sorba, uel ſiliqua Syriaca.

περικλύμενον Syluæ mater.

σκολοπένδριον, Calcifraga.

ἱεραβοτάνη, quam nos Vetonicam dicimus, Oxymyrſine, Scopa regia. B

Trifolium acutum ὀξυτρίφυλλον, Naſcitur in Sicilia plurimum. Nam in Italiæ regionibus nuſquam eam uidi herbam, niſi in Lunæ portu, cum Britanniam peteremus cum domino noſtro Cæſare, plurimum ſuper circumdatos montes. Eſt autẽ folijs in ſpecie & numero ſimilis commu ni Trifolio, niſi quod huius pleniora ſunt, et quaſi lanuginem quandam ſuper ſe habent, et in extrema parte uelut aculeum eminentem. Sed huius frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior conſpicitur, & odo rem grauem emittit, quorum nihil circa pratenſe Trifolium inuenitur.

Glycyſidam nigram Peoniam Græcorum quidam appellant.

Schœnus, Iunci odorati flos.

ὑοσκύαμον Græci, Latini Altercum.

¶ DEMONSTRATIONES aliquot Herbarum ex Corollarijs Hermolai Barbari, de quibus dubi um quibuſdam eſt, qualibus nominibus deſignen tur apud Autores.

¶ De Caryophyllis. Ex Corollario de Pipere Lib. Secundo.

Paulus Aegineta Caryophyllon, nõ Garyophyllon uocandum exiſti mauit, quaſi multifolium, etiamſi hanc inquit non habet naturam quæ

C nomine prætenditur: sed flores arboris cuiusdam Indicę, festucacei sunt, & nigri, longitudine pollicari, acres, odorati, subamari. Lignum eius Xylocaryophyllon appellant. Ab huius odore, Violarum genus altilium Caryophyllon uulgo dicitur, ubicg modo nascens.

¶ Et rursum Lib. 3. cap. de Bacchare.

Non defuerunt qui Baccharem genus esse floris existimarent, quem modo Caryophyllon uocamus, sed syluestris, nunc altiles ij spectantur. Ab odore ita cognominati. Tanta uarietate, amplitudine, pulchritudine, ut Rosæ partes non inferiores uideri possint, cum eacg de principatu contendũt: qñ nec colore superant purpureo, uermiculato, cãdido, nec odore, nisi quod a longinquo plus olet recens Rosa. Iam nihil Rosa fugacius. longissima namcg decerptis mora dies. Caryophyllon in triduum & amplius uita, uigorcg durat. Aliquibus tanta magnitudo, Patauinarum præcipue matronarum cura, ut orbem utracg manu complecti fere nequeas. Folia quaterna, quinacg nonnullis. Rosæ modo numerosa, mirabili quorundam Alabastro culturæ ratione, quæ dehiscens, ipso stamimum loco Alabastrum ostendit alium pandentẽ se paulo post in florem, coliculo priore consenescente. Scio putare aliquos Caryophyllon ueteribus fuisse Caltham. Sed cum Vergilius nobis eam luteolo cerinete colore tinctam, nec Plinius a Vergilio dissentiat, nondum uideo, qui possit ita statui.

D

¶ De CAPRIFOLIO, & MATERSYLVA.

Periclymenon, Caprifoliũ, et Matersylua dicitur uulgo. Quamquam Dioscor. Matersyluam pro Hædera capit, cui Periclymenon simile est.

¶ IO. MAINARDI Ferrarien. de quibusdam Simplicibus censuræ.

¶ DE ERVILIA.

Ex lib. Epistolarum primo, Epistola. 5.

QVOD NOS ERuiliã uocamus, non id est legumen, quo Arabes, uel potius libri ex arabico in latinã linguã quomodolibet uersi, Mes, uel Almes, uel Mei se uocant, necg id qd Almelic. Nam cũ teste Serapione cap. 116. granũ id quod Mes appellat, oculum habeat, cũ pupilla nigriore, et herba eius sit Phaselus tñ euidentia, & experientia ipsa satis docet, quod Eruilia oculũ non habet: uel si quid habet, quod oculus a defendente propriũ dogma forte dici possit, id omnino nigriore pupilla non constat. Subinde quantum Phaseli herba ab ea, quæ Eruiliæ distet, ex utriuscg aspectu quiuis addiscere potest. Si quis tamen uisui non credit, gustum consulat. Scribunt siquidem Auicenna, & Isaac, in cortice Mes, esse ponticitatem. Ita enim ipsi appellant eum saporem, quem Græci στρυφνὸν, nostri modo stupidum, modo acerbum nuncupant: quidem est sapor linguam uehementer adstringens et ueluti ligans, qualem glandes maxime præ se fe-

runt. Tam alienus est autem hic sapor ab Eruilia uera, quam ipsa a Glandibus. Rursus Mes est idem quod pisum: sed pisa nō sunt Eruilia nostra. Scribit enim Plinius libro duodecimo, Pisa habere angulos, ut cicercula: quos in Eruilia certe nostra non uidemus. Libro quoq; decimooctauo de Eruilia & Piso ceu rebus diuersis, ait, quod folio constant longiore. Et Theophrastus Pisum multifolium esse dicit, terrenum, amplum, adeoq; uagum, ut locum totum impleat, etiamsi amplo interuallo sit positum: quæ nostræ Eruiliæ minime quadrant. Liquet ergo, quod Eruilia non sit Mes. Quod uero non sit id quod Arabes uocant Almelic, nō aliter q̃ Auicennæ ipsius testimonio probandum. Is enim cap. 353. secundi libri, ex sententia propria asserit, Almelic esse Erbuz, ut ibi legitur. Quod uero Erbum, de quo ibi Auicenna (Orobon Græci appellant) nos Eruum, tam sit ab Eruilia nostra, quam Mes Auicennæ diuersum, adeo clarum est, ut probatione non egeat. iumentorum enim potius quam hominum cibus est Eruum, Eruilia homines libentissime uescuntur. Quonam uero nomine hæc res ab antiquis censeatur, quam Eruiliā Plinij uoce nonnulli, uel parum ab ea (ut fieri assolet) deflectendo, Rouiliam uocant, Pisarelos Veneti, Rodionos alij, hoc operosius est ualde iudicare. Si enim uix possunt illa agnosci, quæ ab antiquis summa arte effigiata, & ueluti sub oculos posita sunt, quanto laboriosius fuerit legumina agnoscere, quorum illi uel nomina, uel naturam, non quali forma constarent, ostenderunt. Præsertim nostro æuo, quo simul cum nominibus, multarum rerum cognitio interijt. Adde, quod & Galenus ipse ambigere in his quoq; uidetur: anxie & scrupulose nōnulla eorum peruestigans, & ambigenti demum magis q̃ decernenti similis. Quod non alia ex causa puto accidisse, nisi q antiqui in eis describendis fuere negligentiores, quæ in propatulo & assiduo hominū usu esse cognoscebant. Quod & Plinius quodam loco animaduertit. Sunt tamen duo, triaue, quæ me mouent, ut credam Eruiliam hanc nostrā esse id, quod Theophr. & Diocles Dolichon uocauerūt, et Galeni tempore Phaseolus, uel Lobus dicebatur, & a Theodoro Siliqua: quanq; (si a tanto uiro dissentire licet) siliqua existimanda est aliud legumen iuxta latinos autores. Quod uero præter nomen ipsum, quod nulli alteri legumini magis quadrat, præcipue me mouet, est id quod de Dolichis scripsit Theophr. 8. de histo. plantarum libro: quod si iuxta longum lignum quis eos affigat, ascendunt & frugiferi fiunt: si non, mali & uermiculosi redduntur. His si addideris Galenum dicentem, Dolichos in hortis conseri, excrementa alui excutere, & uix q; redundantem humiditatem conseruari posse, uidebis profecto, huius Dolichi proprietates adeo huic nostræ Eruiliæ congruere, ut nulli alteri legumini magis. Adde quoq;, si placet, et aliud Dolichorum proprium ex eodem Theophrasto, & Gale. 1. lib. de Alimentis sumptum, quod scilicet ipsorum folorum, dum recentes sunt, simul cum seminibus Siliquæ quoque mandantur. Ratione cuius proprietates, appellari eos Lobos scribit

A Mes, Pisum.

Eruilia non est Almelic.

B

C Theophr. & post eum Aetius. Eruiliæ autem solius inter legumina edi ab hominibus Siliquas simul cum semine, nemo est qui nesciat: cum & crudæ aliquando ab ociosis, & coctæ a nobilibus, confecto præsertim ex eis delicato quodam pulmento, libentissime mandantur, aliorum leguminum Siliquis in cibū iumentorū proiectis. Nolim tamen quemquam mihi de uerbo calumniam facere, quod Dolichon dixerim Galeni temporibus fuisse nuncupatum Phaseolum, qui sit aliud ab Eruilia: dicimus enim, Galenum secuti, aliud esse legumen quod Phaselus, aliud quod Phaseolus, uel Phasiolus dicitur: & Phaseolū esse idem Dolicho, ut Paulus post Galenum confirmauit: Phaselum esse, qui nunc uulgo Phaseolus, quem & Vergilius uilem nuncupauit. Quod si animaduertisset Serapio, sub lubiæ nomine, quod certe a lobo græca uoce deflexum est, Phaselos cū Phaseolis. i. Eruilia, minime confudisset. Quod & hi quoq; peccarunt, qui nostro tempore Dioscoridem interpretati sunt. Ex quo uidere licet, quantum ad res ipsas probe internoscendas conducat nominum intelligentia, quam tamen nonnulli hoc tempore penitus aspernantur. Si igitur (ut probauimus) Eruiliæ sunt Dolichi, quis ambigat malas esse? cum scribat Galenus, Dolichos multum esse fabis deteriores, quæ dubio procul malis cibarijs connumerantur.

Phaseolus. Phaselus.

¶ De RHO.

D RHOS uoce quidē græca, sed quę, ut inquit Plinius, latinum nomen non habet, significatq; eum fructum, quem Arabes & uulgus nunc medicorum Sumach dicunt, olim obsonijs & pellibus, nunc medicinæ seruientem, de quo & Theophrastus. lib. 3. de historijs plantarum & Dioscor. lib. 1. & Galenus octauo, et Pli. lib. 22. abunde conscripserunt: aitq; Plin. quod ulceribus medet̄ manātibus cū melle. Galenus quoq; ἀντιδεκαλουμένα scribens, Syriacum eum nuncupat.

Ex Epistola 4. lib. 1. Sumach.

¶ De ANEMONE.

ANEMONE, Papauer rubeum a multis existimatur.

ALBARA, Populns alba, uoce parum deflexa.

AEGYROS, nigra Populus.

Epistola. 5. cap. 1.

¶ De POPVLO ALBA.

Populus alba, calida potius quam frigida, scribente de ea Galeno, q̄d mixtæ est aliquo modo temperaturæ, ex aqua tepida, et terrestri tenuata substantia, et quod abstersiuæ uirtutis est particeps.

Epistola. 5. lib. 1.

¶ De NIGRA POPVLO

Populus nigra, secundum naturæ codicem, quam in procliue est cernere circa omnium fere fluenta, ad tantum caliditatis gradum extolli, non potest, ut int̄ medicinas tertij ordinis possit collocari. Nam quis rogo sapor, quis odor, quæ demum qualitas, tam præcellentis eam monstrat caloris? Neq; enim multum odorata, neq; eximio aliquo sapore prædita, sed dum gustatur, primo quidem modice astringit, postea amaritudinem quandam subobscuram inuehit, olfacienti quid non insuaue, uerum exi-

gium id omnino repræsentat. Si quis uero uia Regia, quā Galenus mon= A
strauit, incedens, experiri eam in corporibus temperatis, distemperatis, ægrisq; uoluerit, calefacientem non ualde inueniet. Paulus præterea Aegineta Galeni Simia, calefacere eam scribit in primo ordine: cui Constantinus quoq; monachus consentit.

MIXARIA, uulgo Sebesten.

μυοτίς, Auricula muris, herba.

PTERIS, Filix.

Santonicum, Absynthium marinum

SCEA uulgo Italice, nunc Sanctolina, cuius semen ante Corallinæ usum, in magna fuit celebritate.

ERINGEROS, Senection. Nec est Cardus benedictus, ut putauit Genuensis, sed herba apud nos passim nascens, uel muliercululis cognita: quam quoniam in petris fere inueniunt, Petrellam uocant.

Tragoponos, Hyrci barbula, uulgo & ipsa cognita, holus uidelicet syluestre. Barbam petræ dicunt, uel eam, uel aliam multum similem.

SYDIAE, cortices Mali punici.

SEMEN Careos, Carui.

GLYCYSIDOS radix, radix Peoniæ.

SENA, nota herba.

Lapis Cyanæos, lapis Lazuli.

HEZED, et Albezed, non est Keiri, uel Leucoion, sed quædam Anagallidis species, quæ rubicundum florem profert.

De CARDAMOMO.

B

Cardamomum Arabes Cordumeni uocant, de alia re sub Cardamomi nomine pertractantes. Quæ nam uero res ca sit, Oedypo eget coniectore: quoniam nullum de ea scribentem græcum autorem affert Serapion. Ex quo fit, ut existimem, uel rem esse nouam, hoc est, quæ post Gal. tempora in usum uenerit medicorum, uel errasse in ea non solum interpretes, sed et ipsos autores. Nisi forte quispiam putet, cum Plinius quatuor cardamomi species enumeret, de duabus, capite de cordumeni, de reliquis, cap. de cardamomo ab Arabibus scribi. Auerrois tamen. 5. libro sui Colliget, quoddam cardamomum inter medicinas post Gal. repertas cōnumerauit, cum superius inter eas quæ a Galeno pertractantur, de alio cōscripsisset. Ego tria seminum genera uidi, quæ pro cardamomo ferunt, inter quæ nescio an unum sit quod uere Cardamomum dici possit. Lib. 3. Epistola. 4.

De SERIPHIO.

Seriphium aliud a Santonico, non solum uoluit Paulus, sed & Gale. lib. 6. simpl. Et Pli. lib. 27. Nec te mouere debet Dioscor. Absynthiū marinum a nonnullis Seriphium, ab aliis Santonicum uocari scribens, scis enim, quam inconstantes sint huiusmodi nomenclaturæ, et pro libito ab unoquoq; confictæ. Alioqui si hasce sequamur, Abrotanum idem dicemus quod Absynthium ponticum: cum, eodem Dioscoride, autore, Ro=

C mani sic Abrotanum uocent, atq; idē quoq; cum Santonico. quoniam ut refert Galenus, Abrotanum a Romanis uocari Santonicum, scripsit Pamphilus. Vocet igitur unusquisq; prout uult, ait Gal. modo sciat res esse diuersas. Tutius tamen est sequi antiquorum, præsertim Galeni, nomina: ne in rebus quoq; ipsis labi contingat. Verum & Dioscorides ipse, si emaculatus sit codex, Santonicum rem diuersam a Seriphio facit lib. 3 in fine capi. 26. pro uerbo enim Sardonicum, legendum Santonicon: & pro uerbo Sardonium, legendum Santonicū. Quod nedum ex Galeni, Plinij, Serapionisq; concordi sententia patere potest, sed quia nulla est in Gallia Sardonis regio, sed Santonis: estq; Sardonion, alia herba, de qua Dioscorides lib. 2. inter Batrachij species, & libro. 6. inter uenena mentionem facit, a qua Sardonius risus græcorum prouerbium non bonæ famæ in uita, sicut Dioscorides, Paulusq; testantur, & lib. 2. Auic. sub nomine Seardi, licet ignorauerit de qua re scriberet, nec intelligi ualeat quid scripserit, nisi ab his qui ea quæ ille scripsit, alibi didicerint. Obscurius quoq; idem Aui. scripsit de Seriphio, & Santonico lib. 2. sub Scheę nomine in capitis principio, adeo, ut ne diuinando quidē possis assequi quid uoluerit: & ne in nostra tantum æditione putes difficultatem, consule & hebræam, & maiorem, non modo æquam inuenies obscuritatem. Vide quod saxum uoluant ij medici, qui Auicennam sibi in idolum erexere.

Sardonius risus.

D *Sed de his alias maiore ocio.*

¶ De ANTHERA quid sit ex eius lib. 2. cap. 3.

Legisse te in multis medicamentis Antheræ nomen dicis, nec adhuc scire quidnam significet, alijs lutheum illud quod medium florentium rosarum interiacet, alijs rubentem ueluti fructum, quem ubi defloruere, in sua spina relinquunt, Antheram nominantibus. Poteram certe petitioni huic tuæ breuibus satis facere, si dixissem, neutrum esse Antheram: apud idoneos enim autores, non simplicis medicamenti nomen esse, sed compositionum, quas ad oris ulcera antiqui reliquere. Quarum Plinius. 22. Celsus sexto, Dioscorides primo, Paulus, & plærique autores in suis libris meminere. Sed dixisses puto, non te hoc quęrere, sed quam rem hij intellexerint, qui ad alia componenda medicamina ea utuntur. Non enim uideri rationi consentaneum, ut compositiones hasce in alias compositiones adhiberi uoluerint: præsertim, quum non certi cuiuspiam medicamenti nomen Anthera sit apud enumeratos autores, sed multis commune, quæ ulcerato ori solent adhiberi. Vt igitur id melius assequare quod desyderas, res est altius repetēda. Antiqui in Rosa sex partes, nō nomine tantum, sed uiribus quoq; & facultatibus differentes, cognouere: quas a recentioribus fere neglectas, non inutile fuerit recensere. Rosam primo diuidunt in folia, flores, & capita: folia, in ungues, & id quod exemptis unguibus remanet. In flore aliud semē, aliud capillus: in capite aliud cortex, aliud calyx (ut Plinij uerbis utar) intelligitur. Vngues, pars illa candida uocatur, quæ capiti de proximo hærens, præcidi a seplasiarijs con-

Rosæ diuisio.

fuerit, rhodomeli, uel rhodosaccharum reliquo paratur is. Florem luthe- A
um illud intelligunt, quod folijs circunquaq; ambitur, separatum in capillum, id est, in tenuia quædam fila, & in semen quod sub his filis lanugine quadam opertũ, cortice continetur. Caput solidum illud intelligunt, quod folijs & floribus, ceu basis substernitur: cuius superior pars, ex qua flos & folia prodeunt, proprie caput, reliquum calyx nuncupatur. Differre autem hæc non nomine tantũ, sed & uiribus, Dioscoridis primum testimonio probatur, florem in gingiuarum fluctione inspersum, capita pota in alui profluuijs, & sanguinis exscreationibus, folia ad alios ab his usus commendantis. Sed & Galenus libro septimo de simplicibus medicamentis florem in adstrictoria ui, ait folijs præstare. Quod etiam confirmauit Auicenna libro secundo: licet pro flore semen, sicuti alijs in locis scripserit. Septimo quoq; libro, qui de compositis medicinis secundũ loca patientia inscribitur, Hiram medicum ait idem Galenus, in quadam andromachi compositione, rosarum folia in flores mutasse. Plinius florem scribit somnum facere, semen urinam ciere, dentium dolori, igni sacro, & stomacho mederi, & naribus subductum caput purgare, ungues epiphoris salubres. Ex his rosæ partibus, re ipsa & ui, nedum nomine differentibus, flores Antheræ nomine recentiores significasse, ex hoc maxime uidentur, quod ea in morbis utuntur, qui adstrictoriam uim ualde desyderant, qua præcipue flores pollere, GALENI testimonio superius demonstrauimus. Quod & nomen ipsum manifestat, quum ab eo quod est ἄνθος ῥόδου, id est, flos Rosæ, deductũ uideatur, uoce tamen (ut fieri uulgo solet) paulisper decurtata. Hæc habui de Anthera quæ scriberem, magis ut tibi morem gererem, quam humanæ saluti consulturus. B
Quando non magni periculi res est, utrum ex his quæ petieras pro Anthera capiatur.

Schœnianthos, uulgo Squinantum.
Lapathum, est Acetosa.
Buglosson, id quod Borraginem hodie uocant.
Seridis species, Scariola, Cicerbita, Endiuia.
Vuæ siccæ, Passulæ, Vuæ Orientales & Occidẽtales, Ziziuæ, Sclauę.
Citria, quæ & Arancia nuncupantur.

¶ De THLASPI.

Thlaspis, herba est angusta, habens folia ad digiti magnitudinem, super terram iacentia: in summo scissa, subpinguia, uirgam tenuem duorum palmorum, adnascentias quasdam paucas habentem, & circa totam ipsam fructum parum latum in extrema parte, in quo semen paruum simile nasturtio, ad disci figuram, ueluti cõquassatum, florem subalbum. Nascitur in uijs & sepulchris. Semen est acris saporis, Ex lib. 5. Epistola. 3.

¶ De SCORDIO.

Scordion nascitur in locis montanis & palustribus, folia habens similia chamædryi, maiora tamen, nec adeo in circumferentia incisa, aliquo

C modo Allij odorem referentia, adstringentia gustum, subamara, uirgulas quadratas, a quibus flos subrubens dependet.

¶De INTYBIS.

Intybum duplex est, Domesticum, et Syluestre: hoc Cichorium, illud Endiuiã uocant. Aruensis rursum duplex est: scilicet Radicula, et quam Cicerbitam uulgus appellat.

Apium Hortulanum, id est quod hodie Petroselinum uocant.

Tarcon, uulgo Draconem herbam uocant.

Rhaphanus duplex est, quidã qui Radix, & alius q Armoracia dicit.

Spinacium, olus quod Arabes Aspanas uocant, nos paulum imitato nomine, Spinacium appellamus.

¶De OPOBALSAMO.

Ex lib. sexto. Verum Opobalsamum, uel ad nos non affertur: uel si affertur, tanti precij existit, ut totius antidoti precium præuertat. duodecim enim drachmas, præter id quod in Hedicroo apponi debet, tota Andromachi cõpositio recipit, quæ .18. libras parum excedit. Vix tamen crediderim, syncerum & reces afferri. Nam quod hactenus uidere potui, odore, colore, substantia, longe a qualitatibus ueri distabit. Sed & Galen. uarijs adulterari id modis queritur, inueniriq; in optima Myrrha Opobalsamum, qd intra corpus assumptum mortiferum esset: nisi forte extra hoc periculum nos sumus, qui non optima solum, sed bona etiã Myrrha caremus. nam quæ Myrrhæ loco habetur, pro odore suauitatis teterrimũ uirus obolet. Myrrha uera caremus.

D

¶De RHEO.

Rheon scribunt Pli. & Dioscor. radicem absq; odore, Costo nigro similem, cum id quod in usu est, nullam cum Costo nigro similitudinem gerat, magnumq; longe odorem, nec insuauem iactet.

¶De AMOMO.

Verũ Amomũ. i. botruosũ, & ueluti uua, nescio si Italia hoc seculo uideat.

¶De CINNAMOMO.

Neminem adhuc audiui ambigentem, præcipue a Lusitani Regis classe, id quod passim ex India in Europam inuehitur, esse uerum Cinnamomum. Quod tamen non esse, ex Galeni uarijs dictis in lib. de Antidotis, facile patere potest, Cinnamomum dicentis esse arbustum. 6. uel. 7. plus minus adnascentes ramusculos hãbẽs, longitudine inæquales, ita tamen, ut maior semipedem Romanum non excedat: & id quod optimum est, indicibilem quendam super omnia alia odorem habere, gustuq; aliquatenus calefacere, non usq; adeo tamen, ut cum tristicia mordicaret. Colore tale, quale si lac uocato Phæo, cum exiguo uocati Cyani misceretur. i. ut mihi uidetur, colore albo ad fuscum & subcyaneum tendente. Esse eius. 6. genera. &. uidelicet inter optimum & pessimum, quod exiguo interuallo ab optima Casia minime mirandum distare, cum ea in Cinnamomum aliquando conuertatur: quemadmodũ post Galenum in lib. 2. suæ Medicinæ scripsit Auic. uidisse enim se ait Galenus Casiam adeo al-

tam & ubere, ut ad arbusti ascenderet magnitudinē, ramusculosq; quosdam mitteret, uisu, corticis tenuitate, odoreq; & gustu exacte similes Cinnamomo. A

De Adulterio Casiæ nostræ uulgatæ, et errore Medicorum circa eandem.

Ex quo dicto intelligere quoq; licet, quantū uulgaris nostra Casia distet a uera, nihil cū Cinnamomo habens cōmune: terra cum sit, inodora, & penitus aspernabilis, imo nihil habens quare Casia putari debeat: ut Dioscoridē & Plinium legenti, remq; ipsam in manu habenti, facile constabit. Casiam cū dico, Aromatitē intelligo, quā Officinæ Ligneam uocant. alia enim cuius nunc communis est ad aluū leniendā usus, scio antiquis penitus incognitā. Inter illas, id est, Aromatites, ea esset eligenda, quę Gizi, non Gizir, ut putauit Hermol. barbarico nomine dicitur: quæ adeo similis est Cinnamomo, ut duplū eius pro Cinnamomo, Galeno teste, poni possit; q Quinto accedendū non putauit: dicenti non secus eos facere, qui carētes Cinnamomo duplā Casiā accipiunt: his q diceret, dū caremus phalerno, uel uino cretico, duplū uilissimi uini bibendū: & eos qui simi lagineum panē non habent, debere duos furfuraceos esitare. Non enim ait Gale. simile quid his faciunt, qui Casiam Cinnamomi loco accipiunt, sed illis assimulantur potius, qui cum forti careant uiro ad pondus ferendum idoneo, duos ei substituunt debiliores. Hanc Gizi appellatam, theriacę imponere deberemus, & carentes Cinnamomo, pro simplo Cinnamomo duplam accipere. Fistularem autem uocatam, omniū uilissimam. & propterea theriacæ non imponendā scripsit Gale. essetq; passim cognitam, exteriorem quidem corticem, quem Fistulam uocant, fortem habentē & odore & gustu, interiora debilissima, adeo ut nullius sint utilitatis. B

De Nardi Spica.

Carere nos Indica Nardo quis dubitet, qui Spicam quidem uocari apud Galenum legerit? esse tamen radicem. Sed & in ea theriaces preparatione, quam cæteris ueluti concisam magis & manifestiorem præfert Galenus, sic ad uerbum carmine quodā scribitur. Termentinæq; rhesinam, nardiq; radicem indicæ ad nos uehitur spica, atq; utinam nardi esset. suauitate enim odoris penitus caret, & saporis est ualde ingrati.

De Schoeno.

In flore etiā Schœni idem accidit. cū enim scribat Democrates. Schœniq; non festucarum, sed flos, ad nos festucæ portantur, non flores. sed in hoc magna uis non est: siquidem Galenus herbam laudat.

De Malabathro.

Malabathrū quis nostro seculo cognoscit? Ego toto uitæ meæ tēpore uix unicum folium uidere potui.

De Terra Lemnia.

Lemniī Sigilli terram nunquā uidi uel glebulam saltem. Nam quæ passim uendit, nec facie, nec uiribus fere similis existit. Alioqui Galeni quoque temporibus tam apte adulterabat, ut dignosci a legitima non posset.

C ¶De DICTAMNO.

Dictamno, nisi eam rursus Venus ab Ida sylua deportet, omnino deficimus. flore enim, caule, & semine carere debet, quibus nostra hæc uulgaris maxime abundat: radicem uero habere tenuem, & inutile, quæ nostrę magna & ad usum sola ueniens neglectis folijs, quæ imponenda essent pharmaco, non radix,

¶De PETROSELINO.

Quod uulgo Petroselinũ uocamus, uel apiũ est, ab antiqs dictũ hortulanũ, uel qcqd tandē sit, cōstat eius semē nō id esse qd Theriacæ miscendũ iussit Andromachus. pferť enim reliqs, Gal. teste, Macedonicũ, & macedonicis extreaticũ: in hoc alia excellens, qd amarissimũ & acerrimũ existit. Nostratis autē semē ut acredinis cuiusdam particeps forte uideri possit, omni tñ ꝓrsus caret amaritudine. Sed postq̃ macedonico carendũ erat, utinā Epiroticum haberemus, qd Galeni tēpore (tanta erat ueri ęmulatio) in Macedoniā ꝑ Thessalonicē apportabať, ut ꝓ Macedonico uendi posset. Recentiorũ aũt neglīgētia effecit, ut Macedonico, & Epirotico carentes, Apij communis semine pro eo utamur.

¶De RHESINA TEREBINTHINA.

Loco Termentinę, quæ ex Chio optima, ex Libya et Ponto etiam bona afferebatur, hodie utimur Peucina, uel Laricæa rhesina.

¶De SCORDIO.

Scordij nō solũ herbã, uerũetiã significatũ ipsum hodie amisimus, Aliũ syluestre eius loco, nominis similitudine decepti, accipientes: magis in

D hoc peccātes quã in petroselino: quod non ideo Theriacæ imponiť, quia sit uenenosis pharmacis, aut feris repugnãs, sed aquæ intercutis gratia, similiũq; morborũ. Scordij aũt tantã uim esse noñulli fidedigni scripserũt, ut, quæcunq; supra illud in prælio qdam corpora occisorũ ceciderant, diutius remanerent incorrupta, secundũ eas potissimũ partes, quæ herbam ipsam attigerãt. Vnde crediť, Galeno teste, uenenis ferarũ, & mortiferis pharmacis uehementer repugnare.

¶De PENTAPHYLLO, & TORMENTILLA.

De Pentaphyllo libenter intelligerem, uulgarem ne hanc passim in uiis, etiã stratis nascentē acceperitis: Ego non huius radicē accipiendã puto, sed eius quam Tormentillã uocant: quã licet septifoliã maiore ex parte in Italia uideamus, hic, hoc est, in Pannonia, sæpius uidi quinq;foliam.

¶De THLASPI.

Thlaspi ignota nostro æuo, etiã uoce est, mihi apud Ioannē Augustũ Lauriensem episcopũ, uirũ & doctrina & prudentia, & quod magis est, religione celebrandũ degenti, comperta herba est, quam ueram Thlaspi esse puto. Cappadocam tamen desyderat Galenus, colore ad nigrum accedente, maiorem Cretica, & ex quadam eius parte ueluti quassam: unde & nomen accœpit.

A

❡De ASPALATHO.

Aspalathõ nisi ſandali uocati ſpẽs ſit, puto hoc tẽpore penitus ignotã.

❡De CALAMO AROMATICO.

Calamus aromaticus hodie nullus habet, & quod uulgus eo nomine uocat, radix potius eſt, non Calamus. Nec, ut arbitror, ueri illius calami radix etiam, ſed uel acorus eſt, ut etiam ſuſpicari Hermolaus Barbarus quodam loco uiſus eſt, uel alia quędam res nobis incognita.

❡De ACORO.

Ego quoties Acoro opus eſt, nõ uulgari illa radice, & iniucundi odoris, ſed uocato Aromatico calamo uti conſueui.

❡De MARO.

MARON SI non eſt Samſuchi ſpecies, ingenue fateor me neſcire quid ſit.

❡De ACACIA.

Veram Acaciam, i. ex Aegyptia ſpina factam, quam lachrymam Cyaneam uocauit primus Andromachus, puto etiam in Italia deeſſe, ſicuti & uerum Balſami lignum.

Pompholix noſtrum, in myropolijs Nil, oculorum collyrium.

Nux myriſtica, id eſt, Muſcata.

Polentam latini uocant id quod Græci ἄλφιτον, & Arabes Sauic.

❡De CONVENIENTIA SVCVTI, & SYMPHYTI.

Nemo qui Auicennæ caput. 2. lib. 6 & 2. ubi de Sucuto agit, capiti Dioſcoridis de Symphyto comparauerit, ambigere poterit, idem eſſe Auicennæ Sucutũ, & Dioſcoridis Symphyton: erroreq; uel interpretis, uel ipſiuſmet Auicennæ contigiſſe, ut Semperuiuũ dicatur. Erraſſe autem Auicennã, uel potius neſciſſe quid eſſet, ex eo conſtat: quod uarias de eo opiniones & . 2. & . 3. lib. affert, nec uni prę alijs adhęret. Secundo em̃ lib. alios exiſtimaſſe, quod eſſet Semperuiuum, alios quod mandragoræ cuiuſdam ſemẽ, alios aliam rem. Lib. etiam. 3. cap. de ſputo ſanguinis, duas de eo ſententias affert. Nam poſtq; dixerat, quod eſt Semperuiuũ, aliam cuiuſdam Aggregatoris ſubdit opinionem. non enim de alia medicina loquitur ſicut Iacobus cognomento de Partibus eſt arbitratus, ſed de eodẽ Sucuto ait, ſcripſiſſe uirum quendam in ſuis aggregationibus, eſſe calamenti, id eſt, origani ſpecie, hoc eſt, ſimilitudine. Origanum autem dici ab Auicenna Calamentum. 2. lib. manifeſtatur, cap. 158. ubi ſub calamenti nomine de omnibus origani ſpeciebus pertractat. Deinde ſubdit eundẽ uirum dixiſſe, quod naſcitur inter lapides: utrumq; autem primæ Symphyti ſpeciei adſcribit Dio. naſci uidelicet inter petras, & origani trahere ſimilitudinem, tertiumq; cum his, Sputo ſanguinis prodeſſe. Melius igitur quam Auicenna conieciſſe, & Sucutum eſſe Symphyton, & utramq; eius ſpeciẽ uulgo dici Conſolidã. Quarũ maior, paſſim apud nos naſcit, & a ſimilitudine radicis Lucanicam uocant, Miranduleñ Alã nominant.

B Semperuiuũ.

Origanum Auicennæ Calamentum.

C Alum uolentes, uel potius debentes dicere. ita enim primã eius speciem nominat Plinius lib. 26. & 27. in saxis nascentem ramis origani tenuibus, in cacumine thymi capitibus, surculosam, odoratam gustu, cum dulcedine saliuam cientem, radice longa, rutila, digitum crassa.

¶ De RHEVBARBARO, & quod hodie uerum Rheubarbarum non habeatur.

Quod uulgus medicorũ & Officinæ omnes nunc Rheum barbarum uocant, & punici Rauedseni, hoc Celsus Radicem ponticã, Diosc. Rha, & iuxta quosdam Rheon, secundũ alios Rhian, Plinius Rhecoma. Gale. quemadmodum Dioscorides interdum Rheon, interdũ Rhian, aliquando Rheon ponticum appellat. Eo antiqui ad uentris purgationẽ non utebant, sed antidotis miscebant, & ad plærosq; usus alios adhibebant, q̃s operæpræcium non est hoc loco referre, quando ex Plinio, Dioscoride, cęterisq; facile disci possunt. Primus (q̃d meminerim) Auerrois Corduben sis Galenum cæterosq; medicos taxans, qui constringere eum putarunt. nedum subductiuum uentris, sed inter cætera purgantia medicamina esse scripsit præcellentissimũ: quem secutus Ioannes Damascenus cognomento Mesue, ubi medica pharmaca solutoria, quæ benedicta uocat, recenset, seriosam & honorificam illius mentionem facit. Cui hac in re, sicuti & in reliquis recentiores medici credẽtes, tanti illud fecerunt, ut aliquando auri precium æquarit, neq; ad alios fere usus nostro æuo accomodãt, quam

D uel ad bilis uacuationem, uel ad intestinorum difficultates, uel ad eos qui de sublimi aliquo loco ceciderunt. Non prætereundum tamen silentio, posse cuipiam uideri, Serapionem iuniorem solutoria ui illũ præditũ existimasse, quum suo de simplicibus medicamentis lib. scribat, dari in omnibus in quibus datur Agaricum. Verum cum uerba illa nõ ex propria, sed ex Diosc. sententia proferat, nec sit (quod plęrumq; peccat) satis fidus interpres, audiamus ipsum Diosc. sua uerba personantem, uidebimusq; id non ex Dioscoridis, aut Serapionis opinione, sed potius de peruersa uerborũ Dioscoridis, uel lectione, uel intellectione, uel interpretatione prodijsse. Ait siquidẽ ipse Dioscorides. Modus pariformit̃ Agarico ad unumquemque affectum eodem drachmæ pondere. Quod si quis contendat Dioscoridem his uerbis sensisse, omnibus uiribus pollere Rheon quibus Agaricum, is & Galenum incuriæ, & Auerroin crimine falsi accuset necesse est. Illum quidem, quoniam ex Dioscoride non didicerit Rheon sicut Agaricon inter cathartica reponendum: hunc, quod talem ignorantiam perperam antiquitati impegerit, & se quasi nouum tam nobilis medicamenti inuentorem iactanter & falso prædicet. Magis autem mouet me Paulus, q lib. 1. suę medicinę cũ dixisset, Resinã Terebinthinã oliuę magnitudine uentrẽ ciere, subdit, magis aũt subducere uolẽtes parũ qd Rhu admiscemus. Est aũt Rhus (uulgo Sumac dicũt) Diosc. Gale. cęteris, experiẽtiaq; ipsa testante, medicamẽ uehemẽt uẽtris adstrictiuũ: q̃ fit ut suspicer librarij culpa deesse, e, literam illi dictioni, legendumque Rheu,

non Rhu. Verum hæc ambigendo potius quam decernendo dicta sint, nondū enim uidere potui, quæ scribunt a Paulo proprio cap. de Rheo, quamuis legerim apud medicū nō magnæ autoritatis, ex sententia Pauli, quod mundificat. Quicquid tamen sit, non est ambigendum eam, prærogatiuam non habuisse apud antiquos inter cathartica, quam nunc habet. Quæ res non mouere nos debet, ut minus illud hac in re faciamus. Quandoquidē neq; myrobalanos int solutoria medicamina, & senam, & mannam, & siliquam Indam, quam uulgo casiam uocant, ex purgantibus nunc præstantissima, habuerunt: item moschum, camphoram, sandalos, ambram, nobilissima quidem et efficacissima medicamina penitus ignorarunt, aliaq; permulta nostro æuo explorata, & supreme celebrata. Antiquos cū dico, Gal. & eo uetustiores intelligo: qui nō propter ea tamen accusandi sunt. siquidē nec omnia cognoscere, nec eorum quæ cognoscebant, omnes etiam uires scire potuerunt. Nec enim falso (quod Auerrois innuere uidet) Rheo adstrictoriā uim attribuerūt. ipsum naq; sicuti plæraq; alia, utraq; ui pollere dicimus, adstrictoria uidelicet, & purgatoria. Ex Ioannis Mesue & Auerrois igitur, ac recentiorū omnium autoritate, ipsaq; experientia didicimus, Rheumbarbarum inter medicinas bilem pituitamq; expurgantes, esse peximiū, adeoq; ab his nocumentis quæ secum reliqua cathartica afferre consueuerūt, immunem, ut pueris, prægnantibus, cæterisq; imbecillioribus tuto exhibeatur. Esse autem iecinori congruentissimum, non solum hij, sed & Plinius & Dioscor. Galenusq; contestantur. Quod uero particulatim bilem a capite educat, non legi penes idoneum autorem. Plinius tantum bibi contra capitis grauitates affirmat: quas tamen ut in pluribus, non de bili naturali & impermista, sed de alijs potius humoribus pendere aptum est. siquidem bilis ipsa aliorum humorum comparatione suapte natura leuis est. Dioscor. febrientibus cum melicrato, in febrientibus cum œnomelite, pthisicis cum passo, stomachicis in catapocijs exhibet. Plinius pro uarietate morborū modo in uino, modo in aqua, modo in passo. Communis usus medicorū habet, ut uel formetur in catapotia, uel cū aquis Arnoglossi in intestinorum difficultate, uel deuolutis, Apij, aut intybi in febribus bibat. Nos, p morborum uarietate, patientis tēperatura, consuetudine, ætate, atq; id genus cæteris, modo huic, modo illi rei miscemus, prout tamen conducere arbitramur, ut nihil perpetuum habentes, ita a maiorum uestigijs ratione, ac experimento non discedentes. A B

Excusatio ueterum Medicorum.

De TVRBITH.

Quid per Turbith intellexerit Messue difficile est diuinare. Neq; enim cum Serapione conuenit, Tripolium intelligente, nec cum Dioscoride radicē pityusæ sic uocante. folio enim hęc Pini, illud Isatidis constat, non ferulę. Sed neq; id pingere uidetur quod passim in officinis nunc, p turbith uenditur. siquidē, ut a fidedignis intellexi, ex planta accipitur, quæ folio myrti constat.

Reprehensio Mesue per Mainardum, et inibi de pertinaci errore; Collinutij, p Leoniceno;

De POLYPODIO.

In Polypodio iudicio Messuę standum non est. Siquidem integra uncia per se parum purgat, cum ille quatuor aureos non transcendat,

C ¶ NIC. LEONICENVS, de falsa quarundam Herbarum inscriptione a Plinio.

¶ De ORMINO, STACHY, & Leucographide.

VLTAS HERBAS AC FRVTICES folijs Marrubio similibus scribunt Dioscor. Galenus, ac Paulus, quas omnes Plinius nō Prassio, id est, Marrubio, sed Prasso, id est, Porro folia tradit habere simi-lia. Sic Orminon libro. 22. dixit semen habere Cymino simile, cætera Porro: sic Balloten, quę alio nomine Marrubium nigrum, a similitudine foliorum appellatur, Plinius lib. 27. scripsit, alia nuncupatione Porrum nigrū a Græcis uocari, ac folijs quam Porri maioribus constare.

Orminos.

Sic Stachyn Porri habere similitudinem, longioribus folijs pluribusq;, lib. 24. notauit. Idem Plinius lib. 27. de Leuce, Leucoleuce, aliarumq; herbarum generibus tractans, nominis similitudine, ac dictionis figura deceptus, eisdem Leucographida quoq; annumerauit, uisusq; est procul dubio Leucographida herbam putasse, quam tamē Dioscor. Galen. & Paulus genus lapidis, quod alio uocabulo Moroxus nuncupatur, esse testantur. Et ne quis forte pro Plinio obijciat, herbam etiam esse quæ eodem nomine cum lapide censeatur: easdem uires, proprietatesq; Leucographidi Plinius adscripsit, quas in eiusdem nominis lapide Dioscor.

Stachys.

Leucographis.

D Galen. ac Paulus pariter retulerunt. Scribit præterea Plinius de Leucographide, qualis nam esset, ab autoribus scriptum non reperisse, cum tamen Dioscorides, & quid ea sit, & qualis, suo quinto de simplicibus medicaminibus libro satis notificauerit.

¶ De POLIO, ET TRIPOLIO.

Polium. Tripolium.

Ob eandem nominis uicinitatem Polium, pro Tripolio, & uicissim Tripolium pro Polio Plinius accepit. Nam libro. 21. duo Polij genera describit, quemadmodum & Dioscorides: alterum campestre, alterum syluestre, folijs utrunq; cani hominis similibus. At quod miraculum in Polio affert, eiusdem folia mane candida, meridie purpurea, sole occidente cærulea aspici, hoc de Tripolij flore a Dioscoride scribitur. Polium uero atq; Tripolium non modo loco[rum] diuersitate in quibus utrunq; gignitur, sed figura insuper, atq; colore, ac proprietatibus etiam inter se plurimum differunt. Polium siquidem utriusq; generis partim in campis, partim in [m]ontibu[s n]ascitur: Tripolium uero in maritimis tantum locis, quę unda maris allidit. Polium habet, ut diximus, folia cani hominis similia: unde & illi apud græcos nomen: Tripolium folijs Isatidis constat: quemadmodum de utroq; scribit Dioscorides, & Plinius ipse libro. 26. confirmat. Nam quod apud Pliniu[m] legitur de Tripolio, folio satis grossiore, palmo alto, error est codicis: ita enim legi oportet. Tripolium in maritimis nascitur saxis, ubi allidit unda, neque in mari, neq; in solo,

Emendatur locus Plinij.

folio Isatidis crassiore, palmeo caule, in mucrone diuiso. Hæc enim omnia A
uerbum fere ex uerbo Plinius ex Dioscoride transtulit. Quod uero postea idem Plinius subiungit, hanc herbam eandem uideri quibusdam quæ Polium, miror ipsum quoque illorum errorem sequi potius atque imitari, quam improbare atque abijcere uoluisse: cum quod de Tripolij flore miraculum legitur, Polij folijs adsignauerit. Sed paruum hoc futurum erat in uita periculum, si non etiam Polij uires uicissim Tripolio adscripsisset. scribit enim, Tripolij radicem dari hepaticis in farre coctam: quod quidem Tripolij remedium apud nullum grauioris autoritatis medicum legitur. Polium autem non hepatis tantum, sed omnium plane uiscerum uitijs auxiliari, autor est Galenus in octauo de simplicibus medicaminibus libro.

De HERACLIO.

Scribit Dioscorides libro quarto, quoddam Papaueris genus, quod ab aliquibus Heraclium appellatur, habere folium tenue, simile Struthio, id est, herbæ ita uocatæ. Quia uero Struthion apud Græcos significat etiam passerem, deceptus nominis æquiuocatione Plinius, hanc similitudinem ad auem potius retulit quam ad herbam. Ita enim de Heraclio libro. 20. scribit: Alterum est in syluestribus Heraclium, folijs si procul intuearis, speciem passerum repræsentantibus. Sed qui fidem ex re ipsa habere non possit, aliquanto sane probabilius existimet, herbam herbæ potius, quam auibus folium habere persimile.

Heraclium. Radiculam nos uocamus autore Hermolao Barbaro.

De EMPETRO.

B

Empetrum ubi nascatur, & quas habeat uires in trahenda bile ac pituita scribit Plinius libro. 27. eodem quo Dioscorides modo: alias tamen eidem subiungit facultates, quod urinam cit, & calculos frangit: quæ a nullo alio autore de hoc Empetro traduntur. Quin contra Galenus Empetrum, quod etiam Prassoides appellatur, solis purgationibus. 6. libro utile esse testatur. At quos in altero Empetro, quod etiam Sarxiphages dicitur, Plinius legerat effectus, a græcis autoribus, ac præsertim Dioscoride traditos, huic Empetro a Sarxiphage diuiso, quod uim purgatoriam habet, nominis æquiuocatione deceptus, adscripsit.

Empetrum.

De BETONICA.

Betonicam a Romanis dictam, a Græcis Cestrum, pingit Plinius folio Lapatij, Dioscorides autem, cui magis astipulatur sensus, folio Quercus. Alteram uero Betonicam, quæ alio nomine Britannica appellatur, folia Lapatij habere idem Dioscorides tradit: ut uerisimile sit, Plinium alteram pinxisse pro altera.

Betonica.

De PARTHENIO.

Parthenium scribit Plinius libro. 21. apud Celsum uocari Perdicium, & Muralium: deinde subiungit easdem Parthenio, quod Muralium appellatur, uires, quas Dioscorides alteri Parthenio ascribit, quod Chamæmelon alio nomine dicitur: quoniam parum folijs & flore ab herba Chamæmelo differat. Hanc autem Parthenium Chamæmelo similem herbam

Parthenium.

C nonnulli ex recentioribus medicis Cotulam appellant. Sed hæc Parthenium non uocatur a Celso Perdicium, atque Muralium, sed altera potius quæ Elxine a Græcis, & simul Perdicium, ac Parthenium quoque nuncupatur, a Latinis autem Parietaria, & Muralium dicitur, quia passim in parietibus seu muris nascatur. Nostro quoque æuo uulgo, una litera dempta, pro Parietaria, Paritariam appellant. Hanc eandē herbam, siue Muralium, siue Parietaria dicatur, connumerat Celsus libro suo de medicina tertio, inter ea quæ uim habet reprimendi simul ac refrigerandi. Quæ sane facultas ei Parthenio, quę Perdicium & Parietaria appellatur, non autem alteri quę etiam Chamæmelon dicitur, ab omnibus fere medicinæ autoribus adscribitur. Hæc enim sunt de eadem Dioscoridis uerba: Habent folia refrigerandi, atque adstringendi facultatem. Nec de ea aliter Paulus atque Galenus tradiderunt. Ipse pariter Plinius libro. 22. eandem & Parthenium, & Perdicium quoque nominari confirmat.

Cotula.

¶ De CYCLAMINI radice, & Aristolochia.

Cyclamini radix.

Plinium etiam non tantum nominum, sed rerum quoque ipsarum similitudo aliquando decępit. Nam Cyclamini radicem, quæ Rapum terræ propter rotunditatem dicitur, Aristolochiæ rotundæ, quæ & ipsa a radicis rotunditate nomen accępit, radicē esse existimasse uidetur. Nam lib. 25. quo in loco Aristolochiam quatuor distinguit generibus, eius quæ ro-
D tunda dicitur radicem scribit a piscatoribus Campaniæ Venenum terræ uocari, ac coram se contusam immixta calce, atque in mari sparsam, conti-
» nuo aduolasse pisces mira cupiditate, statimque exanimatos fluitasse. Hoc
» idem, ut a uiris grauissimis accępi, nostro fit æuo ab eisdem piscatoribus,
» non Aristolochiæ rotundæ, sed Cyclamini potius radice, pisces alliciendi atque exanimandi causa. Ipse quoque Plinius eosdem effectus non Aristolochiæ rotundæ, sed cuiusdam Cyclamini radici libro. 25. tribuit. Aut igitur fatendum est, duas esse radices quę eosdem præstent effectus: quarum tamen alteram esse Aristolochiæ rotundæ radicem, neque ab aliquo autore scriptum reperitur, neque experientia cōprobatum: aut illud dicendum erit, Ciclaminum, qui radicem habet rotundam, quartum esse Aristolochiæ genus: quo nihil dici posset rerū naturæ repugnantius. Siquidem inde apud Græcos Aristolochiæ nomen, ut Dioscorides ac Plinius ipse testatur, quoniam sit optima prægnantibus: Radix uero Cyclaminia adeo est aduersa prægnantibus, ut si eam mulier grauida transcenderit, abortum faciat, ueluti Dioscorides pluresque alij medici insignes retulerunt, ac Plinius ipse quoque confirmat.

Aristolochia.

¶ De HELIOTROPIIS.

Quamuis plures sint herbæ quæ circumaguntur cum sole, Dioscorides tamen duo facit Heliotropij genera. Alterum folijs Ocymi, flore albo, subrufo, recuruo, ut scorpionis cauda possit uideri: unde & illi scorpiuri apud Græcos nomen. Alterum non absimile folijs, iuxta paludes nascens. Plinius uero libro. 22. cū & ipse duo genera Heliotropij describat,

Heliotropiū.

in eisdem comprehendere uidetur illam Intybi speciẽ quæ a medicis græco nomine Cichorium appellatur. Ita enim eodem libro de Heliotropio scribit: Heliotropij miraculum sæpe diximus, cum sole se circumagentis etiam nubilo die, tantus syderis amor est: nocte ueluti desyderio contrahit cæruleum florem. Genera eius duo, Tricoccum, & Helioſtrophium. Hoc altius, quanquam utrunque semipedale altitudinem non excedat. Semen in folliculo messibus colligitur. Nascitur nõ nisi pingui solo, cultoque maxime: Tricoccum ubique. Si decoquatur, inuenio in cibis placere. Quidnam aliud erit Heliotropij genus, cuius flos cæruleus existat, & non nisi pingui cultoque solo nascatur, quodque si decoquatur in cibis placeat, præter eam quam diximus Intybi speciem? Hanc tamen Dioscorides cum de Seride tractaret, ueluti unam eiusdem Seridis speciẽ notificandam duxit, ac proprietates longe ab Heliotropij uiribus diuersas assignauit. Quare mirandum est, quo pacto Plinius hoc loco, ubi Intybum designare uidetur, easdem tamen uires potestatesque subscribat, quas in utroque Heliotropij genere tradidit Dioscorides. Auget etiã illud magis admirationẽ, quod idem Plinius Intyborum remedia, ac præsertim illius quod Cichorium a Græcis dicitur, cuius flos cæruleus cum sole circumuertitur, priore in libro, scilicet. 21. suo loco notauerat, plurimum ab hijs quæ de utroque Heliotropio traduntur differentia. A B

¶ De PENTAPHYLLO.

Simili errore Plinius Pentaphyllon, atque herbam fraga ferentem pro eadem accepit, ac Pentaphylli notas simul ac uires eidem herbæ præter Pentaphylli nomẽ censuit adscribendas. sic enim libro. 25. de Pentaphyllo retulit. Pentaphyllum nulli ignotum est, cum fraga quoque gignẽdo commendet. Existimare tñ in re tã nota esse codicis potius quam Plinij errorẽ, ac pro Pentaphyllo, Trifolium legi oportere: quoniam ea herba quæ fraga gignendo commendatur, & quæ nulli ignota est, non quinis, sed trinis constat folijs: nisi postea Plinius alia nomina græca subiungeret, atque alia afferret indicia, quæ non sunt alterius herbæ quã Pentaphylli propria. Pentaphyllõ.

¶ De ADARCHE.

Adarchen Plinius inter species harundinum libro. 16. connumerat, ubi ita scribit. Est & in Italia nascens. Adarcha nomine, palustris ex cortice tantum sub ipsa coma, utilissima dentibus. Adarchen uero Dioscorides, Galenus, & Paulus non harundinis speciem, sed potius salsuginẽ quandam in exiccatis paludibus harundinibus adhærentem esse scripserunt. Adarches.

¶ De LEMNIA TERRA.

Plinius libro. 35. inter cæteros colores natiuos Lemniam quoque rubricam connumerat, cui inter alia rubricæ genera palma a ueteribus dabatur. Hanc præterea multum ab antiquis celebratam cum insula in qua nascitur refert, nec nisi sigillatam uenundari solitam, unde & Sphragidos illi nomen fuerit apud Græcos. Hac præterea Minium sublimiri, adulterarique, remque in medicina præclaram esse testatur. Omnes enim huic Lemnia terra.

C rubricæ facultates subscribit, quas prisci medici in Terra sigillata tradide-
rūt. Videt̄ itaq; Plinius Lemniā rubricā, & lemniā Sphragida, siue Ter-
ram sigillatā eandē esse existimasse. At Galenus tū aliarū rerū quę sunt in
medicinę usu, tum huius pręsertim Terrę sigillatę diligentissimus inuesti
gator, ut qui, quemadmodū de se scribit, longis itineribus ad Lemnū in-
„ sulā nauigauerit, ob nullā aliā causam, nisi ut Lemnia Sphragida, & quo-
„ modo nasceret̄, & qualisnā esset, oculis ipsis contemplaret̄: aliud esse ru-
„ bricā Lemniā, aliud Lemniā Sphragida, in suo de theriaca ad Pisonē lib.
apertissime ostendit. Ita em̄ in eodē libro de Lemnia Sphragide, siue Ter
Terra sigillata ra sigillata scribit. Præstat autē eā nō appellare Rubricā, sed Terrā. est em̄
quędā Rubrica quę in insula Lemno nascitur, q̄ ad alios utimur effectus,
diuersos ab hijs ad quos Terra sigillata adhibetur. In nono aūt sui de sim-
plicibus medicaminibus libro idē Gal. Terram Lemniā tribus distinguit
generibus. Primū est eius quæ sacra dicebatur, quam neminem preterq̄
Dianę sacerdotem attrectare fas erat, cui etiā eiusdem deę signatura impri
Lemnium sigillum quid. mebatur, atq; ob id Lemnium Sigillum uocabatur. Secundum eius quæ
est uere Rubrica, qua fabri lignarij utebantur. Tertiū illius quę uires ha-
bet abstergentes: atq; ob id erat in usu fullonū præcipua. Si itaq; in re quā
adeo curiose inuestigauit Galenus, eidē magis q̄ Plinio credere oportet,
non recte Plinius quę de Terra sigillata a ueteribus medicis tradita fue-
rant, eadem Lemnię quoq; Rubricę, quę inter Colores ponitur, ac nō fu-
it tantę celebritatis, ut non nisi sigillata uenderetur, neq; eosdem habet
D quos Lemnium Sigillum in medicina usus, censuit adscribenda. Et hæc
quidem omnia probant, Pliniū ea quę omnino inuicem distant aliquan-
do rei, sæpius uero nominis similitudine deceptū, eadem esse existimasse.

¶ De Differentia CISSI, ET CISTHI.

Cissus. Cisthus. De Cisso uero ac Cistho quanq; non per uolumen, sed per priuatam epistolam, ut qui nolim mihi cum homine mihi amicissimo, quē colo & obseruo, publicas esse de studijs contentiones, tuis quas mihi pro Plinio obiecisti rationibus respondere statuerā. Hic tamen locus exigit, ut pluribus etiā argumentis quā in dictatis feceram, ostendam Pliniū alterū ab altera nesciuisse distinguere. Plinius libro. 17. describens omnia Hederarū genera, prima in marem ac fœminam diuidit, ac utriusq; florem similem ait Rosæ syluestri, colore floris in mare ad purpuram accedente. Ex quo illud intelligi uoluit, fœminę florem magis albescere. Hęc autem maris ac fœminę differentia, florisq; in figura similitudo, in colore diuersitas, neq; a Theophrasto, neq; a Dioscoride, neq; ab alio grauioris autoritatis uiro in Hedera, sed in Cistho plane describitur. Verisimile igitur est, Plinium nominis uicinitate deceptum, eo in loco, quæ de duobus Cisthi generibus tradūtur, Hederis tribuisse. Idem Plinius libro. 12. ubi de Ladano tractans, quo pacto ab hircorum Barbis depectatur insinuat, ita scripsit: Sed Hederę flore deroso pastibus matutinis cum est rorulenta Cypros: deinde nebula sole discussa in puluerem madentibus uillis adhęrere, atq; ita

Ladanum depecti. Potest ne lucidius ostendi Pliniū pro Cistho Cisson, A
id est, Hederam accepisse? nam quis unquam retulit præter Plinium, qui Cisson, id est Hederam, pro Cistho posuit, pingue illud quod a Lada her ba, quæ etiam Cisthos dicitur, Ladanum nuncupatur, Barbis hircorum Hederam, uel Hederæ florem depascentiū adhærescere? hoc enim de Cistho, siue Lada, quod & Ladani nomen indicat ab eadē herba deriuatū, non autem de Cisso, siue Hedera Dioscor. Gal. Paulus, et quicunq; de Ladani genitura scripserūt, uno consensu retulerūt. Quin Plinius ipse eodē in loco ita scribit. Sunt qui in Cypro herbam ex qua id fiat Ladam appellant: etenim illi Ladanū uocant. Ac postea libro. 26. de eadē herba ac Ladano non aliter scripsit, quam supra commemorati uiri. hæc enim sunt eius uerba. Ledon appellatur herba ex qua Ladanum fit in Cypro, caprarum barbis adhærescens. Est igitur Cisthos uel Lada, siue Ledon, nō aūt Cissos, id est, Hedera, cuius flore depasto Ladanum hircorum barbis adhærescit. Quod Plinius ipse hoc in loco, lib. 12. plane confirmat, quamuis lib. 12. uisus sit dubitasse, utrū esset Hedera, uel Lada ex qua in Cypro Ladanum fieret. Cuius dubitationis originē inde emanasse crediderim, quod aliquando ex Cistho, aliquando ex Lada, qm̄ utroq; nomine eadem herba indicatur, Ladanū colligi apud diuersos autores legisset. Ipse tamen modus, quem Plinius insinuat, quo pacto Ladanum hircorū barbis adhærescat, facile ostendit fruticem uel herbam, cui pingue illud insideat humilem esse, ac per terram se spargentem, non quemadmodum Hedera per arbores se ab humo attollentē, cum ita scribat. Deinde nebula so B le discussa in puluerem madentibus uillis adhærescere. Neq; enim Barbę hircorum Hederam depascentiū, quæ ut nonnullis placet ideo Hedera dicitur, quia edita petat, nebula in puluerem sole discussa maderent, nisi nō Cissum, siue Hederam, sed Chamęcissum potius, hoc est, Hederam humi repentem depascant. Atqui quo pacto hoc etiam in Cypri insula fieri possit? in qua, si Theophrasto grauissimo autori credimus, nec Hedera quidem nascatur: siquidem Cypros insula sit ad Asiam pertinens, ut omnes Cosmographi consentiunt, nec Plinius ipse dissentit, qui etiam frustra ab Arpalo Hederam in Asia satam affirmat. Vtrū uero suis temporibus in eodē cœli tractu proueniret non asserere ausus, id tantum scripsit: Hederam dicit in Asia nasci. Vnde luce clarius apparet, Plinium in eundē errorem incidisse, in quem lapsus est Auicenna, cum in suo de simplicibus medicaminibus libro, herbam ex qua fit Ladanum, Hederę speciē significauit. In eodē. 26. lib. Plinius cum postfactam de Hederis mentionē, de duobus quoq; Cisthi generibus scribit, ea uerba subiungit, sub hijs maxime nascitur Hypocisthis. Ex quib. uidetur innuere, sub hijs quidē Cisthi generibus maxime nasci Hypocisthidē: sub Hederis autē nasci etiam aliquando, licet non adeo frequenter: neq; enim eo in loco, aut alibi Plinius de alijs Cisthi generibus aliquid dixerat, ut id maxime ad eorū potius, quam ad Hederarū comparationē posset referri. Possum ergo sic colligere: He

Hedera unde.

C dera apud Pliniū diuidit in mare ac fœminā, utriusq; flos similis Rosę syl-
uestri describit eodē autore, in insula Cypro Hederæ flore deroso Lada-
nū hircorū barbis adhærescit, sub Hederis quoq; Hypocisthidē nasci ali-
quando significat. Hęc autē omnia a nullo autore, excepto Plinio, de He-
deris scribuntur, aut sensu ipso siue experiētia comprobantur, sed de duo-
bus Cisthi generibus plane traduntur, atq; usu ipso ita esse cognoscuntur.
Hæc igitur euidentissima sunt argumenta, Plinium eodem cum cæteris er-
rore deuiasse, qui Cisthon a Cisso, hoc est, ab Hedera nesciuere secernere.
Perottus. Atq; hijs quidem, ut ego arbitror rationibus, motus est autor libri, qui
Cornucopia inscribitur, uir, ut apparet, in herbarum inuestigatione non
indiligens, neq; omnino earum imperitus, ut de Hederis tractans, scribat
Cisthon a quibusdam inter Hederarum genera connumerari. hoc enim
in Plinio est ita manifestum, ut de eo nulla dubitatio haberi possit. Sed
quoniam in prouerbio dicitur, si cæcus cæcū ducat, ambo in foueā cadūt,
existimauit idē uir alioquin græcarū doctissimus literarū, Cisthon esse ar-
busculam quandā a Lada differentē, atq; ab illa Cisthū, ab hac Ladanū,
id est, pingue, quod utriusq; plantæ folijs insideat appellari: cum tamen
Dioscor. Gale. & Paulus eandem esse testentur Cisthon, & Ladam, siue
Ledon, a qua id genus odoris quod Ladanum dicitur nomen acceperit.

¶ De GLASTO.

Neq; uero in eo tantū Plinius errasse uidetur, quoniam ut supra osten-
dimus, res omnino diuersas pro eisdē accepit, sed ob id etiā, quod easdem
D ob nominum uarietatē putauit esse diuersas. Quamquam & eas quæ eo-
dem nomine nuncupanť, uarijs in locis tam uarie descripserit, ut quāuis
eædem essent, ipsum tamen differentes existimasse iure quispiam possit ar-
Glastum. bitrari. Glasti similis herbæ Plantagini succo scribit Plinius lib. 22. infici
uestes, idq; ei herbæ nomen esse apud Gallos. Nostro quoq; æuo paucis
mutatis literis, Guadum appellatur. At constat hanc eandem herbam a
Græcis Isatidem uocari. Nam Dioscorides scribit, Isatidis succo uti infe-
ctores lanarū, eandemq; herbam habere foliū Plantagini simile, atq; a Ro-
manis Glutam, uel Glastum nuncupari. At Plinius lib. 20. Isatidem terti-
um genus facit Lactucæ spōte nascentis: quarto simili Lapathio syluestri
dicit uti infectores lanarum. Quod etiam ipsum a Græcis Isatidem dici,
idem Plinius eo in loco facile indicat: quoniam eosdem effectus quarto ge-
neri tribuit, quos Dioscorides Isatidi assignat. Cum igiť Plinius nullam
eodem in loco admonitionē adiecerit, eandem esse hanc Isatidem a Græ-
cis uocatam, quam libro. 22. a Gallis Glaston appellari docuerat, uidetur
profecto ignorasse quam herbam Græci Isatidis nuncupatione significa-
rent. Alioqui sicuti easdē uires in quarto genere Lactucæ sponte nascen-
tis scripserat, quas in Isatide Dioscorides, ita eidem folia Plantaginis, sicu-
ti in Glasto fecerat, designasset.

Quid q̄d etiā, nisi menda sit codicis, quæ a Græcis dicitur Isatis, Radi-
culam a Latinis uocari, ac folijs Oleæ constare scribit eiusdē Plinij lib. 19.

ac postmodũ eandẽ Radiculam nõ Isatim, sed Struthion potius ab ijsdẽ A Græcis appellari, eiusdemq; ramos tingentibus præparari, libro. 22. insi- (nuat.

¶De EVPATORIO.

Auicenna scribit Eupatorium habere folia Canabis, florem Nenufaris. Mesue idem Eupatorium folijs Centaureæ minoris, floribus subcitrinis, longitudinis paucæ constare. Serapio folijs Pẽtaphylli, aut Canabis, florem autem non explicat. Fortunatum esse oporteat qui diuinare uoluerit, quisnam horum ueriora retulerit: ac quod medicus ille precabatur, qui medicinam sorti commiserat, dij sua cuiq; remedia quibus illa ex traherentur secundarent, itidem a nobis orandum, ut bona fortuna in uerum incidamus autorem. Eupatorium

¶De GRANO INDICO.

Ideo Serapio plantam quæ Habnil, id est, Granũ Indicum gignit, scribit esse similem plantæ lebleb, id est, Inuoluolo, siue Volubili, ut uocabulis utar apud medicos nostros usitatis, ac ramis pterea folijsq; uiridibus, flore in cuiusq; folij radice purpureo constare: pluraq; alia eiusdẽ plantæ addit indicia, quæ plane ostendunt eam esse omnino ab Isatide differentem. Hinc ortus est Simonis error, qui de Nil in litera N, ita scripsit: Nil arabice est Indicũ, quo panni tinguntur, & est succus plantæ similis Volubili: semen eius inter laxatiua ponitur. In quibus uerbis si Simon illud Indicũ innuat, de quo Dioscorides, Galenus & Paulus tradiderunt, multiplex est mendacium. Neq; enim Indicum est herbæ succus, uerũ, ut scribit Dioscorides libro. 5. & Plinius quoq; idem retulit libro. 35. Indicum est duorum generum: Alterum, quod fit arundinum Indicarum spumæ adhęrescente limo. Alterũ ex purpurę spuma in purpurarijs officinis cortinis innatante. Si uero ita Indicum accipiat, ut nos uulgo uocare consueuimus succũ quendam herbæ, quæ a Græcis Isatis, a nostris Guadum, ut antea docuimus uocitatur, quod Indicum dixerit herbæ succum, non sane a uero dissentit. At quod ea herba ex qua is succus exprimitur, qui Indicum appellatur, sit Inuoluolo similis, tam est in propatulo falsum, ut improbatione non egeat. Idem Simon in litera H, refert ex sententia Theodori Prisciani, Isatim esse Rubeam tinctorum. Postmodum in litera O, dicit Osatim, ut Macer scribit, esse gratam tinctoribus herbam. Quæ dicta tam uaria non paruam fidem faciunt, ignorasse Simonem quid apud Græcos Isatis, & quid apud Arabes Nil significaret. Quamquam in hoc postremo Simoni sit ignoscendum. Nam & Arabes ipsi de eadem Nil sibi non constant, quemadmodum ex scriptis Serapionis probauimus. Auicenna quoque quamuis uires potius ac proprietates plantarum enarrare, quam earum effigies indicare studuerit, cum tamen ipse quoque de eadem Isatide tribus in locis sub Nil uocabulo scribat, merito suspicionem affert, se etiam titubasse, atque ancipitem fuisse, quid nam esset Isatis. Nam in litera N, eadem de Nil scribit quæ de Isatide Dioscorides: quoniam in eodem modo diuidit in satiuam, atque syluestrem, atq;

Serapio, granum indicũ. B Indicum.

n 2

C easdem fere uires ac proprietates herbæ Nil tribuit, quas Isatidi Dioscor. Sed rursus idem Auicenna in litera G, ita scribit. Guasmein est foliū Nil. Et quædā alia subinfert, quæ in litera N, de eodē folio declarauerat. Vnū tantummodo addit, q̄d capillos inficit. Non tñ in hijs neq; a seipso, neq; a Diosc. multū Auicēna dissentit: ob id tantum reprehendendus, quod frustra de eadem re in diuersis literis scribat. At in eadē litera G, plurimū a Dioscoride, ac ueritate ipsa uidetur discrepare. de grano enim Nil ita scribit. Granum Nil est Cartamū Indum. Deinde multas proprietates sub infert, quæ nihil ad Isatidem pertinent, pro qua Nil, siue Nigel idē Auicenna in N, litera retulerat. Mesue quoq; hunc errorē animaduertens, ubi de Cartamo scribit, dicit quosdam falso putasse Cartamū esse granum Nil. Nec minor est apud autorem Pandectarum in eisdem rebus nominibus q; colluuio. Nam & ipse falso scripsit, quod Arabice Nigel dicitur, Neseme a Græcis appellari, a Latinis autem Indicum. Et quamuis herbæ Nil, siue Indico, omnes facultates subscripsisset, quas Dioscorides atq; Galenus, & Paulus Isatidi tribuunt: idem tamen alio in loco, uidelicet in litera B, scribit Osatidem, uel potius Isatidem, Exborith græce, arabice autem Agisdo, latine Saponariam, uel herbam fullonū, omnibus hisce nominibus eandem herbam nuncupari. Ex quibus uerbis uidetur innuere, Isatim, quam ipse uitiose Osatim appellat, esse Radiculam illam, cuius adeo succū in purgandis lanis Plinius lib. 19. extollit: nisi quod postmodū proprietates subscribit, quæ non sunt Radiculæ, seu herbæ fullonum, sed Isatidis potius, id est, herbæ tinctorum propriæ. Quantum uero huic autori Pandectarū credere debeamus, uno eiusdem uiri ignorantiæ argumento recitato patebit. Docet Dioscor. ex folijs Chamæleæ cum duabus partibus Absynthij addito melle, uel aqua, fieri catapotia, id est, pillulas. Hic autem bonus uir, quicunq; fuerit, qui libros omnia mědacia continentes, composuit, nesciēs catapotia apud antiquos significare eas, quas nos uulgo pillulas appellamus, dixit, docere Dioscoridē fieri trocifcos admixto absynthio duplici mensura, & una parte chamæleæ & cataputiæ: quasi apud Dioscoridem hoc uerbū catapotia non pillulas, sed plantam potius, quæ uulgo cataputia dicitur, significaret. Sed ne, dum aliorū potius quā Plinij errata persequimur, usq; ad fastidium uolumen excrescat, ad propositi nostri institutum reuertamur.

Saponaria.

D

Pandectarum autor indoctus.

Catapotia.

Cataputia.

De ECHIO, & ALCIBIO.

Echios.

Echios alterū genus describit Plinius eodē quo Dioscorides modo, lanugine spinosa, & capitulis uiperis similibus. Hanc eandem refert Dioscorides libro Quarto ab aliquibus Alcibium uocari. Plinius tamē libro uicesimo septimo, quasi de alia re uerba faciens quam de Echi, quam libro uicesimo Sexto contra serpentes bibi ex uino & aceto docuerat, ita scribit. Alcibium qualis esset herba apud autores non reperi, sed radicem eius ac folia trita ad serpētis morsus imponi & bibi iubent. Sic Dios-

Alcibium.

corides libro. 2. Echios radicē ac folia e uino potari iubet contra eosdem serpētes. Esse uero eandē Alcibion & Echin, illud nō tenue est argumentū, qd neq; Dioscorides, neq; Paulus de Alcibio seorsum scripserunt, sed de Echi tantūmodo, quā alio uocabulo Alcibiū, siue Alcibiadion dici patrē retulerūt. Nicander etiā in Theriacis suis, id est, in eo libro, in quo remedia scribit cōtra animalia uenenata, eandē herbā Alcibiū, & Echin utroq; nomine nuncupat, atq; eiusdē libri expositor, Alcibiū qdē ab inuentore, uel ut Demetrius inquit, ab Alcibio qdā, qui primus ex eadē herba remediū sensit, Echin aūt qm contra uiperarū ictus utiliter bibitur, scribit appellatam. A

¶De CENTVNCVLO.

Centunculum scribit Plinius libro. 24. uocari ab Italis herbam rostratis folijs ad similitudinem capitis penularum, iacentem in aruis, eandem autem a Græcis Clematidem appellari: eius præterea egregium effectum ad sistendam aluum in uino austero testatur. At Dioscorides libro. 3. non Clematidem a Græcis nuncupatā, sed Gnaphalium potius scribit, a Romanis Centunculum dici: atq; eundē fere in Gnaphalio refert effectum, quem in Centunculo Plinius: nam eius folia in uino austero pota, dysentericis prodesse confirmat, quod idē Plinius libro. 27. de Gnaphalio scribens pariter asserit. Dioscorides præterea, qui omnes Clematidis species diligenter atq; acurate conscripsit, nullam tamen hoc nomine a Græcis insinuat uocitari, qualem designat *Plinius rostratis folijs ad similitudinem capitis penularum in aruis iacentem*. Centunculus

¶De IASINE. B

Idem Plinius eodē lib. 22. atq; eodē in loco ubi Centunculū nominat, Laginē quoq; inter Clematidas cōnumerat, quā lib. 22. Iasinē nominauit De Iasine siquidē lib. 22. ita scribit. Salutaris est phtisim patientib. At lib. 22. de Lagine ita. Phtisicos iuuat cū melle. Itē de Iasine. Mulieribus lactis ubertatē facit. De lagine similiter. Lactis ubertatē facit. De Iasine quoq;. Infantiū capiti illita nutrit capillū, tenaciorēq; ei9 cutē facit. De lagine pariter: Et infantibus illita capillū alit. Vtranq; uero & Iasinē & laginē in cibis placere & uenerē stimulare testat̄. Quorū uicinitas nominū & pares ꝑpemodū effectus, argumento esse possunt, uel Iasinen, uel laginē in utroq; libro esse legendū, atq; eandē plantā ꝑ diuersis bis frustra a Plinio repetitā. Eandem præterea laginem scribit Plinius ab aliquibus Echiten uocari, & tenue Scamonium: quod dictum me suspicari facit, ne laginem & Echiten pro Elxine & Eusine, codicis forsitan errore, scribat. Neq; enim agnoscitur planta, quæ uerius tenue Scamonium dici possit, quā ea quā Græci alijs uocabulis & Elxinen, & Eusinen, & Cissampelon etiam appellant. habent hæc omnes Scamonij notas. Libro siquidem quarto scribit Dioscorides, Elxinen habere folia Hederæ similia. At eiusdem Hederæ folijs & Elxines pariter Scamonium libro eodem ab eodem Dioscor. scribitur. Elxine quoque florem fert candidum, calathi figura, & plurimo lacte manat, & aluum ciet sicuti Scamonium. Hanc eandem El- Iasine.

C xinen Plinius, nisi fallor, libro.21. Conuoluolum appellat: ob id, quod, ut etiam de Elxine scribit Dioscorides, omnibus in quas inciderit plantis circumuoluitur. Eiusdem florem scribit Plinius esse rudimentum naturæ Lilia facere condiscentis: in quo flore plurimi decipiuntur literatores, qui Simonis Genuensis autoritate freti, existimant eundem florem esse Ligustrum, de quo Vergilius: Alba ligustra cadunt: cum tamen Ligustrū sit arbuscula, quæ quidem flores albos profert, sed plurimum a Conuoluoli flore differentes. Eadem arbuscula hodie quoq; in aliquibus Italiæ locis ab incolis Laguſtrum, pro Liguſtro corrupto nomine dicitur. Audio etiam a plærisq; Caprifolium appellari, quoniā eius folio capræ præcipue uescantur. Non longe huic dissimilis in Asia nascitur, quæ a Græcis Cypros, ab Arabibus Alcana uocatur. Minus uero mirandum sit, Plinium hominem quantum negocijs ciuilibus deditum, tantum ab omni medicinæ exercitatione remotum, in hac fruticum ac herbarum contemplatione aliquando cespitasse: quando & Auicena ipse, quem si uere eū, quem illi omnium fere ætatis nostræ medicorum tribuit consensus, in medicina principatum mereatur, non solum scriptis, sed rerum quoque experimentis atque operibus uere medicum fuisse oportuerit, tam in eisdem rebus ad usum medicinæ necessarijs uidetur fuisse implicitus atque perplexus, ut hanc ipsam Elxinē, siue Cissampelon, quæ latine Conuoluolum dici potest, & Alsinen, quam scribit Dioscorides Auriculam muris a Romanis nuncupari, & aliam quam Græci proprius Myosotida, id est, Auriculam muris appellant, & Anagallidem, quatuor scilicet herbas & natura & figura plurimum differentes, sub unius Auriculæ muris appellatione confunderet. Quod si quis pro Auicenna obijciat, potuisse eum & Alsinen, & eam quæ proprie Auricula muris dicitur, & Anagalliden, has tres omnes herbas Auriculæ muris nomine nuncupare, quoniam æque omnes folijs musculorum auribus similibus constant: hoc tamen de Conuoluolo, cuius folia sunt Hederæ folijs similia, nequaquam dici potuerit. Cur enim postmodum Auicenna seorsum de Anagallide sub proprio nomine tractauit, cuius antea proprietates in Auricula muris assignauerat? Cur etiam eiusdem proprietatibus alias commiscendas duxit, quæ sunt eius herbæ, quæ proprie muris Auricula uocatur, non autem Anagallidis peculiares? Se... ne uideamur Auicennam per calumniā falso reprehēdere, eiusdē Auicenæ uerba ex secūdo ipsius de simplicibus medicaminib. libro in mediū afferemus. Auricula muris, inquit, est herba, cu...s uirtus secundū Galenū ꝓpinqua est uirtuti herbæ qua uitrū abstergit. Hic Auicēna Alsinē sine dubio innuit, quam Diosco. atq; Galenus testant̄ habere similes uires Elxinæ, id est, Parietariæ, sine herbæ qua uasa uitrea abstergantur. Deinde subiungit Auicenna. Et hoc nomen ab solutum est duabus herbis, quarū una est quam nominat Gale. & odorat̄ ex ea odor Maluę, & non habet duriciem. Hæc quidem Auicennæ dicta uera sunt de eadem Alsine, cuius mentionem facit Galenus libro Sexto.

Conuoluolum. Ligustrum. Cypros. Alcana. Auicennæ lapsus. Auricula. muris. Anagallis. Alsine.

quamquam nihil de tali odore retulerit. Quod uero demum addit Auicenna, quod altera quam nominauit Dioscorides, sit similis Volubili, nisi quia minora habet folia, omnino falsum est: hoc enim Dioscorides scribit de Elxine, quæ & Cissampelos dicitur, quod habeat folia Hederæ similia, minora tamen. Auicenna siquidem ab effectu Hederam Volubilem nonnunquam appellat, sicuti eadem ratione hæc ipsa planta, quæ apud Græcos Elxine & Cissampelos dicitur, latine Conuoluolum appellatur. Sed quænam Conuoluolo cum Alsine, siue Auricula muris in folijs, aut flore, potestatibusue societas? quamuis tenuis quędam in nomine tantum apud Græcos similitudo reperiatur. Nam Auricula muris Alsine, Conuoluolum autem ab eisdem Græcis Elxine uocatur: quæ sane uicinitas nominis decæpit Auicennam, qui postmodum serpentes auibus, & tigribus ursos geminare uidetur, hoc est, res omnino differētes in una designare, cum Conuoluoli effigiem, atq; Anagallidis pariter pingit: ita enim post uerba paulo ante scripta subiungit. Est & herba expansa super supficiē terræ, paruos habens stipites, domestica, bona, sine odore, & nō habet saporem fortem, azulinos habens flores, cuius semen semini Coriandri assimilatur. Hæc omnia Auicennæ uerba indicant, alterum genus Anagallidis, quod florem profert cæruleum, & fœmina dicitur, sicuti etiam effectus Anagallidis proprij ab Auicenna subiuncti manifestissime ostendunt. Quos, ut antea scripsimus cum seorsum de utroq; Anagallidis genere sub proprio nomine tractat ipse Auicenna subscribit: addit tamen & aliam quæ non est Anagallidis, ex sententia cuiusdam Musaich, facultatē. s. q̄d iuuamentū eius est iuuamentū Absynthij. Hoc aūt non de Anagallide, sed ea herba quæ proprie Myosotis, id est Auricula muris a Græcis appellatur, differtq; ab Alsine, & utraq; specie Anagallidis. Legitur apud Paulum, qui eam ad occidendos adhibent uermes. Ex quibus omnibus colligit uerum id esse quod diximus, Auicennam maiori errore quam Plinium, qui res easdē tanq; diuersas exposuit herbarū, natura, ac figura differentiū, ꝓprietates ac uires in uno, ut dicit, capitulo miscuisse.

A

Cissampelos.

Conuoluolum.

Auicenna serpentes auibus geminat.

B

Myosotis.

¶ De ARCTIO, et PERSONATIA.

Sed non est nunc nobis cum Auicenna, sed cum Plinio negociū, quare ad ipsum reuertamur. Hic libro. 25. de Arctio, quamuis Echion errore codicis, ut arbitror, legatur, ita scribit. Arction quidam Personatiam uocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem: huius radicē decoctam ex aceto dant potui. De eadem Personatia non multos infra uersus Plinius ita scribit. Personatia, quam nemo ignorat. Licet autem & hic pro Personatia Persolata uitiose scribatur, tamen quod sequit̄, probat Personatiam esse legendum: ita enim subiungit. Græci uero Arction uocant, folia habet maiora etiam Cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraq;, & crassiora, radicē albam & grandē: hæc ex uino bibitur denariorum duorum pondere. Videtur profectò Plinius duo Arctij genera putasse, quorum utrunq; Personatia diceretur, alterumq; biberetur contra serpentes

Arction.

Personatia.

C ex aceto, alterum ex uino. Attamē & Dioscorides & Galenus, ac Paulus de uno tantummodo arctio prosopite, id est, Personatia scripserunt. Esse uero idem Arction, siue eandem Personatiā, quam primo & secundo loco describit Plinius, eiusdē Plinij uerba apertissime ostendunt: nam de prima ita scribit: Quidam Arction Personatiam uocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Hic autem proculdubio Plinius innuit illam, quæ a nostris tum Bardana, tum Lappa maior appellatur: Quam ideo ueteres Personatiam dixerunt, quoniam hac propter amplitudinem foliorum ad personatos faciendos utebantur. Hanc uero eandem ratione Dioscorides, Galenus ac Paulus Prosopiten, id est, Personatiam nuncuparunt, ac folijs Cucurbitæ, nigrioribus tamen atq; hirsutioribus constare tradiderunt.

Bardana.

¶De CHAMAEDAPHNE.

Chamædaphne.

Plinius libro. 15. Chamædaphnem ita describit: Est & Chamędaphne syluestris frutex, & Alexandrina, quam aliqui Idæam, aliqui Hypoglotton, alij Daphnen, alij Carpophyllō, alij Hypelatē uocant. Ramos spargit a radice dodrantales, topiarij ac coronarij operis, folio acutiore quam Myrti, molliore ac candidiore, maiore semine inter folia rubro: plurima in Ida, & circa Heracleam ponti, nec nisi in montosis. Eandem Chamædaphnē postmodum Plinius libro. 28. ita describit: *Chamædaphne unico ramulo est, cubitali fere folio, tenui, lauri similitudine*, & reliq. Quis
D non uideat Pliniū eidem plantæ differentes descriptiones afferre? Est enī prior descriptio in Daphne Alexandrina, non autem in Chamædaphne libro. 8. a Dioscoride tradita. Esse uero Chamædaphnen a Daphne Alexandrina differentem, non solum Dioscorides, sed Galenus pariter & Paulus in suis de simplicibus medicaminibus libris ostendunt.

¶De OXYMIRSINE.

Oxymirsine.

Idem Plinius cum Myrtum satiuam libro. 23. descripsisset, eiusq; uires ac facultates assignasset, postmodū subiungit Myrti etiam syluestris, quæ a Græcis Oxymirsine dicitur, proprietates: adeo, ut putasse uideat, Oxymirsinen, quæ & Myrtus agrestis dicitur, a Myrto satiua, sicuti pleraq; alia herbarum, fruticum, atq; arbuscularum genera, syluestris tantummodo atq; satiuæ discrimine differre. Idcirco de Rusco, qui Oxymirsine, & Myrtus agrestis a Græcis nuncupatur, tanquam de re ab Oxymirsine diuersa, separatis in locis sæpe commeminit: quanquā non alias in Rusco, quam in Oxymirsine uires subscribat. Eodē tamen libro. 23. Plinius adducit Castore, qui id quod uerū erat existimauit, eandē scilicet esse Oxymirsinem apud Græcos, quæ latine Ruscus, uulgo autem etiam a medicis Bruscus appellatur, ex quo Plinij temporibus, sicut hodie quoq;, fiebant ruri scopæ. Sed præter Castorem Dioscorides etiam libro quarto testatur, Oxymirsinen, siue Myrtū agrestem a Romanis Ruscum nuncupari. Minori tamen, ut uerum fatear, errore dubitauit Plinius, nunquid Oxymirsine esset Ruscus, an alia arbuscula tanq; syluestris, a Myrto sati-

Ruscus.

ua differens: quam Serapio Arabs affirmauerit Oxymirsinem esse arbo- A
rem ferentem fructum, qui apud Arabes Cubebe uocatur: friuolæ satis rationi subnixus, quod nec Galenus de Oxymirsine, siue Myrto agre- Cubebe. sti, nec Dioscorides de Carpesio, id est, Cubebis, ita enim Arabes Car- Carpesium. pesion interpretantur, quicquam in suis de simplicibus medicaminibus libro tradidissent. Sed longe alia res est Carpesiũ ab Oxymirsine, & qui utrunque nouit fructum, Cubebas scilicet, & baccas rubentes, quas Oxymirsine uel Ruscus profert cerasijs similes, quantum deceptus fuerit sua coniectura Serapio facile iudicabit. Nec eo tantũ fallitur Serapio, quod Oxymirsines fructum, de qua scripsit Dioscoridea, putet esse Cubebas, sed ob id etiam, quod Carpesium, de quo Galenus, non autem Dioscorides facit mentionem, Cubebas esse opinatur. Nam nec idem est Carpesiũ atque Oxymirsine: & licet Arabes, in quorum numero etiam est Auicenna, pro carpesio cubebas accipiant, aliud tamen significare Carpesium apud Græcos quã grana illa minuta, quæ Arabes Cubebas uocant, indicat Galenus in libro suo de theriaca ad Pisonem, qui scribit Carpesiũ esse festucas quasdã tenues aromaticas, similes in gustu Phu, id est, radice odoratæ cuiusdam herbæ, quam nonnulli illam esse opinantur, quæ uulgo Valeriana dicitur. Licet nõ omnia quæ de Phu scribit Dioscor. Valerianę conueniant. In Auicenna autẽ, qui omnia fere refert de Cubebis, quæ de Carpesio Gale. alter est etiam error. Nam cum scribat Galenus, ut diximus, Carpesiũ similes uires habere Phu, magis tamen subtili par- B tium constare substantia: hoc non de Phu, sed de Rubea in Auicenña legitur. Hæc enim sunt eiusdem Auicennæ uerba pro Carpesio Cubebas indicantis. Cububæ quidẽ eius uirtus est similis Rubeę: uerũtamen est subtilior.

¶ De l o l i o.

Aeram a græcis dici granum illud quod a nostris Loliũ appellatur, scribit Dioscorides libro. 2. ac præterea hij, qui ab Aristotele in libro de somno & uigilia, atque a Plinio libro. 18. de eadem Aera scribunt effectus, quod scilicet capitis grauedinem & uertigines faciat manifestissime probant. Plinius tamen eodem libro, atque eodẽ capite Aerã describit, & Lolium quoque tanquã ab Aera differat separatim nominat. Nam si idem putauit & Lolium & Aeram, mirũ quod sicuti in alijs plerisque frugibus atque earum uitijs, in quibus nomina latina non deerant, sicuti in frumento, ordeo, & auena Græcis utendũ non censuit, non idem quoque in Lolio statuerit, tam præsertim apud omnes usitato uocabulo.

¶ De a v e n a.

De Auena error in eodem libro & capite legitur. Nam cum in principio uitia frugũ exponit, scribit Ordeum in Auenam degenerare. Paulu- lum uero infra refert idem Plinius, Ordeum necari a festuca, quæ nominatur Aegilops. At si Dioscor. credimus, quę a Græcis Aegilops dicitur, a Latinis Auena nuncupatur. Galenus quoque in primo sui de alimentis uoluminis libro, cũ in Tritico atque Ordeo generatio minus prospere cesse-

C rit, alterum in Aeram, alterum in Aegilopen frequentius conuerti testatur: quod etiam maximũ est argumentũ, æram idem esse quod loliũ, & Aegilopen idẽ quod Auena. Quam Plinius gallicã Nardũ appellat, Dioscor. Celticam uocat, quemadmodum illa apertissime indicant, quæ de nardo celtica & gallica ab utroq; autore referuntur. Hanc eandẽ nardũ celticam scribit Dioscor. libro primo in alpibus Liguriæ nasci, atq; ab incolis Saliuncam appellari. Plinius tamen de nardo gallica & Saliunca locis separatis, tanquã rebus differentibus tractat. Saliuncam nihilominus lib. 21. herbam odoratã esse fatetur, quæ si uestibus interponatur, gratissima sit: eandem quoq; testatur in alpibus nasci, atq; eius in medicina usum tradit, non multum a nardo celtica differentem.

Gallica nardus.

Saliunca.

¶De SIO HERBA.

Sion herba.

Idem Plinius lib. 22. scribit, Sion folijs Apij, sed latioribus in aqua nasci, aliasq; eidem proprietates uiresq; subscribit, quas etiam Dioscor. libro secundo refert. De eodem postmodum Plinius libro. 28. de Silao fere eadem. Silaus nascitur glareosis & perennibus riuis, cubitalis, Apij similitudine, coquitur ut olus magna utilitate uesicæ. Vtraq; descriptio sine dubio ei herbæ conuenit, Apio simili in aquis nascenti, quam quidam falso Senectionem appellant, aliqui uulgo Crissones uocant. Videtur tamen Plinius aliud Sij, aliud Silai nomine indicare uoluisse: aut si pro Silao Sion legendum sit, frustra eandem herbam duobus in locis descripsisse.

Silaus.

D

¶De CINNABARI.

Cinnabaris.

Quid quod Plinius aliquando uidetur uulgarẽ sequi opinionem, cum libro. 33. scribat Cinnabarim, cuius color in picturis proprie sanguinem reddit, esse Sanguinem draconis elisi elephantorum morientiũ pondere, permixto utriusq; animalis sanguine, quam quidem Cinnabarim utilem antidotis medicamentisq; esse confirmat. Medicos uero sui temporis, qui pro hac Cinnabari utebantur Minio, quoniam & ipsum Cinnabaris uocaretur, iure reprehendit. Nam hæc Cinnabaris, quæ etiam Minium dicitur, uenenũ est: cum ex ea fiat argentum uiuum, quemadmodum uicissim ex argento uiuo fit Cinnabaris factitia, quam nos uulgo Cenabrium uocamus. Neq; ego sum nescius, plærosq; etiam medicos ætate nostra in eundem labi errorem, cum Cinnabarim in Receptis (sic enim suas compositiones appellant) scriptum inueniunt, ac pro ea nominis similitudi-
,, ne decepti, Cenabrio utuntur, quod uenenum esse probatur. Quemadmo-
,, dũ igitur consulo hanc Cinnabarim in usu medicinæ fugiendã, ita nõ sua
,, deo draconum atq; elephantorũ saniẽ ex India petendã. Nam ut fabulosum esse pute, Cinnabarim illam quæ ad usum picturę & medicinæ adhibetur, ex utriusq; animalis sanguine permixto concinnari, grauissimi testis Dioscor. me facile mouet autoritas, qui quinto sui uoluminis libro, in quo de metallicis tractat, falso quosdam asserit existimasse, coloris similitudine deceptos, Cinnabarim sanguinem esse draconis. Durat uero adhuc antiquorum in eodem nomine persuasio: nam hodie quoque me

tallicum illud, quod Dioſcorides atq; Galenus Cinnabarim nominant, A
uulgo Sanguis draconis appellatur. Quamquā fere omnes noſtra ætate
medici, Serapionis atq; Auicennæ errorem ſequentes, id genus Sangui-
nis draconis, quod in uſu eſt, ſuccum herbæ cuiuſdam arbitrantur, quæ
a Græcis Sideritis uocatur. Sed de Sideritide quidem herba, omnibuſq; Sideritis.
eius generibus pleniſſime ſcripſit Dioſcorides. Ex nulla tamen eiuſdem
ſpecie talem exprimi ſuccum edocuit, quo medici pariter atq; pictores ad
ſuum utriq; opus uterentur. Hunc autem duplicem & in pictura & me-
dicina uſum compertum habemus, in eo quod purum Sanguinem dra-
conis appellant, & de Cinnabari eundem Dioſcorides Pliniuſq; teſtan-
tur: quod me maxime mouit, ut exiſtimarem idem eſſe Cinnabarim, de
qua Plinius, ac ueteres autores Gręci ſcripſerunt, & id q̃d nos uulgo San Sanguis dra-
guinem draconis uocamus. Nam hic quoq; ſanguini colorē quam ſimil- conis.
limū reddit, & eſt rarus inuentu atq; difficilis, nec minus carus quā legi-
tur fuiſſe apud antiquos, quando ſyncerus atq; incorruptus uenundat̃.
Nam qui paſſim in medicamētariorū officinis uenalis exponit̃, adulteri-
nus eſt, licet eum pro uero in medicinę uſu recipiamus: quemadmodum
uilē quandā terram, atq; uulgarē pro Lemnia terra, quam, ut ſupra dixi-
mus, ueteres medici Lemniū ſigillum appellabant. Sed in hac omnium
rerum etiam ad uitam pertinentium incuria, ſit ſanæ ueniæ locus, ſi alterū
pro altero negligenter accipitur, modo in uenenum præceps non feratur
ignorantia, ut in Cinnabari diximus, pro qua ſæpe Minium factitium re- B
cipitur, quod uenenū eſſe docuimus: liceat pro Terra Lemnia, terrā no-
ſtratem gypſeo colore recipere, quę licet nihil habeat cum illa commune,
præter quendam ficti tamen ſigilli characterem, non tamen eſt hic error
cum uitæ perniciæ. Pro Argemonio herba, quæ ut ſcribit libro ſecundo
Dioſcorides, habet folium ſimile Papaueri agreſti, florem pariter rufum,
radicem rotundam plurimo ſucco croceo manantem: utantur altero fru
tice, qui etſi plurimum a uero Argemonio & effigie & uiribus diſtet, in
multis tamen morbis utilis eſſe probatur. Pro Eupatorio, Eupatoris re-
gis inuento, ſumatur herba uulgaris paſſim in foueis naſcens, quam licet
quid ſit a pluribus ignoretur, conſtat tamen non eſſe uenenū. Pro Spina
alba, quā Arabes uocant Bedaguard, quoniam hæc a medicis ignoratur,
utantur Spongiola roſæ ſylueſtris, quę in ſpinis naſcit̃. Nam etſi hęc plu-
rimū in medicinæ uſu differat a Spina alba, nō tamen eſt hæc permutatio
exitialis. Hoſce atq; alios quamquā & ipſos reprehenſione dignos erro-
res quandoquidē interitum manifeſtum non adferunt, condonemus illis
quorum intererat hæc potius, tam ad uſum medicinæ neceſſaria, quā plæ
raq; alia nullius ad uitam momenti diligenter atq; ſubtiliter perſcrutari:
modo pro ſemine Rutę ſylueſtris ſemen Cicutę, quam nemo ignorat eſſe
uenenū, non admittāt. Non ſit tanti unus accentus, ut quo, cum Harmel Armel.
ſcribit̃ apud Arabes cum aſpiratione ſignificat Cicutā: cum ſine aſpirati- Ruta ſylue-
one, Rutā ſylueſtrē, aliquando ex tantilla nota hoīm uita pericliteť. Ego ſtris.

C quidē sæpius artifices, q pillulas ex Hermodactylis ac fœtidas conficiūt, huius erroris admonui, nec cesso quotidie admonere, quamuis maior inueteratæ consuetudini quam mihi fides adhibeāt. Quod si me audiant, neq; pillulis e lapide Lazuli eum lapidem adiungent, quo passim pictores utuntur. MONTAGNANA quidem medicus sua ætate celeberrimus, huius lapidis usum periculosum existimat: quoniā sæpius non natiuus, sed arte, quā alchimicam uocant, fictus uenundatur. Ego uero tam naturalē quam fictitium cauendum censeo: quoniam non minus est uenenum quam Miniū, quod uulgo Cenabriū uocari indicauimus: atq; ideo nihil de hoc lapide apud Græcos autores legitur, quod ad purgandam atrā bilē sit efficax, aut quod alios quos de eo scribit Mesue præstet effectus, quos ego uerius de lapide Armeno affirmari posse existimauerim. Nā & Mesue ipse, licet lapidē Lazuli, a lapide Armeno distinguat, non tamē uires ac proprietates admodū differentes in utroq; conscripsit. Serapio uero cum lapidē Lazuli notificat, eiusq; potestates exponit, non alia refert, quam quę de lapide Armeno a Græcis traduntur, neq; postea quicquam lapidis Armeni alio in loco commeminit. Quod sane non tenue est argumentū, Serapionē eundē putasse lapidem, & qui Armenus a solo in quo gignitur, & Lazuli a colore cæruleo, quē Arabes Lazul appellant, uocaretur. Auicēna uero etsi seorsim de *Azul, id est*, de lapide *Lazuli, & de lapide Armeno inter alios lapides scribat*, quęcunq; tamen de D lapide Lazuli refert, eadē omnia fere a Græcis autoribus, Diosc. præsertim, atq; Galeno, de lapide Armeno scribuntur: hæc enim sunt Auicennæ de lapide Lazuli uerba. Virtus eius est sicuti uirtus eius quo adhæret aurū. Dioscor. de lapide Armeno libro quinto ita. Eadē facit quę Chrysocola. Auicenna de Azul, siue lapide Lazuli sic. Inest ei uirtus eradicatiua, putrefactiua, & abstersio eius cum acuitate, & stipticitate pauca. Galenus & Paulus de Armeno lapide eadem fere: habet uires abstergentes cum acredine, & pauca quadam astringendi facultate. Auicenna de lapide Lazuli pariter. Bonos efficit pilos palpebrarum, & est ultimū, sicut dicitur, propter proprietatem quæ est in ipso: & dicit quod propterea, quia ipsum euacuat humores malos, phibentes oriri pilos bene. In eandē quoq; fere sententiam Galenus de lapide Armeno ita scribit. Cum igitur tali natura præditus sit, miscetur medicaminibus oculorum, ipsum quoq; seorsum terentes, & in puluerem quodammodo redigentes, utuntur sicco ad augendos pilos palpebrarū: quando ob humorum acredinem quidā ex ipsis decidūt, quidā nō augent, neq; nutriunt. Nā ubi huiuscemodi humorū acrimonia fuerit consumpta, ad naturalē habitū palpebra restituitur. Ex hijs igit tam similibus, ac pene eisdē tum Auicēnæ, tum Dioscor. atq; Gal. de lapide Lazuli, & lapide Armeno sententijs, unicuiq; uideri potest, Auicennam æque ac Serapionē in lapide Lazuli lapidem Armenum designare. Magis uero in hoc Serapio quam Auicenna laudandus: quoniā cum lapidē Armenū sub lapidis Lazuli nuncupatione non

Lapis armenus.

Lapis Lazuli.

ficasset, nihil postea seorsim de lapide Armeno tanquam re a lapide Lazuli differente, id quod Auicenna fecisse probatur, scribendū censuerit. **A**
Quod si pauca quædam in lapide Lazuli addit Auicenna, ut quod uirtutem habeat eradicatiuā, & putrefactiuā, quæ de lapide Armeno a Græcis non scribuntur, sed de altero metallo potius, quod ab eisdē Græcis Cyaneus appellatur, non sane mirandū est, Auicennam ut in plerisq; alijs, ita in hoc quoq; lapide rerum differentium proprietates miscuisse. Vnde illud euenit, ut sibi parum constare, atq; inuicē pugnantia in hoc eodem lapide scribere uideatur. Nam si uirtutem habet eradicatiuam, quemadmodum de ipso scribit, quo pacto nutrit, aut producit capillos ex proprietate quæ est in eo, quos ex uirtute eradicatiua debeat extirpare? Quod si etiam sit putrefactiuus, cum ea quæ putrefaciendi uim habent, a medicis doctissimis, ac Galeno præsertim, inter uenena computentur, qua ratione pillulæ ex eodem sine uitæ periculo sumuntur? Hoc enim est id, quod ex lapidis Lazuli usu non paruū imminere periculū significaui. Eundē enim esse censeo illi, quē Dioscor. atq; Gal. sub Cyanei appellatione notificant, quēq; idem Dioscor. libro. 5. uim destruendi ac putrefaciendi habere testatur. Atq; ideo nullus ex Græcis autoribus sicuti lapidem Armenum, ita Cyaneum quoq; purgandæ atræ bilis gratia docuit in pillulis de uorari. Neq; me latet, quędā esse, quę per se sumpta sint exitialia uenena, alijs tñ admixta salutaria reddant. Sed dicat aliquis, quisnā usus, aut ratio hoc in lapide Lazuli deprehēderit? nisi forte in eadē re Arabib. autoribus fidē adhibere uelimus, q̄s uerisimile est lapidē Lazuli a lapide Armeno nesciuisse distinguere, cum unius uires ac proprietates in altero notent. Huius siquidē erroris nō est oīno neq; ipse Serapio expers. Nam licet de lapide Lazuli tantūmodo scribat, quo nomine lapidē Armenū uoluit intelligi? Quoniam uerba Gal. quæ Serapio in lapide Lazuli refert, sunt ab eodem Gal. in lapide Armeno conscripta. In fine tamen subiungit ex cuiusdam Alchanzi sententia, lapidem Lazuli habere uirtutē adustiuam & putrefactiuam, atq; ideo auferre uerrucas. Hæc autem, ut diximus, nō est lapidis Armeni, sed alterius potius medicaminis, quod a Gręcis Cyaneum, a Latinis Cæruleum appellatur, potestas. **B**

¶ De cicvta, napello, & aconito.

Neq; uero mirandum est Auicennam in lapide Armeno, qui etiam a nostræ ætatis medicis ignoratur, hæsitasse quid esset, qui in Cicuta herba adeo uulgari tā anceps fuerit ac dubius, ut eā aliqñ folijs Cucumeris, aliqñ Mandragoræ iuxta diuersorū autorū opiniones constare tradiderit: & nunc eandē Succarā, nunc Alpharas, & nonnunq; Hyoscyamū nigrū appellet. Nam in suo de simplicibus medicaminibus libro. 2. sub Succaram appellatione Cicutam describit: eosdem siquidem Succaram tribuit effectus, quos Cicutę Dioscorides. In quarto autem libro ubi de uenenis agit, Cicutā nō Succarā, sed Alpharas uocat: & existimat ipsam esse Napellū, aut uenenū quod interficit hominē, & nō interficit turdos. Et post

C ea subiungit eandem huius rei caussam, quam affert Gale. non in napello & turdis, sed potius in Cicuta & sturnis. Hæc enim sunt Galeni uerba ter-

Cicuta. tio de simplicibus medicaminibus libro. Cicuta hominem quidem interficit ob meatuum latitudinem, et caloris abundantiam, ac propter magnã quam habent arteriæ in attrahendo uim, pollens adhuc pertingit ad cor. Non exanimat autẽ sturnos, contrarijs ex caussis. In eandem sententiam scribit idem Galenus libro secundo de alimentis, & tertio de complexionibus, de Cicuta & sturnis, non autem de Napello & turdis: ut in ore est omniũ fere medicorum, qui sola Auicennæ autoritate freti, id constanter affirmant, quod nulla habent experientia compertum. Quis enim sciat, an turdi sine noxa Napello uescantur, cum quid sit Napellus ex ipso Auicenna non constet? Signa enim quæ ab Auicenna ponuntur in eo qui hauserit Napellũ, sunt eadẽ hijs quæ a Dioscor. & Paulo scribunt̃ in hijs

Toxicon. qui toxicũ biberint. Est autẽ Toxicon quoddã ueneni genus, quo sagittæ ab antiquis tingebantur: hinc enim illi apud Græcos nomen, quõ missilia, quę ipsi toxeumata appellant, hoc potissimum medicamine inficerẽtur. Sed hoc idem ueneni genus ipse Auicenna paulo infra nominat cor-

Tusson. rupto uocabulo, pro toxico Tusson, cuius se neq; naturam, neq; nomen nosse fatetur. Eosdẽ tamen in eo ex aliorum sententia tradit effectus, quos etiam Dioscorides ac Paulus in Toxico notant, ac quos paulo supra idẽ Auicenna in Napello conscripserat. Quod autem in autore Pandectarũ

Napellum. legitur, atq; ab omnibus fere medicis creditur, Napellum esse speciem A-

Aconitum. coniti, id ex Auicennæ sententia affirmari non potest. Aconitum enim

D duplex est, autore Gale. Aliud quod interficit lupos, atq; idcirco apud Græcos Lycoctonos dicitur. Aliud quod pantheras exanimat, ac simili ratione ab eisdem Græcis Pardalianches appellatur. De hijs autem duobus Aconiti generibus Auicenna eundem Galenum secutus, sub nomine strangulatoris adib, id est, lupi, & strangulatoris leopardi seorsum a Napello tractauit. Quod si Auicenna nõ minus noxias quam etiã salutares herbas incognitas habuisse probatur, quodnam ex eius uiri doctrina aut in euitandis uenenis, aut in capiendis remedijs auxilij sperare possumus? Atqui omniũ artium professores hæc duo suscipere ac polliceri uidentur, bonorum, scilicet ac malorum in sua quisq; arte scientiam.

Idem Auicenna, ut ad id unde digressi sumus redeamus, eandẽ Cicutam eodẽ libro. s. quarto, ubi de uenenis agit, Hyoscyamũ nigrum nominat. Nam quęcunq; signa ab Auicenna scribuntur in eo qui hauserit Hyoscyamũ nigrũ, ac contra idẽ uenenũ remedia, non alia sunt quam quę in Cicuta Dioscor. ac Paulus pariter notauerunt. Nec minus idẽ Auicenna in altera herba, quam pro Cicuta recipi oportere in pillulis ex Hermodactylis insinuauimus, incertus fuisse uidetur quid esset, cum gummi eius inter uenena ponat, atq; ea signa pariter atq; remedia in hijs qui idẽ gummi hauserint scribat, quæ Dioscorides ac Paulus non in gummi Rutæ syluestris siue montanę, neq; em̃ usq; legit̃ aliquã Rutę syluestris specię habe-

re gumi tale, quod uenenum sit, sed potius in ueneno quodam quod Ixia sa appellat, de quo etiam Nicander in theriacis suis facit mentionem, pariter notauerunt. Auicenna etiam in eodē quarto libro, ubi docet curationem morsus uiperæ, scribit Rutam agrestē non esse, ut multi opinantur, Harmel: cum tamen & Dioscor. & Galenus ac Paulus quoddam genus Rutæ agrestis Moly besasa, atq; Harmalū appellari testent. Quod quoniam, ut ijdem tradunt autores, uim habet incidendi & discutiendi lentos ac tenaces humores in articulorum doloribus: ad quos pillulę ex hermodactylis ualent, quoniam magna ex parte talium humorū uitio proueniunt, utilius adhiberi existimauerim quam Cicutā, quæ sua frigiditate augere potius eundem morbum possit quam tollere. Galenus siquidē libro de simplicibus medicaminibus primo, semen Cicutæ præ omnibus alijs frigidissimum esse testatur. In quinto uero eiusdem uoluminis lib. etsi quædam uehementer frigida probat hebetandi sensus gratia, ubi impatibiles crucient dolores, usum tamen Cicutæ in totum damnat: ut quæ non solum frigiditate, sed etiam superflua humiditate sit perniciosa. A Moly.

De CISTHO, & HEDERA.

Non uidetur tibi Plinius libro.12.iure reprehensus, qui Cisthon herbam, ex qua fit Ladanum, Hederam nominauerit, quoniam, ut inquit, Paulus, Aegineta Cisthon hanc etiam Cisson, id est, Hederam nominet, & Dioscor. eandē Cissaron, id est, *Hederulam uocari tradat?* Ego quod cum ueniæ præfatione dicere liceat, doctissime Hermolae, nusq; reperi apud Paulum, aut Dioscor. herbā illam ex qua conficitur Ladanū, de qua nobis est disputatio pręsens, Cisson, id est, Hederam, uel Cissarion, id est, Hederulā nuncupari, sed potius Cisthū, aut Ledon, siue Ladona: hęc em̄ sunt Pauli uerba quarto sui de medicina libri uolumine, ī quo agit de simplicibus medicaminibus: λάδανον ἀπὸ τοῦ κιστοῦ λάδανος λεγομένου γίνεται, id est, Ladanū ex Cistho Ladone appellata fit. Sic Galenus medicamentum id quod Ladanū appellatur, ex Cistho, non autem ex Cisso fieri attestat. Neq; Aëtius, his ætate aliquanto posterior, nō tamen exiguæ apud Græcos autoritatis medicus, alia usus est in eadē herba, quā Cisthi appellatione: alteram tamē huic non longe dissimilē sub qua nascit Hypocistis, nō Cissaron, sed Cistharū duo isti nobilissimi medici nuncuparunt. Dioscorides uero alterum Cisthi genus, sub quo nascitur Hypocistis, tam Cistharum, quam etiam Cissarum a quibusdam scribit nominari: alterum uero ex quo fit Ladanum, non cissaron, sed Ledon tantum a quibusdam inquit uocitari. Quo fit ut Cissari nomen, quod latine Hederulam recte dici posse arbitraris, non ei herbæ ex qua Ladanum generatur, sed illi potius sub qua nascitur Hypocistis, etiam Dioscor. teste conueniat: quę etiā herba ladanifera, si nomine a Cisso, uel Hedera diuerso diceretur, κίστος potius quam κιστὸς pronunciaretur faciendi gratia inter ipsam atq; Hederam saltem ex accentu differentiæ. Quare ἀπὸ τοῦ κιστοῦ uox diminu- B

C tiua formata, nō hederulam, sed proprij generis herbā significaret, quod etiam sit de altera, sub qua nascitur hypocistis, statuendū. Quamq̧ & Plinius ipse Cisthū non idem cum Hedera nomen, sed uicinū tantū sortitam esse insinuauit. Vicinū aūt nomen uel κισσος fuerit, uel κίσσος, a quo per diminutionē κισσάρον, sicuti ἀπὸ τοῦ κισσοῦ κισσάρον. Necq̧ uero hanc ipsā plantā, ut etiā tibi cōcesserim facta ἀπὸ τοῦ κισσοῦ diminutione a Græcis Cissariū nuncupari, puto a Latinis recte Hederulam posse nominari: q̄m nō sequitur, ut si κισσος uel κισσάρον multa significent apud Græcos, plantam. s. sub qua nascitur hypocistis, & hederam, uel hederulam, si qua inter hederæ species alijs minor existit, qualis est ea quæ a Theophrasto Elice, non autem Cissarum nominatur, idcirco & Hedera, uel hederula totidem habeat apud Latinos significatus: tanquam is frutex qui arbores scandit ac circumuoluitur, quam etiam alter suffrutex sub quo nascitur hypocistis, quæ duæ plantæ inter se non solum genere atq̧ natura, sed etiam colore atq̧ figura plurimum distant, Hederæ uocabulo comprehendantur. In hoc sane quemadmodum in multis alijs, errore fuit autor Pandectarum: qui uolens, ut arbitror, Auicennam tueri æque ac Plinium medicinam utranq̧ confundentem, Hederæ nomen aliquanto etiam quam cæteri fusius accæpit: adeo ut omnem herbam qua capræ libenter uescuntur, ab ædendo Hederam appellari posse putauerit. At tibi homini literatissimo,

D quem crassa Minerua dedecet, scio hanc rationem nō probari. Atq̧ ideo non parua me cæpit admiratio, quo pacto unquam in animum inducere potueris, ut Hederę nomen apud Latinos plantam, ex qua fit Ladanum, significare posse credideris: cū nusquam inueniri possit huiusmodi significatus exemplū: quando & Plinius ipse libro duodecimo dubitare uidetur, utrum sit Hedera, uel Lada, quam hirci depascentes medicamen id quod Ladanum nuncupatur, barbarum, uillis adglutinent. Non te sane latet, uirū tam græca quam etiam latina insignem literatura, plæraq̧ apud Græcos uocabula multipliciter dici, quæ tamen apud nos nō seruant eandem significatus multiplicitatem. Nam φιλέω uerbum apud illos significat amare, & osculari: Amare autem pro osculari nunquam, ut arbitror, in nostro sermone reperies. Sed ut ab ipsis de quibus agitur plantis sumatur exemplum, σχῖνος in Gręcorum lingua & lentiscum arborem, & id cepe genus quod ab ipsis σκίλλα, a Latinis Scilla appellatur, significat: non tamen in nostra lentisci uocabulo aliud quam arbor designatur. An non tu Theodorum Gazam, quem tamen in Themisthij editione præ cęteris imitandum tibi proposuisse fateris, in hoc tamen Plinianarum castigationū opere carpis, quod nimiū linguę latinę amplificandę studiosus, id genus Rhaphani agrestis, quod a Gręcis ἄπιος uel ἰσχὰς appellat: q̄m ἄπιος apud illos etiam Pirum significat, latine dixerit Pirum? Quid enim aliud innuere uolebas, nisi non esse piri apud Latinos æque atq̧ apud Græcos τοῦ ἀπίου duplex significatum? Ego uero Theodorum Gazæ in hac parte patrocinari non uerebor, quem puto ἄπιον etiam pro Rhaphano agre-

φιλέω. σχῖνος.

sti pirum recte conuertisse: quoniã id Rhaphani genus idcirco tale nomẽ apud Græcos sortitum uidetur, quod Piri effigiem sua figura repræsentat. Quare ob eandem similitudinem etiam a nostris commode Pirũ diceretur. Græci sane uel rustici, qui eiusdẽ Rhaphani usum quẽ & Theophrast. & Dioscor. retulerunt, habent experientia compertum, quod. s. pars eius superior uomitum faciat, inferior uero aluum citat, nunc etiam Chamæpidium, id est, terræstrem pirum uulgo uocare consueuerunt. Multa tamen alia sunt, in quibus iudico eundẽ Theodorũ Gazã minus recte latinis uocabulis usum fuisse pro Græcis. Nam hoc ipsum, de quo diximus, Rhaphani genus, quoniã non solũ ἄπιος, sed etiã ἰσχὰς uocari a quibusdã in græco Theophrasto codice legitur, idẽ nomen Theodorus Caricam transtulit. Sed quamuis ita apud Theophrastũ, cuius de plantis uolumina magna ex parte sunt deprauata, legatur, neq; tu id uerbum in Plinio castigaueris: Dioscor. tamen, cuius liber aliquanto emendatior q̃ Theophrasti apud Græcos habet, non Ischada, sed Ischiada, potius alio nomine idẽ medicamentũ nuncupauit. Qui si etiam Ischas, ut apud Theophrastũ & Pliniũ scribitur, diceretur, non posse tamen Caricæ uocabulum in lingua nostra aliquam Rhaphani speciem, quæ nullam habeat Caricæ similationem, significare. A Chamæpidium.

De errore Theodori GAZAE in CENTAVRIO.

Iisdem rationibus quas pauloante de Hedera attuli, ausim confirmare, simili errore, atq; aliquanto sane maiore, Theodorus Gaza Centauriũ maius, Fel terræ nominauit. Nam cum Theophrastus libro. 9. de plantis scribat, Centaurij radicẽ ad decẽ annos reseruari, ac proculdubio Centauriũ maius intelligat, cuius radix, nõ aũt folia, quemadmodũ contra minoris folia, non aũt radix, ad usum medicinæ adhibeatur: hanc in utraq; Centaurio differentiam nõ animaduertẽs Theodorus, ut qui apud Dioscor. Gale. & Plinium etiam forte non legerat, Centaurij minoris radicẽ esse superuacuam, atq; ideo nullam esse ipsam reseruandi necessitatẽ, ita illum Theophrasti locum est interpretatus. Publica uero omniũ radicũ differentia, q̃d aliæ plus, aliæ minus tẽporis durant. Hellebori eñ uel annis. CCC. utilis durat: Malum terræ aut. V. aut. VI. Vernilago. XL. Fel terræ. XII. Pinguis hæc spissaq; admodũ est. Iam uero hic error Theodori manifestus apparet, qui scribente Theophrasto, Centaurij maioris radicem pinguem ac spissam, cuiusmodi eam Dioscorides & Plinius etiam scripserunt, sicuti minoris tenuem, ac nullius in medicina usus retulerunt. Ipse tamẽ de minori ea scribi a Theophrasto putauit, quæ nullo pacto eidem conueniebant: atq; ideo Centaurium Fel terræ uocauit: quo sane nomine Centaurium minus, ob eximiam amaritudinem conuenienti us insignitur: maius uero tantũ abest ut Fel terræ dici possit, ut multo rectius mel terræ uocaret. nam eius radix esse subdulcis a Dioscoride traditur: & qui eandem norunt, ita esse experientia comprobarunt. Ego sane B Centaurium maius.

C scio ipsam ab omnibus fere medicis ætate nostra ignorari. Conciliator quoq; differentia centena, Centaurium maius æuo suo incognitum fuisse testatur, licet milies ipsum, ut arbitror, uiderit, atq; ad opera medicinæ frequenter adhibuerit: quod etiam nostri temporis medicis frequentissime contigit. At qui fieri potest, aliquis inquiet, ut uel Conciliator, uel eo posteriores medici id medicamentum ignorauerint, cuius usum aliquando nouere? nam proculdubio hæc inuicem pugnantia uidentur. At si mihi more sophistarum loqui liceat, illud dicere ausim, Centaurium quidem maius a medicis nosci, non tamen ab eisdem nosci Centaurium maius: quemadmodum Eupatorium agnoscunt, non tamen agnoscunt Eupatorium, in quo sane minus quam in Centaurio maiore sunt excusandi. Nam licet hoc non solum peregrini, sed etiā sit soli Italiæ germen, nō tamen in multis Italiæ prouenit locis. At Eupatorium in pratis, in uiridariis, in uepribus, in planicie, in montibus passim nascitur, & nisi conniueamus ubiq; fere nostros incursat oculos. A Dioscoride uero ac Plinio eius effigies ita describitur, ut pene ante oculos poni uideatur. Hæ quales sint herbæ, quo nomine a nostris uulgo uocitentur, consulto celari constitui: ne quod quidam mihi suis contra me scriptis, ut audio, obiecerunt, qui scilicet inter te ac me discordiam quæsiuerunt, tuum uidear expectatissimum de huiusmodi rebus præripere uelle tractatum.

Quædam medicis usu nota, nominibus incognita sunt.

¶ De errore Gazæ in BIBINELLA, et SCOLOPENDRIO.

D Redeo ad Theodorum, qui & Thrialidem Bibinellam, & Scolopendrium Linguā ceruinā conuertit, eodem. s. linguæ nostræ amplificandæ studio pmotus, non sane improbando, modo rerū ꝓprietas & natura seruetur. Nā ut de Lingua ceruina taceā, quæ nō est Græcis Scolopendriū, sed altera potius ab eisdē Hemionites nominata, illi quidē uiribus proxima, figura autē plurimū distans. Licet tu in tuis castigationibus tam ambas similes scripseris, ut difficile sit internoscere: ut, inquam, de ista taceā, ob eā saltē quā habet cum Scolopendrio potestatū similitudinem, Thrialis omnino differt ab ea quā uulgo Bibinellā appellamus. est enim altera potius quam Græci tum Phlomum, tum etiam Trialida uocant, hoc est, Elychnium: quoniā pro elychnio in lucernis utuntur, Latini Verbascum nominant, quidam recentiores T[illegible]um barbatum.

¶ De MILO ARBORE.

Milos arbor.

Pari errore Theodorus Milon arborē, Taxon latine dixit, cum tamen Taxos arbor, non Milos, sed Smilax a Græcis uocetur. De qua quidem Smilace Theophrastus tanq; arbore differētē seorsum a Milo tractauit. Quo etiā in loco Theodorus græcam seruauit appellationē, hoc est, Smilacem dixit, ubi Taxum potuit interpretari: ubi autem Milon scribere oportuit, quoniam huic forte arbori nomen lingua latina non dedit, ipse Taxum nominauit. Quo tamē in errore magis est Theodoro ignoscendum: qm̄ & Plinius noster simili ꝓpinquitate deceptus, Milon arborem

inter Meliæ, id est, Fraxini species libro.16. collocauit: quod facile est animaduertere, si quis quæ de Milo arbore lib.3. Theophrast. quę de uarijs Fraxini speciebus scripserit Plinius, diligentius inspiciat. Vide quot modis apud Theodorum, male aliquando Theophrastum interpretantem, & Plinium etiam implicant, qui, nisi tu eos doctorum doctissimus solueris, mihi sane uidentur inexplicabiles. A

¶De CHAMAEDAPHNE.

Idem Theodorus Chamædaphnem Vincamperuincam apud Theophrastum interpretatur, cum tamen Chamædaphne alia sit planta, cuius descriptio apud Dioscoridem plurimum a Vincaperuinca est aliena. Cuius etiam Vincæperuincæ naturam, imaginemque accuratius contemplantibus, illa esse uidebitur quæ a Dioscoride ac Plinio pariter Clematidis atque Daphnoidos, & Polygonoidis nominibus designatur. Chamędaphne.

¶De APARINE.

Theodorus insuper Aparinen Lappam nominauit, cum tamen Lappæ nomen communius appareat, ac sicuti per excellentiã Personatiæ potius grandes lappas ferenti conueniat. Hi tamen de Vincaperuinca, & Lappa Theodori errores ex Plinij autoritate, ita easdem herbas nuncupantis, habuere occasionem: quemadmodum & ille haud parui sane momenti, quo æque ac Plinius, Theodorus lib.6. Theophrasti Cisthũ Hederã transtulit, atque eodẽ modo in marẽ diuisit & fœminã, & florẽ utrique rosaceum adscripsit, in mare purpurã accedente. Idcirco autem superiora illa in Theodori translatione errata notauimus, ut hoc postremum quod plurimum meæ opinioni aduersabatur, exemplo aliorum magis confirmaremus. Iam enim quidã mihi Theophrastum obijcere moliti sunt lib. 6. interprete Theodoro Gaza, non aliter quam Plinium libro.16. Hederam diuidentem, eundemque illi florem deputantẽ. Quę si pro ueris, atque fideliter ab utroque autore scriptis recipiantur, nulla dubitatio relinquetur, Cisthum, id est, Ladam, posse etiam Cissum, id est, Hederam, ut tibi uideo placere, uocitari: & quæ de Cistho Theophrastus, cæterique autores Græci tradiderunt, eadem a Latinis de Hedera absque ullo errore referri. Quare cum in hoc totius controuersiæ nostræ cardo uertatur, liceat mihi hunc locum, cum bona abs te uenia impetrata, diligentius examinare, quando & tibi non fuit indecorũ ad lo... ista nostra tia legẽda, & iudicio cognoscẽda descẽdere. Hactenus quidẽ de solo nomine disputauimus, liceret ne Cisthũ utrãque, tam eã. s. quę fert Ladanũ, quã alterã sub qua nasci tur Hypocisthis, Hederam latine appellare. Sed est ... hoc uerbum Cissos apud Græcos tam de Cistho altera planta, quã de uera Hedera proferat, sicuti uox ista Canis, tam de animali terrestri, quã etiã de cœlesti sidere dicitur: at quemadmodum neque canem cœlestem recte in marem ac fœminam diuiserimus, neque ut... ...que sexum habere latrandi naturam concesserimus: eadem, ut puto, ratione neque Plinium Hederam per maris ac fœminæ differentias iure partitur, neque utriusque florem rosaceũ con B

C uenientem assignat: quoniam hæc Cistho, non autem Cisso Hederæ a Theophrasto & Dioscoride, & ab ipso Plinio libro. 22. tribuuntur. Vt enim omittam illam Hederarum in marem & fœminam libro. 16. ab eodem Plinio positam diuisionem, quam forte quispiam omniũ plane herbarum, fruticum, suffruticum, atq; arborum communem esse contenderet, quis unquam uidit rosaceum in Hederis florẽ? Tanti ne esse debet Plinij, aut Theodori Theophrastũ interpretãtis autoritas, ut illis potius, quã oculis nostris credere debeamus? Magnus sane philosophus Aristoteles, tanti iudiciũ sensuũ existimauit, ut ubi iste adsit, uanũ putet quærere rationem. Galenus omnium medicorũ princeps, illos pro insanis habendos putat, qui cum ex sensibus possint habere probationes, eas ex demõstrationibus petendas censent. Auicenna eiusdem Galeni, ut de seipso fatetur, interpres, eos qui sensibus credere nolint, igne exurendos, aut flagellandos iudicauit: ut dolorem sentientes, sensuum iudicia uera esse perciperent. Et recte quidẽ hij uiri doctissimi sunt arbitrati. Cur enim nobis oculos, & reliquorum sensuũ opificia natura concessit, nisi ut ad prospiciendam inuestigandamq; ueritatẽ proprijs possimus niti subsidijs? Nõ debemus profecto ita nosmetipsos destituere, ut aliorũ semper uestigia sequentes, nihil per nosmetipsos decernamus. hoc enĩ uere esset alienis oculis uidere, alienis auribus audire, alienis naribus odorari, aliena sapere intelligentia, ac nihil nos aliud quã lapides esse statuere, si omnia aliorum assertionibus committeremus, nihilq; a nobis ipsis discutiendum putaremus. Quam tamen opinionem tum in omnibus alijs quæstionibus, tum

Sensuum iudicium certissimum.

D in hac præsertim de Cisso & Cistho debemus abijcere: ubi tanta inter Hederæ florẽ, ac Rosam syluestrẽ apparet differentia, ut eiusdẽ Rosæ cõparatione Hederę flos aliud potius, quã flos, id est, lanugo quędã uideatur, qualis in Vite, ac Moro, Populo, ac plerisq; alijs plantis conspicit, quæ ita ab alijs discrepãt flore, ut ne flores qdẽ ullos unquã procreare existiment. Atq; ut iã ex ijs quæ sensu percipi possunt luce clarius ostendamus, noluisse Theophrast. Cissum, id est, Hederã, sed Cisthũ potius diuidere in marẽ ac fœminã, ac Rosæ syluestri similẽ florẽ utriq; subscribere, quę idẽ autor de Hederę flore scribat libro primo, differentiã plantarũ per flores ostendens, in mediũ afferemus. Hæc sunt, ut tu optime nosti, Theophrasti interprete Theodoro Gaza libro q[illegible] diximus uerba. Nunc illud exploratũ habemus per omnes partes, plures differẽtias uario modo exultare. Nã flores alij lanuginei, ut uitis, mori, hederæ. Alij foliati, ut amygdali, mali, piri, pru[illegible]. Vt uer[illegible] etiã euidentius qd sit apud Theophrastũ flos lanugineus intelligatur, alia ipsius Theophrasti uerba de eodẽ flore lanugineo subtexenẽ ex lib. 2. ubi ita scribit. Huic Plantago similis cõstat, nisi qd flores non quemadmodũ illa particulatim edit, sed per totam spicam tritici modo, ambobus tamen flosculus lanugin[illegible]us exit, sicuti frumento, & reliquis. Itẽ Theophrastus de re eadẽ ita. 9. uolumine edisserit. Quin & floribus differentia tum natura, tum positu data est, de quibus fere in hijs

quæ in uniuersum digessimus satis dictum existimamus: scilicet quod aliis lanuginei, ut omniũ fere germinantium spicarũ: aliis foliis constant, ut leguminum. Quod si quis adhuc etiam qualis sit flos lanugineus, qualis ue ei oppositus foliatus ignorat, ipso Theophrasto exempla non pauca suggerente, primum quidem in uite, moro, plantagine, panico, milio: secundum uero in amygdalo, malo, pruno, & leguminibus contempletur: neq; uel minimum dubitabit, quin Rosę syluestris in altero genere florũ, quos Theophrast. foliatos appellat, comprehendatur, lanugineis ex aduerso distinctos. Quare Hederæ flos non magis Rosæ syluestris, quam flori, mori, uitis, plantaginis, milij, panici similationem continebit. Sed quoniam nonnulli sunt qui mentis aciem longe clariorem quam corporis iudicant, atq; hebetis obtusiq; hominis putant, omnia sensus testimonio, nihil autē probare ratione, age & argumentis ex media sumptis philosophia aptissime demonstremus, nusq; Theophrastũ illã de qua supra diximus in Cisso, id est, Hedera, sed Cistho potius libro. 2. fecisse differẽtiã: quã tamen eius autoritatẽ aduersarij contra nos adducentes, non aduerterunt, simili alterius, Theodori. f. male Theophrastũ interpretantis, errore tueri. Illud mihi tecũ non minus Platonica quam Aristotelica disciplina uiro conspicuo primũ conueniat, nõ paruũ esse diuisionis qua philosophi utuntur artificiũ, quod Plato philosophus excellentissimus adeo extollit atq; admiratur, ut qui multa in unũ recte collegerit, atq; unum in plura recte diuidere scierit, eius uestigia tanq; diui cuiusdã sectari in dialogo qui Cratillus inscribitur, ex persona Socratis dixerit. Eandẽ diligentissimę diuisionis scientiã Aristoteles adeo difficilem atq; operosam putauit, ut in secundo de partibus animaliũ uoluminis lib. animaliũ genera in proprias species diuidere aggressus, quemadmodũ ei Galenus noster obiecit, titubanti potius ac dubitanti, quam aliquid affirmanti, aut asserenti similis uideat̃. De hac eadẽ diuidendi facultate apud Latinos Boëtius, apud Grecos Andronicus, ac Theophrast. libros accuratissime scriptos posteris reliquerũt. Quis uero sanę mentis dubitauerit, quin ea quę in eisdẽ libris diuidendi pręcepta tradunt̃, ipsius artis pręceptoribus notissima fuerint? Sunt autẽ hæc, ut Gal. non minor pene philosophus q̃ medicus, in præfatione artis curatiuæ ad Glauconẽ exposuit, summa atq; præcipua artificiosæ diuisionis decreta, ex Platonicæ disciplinæ thesauris accepta: a primis, supremisq; esse incipiendũ: deinde hæc in alia genera, species, differẽtiasue secandũ: atq; hęc ipsa rursus eodẽ modo partiendũ, donec tandem ad eas peruenerimus spẽs, quæ amplius diuisionẽ non admittunt. Verũ nunquid hanc diuidẽdi normã ac regulã obseruauerit ipse diuisionũ magister Theophrastus, uideamus. Si eñ Plinio & Theodoro Theophrasti sententiam libro. 6. interpretantibus credimus, illa Hederarum in duo prima discrimina, marem scilicet, fœminamq; partitio, a Theophrasto libro Tertio est omnino prætermissa: quo tamen in loco omnia Hederarum genera ac species usq; ad specialissimas per proprias singula diffe-

A

Diuisionis artificium summum.

B

C rentias partiri statuerat: deinde libro. 6. ubi nulla erat de Hederis narratio opportuna, si Theodorum interpretem sequimur, ponitur. Quod cū Plinio uisum esset absurdum libro. 16. ubi de omnibus Hederarum generibus agere proposuerat, ab illa ipsa diuisione per marem ac fœminam censuit inchoandum, cuius alibi meminisse, ac non ubi præcipua foret tractatio de Hederis, magnam esse erroris partem existimauit. Nemo uero illud obijcere audeat, has maris ac fœminæ differētias eo in libro, in quo de Hederis scribere accuratius instituerat Theophrastus, ab ipso tanquā inutiles fuisse neglectas, cum easdem differentias, ubi haberi possint, uel solas, uel maximas in syluestrium plantarum genere, qualem esse Hederam constat, primas assumi oportere, primo sui de plantis libro uoluminis idem autor affirmet. Sicuti uero omnia Hederarum genera, seu species, sub uno communi genere, quod Hedera appellatur continentur, ita & Hederæ genus ad aliud genus superius refertur, quod frutex nuncupatur, quodq; ab ipso Theophrasto, qui omnes plantas quatuor distinguit generibus, arborum, fruticum, suffruticum, atq; herbarum, ab alijs tribus ponitur natura distinctum. Liquet autē Theophrastum libro Sexto non de fruticibus, sed de suffruticibus potius, herbisq; tractare, Hæc enim ab ipso in eiusdem libri exordio scribuntur: *De arboribus dictum iam est, nunc de suffruticibus & herbis doceamus*. Consequit. *Et si quæ in hijsce alia genera comprehenduntur, illa quoq; annotemus oportet,*

Plantarum genera quatuor.

D *ut fruges: nam hæ quoq; inter herbas deputari desyderant*. Sed primum uerba de suffruticibus faciamus. Demum Theophrastus eo quo promi serat ordine prosequens, ita de fruticibus loquit. Sunt autem eorum genera quamplura summis differentijs discreta. Cisthos, uel, ut Theodorus interpretatur, Hedera, melotrum, rubea, cassia, origanum, satureia, lens, saluia, marrubium, policaria, apiastrum, cæteraq; huiusmodi: atq; etiam quæ minus similia sunt, scilicet quæ ferulacea, & neruicaulia constant, fœnicleum, equifœnicleum, ferulago, ferulaq;, herba muralis, siue muricidacea a quibusdam uocata, cæteraq; similia. Hæc enim omnia, atq; in totum ferulaceum suffruticum naturæ addixeris. Genera uero atq; discrimina singulis hijsce indicamentis habentur, alijs euidentiora, alijs occultiora. Cisthi nanq;, uel secundum interpretem, Hederæ duo genera, masculina scilicet ac fœminina: quoniam altera maius, durius, pinguiusq; foliū habet, floremq; ad purpuram inclinatum, ambabus tamen flores rosis syluestribus proximi, uerum minores & sine odore. Cum igitur Theophrastus & ipso protinus sexti libri principio dixerit antea se egisse de fruticibus, iam de suffruticibus atq; herbis spondeat tractaturum, primoq; in loco de suffruticibus, in qua prima tractatione Hederam, uel potius Cisthum (ne errorē interpretis incurramus) melotrum, rubeam, ac cætera quæ sequunt naturæ suffruticū censeat adscribenda, quis dubitauerit, hoc ipso in loco libri sexti nullam de Hedera facere uoluisse mentionem, quam superioribus libris fruticum generi addixerat: de qua præ

terea libro.3. arborum ac fruticum tractatione abunde asseruerat: Neque A
uero quispiam ex eo decipiatur, ut quoniam hæc frutex, atque suffrutex apud Latinos uocabula una syllaba tantũ differunt, minimam quoque existimet in rebus ipsis differentiam, quoniam eadem genera apud Græcos sunt tam uocabulo quam etiam natura diuersa: alterum enim τάμνον, alterũ φρύγανον idem Græci uocant. Quæ duo uerba cum non posset Theodorus commodius exprimere, fruticem, atque suffruticem transtulit. Quare nisi uelimus Theophrastum summum philosophum, qui non modo de naturis rerum, sed de dialectica, & diuidendi ratione atque doctrina libros or natius ac copiosius, quam eius præceptor Aristoteles multorum iudicio conscripsit, tam pueriliter aberrasse, ut Hederam aliquando in fruticum, aliquando in suffruticum genere collocaret: ut in ea quam fecerat libro.3. Hederarum dictione, suæ doctrinæ præcepta negligeret, ac more quoque, ut Plato inquit, inepti, duo statim prima genera prætermittens, quodammodo membra dirumperet: ut Hederam aliquando in fruticum, aliquãdo in suffruticum genere collocaret: ut sibiipsi pugnantia scriberet, atque contraria, Hederæ florem nunc lanugineum, nunc foliatum asserendo: ut denique ea quæ omnino sensui aduersantur in ea historia, in qua plæraque uisu magis quam ratione diiudicari fatetur, affirmaret. Illud potius existimare debemus, Theodorum Gazam una cum Plinio, qui Theophrasti libro sexto forte Cissum pro Cistho scriptum inuenissent, unius literulæ immutatione fuisse deceptos, ideoque illa Hederę tribuisse quæ Theophrastus de suffrutice longe ab Hedera differente tradiderat: quo quidẽ B
errore cum Pliniũ libro decimosexto lapsum manifestissime uideamus, quid est quod dubitemus ipsum etiam libro.12. itidem fuisse, ut tuo utar uocabulo, sæpius de hoc autore prolato hallucinatum. quandoquidem ex Græci codicis mendo ita hic sicuti in Prasso & Prasio eadem errandi dabatur occasio. Equidem Theodoro Gazę in Theophrasti translatione non raro aberranti ueniam puto impertiendam: quoniam ut in præfatione sui operis ipse conqueritur, unicũ tantum, eundemque mendosum codicem habuit: nisi quod oportuit diligentem interpretem rerum naturã potius spectare quam uerba. Qua diligentia si Plinius etiã usus fuisset, ne ,,
que tibi tot in eius libris, pprias hallucinationes castigandi, neque mihi tam ,,
multos errores notandi necessitas foret adiuncta. Quoniã uero in hoc de ,,
Cisso & Cistho errato, quod erat tam Theodoro Gazæ, quam etiam Plinio commune, longior fortasse fui quam cuiquam necessarium uideret; reliqua demum, quæ circa Plinium tantũ disputantur, atque aduersus nos pro eodem Plinio abs te fuere defensa, pro nostra tuenda sententia quam breuissima oratione poterimus confutare tentabimus.

¶ De CHAMAEDAPHNE.

In Chmædaphne libro.15. ueterem lectionem distinctiorem putas, si ita scribatur. Est & Chamædaphne syluestris frutex, & Alexandrina. Vt duo genera intelligãt. Alterũ Chamædaphne, quã Latini Laureolã, ut

Marginal note: Theophrasti eruditio.

C tu inquis appellant: cum tamen ea quæ hodie Laureola latine dicit, nō sit Chamædaphne, sed Daphnoides potius statim postea a Plin. descripta. Alterū, Laurus Alexandrina, ex Plinio Gal. Dioscor. Tu quidē Plinium hoc pacto excusas, ne uideat Chamedaphnē uarijs in locis uarie designas se: cum hoc in loco, libro. 15. Laurū Alexandrinā tantūmodo pinxerit, sicuti lib. 24. Chamædaphnē. Sed duo remanent in Plinio scrupuli haud quaquā dissimulandi: Cur cum Plinius cætera Lauri genera eodē libri. 15. loco descripserit, solam Chamędaphnē indescriptam reliquerit: Cur cū alterū genus non Alexandrina simpliciter, sed Laurus Alexandrina a Theophrasto, Diosco r. atq; Gal. ab omnibus deniq; græcis autoribus uocitetur, Plinius propria appellatione prætermissa, sumptum a loco uel persona, cognomen tantummodo posuit: uel eum postea subiunxit, alij Daphnem uocant, proprium nomen contra naturam postposuit: cum tamen uera huius fruticis appellatio non sit neq; Daphne seorsim, neq; Alexandrina, sed hoc totum, ut diximus, Daphne Alexandrina.

¶ De ADARCE.

In Adarce falli eos putas, qui uerbum, palustris, recto casu, non autē paterno capiendū putant: atq; ideo credere non de Salsilagine Calamis adhærente, sub Adarces uocabulo a Plinio agi, sed potius de palustri Calamo Adarce nominato: unde temere factum putas Plinio negocium. At cum index capitis. 32. libro. 16. agi de Calamis, atq; fruticibus, non medicinis ea parte demonstraret, cum ipse præterea continens sermo de diuer
D sis Arundinum speciebus quibus Adarce adnumeratur, cuiuis facile persuadeat, Pliniū eo in loco putasse Adarcem non esse Salsilaginē, sed palustrem Calamū in Italia nascentē, nemo negociū Plinio nisi ipsemet ipsi facessit. Quid enim sibi uult illa repetitio? Est enim obliqua Arundo non in excelsitatem nascens, sed iuxta terrā fruticis modo se spargens, suauissima in teneritate animalibus: est & in Italia nascens Adarce palustris, sub ipsa coma utilis dentibus: quoniam uis eadem est quæ Sinapi. Quid, inquam, uerbum, est, bis positum a Plinio insinuat, nisi ita esse Adarcen ex Arundinū genere, sicuti obliquam Arundinē a quibusdā uocatā elegiā. Si etiā uerbū palustris paterno casu capiatur, aspera nimis atq; aurib. absona fiet Pliniana elocutio. Quod si præterea uerbū Arundinis, ut necessarium fore uidetur, supplendum sit, præscissa quodammodo atq; defecta oratio uidebitur. Cur uero ea Salsilago nasci in Italia a Plinio dicatur, cum in Galatia, non autem in Italia gigni illam Dioscorides scribat: ut mirum uideri possit, te qui uelis Plinium de eadem loqui Salsilagine de qua Dioscorides, uerbum illud, Italia, non castigasse, ac loco eius Galatia nō posuisse: Cur etiam hæc medicina sub ipsa coma tantum utilis dentibus a Plinio iudicet, quā Diosc. Galen. ac Paulus in omni parte Calamorum quibus hæret, quamuis ad alios usus quā dentiū probauerunt. Nam & Plin. ipse lib. 32. ubi Adarcem quid sit nō aliter quā prędicti autores exponit, nasci illam circa Arundines tenues, nulla facta de loco sub coma men

tione,simpliciter,ptulit,neq; in paludibus,sed ubi spuma aquæ dulcis ac marinę se miscent. Quod maximum est argumentum, hic quidem, libro scilicet.32. de Adarce Salsilagine fuisse locutum:libro uero.16.de altera, quam esse Arundinis speciem falsa sibi opinione persuaserit, de qua etiã intellexit libro.20. ubi ita scripsit. Sinapis naturam habere traditur Adarca,inter sylvas tacta cortice pleniore, sub ipsa coma nascens. Ita em ego hunc locum puto legendũ paucioribus syllabis quam in tua castigatione mutatis. Nam & id uerbũ,pleniore, si ita iaceat,eandem sententiã exprimit,quam supra lib.16. posuerat, efficaciorem.f.esse dentibus Adarcen sub ipsa coma. Vel possumus ex uno uerbo duo facere,atque ita legere: Cortice plane ori sub ipsa coma nascens: Quasi eã nasci ad utilitatẽ oris, cuius dentes sunt nõ minima pars,uelit insinuare. Quod pariter hijs quę libro.16.de eiusdem medicinæ ad dentes usu testatus fuerat mire conueniet. Illud quoq; pro nostra facit sententia, quod Plinius nusquam Adarcen esse Salsilaginem, nisi libro.32.monstrauit, ubi eam Calamachnem nominauit:quamuis uitio codicis id uerbum corruptum sit in Chalamo chnũ. Quo etiam in loco eosdem illi subscribit effectus,quos medici ueteres Salsilagini tribuunt, alios ab illis quos libro.16. in Adarce retulerat. Neq; uero hoc postremo libro quicquam meminit se in præcedentibus de eadẽ Adarce scripsisse,sicuti lib.20.cum de re ipsa uerba faceret eandẽ se inter sylvas tetigisse testandum existimauit. Hæc em omnia manifestissime probant, Plinium uarijs in locis uaria de Adarce sensisse,quam aliquando Calami speciem, aliquando Salsilaginem Calamis inhærentem significat. C D

¶ De AERA, & AEGILOPE.

In Aera & Aegilope nescio an magis accusandus sit Plinius, qui in rebus adeo uulgatis, quibus nomina latina non deerant,gręcis utendũ censuerit:an potius,quoniam de eisdem herbis græca appellatione monstratis illa affirmauerit, quę sensus falsa esse deprehendit. Tu uero de Aera hoc pacto pro Plinio respondes, q̃d cum Græci traderent Loliũ strangulare circunligando se triticũ,neq; id in Italia magnopere foret compertũ, tutius esse cogitauit gręca uti uoce quã latina, Aerã id dicendo,nõ Loliũ. Laudare Plinij consiliũ, qui Græcorũ mendacia,si qui forte fuissent qui tam insigniter mentiri uoluissent, u[?]scriberet Loliũ circumligando se triticum enecare,rem neq; in Græcia,neq; in Italia compertã sub græcę uocis obscuritate occultare studuisset,nisi Aera uocabulum adeo esset in eorundem Græcorum lingua usitatũ,ut eius significa[?]is nemi[?] lateat, qui uel parum literas græcas degustauit. Vt tamen Græcos autores uiros sane doctissimos, qui de plantis scripserunt, atq; inter cæteros Theophrastum,quẽ pręcipue de agricultura scribens Plinius imitatũ,tanti erroris suspicione liberemus, hic nunquã de Aera seu Lolio scripsit,quod Triticũ circunligando se enecet,sed solum auferendo alimentũ, quoniã Tritico adnascit. Hæc enim sunt eiusdẽ Theophrasti uerba libro tertio de caus- Plinius in agricultura Theophrastũ imitatus est.

C sis plantarum. Quippe Orobanche uocata Eruũ enecat amplexu, compressuq; suo, & Linodorum Fœnũgrecum interimit protinus radici adnascens, & alia cladem alijs inferunt, ut quæ cum singulis frugibus simul proueniunc, ceu Loliũ atq; Auena Tritico atq; Hordeo, & Lappa Lenti, & alia alijs. Omnia autem idcirco interimunt, quia pabulum tollunt. Ex hijs Theophrasti uerbis, quorum magna ex parte sententiam Plinius libro. 18. ubi agit de uitijs frugum, studuit exprimere, facile ostendit Pliniani erroris in Aera ac Aegilope origo. Quia enim paulo supra Theophrasti fecerat de Orobanche mentionem, quæ amplexu suo Eruum strangulat, inde enim illi apud Græcos nomen, existimauit eandem esse Aeræ & Aegilopi, quorum alterum Lolium, alterum Auenam Theodorus conuertit, interimendi rationem. Atque ideo post factam de Orobanche mentionem, quæ circunligando se Eruum enecat, postea Plinius subiunxit, Triticum simili modo Aera, Hordeum, Festuca, quæ nominatur Aegilops: cum tamen Theophrastus, quem ut uidere est de eisdem rebus Plinius scribens, quantum potuit studuit imitari: cum Theophrastus, inquam, licet omnia de quibus eo differit loco, idcirco uicinas herbas scribat interimere, caussa illa generali, quod pabulum tollunt, uarijs tamen hoc illa modis facere doceat. Nam Orobanchen quidem quia Eruũ amplexatur & cõprimit: Linodorũ uero, *quia Fœnugræci radici adnascitur: Loliũ autẽ atq; Auenã, quia cũ Tritico atq; Hordeo pro*

D *ueniũt, ceu Aparinẽ: quã nescio an recte* Theodorus Lappã interpretat, cũ Lente. Nullã uero ex illis tribus habere se uinciendi ac circunligandi naturã quicunq; eas nouerit minime dubitauerit, nisi q̃d de Aparine forte possit concedi, quã Gal. lib. 1. de alimentis ita se Lentibus circumplicantem, neq; aliter angentẽ ac strangulantẽ, quã Orobanchẽ Eruũ describit.

¶ De AEGILOPE.

Cur Aegilopen potius quam Auenam eodem in loco dixerit Plinius, eam rationẽ affers, q̃d cum Græci duo Auenę genera facerent, Bromũ. s. & Aegilopen, hoc uero discrimen nemo reddidisset in Italia, ob id Plin. libro. 18. cum Auenam inter uitia frumenti collocasset, paulo post de Festuca, quæ uocatur Aegilops, edisserit: non quod nesciret Auenæ id esse quoddã genus, ut nonnullos cauillari inquis, me. s. innuens, quem licet aperte non nomines, hijs tamen qui meũ libellum legerint facile das agnoscendum, sed quod alterũ quoq; fastigiũ celebrari nouisset Bromos nomine. Hæc tu pro Plinio. Ego uero ut cauilli crimen, cuius me notasti, deprecer apud te, cui magis uelim meos mores probari, quã doctrinã nusquã Plinium per calumniã reprehendi, quod nescierit Aegilopen esse quoddam Auenæ genus, sed ob id tantum incessui, quod eodẽ capite modo græca, modo latina uoce in eodẽ Auenę genere uti uoluerit. Nam quod scribit Plinius libro. 18. Auenam esse frumenti uitium, & Hordeum in eã degenarare, hoc idem Theophrastus libro. 6. de plantis, & Galenus lib. Secundo de alimentis, de Aegilope etiam testantur. Quod uero etiã pau-

lo post Plinius ait, ab Aegilope Hordeũ necari, idipsum Theophrastus A
lib. 5. de caussis plantarũ, licet alio mõ quam Plin. Aegilopi tribuit. Alter
um quoq; fastigium Plinius, si non eodẽ capite, saltem libro, aliquando
Bromum, aliquando Auenã nominauit: ut inexplicabilis ratio uideatur
cur Plinius in eisdem generibus nunc græcam, nunc latinã proferat uo-
cem, Bromũ ex Oriente aduectã libri. 18. capite. 10. Plinius refert, sed ean-
dem Bromum eiusdem libri capite. 7. antea Auenã fuerat interpretatus
ibi ea scribit. Tunicæ frumento plures, Hordeum maxime nudũ, & Ali-
ca, sed præcipue Auena calamus altior frumento, quam Hordeo, arista
mordacior Hordeo. Hæc fere omnia sunt ex Theophrasti libro. 8. quam
uis corrupte plæraq; translata. Nam Theophrasti de eisdem rebus scri-
bentis uerba sunt ista: ut Theodorus interpretatur. Ad hæc Triticũ tuni-
cis integitur multis, Hordeum nudum consistit: id enim omnium maxi
me caret tegmẽto. Tipha quoq; & Siligo, & omnia huiusmodi multipli
ci folio includunt: ast omniũ maxime, ut ita loquar, Auenã natura operu
it: quin etiã culmus altior Tritico quã Hordeo est, spica plus discreta a fo
lijs emicat, palea quoq; plus suauior quę ex Tritico q̃; Hordeo. Si quis
conferat Plinij uerba supra posita, hijs quæ de libro. 8. Teophrasti subiũ
ximus, nõ puto dubitabit, qn Plin. sicuti tunicas Frumẽto plures contra
Hordeum maxime nudũ ad Theophrasti scripsit imitationẽ, ita in cæte
ris sequendo Theophrast. βρόμον πολύλοβον, id est, Auenã maxime opertã, ue-
luti interpretat̃ Theodo. dicere uoluerit. Cur uero sensu contrario maxi B
me nudã scripserit, non magis scirẽ reddere rationẽ, quam cur idem Plin.
Aegilopen circumligãdo se Hordeum dixerit interimere, cum nulla A-
uenæ species quæ id faciat agnoscatur, sicuti neq; Lolij, quod tuam alter
am in Aera destruit defensionẽ, ideo scilicet Pliniũ Aeram dixisse non
Lolium, quare ipsi plus Lolij speciem, quã Lolium significare uideatur.
Nam æque ignorat̃, ubi terrarũ talis Lolij species oriatur, quæ circũligan
do se Triticum enecet. Sed cur Plinius in hijs adeo apertis erroribus tam
operose defenditur, abs te præsertim, qui scias hoc in ipso loco, ubi Plini-
us Aeræ atq; Aegilopis naturam peruertit, in tantum fuisse hallucina-
tum, ut Teramnum & Ateramnum, quæ duo uocabula coctile atq; in-
coctile leguminum affectus plærisq; in locis apud Theophrastum signi-
ficant, ipse pro herbis noxijs acceperit: quarum altera, Ateramnos scili-
cet, circa Philippos in pingui solo interimit fabam, Teramnos uero in
macro, cum quidam uentus afflauerit. Quem quidem adeo crassum Pli-
nij errorem nesciens aliter excusare, locum esse uitio codicis decurtatum
suspicaris: qui etiam libro nono, capite decimosexto mirari te dicas, Pli-
nium eosdem pisces modo græce, modo latine nuncupare: quod & in re-
bus alijs, ueluti in herbis Plinium plærunq; facere non diffiteris, nihil te-
stantem, eędem ne sint, an diuersæ. Si hoc idem in alijs genus erroris Pli-
nius admisit, cur non etiã in Aera ac Lolio, Aegilope & Auena poutit ad
mittere? Vel si In hoc Plinius non errauit, cur tibi dedit in alijs similibus

A de se admirandi occasionem?

¶ DE GLASTO, ISATIDE.

Si ubi de Isatide inter Lactucas sponte nascentes lib. 20. scribitur, pro Syluatico Glastum, ut tu id uerbum castigandū opinaris, legatur, non adeo nos elidemur, qui Pliniū hoc in loco indiligentiæ accusauimus, quāstum Plinij lectio quodāmodo uiolabitur: quoniā a Syluatico ad Glastū longinquus est transitus. Quare uel nihil immutandū est, sicuti uideri in manu scriptis codicibus asseris: aut si Glastum loco uerbi Syluaticū, quamuis uiolenter intrudatur, iure Pliniū a nobis fuisse reprehensum, nisi hæc castigatio adhiberetur, iudicasti. Quantum uero rectius totus iste locus in Plinio emendabitur, si ita legatur. Alterum est genus quod Græci Isatim uocant. Vbi uerbum Esopus, quod neq; græcum est, neq; latinum, si pro aliquo Lactucæ genere accipiatur, tuam subterfugisse censurā non parum sumus admirati. Tertiū est genus in syluis nascens, syluestrem Isatim uocant. Hic enim diligenter aduertisti ex manu scriptis codicibus, ni si ita legatur, locum fore defectum. Erit igitur secundum Lactucæ sponte in aruis nascentis genus, non Esopus, sed Isatis simpliciter appellata, tertium quod in syluis gignitur syluestris Isatis. Quartum uero genus, quo infectores lanarum utuntur, non syluatica Isatis, hæc enim est secundo generi adiuncta differentia, sed potius satiua dici debet. Differt autem hoc quartum genus a secundo: quoniam istud seritur, illud in aruis sponte nascitur. Si itaq; Glastū, ut rationabilius apparet, nullo modo interponatur, iam nulla dubitatio relinquetur, ita in hac herba, sicuti in plærisq; alijs, familiarem sibi errorem Plinium incurrisse: quando eam sub uarijs nominibus quasi essent duæ, non una, in locis adeo distantibus designauit. Pari

B

enim incuria Atriplicem holus satiuum, atq; etiam sponte nascens, modo latina, modo græca appellatione tanquam herbas differentes enarrauit. Vnde etiam illud est consecutum, ut effectus aliquando contrarios utriq; subscripserit. De Atriplice siquidem, atq; eius ꝓprietatibus, cum libro secundo disseruisset, eamq; ex autoritate Pythagorę morbos regios & pallorem facere tradidisset, mox de eadem sub Chrysolachani uocabulo libro. 27. scripsit, fuisse aliquos qui traderent, illam alligatam regium morbum habentibus ita ut spectari posset sanare id malum: quem etiam effectum de semine si bibatur cum melicrato, autor grauissimus Dioscorides, & plærique alij medici testificantur. Esse uero eandem herbam a Romanis Atriplicē, a Græcis autē Chrysolachanū nominatam, tibi probare supersedemus, ne id agentes Græcorū prouerbio subijciamur, Sus Mineruam. Aliter em alijs, qui ausi sunt supra calceū ascendere, aliter tibi Hermolæe eruditissime, non solū magnarum, sed etiam minutissimarum rerum scientia prædito, scribendū iudicauimus: Tibi inquā, qui Plinium in uerbi Prasion ambiguitate sæpe hallucinantē notauisti: quæ forte hallucinatio causa fuit, ut de Balote lib. 27. scriberet, quā Plinius lib. 20. sub Marrubij nigri nomine notificauerat. Taceo mille alios huius generis

Atriplex.

apud Plinium errores, ne multa quæ tu in tuis castigationibus lectores A commonuisti, nunc te uelle docere uideamur.

¶ De PERSONATIA, AC PERSOLATA.

Ego Plinium in meo libello notandum putaui, quod libro.25.eodem capite bis Personatiam descripsit, quam sicuti Græci utroq; in loco Arcti um nominauit: altero tamē Personatiam, altero Persolatam, ut tibi uideo placere, dici latine insinuauit. Quam distinctionem nominum a Plinio cognitam ais, a quibusdam non fuisse perspectiam: ob eam, ut puto, rationem, quod ego libro.25. altero in loco ubi de Arctio fit mentio, pro Persolata Personatiā scribendum putaui. Sed cum tu quoq; fatearis, Persolatæ uocabulum a persola esse deductū, quod nomen apud Latinos, teste Placidio grammatico, qui de Plautinis nominibus scripsit, personam significat, siue Personatiam, siue Persolatā altero in loco legeris, nihilo magis ab errore Plinius eximitur, qui bis eandē herbam modo sub Persolatæ uocabulo, eodem etiam capite pinxit. Sed tu forte non adeo Plinium defendere quantum me accusare uoluisti, qui Placidium grammaticum non uiderim. Ego uero id crimen in homine nulli rei minus, quam uerborum studio incumbente, non multum puto inexpiabile, sed una aquæ guttula ablui expurgariq; posse. Illud aliquanto difficilius in Plinio excusari queat, quod ex tantilla uominum uarietate, rem diuersificari, hoc est, aliam esse herbam Persolatam, aliam Personatiam iudicauit. Persola. Placidius gramaticus.

¶ De ECHIO, ATQVE ALCIBIO.

B Non reprehenderemus Plinium scribentem libro.27. se qualis esset Alcibios apud autores scriptum non reperisse, nisi ipse Plinius libro.25. eandem Alcibium sub Echios nomine eodem quo Dioscor. modo pinxisset: adeo, ut Plinius putasse uideatur, aliam esse Echin ab Alcibio, quam tamen non differre in nostro libello probaui: quoniā eosdem effectus tam de Echi, quam de Alcibio, & Plinius ipse, & cæteri autores prodiderunt: qui etiam autores non seorsim de Echi, seorsim uero de Alcibio, quemadmodū Plinius, sed de Echio tantū, quam alio nomine uocari Alcibiadiū testantur, tractauere. Cum uero tibi uideatur ea quæ dicatur Echios atq; Alcibiadium diuersam esse ab altera, quam Nicander Echin atq; Alcibium appellat: ego me fateor hanc apud Nicandrū distinctionem non agnoscere. Illud satis habeo exploratū, in libro Dioscor. uel Pauli, nullam huiusmodi nominū, ac multominus rerum differentiā deprehendi: quandoquidem de Echio atq; Alcibiadio solum agentes, non alias illi uires ad scribunt, quam Echi atq; Alcibio Nicander. Vt uero proximius sit non differre, siue Echis, siue Echios, siue Alcibium, siue Alcibiadium ea herba a diuersis autoribus nominetur, quemadmodum qui eam Alcubiacū, non autē Alcibiadiū uocant, rem plane eandē, non diuersam intelligunt.

¶ De HELIOTROPIO.

Vbi de HELIOTROPIO scribit Plinius, ais quibusdā uideri

C eundem autorem Heliotropium cum Cichorio confundere: quoniã & Heliotropium cęruleo flore describat, & cibo gratum esse dicat, quę duo Cichorio conueniant. Ego uero & alia adiunxi quę de Heliotropio scribit Plin. Cichorio pariter congruentia: ut q̃d semipedalem altitudinẽ nõ excedat, & nõ nisi pingui cultoq; solo nascat: quæ omnes notæ aggregatæ, Cichorium manifeste designant. Tu uero priores duas ita refutas, q̃d nihil impedit uescendo esse tam Heliotropium, quam Cichorium: nec constat in Dioscoride, λευκὸν ἄνθος, id est, candidum, an γλαυκὸν, id est, cæruleũ scribere oportuerit. At ut ad utrunq; respondeam, & de Cichorij radice q̃d esui sit, & de flore quod cæruleus sit, sensu atq; experientia probatur, quæ de Heliotropio non audes affirmare: quando etiam in dubium reuocas, qualis Heliotropij flos a Dioscor. describatur, cęruleus, an candidus. Ego autem illud certe scio, multos quos uidi, & quidẽ antiquos Dioscor. codices, λευκὸν, non autem γλαυκὸν scriptum habere: & nisi mea me fallit opinio, puto te eandem scripturam in tua translatione secuturum.

¶ De Lasine.

Quosdam ais, uerbum Lasinem corruptum esse nescientes, Pliniũ culpare, quasi hanc herbam libro. 22. inutiliter repetierit, Laginem uocando, non lasinẽ. Tu uero pro Lasine lasionẽ censes legendũ ex Theophrasto, tam libro Plinij. 21. quam etiam. 22. atq; ideo aliam statuis a Lagine, de qua idẽ Plinius agit libro. 22. Demum ut meæ modestię consulam, mi

D hi putas recantandũ: quoniam non sit tanta inter Laginem atq; lasionem affinitas, quantam tibi uisus sum existimare. Quasi uero ego in nostro libro tenuem tantum uocis sonum secutus, ac non multo magis naturæ proprietates, eandem esse cum lasine laginem apud Plinium iudicauerim. Quoniam quæ de lasine libro. 22. scripserat Plinius, eadem fere in lagine libro. 22. repetijt, ut quod pthisicos iuuet, quod lactis ubertatem faciat, quod infantibus illita capillũ alat, quod in cibis placeat, quod uentrem stimulet. Sed uide quantum mihi contulerit cum te homine doctissimo de huiusmodi rebus disputatio. Ea enim quam tu adduxisti autoritas Theophrasti, longe me fecit ad ea quæ pridẽ scripseram confirmanda audentiorẽ, nedũ mouerit ad recantandũ: nisi recantare pro eandem repetere cantilenã accipiatur. Suspicari me in meo libro scripsi, q̃ utrobiq;, & libro. s. 21. & libro. 22. pro lasine u[?]lagine, & elxine & eusine legi deberet. Adeo non nesciui quod tu mihi obijcis, uerbum lasinẽ esse corruptũ, ut etiam quo pacto castigandũ esset admonuerim: cuius castigationis illa ratio fuit: quoniã Plinius eodem libro. s. 22. nõ modo laginẽ, sed etiam Echitem, & tenue Scamoniũ eandẽ herbã a quibusdã uocari testaret. Ego uero non agnoscerem plantã, quæ proprie tenue Scamoniũ dici posset, præter illã quam Dioscor. sub Elxines, Euxines, & Cissampeli quoq; nominibus pinxit, folijs Hederæ similibus omnibus, seq; inuenerit circumuoluentẽ: ob quã etiã naturã sicuti Diosc. Cissampelũ, ita Plin. Conuoluũ alibi nominat. S; de q̃ antea tm̃ suspicabar, nũc certã ex Theophra

Tenue Scamonium. Cissampelos. Conuoluolum.

sto habeo noticiā: in cuius codice, quē scis etiā Plinianis esse corruptiorē, A
sic pro iasione elxinem uel eusinē, ueluti apud Pliniū pro Lagine uel Lasine puto scribendū: nā de Lasine Plinius lib. 21. ita scribit. Lasine unū folium habet, sed ita implicatū, ut unū cū sit plura esse uideant. Theophrastus aūt, a quo, ut par est, Plinius accepit, de flore Iasionis lib. 1. de historia plātarū eadē que Plinius de flore lasines tradit in hæc uerba. Nonnulli folio uno emergūt, descriptionē tamē pluriū ostendētes, ut flos in Iasione. Nōne hæc flori eius herbæ, quā Græci Elxinē atq; Cissampelū, Plinius, ut dixi, Conuoluolū alibi uocat, mire conueniunt? Est em̄ hic flos, ut Plinius inquit, rudimentū naturæ Lilia facere condiscentis: & cū unū foliū tantū habeat, quibusdā tamē quasi incisuris ita distinguit, ut uideat in quinq; diuisum. Eadē aūte herba dicta latine Conuoluolum, sicuti hoc in loco, libro scilicet primo de historia plantarū, apud Theophrastum pro Elxine, uel Eusine uitio codicis Iasione nominatur, ita libro secundo de causis Lasine æque corrupte uocat: quod tamen uerbum ueluti diuinans Theodorus Volucrum uertit. Quare cum Dioscorides atq; Galenus multo sint, ut te non latet, tam accuratæ doctrinæ, uirum, in lingua græca emendatiores quā Theophrastus in eadē, uel Plinius in nostra, quid est quod dubitemus Iaginem & lasinem apud Pliniū, Iasionē aūte & Asinem apud Theophrastum nomina itidem deprauata, ex uerioribus codicibus castigare? cum præsertim quid sit Græcis Elxine, uel Eusine, quidue Latinis Conuoluolum, uel sensu ipso monstrante noscatur. Quid autem sit eisdē B
Græcis Iasione, aut Asine, seu Plinio Lasine uel Lagine, ab illis etiam qui se omnia in Plinio scire profitentur ignoratur.

¶ De Sio, & Silao.

Male me Pliniū accusante, quasi duas herbas fecerit quæ sit una, in tuis primis defensionibus notauisti: quoniā tibi non uideatur Siū esse Crisiones, sed tantum similis herba. In secundis contra me latam sententiam pene reuocasti: nam Silaū uerbū esse corruptū in Pliniano codice, & Lauer potius esse legendum iudicasti. Cuius descriptionem tu quoq; fateris ad eius oleris naturam proxime accedere, quod Græci Sium uocant. Et quoniam Dioscor. ait Sium a Romanis Lauer appellari, quam tu etiam concedis esse illā herbam, quam uulgo Crisiones appellant: ita tandē mecum, & cum Dioscoride sentis, quo Sium quidē sit Lauer, sed Lauer odoratum: quandoquidem Sium herba est odorata, teste Dioscor. Lauer, sed Crisiones minime. Sed cum idem Dioscor. duo Sij genera faciat: alterū odoratū, ob quā naturā Iuncus aromaticus alio nōie dicit: alterū inodorum, q̄d quia Nasturtij refert saporē, ideo etiā Cardamine a Græcis uocat: cur sicuti duplex est Siū, atq; ut tu quoq; insinuasti, Lauer, odoratū. s. & carens odore, non etiā Crisiones quidam esse inodori, quidā odorati dicant? Quo quidē admisso, mea stabit sententia, Siū esse eam herbā quā Crisiones nominamus: quā cum bis descripserit Plin. & sub Sij, & sub Silai, siue ut tu legendū putas, Laueris nomine, iure est a me incuriæ, ne di- Sium. Crisiones.

C cam inscitiæ accusatus, qui quæ una herba erat duas fecerit, sicuti ob id etiam merito possit reprehendi, quod duo Sij genera in unã naturam confuderit. Nã quæ de Sio scribit Plinius, quod latius sit Apio, atque in aquis nascat̃ pinguius, nigriusque, quod calculos frangat, quod dysentericis & mulierum mensibus prosit, hæ omnes sunt Sij odorati apud Dioscoride proprietates. Quod autem Nasturtij saporem reddat, quod lentigini & mulierum uitijs in facie illitum nocte momento cutem emendet, ut de Sio pariter scribit Plinius, hoc non de eodem genere, sed altero potius inodoro, quod ut diximus, a sapore quẽ reddit, Cardamine a Græcis nuncupatur, Dioscorides retulit.

¶ De SIGILLO LEMNIO.

Venio ad Sigillum lemnium, quod ego autore Galeno medicorũ omniũ longe doctissimo rectius terrã quam milton, id est, rubricam nominari monstraui. Tu contra Nicandrum affers, ac Celsum: quorũ alter id terræ genus Miltũ, alter Miniũ uocat. Sed cur non etiam Andromachũ medicũ antiquissimum allegasti, qui in suæ theriaces compositione Terram lemniam Milton appellauit? Præstat autem, inquit Galenus, in eiusdem compositionis expositione, non Milton, sed terram potius dicere: eam, ut puto, cauens confusionem, quam uisus est fecisse Plinius, Terrã lemniam inter rubricas & colorum genera libro. 5. &. 3. numerans: cum tamen, ut idem Galenus inquit, aliud sit lemnię terrę genus, quo fabri lignarij pro rubrica utuntur, quod uerius Miltos nominatur, picturæ potius quam medicinæ accõmodatum. Ego igitur non adeo de nomine, quã de re ipsa a Plinio dissensi. Nam etsi & Cinnabaris, & Minium, & plæraque forte alia æque medicis ac pictoribus seruiant, utrunque tamen usum lẽnio Sigillo contingere neque tradit̃ a Dioscoride, diligentissimo alioquin in huiusmodi rebus explorandis autore, a Galeno autem rubricã a Terra lemnia plane distinguente negatur.

D

¶ De CINNABARI.

De Cinnabari non putas eam opinionem, quam secutus est Plinius, a Dioscoride improbari: quoniam idem Dioscorides simpliciter scripserit: putauerunt quidam Sanguinẽ draconis esse Cinnabarim: nõ damnans, sed referens aliorum de Cinnabari existimationem. Sed qui defendi possit, huiusmodi de Sanguine dracon[illegible] opinionem, non iudicari a Dioscoride falsam, qui de Cinnabari non lib. 2. inter medicinas ex animalium sanguine sumptas, sed potius. 5. inter metalla tractauit? De Cĩnabari quoque metallo in Hiberia & Colchis nascente, ut te non latet, agit Theophrastus. Et si contra te cognomine tantum Barbarum, autorem lingua & natione Barbarum licet allegare, Auecois pariter in suo Colliget, non aliter de Cinnabari quam de metallo scripsit. Galenus etiam medicus nobilissimus sui de simplicibus medicaminibus lib. uoluminis. II. Cinnabarim metallis adnumerauit. In altero autẽ de eisdem medicaminibus ad Paternianum tractatu, eorum aperte sententiam improbat, quam Plinius com

probauit, ita scribens. Cinnabaris non est Sanguis draconis, ut quidã putant. Siue autem hæc sint uerba Galeni, Pergameno Asiæ ciuitate oriundi, siue alterius eodem nomine insignis medici, satis constat tantorũ uirorũ iudicio, ea quæ de Cinnabari prodidit Plinius, esse fabulosa: non tamen ob id, ut nobis obiecisti, Pliniũ irrisimus. Absit enim a nobis tanta temeritas, ut hunc celebris nominis autorẽ, tam de humano genere benemeritũ, ludibrio habeamus. Sed neq; tanti fecimus, ut nefas putauerimus ipsi aliqñ non credere, ut quod quidã legulei, qui solis nitunt̃ autoribus a nobis exegerunt, Plinij autoritatẽ sine ratione rationẽ esse censuerimus. A

¶ De Tvrbit.

De Turbit autem de quo in chirographo quæris, difficile est etiã quo nomine apud Dioscoridem censeatur determinare. Turbit enim est nomen barbarum: Barbari autẽ autores de ipso uarie loquuntur. Aliud siquidem de ipso scribit Serapio, aliud Mesues. Quare si a me petas quid sit apud Dioscor. Turbit, a Serapione descriptũ, possum tibi sine aliqua hæsitatione respondere, esse Tripoliũ: licet hoc nomẽ apud Serapionẽ allegantẽ in eo Diosc. sit deprauatũ. Nam quæ de Tripolio Diosc. ac Plin. scripserunt, q̃d in maritimis nasci̾ locis ubi allidit unda, neq; in mari, neq; in sicco, folio Isatidis crassiore, palmeo caule & mucrone diuiso, radice alba, odorata, calida gustu, & reliqua: hæc eadẽ Serapio de Turbit scribit, q̃d Caricamũ uitiose, ut diximus, pro Tripolio nominat. De quo uel codicis, uel autoris errore minus sit admirandũ: qñ & apud Pliniũ non Tripoliũ, sed Trifoliũ potius corrupte legit̃: adeo, ut Simon dubitauerit, an sit idem caput de Trifolio apud Pliniũ, & de Tripolio apud Dioscor. & de Turbit apud Serapionẽ. Pandectarius autẽ duo capita scripsit, alterũ de Tripolio secundum Dioscor. alterum de Turbit secundum Serapionem: quasi Turbit apud Serapionem sit aliud a Tripolio apud Dioscor. qui forte error Pandectarij, una cum Simonis dubitatione, inde etiam habuere occasionẽ: quoniam in latino Dioscor. cuius uerba citat Pandectarius, scribitur Tripoliũ habere folia similia Apio: cum tamen uerius Dioscor. tradat esse similia Isatidi herbæ, hoc est, illi quam uulgo Guadum appellamus, quę in usu tinctorũ celeberrima est. Apud Serapionẽ autẽ hæc similitudo neq; ad Apium, neq; ad Isatidẽ refertur, sed ad quandam plantam, quę Arasatis nominatur. Quod uerbũ puto apud Arabes esse corruptum, & pro Isatide, Arasatin scribi: sicuti etiam apud Pliniũ nõ folio Isatidis, sed folio satis crassiore palmo itidem uitiose scriptũ inuenitur. Qui quidem locus fuit a me pridem in libro de Plinij, atq; aliorũ medicorum erroribus castigatus. Si autem a me quęris, quid sit Turbit, quod describi tura Mesue, apud Dioscoridẽ, dicere oportebit, Turbit illud Mesue non esse Tripolium apud Dioscoridem, sed radicem alicuius herbæ habentis succum lacteum, acutum, ex genere Thitymalorum, seu lacticinorum, ut iuniores medici loquuntur. Tale em̃ est Turbit, quod describitur a Mesue, non habens foliũ simile Isatidi, sed Ferulæ potius. hæc enim sunt eius

Turbit Tripoliũ, sc̃d'm Serapionem.

B

Turbit sc̃d'm Mesue.

C uerba, ut nosti: Turbit est radix herbæ, cuius folia sunt sicuti folia Ferulæ, minora tamen, & est ex habentibus lac. Quo circa Actuarius, grauis apud Græcos autoritatis medicus, multum tamen Galeno ac Paulo ætate posterior, qui multas Arabum medicinas illorum nominibus memorat, inquit Turbit a Barbaris uocitatum esse radicem plantæ, quæ a græcis Pitiusa uocatur. In qua etiam opinione quidam alij Græci præter Actuarium fuisse uidentur, qui capite de Pitiusa apud Dioscoridem, ubi de radice fit mentio, uerba illa interseruerunt, quæ non puto esse Dioscoridis, sed glossema potius, ἣν καλοῦσιν τοὐρβιτ, id est, quam radicem scilicet Pitiusæ uocant Turbit. Sed contra hoc est, quod hæc eadem radix a Serapione nō Turbit, sed Sebram, id est Esula nuncupatur: quod palā fiet conferenti ea quæ Serapio de Sebram ex Dioscor. atq; Galeni pariter scripsit autoritate, cum hijs quæ ijdem Græci autores de Pitiusa prodiderunt. Quamuis Auicenna capite de Sebram aliud potius uideat describere, quam radicem Pitiusæ. Imo si uerba Galeni libro. 8. de simplici medicina in Pitiusa attendimus, & alia comparia. 2. Canone, capite De Mezetegi ab Auicenna scripta, liquido apparet, quod Mezetegi apud Auicennā sit Pitiusa apud Dioscoridem: ita quod necessarium sit alterum duorum, uel Sebram non esse Esulam apud Auicennam, intelligendo per Esulam radicem illius herbę quam Græci Pitiusam uocant, uel Auicennam in duobus capitibus secundi Canonis de eadem radice fuisse locutum. s. capite de Sebram, & capite de Mezetegi. Eadem eiusdem medicinæ repetitio D superflua est apud Serapionem. Nam capite de Tithymalo ultimo loco nominat speciem Tithymali quæ dicitur Ptia: uult autem dicere Pitiusa: eadem enim de ea scribit quæ de Pitiusa Dioscorides. Paulo infra aliud caput scribit de Sebram, & in eodē allegat Dioscoridem: quasi Sebram alia sit a pitiusa medicina. Sed neq; illorum opinio est omittenda, qui putant Turbit esse radicem herbæ, quam uulgo Soldanam nominamus, passim in locis maritimis prouenientē. Hanc tamen opinionem esse falsam nos ita probamus. Soldana herba, uel eius radix non est Turbit a Serapione descriptū, quia illud Turbit est Tripoliū apud Dioscor. & habet folia similia Isatidi, ut nuper ostendimus: Soldana autē herba non est Tripoliū apud Dioscoridē, sed ad aliud caput referē, ut mox ostendemus. Itē Soldana herba habet folia quadamtenus Hederæ similia, uel Aristolochię rotundæ: Turbit autē a Serapione descriptū, sicuti etiam Tripolium apud Dioscor. habet folia similia Isatidi. Eadē ratione probatur, Soldanā herbam non esse Turbit descriptū a Mesue: quoniā istud Turbit habet folia similia Ferulæ, ut etiam antea dictū est: Soldanæ aūt folia sunt omnino a Ferulæ folijs differentia. Simili argumento in libro de morbo gallico contra Gentilē probauimus, Soldanam herbā nō esse Cachilē apud Serapionem: qm̄ Cachile secundū eundē Serapionem, habet folia Nasturtij, quæ nullam præ se ferunt foliorū Soldanæ similitudinē. Hic autē uberioris doctrinæ gratia superadiungimus autores Arabes, Soldanā herbā neq; ad

caput de Cachile, neq; ad caput de Turbit retulisse, sed Græcorum imitatione ad caput de Caulibus. Est enim Soldana herba uulgo a nobis dicta illa, quam Dioscor. atq; Gal. Brassicam marinã appellant: q̃d liquido apparebit, si quis inuicẽ contulerit ea quæ in herba Soldana oculis intuemur, & quæ de Brassica marina Dioscor. scribit. In hac tamẽ herba mihi uident autores Arabes eatenus aberrasse, quatenus de Caule domestico atq; syluestri, ac subinde marino eodẽ capite cõtinuatim tractauerũt, tanq̃ hæ omnes forent eiusdẽ generis ꝓximioris species: q̃d de syluestri q̃dẽ atq; domestico Caule concedi posset: q̃m tantũ satiui atq; syluestris differentijs distant: de marino autẽ Caule nequaq̃, qui omnino ab alijs duobus diuersificat, ut nõ modo Dioscor. sed etiam Gal. testificantur: quorũ autorũ sententia Brassica marina, & Brassica satiua, uel etiam syluestris æquiuoce dicunt. Putasse aũt Arabes Caulẽ satiuũ atq; syluestrẽ, ac præterea marinũ quandam habere int̃ se non modo figuræ, sed etiam naturæ affinitatẽ, eo cõstat argumẽto: q̃ omnes eodẽ, ut diximus, capite cõplectuntur. Et præter hoc etiam uerba Serapionis idẽ ostendunt, q de Caulibus marinis ita scribit, Marini Caules sunt lõginquiores a similitudine domesticorũ, quã. s. sint Caules agrestes. De illis eñ statim antea locutus erat. Auicena insuper tres hasce species etiã effectuũ cõmunitate consociat, ut cum. 2. Canone de Caulibus scribit in hunc modũ. Syluestris, marinus, ac domesticus maturat *phlegmones & duricias*. Qui quidẽ effectus a Dioscor. Cauli satiuo atq; syluestri ex parte assignat: marino autẽ Cauli a nemine adscribit, & nulla experiẽtia comprobat. Verior autẽ est Græcorũ opinio a nobis tacta, q̃ Caulis agrestis atq; satiuus tantũmodo sint figura colore, & naturæ ꝓprietatib. similes, nisi q̃ agrestis est albior & calidior, & siccior, sicuti omnes alię plantę syluestres sunt in eodẽ genere satiuis, secundũ has duas qualitates, ut inquit Gal. fortiores: marina autẽ Brassica penitus ab illis ambabus euariat. Hæc ideo in Arabicis autoribus notanda cẽsuimus, ne quis putaret nos Soldanã herbã, ut illi fecerũt, forte q̃d esset apud Diosc. atq; Gal. Brassica marina nescientes, int̃ Brassicarũ species cõnumerare. Sed q̃m multa interseruimus ut te pleniori officio demereremur, iam ad illud redeamus de quo præcipue ab initio quærebat. q̃d sit Turbit apud Diosc. Forte aũt in tanta tum Arabũ autorũ, tũ etiam Latinorũ super hac medicina opinionũ diuersitate, melius quęreret. quid sit apd' Diosc. radix illa quam ꝓ Turbit officinæ uendunt. Ego q̃dẽ diu multũq; laboraui, ut herbã uirentẽ uiderẽ, cuius radix Turbit nuncupat. Nã qui radicẽ tm̃ aridam ad nos afferunt, neq; ubi nasc[illegible], neq; q̃li folio, aut flore Turbit insigniat̃ sciũt dicere, nisi q̃ unus tm̃ pharmacopola id mihi de flore Turbit est testatus, q̃d' de folio Tripolij scribit Diosc. q̃ uidelicet mane candidus, meridie purpureus, uespere phœniceus appareat. Q̃d' si mihi fuit uere relatũ, ꝓcul dubio Turbit, quo nos utimur, est Tripoliũ apd' Diosc. Sed q̃m hoc de flore miraculũ uix forte ipsi Diosc. credat̃, ne dum alicui pharmacopolæ, omnino satagendũ, ut foliũ ipsum uiride in-

A Soldanam esse Brassicam marinam.

B

Turbit uerũ.

C spiciamus, & an sit folio Isatidis, aut Ferulæ simile, uel etiã neutro, diligẽti
us consideremus. Fieri eñ potest, ut radix illa qua utimur, neq; sit Turbit
Mesue, neq; etiam Turbit Serap. tantã uideo in his rebus incuriã, q̃ sunt
in usu frequentissimo medicorũ. Si quis eñ dixerit esse Turbit Serapio.
illud obijcere possumus, q̃d Turbit apud Serapionẽ est idẽ q̃d Tripoliũ
apud Diosc. Radix aũt Tripolij scd'm eundẽ Diosc. odorata est. Qua ue-
ro nos utimur pro radice Turbit, omnino caret odore. Si uero alter asse-
rat hanc esse turbit descriptũ a Mesue, cum sit illud turbit secundũ eundẽ
Mesuen ex genere habentiũ lac, seu lacticiniorũ, hoc est, earũ plantarum
quę habent lac maxime acutũ: interrogabimus ipsum, quidnam tandem
erit ex hijs quæ a Dioscor. uel Serapione describuntur: an aliqua species
Tithymalorum? Sunt autẽ septem uel octo, sed nulla earũ esse potest Tur
bit a Mesue descriptũ. Nulla siquidẽ ex illis habet folia similia Ferulę, qua
lia habet Turbit a Mesue designatũ, ut constat ex Dioscoride & Serapio-
ne, singulas Tithymalorum species per folia ac flores, & reliquas proprie
tates describentibus. Sed neq; Lathiris est, quã iuniores medici Cataputi-
am minorẽ uocant, Auicenna autẽ Mendanam, ut constat ex hijs quę de
Lathiri Diosc. & de Mendana Auicenna similia scripserũt: neq; Peplios,
de qua Dioscor. agit inter alias quæ lac acutũ emittunt. Huius eñ radix
inutilis est, ut inquit Dioscor. & de hac quoq; Auiceña agit secundo Ca-
none sub nomine *Bebilis, capite diuerso a capite De turbit*: eadẽ ratione
D neq; Peplion, id est, Portulaca syluestris. Nam hanc quoq; Auicenna. 2.
Canone Bilomon nominat. Translatio autẽ librorũ Hippocratis de regi
mine acutorũ Feliciniũ uocauit, et nõ radice, sed folio, uel fructu ad usum
medicinæ adhibetur. Habet etiã folia similia Portulacæ, unde illi nomen,
non autẽ Ferulę, sicuti Turbit descriptũ a Mesue. Deniq; per singulas spe
cies earũ plantarũ, quę succo lacteo & acuto manant, discurrendo, non ui
detur cuiq; earũ descriptio Turbit, quæ apud Mesuẽ reperitur cõuenire.
Forte autem neq; uere scribitur a Mesue, Turbit esse e genere earum quæ
Mezereon. lac habent. Siquidem hic idem autor inquit, Mezereon esse plantam la-
cticiniorũ maiorẽ, quæ tamẽ planta ab Arabibus Mezereon nominat̃: ea
dẽ a græcis Chamælea uocat̃, ut constat conferenti caput de Chamælea a-
pud Diosc. cum capite de Mezereon apud Serapionẽ, & etiã apud Aui-
cennã: nisi ꝙ Auiceña etiam ipse, licet sub nomine Mezereon, Chamæleã
describat, quã constat non esse de numero lactariarũ, siue lacticiniorũ, in-
quit Mezereon esse lacticiniũ magnũ: ut uideant̃ Arabes, Auiceña præ-
sertim, ac Mesues capite de Mezereon, in duplicẽ errorẽ incidisse, & q̊d
Mezereon, quę a Gręcis Chamælea uocat̃, int̃ lacticinia posuerunt, & q̊d
Chamæleontẽ albũ & nigrũ, cũ Chamęlea siue Mezereon confuderunt.
Nam Mesuẽ quoq; non fuisse secundi huius erroris expertẽ probari po-
test ex hijs, quas ipse Mezereon in fine capitis tribuit ꝓprietates, quas nõ
Chamælee, quam Arabes Mezereon uocant, sed Chamęleonti potius al-
bo uel nigro Diosc. assignauit. Quæ eñ de Mezereon Mesues scribit, ꝙ

interficit lumbricos, & q̃d collutio eius ex aceto confert dolori dentium, A
& quod fit unguentũ ex eo ad scabiẽ bonũ, & linimentũ ex eo & sulphu-
re delet morpheam, albaras et lentigines, sunt fere ꝓprietates, quę Chamę
leonti albo & nigro, non aũt Chamæleæ, id est, Mezereon a Diosc. tribu-
untur. Serapio uero etsi capite de Mezereon similẽ confusionẽ Chamæle-
ontis, & Chamęleæ, ut cum de Ixia uerba faceremus ostendimus, in eo ta
men magis est quam Mesues Auicenna probandus, ꝙ Mezereon haud-
quaꝙ fecit ex genere lacticiniorũ: & qui uerum Mezereon, hoc est, Cha-
mæleam agnoscunt, sciunt eã nõ habere lac. Dixi aũt uerũ Mezereon q̃d
a Græcis Chamælea dicitur: quia apud nõnullos Arabes, Ioannẽ.f. Sera-
pionẽ, ueluti Simõ annotauit, Mezereon est Mirdane, uel Mẽdane: quæ Mendane.
autẽ Mendane ab Auicenna uocatur, est Lathiris apud Græcos, & Cata-
putia minor apud medicos iuniores: quã certũ est, nõ esse Mezereon, ne-
ꝙ ab Auicenna, neꝙ a Serapione, neꝙ etiam a Mesue designatũ, ut satis
constare ex uarijs descriptionibus arbitramur. Et quia aliud caput de Mẽ
dane, aliud de Mezereon Serapion atꝙ Auicẽna scripserũt: nõ solent aũt
autores Arabes duo capita, sed unũ tm̃ de eadẽ simplici medicina scribe-
re, nisi forte nominũ uarietate decepti, quæ una sit, geminã eã crediderint.
Nam ꝙ de Auicẽna supra dubitauimus, ne forte de Esula duobus capi-
bus egerit, & capite de Sebram, & altero de Mezetegi, hunc liquido erro-
rẽ in Serapione deprehẽdimus, q capite de Tithymalo ultimo loco nomi
nat speciẽ Tithymali, qui dicit Ptias: uult autẽ dicere Pitiusa, cuius radicẽ B
quidã esse Turbit, ut supra ostendimus, existimauerunt. Et paulo infra a-
liud caput scribit de Sebrã, in quo easdẽ tribuit Sebrã ꝓprietates, quas Pi
tiusę Diosc. neꝙ meminit, sed de eadẽ planta etiam inter species Tithyma
lorũ fuisse locutũ. Supra aũt diximus, ut ad id propter quod hæc omnia
subiunximus reuertamur, Turbit apud Serapionem esse Tripoliũ apud
Diosc. qui q̃dẽ Serapio neꝙ ipse Mezereon, sicuti neꝙ Tripoliũ Diosc.
lacticinijs annumerauit, Simon aũt Genuensis in litera L, ubi de lacticini
is facit mentionẽ, etiã Tripoliũ inter ista collocauit. Quia eñ Mesues po-
nit Turbit inter lacticinia, Turbit aũt apud Serapionẽ esse plantã quam
Diosc. uocat Tripoliũ, nesciens Simon hoc nomẽ Turbit apud duos au-
tores ęquiuoce dici, apud alterũ de planta habente lac, & folia Ferulæ si-
mili: apd' alterũ de planta carente lac[illegible], et foliũ Isatidi, id est, Guado simile
gerenti, propter uerba Mesue de Turbit, Tripoliũ quoꝙ inter lacticinia
cõnumerauit. Vide q̃t difficultates, & q̃dem inexplicabiles, occurrũt me- Cautela.
dicis iunioribus, Arabũ autorũ doctrinã sequẽtibus, ob eorũdẽ autorũ
nõ modo a Græcis, sed etiã a seipsis discordantiam. Quare nulla alia inter
tot, quæ de simplicibus medicinis habent ambiguitates relinqt̃ uia, nisi ut
ad sensũ iudicem cõfugiamus: ut si plantã urentẽ habere possimus, cuius
radix ꝓ uero Turbit affert, nũqd sit ex genere lacticiniorũ, uel alia, discu
tiamus.

¶ DE BVGLOSSA.

De Buglossa autem, de qua quæris, an ea qua pro Buglossa utimur, sit

C uera Buglossa, si tibi quid sentio respondero, uereor ne sicuti tu admodum docte dubitasti, ita ego nimium proterue uidear uniuersam nostri temporis medicinam euertere. Nam si probare contendero, Buglossam, quam me dici iuniores ad usum medicinę adhibent, non esse ueram Buglossam, cur etiam inquiet aliquis, Lactucam qua uescimur, ueram esse Lactucam non inficiaris? Non ita tamen sumus animati: absit enim a nobis tanta temeritas, ut omnia iuniorum medicorum placita uelimus demoliri. Sed sicuti multa eorum probanda censemus, ita plura sunt in quibus autores ueteres magis sequendos iudicamus, atque in illis pręsertim, in quibus iidem medici iuniores inuicem uidentur dissentire. De Boragine Simon Genuensis in litera B, ita scribit. Borago herba nota, cibo apta, & medicinæ: & flos, & folia, & semen Buglossa dicitur: species eius syluestris. Non reperio aliquem autorem autenticum, facientem capitulum de utraque: si scribit de una, non scribit de alia. Hæc ille. Pandectarius autem aliter sentit. nam. 2. capite scribit alterum de Boragine, in quo allegat Dioscor. alterum de Buglossa, in quo citat Serapionem ex eiusdem Diosc. autoritate de Buglossa loquentem. Montagnana uero in quodam consilio scribit hæc uerba. Borago autem non placet, quia planta multum uentosabilis, & uentositiua: quod ostenditur, propter multitudinem eructuationum quas efficit. Et licet ponatur temperata, quia est species Buglossæ, quę temperata est, de ea tamen parum ab autoribus scribitur, & plura de ea creduntur, quam ratione & autoritate uerificari possint. Auicenna tamen de ea nihil dixit. Vide quanta sit istorum autorum discordia. Alter dicit nullum autorem de utraque. s. de Boragine, & de Buglossa loqui: alter super ambabus herbis citat Dioscoridem: alter facit Buglossam speciem Boraginis syluestris: alter Boraginem Buglossæ tanquam generi subiicit. Auicenna quoque secundo Canone, capite de lingua bouis, notat sui temporis medicos, qui non uera Buglossa uterentur, sed alia quæ non habet easdem utilitates. Quare in tanta medicorum tum latinorum, tum etiam Arabum de herba Buglossa controuersia, quid mihi uideatur aperiam. Primum illud pro confesso habetur, Buglossam græco interpretamento, Linguæ bouis assimilari. Duæ autem sunt herbæ Linguæ bubulæ, atque ideo etiam inuicem similes: altera a nobis Linguabouis, altera Borago nominatę: sed duę quoque herbę itidem Linguę bubulę similes celebrantur gręcis nominibus apud Grecos: altera Buglossum, altera Crission ab eisdem Græcis nuncupatę: adeo, ut minime dubitem duas illas herbas, quarum alteram Linguam bubulam, alteram Boraginem sermone nostro uocitamus, ad duo capita apud Diosc. debere referri: quorum alterum est de Buglosso, alterum de Crissio. Nam & hoc propter magnam quam habet cum Buglosso similitudinem, Buglossum magnum pariter a Græcis appellatur. Verum diligentius considerantibus descriptio Buglossi apud Diosc. plus Boragini conuenit: descriptio autem Crissii, siue Buglossi magni plus alteri quadrat, quam nos uulgo Buglossam, seu Linguam bubulam nominamus: siquidem idem Diosc. inquit folia Crissii esse longiora foliis Buglossi. Quanque apud Plinium, qui Crission lib. 27, capite. 8. fere eodem modo quo Dioscorides describit eandem Crission

Borago.

D

Buglossa unde dicta.

habere folia non longiora Buglosso, seu ut ipse interpretatur, Lingua bo- A
uis, sed potius minora scribatur. Quē puto errorē ex uocabuli græci simi-
litudine, & codicis mendo quem Plinius habuit, contigisse: quoniam pro
macrotera quod uerbum significat longiora, microtera, id est minora scri-
ptū inuenit. Ego uero in multis codicibus græcis non solum impressis, sed
etiam manu scriptis apud Dioscoridem μακρότερα, id est, longiora, nō au-
tem μικρότερα, id est, minora reperi. Liquido autem sensui subijcitur, folia
herbę illius, quę uulgo Buglossa dicitur, esse folijs Boraginis longiora. Itē
idem Dioscor. inquit, in summo caule Crissij esse capitula purpurea, quę
soluuntur in lanugines, quod etiam in herba Buglossa a nobis appellata
uisu deprehenditur: contra in Boragine capitula cærulea, non autem pur-
purea conspiciuntur. In autore autem de simplici medicina leguntur hæc
uerba: Buglossam Romani linguam bubulam, Lucani Corago. Nascitur
locis cultis & sabulosis. Forte autem pro Borago uerbo, Corago uitiose
scribitur, aut nomen coraginis una litera uariata est, in boraginem uersū.
Qđ autem inquit nasci locis cultis & sabulosis, hoc idem de suo Buglosso
Diosc. tradit. Pandectarius quoq;, si qua est huius hominis autoritas, in li-
tera L, Lisinaltaur, quod nomen apud Arabes significat linguam bouis,
ipse boraginē interpretat̄. Quare forte melius fuerit, cū Buglossā, de qua
Diosc. Gal. & autores Arabes utrunq; allegantes, ad usum medicinæ ad-
hibemus, Boraginē potius, quam illā quæ passim Buglossa nuncupatur B
recipere. Atq; ita falsum erit id, quod Montagnana existimauit, Auicen-
nam nihil de Boragine dixisse: nā, nisi mea me fallit opinio, caput de Bu-
glossa, seu lingua bouis apud Auicennam est caput de Boragine, sicuti eti-
am apud Serapionē: falsū etiam erit id quod Simon scribit, q putauit ne-
minem autorē de utraq; herba simul scripsisse. Siquidē Diosc. apđ Græ-
cos, & Plin. apđ nos, tam de Buglossa, quā etiam de Crissio fecere menti-
onē. Negari autē nō potest quin Borago sit alterum duorū apud Diosc.
aut Crission, aut Buglossum, ab hijs præsertim, qui boraginem buglossæ,
uel buglossam boraginis speciem confitentur: quando & Diosc. ipse Cris-
sion habere folia similia Buglosso, & Buglossum magnum uocari testifi-
catur. Si tamen borago sit crissium apud Græcos, uerū erit quod a Mon-
tagnana scribit, tam multa de boragine a iunioribus medicis temere præ-
dicari. Nam Dioscor. hoc tantum de Crissio retulit: quod si radix eius al-
ligatur super locum dolentem, sedat dolorem. Plinius autē, quod herba,
aut radix alligata, sanat dolores uaricum. Quare medici iuniores utrum
uelint acceptent, aut qđ Borago sit uera Buglossa, ut nos opinamur, aut
quod eius herbæ usus non sit ad illa utilis, ad quæ ipsi arbitrantur.

¶ De CICERBITA.

CICERBITA autem, de qua etiam scire cupis, est et ipsa sicuti Bo-
rago etiam in hoc usu Callimachi carmine inclyta. Est enim illa quā The-
seo apponit rustica illa Echate, ut Plinius meminit. Verum in operibus
medicinæ minus hodie celebrata; quia forte medici iuniores non noue-

C runt quo nomine apud ueteres autores, qui de medicina scripserunt, nuncupetur: atq; ideo nesciunt eius utilitates, quod nos nunc indicabimus. Dioscor. ipsam Sonchū nominat, & a Romanis Cicerbitam asperam uocari testificat: quamuis hoc nomen, ut plæraq; alia Romana uocabula, apud Dioscor. sit deprauatum: quia non Cicerbita aspera, sed circita aspra in græco codice uitiose legitur. Idcirco autē a Romanis aspera fuit cognominata, quia spinosa est cū inueterascit. Græci sane adhuc herbam, quam nos latine Cicerbitā nominamus, uulgo Sonchum appellant: ut mirandum sit, Simonem Genuensem, qui multa herbarum uocabula a græca herbaria didicit, quid tamen esset Sonchus apud Græcos ignorauerit. nā de ipsa meminit in litera S, & adducit uerba Dioscor. de Soncho, quæ tamen herba sit, aut quo nomine censeat apud nos, dicere prætermisit. Neq; minus admiratione dignū, Plinium huic herbæ, tam in usu cibario frequenti, latinū nomen non reddidisse. nam & ipse libro. 22. capite eiusdem numeri, quam nos uulgo Cicerbitam nominamus, græco uocabulo Sonchū appellauit: atq; ita ipsam descripsit, ut dubitari non possit Sonchū apud Græcos esse herbā, quā Latini Cicerbitam uocant. Sed præterea idem Plinius una cū Diosc. tot huius herbę usus enumerat, ut me aliquando pudeat nostri tēporis medicorum, qui tm̄ illa remedia probant, quæ magno impendio parantur, quibus meliora aliquando pauperrimus quisq; coenat: fere tamen, de quo nos etiam magis pudere oporteat, nō Indicas, atq;

Sonchus. Cicerbita.

Notent Medici ampullosi.

D Arabicas, siue externi orbis quærūt medicinas, sed quas natura illa omnium rerū parēs uulgo etiā exposuit. Mustela pugnatura contra serpentes, pastu se Cicerbitæ munit, atq; inter pugnandū eodē crebro repetito se refouet. Compertū est hoc apud multos, qui dimicationē confertā uidere. Nos Theriacam contra uenena ab Aegyptijs magno emimus precio, cuius potissimā partē, quā basim uocamus, illi adhuc ignorant, præter multa alia simplicia medicamenta, ad eandē compositionē necessaria, quæ nostra hac ætate neq; a Græcis, neq; a Latinis, nedū a Barbaris cognoscunt: quorū etiā uel unius defectus, si Gal. medicorū principi credimus, potest totam compositionē corrumpere. Naturæ uero opera sunt absolutiora, inuentu faciliora, nisi ob hoc ipsum uilescerent. Sonchū aūt, siue Cicerbitā, cuius occasione hæc interposuimus, magnā habere contra uenena, sed præcipue scorpionū efficaciam, testant tū Diosc. apud Gręcos, tum etiam Plinius apud nos, & ex recentioribus Conciliator: qui Lactucellam, per quam ut puto Cicerbitam intelligit, q̄ ut etiam inqt Plinius, Lactucę similis est, nisi spinosa fieret, septē alijs herbis annumerat, quę Theriacę æqualē habent contra uenena potestatē. Atq; insuper Auicēna apud Arabes, si modo Cicerbita sit herba quam ille. 2. Canone Taraxacon nominat, ut scio plærosq; ætate nostra medicos celeberrimos, ac præsertim Gerardū Veronensem existimasse. Nolo em̄ ego nunc de isto decernere, qui dudū opus ad hoc ipsum destinaui, ad declarandū. s. noīa Arabica. 2. Canone apud Auicēnam scripta inueniunt. Quod idē opus forte maturius absol-

Theriacæ difficilis & rara compositio.

Lactucella.

uemus. quando te hoc quoque non minus cupere, quam illa quæ nuper a nobis explanata sunt, intelleximus. Si tamen tuam in hac re auiditatem plusculum fuerimus commorati, æquo animo patieris, futurum illud maxime sperans, quod tibi in hac epistola contigit, si modo epistolæ nomen meretur, quæ fere ad uoluminis magnitudinem excreuit, quæ quanto tardius, tanto maiori cum fœnore est tibi reddita. De Cicercia reliquum est, quo tuis quæsitis omni ex parte satis fiat, ut etiam de Cicercia respondeã, hoc leguminis genus uulgo Cicerciam nominatum a Plinio libro.18. capite.12. Cicercula nuncupatur a Theophrasto libro.9. de plantis, & a Galeno eundem Theophrastum allegante, libro.2. de alimentis, Lathiron: hoc enim uerbum Theodorus, græce latineque doctissimus, in translatione Theophrasti Cicerculam interpretatur. Vale Ferrariæ Calendis Februarij. M. D. IIII. A Cicercia.

PANDULPHI COLLINUTII, aduersus NIC. LEONICENUM Pliniomastigen Defensio.

DE PRASIO, & PRASO.

ESSE PRASIUM GRAECE, QUOD nos Marrubium, Prasum uero quod Porrum dicimus, primum Leonicenus edocuit. Didicit (ut opinor) & ipse boni cuiusdam uiri poeticam medicinam, in qua ita scriptum est, Folia Marrubij sunt Prasia, Prasaque Porri. Quæ quoniam Plinius distinguere nesciuerit, Horminum, Baloten, Stachyn Porri folijs, non Marrubij, ut oportuit, constare dixit. Tum tres illos testes, qui unus sunt, quod supra docuimus, Dioscoridem, Galenum, Paulum, opinioni suæ adstipulantes citat. Vetat Hadrianus Imperator, his testibus fidem adhiberi, qui unum, eundemque sermonem (ut de compacto) afferunt. Verum ipse neque errasse Plinium patiar, qui Marrubium græce Prasium dici.20. lib. & Porrum Prasum.7. & 20. aperte monstrauerit: neque Dioscoridem crediderim, sed hunc ipsum Pliniomastigen: qui ideo Dioscoridem Marrubium intellexisse opinatus est, quod ipse quæ nam illæ herbæ sint nesciat: placetque hominis inscitiæ potius, uel codicis uitio, quam Dioscoridis adscribere. Ita enim a Leoniceno nostro fieri oportuit, cum Plinium emendaturus uideretur, non quam herbam Plinius pinxisset, negare esse illam, sed quæ, qualisque illa nunc sit docere: non quid unaquæque res non sit (quod de Deo dici solet) sed quid ea sit dicere: non destruere, sed adstruere: non ex Dioscoridis sententia, in re non manifesta Pliniũ euertere. Pariter enim & Dioscorides potest Plinij autoritate superari, sed uel ratione, uel rei ipsius euidentia. Nihil minus philosophi est, ut diximus, quam aliquid sine ratione dicere. In herbis quoque designandis, non scribentis autoritas, non Leoniceni censura, sed uis & figura, & res ipsa consyderanda sunt, palamque exhibendum quicquid id est medicamentum, de quo disputatur. Quod si ignoretur (neque enim scire omnia mortalis est) salua apud nos scribentis autoritas sit, & humanæ potius ignorantiam nostram fateamur, quam errasse alterum impudenter iudicemus. Sic nos quoque de ijs, quoad fieri poterit, primumque de Hormino transigemus. B

De HORMINO.

Horminum, quæ & Geminalis latine dicitur, frumenti genus esse, & inter frumenta connumerari, Theophrastus Plantarum. 8. Plinius uero naturalis historiæ. 18. aperte indicant. Nam frumenta ex satis tempore diuidi, Theophrastum secutus Plinius inquit, cum Hyberna facit, ut Triticum, far, hordeum: Aestiua uero frumenta, pannicum, milium, horminum. Galenus quoque alimentorum primo, quando Horminum in pollinem redigi affirmat, inter frumenta posuisse uidetur. Verum frumentacea omnia harundineo folio constare, tam Plinius, quã eodẽ loco Theophrastus de frumentorũ & leguminũ differentijs differens, scribit, Plinius Horminũ

C Porri folijs constare dixit: utrū ergo harundineis folijs similius habet foliū: Porrū ne, an Marrubium? Iam si ratione certandū est (ubi res ipsa non exhibetur) Horminū inter frumenta est, frumenta Harundineo folio constant, Porrū Harundini similius habet folium. Qui ergo Horminum Porro similia habere folia dixit, uerіora certe enunciauit, q̃ qui Marrubio, cui nulla prorsus cum Harundine cognatio. Pari similitudine quoq; Plinius (ut est in tradendis herbarū notionibus acutus ac diligens (in Oriza usus est. Oriza etenim & ipsum frumenti genus est: quod Rizum uulgo dicimus, nulli ignotū. Hanc. 18. describens Plinius, Porro similia habere folia dixit: nulla alia ratione, quam qua Horminū quoq; Porri folijs constare scripsit. Porraceι enim folij, ad harundinaceum (quo frumenta eisdem censetur autoribus) nulla aptior est proportio. Adde, quod Horminum Plinius, Theophrastusq; Pannico, & Milio æstiuis frumentis adnumerant: at si Milij, Panniciue folia describenda sint, nullius herbæ magis, q̃ Porri foliorū pingent exemplo. Sic Hormini quoq; folia Pannico, Milioq; connumerata, Porri folijs, non Marrubij (quo nihil in frumentaceis figuris ineptius) effigiari oportet. Hæc de Hormino, rationem sequutus, reiq; ipsius euidentiam scripsi, quæ si Nicolaus penitus inspexisset, nec notissimi frumenti Plinio, nec Prasij Græci uocabuli ignorationem obiecisset.

Oriza. Rizum.

De BALOTE.

In Balote uero describenda, quid est quod Prasij, & Prasi uicinitate errasse Plinium credamus, quem quæ uera Balote esset (ut quæ plurima ubiq; nascatur) ignorasse non nisi ignorantissimus crederet? Qui libro. 20. Marrubium inquit, Græci Prasion uocant: & ex Castoris magistri sui sententia, nigrum etiam Marrubij genus esse scribit: ut sciamus etiam Marrubium nigrum dicere potuisse, sicut Porrum nigrum dixit, cum de Balote ageret. Baloten inquit Plinius, Græci Porrum nigrum uocant, folijs maioribus q̃ Porri. Addit. Et uestientibus, & graueolentibus, canis morsibus efficacem. In nullo Marrubij genere folij uestiunt: at in Porro, Allio, Harundine uestiunt. Maiora inquit, sunt q̃ Porri. Magna esse Porri folia, non ignorabat Plinius: ideo maiora, adiecit. Graueolentiam in nullo Marrubij genere (nisi manu teratur) esse, certum est. Ea quoq; genera si terantur, non graueolentiam, sed acrem, neq; iniucundū inter Abrotanum atq; Absynthium odorem reddunt. In Porro nigro recte graueolentiā dixeris: quippe, quod fœtidum, grauem, & capiti noxium odorem referat: atq; ideo in medicamentis non esitur, sed apponitur: quod contra in Marrubij generibus euenit. Sed quæ sunt oculis commissa fidelibus, nonne mouere plus solent? Plena Balote sunt prata, atq; in montium præcipue radicibus ijsdem quibus describitur signis Porri folijs grandibus, nigris, maculosis. Vnde ego Balotem dictam existimem. Eam latinorum quidam Vlcerariam, rustici Porrū caninum uocant: ex eo quod putem, dictam, quod canis morsibus aduersetur, nec tam herbæ similis, q̃ potestatis nomen referat. Quid autem Dioscorides, quiq; eum sequuntur crediderint, Nicolaus uiderit. Nos Plinium Romano ista pensantem iudicio, remq; ipsam audiamus, quamq; Dioscorides quidem, cum multa Balotes nomina enumeret, inter quæ & Marrubium nigrum est, & magnum Marrubium, & Isionis sanguis. Alios tamē Cynosprason dicere Baloten affirmat: quod aliud nihil q̃ caninum Porrum significat, ipsumq; nomen ad rusticam simplicitatem manasse iam diximus.

Balote.

D

Vlceraria.

Isionis sanguis. Cynosprason

De STACHY.

Stachyn quæ tandem sit ignorare me fateor: pari quoq;, uel certe maiori ignorantia uersari Leonicenum arbitror. quippe qui & Stachyn ipsam ignoret, & unius, utpote momenti, Plinium credat errasse: nec Plinij uerba, mentemq; consyderet. Scripserat uicesimo uolumine Plinius, Marrubium a græcis Prasion uocari, & nigrum Marrubij genus inueniri: notiusq; illud dixerat, q̃ ut indicandum esset. At. 4. & 20. libro cum Ampeloprasum, hoc est, uitigneum Porrum, quod nos uulgo Porrastellum uocam[..]s, Porri folijs constare dixisset, continuo adnectens subijcit. Ea quoq; quæ Stachys dicitur, Porri similitudinem habet, longioribus folijs, pluribusq;. Stachys quoq;, inquit Plinius, ut Ampeloprasus Porri similitudinem habet, longioribus fo[..]s. Si Græc[..]rasio, id est, Marrubio similem Stachyn dixissent: cum exploratissimum habuisse se Plinius Marrubio referat, quod folijs paruis, & obrotundis constet, tunc eṁ errasse Plinium credibile aliquando fuisset: si Stachyn ut Ampeloprasum Porro non comparasset, uel simpliciter Porro similem dixisset. Verum quando porraceæ herbæ Stachyn adnumerat, & longiora illi folia quam Porro facit, quis iam dubitet, non errasse Plinium in herbæ similitudine, quam compertam habuisse? Porro etenim, n[..] Marrubio nulli (ut ipse inquit) ignoto, longa sunt folia. Accedit, quod qui octaui Galeni lib. de simplici. medicamentis latinū fecit, Stachyn Porro similem esse interpretatus est. Magnum ueritatis argumentum, Plinium, & eum, qui Galenum interpretatus est (qualiscunq; ille fuerit) in eandem de Stachy conuenisse sententiam.

Ampeloprason, Vitigneum Porrum, Porrastellum.

De LEVCOGRAPHIDE.

A

Leucographida lapidem esse, non latuit Plinium: quippe qui uolumine.8.&.30.secundā Galatites speciem Leucographidē appellauit, quoniam lactea esset, candidis intercurrentibus uenis. Sicut Leucogeam, quæ lacteo colore simplex esset. Sinopiten uero, quæ sanguineis uenis distingueretur, suasq; uires illis tribuit, ut intelligamus plenius distinctiusq; aliquanto Plinium quam Dioscoriden de eius lapidis generibus tradidisse: Leonicenū uero (qua fuit indiligentia) de Leucographide lapide scribentē Pliniū non legisse, atq; ideo in eo calumniando grauius deliquisse: Leucographidem quoq; herbam esse.7.&.20.libro scribit Plinius, eiusq; uires aperit: qualis uero illa esset scriptū se non reperisse inquit. In quo quæso accusator hic noster errasse Pliniū calumniatur? An, quia Leucographida lapidē esse ignorauit? Ast hunc bellissime, ut diximus, distinxit, descripsitq;. Nosq; illum & pulcherrimū habemus, & uiro incomparabili Pico Mirandulæ, & Anthonio Fauentino præstantissimo philosopho cum hæc proderemus, ostendimus. An, quod qualis esset Leucographis herba, non reperisse se fassus est? At de eius figura scribentem aliquem non uidit: sed easdem uires inquit herbæ suæ Plinius, quas Dioscorides lapidi tribuit. Quid si errasse Dioscoriden Leonicene dicerem: qui quæ herba esset, lapidē credidit: qua illum ratione defenderes? Aut si hoc non recipis, nonne communes tam lapidi quam herbæ uires esse possunt? Iaspis sanguinem sistit, Leucogea lactis abundantiam facit, Topazius uenerē cohibet: sed eosdem quoq; effectus Siderites, Lagine, Ligus, atq; herbarum præstant plurimæ. Sed Dioscorides *inquis* Moroxum quoq; uocari Leucographiden scripsit. Falsum hoc quidem: Moroxum Galenus fortasse dixerit. Morochthum certe Dioscorides, non Moroxum, ut tu peruerse retulisti. Sed & hunc Morochthum lapidem esse non fugit Plinium: qui hunc ultimi uoluminis capite.10.commemorat: quem nos quoq; habemus, & multis ostendimus in cotis attritu lacteo sudore manantem, & candidas lineas, tametsi porraceam uiriditatem pręferat, in pannis ducentem. At Morochthum hunc, Leucographiden quoq; dici Dioscorides scripsit. Morochthus. An ideo errasse Plinium prędicas, quia de Dioscoridis ignoti sibi hominis appellationibus non diuinauerit? An non satis putas, unum Morochthi nomen adduxisse Plinium, qui Leucographiden, & alium quoq; esse lapidem quam Morochthum ostendit? Tametsi quosdam Leucographiden, Galaxiamq; uocasse illum *Dioscorides scribat. Præclara dialectici* philosophi argumenta. Fatetur Plinius, figuram Leucographidis herbæ non reperisse se: ergo errat accusante Leoniceno? Quod ingenue fatetur Plinius, quod non temere adstruit, quod nō repperit, quod non diuinauit, ergo errat? Iam uel ex ista argumentorum formula uidere possumus, quo hunc hominem carpendi libido, & nouitatis ostentatio transuersum ferat Leucographida ergo & lapidem esse, & herbam quoq; esse posse, Plinio docente discamus, ut Prasum quoq;, & Heliotropium tam herbas, quam eiusdem nominis gemmas designant. Morochthum quoq; ideo Leucographiden a quibusdam dictum, quod candidas ducat lineas, uiridis ipse cum sit. Galatitis uero secundam speciem ideo Leucographiden dictam, quod lactea cum sit, candidæ illā inscribant uenæ, Leonicenū uero, qui nec ista pensauit in legendo Plinio, hebetiorē fuisse noscamus.

B

De POLIO, ET TRIPOLIO.

Polium suauissimam herbam Musæo & Hesiodo autoribus, qualis esset, quibusue polleret uiribus, luculenter (ut omnia) descripsit Plinius. Miraculum addens, ijsdem tradentibus autoribus, quod ter colorem mutet. Tripolij uero rationem figura, potestate, soloq; diuersam suo loco pariter assignauit. Accusator hic noster, omnia fere uerbum ex uerbo quæ de Polio dixit, transtulisse ex Dioscoride Plinium refert, uerum in hoc errasse, quod Tripolij miraculum Polio adscripserit, contra quam Dioscorides fecerit. Simul, quod Tripolij radicem dari epaticis in farre coctam prodiderit: quod apud nullum inquit, grauioris autoritatis medicum legitur. Iam & ex his quoq; non transtulisse ex Dioscoride Plinium satis constat. Verum age Nicolae, effare obsecro, ne nostra fluctuet oratio, sæpiusue idem repetendum sit, An Dioscoriden legit Plinius, quod supra docuimus: & nihil est quod tanto uiro imputes, si Musæo, Hesiodo, Theophrasto, totq; illis autoribus plus minus, contraue scribat quam Dioscorides dixerit. Aut uidit quidem (ut tu autumas) sed nec Dioscoriden per omnia sequi illi uisum est. Et non uideo, cur soli Dioscoridi credendum magis censeas, quam Plinio, tot, tantorumq; uirorum autoritate subnixo: quemq; uerisimile est, in eo tm̄ Dioscor. dissensisse, in quo uel ratione, uel experientia, uel grauioris uiri autoritate ꝑmotus, melius aliqd, aut uerius inuenisse putauerit. Non possumus nunc utrius herbę, Polij, Tripolijue, quę tandē illa sit uidere miraculū. Neq; em̄ aut regio, aut tempus patit̄. Sed quis apertam calumniam tuam non uideat: qui ideo errasse Plinium dicis, quod Musæo, & Hesiodo autoribus, eodem libro, duobus in locis de Polio scribat, con-

C tra ea quæ solus Dioscorides scripserit? Si Dioscoriden negauero, qua illum ratione, quo auto-
re defendes? Ego Musæum, Hesiodum Dioscoridi opponam: Plinium quoq; Dioscoridi po-
steriorem, atq; ideo sapientiorē: qui & Dioscoriden (ut tu credis) & priscos omnes quos citat,
uiderit. Tū obsecro quale tuum est hoc enthymema? Non legitur inquis, apud aliquē medicū,
Tripolij radicem dari hepaticis in farre coctam: ergo errauit Plinius qui hoc scripsit. Quid hoc
argumenti est, obsecro? Quia tu nō legisti, errauit Plinius? Nonne potuit a Castore suo Plinius — Herbarij ueteres.
hoc didicisse: uel experimento comperisse? Nonne ab Hippocrate, Herasistrato, Chrysippo,
Praxagora? Num Diocle, Num Herophilo? Num Dieuce, Dionysio Metrodoroq; herbarijs:
quos tu nunquam uidisti, nec nos habemus: quiq; uel hoc ipso magnam habere Plinio gratiam
debeamus (ut uir rarissimus dicere Picus solet) quod illos nobis utcunq; restituit? An nescis, o-
portere eum qui hoc argumentandi genere uti uelit, tria primum principia ponere? Legisse se
scilicet omnes medicorum libros. Tum uero intellexisse. Postremo memoria tenuisse. Num ti-
bi hæc adfuerunt omnia quæso, cum Plinium in Tripolio errare dixisti, quia tu nunquam apud
aliquem medicum legisti? At nos qui nec medicinæ artis scientiam fatemur, nec græcorum ua-
nitatibus addicti, tam multa contemnimus: sed nostrorum quoq;, & neotericorum ingenia &
admiramur & colimus: nefasq; esse & studioso homine indignum putamus, si oblatum qua-
lemcunq; librum uel semel non percurrimus. Tripolium ipsum scimus (quando & uirentem
Venetijs, & pictā uidimus, & herbariorum narratione didicimus) communi usu Trifoliū ma-
rinum dici: & Turbitellā, Soldanamq; uocari, & ab remedij ipsius de quo agimus facultate Fi-
catellam. Epar enim quodcunq; ex eo ficatum uulgo dici cœptum est: ex quo saginatorum fico
suum iocinera gulæ proceres laudauerunt. Vnde & Ficatellam Tripolium quoq; nuncupant. — Ficatella.
quod epaticis (ut Plinius inquit) id est, ficato laborantibus afferre præsidium potest. Plurima
enim in Hetruriæ maritimis nascitur: & eo præsertim littoreo tractu, quia uadis Volaterranis
ad ostia Tyberina protenditur. Huic & Iacobus Cornetanus medicus singulare uolumen dica-
uit: egregiasq; [illegible] laudes epaticis cecinit. Quin & præclarus Auicenę enarrator Gentilis, Con-
siliorum libro qua parte Hydropis remedia colligit, mirabiles (ut ipse inquit) esse huius herbæ
effectus tradit. Et (ut ipsius quoq; afferam uerba) a tota inquit specie confortat epar, & ab eo e-
ducit aquam, quæ duo quasi basis in cura sunt hydropis. *Nam tibi uidemur grauiorem aliquē
medicum de Tripolij uiribus Plinio adstipulantem (quod tu negaueras) inuenisse?* Addis &
D aliud plane frigidius, *Galenum autorem esse inquis*, quod omnium uiscerum uitijs Polium au-
xiliatur. Et hoc quæso quid argumenti est? Galenus omnibus uisceribus auxiliari Folium di-
cit, Plinius omnia ferme uiscera singulatim enumerat, quibus Poliū auxiliatur: in quo igit̄ ar-
guis? Ille genus Plinius generis species distinxit. Miraris præterea Plinium in Tripolio dixisse:
uisam illam quibusdam eandem esse quæ Polium: atq; ex eo conijcis, Plinium illorum opini-
onem sequutum fuisse. Vnde obsecro noua hæc argumentorū ratio? Cum Polij Tripolijq; dif-
ferentias, nomen, figura, solo, potestate diuersis locis assignauerit Plinius, quia quosdam duas
herbam unam putasse dicit (ut omnia quæ de illis scripta sunt referat) tu idem credidisse Plinium
arguis, qui iam diuersas esse firmauerat. Quæ ista obsecro concludendi necessitas? Dixerunt qui
dam. Ergo Plinius, qui contrarium scripsit, credidit? Videre iam possumus, qua contradicendi
libidine Leonicenus feratur. Non argumentum, non rationem affert, non autorum numerum,
non experientiam aliquam, quibus errasse Plinium necesse sit credere. Errasse (ut summatim di
cam) toto hoc suo libello Plinium clamitat: nullo alio fere argumento, quam quod a suo Dio-
scoride (ut ipse putat) dissentit. Ego contra, ideo Dioscoridi fidem adhibendam non esse con-
tendo, quando a Plinio doctissimo homine, & romano & posteriore, & multis ac magnis auto
ritatibus fulto, solum Dioscoriden dissentire contingat: Plinij quoq; fidei atq; autoritati, aliud
nihil quam rationem, experimentumue contrarium esse posse.

¶DE PAPAVERE HERACLIO.

Si eam diligentiam Nicolaus noster, operamq; in uestigandis herbarum notionibus differen
tijsq; impendisset, quam in cumulandis Plinij (ut ipse putat) erroribus adhibuit, utilius profe-
cto aliquid [illegible]æ excogitasset, nec se magnorum hominum calumnijs inquinasset. Nam dum ali
orum errata persequitur, in magnos ipse plurimosq; errores incidit. Quod uel ex hoc Papaue-
re de quo nunc agimus, perspicuum fieri potest. Radiculam græci Struthion, hoc est, Passercu-
lum uocant: quod cum herba, tum flos ipse, tametsi inodorus sit, egregie tamen pulcher est pas
serculorum specie uisendus. Heraclium Papaueris genus, Struthio simile esse, non tam Diosco
rides quam .9. plantarum Theophrastus scribit Plinius, cui (ut est uidere) si utrunq; scriptorem
conferas, ut in plærisq; omnibus, sic in Papaueris generibus describendis Theophrastum sequu
tus, plura quoq; & notiora herbarum signa commemorat, quoniam herbæ huius quoq; figu-
ram non ignoraret: Heraclium Papauer inquit, si procul intuearis, speciem passerum folijs re-
præsentat. Ast hic noster communis salutis (ut ipse de se inquit) procurato, hoc ad Plinij erro-

rem retulit: Probabilius inquiens existimari debere, herbam herbæ, q̄ auibus foliũ habere per simile. Sed uideamus hominis literarũ certe aliquem, rerũ uero nullum usum habẽtis errorem. Conueniuntquidem Struthion, & Heraclium Papauer: non figura modo in his quæ diximus, sed & uiribus quadam inter se proportione notãdis. Nam ut Struthion lanis, sic Heraclium linis splendorem affert. Si probabile est, herbam herba (quod negat nemo) cur non & probabiliter a Plinio dicitur (ut expressius herbæ signa demonstret, & nominis ac similitudinis quasi quandam rationem reddat) Heraclij folia procul intuentibus, speciem passerum repraesentare? Non animaduertit in calumniã præceps Nicolaus, cui semper noua sunt omnia, morem hunc Plinij, tum herbariorum omniũ esse, qui herbas ipsas compertas habuerunt, atq; ideo alijs cognoscendas tradiderunt, non herbas modo similes, sed & animalia, ac surdas interdum, & diuersissimas prorsus res ad exemplum citasse: quo facilior, promptiorq; uestigantis herbas diligentia fieret. Sic & in syluestris quoq; Papaueris genere Cornicularium unum dici Theophrastus scribit, q̄ fructus inflexi ut cornicula figurantur. Sic cum Psyllium describunt, flores caninis capitibus similes pingunt: cum Echion, uipereis: cum Antirrhini fructũ, uitulinis naribus: cum Myosotin, murinis auribus: cum Alectorolophon, gallinaceis cristis: cum Chenopũ, anserinis pedibus: cum Lagopum, leporinis: cum Hippurin, equinæ caudæ: cum Alopecuron, uulpinæ: cum Scorpiuron, a Nepa: cum Polypodium, a radice polyporum cirris simillima nominant. Quin & insectorũ quoq; similitudinem retulerunt. Cum Aspleni folijs, Scolopendrarum figuram assignent: cum syluestris Sesami seminibus, Ricini fœtidissimi animalis exemplũm. Quid cum Cynosbati folia, uestigio hominis similia esse dicunt? Cum Omphalocarpi, hoc est, Aparines semina, umbilico? Cum Pelecynum lentis morbũ, bipenni, aut securi? Cum Centunculum, capitijs penularum? Cum Lonchitidis capitula, personæ comicæ linguam exerenti? Quid (quod magis etiam mirere, & cum præfatione pudoris etiam dicendum est) nonne Orchis herba, uirilium testiũ faciem radice præbet, Cynosorchis uero caninorum? Nun herba est uulgo nota ad primũ ueris initium, in aruis ac segetibus nascens, acedarijs expetita, Fabarolam uulgus nuncupat, medici Sacerdotis testiculum, cuius radicem pendentẽ cum testibus colem dixeris? Nun Theophrastus plantarum octauo semina quędam ad mentulę speciem effigiata, Plinius uero Cynomorion herbam canini genitalis formã præ se ferre dixerunt? Et mirabimur, Heraclium Papauer *speciem passerculorum procul intuentibus repraesentare*, Pliniumq; illud appositissime dixisse. *Multum semper artibus licuit, in inueniendis, explicandis*, prodendisq; rerum uiribus ac differentijs. Quid noster hic mussitat Nicolaus? qui quoniam nec Struthion, nec Heraclium nouit, nec similitudines rerum, caussasq; consyderat, ideo errasse Plinium prædicat, q̄ passerculis folia Heraclij similia dixerit: nec rationem ullam, experimentumue afferi, quo conuinci Plinius erroris possit.

Marginal notes: A — Herbas etiam ab animaliũ similitudine depictas. — B

❡ DE EMPETRO.

Empetrum a nostris Calcifragum uocari refert Plinius, calculosq; frangere: ac non ideo calculos non frangit, quia nullus ex his, quos Nicolaus legit, hoc scripserit. Hanc ei herbæ uim esse Plinius dicit magnus autor, atque abunde laudatus: cuius ueram esse sententiam, & experimento compertum est, & hominum opinione recæptum. Est enim Empetrum (quod noster Leonicenus ignorauit) ea herba, quæ acedarijs gratissima nunc habetur: & quam Venetia omnis, una addita, immutataue litera, Sampetram herbam uocitat. Basichiam multi dicunt: alij Baticulam, Picentes ab herbæ ipsius facilitate Rumpisaxum uocant, folijs ad Rutam ferme accedentibus, uerum crassioribus, acutioribusq;: flore, semineq;, quæ cum Anisi, tum Fœniculi speciem in muscarijs representent: odore iucundo: sapore inter acidum salsumque cibi appetentiam prouocante. Nasciturque (ut Plinius quoque docuit) in montibus maritimis fere, in saxis: quod toto illo tractu uidere licet, qui inter phanum Fortunæ, Garganumque tenditur promontorium: & in Istrorum cautibus, Libu[illegible]orumque scopulis, unde plurima in Venetos defertur: & satiua quoque in Cœnobiorum hortis non facili cultura seruatur. Certis quoque rationibus adducimur, ut eam putemus esse, quam marinam Batin alio in loco Plinius appellauit, aliud Empetri genus quod Saxifragum nostri uocant. Nec Plinium latuit: quippe qui illud libro uigesimosecundo inter Adianti genera posuit, ramulis nig[illegible] colore ui[illegible]ntibus, folijs Filicis, mire calculos pellens, frangensque: unde et nomen: non quod umbrosis petris (ut Gręci forte putauerunt) parietumque asperginibus nasci illam uideamus. Non ergo nominum similitudine decæptus est Plinius, qui utrumque Empetri genus, diuerso nomine Calcifragum, & Saxifragum prodidit, sed Nicolaus noster, qui nec Plinij uerba pensauit, nec herbas ipsas (ut accusatorem decebat) agnouit.

Marginal notes: Empetrum. Sampetra. Basichia. Baticula. Rumpisaxum.

❡ DE BETONICA.

Pari quoq; impudentia fertur, cum errasse Plinium uerisimile sibi esse dicit in describenda

C Betonica, ꝗd folio non quercus ut Dioſcorides) ſed Lapathi ſimilẽ Betonicã pinxit: quodq; ea pictura Britannicæ herbæ ex Dioſcoridis ſententia, magis conuenire uideretur. Sed mirum prorſus, ut indiligens accuſator apparuit, homo alioquin haud indoctus, qui Plinij uerba, nec penſet, nec referat. Serratula. Betonica, inquit Plinius, Serratula a noſtris uocatur, a radice ſpargens folia fere Lapathi ſerrata. Quis Lapathũ ipſum, Betonicamq; agnoſcens (nemo enim unus eſt, qui ambas non norit) non graphice deſcriptam a Plinio Betonicã dicat, cum Serratulã uocari, & folia fere Lapathi, & ſerrata habere illam uideat, meliusq; aliquanto ꝗ quercus ſimilitudine a Dioſcoride deſignatã? Cum folio quercus, nõ ipſa Betonica (a quercu prorſus diſsimilis) ſed Trixago magis, & Hierabotane deſcribãtur. Non ergo Lapathi folia ſimpliciter dixit Plinius, ſed ſerrata adiecit, quod ſubticuit, aut diſsimulauit Nicolaus. Cum in Britannicæ deſcriptione notiſsimæ herbæ folia nigra, oblongaq;, eodem libro dixiſſe ſatis eſſe putauerit: nec ſerrata adiecit: quoniã inciſuris illis, quibus Betonica diſtincta non ſint. Quid autẽ aut frigidius, aut iniquius dici poteſt, ꝗ ideo erraſſe Plinium dicere, quia Dioſcoridis uerba, ſimilitudinesq; in pingendis herbis non uſurpauerit, ſed ſigna alia, & quæ aptiora uidebantur, adhibuit?

¶ D E P A R T H E N I O.

In explicandis Plinij de Parthenio (ut ipſe putat) erroribus, in magnos Leonicenus errores incidit, ut ex herbarum ipſarum deſcriptionibus, differentijsq; cognoſcere licet: quas intellexiſſe, diſtinxiſſeq; Plinium, Leonicenum uero confudiſſe, per illarum ignorationem intelligemus. De ijs igitur ſic agemus. Tres herbas Parthenij nomine nuncupatas. 21. & 22. uolumine ſcribit Plinius (nam de quarta quæ Mercurialis eſt, ſermo nunc nobis non eſt) hisq; omnibus, ſuas quibus pollerent uires adſcripſit. Ex eorum (ut eſt uidere) ſententia, quos tam multos enumerat, Parthenij ſpecies. prima quæ Parthenium, Leucanthis, Thamnacuſq; a Græcis, a noſtris, & Celſo Pelecynum, Muraliumq; uocetur, in hortorum ſepibus naſcens, flore albo, odore mali, ſapore amaro. Alteram quæ Helxine, & Siderites, & Perdicium, ab aue cognominatur, folia habens mixtæ ſimilitudinis Plantagini & Marrubio: cauliculos denſos, leuiter rubentes, ſemina in capitibus lapaceis, adhærentia ueſtibus, unde Helxinem dictam uolunt. Tertiam quæ itidem & Perdicium, & Aſtericum, a noſtris uero herba Vrceolaris dicitur, folio ſimilis Ocymo, *nigrior tñ, in tegulis*, parietiniſq; naſcens. Has Parthenij differentias ſi Leonicenus cognouiſſet, ſimulq; *& diligentius Celſum*, & dilucide iſta ſcribentem Plinium, & ſuum illum Dioſco D ridem inſpexiſſet, non temere adeo obſtrepuiſſet. Quod ut plene intelligere poſſint ſtudioſi, ego eas quæ ſint aperiam, diſceptandoq; proponam, ijs locum faciens, qui ueriora contulerint.

Prima quidem & a floris candore Leucanthis, & a fruticũ, ceſpitisq; denſitate Thamnacus nomen accepit. Eadem a Celſo (in his forte libris, quos de agricultura ſcripſiſſe illum conſtat) ſiue ab odoris ſuauitate, ſiue quod unguentis flos aptiſſime conueniret, Muralium dicta eſt, quaſi Myralium, y, pſylon in, u, noſtrũ uerſo, quod ueteres (ut in Murrha, Murena, & Mure) Pelecynum. frequentiſſime uſurparunt, & familiare eſſe latinis ſcribit Cicero. Pelecynum idem ex eo cognominaſſe uidetur, quod frutex ipſe odoris ſuauitate, ad ſe pelliciat. Siue, quod, ut Pelecynus quoq; herba, quæ in ſegetibus naſcitur, adminiculo indigens hortorum, ſepibus ſubrepat: quod noſtro quoq; æuo fieri, hominum uidemus induſtria. Hanc nos uulgo Genſeminum uocamus, flore albo, odore mali, ſapore amaro. Hęc eſt illa Parthenium, quam rectius fortaſſe Amaracum dixere quidam, quæ ſub ipſa quieſcentẽ Aſcanium, floribus, & dulci aſpirans complectiẽ umbra. Vnde laudatum illud in Co inſula quondã confectum unguentum, quod Amaracinum, Sampſuchinumq; dicebatur. Vnde forte in Genſemini uocabulum uulgus deflexit, ut non aliud fruticis uel herbæ genus intellexiſſe illos apud Dioſcoridem putem, qui Parthenium Amaracum dixerunt. Alioqui ſi ea Dioſcoridi Parthenium eſt, quam Cautam uocare Tuſcos tradit, quo pacto tam breuis herbæ umbra complexum puerum, dulciq; ſcripſiſſet inſignis uates? Cum Cautam ipſam nec umbræ ob breuitatem idoneam, nec odoris unguentiue oblectamento ob florum graueolentiam eſſe plane omnes intelligant. Melius uero, eodem Dioſcoride autore, & Chamæmilum, & Anthemida quoſdam uocaſſe illam, quæ Cauta dicitur, fortaſſe quis putet: cum inter Chamæmili ſpecies, quas eſſe tres prodidit, collocetur.

Duas etenim, quæ nunc etiã Cautæ, uulgo Cotæ dicunt̃ herbas nouimus, unã quæ Sana cognominetur, & a quibuſdam Millefoliũ, non recte dicatur, nos Leucanthemon Plinio dictam 21. uolumine credimus, Abrotano odore ſimilem, & flore albo, folioſam, ſuſpirioſis utilem. Alteram Chamæmilo ſimiliorem, quæ ab odoris fœditate putidæ cognomentum ferat. Potuit & Dioſcoridis Parthenium Millefolium hoc eſſe, ſi non ille Coriandri folia adſcripſiſſet. At ſecunda Parthenium ijſdem quibus a Plinio pingitur ſignis, plurima inſpicitur in aruis, ſtipulisq; naſcens, folijs fere Mercurialis: cuius ſemen aſperum, nigrumq; perdices appetant. Eam uando ſemina inambulantiũ ueſtibus hæreant, ut græcorum quidam. Helxinem dictam uo-

fuerunt, Romani herbam Lapariam. Sic uulgus quoq; per hæc tempora Grapellam nuncupat, quasi a rapiendo Rapellam dicas. Tertia uero est ea, quam ex eo quod folia cauliculis stellæ instar circumherentia habeat, Astericum dicitur: & quod ipsa rapaci quadam lanugine hærere uestibus possit, a Dioscoride dicta Helxine uidetur. Quod uero tergendis urceolis, uitreisq; uasis experimento sit efficax, a Plinio Vrceolaris, a nobis uulgo quoq; Vitriolum dicitur. Quod uero muris, parietibusq; nascatur, a Celso Muralis. 2. de medicina libro, a nostri temporis Medicis recte Parietaria dicitur. Mineruæ sacra, atq; ideo Parthenium dicta, quod eam dea somno monstrauerit. A

Vides, ut in nullo deceptus Plinius, si qui illum legant, intelligant, ab errore uindicetur? Vides iam Conuoluoli huius nostri manifestam calumniam: ut sese suo cum Dioscoride uelut in Pampino contorqueat? Qui suam Parthenium & Chamæmelum uocet, et Solsequium & Millefolium uocari a Romanis affirmet: quibus quidem appellationibus absurdius nihil dici potest, apud eos etiam qui uel mediocriter herbariam attigerunt: qui & propria illa esse diuersissimarum prorsus a Parthenio herbarum nomina non ignorant. Et Leonicenus in primo quidem Parthenij genere, pro Pelecino, quod ueteres & impressi habent codices, Perdicium scribit. In tertio pro Murali, Muralium ponit. Et quod de Murali in. 2. de medicina libro Celsus scribit, hic de Muralio in. 3. scribere illum impudenter affirmat. Tum pro Leucanthe candidi floris herba, unde & nomen, Cotam nescio quam, Cauram, ut arbitror, Dioscoridis uertens, autumat: non albo flore, sed luteo, candidis foliusculis coronato: non odore mali, sed Abrotani, ut Plinius, uel insuaui ac tristi: si eam quæ Putida cognominatur intelligit: ut iam quod Plinio primus obiecerat, in Nicolaum ipsum, uehementiusq; aliquanto retorqueri possit: qui non hominum modo, & rerum similitudine, sed græcę quoq; eruditionis opinione deceptus, plurima intemperanter effudit.

DE CYCLAMINO.

Cyclamini herbæ, quam nunc porcinum Panem uulgus, mediciq; uocant, tria genera Aristolochiæ uero quatuor aptissime scribit, pingitq; Plinius: at hic noster accusator, Cyclamini radicem dicit ideo existimasse Plinium, uideri Aristolochiæ Rotundæ radicem esse, quoniam radici Aristolochiæ uim necandi pisces adscripsit. *Huius rei argumentum hoc afferr, quod ipse (inquit) a uiris grauissimis accæpi, idem nostro æuo fieri, non Aristolochiæ radice, sed Cyclamini.* Nonne pręclaro usus uidetur aduersus Plinium Leonicenus, uel testimonio, uel syllogismo? Quia audiui inquit Nicolaus Leonicenus, Cyclamini radice pisces necari, fallitur Plinius etiam cum uidisse se dicat, qui Aristolochiæ radice pisces necari tradidit. O inexcusabilem calumniam: quia Cyclamini radix hoc facit, Aristolochiæ non facit. Quia de Cyclamini radice ab ignotis Nicolaus accæpit, Plinius proprio testimonio de Aristolochia mentitur. En præclari Dialectici argumenta: quoniam Tubere terræ (id est, primæ Cyclamini radice) fit ut pisces necentur, Malo terræ, hoc est, Aristolochiæ rotundæ radice fieri non potest. Fallitur Plinius, qui id uidisse se scribit: non fallitur Nicolaus, qui audisse se dicit? At Plinius inquit, radicem Cyclamini id etiam efficere scribit. Verum id quidem Leonicene: sed tertiæ Cyclamini, cognomine Chamæcissi, cuius non rotunda, sed sparsa sit radix: ut tandem agnoscas sine mente te debere, quod de Rapo terrę audisse te persuadere conaris. An cæcũ, uel mendacẽ fuisse Pliniũ putas Nicolae, cum Campanos piscatores Malo terræ calcem miscere, piscesq; necare uidisse se scribit? Num impossibile quiddam, aut supra fidem dixisse tibi uisus est Plinius? Sed & Tithymalum cognomine Corymbiten lib. 6. & . 20. & Lactucam caprinam libro. 20. eosdem præstare in necandis piscibus effectus, idem ipse Plinius tradit. Verbasco herba tam fluuiales, quam lacustres pisces interimi. Et marinos etiam a Phœnicibus hoc modo cap. 7. historiæ animalium Aristoteles scribit. Nos quoq; experimento, uisuq; didicimus, & Cucumerem Asininum, & uiridia nucum putamina contusa idem efficere posse. Quoniam ergo & Cyclamino, & Corymbite, & Lactuca caprina, & Verbasco, & Cucumere asinino, & Iuglandium corticibus pisces necantur, errat Plinius, qui Aristolochiæ radice necari dixit. Num tibi carneadea istæ uidentur, Aristotelicæue demonstrationes, quibus inexpugnabile uerum necessario sequatur? Tum concludens pergis, atq; in hunc modum dicis. Aut igitur fatendum est, duas esse radices, quæ eosdem præstent effectus, aut illud dicendum erit, Cyclaminum rotundæ radicis, quartum esse Aristolochiæ genus. Vnde ista obsecro fatendi, dicendiq; necessitas Nicolae? Primum quidem non duas modo herbas, quæ pisces necẽt, sed sex adduximus: multasq; alias idẽ efficere posse, nõ dubitamus. Num grande, aut mirandum quiddam putes, si duæ pluresue herbæ idem possint? Deinde quia Cyclaminus pisces necat, Aristolochiæ genus erit quartum? At quintum dixisses. Aristolochiæ enĩ genera quatuor plinius enumerat. Pari ergo ratione Corymbites, Tithymalus, & Lactuca caprina, & Verbascum, & Cucumer asininus, & Iuglandium cortices, quia pisces necant, inter B

Tuber terræ. Malum terrę.

Pisces necantes herbæ sex.

C Aristolochiæ genera reponentur: quasi unum effectum, non nisi unius herbæ genus præstare
possit. Quod nec aniculæ quidem dicerent, aut empiricorum quisquam. At de Aristolochia
quod pisces necet, a nullo inquis autore scriptum reperitur. Legisti ne omnes autores Leoni-
cene? Nonne ego te in Tripolio monui, oportere eum, qui ita arguit, legisse, intellexisse, & me-
moria tenuisse omnes, qui unq; scripsere autores, quo argumenti huius formula & ratio consta-
re possit? Sed nonne omnibus autoribus rei ipsius euidentia potior? Hanc radicem etiamnum
Campani Melum terragnum, hoc est, Malum terræ uulgo dicunt, et in piscatu passim adhibent.
Quod uir illustris, acerrimiq; iudicij Sigismundus Estensis frater tuus dux inclyte (cũ hæc pro-
deremus) nobis retulit. At quæ nam ista peruicacia? quæ frontis duricies? quæ impudentia est?
a nullo autore scriptum inquis, cum Plinius scribat. Et quia nullum id scribentem reperisti, qm̃
paucos legisti, ideo Plinio, qui se uidisse affirmat, credendum non est? qui tibi te audiuisse dicen-
ti credi putas. Cui ego in his quidem, quamuis iurato, metuam concedere testi? O infelicem Pli-
nium, O cassa literarum studia, O uanos integerrimi uiri labores, lucubrationesq; miseras. En
post annos mille & quadringentos, sophistes unus, in hoc tandem uæsaniæ genus prorupit, ut
non errasse modo, rerum, uel nominum similitudine deceptũ (quod & hominis erat) sed & men
titum quoq; Pliniũ insinuet, quia id uidisse se affirmat, quod Nicolaus Leonicenus a nullo scri-
ptum reperit. Non ergo de Plinij doctrina, sed fide nunc agitur. Præclare me hercle cum studijs
actum, piget, pudetq; aduersus hunc hominem uerbis agere, qui iam non uerbis (ut Aristoteles
inquit) sed pœna indiget. Iam uel hoc solo hominem intelligere possumus, qui etiam græcissans
addidit (ut obiter & sua quoq; pensemus) Cyclamini radicem, Rapum terræ uocari. Ex Diosco
ridis magis sententia, quam Plinij autoritate latini hominis, & tuber terræ uocantis, quasi &
hortense rapum, non terræ olus sit, sed aquæ, sola uero Cyclaminus rapũ terræ uocari debeat.
Tum non Cyclaminum (ut Celsus, Pliniusq; latini homines, & a Græcis ducta ratio postulat)
sed Cyclamen, præclarus literator enunciat. Sed minutias istas persequi, operepreciũ fortasse
non est, nunc ad reliqua pergemus, deq; Intybo & Heliotropio disseramus.

¶De HELIOTROPIO.

In Heliotropij descriptione non errasse Pliniũ, intelligat quicunq; perpenso iudicio æquus
rerum existimator aduertat animo, *Plinium ipsum Intybacei generis*, Heliotropijq; notissima-
rum herbarum species, *figurasq; primum descripsisse*, tum etiam uim facultatemq; illarum ad-
D iecisse. Neq; uerisimile esse, eruditissimum hominem in his quæ graphice adeo adnotasset, uno
uerbo lapsum, clarissimarum herbarum noticiam confudisse. Quapropter codicis (ut opinor)
uitio potius, quam tanti uiri autoritati unius uerbi adscribemus erratum. Diligentius igit̃ oro
ista considerentur, differentiasq; notemus.

Intybus nec ex lactucineo genere, nam ex alio dici potest. Nam omnia huius genera ita La-
ctucæ cognata esse uidentur, ut unum ex alio nasci uideat̃, posteriore semper per ratam aliquam
Intybus duplex. rationem decrescente, Lactucamq; in aliquo referente. Et Intybus olus quidem est partim hor-
tense, partim (ut Theophrastus inquit) aruense. Hortense dico, quod satiuũ est, aruense, quod
spontaneum, syluestreq; dicitur. Satiuum Intybi genus Seris dicitur, syluestre uero, erraticum.
Seridis species. Seridis autem, id est, satiui Intybi duæ sunt species, quarum una ut ipsum genus satiua dicitur,
syluestris uero altera, tametsi utraq; hortensis sit. Satiua Seris, id est, satiuus hortensis Intybus,
Lactucæ simillima est, candidior, latiore folio quam syluestris, caule crassiori, cui florum cauli-
culi per internodia ferme hæreant (ut in Pulegio solet) ab his internodijs ramusculi prodeunt.
In quibus etiam flores cerulei nascuntur, qui & celerrime marcescunt. Hæc cibis grata est, sapo-
re fere Lactuceo, atq; inter hyberna olera deputatur. Syluestris uero Seris, id est, syluestris hor-
tensis Intybus medicatior, æstiuumq; olus est, angustiori, longiorique constat folio quam La-
ctuca uel satiua Seris, colore nigrior. Huic etiam caulis unus, & qui in sublime feratur, ramosq;
late spargat, atque ex ipsis ramis cauliculos, Acedarijs non ingratos. Et ex ipsis geniculis, unde
cauliculi prodeunt: folia acutiora quam quæ a radice proficiscuntur. Flos uero ceruleus, satiuæ
non absimilis, sapor ad amaritudinem uergens, in quo quidem apertissime differunt. Cum &
amaris Intyba fibris Virgilius quoq; prodiderit. Hæc est laudata illa herba, cuius in medicina
Endiuia. nostro æuo frequens est usus, quamq; uulgus nunc, mediciq; omnes Endiuiam uocant, quasi
paulullum deflectens Intybiam dixeris. Erratici quoq;, hoc est, aruensis syluestrisq; Intybi duæ
Ambubeia. sunt species. Vna quam Ambubeiam Celsus, & quidam dixerunt. Vel eo dictam, quod ad so-
lem ambire uideatur, quasi Ambubeliam dixeris (tametsi praue in Plinianis codicibus Ambu-
gia legatur) Aegyptij Cichorium, & torpenti grata palato, Cichorea a Columella dicta. Sylue-
stri Seridi similior, amaraq; est. Et ipsa notior quam ut describi oporteat. Hanc quoniam ma-
gni in medicina usus sit ex græcis alij ab eximia utilitate Chreston, quidam Pancration, quasi
omnipotentem cognominarunt, Vulgus quoq; pro locorum uarietate Cichoreã, Radiculã,

Porcinum grumnium, Sponsam solis uocitant. Et quoniam ipsa ceruleum florem noctu claudat, solemq; sequatur, a plærisq; & medicis etiam Heliotropium non modo dicta, sed credita. Altera erratici aruensis syluestrisq; Intybi species Seridi similior, crispæue Lactucæ (unde & Picentibus nomen) amara quidem, nisi senescens, non est, caudice, folijsq; interdum rubentibus, crispis: flore in pappum desinente: cuius folia, radicesq; coctæ, crudæq; eduntur, cœnis gratæ, unde & nomen Dipnoides. Patauini Lacticinum, Crispinũ Picentes, nos Cicerbitam dicimus. **A**

Quatuor hæc Intybi genera Dioscoride, Plinio, Syluatico, atq; herbarijs tradita, quantum potuimus expressimus. Illud addendum uidetur, ne quid forte ex nominis uarietate dubitatio nis subrepat, Intybum apud multos Intubum scribi: eandem tamen herbam significari. Sed grę cum illud, y, psylon, nos in. u. nostrum uertere interdum consueuimus: ut cum de Parthenio ageremus, a nobis dictũ est. Vtrumq; igitur tam Intubus, quã Intybus rectissime dicitur. Intybus. Intubus.

Heliotropiũ. Ast quæ græco nomine Heliotropium, latino Solaris, Verrucariaq; a quibusdam dicta est, uulgo Girasolis, ab radice statim ramosa assurgit, atq; ab radice florere incipit. Huius quoque duo sunt genera. Heliostrophiũ, Tricoccumq;. Heliostrophio latiora quã Ocimo folia, ad Maluam fere uergentia. Flos maluaceus, pẽdulus. Cognatione etenim quadam ista similia sunt, similiterq; mouentur, Heliotropium, & Malua (quod Theophrastus ait) atq; elegantissimus hortensium uates, Et Malache prono sequitur quæ uertice solem. Plinius quoq; cum tres colores purpureum referentes scribat, Vnus inquit in Heliotropio est, & in aliquo ex his plærunq; saturatior. Alius in Malua, ad purpureum inclinans. Alius in Viola conchyliorum uegetissima. Tricocco uero folia Ocimi, flos candidus subrubens, incuruus, Scorpiurusque ideo dictus: quod semen, floremue ferat scorpionis caudæ persimile. Ambobus æterna folia. perpetuo enim Solaris uiret, ut Theophrastus inquit. Alioquin haud satis rusticis natura consuluisset, si non toto anno illum folis rotatum, horarumq; circũitum nubilo etiam die spectare possent. In quo ergo obsecro Intybaceum genus Heliotropiumq; conueniunt, ut falli potuerit Plinius, qui ista describit, uiresq; suas singulis assignauit? Intybis folia decidua, Heliotropio æterna: Flos illis ceruleus, huic rubens: Folia illis ad Lactucam pro portione respondentia, huic Ocimo similiora: Facultates uiresq; diuersæ, has quoq; Plinius ut notissimas scripsit. In quo ergo errauit? in eo, Nicolaus inquit, quod Plinij. 20. uolumine ita scriptum inuenitur. Heliotropium noctu contrahit ceruleum florem: *Heliotropio uero non ceruleus, sed rubens flos est, ut diximus.* Quid si ibi non ceruleum, sed purpureum, uel puniceum, uel subrubentem scriptum esset? tum quadrarent omnia, tum nihil haberet Nicolaus quod obijceret. At quæ nam ista inhumanitas, quæ imprudentia est, Plinium nostrum inscitiæ potius accusare, quam librarios erroris damnare? Si ea quę maiora potioraq; uidentur, hoc est, figuras, colores, potestatesq; diuersas notissimarum herbarum tradidit Plinius, cur uno uerbo eum lapsum Leonicene putas, qui tot uerba congessit, ut duas, & eas diuersas herbas esse monstraret? Non sunt ista Nicolae, non sunt hominis ista, non philosophi, quo plures grauissimi uiri errores (ut ipse inquis) cumularentur: ea quoq; dispunxisse, in quibus errasse Plinium dicere, tam sit nefas, quam absurdum, familiarissimas etiam rusticis herbas illum ignorasse. Heliostrophium. Tricoccum. **B**

Vide obsecro Nicolae, qui te philosophum nuncupas, quantum inter sophistam, & graue bonumq; uirum intersit. Atq; ipsum audi Augustinum, Augustinum inquam non grammaticæ subtilitatis, nec gręcę uaniloquentię, sed uerę philosophiæ professorem, de se ita loquentem. *Ego inquit his scriptorum libris qui iam canonici appellantur, hunc timorem didici honoremq; referre, ut nullum eorum scribendo errasse audeam credere: Aut si aliquid in eis offendero, quod ueritati contrarium uideatur, nihil aliud existimem, quam mendosum esse codicem: uel non esse assequutum interpretem quod dictum est: uel me minime intellexisse non ambigam.* Hæc bonitas, hæc ueritas, hæc philosophi hominis moderatio. Hos animos, hanc mentem induere studiosos oportet, cum magnorum uirorum libros beneq; de litteris meritorum legunt. Tollendum ergo abradendumq; ceruleum illud quod subditicium esse nemo non intelligit) & puniceum, uel purpureum, uel subrubens inserendum est: qualem paulo infra Plinius florem supraq; designauerat. Et quoniam his quas supra diximus rationibus monstratum satis est, errare Plinium in re quam ipse manifestam fecisset non potuisse, mendosi codicis uitium unius uerbi abolitione castigandum est. Quod si ideo errasse Plinium Leonicenus putat, quod Ambubeia quoq; solem ceruleo flore sequatur. At hoc & Tithymali quartum genus, & syluestre Sesamum utrunque Heliostrophium e re ipsa dictum, & Malua, & Lupinum, & Lotus ęgyptia faciunt, herbarumq; plurimæ. Nec quod Heliotropium in cibis placere dixerit, ideo errasse Plinium putandũ est. Neque enim uideo, cur tantus ille syderis amor impedimento sit, ut Heliotropium decoqui, mandique non possit. Sileant ergo boni huius uiri præclara commenta. Et quoniam ipse neq; Heliotropium herbam cognoscit, atq; ideo neq; decoctã gustauit unquam, patiatur obsecro & Plinium scribere, & nos credere, quod Heliotropium quoq;, ut Intybus in Augustini modestia.

C cibis placere possit: si ipse nec rationem ullam, nec experimentum quod obstet afferre potest.

De PENTAPHYLLO.

Egregie defensum a nobis in Heliotropio Plinium, negabit nemo, quod unius omnia interturbantis uerbi uitium, non Plinio, sed codici, ut par erat, tribuimus. Nam & eodem argumento in Quinquefolio, ut ipse inquit, excusare Pliniū, paratus fuerat, Nicolaus, nisi delicatus nimiū exactor, quod omnia ad numerū opinioni, quam de Pentaphyllo conceperat, non responderent, satisfactum sibi non putauit. Sed tam in Plinio excusando nunc primus ipse, q̄ in accusando (ut semper) errare uisus est. Quod in hoc de quo agimus Quinquefolio perspicuum faciam. In hoc maxime errasse Pliniū Leonicenus credidit, quod Quinquefoliū herbam, etiam fraga ferre dixerit. nam quæ fraga fert herba, inquit, non quinis, sed trinis constat folijs. Verum triplici in errore uersari Leonicenum, ante omnia scire oportet. Primum quidem, quod Quinquefolium illam esse arbitratur, quę & in hortis, & agrorum limitibus, tum semitis, uijsque passim conspicitur, quæ quidem uulgo, & Quinquefoliū, & Pes Coruinus dicitur. Hanc enim Quinquefolium esse, de qua ueteres medici loquerentur, affirmasse illum plærisque constat: cum de nostra hac defensione, deque sua accusatione sermo forte incidisset. Auulsumq; terra ramusculum (nam & in horto res agebatur) ostendisse, dixisseq; illam Quinquefoliū esse, in qua Plinius tam euidenter errauerit. Deinde, quod per imperitiā herbā fraga ferre posse nullā credidit, nisi eam, quæ trina folia habet, q̄q; melius Trifoliū dici adseuerat, & quam docti, uulgusq; Fragariam herbam noscunt, pariter & appellant. Tertio, quod Foliū quid sit, quoue modo accipi oporteat, in saluberrimæ herbę descriptione parū intellexisse uisus est. Adde si placet & quartū (quando & ipse minutissima quæq; in Plinio carpat) quod fructus, hos, siue Quinquefolij, siue Trifolij, non fraga (ut semper Vergilius, & in suo Palemone noster Maro (sed inscite fraga Leonicenus appellat. Nos cum Theophrasti, mox Dioscoridis, postremo Plinij, de Quinquefolio dicta excusserimus, & uerum esse autorem Plinium, & calumniatorē esse Leonicenum ostendemus.

Pes Coruinus, Leonicenо est Pentaphyllon.

Quinq;foliū.

D Quinquefolij, siue Quinquepennæ radix (lib. 9. Theoph. inquit) cum effoditur, rubra est: inarescens uero nigrescit, atq; quadrat. Habet foliū Vitis, sed pusillū, & colore simile uitigineo est, & auget, & definit cum Vite: folia oīa quinq;, unde & nomen. At quarto Dioscor. cū multa Pentaphylli noīa enumeret, inter quę & *Pentadactylon*, & *Pseudoselinon*, & Quinq;foliū sunt, Ramos inquit fert tenues, *unius palmi*, *in quibus fructus*: folia habet Menthæ similia, quolibet in surculo quinq;, raro uero plura, *in circulū sinuatim diuisa*, Florem habet cum pallore subalbidum (ita enim ochroleucon interpretari posse uideo) radicem subruffam, oblongam, Helleboro nigro crassiorem, quæ plurimum in usu est.

Plinius uero quinto & uigesimo. Quinquefolium inquit, nulli ignotum. Cum etiam fraga gignendo, commendetur. Græci uocant Pentapeton, siue Chamæselinon, siue Pentaphyllon. Cum effodit, rubrā habet radicem. Hæc inarescens nigrescit, & angulosa fit. Nomen a numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum Vite. De Pentaphyllo igitur, hoc est, Quinquefolio hæc habentur. Nullus etiam, quod sciam, his autoribus uetustior, illam pingit. Nam Galenus eius tantum uires, non figuram aperit.

Primū illud ex his satis constat, uulgarem illam Leoniceni Quinquefolium, nō esse hanc de qua agimus. Nam & illi nec flos albidus, nec in surculis fructus, nec radix rubra nec crassa, nec inarescens, aut quadratur, aut nigrescit, nec uitis egressum, digressumq; sequitur, sed perpetuo uiret. Hæc si quis neget, herbæ ipsius conspectione conuincitur. Sed & illud quoq; liquido constare arbitror, cum Plinij autoritate, tum Dioscoridis pictura, Pentaphyllon hanc nostram, fructum quoq; ferre: cum etiam fraga gignendo, cōmendari illam scribat Plinius: tum ramos unius palmi tenues, in quibus fructus sint, habere illam Dioscorides referat. Folium uero non esse, quale Leonicenus arbitratus est, ex omnium descriptionibus intueri licet. Nam Theophrastus folium habere illam Viti simile prodidit, & folia omnia quinq;: Dioscorides uero folia illam sinuatim falcatimue diuisa, quolibet in surculo quinque. Tum in nominibus Pendactylon illam uocat, quo nomine & Cici quoq;, siue syluestre Sesamum cognominatur, cuius folium palam est Viti simillimum esse: tum Pseudoselinon, quod falsum Apium dici, potest.

Plinius uero Chamæselinon, quasi humile Apium, eadem uterque ratione cognominant, quod & Apium Viti simile quiddam habere uideatur, & folia ad hunc quoq; modum sinuata, a quorū deinceps numero Quinq;foliū, & Quinq;peña dicta est. Quæ cū ita sint, ideo Quinq;foliū dicta est, q̄ huiusmodi integra folia, quinq; ab radice emittit: nec foliusculis quinq; (ut quā Pedē coruinū uocari supra diximus) aut uulgaris Leonic. Pentaphyllō distincta, sed porrectioribus quinq; (ut ita dixerim) angulis, ad Vitis, Apijq; similitudinē in sequentē ferme modū effigiata est. Hæc & Pentaphyllon illa est quę Diosc. autore fructus edit, quæ fraga ab Plin. appellant, cuius eximiæ a Diosc. uires Plinioq; tradunt, quæ in Theriacæ compositionibus addit,

quę purgandis domibus adhibet, cuius radicē plurimū in usu esse, Dioscorides dixit. Quæ si Leonicenus noster, acrioribus oculis inspexisset, nec uilissimam herbam, cuius in medicina nullus usus esset, pro utilissima & celeberrima demonstrasset, nec intempestiue adeo in Plinium adlatrasset. Herba uero illa, quæ distincta tria folia habet, quamq; in Italiæ montibus Plurimam & cœnobiorum hortis satiuam passim fraga ferre uidemus, suū nomen habet, Fragaria ab herbarijs, a Plinio Fraga dicitur. Nec uerisimile cuiquam fuerit, hoc loco Quinquefolium, tot appellationibus, tot etiam signis demonstrare uoluisse, si Fragariam intellexisset herbam quę uulgaris est, et quā ipse fraga in superioribus appellasset. Atq; ideo non simpliciter Quinquefolium fraga ferre dixit, sed copulæ etiam scilicet adiectiōe descripsit, cum comendari illam etiam fraga gignendo dixerit: neq; enim etiam augentem copulam addidisset, nisi & aliam esse herbam, quæ fraga ferret, agnouisset: ut quam ipse prioribus uoluminibus indicasset. A

His illud adijciendum uidetur (ut minus mirum sit, Quinq; folium quoque fraga ferre posse) Fragariam illam nostræ huic Pentaphyllo, de qua agimus, proportione quadam similem adeo esse, ut eiusdem generis cum ipsa uideatur. Nam & ipsam hæc commentantes obseruauimus, radicē subruffam habere, & digito sæpe crassiorem, & senescentem nigrescere: tum non nisi ramusculos quinq; ab radice emittere, raroq; plures, in quibus prima illa foliuscula diuidantur.

Duas ergo herbas esse dicimus. Vnam quæ fraga, aut certe fragis similes fructus edat, quæ Pentaphyllon, & Quinquefolium Dioscoridi, Plinioq; uocetur, quæque ad medicos usus eximia sit. Alteram quę uulgaris est, & fraga ferat, nulloq; alio, quā fructus ipsius nomine designetur: cuius decimoquinti primi & uigesimi uoluminis capite Plinius meminit. Quod si me interroges, quid nam et hodie Quinquefolium hanc esse putem, quamue eius appellationem credā? Dicam quid uestigans inuenerim, atq; ut nihil unquam decernens, sic nihil retinens, quod studiosorum ingenia ad ueritatis inquisitionem mouere, excitareq; possit. Est Venetijs in eo uico, quem Specierium uocant, seplasiarij cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo insigneq; sit Aethiopis caput. In ea liber est Herbarius, tanta arte ac diligētia pictus, ut natas paginis illis suis herbas, non effigiatas credas: in eo pictam uidimus ijsdem prorsus quæ hic diximus signis herbam, folijs quinq;, quæ & ipsa quoq; ut pinximus, porrectiores angulos, sinuatosq; haberent. Sed & fructus, quos Fraga dicas, tum ad ipsam herbam latinum nomē Sanicula, Germanicum Sanickel scriptum est: citanturq; inibi, de Sanicula hac scribentes, in Diadimidijs Galenus, & Petrus Hispanus is, qui postea summum Pontificatum gessit, & Ioannes uigesimus primus nuncupatus: qui eum de medicina librū scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur: tum Ceruiensis Episcopus quidam, & Laudensis Maphæus, & Gilbertus Anglicus, Chirurgi. Ea Sanicula, Pentaphyllon ne sit, cur affirmem non habeo, cur negem non uideo. Hæc habui de Pentaphyllo, Fragis, Sanicula, quæ dicerem, per quæ fateri oportere censeam, non errasse Plinium, sed iucundissimæ herbæ nomen, potestatemq; docuisse.

Fragariæ herbæ duplices.

B

Sanicula.

¶ De ADARCA.

Similis quoq; intelligentia transuersum hominē rapuit, dum errasse in Adarcę descriptiōe Plinium calumniatus est. Neq; enim esse aliud Adarcam credidit, quam quod in suo Dioscoride legerat: quippe qui unius addictus iurare in uerba magistri, quicquid oculis primum offertur arripit.

Interrogo te Nicolae, quoniam Dioscoride autore Adarca, siue Salsilaginis, siue spumæ cuiusdam species est, nonne & eodem Adarcæ nomine Harundinis genus esse potest? Non credo inquies: quoniam triumuiri isti qui de una tantum Adarca loquuti sunt. At si Plinius & Harundinem, & spumam esse dixisset Adarcam, num putares homini credendum et eruditissimo? Quid hæres? quid subsistis? Agnosce tandem quæso tuam istam in euoluendo PLINIO, librandisque scriptis indiligentiam: qui nec ADARCAE uocabulum latinum putes: cum Adarcem pronuncies. Audi Plinium plus aliquid de Adarca, quam Dioscorides, suiq; illi

f 2

C adseclæ differentem. Est & in Italia (16. uolumine inquit) nascens Adarca nomine palustris: ex cortice tantũ sub ipsa coma utilissima dentibus. qm̃ uis eadẽ est quæ Sinapi. Tum. 20. uolumine de eadẽ Harundine uerba faciens, Sinapis inquit naturã, eosdemq; effectus habere tradit Adarca inter syluas tacta, cortice pleniore sub ipsa coma nascens. At. 16. primi & trigesimi uoluminis
Calamochnus. capite, Inter aquatilia inquit dici debet: & Calamochnus latine Adarca appellata: nascitur circa Harundines tenuis spuma aquæ dulcis & marinæ, ubi semẽ miscent: uim habet causticã: ideo acopis addit contra perfrictionũ uitia. Tollit & mulierũ lentigines in facie. An Diosco. Adarcam
Adarca unde dicta. ignorasse Plinius tibi uidetur: quam ideo latine Adarcam dictam non inerudite fortasse quis putet, quod ei harundinum generi facillime hæreat, quod Adarca appellatur: Inciuile quiddã agis Nicolae (uel Iulio Celso autore) q nec tota quidẽ perspecta lege audeas iudicare. Qui decimum sextum Plinij librum legeras, primũ & trigesimũ quoq; et totum legere debuisti. geminam enim
Adarca duplex. Adarcam esse uel sine Dioscoride didicisses: Vnam scilicet quæ Harundo sit, quæ ex pleniore cortice qui sub coma est Sinapis uim habeat, atq; utilissima dentibus sit. Alteram quę Salsilago, spumaq; sit: & (quod nec Dioscorides quidem docuit) Calamochnus grece dicatur. Adarcam quoq; latinum nomen esse: neq; ideo non latinum nomen esse, quod a græco homine Dioscoride scriptum sit: cum Italicas appellationes græcum hominem scribere, et necessarium quandoq; sit, & nouum non sit. De summi ergo uiri Plinij in Adarca iudicio non ante iudicium ferre debuisti, quam de teipso, deq; tua in legendo Plinio diligentia cogitare.

De RVBRICA LEMNIA.

De natiuis coloribus agens Plinius, Natiuuam esse Sinopiden quæ Rubrica esset edocuit, optimamq; eam esse in Lemno insula. Tum tres Sinopidis species expressit: rubram, minus rubentem, mediam: ijs & pictorium pariter & medicum addens usum. Tum palmam lemniæ dat ei quę signata uenundatur, Sphragisq; ex eo cognominatur, atq; in medicina præclara habetur. Hæc Plinius sua illa inimitabili breuitate percurrens, ac ueluti rerum dicendarum multitudine pressus, reliquorum colorum genera rationesq; persequitur. Posterior Plinio Galenus medicus hoc agens (ut qui tantis occupatus non esset) longam exorsus fabulam, ut *Lemnum insulam*
Galenum taxat. terræ *Sphragidos gratia uenisse se diceret*, *Itinerarium conscribit*, *& Cœlesyriam*, *Palestinam*, *Cyprumq; quondam lustratas*, *tum Thraciam*, *Thessalonicamq; enarrat*, *& Myrinam Lemni ciuitatẽ ad occasum sitam*, *incassum uenisse se*. *Sed properante nauclero tum quidem Lemno*
D soluisse, Italiamq; petisse, Roma uero redeuntem peragrasse Macedoniam se, Philipposq; commemorat, & Thasum insulam primum, mox Lemnum appulisse: inde in Ephestiam urbem ad Orientalem insulæ plagam positam uenisse, atq; inibi omnem terræ Lemniæ rationem didicisse. Hæc est Galeni tandem de Lemnia terra elegans historia. Hic Nicolaus noster frigidissima quædam suo more comminiscitur: quasi ideo errauerit Plinius, quia Galenum, qui tum forte nec materno quidem utero prodierat, non imitatus est: neque aliud ex Nicolai tandem uerbis hoc in loco colligitur. Sed in quo errauit Plinius obsecro: An, quia non ut Galenus fabulatus est: Ast hunc Romanæ grauitatis hominem esse diximus, milibus rerum occupatum, nec potuisse tum quidem cum Galeno nauigare. Immo uero quinto & uigesimo uolumine cum de terræ generibus scripturus esset, Singula inquit, a græcis plurimis uoluminibus tractata sunt. Nos in his breuitatem sequemur utilem, nihil necessarium, aut naturale omittentes. An ideo errauit, quia non terram lemniam, sed Sinopida, uel Rubricam appellauit: At ea terra rubra est, & illam Vitruuius. 7. Rubricam nominauit. Tum Sinopiden ipsam, coloresq; natiuos omnes, & e terra nasci, & terræ esse genera, Plinius multo ante prædixerat. An quia lauandæ eius terræ, pastillorumque conficiendorum rationem cum de ipsa ageret non (ut Galenus) edocuit: Sed. 5. &. 30. uolumine breuius multo Galeno, aptiusq; descripsit. An quia Galeno terram lemniam appellare illam uisum est, non Rubricam, Plinius uero solo Rubricæ nomine, uel Sinopidis usus est: Sed sicut de Galeni longe posterioris appellationibus Plinius diuinare nõ potuit, ita Galeni quoq; autoritate defenditur. Qui. 11. simplicium, de nominibus inquit, ut semper diximus, certare non oportet, sed de rerum ipsarum uiribus disciplinaq; tractare. Cæterũ nun tres esse Sinopidis species dixit Plinius: Nun palmam Lemniæ dat quæ signata uenundatur: Nun eius medicinas aptissime docuit: atque hæc omnia multo ante Galenum: Nun sine Galeno intelligere mortales uel ex hoc ipso Plinio potuissent, esse medicatum in Lemno coloris uel terræ, uel luti genus aliquod, quo & pictores uti possent, & quod remedijs efficaciter adhiberetur. Quid Plinio uel admirabilius, uel salubrius, Galenus, Dioscoridesq; de terra Lemnia retulerunt: Quinã tandem error Plinij: Quænam ista insolens Nicolai accusatio, eruditorum omnium uocibus scriptisq; ferienda: Plura in hoc dicturus non sum. Plinium lege, enarrationemq; Galeni, & calumniantem in his Leonicenum inuenies, Dioscoridemq; mendacem: cui nec Galenus quoq; eius ante laudator, falsa dicenti pepercit.

Irrisum enim se a peritis in Ephestia inquit, quod Caprinū saguinenem terræ Sphragidi misceri, A
ex Dioscor. lectione crediderit. Hæc est illa de qua ante loquuti sumus uanitas. Verte in Dioscoriden tuum tela Nicolae: qui in librorum suorum initio testatus est, non se illa quæ in his scribit ex aliorū uanis opinionibus didicisse, sed uisu, experimentoq́, uel concordi scriptorū narratione comperta habuisse. Vbi ergo caprinum sanguinē, lemniæ terræ misceri Dioscorides uidit? Irrisere Lemnij Galenum, Dioscor. autoritate de caprino sanguine interrogantem. Quamq́, ut hoc quoq́ obiter notemus, non recte in Coriandro loquutum Dioscoriden, septimo simpliciū Galenus arguit: ne semel tantum aberrasse Dioscoriden putes.

Non hæc a Plinio Nicolae legisti, qui parce, modesteq́ de seipso prędicans: quę uana, supraq́ fidē sunt, obiter uel notat, uel reijcit, uel in his autorū fidē appellat: tū audita ab se, tum lecta, tum uisa diligenter ac summa cum fide distinguit. Quæ dubia scriptorum uarietas facit, ea legentium iudicio examinanda relinquit: ab se uero ignorata generose fatetur: ut plane intelligere possis, Plinium Romanum hominem grauissimum scriptorem, naturæ, & artis miracula referentem, solo Dioscoridis, & quandoque etiam errantis iudicio, multoq́ minus tuo taxandum carpendumq́ non esse.

¶De CISSO, CISTHO, LADA.

Propter Cissum Cisthumq́ orta est (ut ille inquit) tempestas ista: nec ulla fere est taberna, quæ Leoniceno isto, suo cum Dioscoride exultante, non Cissum, Cisthumq́ personet: nullæ scholasticorum aures, quas sua cum Cistho Cissoq́ non obtuderit, atq́ ad fastidiū facietatemque perduxerit: cui non satis fuit a Politiano nostro tum egregie defensum in his Plinium, tum se amice prudenterq́ commonitum, sed rursus (ut qui deterior si corrigis fiat) non modo prioribus calumnijs incubuit, sed in maiores quoque ineptias incidit, & crimina in Plinium molitus est: edito etiam ab se libello, in quo non falsa modo, sed inscitiæ & temeritatis plena cuncta congessit. Cuiusuis hominis est errare (inquit Cicero) nullius nisi insipientis in errore perseuerare. Leonicenus uero in errore illo suo, quem probe Politianus castigauerat, usq́ adeo perstitit, ut illud dicere ausus sit: nesciuisse Plinium Cissum a Cistho distinguere: pluribusq́ argumentis demonstraturum se pollicetur, *quam in dictatis prius fecerit*, tum libellum illum suum Plinij errorum titulo insigniuit. *Nos igitur nihil Politiano aduersati*, qui grauiter diserteq́ (ut est herculeo robore) pro Cisso respondit & Cistho: leuiori (ut opinor) uia, & quæ patronum bonam caussā tuentem deceat, de his in hunc modum uerba faciemus.

Iam illud primum omuium satis constat, Cissi, Cisthiq́ differentias non ignorasse Plinium, B
qui. 16. uolumine Cissi, id est, Hederę uiginti genera luculentissime descripsit: quarto uero & uigesimo Cisthi duo tantum genera: & utroq́ in loco, ita Cissum a Cistho discreuit, magnitudine, folijs, flore, natura, ut nulla ipsas cognatione, præterquam nominis uicinitate teneri dixerit. Cissi & Cisthi differentiæ.
Hæc quæ diximus, qui utrisq́ in locis Plinium leget, facile intelliget in hoc non errasse. Quod uero in marem, fœminamq́ Cissum distinxerit: quoniam communis ea sit, primaq́ inter syluestrium plantarum differentias, mas scilicet, & fœmina (ut Plinius, & de historia plantarum primo Theophrastus affirmat) iam & hic palam est, nec in hoc quidem errasse Plinium: utq́ obiter non uidisse Nicolaum Theophrasti libros intelligas, qui. 6. uolumine Cissum quoq́ in marem ac fœminam diuidit. Sed qua fronte Plinium negat, & Theophrastum? Floris quoq́ differentias in Hederis, hoc est, Cisso Plinium posuisse, quis, nisi Leonicenus, uitio dabit? An quia flores Hedera non habet? At Hederas florere passim uidemus: & plantarum primo Theophrastus scribit. An quia florem similem esse dixit syluestri rosæ? Ast huius florificæ differentiæ e re ipsa fidem sumere licet. Et eodem. 6. uolumine Theophrastus non alij magis plantę utriusq́ Hederæ flores similes esse dixit, quam syluestri rosæ, quamuis minores: & mari quoq́ Hederæ florem ad purpuram inclinatum. Sed & syluestri rosæ similem esse Hederæ florem non incongrue dictum est: color albens, figura, lanugo, foliusculorum quoq́ numerus conueniunt, magnitudo dispar: tum maris flos ad purpuram accedens. Sed tales esse flores Cistho Nicolaus asseuerat: atq́ ideo deceptum in Cistho & Cisso Plinium clamitat. Imo uero contra. Nam (ut Politianus quoq́ bellissime notauit) Hederæ flos concolor, utriq́ enim albens, sed mari in purpuram uergens: Cistho uero discolor: mari siquidem rosaceus. Quod si nec Politiano quidem credendum Leonicen. putauit, at suū Diosc. diligentius inspicere debuit: qui mari quidē Cistho mali punici florem (quo nullus rubentior) fœminæ uero albidū pinxit. Sed tam sine oculis, tam sine mente in Plin. fert, ut nec Pliniū intellexisse, nec Diosc. aut Theophrastū. quidē legisse uideat. In tanta ergo uiginti generū Hederę differentia, & duorū Cisthi tam graphice a Plinio descripta, in notissimę plantę, passimq́ nascentis Hederæ flore, quis, nisi errans, errare Pliniū potuisse iudicabit: aut tanto autore Theophrasto desipuisse? Sed et in eo q̄q́ ideo errasse Plin. Leonic. affirmat, quod post Hederarū remedia. 4. &. 20. 51. de Cistho loquens, dicat: Sub his nascit maxime Hy.

C pocisthis: uidetur inquit Nicolaus credidisse Plinium sub Hederis quoq; Hypocisthidem quandoq; nasci. nihil nõ aliud inqt particula illa, maxime, significare uidetur. Vide obsecro quas minutias Leonicen. ut Plin. taxet, inquirat, qbus in reb. urgeat, qui se p salute hoim differere testatus est. Post Cissi remedia, græci inquit Plinius, uicino uocabulo Cisthum appellant, fruticem maiorem Thymo: folijs Ocimi. Sub hijs Cisthi generibus nascitur maxime Hypocisthis. Hic Nicolaus inquit, quia, maxime, dixit Plinius, sub Cissi quoq; generibus, de quibus paulo supra dixerat, innuit Hypocisthiden nasci. Innuit (inquit) Plinius. Et quia innuit, errat. Hoc est unum accusationis caput. Audiant obsecro studiosi omnes. Audiant uere calumniantis hominis inscitiam, audiant iniquitatem. Nusquam Plinius nec medicorum, aut herbariorum quisquam sub Hederis nasci Hypocisthiden dixit: ergo innuentem hoc, non dicentem Plinium damnabimus? Aut facta (Claudius Venoces iurisconsultus inquit) aut dicta, aut scripta, aut consilia legibus puniuntur. In Plinio nil horum, sed cogitationem, & nutum, immo nec ista quidam, sed quem Nicolaus opinatus est in Plinio conceptum ipsum animaduersione dignũ iudicabimus? Vnde ista philosophe? qua ex schola promuntur? Non inquit Plinius, sub Cistho maxime nascitur Hypocisthis: sed sic: Sub Cistho nascitur maxime Hypocisthis. Ita sincerus habet codex, non quem Leonicenus praue legit. Atq; ideo ita intelligendus est locus ille, quę maxime Hypocisthis dicitur, ea sub Cisthi generibus nascitur. Hoc transposita illa particula, maxime, scilicet infert. Neq; maxime pręcedentia semper implicat, includitue (quod cum uulgo Leonicenus opinatur) sed id interdum designat, quod solum, tantum, duntaxatq; significant. Quasi maxime id sit, idq; fieri dicatur quod soli illi de quo dicitur competit. Sicut & maximum dicimus, quod uni soli tribuimus. Atq; hoc præsertim uerum est, si absurdum quidpiam, aut ambiguum, falsumue sequi necassarium esset: si per maxime particulam, quæ iam dicta essent includerentur. Sic eruditiores grammatici, iurisconsultiq; de maxime, aduerbio disputare solent. Hoc est quod Plinius latine expressit: Sub his Cisthi generibus nascitur maxime Hypocisthis. Ne quis forte uel sub Cisso, hoc est, Hedera: uel sub Ladanisera Cistho nasci illam crederet, quam aliud esse Cisthi genus non ignorabat. Sed & alioquin absurdissimum prorsus sequeretur, si Hypocisthidis nomen, quod quasi subcisthium sonat (ut. 6. &. 20. scribit Plinius) alij plantæ, quam huic Cistho conueniret: & quod nullus unquam scripsit, id Plinius tacite intelligi uoluisset.

Maximæ, particulæ significatum.

D In eo quoq; praue legit Leonicenus Plinium, dum inter Hederas mentionem de Cistho factam credidit: ex eo quod libro. 4. &. 20. ita scriptum uideatur: Sub his Cisthi generibus nascitur maxime Hypocisthis quam inter herbas dicemus. Ita uerus habet codex memorabilis uiri Guarini Veronensis castigatus manu, qui in Ferrariensis Cenobij quod ad Angelos uocant Bibliotheca seruatur: Leonicenus uero (quod impressi omnes habent codices) sic legit: quam inter hederas diximus: quod quidem mendum esse bifariam constat. Nam de Cistho inter hederas nusquam dixit: & de Hypocisthide inter herbas (ut pollicitus est) 6. &. 20. libro scripsit. Tametsi locũ hunc quoque Politianus noster, qua est ingenij pręstantia, uere latineq; defendit: cum in sua ad Leonicenum epistola interpungi oportere locum illum ostendit: ut scilicet post uerba illa: sub his nascitur maxime Hypocisthis: moram punctumq; adhibeat: tum sequentia uerba, scilicet, quam inter hederas diximus, non ad Hypocisthiden, sed ad Cisson Erithranon quæ sequuntur, & de qua Erithrano inter hederas uere dixerat, referre oportere non insubtiliter censuit. Si igitur uitiosi sunt qui nunc impressi circumferuntur libri, uetusti & manuscripti codicis & uiri sine ulla dubitatione doctissimi Guarini Veronensis testimonio probe a nobis defensus est Plinius. Aut si nec uitiosi quidem sunt, Politiani ingenium non erudite minus quam eleganter ab omni Leoniceni calumnia Plinium uindicauit.

Vrget subinde Nicolaus Plinium inexpugnabili (ut ipse putat) argumento: quod pro Cistho Cissum nominis uicinitate decæptus [illegible]cæperit: dum scilicet libro duodecimo Ladanum a pastu Hederæ barbis hircorum scripsit hærescere: quoniam non a Cisso, hoc est, Hedera, sed a Cistho & Lada id odoramenti genus legatur: pluribusq; ista quam satis sit uerbis exequitur, su[illegible]sque illos ([illegible]t solet) unius uerbi triumuiros citat. Ego uero Dioscoridem legens in primo de Cistho loquentem, & Galeni quoque simplicium pharmacorum septimum, utrumque animaduerti, ambabus de istis plantis, Cistho scilicet, quam & Cissaron, hoc est, minutam Hederam uocant, & Lada, quam etiam Cisthon simpliciter dicunt, uno prope contextu uerba facere. Quin & Galenum quoque post duas Cisthos, Cissum continuo subiecisse. Ipsum quoque Plinium quarto & uigesimo post Cissi rem[illegible]dia Cisthum subdidisse. Tum sexto & uigesimo post Ladani facultates, Ladæq; herbæ mentionem, de Hypocisthide uerba fecisse. Itaque uidentur hi omnes diuersas omnino plantas simul designasse, pariterque illas cognatione quadam similes tradidisse. Cogitatio subit, nulla magis ratione permotos, quam quod nomine, solo, ladaniferaque potestate (ut est clemens rosidumque insulæ Cypri cœlum) uicinæ

A

essent pariter quoq; commemorasse. Quin & Dioscorides ipse, & ladaniferam Cisthum, & eam quæ Hypocistniden ferat (quæ & Cissaros, & Cistharos quoque dicatur) eiusdem generis fecisse uidetur. Qua quidem ratione permotus Sipuntinus, qui Cornucopiæ scripsit, quem que Leonicenus iniquis ime reprehendit, quosdam ait inter Hederæ genera Cisthum connumerasse. quippe quam Galenus & Plinius (ut diximus) cum Hederis scribant: & a Cistho unde Hypocisthis fiat, Ladam, seu Ladaniferam Cisthum diuersam faciant: tum Cistho Cissari (quod quasi Hederulam significat) Dioscorides & Galenus adijciant cognomentum. Quam obrem non absurde fortasse quis credidit tribus illis plantis odorificum illud pingue insidere posse, quod caprinis uillis hæresceret: magis uero in Lada, unde & pingui nomen. Atque ideo forte duodecimo uolumine dixisse Plinium, Hederæ flore deroso, pastibus matutinis cum est rorulenta Cypros, hærescere barbis hircorum Oesippum illud quod Ladanum dicitur. neque enim tam Ladæ herbæ succum illud esse crediderunt, quam cœlestem rorem herbis illis insidentem, quem tam Cissus quam Lada, Cisthusue excipere quoq; possent.

Cornucopiæ autor Sipuntinus.

Sed melius multo, certiusque defenditur Plinius, quando nec hanc quidem de Hedera opinionem firmans, imo ut apparet improbans, *Esse alios inquit qui Ladam appellent herbam*, cui pingue illud insideat, colligendique factitij Ladani rationem docet. Tum sexto & uigesimo uolumine nihil hæsitans, Ladam herbam in Cypro esse confirmat, ex qua Ladanum fiat: & Ladani uires enumerat: ut eum non aliud credidisse sit certum. In quo ergo errasse Plinium dices? Cissum, id est, Hederam agnouit: Cissum a Cistho discreuit. Hypocisthiden unde fieret expresit; Ladam Cypriam herbam esse, ex qua Ladanum fieret, non dubitauit. Quod autem Hederæ flore deroso depecteretur Ladanum, ex aliorum sententia, non sua prodidit: cum eodem loco bis repetat, recentiores hoc tradere: ne suam esse sententiam putaret quisquam, cum mox aliam, ueramque de Lada prolaturus esset. Vides, ut suis uiribus nixa ueritas seipsam probe defendat? ut ab errore Plinius synceriter loquens uindicetur? Non oportet (inquit iurisconsultus Paulus) uerba captare, sed qua mente quid dicatur animaduertere. Sic & Aristoteles dicendi caussam quærere oportet, ait, & quo præterea modo se habet in credendo quid dicit: utrum humano, an ita ut asserat atque persistat. Cum ex tot plantis igitur Ladanum fieri in Arabia, & *Nabathæis* Plinius scripserit: tum recentiores tradere, quod Ladanum in Cypro fiat Hederæ flore deroso: *tum alios esse, qui ex Lada herba, hancque* tandem sententiam postremo constantissime teneāt, *quis nisi inhumanus, inexperiens, iniquus*, erroris Plinium insimulabit? Quis, nisi parum pensitans Leonicenus, qui non errasse Plinium modo, sed cæcum etiam in hoc fuisse imprudenter insinuat? Quis Sipuntinum (ut Nicolaus) accusabit? uirum bene de literaria republica meritum: cuius labores uniuersa iam legit Italia: quia quosdam numerasse inter Hederæ genera Cisthum scribit: quasi grande sit uitium, in tractandis rerum generibus plurimorum opiniones, sententiasq; referre, neq; idipsum in omni disciplinarum genere diligentissimus quisq; factitauerit. Ac non cuiusuis historiæ fides pariter & ratio iubeant, omnia quæ ubiq; tractantur, in legentium nationem adduci.

B

Sed ne quid telorum præterea relinquat, quod in Plinium si potest non congerat, hoc quoq; argumento errasse Plinium molitur ostendere, quod erodi a capris Cypriam Hederam dixit. Sed uide obsecro (quod sæpe monuimus (ut calumniam suam Nicolaus in accusando Plinio prorsus penitusq; denudet. Platonem legimus, in Oratoribus irridendis oratorem ipsum summum apparuisse. Contra Nicolaus in accusando Plinio, accusatione dignissimus ipse, tum indiligens, malitolusq; uisus est. Quo pacto inquit Cypriæ capræ Hederam rodere possunt: cum Cyprus ad Asiam pertineat? In Asia uero Hedera non nascitur. Atq; ideo frustra ab Harpalo satam in Asia Hederam, ipse quoq; Plinius refert: hoc Nicolai argumentum est. Dic obsecro Leonicene, age atq; amice responde. Cur tota ista tua accusatione, aut Plinij uerba non discutis, aut subtices, aut inuertis, aut iungis, aut mutilas? quod ex plærisq; nostræ huius defensionibus capitibus uidere licet. In Medis scribit Plinius frustra seuisse Harpalum, non in Asia (ut tu Plinij uerborum peruersor scribis) ergo non de ea quæ propriæ Asia dicitur (quippe in qua Media non sit) intellexit Plinius, sed de ea quam tertiam totius habitati orbis partem dicimus, huic (ut opinor) Cyprum deputas: Nam ab ea quæ proprie Asia dicitur, longo distat interuallo. Nulli enim prouinciæ Cyprus adiacet, sed mari omni ex parte circumflua cum sit, & propriam ipsam prouinciam geographi faciant. Pamphilię, & Ciliciæ ad aquilonem occasumq; opponitur: ad meridiem atq; ortum, Aegypto & Syrię. Tertia ergo orbis pars Hedera caret? Ita inquis. Sed nonne ex India & Mero monte Miber pater, & Alexander coronati Hedera redierunt? Nonne in sacris literis legisti factum in Assyria Ionæ prophetæ ex Hedera umbraculum? Et quod Tacitus Diurnalium primo & uigesimo scribit, Iudæorum sacerdotes, qui tibia, tympanisq; concinerent, Hedera uinciri solitos? ut intelligas, neq; hoc perpetuo uerum esse, in Asia HEDERAM non nasci; cum & India, & ASSYRIA, & IV-

Cypri situs.

C dæa illam ferant, quæ Asiaticæ quidem sunt prouinciæ. Sed ad rem redeo. In Asia inquis Hedera non nascitur. Sit id aliqua ex parte uerum. Et Cyprus ad Asiam pertinet. Et hoc sit sane uerum. Sed hoc quoque uerum est Leonicene, quod parte superiore Syriæ itinere a mari quinque dierum Hedera non nasci incipit. Hæc est Theophrasti quarto de plantis sententia. Strabo quoque trans Euphratem non nasci Hederam scribit: cis Euphratem non negat. Siria ergo, & citra Syriam quæcunque sunt regiones (in quibus & Cyprus est) ferre Hederam possunt. Tolle ergo tua ista argumenta Leonicene, atque abi. Et quod collegisti de Plinio (ut dicis) iam abijce. Et hæc mecum. Cumque ipsa ueritate colligere non pigeat. Sed prius quæ ipse collegisti, & quæ falsa esse docuimus, iam nunc aperiamus. Tua ista sunt uerba.

Possum ergo (inquis) sic colligere. Hedera apud Plinium diuiditur in marem, ac fœminam: utriusque flos similis Rosæ syluestri describitur. Eodem autore in insula Cypro Hederæ flore deroso, Ladanum hircorum barbis adhærescit. Sub Hederis quoque Hypocisthiden nasci aliquando significatur. Hæc autem omnia a nullo autore, excæpto Plinio de Hederis scribuntur: aut sensu ipso, siue experientia comprobantur. Hactenus tua uerba. Nos ex his quæ supra diximus, & quæ uera esse Plinium, Theophrastum, Dioscoridemque legentibus apparebunt, atq; ex Plinij sententia sic colligimus.

Cissum, Cisthum, Ladam, diuersas esse plantas: Cissum marem, fœminamque esse, & flores Rosæ syluestri similes habere, Theophrastus quoque præter Plinium scripsit: sub sola Cistho Hypocisthiden nasci, & ex sola Lada Ladanum depecti. Et hæc quidem syncerus autor Plinius prodidit: Leonicenus uero, nec Theophrastum legit, nec Plinium intellexit.

❡DE GLASTO, ISATIDE, Radicula.

Mira est profecto Leoniceni huius nostri, boni alioquin uiri, indiligentia: qui non modo herbarum figuras, potestatesque non discernit, sed nec Plinij ipsius quem accusat, uerba consyderat, synceramue orationem ut scripta est refert. Suopte uero iudicio fertur, & mendosos satis, uel impressorũ uitio codices, sua ipse lectione mẽdosiores facit, dum quod taxet inueniat: q̃d & in his quoq; de q̃bus nunc agimus herbis, & tota obiter defensione facile cognoscemus.

D Glasto herba. quæ Plantagini similis sit, *Britannorum fœminas corpora oblinire, Aethiopum colorem imitantes. 22. uolumine scribit Plinius*. Nihil hic de uestibus agitur. Corpora inquit Plinius, non lanam, aut uestes: quod falso Nicolaus retulit. Hanc idem autumat eam esse quam Isatiden Græci uocant. Hoc argumento, quod Isatiden Dioscorides qua lanarum infectores utantur, a Romanis Gluttam, uel Glastum dici scripserit. Hoc si quis neget, nihil habet Nicolaus quo sententiæ suę ueritatem comprobet. Huius rei hoc afferimus argumentum: quod Glasti uocabulo non Romani utuntur, sed (autore Plinio) Galli. Duos præterea Dioscoridis græcos codices legimus, in nullo Gluttæ, Glastiue nomen sub Isatide scriptum est. Sed cum Isatidis duo scribat Dioscorides genera, unum quo infectores utantur, alterum quod medicinæ tantum usibus sit efficax, quod agrestem Isatiden uocat. primum illud a Romanis Rhutam, uel Alutam: secundum Rhutam minorem, uel Alutam uocari asserit, illi similem quæ infectrix sit. Ex duobus enim codicibus alter Rhutam, alter Alutam habebat: quanquam nos Dioscoridis codices sic castigare recte posse uidemur, si non Gluttam, uel Glastum (quod de suo Nicolaus addidit) neque Rhutam, uel Alutam (quod nostri habent codices) sed Luteam, uel Luteum inseramus. Est enim Lutea (ut tertio & trigesimo Plinius) siue Luteum (ut septimo Vitruuius scribit) herba qua non minus Chrysocollam ceruleumue infici, quã linum, lanamq; tingi prodiderunt. Vnde illam infectiuam quoq; Vitruuius nuncupat. Hactenus ergo nõ Plinius, sed Leonicenus mihi errare uidetur: qui Plinium, Dioscoridemq; uel perperam, uel falso retulit.

Lutea. Luteum.

Quatuor præterea syluestris Lactucæ su[illegible] genera uigesimo libro inquit Plinius, Caprina, Esopos, Isatis, Syluatica. Caprina necantur pisces, Esopos ulceribus medetur, Isatis uulneribus prodest. Syluatica infectores pariter, medicique utuntur. Quam hic obsecro admonitionem N[illegible]colaus des[illegible]erat? Syluatica Lactuca tingi lanas, inquit Plinius, primo Isatidis genere DIOSCORIDES. Nõ negat PLINIVS Syluaticã illam suam græcam Isatiden esse. An græcis adeo addictum Plinium esse oportet, tantumue illis tribuimus, ut nisi de græcorum sanctuarijs promantur, nec herbas quidem describere, nec Romanas appellationes afferre Romanus homo interdum possit? At designare inquit, debuit Plinius, hanc Syluaticam Glastum esse, eiq; Plantaginis fo[illegible] adscribere: quod in Glasto. 22. libro facturus erat. q̃dq; in hac Isatide Dioscorides fecerat. Vnde ista obsecro admonitionis designationisq; necessitas? Suas Isatides Dioscorides sponte nascentis Lactucæ genera nõ facit. cum eas uocabulo indiscretas scribit, Distinctius aliquando PLINIVS de his tradit, nam

Lactucæ genera quatuor.

& alteram, hoc est, eam quæ Dioscoridi secunda est, Isatiden uocat. Alteram, id est, Dioscoridis primam (quæ & ipsa Isatis a Græcis dici potest) Syluaticam nuncupat. Reconueniunt: appellationes, distinxit Plinius. Admonere potius Dioscorides debuit suas Isatides, syluestris Lactucæ esse genera, & distincta illis nomina tribuere. In quo ergo errasse arguitur Plinius, qui cum re a Dioscoride non dissideat, uberius tamen de re ipsa disseruit? Syluaticam præterea, Glastumq; non unam esse herbam putauit Plinius, ut admonitione opus esset, sed (ut apparet) diuersas. Iam & hic non Plinij, sed alter Leoniceni error ostenditur: qui Isatiden Glastum esse putat: Glastum uero nostri temporis Guadum. Vis hoc quod dicimus, manu (ut aiunt) tangere? Communia, inquit Plinius, sponte nascentibus Lactucis signa sunt: candor caulis, sæpe cubitalis, thyrso & folijs scabricia. Tum propria Syluaticæ Lactucæ signa demonstrat: Similis est inquit Lapatho syluestri folijs, nisi quod plura habet & nigriora. Glastum uero simile Plantagini esse dicit. Si ergo Syluaticam (siue Isatiden mauis dicere) Nicolaus putat Glastum esse, aperte fallitur. Glastum Plantagini simile est. At Plantagini nec caulis unus, nec cubitalis, nec candidus, nec scabricies folijs. Si Glastum ob id Syluaticum, siue Isatiden credidit, quod Guado, quo nostri temporis infectores utuntur, Glasti uocabulum similem sonum habere uideatur, nihil hoc absurdius. Guadum enim (ut est uidere) Plantagini simile non est: ut Glastum dicitur. Quippe Plantago ipsa uiridis, subatra, neruosa, folijs acutior: nec caule uno, nec candido, nec scabro: Guadum contra enerui folio, candicante, caule alto, & syluestri Lapatho, quam Rumicem uocamus, persimile: cuius folia Betæ candidæ similia tradit Plinius de Lapathi generibus decimoquinto uolumine scribens. Guadum præterea cyaneum colorem lanis reddit, Glastum uero atrum corporibus Plinio: ita ut Aethiopicum nigrorem referat, cæruleum Cæsari. At uulgus inquit Nicolaus, Guadum uocat, quod paucis mutatis literis facile e Glasto transit. An nescis Nicolae (ut Anneus quoque inquit) pessimum esse ueritatis interpretem uulgus? Quod si a sono arguendum est, quo fictilium quoque uasorum synceritas exploratur, Guadum ex eo uulgus nuncupat, quod cyaneum (ut diximus) colorem lanis reddit: quasi Bladum dixeris. Eum enim colorem, qui primus candidis lanis a Guado inditur, uulgus Bladum uocat: uicinius uero multo est Guado Bladi, q; Glasti uocabulum. Quidnam igitur simile cum Glasto habet Guadum? Non figura, non colorem, non nomen, non potestas. Quarto uero Lactucæ syluestris generi, hoc est, Syluaticæ, seu primæ Dioscoridis Isatidi, Guadi signa omnia prorsus conueniunt. Ergo ut Isatiden illam, siue Luteam, siue Luteum, Dioscoridis Plinijq; Syluatica nostri temporis esse Guadum dicimus, Sic Glastum, nec Isatiden, nec Guadum esse credimus: uel certe Guadum ne sit, non sine ratione dubitemus: eam uero transalpinam herbam esse putamus, gallici nominis, Plantagini similem, atrum colorem referentem, qua barbari tingerentur, cuius Cæsar, & Propertius meminere, quo terribiliores hostibus uiderentur. In eo uero non conuenire Plinium, Dioscoridemq; dicimus: quod Isatides duas, Dioscorides non esse Lactucæ sponte nascentis species dixit. Tum quæ Plinio tertia est Lactuca, non Isatiden in syluis nascentem, ut Plinius, sed agrestem Dioscorides nuncupauit. Postremo, quod infectricem illam Isatiden, quæ Plinio in syluestris Lactucæ generibus quarta est, Dioscorides etiam Isatiden similiter ut alteram uocat: & folijs Arnoglosso comparat (quæ & ipsa non simpliciter Plantago est, sed minor Plantaginis species, ut ex ipso nomine quinto & uigesimo Plinius indicat, folijs Rumici certe similior) Plinius uero syluestri Lapatho, hoc est, Rumici similem pingit: & Syluaticam nuncupat: ut quæ facultates diuersas sortitæ essent, & nomine quoque differrent. Ita quanquam in his non paria tradere uideantur, re tamen ipsa, facultateque conueniunt: sed ita, ut plenius quidem & eruditius in Plinio uidere possis. Eos enim scriptores tum Aristoteles, tum iurisconsulti maxime probare uidentur, qui in enarrando ita describunt, ita partiuntur, ita dinumerant, ut omnes rei de qua agitur species & nomina facile dignoscantur. Sed ne quid sciens prætereeam, quod rei de qua agimus lucem aliquam afferre posset, quando in Luteæ herbæ & Guadi mentionem incidimus, scio herbam esse qua bombycina & quæ serica dicuntur inficiant. Ea in Bononiensi satiua plurima nascitur, caule singulari, cubitali, colore luteo, minimis ab radice foliisculis: cuius semina ad Bliti ferme speciem totum caulem occupent Gualdam infectores nuncupant. Estiment uolentes, an hanc Luteam illam, siue infectiuam esse credendum sit: atque an Gualdæ uocabulum Guado uicinum admoneat, non esse a Glasto Guadum (quod Leonicenus opinatus est) ductum. His ingenia ad uestigandum excitamus, nihil decernimus: refelli, doceri, corrigi sine contumacia patiemur, quod hic in plenum, & tota defensione testamur.

Radicula uero quæ a nostris dicitur, eademque Lanaria, a Græcis uero Struthion, & uulgo Ostrutium nuncupatur, quid obsecro cum Glasto, Isatide, Syluatica commune habet, autore Plinio? Diuersissimæ prorsus herbæ, in quo conueniunt, ut sese ab illis explicandis

A

Glastum, Guadum.

Rumex, syluestre Lapathum.

B

Scriptores probati.

Gualda.

s

C bonus iste uir Leonicenus, uelut in stuppa pullicinus hærens, sudare uideatur? Radicula aculeatus suffrutex est, ut in sexto quoque Theophrastus meminit, caule ferulaceo, lanuginoso, oleæ folijs, flore pulchro, inodoro: Struthion, id est, passerculus a Græcis dictus, non Isatis: (ut tu syncere Plinianæ lectionis euersor addubitas Nicolae,) radice magna, quæ non lanam tingit, sed (ut quarto & uigesimo Plinius scribit) lanam tingentibus præparat, candorem, molliciemque afferens: atque adeo, ut lanas quæ remedijs quibusdam adhibentur, Radicula curari non oportere nono & uigesimo scribat Plinius: & oues quæ tonsuræ præparentur radice lanariæ lauari iubeat Columella. Cuius quidem Radicis tam multæ atque eximiæ adeo in medicina uires, adeo remedijs efficax potentia, ut aureum poculum a Medicis cognominata sit. Quid nam horum unquam Leonicene in Glasto, Isatide, Syluatica, in tuo Guado legisti? Cur Plinium accusas? & tuo isto cum Patauino Antistite torqueris, Petro Barocio, quem ego eruditum hominem, sanctumque uirum esse audio. Tu tuis istis ambagibus, grauissimam illius inseris sententiam, quasi & ipse tecum de his ambigat. Si Plinianos codices, quos & tu mendosissimos fateris, non excutis, non comparas, non æstimas, si nec Plinium eleganter latine, uere, dilucideque loquentem intelligis, si te nominum uarietas implicat, si te rerum obruit multitudo, cur Plinium erroris insimulas? Tingit Glastum corpora, non uestes (tingit uestes, Dioscoride autore) Isatis tingit lanas, Lactuca Dioscoride autore Syluatica. Illæ Plantaginis, Lactucæ, Arnoglossi, Lapathi speciem referunt. At Radicula lanam non tingit, nec corpora: acuminata est, oleæ & passerculorum (unde & nomen faciem præbet. In his ergo, ubi ista quam deploras nominum rerumque confusio? Nun tibi omnia bellissime (ut uides) Plinius explicuit? Tu cur teipsum non explicas? Tu cur nullo iudicio Glastum tingere uestes ais, autore Plinio, quod nusquam scripsit? Cur Isatiden Glastum a Romanis uocari Dioscoride autore impudenter affirmas, quod nusquam prodidit? Cur in Radiculæ descriptione libro decimonono non Struthion, sed Isatiden posuisse Plinium addubitas, qui & alijs quoque in locis Struthion semper, Isatiden uero posuit nunquam? Cur nullo probabili argumento, sed uano quodam, uulgarique sono permotus, nostri temporis Guadum, Glastum esse contendis? Tua ista interpretandi legendique peruersitas, & scribendi in omnes ambitio, non Plinij candidissimi scriptoris diligentia, pariter & elegantia, in caliginem, confusionemque perducunt. Quod uero nobis (ut facis) & Serapionem, & Auicennam, & Pandectarum scriptorem obijcis, praue (ut putas) de Isatide, & Radicula sentientes. *De his nihil est* quod respondeam: illi uiderint quos medicinæ artis scientiam professos, in te ut arietent iam intentos paratosque uideo.

Radicula, aureum poculum.

D

Verum priusquam Plinianæ defensionis, quod reliquum est, absoluamus, uel hoc unum breui oratione perstringere placuit: ut intelligas quo iudicio, quam indigne Nicolaus noster uirum bene de se meritum, suo isto libello pulsauit, Pandectarum scilicet scriptorem, a quo tam multa de simplicibus medicamentis hausit: quemque ferunt Nicolaum ipsum in manibus semper habere consuesse: atque ex eo libro tanquam ex oraculo, de simplicibus medicamentis uerba facere. Is de Isatide (ut diximus) obscurissime, ambitiosissimeque differens, post Auicennam, Serapionemque districtos, in autorem tandem Pandectarum inuehitur, scriptorem mendaciorum, ignarumque appellans. Tum quod nescierit, quid apud antiquos Catapotia sit, accusat. Pandectarum scriptorem bonum certe hominem, multa studiosissime collegisse uidemus, dedisseque operam, ut & ipse (si qua posset) posteris aliquando prodesset. Non assecutum fortasse, sed nec sic quidem contemnendum: immo uero (quod sæpe quoque usurpari conuenit) Aristotelico more, gratiam illi habendam censeo, quod uera multa cum scripserit, ueris etiam inueniendis uiam (uel perperam scribendo) monstrauit & docuit. Quantum uero ad Catapotia pertinet, in quo noster hic tantopere assurgit, sic dixerim. Non ignorauit Pandectarum autor quid Catapotia uerbum signaret. Nam & in C. literæ descriptione, Catapotia inquit, pillulæ sunt. Et post paucos uersus, in eo quo de Cataputia h[illegible]a scribit capite, semina eius herbæ accipi, & sicut Catapotia mandi insinuat: quæ Dioscoridis quoque uerba uidentur, sic in Chamæleæ descriptione, ex Dioscoridis sententia trochiscos ex Chamælea & Absinthio fieri docet, ut Catapotia, pillulas certe designans, non herbam. Non enim ex Chamælea, Absinthio, & Cataputia (ut Nicolaus insinuat) sed ex Chamælea, & Absinthio ut Catapotia. Sic unius literæ mutatione: qui, ut, dixit, & dixisse a mordaci homine accusatur.

Pandectarij defensio.

Catapotia.

Vides iam apertam Leoniceni de utilissimo scriptore calumniam. Nesciuit (inquit Nicolaus) quid Catapotia esset Pandectarius: at ille in C. litera pillulas esse monstrauit. Cataputiam inquit herbam addit Absinthio & Chamęleæ: & hoc quoque falsum est. Nam ex Absinthio & Chamælea trochiscos fieri docet, ut Catapotia, id est, pillulas.

Et quoniam sæpe illum de sua ista Cataputia clamitantem, atque in medicos inuectum esse audiuimus, hoc quoque his subnectere benigna interpretatione (ut hominem decet) uisum est. Non latuit nostri temporis medicos, catapotia pillulas significare: quippe quod Pandecta-

rius ipse (ut diximus) & is quem Aggregatorem uocant, catapotia exponentes, pillulas dixerunt: sed quoniam in nulla pene herbarum frequentius, aut efficacius euenit, præterquam in huius genere: ut eius semina (quæ & Ricinos ab insecti specie appellant) pro catapotijs, hoc est, pillulis sumantur (quod Dioscoriden quoq;, & cæteros tradidisse uidemus) ideo herbam ipsam catapotiarium semen ferentem (quam propria quoq; appellatione nuncupant) singulari quadam demonstratione, et ob remedij præstantiam seminumq; ipsius usum, ut Cataputia passim diceretur receperunt. Est autem Cataputia herba, quam uulgus per hæc tempora Cazzapuzolam, nunc Guardalhortum uocant. Proprium uero eius nomen Lathyris est: cuius quarto uolumine Dioscorides. 7. uero. & . 20. Plinius & uires & figuram scripserunt. Quod uero ut iam non catapotia, sed cataputia dicatur linguæ usus increbuit, nequaquam mirandum. Cum, u, &, o, uocalium tanta cognatio sit, adeoq; in uerbis pollens magister usus, quod ut quondam uultis & uoltis, & uiuus & uiuos, & curuatus & coruatus, & poblicum & publicum, & colpam & culpam, & Herculem & Hercolem dixere prisci: ut est in ueteribus tum libris, tum epigrammatis uidere: sic Cataputia pro Catapotia non incongrue, aut certe sine piaculari crimine enunciare possimus. Hæc pro Pandectarum autore bono certe homine, aduersus Leoniceni contumeliã, quasi ex itinere respondisse sufficiat. Nunc ad Plinium reuertamur.

A

Lathyris.

De ECHIO, & ALCIBIO.

Eandem herbam esse Echium, & Alcibium Dioscoride & Nicandro autoribus Leonicenus putat. Quoniam uero utriusq; seorsum Plinius mentionem facit, hoc quoq; inter errores deputat. Is mihi errare uidetur, qui sciens, prudensque compertum se habere aliquid affirmat, atque in eo obstinatius hæret, cuius contrarium plures sapientioresq; constituunt: in hac causa nemo, nisi peruersi iudicij errare Plinium dicet. Echij Plinius genera, faciem, uires, usumq; describit: Alcibium quale esset, apud autores non reperisse se dicit, sed cuius herbę figuram non reperisse se dicit, eius uires quas reperit tradit: uel ex hoc intelligere omnes possunt, Plinium Dioscoridis libros non uidisse. Nam & Alcibium quale esset a Dioscoride) si modo illam posuit) didicisset. Nicandrum nobis uidere non contigit. Dioscorides certe non Alcibium, sed Alcibiadiũ, & Alcubiacum scribit Echion uocari. Si eadem herba est Echius & Alcibium, atq; eadem utriusq; potestas, atq; idem usus, unam habes herbam duobus nominibus a Plinio descriptam: qui Alcibij qualitatem non reperisse se fateri maluit, quam impudenter aliquid affirmare: si diuersæ sunt herbæ, nomen utriusq; habes & uires. In quo ergo uel eruditorum aures, mel medicorum industria, uel ægrotantium desyderium, uel uita offenditur? Quis errare confitentem hominem nisi errans Nicolaus iste contendet? Numen confessis aliquod patet, Ouidius inquit. Fatetur ingenue Cicero, se nescire quod nescit. Si ergo uerum fateri, si impudentem non esse, si non temere aliquid affirmare error est, errauit certe Plinius. Quam sint friuola, q̃ nullius ponderis Leoniceni nostri inuenta, uidere iam licet: qui (ut opinor) nulla magis ratione adductus in hos sermones incidit, quam ut Nicandros nobis & Pamphilianos efferret: quasi ipse ideo magnus censendus sit medicus, aut Plinij censor, si speciosa nobis græcorũ nomina, magno ore ꝓnunciet.

Plinius Dioscor. nõ legit.

B

De CENTVNCVLO.

Clematidis apud græcos genus primum, Italos Centunculum uocare scribit Plinius. At Dioscorides Gnaphalium græce dictam herbam a Romanis Centunculum uocari affirmat. Dioscoriden ueriora dixisse his argumentis Nicolaus insinuat. Primum quidem, quod idem effectus dysenterijs utiles Gnaphalio, & Centunculo a Dioscoride tribuuntur & Plinio. Deinde, quod in Clematidis speciebus describendis, nullam Dioscor. rostratis folijs pingit, ut Plinius. At nos uel uno uerbo quæstionem soluere facile posse uidemur. Plinius Clematiden Centunculum uocari ab Italis dixit: Dioscorides hu[illegible] appellationi contrarium nihil scribit, sed Gnaphalium ab Romanis Centunculum dici tradit. Vtrunq; uera dicere potuisse, absurdum non est. Nam quid prohibet, & Romanos Gnaphalium, & reliquam Italiam Clematiden cognominare potuisse Centunculum? Huic sententię fidem facit: quod Roma[illegible]s nõ Cen[illegible]nculum modo, sed & Tucularem, & Albinam uocare Gnaphalium in tertio Dioscorides scribit. Plinius uero in sua Clematide, quoniam non de Gnaphalio, neq; de Romanis, sed de Clematide, & de Italis loquebatur, ex his appellationibus nullam posuit. Leoniceni præterea argumenta quid habent roboris? quid dialecticum sapiunt? Nonne easdem uires ad dysenteriam efficaces, nõ Gnaphalio modo & Centunculo, sed & [illegible]i Dioscoridis Clematidi, tum innumeris pene herbis legimus? Neq; satis infert syllogismus: Duæ herbæ eosdem præstant effectus: ergo non duæ, sed una censeri debent: tum quod Clematidis Centunculi figuram non pingat Dioscor. qualem Plinius, non ideo erroris conuincendus est Plinius. Neq; enim probe claudit enthymema Nicolai, in describenda clematide. Signa quæ Dioscorides non commemorat, ponit Plinius: ergo er-

Erat Plinius in demonstranda Clematide? Nam (quod in superioribus quoq; diximus) mos ille Plinij, diligentiumq; herbariorum esse uidetur, quo faciliorem cognoscendis herbis uiam often dant, ut similitudines afferant plures aptioresq;. Centunculi, id est, primæ Clematidis folia inquit Plinius, rostrata sunt ad similitudinē capitij penularū, nō capitis, ut praue Nicolaus scribit. Non tollit hæc descriptio Dioscoridis signa, sed auget. Non ideo Centunculus, qui ab Italis dicitur Clematidis primum genus, non est, quia euidentiora signa Plinius quam Dioscorides attulit. Non uideo præterea, cur de Italica cuiusuis herbæ appellatione, barbaro potius græcoue, quam Plinio ipsi in Italia nato & educato credendum sit. Cum præsertim (si uerum & cum ueniæ præfatione fateri uolumus) aberrasse plurimum Dioscoriden in romanis herbarum appellationibus nemo sanus negabit: quod multarum exemplo manifestum fieri potest. ut cum Parthenium a Romanis Solsequium uocari, Betonicam uero Rosmarinum, Abrotanum quoq; Absynthium ponticum, Hedyosmon autem quæ Menta sit Nepetam, Melanthium uero quod Gith dicitur, Papauer nigrum appellari dixerit: cum apud Romanos diuersas esse tam herbas quam appellationes istas, non Plinius modo, sed & Celsus & Columella, & nostrorum temporum usus, & nomina in posteros seruata testantur: quare nihil est quod Dioscoriden, externum hominem, in latinis herbarum nominibus, Plinio fideliorem putemus. Nam cum Clematiden & Gnaphalium diuersas herbas Plinius probe cognouerit: quippe qui utriusque diuersa signa effectusq; prodiderit: & non Gnaphalium, sed Clematidis genus primum Centunculum cognominasse Italos dixerit, quid aliud arbitrandum est, nisi aut Italicum hominem Italicas appellationes multo Dioscoride melius cognouisse: aut duas herbas Centunculi cognomento sic uocare potuisse: ut Parthenij quatuor, Ambrosiæ item quatuor, Helxines tres, Heraclij plurimæ cognominibus claruerunt.

Taxat Diosc.

Diuersas autem herbas esse & Centunculum, & Gnaphalium, uel hinc perspicuum est. Centunculus in aruis iacet: sic Dioscoridis Clematis, sarmentis, pampinisue super terram longis (quod & ipsum indicat nomen) folijs uirentibus, Lauri specie, sed breuioribus. Adijcit Plinius (quo manifestior herba fiat) ad similitudinem capitij penularum *rostratis*. Penula enim pluuiale est tegumentum, ut in Hadriano Spartianus, & in Alexandro Lampridius testantur, cui a tergo *Capitium aduersus hymbres futurum tegmen adnectebatur*. Quod non intellexit Nicolaus: *qui capitis scribit, non capitij. nam penulæ nihil accedit* quod caput dici possit, cuius q; ad exemplar effigiari herba queat: Sed rostratum capitium accedit. Gnaphalium uero folium habet molle, breue, album, tomento simile. Tomentum enim molle illud linum, stupam, lanamue significat, quod etiamnum uulgo quoq; tomentellum dicitur, quo in fulciendis, replendisque tum culcitris, tum mattis (quas nunc etiam mattarassas uocant) utimur. Atq; ideo Gnaphalium dicta est herba ipsa, quod græco uocabulo gnaphalos, minuta illa lana sit, atq; (ut ita dixerim) tonsura quæ in fullonica arte ex carduorum, aut forificum ductu trahitur atque excidit, qua ad tomenticia quoque utebantur: ex eo & ipsa dicta, quod breuitate, mollicieq; gnaphalon, hoc est, tomentum repræsentet. Atq; ideo Plinius & Tomento similem, & pro tomento in usu esse dixit. Quare haud negauerim, potuisse Dioscoriden qua ratione Gnaphalium interpretati fumus conijcere atq; opinari, Gnaphalium etiam a Romanis Centunculum uocari: quod illo uelut tomento centones quoq; in rustica supellectile ut mattæ concinnari possent. Sed non ideo errasse Plinium dicere æquum est, cum primam Clematiden homo Italus ab Italis Centunculum uocari dixit.

Penula.

D

Tomentum.
Tomentellum.
Gnaphalij etymologia.

De LAGINE.

Possumus in hoc quoq; accusatoris ingenium, iudicijq; prauitatem damnare: quod librariorum, impressorumq; errores, quibus pleni sunt Pliniani codices, Plinio quoque adscribere non ueretur. Aut si id comprobari non posse uideat, uel in hoc taxet: quod Plinium frustra aliquid posuisse calumnietur, ut de Lagine quoq; fabulatus est. Lagine ante omnia (quæ nisi græca impediat d[illegible]natio, a [illegible]e gignendo nomen traxisse uideri potest) secunda Clematidis species est: non lagine, ut Nicolaus titubans legit. Frustra autem a Plinio eadem herba repetita non est (ut Nicolaus carpit) qui neq; Plinij mirum in describendis plantis ordinem consyderat, neq; quo pacto bis idem repeti non modo possit, sed & debeat. Volumine.22. Plinius, in quo de his agit quę inter aruensia olera, in usum quoq; cibarium ueniunt, Laginem suo ordine commemorat, describitq; eius etiam facultates quasdam, non omnes tamen aperit. At.4.&.20. cum clematidis enumeraret species, ne quis Laginem secundum esse Clematidis genus dubitaret, Laginem illam uocari ab alijs dixit. Tum Lagines quoq; uires uniuersas adiecit, ut intelligerent secundum Clematidis apud græcos genus Laginem quoque esse. Neq; enim libro.22. de Clematidis speciebus dicturus erat, sed de ea tantum Lagine quæ aruense olus, esculentumque

Lagine.

esset:ut eodem quoque ordine, & capite de Scandice, Hellaphobosco, Sioque dicebat. Ast ubi de Clematidis speciebus dicendum fuit (cum non omnis Clematis esculentum olus sit) quæ illa Clematis esset quæ Lagine diceretur edocuit: parique illam effectu scribere græcos notauit, & quas facultates in Lagines mentione omiserat addidit. Scio & laginem quoque, siue laginem. 21. uolumine scriptam esse: sed uel aliud herbę genus, uel mendosum codicem putauerim: quando hanc de qua agimus Laginem, foliosos ramos habere, atq; humi adrepere ad Scamonij speciem scribant: illam uero unum tantum folium habere: quo fit ut diuersas prorsus herbas esse credamus. A

Nec minus ineptam, superuacuamq; nominis in Lagine mutationem Helxines, & Eusines Nicolaus molitur. Nam dum. 4. &. 20. secundam Clematiden Laginem ab alijs, Echitenq; dici Plinius scribit, suspicari se inquit Nicolaus, ne codicis uitio lagine & echite, pro Helxine & Eusine positum sit, & sua quędam iamdudum trita de Helxine comminiscitur. Nos de his ad hunc modum dicendum putamus: Laginem pro Helxine non scripsit Plinius cum de triplici Helxine in superioribus dixerit: & de Lagine. 22. uolumine dixerit: Eusinem dicere non oportuit quãuis enim Lagine (ut & uerum esse uidemus) Cissampeli, hoc est, Inuolucri speciem repræsentet, non ideo Eusines nomen quod Inuolucri proprium est Lagini tribuisset, sed e re ipsa quod longius serpendo feratur elegantissimo uocabulo Echitẽ uocari ab alijs illam scribit. Est autem Lagine quam plęriq; uulgo Corrigiolam dicunt (non eam tamen quæ Poligonia sit) Picentes a floris figura Campanellam uocant: qua ratione Conchilium quoq; uocari scribit Plinius: eaq; in esculentis, & eo præsertim cibarij genere quod tortã dicimus utuntur: mulieres quoq; in aqua & uino decoctam etiamnum lactis gratia sorbent. Neq; absurde tenue Scamonium quoq; dicta est, quod illi non absimilis uideatur: nisi quod minoribus longe folijs, leuioribusque nec crassis uestitur. Quæ hic autem de Ligustro Nicolaus adiecit, ea sunt quidem & iamdudũ a nobis decantata. Sed & Ligustrum ipsum Oliuastella uulgo dicitur. In eo tamen Leonicenus fallitur, q̃d Caprifolium uocari a quibusdam de caprarum pastu autumat, nã nec nomen, nec nominis ratio uera. illum enim seu fruticem, seu arbusculam dicas, capræ non attingunt: Caprifolium uero non Ligustrum, sed Pixacanthus est, cuius quoq; nominis Syluaticus meminit. Echites, Laginæ quæ sit.

¶De ARCTIO, SIVE PERSONATA.

Vis & aliud uidere, indiligentis hominis argumentum de Personata. Plinium taxat, quod duplicem illam esse crediderit. Tamen ut id uerum esse comprobet, ne quid integri ad defensionẽ Plinio relinquat, nulla ratione Echion, pro Arctio, codicis uitio positũ dicit. Sed ne sic quoq; Plinium, aut seipsum intelligit: quod uerum esse mox agnosces. Post Agarici descriptionem, Echion herbam. 25. uolumine continuo subiecit Plinius. Quæ quoniam capitula habeat, uiperis similia, ideo Echios, quasi uipera cognominatur. Duo huius genera, Pulegio similia, floribus coronata. Tertium lanugine spinosa, distinctum pingit. Addit præterea. Quidam Echion Personatam dicunt (non Arction, ut praue inserere Nicolaus uoluit) quorum opinionem, quoniam longa foliorum & floris differentia improbaret, subijcit. Cuius scilicet Personatæ folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Ac si dicat. Tria Echij genera diximus Pulegio similia, cui parua sunt folia, & quæ floribus coronantur. Falluntur qui Echion dicunt esse Personatam, grandes lappas ferentem, cuius folio nullum est latius: quæ omnia a Pulegij similitudine maxime discrepant. Non intellexit in morsum præceps Leonicenus Plinij uerba, illorum sententiam apposite improbantis, qui Echion Personatam esse dicebant. Nam ea parte, qua Plinius scripsit, Cuius folio nullum est latius: Leonicenus, cuius illud, ad Echion retulit: non ad Personatam, ut Plinius, & grammatica ratio postulabat. Neq; enim ideo duplicem Personatam esse credidit Plinius, quia quosdam Echion Personatam dicere, & ex aceto radicem dare scripsit. Nam hic de Personata non agebat, sed de Echio: de qua ut quæcunq; ab autoribus scripta compererat aperiret, ideo quosdam Echion dicere Personatam scripsit, & ex aceto dare potui. Non enim probe claudit (quod sæpe diximus) Quidã dicunt, ergo Plinius credidit: ac præsertim cum Echion triplicem pinxerit, & ex foliorum & floris differentia non esse Echion Personatam aperte senserit: atq; ideo post paucos uersus, non iam de Echio, sed de Personata notissima herba speciatim uerba facit: eamq; Arction & Personatam Græca & Latina appellatione nuncupauit: neminemq; illam ignorare dixit: ut eos etiam uidelicet distringeret, qui supra Echion paruis folijs herbam Personatam latissimis constantem putauerunt. Bene ergo omnia quadrant. Sciatq; deinceps Nicolaus, hoc in loco bellissime significasse Plinium, atq; ita credidisse, aliud Echion esse Pulegio similem: aliud Personatam folijs maioribus cucurbitæ: quas unam herbam esse quidam putauerunt. B

Sed quoniã de Arctio sermo incidit, quando & pro Plinio & studiosis scribimus: ut hæc no

C stra legentes (quantulacunq; illa sint) aliquid semper arripiant, quod in communem utilitatem conferre possint (quod tota defensione, quantum potuimus obiter curauimus, Leonicenus uero uitauit) hoc subnectere uisum est, quod Arction græci duplicem esse tradiderunt. Vnam quidem, quæ & Arcturion diceretur, cuius folia Phlomo (quam latine Verbascum dicimus) similia, crassiora tamen & rotundiora esse dixerunt: semen uero minuto Cymino simile, quod tam ipsum quam radix ischiadicis & dyssuriam patientibus efficaciter daretur. Alterum, quam Arction, & Prosopiten, & Prosopion, & Aparinem dicerent: nos Personatam & Lappam. de qua egimus: ambas quarto Dioscorides pinxit, Plinius primam septimo & uigesimo: Alteram, quo diximus libro tradidit. Sed Aparines nomen a Dioscoride positum, non probauit: quando aliam esse a Personata Aparinem, & figuræ & uirium diuersitate monstrauit.

De CHAMAEDAPHNE.

Quo plura in Plinium congerere Nicolaus nititur, eo se pluribus inscitiæ notis commaculat, ut qui nec Plinij uerba, nec scribendi ordinem, nec rerum consyderet differentias. Itaq; manifestas ineptias iam satius est ridere quam refellere. Eidem plantæ Plinium, hoc est, Chamædaphne diuersas descriptiones afferre, Leonicenus dicit. Sed quam diuersus sit ipse ab eo quem putabamus, ex hac ipsa Chamædaphne consyderemus. Plinius.15. in describendis Lauri arboris generibus inquit. Est & Chamædaphne syluestris frutex, neq; ultra de Chamædaphne uerba facit: neq; illam pingit (ut Nicolaus prius arbitratus est) ex nomine uidelicet addubitans, ne herba esset, quam fruticem nominauit. Hic igitur uerborum Plinij textus puncto (,) signandus est. Tum pergit enumerando Plinius Lauri genera atq; inquit. Et Alexandrina, quam alqui Ideam, alij Hypoglottin, alij Daphnem uocant. Hanc uero Alexandrinam Daphnem pingit. Hæc q; illa est, quam Dioscorides quoq;, cæteriq; describunt. At.4.&.20. uoluminis.14. capitulo cum fruticum, subfruticumq; genera multa descripsisset, His subnectemus inquit, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, an arbores essent. Tum proximo capite continuo de Chamædry, Chamędaphne, Chamęlea, Chamęsice, Chamęcisso, cæterisq; huiusmodi uerba facit. Atq; inibi Chamædaphnem describit: quam uolumine.15. tantum attigerat. Hæc igitur
D ita se habent. Enumerat.10. Plinius Lauri septem genera, tum tres Laurei fruticis species, Chamędaphnem, Alexandrinam, Daphnoiden: & Alexandrinam quidem, & Daphnoiden pingit: Chamædaphnem uero, *quoniam inter illas relaturus erat quas nominum* communicatio (ut *ipse inquit*) dubias fecerat, *an arbores essent, an herbæ*.4.&.20 libro pulchre descripsit, in quo de similibus herbis suo ordine loquebatur. Vides ut ob punctum (quod in locis quoq; dicitur)
Punctorum ratio & utilitas. Leonicenus captus est? Si inter duo ista nomina, Chamædaphnem, & Alexandrinam.15. illo libro, moræ aliquid, punctiq; interiecisset (quod uel ipsa grammaticæ ratio per, &, copulæ interuentum postulabat) non in hos laqueos incidisset. Mirum subit boni huius uiri, & amici quidē Leoniceni naturam consyderanti: quem si ambulantem uideas, lentum magis & tardū, quam citatum uel celerem dicas: in accusando uero Plinio adeo præcipitem currere, ut in eo legendo percensendisq; accusationis capitibus, moram omnem, tarditatemq; oderit, non spiritum teneat, non animam, nihil interpugnat, nullo puncto consistat. In hoc quoq; sagacissimi ingenij uir Politianus, in ea quam de Cisso & Cistho ad hunc ipsum Leonicenum scripsit epistola, egregie notat, cum.4.&.20. uolumine capite.10. quia non interpunxit Nicolaus inter Hypocisthis, &, quam inter herbas dicemus, parum sapere uisus est, maleq; eo loco sensisse de Cistho, ita ob punctum, ut diximus, sæpe conuincitur.

Chamædaphne duplex. Sed ne Chamædaphnes nomen dubium aliquando legentibus ingerat, duas esse plantas scire oportet, quæ Chamædaphne pariter nuncupentur. Hanc ipsam. s. de qua agimus, quæ uulgo Laureola dicitur, & eam quæ Vincaperuinca dicitur, coniugalibus coronis expetita, folijs quam Lauri longe minoribus: humi ad serpilli morem reptans; flore ceruleo, inodoro, rotundo, foliusculis quinq;, sed continuis distinct[illegible]

De OXYMYRSINE.

De Oxymyrsine nihil est quod disseramus. Nam cum frigida quædam Leonicenus afferat, quibus conijci posse (ut ipse putat) uideatur, Plinium de Oxymyrsine, Rusco, & agresti Myrto quandoq; dubitasse, cum Plinio tandem conuenit. Voluit (ut arbitror) Nicolaus ostendere, scire se, quod Oxymyrsine Bruscus esset, quem ueteres Ruscum dixerunt, autore Plinio: quasi grande aliquid, ac secretius quiddā in herbaria prolaturus. Etsi facultates suppetijssent, Plinium quoq; redarguisset, qui non ideo Oxymyrsinem non agnouit, quia plures de ea sententias recitauit. Sicut cum inueniri aliquos dixit, qui Acorum Oxymyrsines radicem esse crediderunt. Sed inuenit tandem Nicolaus, Plinium a Castore suo, a quo tam multa, & hoc quoq; didicisse, quod Oxymyrsine Bruscus esset, Atq; ita nisi subuenisset Castor, interierat Plinius, Vide

quam sint ociosæ hominis huius commentationes.

De AERA, & LOLIO.

A

Qui de herbis dicturus est, eum ego non tam librorum quam telluris, non tam literarũ quã agrorum studiosum esse oportere censeo. Nec satis esse ad herbariam perdiscendam tradendamq;, herbarios scriptores legere, plantarum uidere picturas, græca uocabularia inspicere, magistri unius uerbis addictum esse, sed rusticos, montanosq; homines interrogare oportet: herbas ipsas inspicere, uestigare differentias, & si fieri potest periculum facere, experiri: rimari quid unaquæq; in morbis possit. Cum hæc uidenda sunt, tum uero illud est hominis eruditi, grauis atq; prudentis, cum de magnis uiris iudicaturus est, diligenter eorum uerba perlegere, librare, excutere, sibiq; ipsi persuadere, nihil frustra, nihil temere a tantis uiris dictum esse. Tum uel benigna interpretatione, uel constanti iudicio quæ scripta sunt tueri. At si id quoq; fieri nequit, & suadente ueritate contradicendũ omnino sit, tum (quod in Empedocle desyderat Aristoteles) ualidissimis ea rationibus, argumentis, demonstrationibusq; confellere. Hæc cum in superioribus in Leoniceno nostro semper desyderauerimus, in quibus certas calumniæ notas contraxit, in his pręsertim Lolio scilicet & Auena de quibus nunc agimus, mirũ in modũ errasse uisus est. Herbarij boni officium.

Aera & Lolium Leonicenus inquit idem sunt: Auena quoq; & Aegilops, idem. Mirari se ait, cum sint eadem, Plinium illa pro diuersis accepisse: aut græcis cognominasse uocabulis, cum latina suppeditarent. Miror ego Nicolaum ipsum unus cum sit, tam diuersa a ueritate sentire: & latinus homo cum sit, græcis magis uocabulis quam latinis rebus insistere. Ac primum quidem est, Aera & Lolium idem sunt: si Auena & Aegilops idem, non uideo, cur mirabundus adeo toto isto suo libello Leonicenus errori tribuit. Si Plinius eandem herbam nunc latina, nunc græca denominatione commemorat, quod non Plinius modo toto opere, atq; in mentione piscium præcipue, sed quicunq; litteris aliquid mandauere, factitarunt. Nam si error est, utranq; linguam nosse: et error est, eandem herbam utraq; lingua describere. Sed nos ideo diuersis appellationibus cognominasse illas Plinium dicimus, quia quamquam unius sint generis, diuersæ tamen & figura & potestate sunt & natura: in his primum Plinij autoritas, tum ratio, proxime res ipsa argumento nobis erunt. *Sic igit̃ ordiemur ut rem ipsam lucidius explicemus.*

B

Frugibus, siue ea legumina, siue frumenta sint, *quicquid noxium esse solet*, diuersis nominibus a Plinio, Columellaq;, *tum accuratissimis quibusq; scriptoribus* appellatur. Nam quod cœlo prouenit noxium, id nunc malum, nunc iniuriam uocat Plinius: ut hymbres, nebulas, uentos, grandinem, robiginem, uolucres. Quæ uero a terra afferuntur damna, nunc frugum pestes uocant: in quibus uligo, amaror, caries: tum eruca, culex, limax, talpa, phalangus, atq; huiusmodi bestiolę continentur. Nunc morbos appellant. ut Lolium, Tribulos, Lappam, Aeram, Aegilopen, Pelecinum, atq; eiusmodi cætera. Quæ uero uel ipsis feminibus accidunt, ita ut corrupta uel mutentur, uel degenerent, siue interiori ipsorum seminum caussa, siue cœli terræq; intemperie, ea frugum uitia nuncupant. In hijs abortio, luxuries, uanitas, bromus, auena, urtica, siligoq; connumerantur. Hæc Plinius ingeniosissimus scriptor, sua illa incredibili diligentia, miro ordine (si qui illum Leoniceno diligentiores inspiciant) exequitur. De cœlesti iniuria, deq; terræ pestibus nunc sermo nobis non est: de uitijs, morbisq; agimus frugum: ut intelligamus, non de uocabulis, sed de rebus agi. Nec uerborum significationes Plinium, sed rerum naturas scribere: tantoq; grauius Leonicenum deliquisse, qui non res ipsas (ut Plinius) sed glossas, uocabulariaq; ad Plinij accusationem induxit. Morbus igitur propria significatione (quantum ad rem pertinet) Sabino, Modestinoq; autoribus, corpori aduenit, temperalisq; est imbecillitas, & tolli remedijs potest: Vitium uero perpetuum impedimentum est, ut obiter iurisconsultos etiam afferamus. Id noster Plinius latinus homo, ad fruges quoq; (qua est elegantia) transtulit: ac Lolium Aeram, Aegilopen inter morbos deputat: auenam inter uitia: atq; ideo Lolio, Aerę, Aegilopi (qui morbi sunt) præsentia remedia sarculum, & cineris cum semen iactatur curam remedio esse dicit. Quæ uero ipsi semini, aut radici insunt mala (quoniam Vitia sint) non præsenti, sed præcedenti cura, neq; alia tolli posse inquit: atq; ideo medicari semina tam Virgilius, quam Columella & Plinius docuerunt: ne expectata seges uanis eludat auenis. Lolium igitur & Aera frugum quidem morbi sunt, sed diuersæ herbæ sub uno genere cum sint, diuersa quoq; ratione fruges lædunt. Nam Lolium recticaulis herba est, & Tritico simillima: nec complecti, nec uincire illud potest: hoc tamen affert incommodi, quod terram occupat, exhauritq;: & mixtum Tritico secerni oportet. Aera autem ipsa complexu necat. Quoniam uero Lolium notissimũ esset, nõ pinxit illud Plinius: Aerã uero quod ignotior nostris esse uideret̃, descripsit. Quod minimũ. s. semen (cuius fumo a balneis turba pelleret̃) aculeato gigneret cortice, & complexu Triticũ necaret, quod & re ipsa quoq; manifestũ est, in quã degenerare Triticũ, & Hordeũ Noxia frugũ uaria.

C posse (quod Theophrastus & Galenus scribunt) non negauerim. quippe quod Lolij species Aera quoque sit. Sicut & illa etiam quam Lillirinam uulgo dicimus, quasi Lolliarinam: seu magis (ex Theophrasto) Linipirinam dixeris: quę longiores quidem spicas, sed breuioribus ac densioribus ferat calamis: nec iunctis spicatim seminibus, sed in ramusculo alternatim dispositis. Lolium ergo triticeis pene folijs recto calamo nasci, nec complexu, uinculoue ullo tritico adherescere, plusquam ut probari oporteat manifestum est: spicam uero hordeo similem, uerum angustiorem, ac sine aristis profert: in qua exiguum quidem ut minutæ Auenæ, sed non ut Aera minimum semen, acuminato & obrotundo gerit tegmine: non recticaulis est, uerum implicat, circumnectitque cum Triticum, tum Fabam, & complexu illo attrahit, necatque. Quis ergo Aeram et Lolium idem esse dicet? cum & grammatici quoque scribant, Lolium græco uocabulo non Aeram, sed Zizaniam dici. Hieronymo quoque in Matthęi interpretatione dicente: Inter triticum & zizaniam, quod nos appellamus Lolium, quamdiu herba est, necdum culmen uenit ad spicā, grandis similitudo est, & in discernendo aut nulla, aut difficilis distantia. Quid igitur Aerę cum Lolio Zizaniaque (præter genus) commune? Age & hoc adiungamus, quod uulgo quoque & in Cisalpina Gallia, & apud nos herba hæc (Aeram dico) si modo coniectura non fallimur (neque enim decernentes, sed excitantes ac disceptantes dicimus) Veludula dicitur: quasi uolutula: q̄d Tritici scilicet, Fabæque caulibus aduoluatur. Quod uero uertigines illa quoque in pane si comedatur faciat (quod malum Lolio tribuimus) non propterea Lolium ipsum erit: cum noxias uires duabus, pluribusue, & diuersissimis etiam herbis esse nihil prohibeat, atque his præsertim quæ generis unitate conueniunt. Sed & eandem herbam Lolium, & Aeram esse, tametsi Loliū Aera quoque a quibusdā dicat̄, nec Dioscor. nec Galeni autoritate conuincimur: cum Aeræ quidem uires ambo describant, figuram uero qualitatemque neuter demonstret.

De AVENA, & AEGILOPE.

Par in Auena & Aegilope ratio. De Auena Plinius, Galenusque, quod homini in cibatu quandoque sit, quod iumentis in pabulo referunt, nos quoque in Gallia passim uidemus equos, D mulosque Auena uesci: Aegilope uero, quæ syluestris Auena sit, quis unquam uidit uel iumenta uel homines uesci? Tum Auena tritici & hordei *uitium est*: quod quotiens, quaue ex caussa fiat, duodeuigesimo *uolumine* docet Plinius. Aegilops *uero* (*ut eodem loco Plinius*) Hordei morbus est *proprius, non uitium, & hordeo innascitur*: quod quinto quoque & uigesimo uolumine refert: Aegilopas *dicens eiusdem nominis* herba sanari quæ in hordeo nascitur tritici folio. Quis præterea nescit (populo etiam teste) duo esse Auenæ genera: Frugiferum unum: Sterile alterum: uel prodente Virgilio, qui bis steriles Auenas dominari cecinit, & uri campum Auenæ frugiferæ segete scripsit. Auenam quoque satiuam esse, & propriam naturam habere. 11. de agricultura libro Columella demonstrat. Eius quippe sationem docet, & partim in fœnum uel pabulum cedi, partim semini custodiri scribit. Dioscorides quoque ille (quo uelut Aiacis clypeo tectus Nicolaus iusultat) de Auena, Aegilopeque seorsum tractans, diuersas illas esse indicauit. Nam Bromi quidem duas species. 2. uolumine cum referat, secundam a Romanis inquit Auenam uocari: tum. 4. uolumine Aegilopem quoque a Romanis Auenam dici affirmat. Adde, quod ambabus glumæ, quibus semina integunt, eiusdem fermæ figuræ cum sint capillamenti hærentes, non spicis, auenæ tamen frugiferæ densiores grauioresque sunt: tum semina alba, gracilia, quasi minutum hordeum dixeris: Aegilopis uero maiora, nigra, hirsuta, gemmis bifurcata cuspidibus: quam Auenam græcam uigesimo uolumine Plinius nuncupasse uidetur: cum Bromi similis herbæ (quod & ipsum frugum uitium est) figuram, facultatemque enarrat. Vis Auenæ & Aegilopis insignes alias differentias referam? Auena ex his est, quæ maxime in frumentaceo genere nuda sunt semina: ut hordeum quoque, & halica. Ast omnium seminum, maxime Aegilopen, natura operuit. Auena præterea cum Hordeo fere & seritur & metitur: Aegilops uero (quod mirere) non nisi post annum ex semine suo (Plinio autore) nascitur. Si hæc igitur & Dioscoridis, & Plinij scriptis & rationibus, & rei ipsius euidentia, diuersa esse monstrantur, quis Nicolaum Leonicenum non errasse, immouero non piaculariter deliquisse defendet, qui Plinij doctrinam, singularemque diligentiam taxare non sit ueritus? Nec Auenę genera, nec Dioscoridis uerba, nec rei ipsius differentias proprietatesque perspexit. Quid uero de his uocabulorum interpretes referant, ipsi grammatici uiderint. Nos Plinio, prudentissimo naturalium rerum scriptori, tum rebus ipsis, atque oculatis (ut aiunt) testibus, credamus.

Auena duplex.

De NARDO GALLICA, & SALIVNCA.

Sed nec in Saliūca q̄dē, & Nardo gallica felicis accusator noster Leonic. uersatꝰ est Plinio pr-

A

mum imputare uidetur, quod Nardum Gallicam appellauerit, quam Dioscor. Celticam nuncupauit. Nonne hominũ uita ex hoc Plinij errore periclitatur? Gallicã Nardũ dixit Plinius, cum Celticam Dioscorides dixerit: quasi quos græci Celtas dicunt, nostri Gallos non appellent; aut non omnes Galli celtæ quondam dicti sint, aut Celtæ galli non sint, ad australem Cemeñi montis plagam, & Massiliæ, ac Narbonis pelagus habitantes, rupesq; Alpium attingentes. Latine denominauit herbam Plinius, Dioscorides græce: a prouincia Plinius, a prouinciæ parte Dioscorides: re nomineq; conueniunt, & cognomine quoq; non dissident. Dioscoriden præterea scribere Nicolaus inquit, quod Nardum hanc gallicam, quæ in Liguriæ alpibus nascitur, incolę Saliuncam appellant; unde errasse Plinium insinuat, quod pro diuersis Nardum gallicam, & Saliuncam acceperit.

Nardus Gallica, & Saliunca diuersæ herbæ.

Sed diuersas esse Nardum Gallicam, & Saliuncam herbas, origo primum facit ut credamus: cum in Liguriæ alpibus, uel ad Ligerim amnem, qui in Gallia est (ut ex græcis codicibus unus habet) Nardus nascatur Gallica: Saliunca uero in Pannonia, & Norico, & urbe Eporedia, Alpiumq; apricis. Figura proxime, & herbarum ipsarum diuersa descriptio, quod uel uno quoq; Plinij uerbo facile datur agnosci: qui Nardum gallicam (ut Dioscorides) fasciculis alligari inquit, & comitem illi adnasci Hirculum herbam. Saliuncam uero incomitatam, humilem (ut Vergilius inquit) & breuem, & quasi manu pressam esse: atq; ideo ad coronamenta non pertinere (quamquam nobilissimi odoris sit) quia necti non possit: Tantæ uero soliditatis, ut metallum esse cœperit: etiamsi mendose, non soliditatis (ut uetus habet lectio) sed suauitatis scriptum sit. Facultas tertio itẽ herbarum diuersitatem arguit. Quamuis etenim odoratæ sint ambæ, uires tamen differentes utriq; Plinius tribuit. Nomen postremo herbarum ipsarum differentiam prorsus aperit: cum Nardus illa siue celtica, siue gallica cognominetur; Saliunca uero, & Orcitumyra (autore Seruio) uulgo dicta est, hodie quoq; romana spica dicitur. Sunt qui eam esse putent, quam officinæ Rosam sanctæ Mariæ nuncupent. Quorum opinionem, quando Plinij picturæ multa ex parte congruit, non improbamus, & omnino probare subsistimus. Cum ergo & origine, & figura, & facultate, & appellatione Nardus gallica, & Saliunca differant, nõ errasse Plinium dicere, æquum est; Leonicenum uero iure damnandum esse, qui nec ista priusquam accusaret pensauit.

B

Hoc ex abundanti adijcere uisum est: quod Saliuncam a Nardo Gallica diuersam, Dioscoridis autoritate Pandectarius facit: tantum uero abesse, ut Dioscoridis unam esse crediderit, ut illum inducat eos arguentem, qui Saliuncam Nardum Gallicam esse dixerunt. Hoc tamen in græcis codicibus dicentem Dioscoriden non comperimus: nec Saliuncæ in Nardo celtica mentionem fecisse. Sic qui Dioscoriden (eum dico quem per hæc tempora medici legunt) non tam latinum quam barbarum fecit, si modo ueritatis aliquid ineptus ille interpres assecutus est, Saliuncam & Nardum gallicam (ut diuersa) seorsum scribentem Dioscoriden facit: nos Plinium diligentissime eruditionis hominem, rationemq; ut diximus, & rem ipsam complectimur.

De SIO, & SILAO.

Vana quoq; & inepta prorsus de Sio, & Silao disputatio. In erratis Plinij Leonicenus deputat quod Sium, Silaumq; pro diuersis posuerit. Leoniceni uero rationes superioribus quidem non dissimiles sunt. Quoniam inquit, sine dubio Silai, & Sij descriptio ei herbæ quæ uulgo Crision dicitur, competit. At si pro Silao Sion legendum sit, frustra duobus locis eadem herba repetita. Sed uide, ut diligenter inspexit, ut dialecticæ argumentatus est. Duæ sunt herbæ Silaus & Sium: nec frustra seorsum positæ, ut dicit. Silaus nascitur glareosis & perennibus riuis, cubitalis, Apij similitudine: coquitur ut olus acidum, siue acedum. Acedarijs enim herba ipsa competit. Hæc Plinij de Silao descriptio. Sij uero hæc est. Sium latius Apio, in aqua nascens, pinguius, nigrius, copiosum semine, sapore Nasturtij: crudum coctumq; sumitur. Hanc quoq; Plinius Lauerem interdum appellasse uidetur. Confer Leonicene, si placet, utriusq; herbæ descriptiones, & tuo Crisioni compara. Silaus Apio similis, Sium latius Apio, pinguius, nigrius. Silaus glareosis, & perennibus riuis nascit: Siũ in aqua quæ & non glareosa esse potest: ut lacustris, fontana, putealisq; est. Silaus cubitalis est: Siũ humile, aquę paululũ quiddã superextans. Silaus coquit ut olus: Siũ crudũ, coctumq; sumit, ut Lauerẽ quoq; Plinius docet. Silaus acidũ olus est: Sio uero Nasturtij sapor. Vnde Nasturtiũ aquaticũ appellasse Siũ recẽtiorũ quosdam inuenio. Sapor ergo, color, magnitudo, usus q; differunt. Quis tam diuersas herbas unam esse dicet? Age, & uires, potestatẽq; comparemus. Calculis, renibus, urinis, lienibus, mensibus, dysenterijs, lentigini, cuti, ramicibus, equorũ scabiei Siũ prodest: Silao nil horũ: sed id solũ tribuit Plinius, q̃d magna utilitate uesicę coquit. Si eędẽ herbæ erant, cur non eædem ambabus uires? Neq; enim ideo parem potestatem Silao dices, quod uesicæ utilis sit: Sium uero calculis Sium. Silaum.

C

urinisq; prosit: quæ malam uessicam maxime infestare uidentur: quoniã & uessicæ plures etiam morbi contingere possunt: ut collectio, ulcus, scabies: quibus efficax Silai remediũ esse potest. Sed nec putasse Plinium, eandem herbam esse Silaum quæ Sium, ex eo quoq; inspicere licet, quod eodem loco Plinius libro. 5. 26. post Silai remedium ad tres fere uersus in calculi curatione, Reliquum inquit ex uino, tum Sio, & Vrtica marina: & daucum, & plantaginis semen ex uino. Neq; uerisimile cuiquam fuerit, eodem pene uersu, Silai, Sijq; (si una herba esset) ut diuersarum mentionem a Plinio factam esse. In quo hoc quoq; est animaduertere (ut mirum Plinij ordinem consyderes) quod ab nono quinti & uigesimi uoluminis capite, unde generatim, membratimq; de singulis corporum morbis remedia subtexere incipit, nullam, aut raram ex his herbam describens pingit Plinius, quas superioribus libris ante descripserat. Magnum argumentum, Silaum, Sium non esse: cum eodem loco Silaum, nusquam alias adductam pingat: Sium uero, quam. 22. pinxerat, nominasse eodem loco satis duxit. Hæc cum ita sint, quis uel accuratum Plinij lectorem, uel iustum accusatorem Leonicenum dicet, qui cum Silaum, & Sium eandem herbam, & quam nunc Crisionem dicimus esse crediderit, hoc saltem ignorare non debuit: Crisionem breuem herbam humilemq; esse: ut iam Silaus esse non possit, quæ cubitalis est.

Sium.
Crision.
Lauer.
Lauendo.

Vis ut & rei ipsius euidentiam in medium afferamus: ne non tam Leonicenum refellere, quam nostra legentibus prodesse (quantum per nos fieri potest) uoluisse cognoscas: Sium eam herbam esse satis constat, quam togata Gallia Crisionem, Vmbria Lauerum, Picentes Lauendonem uocant: uidentur enim hæ quoq; appellationes cum priscis Dioscoridis, Plinijq; uocabulis conuenire. Nam Sium, Lauerdum dici Dioscorides scribit. Et Lauerem pro Sio usurpare Plinius uidetur. Crision uero, unius syllabæ detractione, facile transit in Sium. Ipsius quoq; herbæ cum natura, tum bene olens sapor floris etiam, & seminis non iniucundus odor facile persuadent. Silaum uero herbam glareosis, & perennibus riuis nascentem, edulijs gratam, quæ in Ariminensi uicinisq; Flamminiæ uiæ riuis, & in Hetruria plurima conspicitur, cubitalis, sæpeq; altior, Pisaurenses Cannasiolum uocant: Ex eo ut opinor dictam, quod caulem inanem Cannæ similem habeat, quasi Cannasilaum dixeris. Nosq; illam aceto saleq; conditam, non ingratam experti sumus, frequenterq; gustauimus. Atq; ut Sium, Silausq; diuersæ apud Plinium herbæ sunt, sic Crision, Cannasiolusq; apud omnes diuersi. Hactenus quantum in nobis fuit his respondimus, *in quibus Plinium Leonicenus iniquissime damnat; quod scilicet easdem herbas, ob nominum uarietatem, putauerit esse diuersas.*

Silaum.

Cannasiolũ.

D

¶De CINNABARI.

Cinnabarin, qua in pictura, medicamentisq; utimur, quamq; nostra tempora Sanguinem draconis appellant, Dioscorides Metallicum esse putat (Leoniceno autore) atq; in Libya nasci: tametsi fodiendi, concinnandiq; metalli huius (quod in alijs fecerat) rationem, autoritatemque afferat nullam. Leonicenus, qui solius Dioscor. autoritatem, sine iudicio, sine delectu sequendam esse semper censet, ideo errasse Plinium arbitratur: quod Cinnabarin scripserit elephantorum, draconumq; sanguine permixto fieri: dum pugnantes pariter decumbunt, obtrituq; elephanti interit draco. Verum non errasse Plinium tum maxime omnes intelligent, cum de Cinnabari quæ dicuntur, singula quæq; descripsero: & nodos illos quibus intricatum Leoniceni libellum uides, explicauero, priusq; adstipulantem Plinio Iulium Solinum adduxero, de Cinnabari in collectaneis ad hunc modum scribentem. Dum ruunt elephanti, dracones obruuntur: sic utrinq; fusus cruor, terram imbuit, fitq; pigmentum quicquid solũ tinxerit, quod Cinnabarin uocant. Hæc Solinus. Nunc de Cinnabari quantum collegimus eloquamur.

Cinnabaris quidem nomen non latinum, aut græcum est, nec Libycum, sed Indicum, sanguinemq; elephanti & Draconis permixtum significat. ut. 3. & . 30. uolumine autor est Plinius. Barri quoque, barbaro nomine elephanti dicuntur. Victorem, barriq; canem, rabidiq; leonis, geographus uates inquit: & nigros barros Horatius memorat: unde fortasse & nomen ipsum Cinnabaris manare potuisse uidetur. Colorq; est floridus, sanguinem repræsentans, inter eos qui mixtura finguntur connumeratus, medicinæ habilis & picturæ. Cinnabaris quoq; alia dicta in duo diuiditur genera. Vnum quidem metallicum, natiuumq;: quod in Libya, alijsq; in locis effoditur, Hemathiti lapidi colore similis: quemq; a coloris quoq; similitudine aliquos Sanguinem draconis nominasse Dioscorides scribit: & ab Indica Cinnabari nomen accepisse non absurde fortasse crediderim. Cinnabaris alterum genus metallicum quoq; est, sed facticiũ: ex uiuo. s. argento & sulphure. Cuius conficiendi ratione Bulcasis quidã arabs cognomẽto Seruitor tradidit, quo pictores per hæc tempora (Cenabriũ uocantes) utunt. Miniũ qd græci Milton uocant, metallicũ quidẽ origine est: Plinio, Diosc. q; autoribus, sed fingit, digeriturq; ut Minium esse possit, colorq; floridus. Cinnabaris ergo prima, propriaq; Indica, draconisq; sanguis est Plinio, Solinoq; autorib. Altera quę ab Indica Cinnabari nomẽ traxisse per coloris similitu-

Cinnabaris duplex.

Bulcasis.
Cenabrium.

dinem uidetur, Metallica est, in duo diuisa: Natiuam scilicet, cuius Dioscorides meminit: et Facticiam, quam Bulcasis docet, approbatq; pictura. Syluaticus quoq;, & Arduinus Pisaurensis, qui de uenenis egregium illud uolumen scripsit quod nuper e tenebris erutum, cum Haliabatis uoluminibus impressum uenditur: duo Cinnabaris metallicæ esse genera (ut nos quoq; notauimus) prodiderunt. Sed & rarissimus pictor Ferrariensis Hercules, nostri Apelles temporis, uir diligens, natiuæ Cinnabaris frustum, quod in Italiam rarum inuehi affirmat, nobis donauit, atq; apud nos fidem eorum quæ scribimus aliquando facturus seruatur. Minium uero non Cinnabaris a græcis, sed Milton proprio uocabulo dicitur, cuius Plinius, Dioscoridesq; meminere. Nam qui Minium, Cinnabarinq; siue natiuam, siue facticiam idem esse putauerunt, apertissime & pictorum sententia, & nominis diuersitate, & re ipsa falluntur. Potestatis uero differentia Leonicenus in primis fallitur: qui superuacue (ne inepte dixerim) commonefacit, ne Cinnabarin, quam Cenabrium pictores uocãt, in medicamentis quę deuorantur ponant medici: cum id non solum medici, seplasiarijq; fugiant, sed nusquam a medicinæ autoribus scriptum sit, metallicę Cinnabaris genera sorbilibus compositionibus, antidotis, catapotijsue misceri. Si quis autem e uetustissimis Cinnabarin forte compositionibus usquam posuit, de Indica. s. Cinnabari, hoc est, Draconis sanguine, cuius periculosus non sit usus, quamq; medicinæ & picturæ utilem Plinius prodidit, intellexerunt. Quatuor igitur hi colores repræsentare omnes sanguinem uidentur, paulo tamen dilutiorem Minium: unde omnis cum scriptorum, tum medicorum error manasse uidetur, atq; in primis Leonicenum nostrum inuoluisse. Nam græcorum quidam Minium Cinnabarin uocauerunt, quos refellit Plinius: quidam Cinnabarin sanguinem Draconis esse dixerunt, inter quos Diosc. qui Cinnabarin Libycum metallum esse dicit. Nec propter ea sanguinem Draconis non esse in medicamentorum, uel colorum genere Dioscor. ait, quia quosdam a coloris similitudine Cinnabarin libycam nominasse sanguinem Draconis scribant. Non enim hoc agit Dioscorides (ut parum consyderans Nicolaus arbitratur) sed eos refellit, qui Cinnabarin quę in Libya nascitur, sanguinem Draconis appellabant. Aperte ex hoc insinuans, & sanguinem Draconis, & Minium aliam quidem rem esse, quam Cinnabarim libycam. Non ergo a Dioscoride dissentit Plinius cum diuersa tradant, sed cum Serapione potius, Auicenna, Constantinoq; negocium est, si sanguinem draconis opinati sunt herbæ esse succum. Id quoq; cum pigmenti, tum medicamenti genus, quod nunc uulgo sanguis Draconis dicitur, q̃d q; seplasiarij mercantur, & quo utuntur medici, duo habet genera. Vnum quidem in massam redactum, panis ferme instar, grauiusculum, fabrilis rubricæ colorem æmulans; quo ueterinarij medici ad malagmata, emplastraue utuntur, nec nisi appositițijs medicaminibus adhibetur. Alterum genus leue, rubens, splendidum, minutis glebulis grummisq; constat, ad coagulati sanguinis atq; atri speciem, pyxidibus asseruatur, longeq; preciosius, & in antidotarium usum uenit. Hæc duo genera (si diligentius colorem, leuitatem, nitorem, tum harenularum mixturã, saporemq; consyderes) mecum quoq; fatearis oportet, illam esse Plinij, Solinią; Cinnabarin: nec metallicum quicquam, nec herbaceum sapere, sed quod terræ hæsit magis, ac propterea harenosum, minusq; purũ est. Illud primum genus artificio purgari, atq; in eiusmodi pastillos digeri, minorisq; uenire: Hoc uero quod pyxidibus asseruari diximus (ut est sincerius) sole decoctum, ac duratum, Sanguinem dices, uim illam medicam floridumq; colorem suscepisse, atq; ideo originis quoq; nomen tenuisse. Neq; enim, autore Plinio, uenenum habet Draco, imo ipsius adipem uenenata fugiunt: atq; ideo medicinæ non minus utilis quam picturæ perhibetur. Huius quoq; Cinnabaris Indicæ argumentum non leue est, quod Cinnabaris indicum (ut diximus) nomen est, non græcum, aut libycum: tum quod in hæc quoq; tempora negociantes Veneti, sanguinem hunc Draconis dictum, non e Tunete, Libycisue urbibus ad Italiam deferunt, sed ab Aegyptia Alexandria, in quam urbem uelut orientis emporium Indica omnia, & rubri maris, atque Aethiopum mercimonia compo[illegible]tantur. Huncin modum igitur (quantum ex librorum, reiq; ipsius diligenti uestigatione acc[illegible]pimus) ista se habent. Auicennam uero, ac reliquos qui sanguinem hunc Draconis esse herbæ succum putauerunt, refellere propositum non est: illi de his uiderint qui arabicam medicinam diligentius coluerunt. Nos ista pro Plinio (ut potuimus) respondimus: quemq; in illo literarum omnium, [illegible]guarum[illegible] gymnasio, in illo cõmuni gentium olim atq; artium domicilio urbe Roma, non segniter, neq; ociose morantem, uirũ alioquin diligentissimũ, sed insigni loco & dignitate positũ, nõ Cinnabaris modo, uerumetiã rerũ omniũ quas sine ulla exceptione scribit, certissimas in tanto mortaliũ concursu notiones habuisse, uerisimilius multo est, quam quemuis græculum gentis suæ uoluminibus insudantem. Nam quod ad Leonicenum hunc pertinet, qui non minori (ut est uidere) arrogantia quam in superioribus imperitia, quod a P L I N I O de Cinnabari dicitur, putare se dixit esse fabulosum, ut qui rerum usum nullum tam facile mirabundus habere uideatur: non uideo, cur Draconum, Elephantorumque permixtus sanguis, de quorum inimicitijs,

A
Arduinus de uenenis.

Minium. Milton.

B
Sanguinis draconis duo genera.

C pugnis non unus aut alter, sed omnes fere historici & naturalium rerum scriptores tradunt, in usum medicinæ uenire non possit. Quasi non difficilius, aut incredibilius mulsit Chrysocollam, Miniumq; hoc est, auri, argentiq; saniem ex intimis terrarum haurire uisceribus, quam fusum pugnacissimorum animalium sanguinem ex summa telluris cute colligere: ac muricum, Purpurarumq; saniem maiori certe quam Cinnabaris impendio ac labore conquisitam uictricis Romę opibus, & totius orbis luxuriæ suffecturam, infectorum quondam officinæ non emerint. Et non Indus quoq;, & felix Arabs odorata illa excrementa (quæ Muscum uocant) fœtidissimi e pardorum genere animalis, petrarum saxorumq; mucronatis derasa uerticibus, ad nos immensis precijs etiamnum comparanda transmittant: ac non lapidem quendam medicinæ quoq; usibus efficacem Lyncum lotio in harenis gigni, atq; ob id Lyncurium dictum medici crediderint: et humanorum cadauerum saniem, in ea quam Mumiam uocant, fastidienda etiam remedijs mixtione, uel fabulosissima inuentione receperint.

¶ FINIS Collinutianæ Responsionis.

¶ HEREMANNVS Comes a Neüenare, Ioanni SCHOTTO S.

ANnotationes Herbarum quarundam Schotte chariss. quas ad te misi, nolim edendas, nisi æquus lector prius præfatione quapiā sit admonitus, me ista annotasse anteq; mihi Leonicenus sit uisus, quem comperi in eodē argumento fuisse occupatum: cuius tamen sententiæ in omnibus non accedo, ueluti de Hypericone, & paucis alijs. Visus autē mihi ante multos annos in Italia Leonicen. & illius quædā opuscula: quas aūt de Plinij

D erroribus, atq; in hoc genere scripsit adnotationes, non uidi, nisi ante paucos menses, ex quadam impressione Basiliensi. Ne uero lector quispiam nasutior, me ob id furti accusandum putet, quasi qui alienis uigilijs, tanq; proprijs uti uidear, malim nostra illa supprimi, quam alicui ansam pare falso calumniandi nostram innocentiam. Missurus tamen sum Gerardū nostrū post festa isthęc Natalitia, qui mentem meam latius tibi exponet. Ille etiam Horatianum nostrum secum adferet, in quo castigando adhuc laboramus. Vale, Coloniæ. 16. Decembris. Anno M.D.XXIX.

HEREMANNI Comitis a Neüenare Annotationes aliquot Herbarum.

¶ De Oxylapathio, Lapathio & Rumice.

VNA DESCRIPTIONE DIOSCOrides tres species Lapathi confundit: licet alteram satiuam, alteram uero speciem syluestrem esse dicat. Quod autem Lapathon inter olera antiqui re

Lapathium acutum. posuerunt, facit, ut ego idipsum minime credam esse Lapathiū acutum, id quod hodie sic uocatur, herba scilicet omnino insipida, sponte crescens ubiq; fere. Quare mea saltē sententia, Lapathon inter olera cōnumeratū aliqua est ex herbis quas hortenses & satiuas appellare solemus. Vnde il-

Lapathum Spinachia. lam coniectura nō ualde remota suspicamur esse eam, quam hodie Spinachiam appellant, magnam habentem cum Acetosa similitudinem, nisi q̄d folia habet molliora, magisq; pallentia. Accedit huic sententiæ Serapion

in cap. de Spinachia, ubi illi tribuit mollire uentrem, id quod etiam Lapatho Dioscor. tribuit. Altera autem sylueſtris ſpecies, folio proxima Plantagini, forte eſt, quæ Lapathium acutum hodie uocatur, Quod autem Oxylapathon uocat Dioſcorides, & ipſum acri guſtu eſſe deſcribit, magis ad eam herbam pertinere exiſtimo, quam uulgus medicorum hodie uocat Acetoſam. Quod & Serapion Arabs in ſua deſcriptione animaduertit. Nam omnia quæ ex Dioſcoride citat in capitulo de Acetoſa, illa a Dioſcor. narrantur de Oxylapathio. Credo autem recentiores medicos erraſſe in hoc, quod Lapathium acutum a foliorum acumine dictum putauerint: cum illud a ſapore potius dictum eſſe intelligere debuiſſent. Nam & ὀξὺ acetum dicitur, unde recte Acetoſam, ſed rectius Lapathium acetoſum uocaſſent. Conſtat autem Acetoſam inter condimenta atq; olera quæ cruda comeduntur, etiam hodie in uſu eſſe coquorũ. Unde a ueteribus Rumex dicta, etiam inter cibos numerabatur. Lapathium autem illud acutum quo ad ſcabiem utuntur medici empirici, tam eſt inſipidum, & etiam palato ineptum, ut nemo unquam idipſum culinæ deputauerit. Alia etiam erroris cauſsa, uideri poteſt ſemen utriuſq; herbæ: quod adeo ſimile eſt, ut niſi folia diligẽter inſpexeris, ſæpe unum pro altero ſumere poſſis. Verum Galenus diſtinguit Lapathij ſpecies, eſſe aliam quidem inſipidam, aliam acuti ſaporis. Unde utramq; herbam ſub Lapathij nomine comprehendere poſſumus. Ego tamen quoties Oxylapathion ab autoribus ponitur, ſiue Lapathium acutum, ipſam Acetoſam ponendum eſſe affirmo, manifeſto errore medicorũ prodito in herba quæ Lapathium acutum dicitur. Præterea in capitulo apud Dioſcoridem, omnia quæ de Oxylapathio medicamenta ſcribuntur, multo magis Acetoſæ conueniunt, quam Lapathio acuto: ideoq; etiam a Serapione ad Acetoſam referuntur: uidelicet, quod coliacis, ac diſyntericis proſit ex uino pota: quod ſtomacho detrahat faſtidia, nimirum propter ſaporis acumen: quod ictibus ſcorpionum medeatur. Quod autem Lapathio acuto magis in ſcabie & pruritu empirici uſi fuerint, errori potius tribuendum, quam experimento putauerim: quandoquidem Acetoſa ſi eodem modo præparetur, multo citius pruritum tollit, ſcabiemq; exiccat & ſanat: quod nos ipſi non ſemel experimento comprobauimus. Quod etiam Dioſcorides ait Oxylapathion locis paluſtribus frequentius naſci, non parum confirmat noſtram de Acetoſa ſententiam.

A

Oxylapathium, Acetoſa.

B

Acetoſa contra ſcabiem.

CICLAMINOS, CISSAMPELOS, Volubilis.

NOta, quod Dioſcorides ſub nomine Ciclaminos, Ciſſamphyllon, uel ut alij rectius legunt, Ciſſampelon ponit. Idq; eo factum eſt, quod mira ſit huic herbæ cum Ciclamino in folijs congruentia. Verumtamen diuerſas eſſe ſpecies etiam Dioſcorides teſtatur. Porro Ciclamen uerum, id eſt, Panis porcinus, omnibus nota herba, cuius radix in precio habetur purgandis melancholicis humoribus. Altera autẽ ſpecies, uidelicet Ciſſam-

Ciclamen; Panis porcinus.

C phyllon, siue Cissampelos, est Conuoluolum apud Plinium uocatum, a nostris Volubilis media, uulgo Cymbalaris, aut Campanella, Cissampelos a Leoniceno. Dicta est Hedera uitealis: eo quod uitibus adhæreat, quemadmodum Hedera reliquis arboribus. Vnde etiam uineatoribus inuisa est, eam quotannis extirpantibus. Notat Leonicenus apertum errorem Auicennæ, qui pro Hedera hac usus est herba, in capitulo Cussos, seu rectius Cissos, quod est Hedera.

Weingart wynd.

¶ POLYGONON, GRAMEN, CENTVMNODIA.

Seigrass.

HAec herba uerum Granum est, Centumnodia dicta, siue Proserpinata. Quare ubicunque Graminis mentio habetur, non alia utendũ est. Miræ efficaciæ herba, cuius si uires recte calleremus, profecto una innumeris morbis satisfacere posset. Recentiores pro Gramine aliquando alijs usi fuerunt herbis quam ista, uerum errore periculoso. Vnde hoc loco id ipsum admonere uolui. Pictura in meo Apuleio tam uiua est, ut exprimi magis dextere non possit.

¶ ANTHEMIS, CHAMAEMILON, Parthenion, Chamomilla.

DIoscorides in huius herbæ uocabulo aliquoties uariat. Nam & Anthemium, & Parthenion, Chamæmilon ait uocari. Vtrumque scilicet flore albenti per ambitũ, intus uero aureo colore, siue luteo. Quare secundam spẽm Hermolaus putauit esse Matricariã. Sed falsus meo iudicio, ex similitudine floris quæ est Matricariæ cum Chamæmilo. Serapion priorẽ pro Chamomilla, spẽm recipit, hoc est, Anthemida. Nã quæcunque in capite de Chamæmila ex Diosc. adfert, ea sunt apud Diosc. de Anthemide dicta. Vtcunque uero res habet, ambarum herbarum descriptio indicat eas omnino esse unius speciei & qualitatis. Nam odore pomi spirare ipsas nomen indicat Chamæmilon, hoc est, agreste pomum, flores in ambitu albos, intus aureos habẽtes. Quare siue Matricariam pro altera specie capiamus, hoc est, pro Parthenio, ut Hermolaus credit, siue aliam herbam quamcunque similem Chamomillæ, certe eas esse cõsimilis prope effectus necesse est. Crescit in segetibus uulgo herba adeo similis Chamomillæ, ut frequenter etiam herbarios decipiat: cum folijs & floribus nihil penitus differre uideatur, odore tamen est deteriore. Germani eam herbam, Caninam, siue florem Caninum uocant. Odor eius capiti obest, & si crebro utaris, phrenesim inducere creditur. Forte hanc putauit Dioscorides esse Parthenion, quando illam odore subuiroso esse ait. Crescit inter segetes, & iuxta semitas, intermixta fere semper Chamæmilo. Quod autem potam cum melle adinstar epithimi, pituitam, atque bilem per interiora detrahere Dioscorides asserit Parthenion, ideoque melancholicis & suspiriosis opitulari, indicat ipsam uim habere euacuatoriam, fortioremque quam Chamæmilon. Quod ego facile cum ex odore, tum etiã gustu illius herbæ iudicauerim: quam Germani Cynobothanen, siue Cynanthemin uocant:

D

Alia species Parthenij.

Hundsblům

hoc est quod antea dixi. Florem Caninum: quamquam eã in usu esse non uideam, quare nihil etiam ausus sum diffinire. Quantum uero attinet ad tres species Anthemidis a Dioscor. positas, quarum una albos, altera purpureos, tertia uero mellinos flores habeat, puto de illis herbis esse dictũ, quas Frumentarias uulgo appellamus. Inter quas sunt, quæ flores habent purpureos. Quidam Melanthion esse arbitrantur: eo quod semen nigrũ habeat. Sed Melanthion odoratius esse conspicitur. Verum locus subobscurus est, quare alijs coniecturam permitto. A

¶ BVPTHALMON, CAPVT MONACHI, CHRYSION.

HAnc herbam ob similitudinem cum Anthemide, nisi quod flores sint paulo ampliores, similitudine oculũ bouis referentes, unde nomen græcum sortita est, ego crediderim esse eam, quę apud nostrates a quibusdam flos sancti Ioannis dicitur, ab alijs caput Monachi. Quidam etiam uernaculo idiomate florem Orbicularem, siue Annularem, propter rotunditatem qua oculo assimilatur, appellant. Intus flores luthei sunt, in ambitu albi, quemadmodum Anthemis, siue Parthenion, id est, Chamæmilon. In campis & circa oppida (inquit Dioscorides) nascitur, apud nos frequentius in pratis & aggeribus prope riuulos. Herba ad uarios morbos efficax, quamquam raro ea utantur empirici nostri temporis. Valet ad tineam, et serpiginem corporis, tam pota ex uino, quam etiam illita foras. Apostemata etiam rumpit potui data, uel tanquam cataplasma superposita. Cum radice & floribus eam carpere utilissimum est. Est & alia Buphthalmon apud Dioscoridem, quæ etiam Chrysanthemon uocatur, ab aureis folijs, ab alijs Chrysion, in segetibus passim crescens, floribus omnino aureis, & oculi figuram referentibus.

Ryngelblům alias S. Johans blům.

B

¶ ARGEMONIA, & EVPATORION.

NIcolaus Leonicenus inter medicos Italiæ præstantissimus, libro de erroribus Plinij & Auicennæ, manifestissimum medicorum Arabum & omnium recentiorum in herba Eupatorio errorem monstrauit. Nam herba, quam hodie medici Agrimoniam corrupte, pro Argemone, siue Argemonia uocant, ea uerum esse Eupatorium, ex Dioscoridis descriptione facile probari potest. Cum contra nemo nisi iudicio penitus carens, Eupatorion esse credere possit, quod pharmacopolę hodie sic uocant, quodq; Auicenna & Mesue describere. Nam pro Eupatorio quidam utuntur herba Ambrosiana uulgo dicta, alij uero quadã herba, quæ iuxta aquas frequens reperitur: quarum nulla flores habet luthe[illegible], neq; semen quod cum maturuerit uestibus inhęreat prętereuntiũ, deinde nec serratim inter secta folia uelut Canabis: quæ omnia in Agrimonia luce clarius uisuntur. Quamq; autẽ Diosc. Eupatorion quibusdã etiam uocari Epatitin scribat, quasi ad epar referendũ sit τὸ ἐυπατόριον ἀπὸ τοῦ ἐυ καὶ ἥπαρ. i. iecur: tñ ipsum ab inuẽtore Eupatore, quẽadmodũ Valerianã, Centaureã, atq; alias eiusmodi dictã potius putauerim. Quare qsquis est medicorũ q posthac Eu-

Agrimonia uerum Eupatorium.

C patorio uti uelit, Agrimonia Eupatorij loco utatur confidenter. Quæ aut em sit Argemone, siue Arthemon, ut Dioscorides uocat, non est meum diffinire. de prima enim specie apud Dioscoridem nihil adhuc certi possum statuere. De altera uero opinor idem quod Leonicenus, esse eam, quam Argentaream recentiores, & Apium hemorroidarum uocant, a colore foliorum dicta fortassis ἀργυμώνη, i. argentea.

¶BORRAGO, BVGLOSSA.

Quę hodie Borrago ab Empiricis, & tota neothericorum schola uocatur uerum est Buglossum: ut interim admirari etiam cogar Hermolaum Barbarum, cur dubitauerit Borraginem inter Buglossi species connumerare. Nam & foliorum habitus, & flos, & tota uirtus Buglossi cum Borragine omnino conuenit. Verũ id quod uulgo nunc appellant Buglossum, syluestre genus, & uirtute etiam multo inferius est illo, quod in hortis seritur. In meo exemplari Apulei reperio Buglosson tam graphice depictum, ea similitudine qua Borrago passim uidetur, ut mihi propter uetustatem codicis, ea pictura sola satisfacere possit, si alia argumenta penitus deessent.

Apuleiana pictura.

¶SANGVINARIA, GALLI CRVS.

Herba Sanguinaria de genere Graminis est, in Italia crebrior nascitur. Pueri naso summitatem imponentes, mox sanguinem profluere faciunt.

D Ea Galli Crus a ueteribus dicta fuit. Quare errasse Hermolaus uidetur, qui Galli crus putat esse *Cristam gallinaceam*, similitudine quadam nominis falsus, cum crista gallinacia apud Dioscoridem manifeste sit species Verbenæ, Sanguinaria uero Graminis.

¶CHAMAEPITYS, & HYPERICON.

Leonicenus Chamæpityn eandem esse putat quam & Hypericon. Licet autem Dioscorides Hypericon a quibusdam etiam Chamæpityn uocari asserat, ac Rutam quoq; syluestrem, tamen uti diuersas postea species describit singulatim: Hypericon enim Rutæ folijs, alterum uero Sempeuiuæ, atq; illã aureis, hãc uero albis floribus. Quare inesse differentiã ambabus aperte reperitur. Verum nostri temporis medici aliam somniauerunt Chamæpityn, herbulam passim in segetibus crescentẽ, odore nullo, flosculis subglaucis. Ego suaderem loco Chamæpitys Hypericon dari: idq; multo magis uellẽ, quam herbã illam insipidã, nihilq; omnino habẽtem cum Chamæpity cõmune. Cum Hypericon etiã a quibusdam Chamæpityn dictam Dioscor. attestetur. Porro quę a Diosco. Ruta syluestris uocatur, eadem est cum Hyperico. nam una oĩno descriptio est utriusq;.

¶ASPLENION, SIVE SCOLOPENDRION, & POLYPODION.

Scolopendrion quæ hodie a Medicis uocatur, non est ea quam Dioscor. & ueteres descripserunt. Nam ea neq; pilosa, siue aspera folia habet, neq; scolopendræ serpenti assimilatur maculis. Vnde licet Dioscor. a Polypodio eam discreuisse uideatur, tamen quia & Polypodion etiam Sco-

lopendron dicit uocari, uel unam esse herbam, uel certe non admodũ natura ac specie diuersas. Quare malim medicos ea uti herba pro Scolopendrio, quę Polypodion hodie uocatur, in saxis nascens, hirsuta, & maculis ueluti serpentis distincta. Verumtamen reperitˆ alia huic admodum conformis, ut ego unam fere speciē ausim affirmare, tametsi altera paulo magis referat Filicem, uulgo dicta a multis Cytracis. inter has alterutrã Scolopendriam esse putauerim: adeo omnia cum Dioscoride conueniunt. De Polypodio id animaduertit Nicolaus Leonicenus. A

¶PENTAPHYLLON, & TORMENTILLA.

Vir acris ingenij Io. Mainardus Ferrarien. errorem manifestum deprehendit neothericorum in herba Pentaphyllo. Nam quam hodie Pentaphyllon uocant, herba est frigidæ complexionis, ubiq; crescens, insipida penitus, & radices habens adeo tenues, ut uix appareat. Cum Pentaphyllon herba a Dioscoride descripta, quantum ex uirtutibus & efficacia illius deprehendi potest, natura acri & calida esse uideat, habeatq; radicem subrubeam, oblongam, Veratro nigro crassiorem. Quod autem uenenis præcipue medeat, fecit, ut Mainardus putarit esse eam quam hodie Tormentillã uocant: quæ licet plærumq; septem folijs constet, tamen multis etiam locis quinq; foliorum reperitur. Ego huic opinioni facile accederem, nisi Diosc. in descriptione subderet, eam habere flores in pallido candidos, quamquã Ruellius uerterit, in luteo pallidos, quod magis placet. Tormentilla autem plane luteos, id est, aureos habet flores. Deinde idem Dioscor. dicit eam habere radicem oblongam, crassiorem, quam Veratrum, digiti maioris crassitudine: Tormentilla uero radiculam habet raro articulum digiti maioris excedentē, crassitudine nunquam maior auriculari digito. Nisi fortasse regionibus calidis, ubi Dioscor. uixit, crassioribus radicibus nasci Tormentillam suspicandum sit. Quod autem Dioscor. scribit, Pentaphyllon a quibusdam Hermodactylon. i. Mercurij digitum uocari, nonnihil confirmare uidetur opinionē Mainardi. Nam & Tormentillæ radix abrupta est, & oblonga, ad instar articuli, siue digiti. Vtcunq; tamen uidentur omnes effectus a Dioscor. attributi Pentaphyllo conuenire, cum illis quę neotherici Tormentillę tribuunt. Nam & ipsa uenenis medetur efficaciter. Disynteriã radix curat. Constringendi uim habet. Vnde etiam ad oris atq; gulę uitia accōmodatur. In febribus etiam indifferēter ea utimur. Vulnera consolidat. Breuiter, omnia præstat, quæ in Pentaphyllo narrat Dioscor. Quare moneo Empiricos, ut frigidam illam herbam, Pentaphylli loco nō ponant inter antidota. Nam illa repercutiendi uim habet, unde intus sumi non debet: cum omnia illa nisi in acutissimis morbis ex caliditate, usui sint penitus interdicta. B

Ruelli uersio probatior.

Tormentillæ uirtus.

¶VERBASCVM, ENVLA CAMPANA, TAPSVS BARBATVS.

ENulam Campanam Dioscorides Verbascum Ideam uocari ait. Est autem Verbascus de genere Phlomidum. Phlomidē autē esse, ex descriptio-

C ne eam herbam quam hodie Tapsum barbatū uocant, mea sententia fert. Indicat id flos lutheus, folia cū caule hirsuta, sed mollia, Lychnitim a græcis uocatam: quod ad lucernarū usum esse uideatur. Vnde apud nos uulgo Candelaria, ab alijs uero propter molliciem tactus, Lanaria dicitur. Quidam hac herba pice parumper illita, pro lucerna utuntur nocturnis temporibus. Apuleius Verbascum pro Enula Campana posuisse uidetur. nam & folijs, & floribus Enula Campana cū Tapso barbato magnā habet similitudinem. Radix autem Enulæ Campanæ acrior, magisq; efficax ad uaria incommoda pellenda. Vnde Apuleius eam a Mercurio Vlyxi ostensam dicit, cum ad Circen ille transiret, aduersus maleficia efficacem. Itē & ad podagras. Dioscorides addit, ad uenena. Orthopnoicis, ruptis, atq; conuulsis medetur. Quæ etiam Phlomidi apud eundem Dioscoridem tribuuntur. Vnde manifestum est, unius esse generis Verbascum, Enulam, & Phlomides. i. Enulam Campanam, & Tapsum barbatum, licet specie sint distinctæ.

Candelaria. Lanaria. Wullkraut.

¶ STRICHNOS, SOLATRVM, VESICARIA, ALCHAKENGI.

QVam Dioscorides Strichnon, alij Solanum, recentiores uero Solatrum uocant, illius porro speciem quandam hortensem, siue satiuam Diosco. facit. Reperitur & hodie oleris quædam species foliorum

D magnitudine ut Britannica, siue Beta, dispositione autem similis Solatro. Quæ autem *syluestris est, in tres quoq; uel quatuor species* discernitur. Vulgatius illud est, quod circa sepes crebrius nascitur, etiam in agris aliquando, corymbis uirentibus semper, & herbaceis. Repercutiendi uim habet, refrigerat ex caliditate apostemata, locaq; exulcerata. Altera illius species, quam ex ueteribus Vesicariam quidam uocitauere, corymbis in uesica reclusis atq; rubentibus: eam hodie Alkekengi Arabica uoce nominant pharmacopolæ. Tertia species a quibusdam Hypnoticon, ab alijs Manicon. i. soporiferum. i. insanum uocatur. Ipsum hodie uocant Solatrum mortiferum, corymbos habet in uesica nigros, magnitudine ceraſij syluatici: quorum si unum quis comederit, longiore somno obruitur: si plures, moritur. Ad nil ualet, præterquam ad somnifera, & merito inter uenena numeratur.

Vesicaria.

Solatrum mortiferum.

¶ NYMPHAEA, VNGVLA CABALLINA aquatica, Nenufar.

NOn dubium, quin apud Dioscor. & Apuleium Nymphæa eadem sit quam hodie Vngulam caballinam aquaticam, siue Arabice Nenufarum uocant recentiores, Duplici flore reperitē, albo, atq; aureo. Idē Dioscor. etiam testatur. Frigida est. Vnde acutis & calidis morbis appropriatur. Floribus potissimum utimur. Radix omnino inutilis est. Quæ albos flores habet, ad remedia magis conuenit. Eadem uero utriq; foliorū amplitudo & habitus. Flos albæ paulo laxior, magisq; ad Rosæ similitudinem uergens: altera in modum Lilij aperitur. Quæ omnia ex Dioscor.

quoq; descriptione licet deprehendere. A

¶ INTVBVS, ENDIVIA, CICHOREA.

INtubum ueteres uocauerunt, quẽ barbari corrupte Endiuiam uocant. Recte id notauit Hermolaus. Est autem herba inter præstantissimas numeranda quæ satiua est, & inter olera habetur. Endiuiam uocamus. Syluestris uero Cichorea, siue Intubum erraticũ uocatur. Endiuia certe præstantior quantum ad medicinam attinet. Inter harum species Taraxacon, & Scariolam ponit Dioscorides. Nam quod prestantissimum est Intybi genus, Scariola uocatur, hodie medicis incognitum. Vidi apothecarios pro Scariola speciem quandam Lactucæ agrestis, maxime syluestrem, folijs nigrioribus, magisq; crispantibus quam sit Lactuca agrestis, siue Leporina, carpere, magno scilicet errore: cum sint natura ualde dissimiles herbæ. Ego Endiuiam communem sumerem. Gendystel/ uel Genßdystel.

¶ PES LEPORIS, DENS LEONIS.

LAgopus apud Dioscor. non describitur ex folijs & floribus. In exemplari tamen peruetusto Apulei, herbã sub nomine Pedis leporini pictam reperi, ea certe similitudine, quæ nobis exprimeret herbam uulgo dentẽ Leonis appellatam. Idq; etiam ex effectu uidetur non fore alienum a ueritate. Scribit enim Dioscor. Lagopoda uentrem contrahere, & discutere duricies apostematũ: quæ ambo præstat & Dens Leonis. Est enim admodum amara & stiptica, daturq; apostematibus in potu cum uino cocta. Vnde a quibusdam in uernacula nostra uocatur Apostematica herba. Febribus etiam medetur ex aqua decocta & bibita. Hermolaus uidetur putare Lagopoda esse eam, quæ Caryophyllata nunc dicitur, ab alijs Benedicta: quod mihi non arridet, cum nulla foliorum similitudo sit cum Pede leporino: neq; id quod dicit cum maturuerit furfuribus assimilari in Caryophyllata conspicitur, uerum in Dente Leonis, cum flos exaruit, uelut in fauillam uertitur, atq; unico uel flatu, uel contactu dispergitur furfurum more. Est etiã huic similis herba quæ Lactuca agrestis dicitur, licet folia habens latiora, tamen in eundem morem interfecta, flores etiam lutheos, & cũ maturuerunt lanuginosos, albentesq;: eam Itali uocant Casa lepore. i. leporis domũ: quod ad nomen aliquantũ quadrare uidetur. Pfaffenkraut. B Herba Apostematica.

¶ CALLYTRICHON, POLYTRICHON, Capillus Veneris.

DIoscorides sub nomine Adianthon, describit herbam, quæ Capillus Veneris dicitur, ab alijs dicta Callitrichon: illius altera specie est Polytrichon dicta: ambo in saxis humentibus & puteis crescunt. Polytrichon a quibusdam Saxifraga dicitur, folijs constans latioribus quam Callitrichon, & rotundis, fronde oblonga ad modum Polypodij, siue Scolopendrij, interfectis tamẽ & nõ cohærentibus ut Polypodij. Magnus ergo error est neothericorũ, qui Callitrichõ, siue ut ipsi corrupte uocant, Gallitricũ, putãt esse herbã quandã hortensem folijs ãplis & odoratis, quæ uirus Steynbrech.

C etiam odore ipso prodit. Caupones cum ea uinum inficiunt. Capiti ad-
Scharlach. modum nocet. Vulgus in uernacula nostra eam uocat Scharlacum. Erit igitur uerum Callitrichum, siue (ut barbari corrupte uocant) Gallitrichũ, herba Adiantes, a recentioribus dicta Capillus Veneris.

LACTVCA AGRESTIS, ENDIVIA SYLVESTRIS.

Paruus error uideri potest, quod pro Lactuca agresti, Endiuiam agrestem uocant medici recentiores. Intubum erraticum, siue agrestẽ ueteres Cichorium uocauere, herbam natura atq; dispositione longe diuersam a
Lactuca agrestis. Sewdystel. Lactuca agresti. Est autem Lactuca agrestis, quam Itali Domum leporis, Germani uero Carduum porcarium uocant, folio crispanti, adinstar eius quæ uulgo Dens Leonis dicitur: in extremitatibus acumina habet more Cardui, mollia tamen, quæq; non pugnant, nisi admodum parum, cum indurruere scilicet. Est illius altera species nigrioribus folijs, magisq; aculeatis constans: hanc plærieq; Apothecarij putant esse Scariolam, magna uidelicet inscitia obcæcati. Priorem Itali inter hortenses herbas receperunt, faciuntq; ex agresti domesticam. Seruit enim illorum mensæ, oleo, saleq; condita.

NARCISSVS.

Narcissus a poëtis olim celebrata, nostris temporibus in obliuionẽ prope uenit, Idq; incuria tam medicorum, quam etiam pharmacopolarũ. Serapion tamen in sua descriptione uidetur intellexisse, quæ nam herba sit,
Narcissus. Est autem Narcissus herba de genere bulborum, folijs Scyllæ, siue etiam
D Porri, flore albo, insparso, purpureis maculis, aliquãdo etiã toto candido, aliquando toto purpureo, odoris suauissimi. Vnde apud nos quidam appellant florem Caryophyllaton, licet Itali Caryophyllatum alium florem designent, quem nostri Violettam uulgo uocitant. Appellantur & ab ali-
Negelblůmen Grasszblůme. quibus istius herbæ flores lingua nostra Phylliræ, uoce (ut opinor) a græcis mutuata. Habẽt passim in hortis diuitũ, ad coronas texendas idonea.

VICTORIOLA, PARITARIA.

Nulli dubium esse debet, quin Paritaria sit ea quæ a ueteribus aliquando Helxine, aliquando Victoriola, siue Victoriæ herba uocatur. Quam barbari ob id corrupte Vitriolum uocant, cum Victoriolam dicere deberent. Errorẽ Plinij notauit Leonicenus, confundentis τὴν ἑλξίνην, κὴ κύνοσον, cum & natura dispositione plurimum inter se uarient. Esse autem Paritariam Helxinem, non modo Dioscoridis descriptio insinuat, uerũ & Leonicenus uir acerrimi iudicij, & Hermolaus Barbarus deprehenderũt. Eadẽ quandoq; Perdicaria, siue Perdicia uocatur: eo quod gratus cibus perdicibus esse creditur: & Vrceolaris, quod ad emundanda uasa ea uti soleamus.

ELATINA, HEDERA TERRESTRIS

Elatinã sub Helxine ponit DIOSCORIDES, folijs nimirũ Helxines, sed rotundiorib. & pilosis. &c. Vnde & ego hanc suspicor esse He-

deram terrestrem uulgo uocatam, herbulam odore acri, gustu adstrictoriam & calidam. Constat autem errare recentiores, qui Hederam terrestrem putarunt esse Chamæcisson.i. Hederam syluestrē: cum illam longioribus folijs quam Hederam Dioscorides describat: ista uero multo breuioribus, rotundioribusq; constet. A

¶ISATIS, SCANDIX, ALVTA.

Ego certe quantū ex Diosc. descriptione cōiectura adsequi possum, Isatis ea est, quam hodie Scandicem, licet falso uocant multi. Est autem, Dioscoride teste, Isatis herba qua tinctores utuntur ad uiridem colorem, Plantagini foliorum dispositione similis: nisi quod folia habet magis crassa, & succosa, colore etiam nigriora: semen in caule duorum cubitorum, flore luteo, siue ceruleo, nigrum adinstar Gyth, gustu aspero, & cætera omnia, quæ optime quadrant cum ea quam falso Scandicem uocarunt: Alutam a Romanis dictam, Apulei liber testatur. Quædam exemplaria Dioscoridis Rutam (puto errore scriptorum) habent. Hermolaus quædam somniare uidetur de Luta, siue Lutea, ut utrumq; exemplar erroris conuinceret. Nostro tēpore hæc herba mercatoribus notissima est, qui inde quæstum faciunt haud mediocrem. Contrita olet male, Sine ea uero nihil possunt proficere infectores lanarum. Weyd.

¶HIPPVRIS, CAVDA EQVINA.

Recentiorum plęriq; pro Hippuri Hippoquistida.i. Caudam equinā, alteram herbam quam describit Dioscorides sumpserunt. Verum a Dioscoride Hippuris, siue Equisetum tam graphice describitur, ut quilibet facile intelligere possit, quæ nā herba sit. Serapion falsē citat Dioscoridem. Vnde etiam recentiores aberrasse putauerim. Ait enim in petrosis nasci eam, folijs rotundis, pilosis, &c. quæ omnia falsa sunt. Nam ut res habet a Dioscoride describitur, iuxta aquas in locis humectis crescere, folio pro pe iunceo, scabro, geniculato. Pictura in Apuleio meo tam dextera est, ut nihil supra. Ad emundanda cristallina, ea hodie utuntur Itali. B Roßzagel.

¶ERINGION, SECACVL.

Licet hodie in apothecis pharmacopolarum a nonnullis de genere Tribulorum ea quæ Eringion uocatur in usu sit, tamen multos etiam reperi, altero genere Cardui usos, plane spinoso, hirsuto, floribus purpureis, paulo rubicundioribus. Quod genus Cardui licet ad multa incommoda corporis ualeat, tamen longe diuersum ab Eringio esse dinoscitur. In hoc errore Arnoldum de uilla noua fuisse comperio: quando Iringum comparat moro spinoso.i. Rubo, qui tamen nullam cum Eringio similitudinem habet, uerum cum tribulis stipes eius aliquid congruentiæ habet. Eringion apud nos uulgo crescit locis siccis, harenosis, sterilibus, iuxta fluminū ripas ubi harena est, & in maritimis, aculeis duris, ac maxime pungentibus. Radicem quoq; profundissime iacit in terram, uixq; reperies qui totam radicē unquam effoderit. Hæc ipsa gustu tam suauis est, ut & Pasti-

C nacam non imitetur modo, sed uincat. Quidam lingua uernacula Herbã inquietam uocant: quod exarefacta, leniſſimis flatibus auræ huc illuc, uolucris rapiatur. Vnde puellæ ſuſpenſam loco coronæ habent ſub tectis, ſemper aliqua parte mobilem. Alij Tribulum marinum uocant: eo quod frequentiſſima in littoribus maris creſcat. Vegetius in ſua Mulomedicina, quam nuper in lucem prodire curauimus, graphice eam deſcribit. De reliquis Carduorum generibus mox aliquid dicemus.

CHAMAELEON, CARDVS, DRACONTION.

Apuleius ille in herba Dracontio ualde diſſentit a Dioſcoride, erratq; proculdubio a uero. Nam propter uarietatem coloris quæ ex proprietate uocabuli etiam tribuitur Dracontio, putat idipſum eſſe Chamæleontem. Nam Chamæleon animal eſt, quod omnes colores quibus propinquat imitatur ac recipit. Habet autem herba Dracontion, ſiue Aron, quam Barbari nunc Barbam Aaron uocant, folia maculis ſubnigris ac uarijs diſtincta, quemadmodum ſerpentes quos Dracontas græci appellant. Vnde Dracontium eam uocauerunt, quidam Serpentariam, alij Colubrinam. Nota eſt radice albiſſima, & quæ manducata linguam gutturq; exulceret. eſt eñ cauſtica & mordicatiua. Huic Apuleius tribuit nomẽ Crocodillij, & Aphrodiſis, ſiue ut ipſe Dioſc. uocat τῆς ἀφροδίτης λάπρον, i. labrũ Veneris, quę omnia ad Dipſacum, ſiue Chamæleonta pertinent. Breuiter itaq; de Chamæleonte meam ſententiam explicabo. Inter Carduos eſt, quæ albis, ſiue lacteis maculis inſpergitur: folia habens ſicut Lactucę pallentia: hunc Chamęleontem album ob uarietatem dictum puto. Vernacula noſtra uocatus Carduus Marię. Semine utuntur Empirici noſtri ad colicam, & iliacam. Pellit urinas uehementer. Eſt altera huic folio non ualde diſſimilis, niſi quod nigriora habet, inter uulgares Carduos reputata, flore uiolaceo: eam arbitror a noſtris Germanis Carduum armentarium, ſiue pecuarium dici: quod radice illius aliquando animalium ſaluti ſuccurritur.

Chamæleon.

D

Germanice Marię dyſtel.

Germanice Vyhdyſtel.

DIPSACVS, VIRGA PASTORIS.

De genere Carduorum etiam eſt Dipſacus, quam Serapion meo iudicio recte intellexit eſſe eam, qua utuntur qui pannos præparant. Nam id ipſum uidetur innuere tota Dioſco[illegible]dis deſcriptio. Illius ſpecies eſt ſylueſtris, quæ Virga paſtoris appellatur: una omnino herba, niſi quod hęc ſeritur, illa ſponte p[illegible]uenit. Frigidam eſſe putant, uimque habere repercutiendi.

Bardkrant.

SCOLYMOS, CARDVS, Cardus benedictus.

Qvam Scolymon uocat Dioſcorides, hanc Hermolao uidetur eſſe ea quam Itali Carzophilum, alij Artizocam uocant, etiam nunc in cibum recæpta, immo inter delitias Italorum. Illa quæ ſeritur, & non

nisi culta prouenit, sapore est gratior: quæ uero agrestis habetur, minori- A
bus capitellis, & folio breuiore: eam uocant recentiores Cardum benedi- Cardus benedictus.
ctum. Tametsi ego uiderim, qui maluerint hortensi ista uti loco Cardi benedicti, quam agresti. Puto autem uim utrique esse unam. Similitudine autem capitum, uidetur hoc meo iudicio rectius uocari posse Carduus pinea, quam Chamæleon. Nam ipsa capita Cardi magnam habent cum pomis Pini conformitatem. Sunt oblonga, uarijs interstitijs distincta, testudinibus ueluti conchiliorum extuberantibus, qualia in Pinis uidemus.

LIGVSTRVM, CYPRVS, Alchanna.

Recte meo iudicio Hermolaus annotauit, Ligustrum dici Arbustum, quod Arabes, & præsertim Serapion Alchannam, siue Henne uocauerunt, Græci uero Cypron. Apothecarij nescio quam exoticam herbam pro Alchanna exhibere solent. Verum uulgo eam crescere Vergilius testatur in Bucolicis, quando ait, Alba ligustra cadunt, uaccinia nigra leguntur. Itali Oliuellam a foliorum similitudine quam habet cum Oliua, Germani autem propter ligni soliditatem, eam Hartrigliam nuncupant: flores albi figura racemorum, redolentes. Vlcera palati, gutturis, linguæ, ueretri mirifice persanat succus illius, cum aqua rosacea, aut Arnoglosse mixtus, aut decocta folia cum uino.

Oliuella. Hartrygliin. Beynhölglin. B

¶ Eiusdem HERMANNI Comitis a Neuenare, FORMVLA quædam excudendi Herbarij, quo pacto in explicandis Herbarum descriptionibus atque uiribus procedi (suo iudicio) oporteat.

¶ APIVM RISVS, Batrachium, Flammula, Ranunculus.

¶ APVLEIVS.

Nascitur locis humidis & aquosis. &c. usque in finem descriptionis cum nominibus prout in Apuleio habent. Nam in Dioscor. nomina adscripta non sunt. Vel aliter, iuxta uersionem Ruellij.

¶ DIOSCORIDES iuxta uersionem Hermolai.

Batrachion, id est, Ranunculus. Alij Selenon agrion. &c. usque in finem descriptionis.

¶ ORIBASIVS.

Si quid apud Oribasium de hac herba habetur, hoc loco reponatur.

¶ SERAPION.

Quamuis de hac herba Serapion in capitulo de Apio non faciat mentionem, atque ob id hoc loco citandus non ueniat, tamen in reliquis herbis suadeo eum post ueteres etiam citari.

C ¶ NEOTHERICI.

Qui scripsit Pandectas, atq; ante illum Symon Ianuensis, herbam Batrachium, siue Ranunculum sub nomine Apij risus, aut Flammulę describserunt. Nescio tamen, an recte descriptionem Dioscoridis intellexerint. Nam uidetur ideo putare hanc esse Ranunculum, quòd in fluminibus nascatur, quodq; ranis familiaris sit: cum Dioscorides idipsum Apium syluestre uocatum testetur. Nascitur autē in fluminibus & fontibus herba, folio prope Nasturtij fluuialis, caustica & uehemens, in qua libenter Ranæ uersantur. Nescio an hanc Neotherici putauerint esse Batrachium. Flammula autem quam ipsi uocant, nequaquam in fluminibus nascitur, sed pratis & hortis. Hermolaus Barbarus putauit eam esse Pedem coruinum. Verum meo iudicio deceptus. Nam Pes coruinus herba uulgatissima, neq; arrodit carnem, neq; risum illum cōmouet mortiferum. Quanquam mira foliorum similitudo huic cum Flammula intercedat. Est autem Flammula folijs strictioribus, paulum subnigricans: puto Ranunculum dici, ob uarietatem macularum, quæ nonnihil ad colorem ranarum accedere uidentur, earum scilicet, quæ maculatæ conspiciuntur, uiridi ac nigro, siue cineracio colore. Herba est satis nota empiricis: solent eam applicare apostematibus prope maturis loco caustici, uel phlebotomi. Nā mox apostema aperit. Putāt ex hac herba natum adagium de risu Sardonio. In Sardinia enim Dioscoride & Plinio autoribus, uenenata traditur, risuq; comesta exanimat. Dicitur ergo non immerito Apium risus a recentioribus. Veteres etiam *Apium syluestre* & rusticum uocauerunt.

Bachbun. (margin)

Flammula. (margin)

D (margin)

¶ SEQVATVR NVNC EX GALENO qualitas, siue complexio ipsius herbæ: aut si Galenus non ponit, ex aliquo Neothericorum.

Constantinus Apio tribuit tertium gradum caliditatis. Ego Batrachion, siue Apium risus calidū initio quarti, & siccum in tertio crediderim.
¶ Nunc ad remedia ueniendum, & ponendi ex ordine autores iam citati, una cum alijs ueteribus & recentioribus qui herbarum uires explicent, uidelicet

Apuleius	Oribasius
Dioscorides	Cassius felix
Aetius	Paulus Aegineta
Serapion	Mesue
Auicenna	Constantinus
Platearius.	

¶ Vtendum hac in re nonnunquam opera SYMONIS IANVENSIS, atq; PANDECTARII, ubi non hallucinantur, quod illis tamen familiare est. Nam hij ex ueteribus & probatis autoribus permulta congesserunt, quæ cum iudicio oportet recipere, &c.

LEONARDI FVCHSII ANNOTATIONES aliquot Herbarum & Simplicium, a Medicis hactenus non recte intellectorum.

De ALOE. Caput .I.

A

ALOE VENARVM ORIFICIA APERtione sanguinẽ spargente aperit. Et paulo post, Estq; maxime nocens hæmorrhoidibus, & ano. Quantum in hoc a uero errauerit Mesue, nemo est, nisi talpa cæcior sit, qui nesciat: quando certum sit ueterum omnium testimonio Aloen habere uim & naturam adstringendi, & sanguinis eruptiones compescendi. Id quod in primis monstrat Dioscorides, qui lib. 3. cap. 24. in hanc scribit sententiam. Aloe uim habet adstringendi, & cum aqua frigida pota sanguinis excreationes cohibet. Quinetiam sanguinis eruptiones ex hæmorrhoidibus factas sistit. Et confirmat eadẽ Galenus lib. 6. de Simplicibus medicamentis cap. 23. ita scribens, Et glutinat fistulas profundas, & ad cicatricem perducit ulcera quæ difficile sanantur, & maxime ea quæ fiunt in ano & genitalibus. Apertius uero prædictis authoribus Mesue uerba confutat Plinius libro naturalis historiæ. 27. cap. 4. ita disserens. Aloe sanguinis excreationes si modicæ sint, drachmæ pondere ex aqua: si minus, ex aceto pota sedat. Vulnerum quoq; sanguinem, & undecunq; fluentem sistit per se, uel ex aceto. Hęmorrhoidum quoq; abundantiam leniter sistit. Item Auicenna lib. 2. cap. 67. in hunc modum scribens: Aloe quando ponitur cum uino dulci super hæmorrhoidas, & fissuras ani, tunc sistit sanguinem currentem ex eis. Præterea Galenus lib. 4. Therapeuticæ methodi cap. 4. ubi profluuij sanguinis curationem ex professo tractat, nullum efficacius remedium ad sistenda sanguinis profluuia esse docet, quam id quod ex parte Aloes conficitur. Eius autem hæc sunt uerba, Optimum omnium quæ noui medicamentorum, quo etiam ad cerebri membranarũ hęmorrhagias tutissime utemur, est quod nunc subijciam. Thuris pars una. Aloes partis unius semissi miscetur: mox cum utendi tempus instat, tantum huius cum oui candido subigitur, quantum mellis reddat crassitudinem: hoc dehinc leporis mollissimo pilo excipitur, deinde tum uasi ipsi, tum ulceri toti liberaliter imponitur. Vtitur etiam eodem medicamine Galenus libro de uenæ sectione in glutinanda arteriæ incisione, adeo ut sole clarius sit, Aloen ex natiua ꝓprietate neq; aperire uenas, neq; sanguinẽ ciere. Quod uero aliquãdo sedis uenas aperire uidet, hoc ex accidenti fit, qm̃ uidelicet excrementa biliosa id sua acritudine agentia ad ea loca mouet. Id quod & ex alijs medicinis fieri Gal. lib. 6. Aph. 47. scribit, ita inquiens. Huic homini expurgatione ambo hęc optima eueniunt, quod .s. & superfluitates expelluntur, & quod ex acritudine eorum quæ excernuntur, paulatim aperitur os uenæ, quam uocant hæmorrhoidam. Proinde male admodum Mesue uiribus Aloes tribuit, quod magis biliosis excrementis, id sua acritudine agentibus, erat tribuendum.

Mesue de simpl. Medi[c] cap. 1.

B

Aloe sedis uenas aperit, nõ per se.

De MANNA. Caput. .II.

MAnnam Arabum atque recentiorum, qua nunc passim ad molliendam aluum nobilium utuntur, esse diuersam a Græcorum, ex eo primum liquet: quod eam, teste Auerroe Cordubense, post Galeni tempora in usum medicorum uenisse constet. Insuper quod etiam diuersa sit eius a Manna Græcorum operatio. Arabum enim Manna medicina est, aluum molliens, Gręcorum uero potius adstringens. Arabum uero mannam mollire aluum, diutina iam experientia comprobatum est, ob id prolixiori demonstratione non opus habet. Mannam autem Græcorum adstringendi ui esse præditam, testatur in primis Dioscorides libro primo, cap. 80. de Manna ita tradens. Manna thuris probatur, quæ candida & pura, uelutq; thus grumosa est, Thuri autem eandem uim habet. Thus uero habere uim adstringendi, & cruenta uulnera glutinandi, satis ex capite. 78. lib. primi Dioscoridis liquet. Item Mannam adstringere multo clarius indicat Galenus lib. 5. Thera. metho. cap. 4. in hunc modum scribens. Est autem Manna medicamentum quod magis quam thus adstringit. Idem quoq; docet lib. Thera. metho. [illegible] cap. 2. dicens, Manna ẽst purgamentum Thuris, leui adstrictione prædita: atq; hoc etiam nomine Thure ipso ad nonnulla utilior. Thus enim purũ tantum mouendi facultatem obtinet, utpote nullam adstringendi uim habens. Mannæ uero, etiã corticis Thuris paululũ est admixtum, unde scilicet adstringendi uim habet. Ex quibus iam satis constat, Mesuen tribus locis falso Galenum citasse. Primo de simplicibus medicamentis capite de Manna, ubi Galenum mannam cum Scammonia permiscuisse scribit. Secundo, eodem libro capite de Scammonia, ubi iterum impudenter Galenum Scammoniam cum sexcuplo mannæ miscuisse asseuerat. Tertio, in Antidotario suo ubi de medicinis solutius agit, confectionem quandam de Manna ex Galeni inuentione describens. Certum enim admodum est. Mannam hanc de qua scribit Mesue, Galeni temporibus

Manna.

C in usu Medicorum, ut diximus, non fuisse, proinde nec de ea quicquam scribere potuit, incogni
ta enim prorsus erat. Vel si ullus eius apud Gal. antiquosq; usus aut mentio fuit, certe non sub
ea uoce fuit, sed potius sub uoce mellis aerei. Quamuis, ut errore decimo quinto clarissime o-
stendemus, hoc mel aereũ alio nomine Saccharũ dictum fuit. Praeterea ex praedictis facile iudi-
cabunt studiosi, quantũ Petrus Crinitus, lib. 25. de honesta disciplina cap. 7. cęcucierit. Is em̃, &
si alias oculatissimus sit, tamen Mannã graecorũ eandem esse cum Arabũ astruere nihil ueritus
est. Idq; talibus argumentis ostendere conatus est, quae magis, si ad iudiciũ exigas, diuersum ꝓ-
babunt. Proinde caueant medicae professionis studiosi, nominis Mannae similitudine decepti,
eandem apud Gręcos & Arabes recentioresq; esse existiment, animaduertantq;, antiquis in thu
re semper, in aerio autem melle nunquam usum eius uocis fuisse.

❡ De RHEUBARBARO. Caput .III.

PEr Rheubarbarum nostrum, ne nominum te fallat ignorantia, intellige id quo nunc passim
utuntur Medici. Per antiquorũ uero quod Dioscor. Galenus, atq; Plinius, & qui istis uetustio-
res, describunt accipe. Considerandum autem prae caeteris erit, quod uulgus Medicorum Rheu
barbarum, & Punici Rauedseni uocant, hoc Galenus interdum Rheon, aliquando Rhiam, in-
terdum etiam Rheam ponticum, Dioscorides Rha, & iuxta quosdam Rheon, secundum alios
Rhian, Plinius Rhacoma, Celsus radicem ponticam appellat. Quod ideo admonendum duxi,
ne nominum diuersitate quis deciperetur. Verum Rheubarbarũ, quo nunc passim officinae u-
tuntur, & quod Mesue describit esse diuersum ab eo, quod Antiqui depingunt, manifestum fit
ex eius notis, quę ab ijs quae in eo offenduntur, quod ab antiquis describit̃, sunt omnino diuer-
Rheon. sae. Nam Rheon antiquorũ, teste Dioscor. lib. 3. cap. 3. radix est nigra, maiori Centaurio similis,
minor tamen, & magis rubens, sine odore, fungosa seu laxa, nec ponderosa. Subscribit & Gal.
lib. de simplicibus medicamentis ad Paternianum cap. 228. ita inquiens. Rheon quod a quibus-
dam Rheon ponticũ dicitur, radix est magna & nigra, fungosa, leuis, odore carens, gustu cale-
faciens, & leniter adstringens. Nec dissentit Plinius lib. 27. cap. 12. ita scribens. Rhacoma affertur
ex his quae supra Pontum sunt regionibus. Radix *Costo nigro similis, minor & ruffior paulo,*
D sine odore, calefaciens gustu, & adstringens. *Ea uero quae iam in usu est medicorũ,* uehementis-
simum odorem habet, *nullumq; cum Costo nigro similitudinem gerit.* Et praeter id quod odo-
rata est, leuis etiam non est, immo quanto grauior, tanto melior a Ioanne Mesue & ab omnibus
putatur. Adde quod istarũ quoq; diuersus est usus. Antiqui enim sua ad uentris purgationem
non utebantur, sed ad plaerosq; usus alios adhibebant, quos opereprecium non est hoc loco re-
ferre, quando ex Dioscor. Plinio, Galeno, reliquisq; facile disci possunt. Certum tamen est, huic
maximam & praecipuam uim adstringendi fuisse. Ita Auiceña quoq; lib. 2. sui Canonis cap. 585.
purgandi uim Rheubarbaro non adscribit, id quod facit & Fen. 16. Cano. 3. Tract. 1. Cap. 4. sed
Rheubarbarũ inter medicinas adstringendi uim habẽtes, ut passim quoq; alias enumerat. Nam
quantum ipse sciam, nunquã Rheubarbaro usus est Auicenna tanquã medicamento purgan-
te. Nostri uero secuti Ioannem Mesue, inter caetera purgantia medicamina tanquam praecellen-
tissimum suum Rheubarbarum collocant: nec enim uim purgatoriam minorem Agarico ha-
bet. Quod et uerum esse non solũ Mesues, sed etiam Auerrois ac recentiorum omnium autori-
tate, ipsaq; experientia didicimus. Accedit ijs omnibus, quod nostrum non a Ponto, ut ueterũ,
sed ab extremis meridionalis Indiae partibus ad nos uehitur. Quae singula certe satis superq; de
clarant, nostrum Rheubarbarum ab antiquorũ esse penitus diuersum. Nam si in eo de quo scri-
bunt uim purgatoriam antiqui inuenissent, proculdubio silentio non pręterijssent. Hoc non a-
nimaduertens Auerrois ille Cordubensis, satis impudenter Galenum notat, eo quod constrin-
Io. Mainard. gere uentrem scripserit Rheon. Vnum adhuc praeterire non potui: scribit Ioannes Mainardus,
reconditae eruditionis uir, libro suarum epistolarum medicinalium sexto, se a Sigismundi regis
Sarmatum medicis didicisse, in eo bello quod contra Moschos fortissime rex gesserat, repertum
esse aliud Rheon, communi quidem satis simile, sed penitus inodorum: quod dubio procul fuit
id quod ueterũ depingunt. Omnes enim antiquorũ notae in eo deprehenduntur. Affertur nam-
q; ex ijs quę supra Pontum uel Bosphorum sunt regionibus, prope uidelicet Rha flumen, radix
nigra, & costo nigro exterius, magno Centaurio interius similis, minor tamen & ruffior, sine
odore, calefaciens gustum & adstringens, laxa, subleuis, & dum masticat̃ pallida, & ad crocum
uergens. Quare non est quod post hac haesitent studiosi, Rheubarbarum nostrum ab antiquo-
rum in uniuersum differre.

❡ De SIDERITIDE. Cap. .IIII.

OMnes fere nostra aetate Medici Serapionis atq; Auicennae errorẽ sequentes, id genus San-
guinis Draconis, quod nunc passim in usu habetur, succum herbę cuiusdam arbitrantur, quę a
Graecis Sideritis, a ferro, quoniam glutinandis uulneribus apta pręcipuũ in bello haberet usum

uocata est. Verum eosdem esse falsos, manifestissime ostendit Dioscorides Lib.4. Cap.31. Nam is de Siteritide herba, omnibusq; eius generibus plenissime scribens, ex nulla eiusdem specie talem exprimi succum edocuit, quo Medici pariter atq; Pictores ad suum utriq; opus uterentur, quod tamen si uerum fuisset, nullo pacto silentio prætercijsset. Quare multo probabilius est ita de Sanguine Draconis statuere, quod sit eius generis metallum, quod a Dioscoride Cinnabaris dicitur. Nam huic omnes Cinnabaris notę, quas recenset Dioscorides Lib.5. Cap.63. conueniunt. Quemadmodum enim Cinnabari precium ingens est, ut post Dioscoridem quoq; testatur Plinius Lib.33. Cap.7. eoq; pictores uariandis in pictura lineis, ac Medici ad ea quæ sanguinem sistunt, utuntur: ita duplicem hunc & in pictura & medicina usum compertum habemus in eo quod purum Sanguinem Draconis apellant. Nam rarus inuentu est atq; difficilis, nec minus charus quam legitur fuisse apud antiquos, et hoc quando syncerus atq; incorruptus uenundat. Etenim qui passim in Seplasiariorum officinis uenalis habetur, adulterinus est, licet eum pro uero in medicinæ usu recipiamus, ut plæraq; etiam alia, sicut in sequentibus fusius narremus. Sentit nobiscum exactissimi iudicij uir, Nicolaus Leonicenus in epistola ad Angelum Politianum. Nemo autem existimet Cinnabarim Dioscoridis esse eam, quam nos uulgo Cenabrium uocamus. ea enim factitia est, ex argento namq; uiuo conficitur, uenenumq; est. Dioscoridis uero minime factitia est, neq; uenenis connumeratur. Quod ideo admonendum duxi, ut hoc pacto medicinæ candidatos ab exitiali errore reuocarem, ne scilicet, si Cinnabarim in Receptis, sic enim suas compositiones uocant, scriptum inuenirent, pro ea nominis similitudine decepti, Cenabrio nostro uterentur, quod uenenum esse manifestum est. Cur autem Cinnabarim hanc Dioscoridis Sanguinem Draconis nominent, ea ratio in promptu est. Nanq; durat adhuc antiquorum quorundam in hoc nomine persuasio ac opinio, qui Cinnabarim illam, quæ ad usum picturæ & medicinę adhibetur, ex draconũ atq; elephantorũ sanguine permixto fieri putauerunt. Hoc quod Dioscorides ijs uerbis indicat. Profundi coloris est. Eamq; ob caussam crediderunt quidam Draconis Sanguinem Cinnabarim esse. Opinionem hanc uulgarem secutus est & Plinius libro paulo ante citato. At eam de Sanguine Draconis opinionem esse falsam, liquet ex eo potissimum, quod Dioscorides de Cinnabari non libro secundo inter medicinas ex animalium sanguine sumptas, sed potius quinto inter metalla tractauit. Galenus quoq; medicus nobilissimus, suo de Simplicibus medicaminibus libro.9. Cinnabarim inter metallica recensuit. Auerrois pariter in Lib.5. Colliget Cap.43. Sanguinem Draconis inter metalla connumerat, adeo ut luce meridiana clarius sit, Sanguinem Draconis non succum, sed potius metallum esse.

A

Cinnabaris.

B

De NAPELLO, SIVE ACONITO. Caput .V.

AVicenna Cap.503.2. Canonis scribit Napellũ esse uenenũ perniciosum, destruens bibentē se. At mox oblitus eorum quæ scripsit, capite eodem hunc potari suadet, dum inquit, Delet albaras linitum & bibitum. Quid quæso absurdius aut dici aut scribi potuisset ab homine qui reliquorum se magistrum facit? Annotandum itaq;, quod nostræ ætatis Herbarij Napellum nominant, hoc a Græcis latinisq; Aconitum uocatur. Et id Plinio Lib.27. Cap.2. teste, omnium uenenorum est ocyssimum. Quod etiam confirmat Galenus Lib. de Simplicibus Medicamentis Cap.20. ad Paternianũ, dicens Aconitum ualde uenenatum esse. Ita & Dioscor. Lib.4. Cap.71. Aconitũ inter uenena recenset, dum ait. Enecat pantheras, sues, lupos, bestiasq; omnes inspersum carnibus, & illis in cibo appositum. Hinc cauendũ ne in potu aut cibo sumatur. Id quod Paulus Aegineta ijs uerbis monuit. Aconitum quidem cognomento Pardalianches exedentem & lætalem uim habet. Eamq; ob caussam intus cauendum est. Foris tamen in carnibus quas exedi oporteat uti licet. Ita & reliqui omnes Aconitum laudant, si abstergendum aliquid sit ex corpore: nullus autem unquam pręter Auicennam in potu propinandum docuit. Cæterum idem Auicenna.2. Canonis Libro, Cap.554. succum radicis Pentaphylli medicinam perniciosam esse docet. Eius autem hęc sunt uerba. Succus radicis eius est medicina perniciosa. At quam falsa docuerit, ostendunt ea quæ de eo succo Dioscorides Lib.4. Cap.39. in hunc modum scribit. Facit & radicis recentis succus ad iecoris pulmonisq; uitia & lætalia uenena. Quod & Apuleius Madaurensis cap.2. de herbarum uirtutibus indicat, cum ad morsum serpentis herbam Quinqifolium potam ac contritam mire utilem esse scribit. Quæ si uera, ut nemini dubium esse scio, certe ex diametro cum Auicennæ sententia pugnant. Hæc & si manifesta fere omnibus sint, attamen quia multis errandi occasionem dederunt, ideo hoc loco admonere duxi. Nam Sauonarala celebris sua ætate Medicus, radicem Pentaphylli non aliam ob caussam non ausus est in quartana propinare, nisi quia damnaretur a principe. Ita & Iacobus de Dondis, cognomento Aggregator, huius radicis succũ inter uenena perniciosa ex Auicennæ autoritate numerat. Tantã habet Auicenna apud nostri sæculi Medicos autoritatē, ut medicinã mortiferam faciat salutarē, salu-

Napellum. Aconitum.

C tarem uero perniciosam, adeo ut non immerito, rei grauitate commotus, Leonicenus raræ eruditionis uir, in hunc modum exclamauerit. Miseret me humanæ uitæ, quam uideo quotidie sub Auicenna, non tanquam principe, sicut iuniores Medici appellant, sed tanquam sæuo tyranno periclitari. Proinde ex eo intelligent studiosi, quantum insaniant hi qui malunt cum Auicenna aut aliquo alio, cuius uerba pro oraculis habent, errare, quam cum his qui medicinam a fontibus hauriunt recte sentire. At satis ea de re in præfatione nostra dictum est.

De BVGLOSSA & BORRAGINE. Caput VI.

Missas hic facio diuersas ac pugnantes inter se recentiorum de Buglossa atq; Boragine sententias, ex quibus facile æquus lector æstimabit, eosdem nihil horum intellexisse, atq; adeo nihil mirũ, si reliquis etiã errandi occasionẽ præstiterint. Vnum autẽ hoc ostendã, Buglossum nostræ ætatis non esse antiquorũ Buglossum, sed eam quam nos Borraginẽ uocamus. Nostram uero Buglossum esse eam herbã quam græci Cirsion, & propter magnã quam habet cum Buglosso similitudinẽ, aliquando Buglossum magnã, appellant. Commutatæ nanq; inuicẽ duarũ herbarũ appellationes sunt, quæ enim huic & illi notæ uiresq; tribuunt, mutatis hac ratione plantis conueniẽt. Quod equidẽ nõ aliunde certius nisi ex ambarũ descriptionibus deprehendi potest.
Buglossi descriptio. Buglossi autem descriptio apud Dioscor. lib. 4. cap. 119. hæc est. Buglossus uerbasco similis, folia in terram decidua, aspera, nigrioraq;, bubulæ linguæ similia, quæ quidem in uinum deiecta, uoluptatẽ & leticiã animi facere credunt. Paulus præterea Aegineta in sexto de Buglosso itidem scribit, dicens. Buglossum humidũ calidũq; temperamento est, eamq; ob causam uino iniectũ, lætitiam animi facere dicitur. Galenus quoq; lib. 6. de Simplicibus Medicamentis, cap. 83. nihil a Pauli uerbis dissentit. Quod & Plinius Lib. 25. Cap. 8. facit, dum ait. Iungitur huic Buglossus boũ linguæ similis, cui præcipuũ, quod in uinũ deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur Euphrosynon. Iam ista si quis sub examen uocauerit, sole clarius uidebit, Buglossum hanc ueterũ, esse nostrã Borraginẽ. Nam iuxta Dioscor. descriptionem folia aspera & nigriora Borragini nostræ *magis* quam Buglosso competunt, quæ albicante folio penitus est: *Quodq; Buglosso nul*lus nõ ex *antiquis lætitię & uoluptatis spem, si in uini pocula demittatur*, tribuit, Borragini passim adscribitur. *Iactatq; quotidie gens nostra ad cordis hilaritatem* multo eius cibo utendũ esse. D Porro Marcus Cato Cap. 40. *sui de re Rustica operis*, insitionem arborũ docens, cum instituisset quatenus & quomodo surculos inseruisse & circumligasse oporteat, addidit. Insuper lingua bubula obtegito si pluat, ne aqua in librum permeet: eam linguã insuper libro alligato, ne cadat. Ex quibus sane constat, in operiendo trunci & insitæ stirpis rotunda sectione rotundiore potius quam longiore folio uti præcepisse: at Borraginis tale est: eius uero quæ nunc Buglossus habetur, longa folia sunt, ideoq; operiendæ rotundæ stirpi minus apta. Ex ijs quoq; colligitur caput. 438. secundi Canonis de Buglossa seu lingua Bouis apud Auicennã esse caput de Borragine nostra. Nam herbam esse habentem lata folia, & cordis confortatiuam scribit, quę singula a nostra Buglosso sunt aliena, at Borragini penitus cognata. Itaq; nõ immerito Auicenna notat sui seculi Medicos, ꝗd non uera Buglossa uterentur, sed alia quæ non easdem utilitates haberet.
Cirsion. Cæterũ quod Buglossus nostra sit ea herba quã Græci Cirsion uocant, ex eiusdẽ quoq; descriptione ostendemus. Diosc. autẽ Lib. 4. Cap. 110. eandẽ ita depingit. Cirsion folia Buglosso similia habet, leniter hirsuta, longiora tamẽ, albicantia, & in extremitatibus aculeata. Quod uero in caule summum est, circinnatum, hirsutumq;, capitula habet in summo purpurea, quę postremo in pappos euanescunt. Haud aliter describit Plin. Lib. 27. cap. 8. inquiens. Cirsion cauliculus est tener duũ cubitorũ, triangulo similis, folijs spinosis circumdatus, spinę molles sunt, folia Bouis lingue similia, minora, subcãdida, & in cacumine capitula purpurea, quę soluunt in lanugines. Considera iam, an nõ singula hæc Buglosso nostrę conueniant? Si eñ folia expendes, ea certe in Buglosso longiora, uel ut Plinius ait, minora, in Borragine autem decurtatæ rotunditatis, & multo maiora sunt. Purpurea item in summo caule capitula, quæ in Cirsio describũt, eius potius sunt quę Buglossus nunc dicitur quam Borraginis, quæ cæruleos habet flores. Confer itaq; iam cum naturæ exemplaribus utriusq; historiã, carptasq; ex horto Buglossum & Borraginẽ diligenter contemplare. Sane prior illa Buglossi historia nostræ ætatis Borragini respondebit, posterior aũt Cirsij, Buglosso nostræ undiq; conueniet. Sunt enim Buglossi folia longiora quã Borraginis: albicant illa, hæc contra nigricant: illa surgunt & per se stant in altũ nitentia, Borraginis in terra iacent. Quare cõsulto fecerint Medici, cum Buglossam ex ueterũ autoritate ad usum Medicinæ adhibuerint, si Borraginem potius nostram, quam illam quæ passim Buglossa nuncupatur, receperint.

De EVPATORIO, &

AGRIMONIA. Caput VII.

A

Fuerunt, & adhuc sunt magnę inter Medicos dissensiones de Eupatorio & Argemone, quam corrupto uocabulo passim Agrimoniã nominant. Nam ex ueteribus quidã, quos Diosc. etiam notat, putauerunt Eupatoriũ esse ueram Argemonẽ, cũ tamen ab Eupatorio in uniuersum differret. Qui equidẽ error ad nostra usq; sæcula durauit. Herbã enĩ quę uera est Eupatoriũ, omnes nostrę ętatis Medici Agrimoniã esse credunt. Idq; uerũ esse ex Eupatorij notis a Diosc. lib. 4. ca. 38. traditis, manifestissime deprehendere licet. Quæ quidẽ tales sunt. Eupatoriũ herba est fruticosa, singularis: exit ex ea uirga tenuis, lignosa, recta, nigra, pilosa, cubitalis, & aliqñ maior, folia habet per interualla partibus diuisa quinq; fere, aliquando tamẽ pluribus, Quinq;folij Canabisue folijs similia. Nigricant & hæc etiã serræ modo in extremitatibus incisa. Semen fert medio cauli adnascens, in terrã annuens, adeo hirsutũ ut uestibus siccatũ hæreat. Insuper quia Plinij lib. 25. cap. 5. descriptio omnino cũ Diosc. quadrat, proinde commodũ duxi eandẽ huic subijcere, ait enĩ. Eupatoriũ regiam autoritatẽ habet, caulis lignosi, nigricantis, hirsuti. cubitalis, aliqñ & amplioris, folijs per interualla Quinq;folij aut Canabis, per ambitũ incisis quinq; partito & ipsis plumosis, radice superuacua. Iam si ueritatis diligens indagator, eas notas Agrimoniæ nostræ accomodauerit, huic certe in uniuersum cõpetere comperiet. Est enĩ in ea singularis uirga, lignosa postq; aruit duricies, plumosa, undiq; asperitas, color nigricans, & folia per interualla pendẽtia, serræ modo incisa, adeo ut hanc esse uerã antiquorũ Eupatoriũ nemo nisi Leberide cęcior sit, nõ intelligat. Minime aũt mirũ recentiores Medicos ea in re esse lapsos. cũ enĩ Arabes sequantur autores, eisq; in describẽdis plantis fidẽ maximã adhibeant, qui & ipsi alius aliter de eadẽ re tradiderũt, facile illis errãdi ansam exhibuerunt. Auicenna nanq; Eupatorium scribit esse herbã aromaticã, habereq; folia Canabis, florẽ Nenupharis. At qđ aliã ab Agrimonia nostra herbam esse Eupatoriũ significet, quis est qui nõ agnoscat? Constat enim herbam uulgo Agrimoniã nuncupatã neq; esse odoratã, neq; habere florẽ sicuti Nenuphar, imo ita exiguũ, ut uel Nenuphari, uel eius flori collatus, nullã ipsius habeat similitudinẽ. Mesue præterea Eupatoriũ folijs Centaureę minoris, floribus subcitrinis, longitudinis paucę constare dicit. Quod certe tam simile uero est, q; Centaurij folia Canabinis, & subluteus color albo similis est. Porro qđ omnium maximũ est, non sine magna temeritate Mesue Eupatorio uim purgatoriã adscribit, nullus enĩ ueterũ nec Auiceña quidẽ, quicq; tale, ne per somniũ etiã, de eodẽ cogitauit. Immo Diosc. contrariã magis uim in eo prædicat dicens. *Semen & herba ipsa cum uino pota, dysentericis & morsis a serpentibus opitulant.* Hoc etiã Plinius confirmat scribens. Semen Eupatorij dysentericis in uino potũ auxiliat unice. Ex istis manifestũ admodũ est, Arabes, Auicennã maxime, qui & alias modicã simpliciũ medicamentorũ habuit noticiã, atq; Mesuen, Eupatoriũ uerũ nunq; cognouisse: atq; adeo nihil mirũ si neq; eorundẽ imitatores. Proinde studiosis indies orandum est, ut bona fortuna in uerũ peritũq; incidant autorẽ: quando Galeno Lib. 3. de Potentijs naturalibus Cap. 24. teste, in quemcunq; quispiã primũ inciderit pręceptorẽ, talis efficitur, non expectans aliquid aliud ab eo quod didicit amplius addiscere. Hinc tandẽ haud aliter quã Medicus ille olim Romanus omnia sua sorti committunt, monentes ægros ut precent, quo Dij sua cuiq; remedia secũdẽt. Hoc profecto si iuniores Medici animo uolutassent, exq; fontibus magis quã riuulis, bonis quã malis præceptoribus, Medicam artẽ hausissent, in eum errorẽ nõ incidissent, ut Eupatorio pro Agrimonia uterent, sed uerã magis Argemonẽ ad usum medicinæ accõmodassent, cuius iam, quoniam prorsus ignota, omnis apud nostræ ætatis Medicos usus perijt.

Eupatorium.

B

¶ De RVTA SYLVESTRI, & CICVTA. Cap. VIII.

Avicenna Fen. 6. Cano. 4. Tract. 3. Cap. 33. hunc in modũ scribit. Ruta syluestris nõ est Harmel, ut quidã existimauerunt. Quæ sane uerba non paucis errandi occasionẽ præbuerunt, qđ passim Harmel pro Cicuta interpretati sunt. In quẽ etiã errorẽ interpres Auerrois quinto Colliget lapsus est, dum impudentissime Harmel Cicutam interpretat: nõ animaduertens, quod eo loco Auerrois Harmel calidã & siccã in tertio ordine scribat, Cicuta autem inter lœtalia uenena frigiditate sua enecantia numeret a Diosc. Galeno, Plinio ac alijs. Diosco. nanq; lib. 4. cap. 73. de Cicuta ita scribit. Cicuta inter lętalia frigiditate enecans est. Galenus uero lib. [illegible] simplicibus medicaminibus, semen Cicutæ præ omnibus alijs frigidissimũ esse testat. Plin. aũt lib. 25. cap. 13. de ea in hunc modũ differit. Semini & folijs cicutæ refrigeratoria uis: quæ si enecat, incipiunt algẽre ab extremitatibus corporis. Quare a tam crasso errore nullo pacto uindicari potest interpres ille quisquis tandẽ fuerit. At con[illegible]uendũ erat, nisi is error etiã officinas nonnullas occupasset. Nam ipse oculis Antidotariũ uetustũ admodũ uidi, quo ad annos non paucos ad conficienda medicamina usus est Pharmacopola quidã, in quo semper Harmel pro cicutę semine interpretatũ erat: nec animaduertit errorẽ donec per me tandẽ admonitus fuit. Quod uero Harmel nõ sit se-

C men Cicutæ, sed ruta syluestris, manifestissime indicant ea quæ scribunt a Diosc. lib. 3. ca. 49. de ruta syluestri in hanc sententiam. Vocant quidā agrestē rutā Harmala. Itidē scribit Gal. lib. 7. de simplicibus Medica. cap. 119. dicens. Rutam syluestrem quidam appellant Harmala. His accedit, quod descriptio Harmel apud Auerroim Cordubensem in totum conuenit rutæ syluestri. Ait enim. Harmel calida & sicca est in tertio ordine, incidit humores crassos, prouocat urinā & menses, ualet dolori coxendicum, & pituitam purgat. Has proprietates omnes Galenus, maxime Ruta. Dioscorides & Plinius Rutæ syluestri tribuunt. Galenus enim lib. de simplicibus medica. cap. 224. de Ruta ita scribit. Vrinam & menstrua prouocat Ruta, colicq; dolorem sedat. Dioscorides autem lib. 3. cap. 49. ita inquit: Apposita menses & urinam cit, & cum uino pota, quartanas finit. Sanat agrestis Ruta itidem coxendicis dolores quadraginta diebus pota. Auicenna præterea secundo canone. cap. 340. omnes prædictas commoditates Harmel adscribit dicens. Est incisiua & subtiliatiua, est bona dolori iuncturarum, & sciaticæ cum desuper linitur. Prouocat urinam & menstrua, & confert colicæ uentosæ. Proinde mirum est istorum deinde in quarto Canone non fuisse memorem. Insuper cum Ruta syluestris, ut ex ueterum testimonijs traditur, habeat uim incidendi & discutiendi lentos & tenaces humores in articulorum doloribus, certum est eam utilius adhiberi ad catapotiorū de hermodactylis confectionem, quam Cicutam: quando hæc sua frigiditate eosdem potius augere possit, quam tollere: illa uero sua caliditate magis incidere atq; discutere, adeoq; uitium quod ex tenacium humorum multitudine prouenit, auferre. Accedit ijs, quod etsi Galenus lib. quinto de Simplicibus medicamentis probet quædam uehementer frigida hebetandi sensus gratia, ubi impatibiles crucient dolores: usum tamen cicutæ in totum damnat, ut quæ non solum frigiditate, sed etiam superflua humiditate sit perniciosa. Nemo deniq; ueterum Cicuta aliter usus est quam quod extrinsecus eam apposuerit, nullus autem eorum intra corpus adhibere iussit. Id quod omnium maxime ostendit Dioscorides de Cicuta. Cicutæ usu in eam scribens sententiam. Multos habet in medicina usus. Collyrijs quæ somno dolorem leuant, commode miscetur succus. Extinguit idem sacros ignes, & quę serpunt. Quin etiam concisa herba comaq; eius mox testibus emplastri modo imposita, nocturnas libidinum imagines in somno auertit. Languent genitalia emplastri modo imposita. Lac extinguit, & in uirginibus mammarum incrementa compescit, & puerorum testes nutrimento augeri prohibet. *Plinius* quoq; loco paulo supra citato, pręter *pręd.icta Cicutæ nihil tribuit*, adeo ut satis iam constet, *Harmel non esse Cicutam, sed potius rutam syluestrem.* Caueant itaq; posthac medicinæ candidati, ne pro *semine rutæ syluestris Cicutam*, cuius succo Plinio lib. 25. cap. 13. teste olim D Athenienses ad mortem in publicis & capitalibus iudicibus utebantur, ad medicinæ usum adhibebant. Non sic, per Apollinem oro, tanti unus accentus, ut quum HARMEL, apud Arabes scribatur cum aspiratione, ut quidam nugantur, significet Cicutam: cum uero sine asperatione, Rutam syluestrem: quando interdum ex tantilla notula hominum uita periclitetur. Verum Harmel descriptio potius ad ueterum notas exigatur, ita enim mox apparebit esse rutam syluestrem.

De ALOE. Caput .IX.

MEsue libro suo de simplicibus Medicamentis, cap. de Aloe, in hanc scribit sententiam, Aloe mixtum cum melle est minoris solutionis. Et paulo post, Et adhuc etiam est conturbatiuū, faciens dolorem uentris, & nocens stomacho. Imitatus est autem hoc loco, ut alias fere ubiq;, Auicennam, qui lib. 2. cap. 67. ita de Aloe scribit. Permixtio ipsius cum melle, minuit uirtutem eius: At nihil istis falsius dici potuisse, nemo arbitror, sanæ mentis est, qui non intelligat, quando ex diametro cum ueterum planitis, ratione deniq; & experientia pugnent. Quantum em̄ ad primum attinet, quis est qui nesciat melli suapte natura inesse uim subducēdi uentrem: Et ut morosis ueteris inscitiæ propugnatoribus, qui sua mordicus tenent, satisfiat, ecce id ueterum testi- Mel. monijs comprobabimus. Hippocrates libro de morbis qui extra, de melle ita docet, Mel autē cum cæteris sumptum nutrit, coloremq; bonum facit, solum uero potius emaciat quam reficiat: lotium enim cit, supraq; modum purgat. Itē Galenus lib. 3. de alimentis, cap. 38. inquit, Mel habet quandam acritudinem, qua ad egestionem excitat uentrē. Dioscorides etiam lib. 2. cap. 73. ita scribit. Crudum mel [?]lat aluum, & tussim proritat. Paulus præterea Aegineta lib. 1. cap. 96. ait. Mel coctum magis alit quam aluum subducat: non coctum, contra. Subscribit Paulo Alexander Aphrodisæus sectione. 2. Proble. 66. inquiens. Mel incoctū tergit & purgat, coctum alere tantum potest. Adde quod Paulus utitur etiam melle cap. 6. ad dejciendā aluū puerorū. inquit em̄. Porro si pueri aluus adstricta fuerit, mel cibo adiec[?] dabis. Si atq; mel se solo uentrem subducere potest, Aloe cur non idem plus efficeret, additū alteri quod similē uim obtinet: Hinc est, quod Psellius lib. 1. deuictus ratione, in capite de ijs quę uentrē citant, Damascenis, itemq; alijs ut aluum plus subducant mel adjci præcipiat. Ait enim, Damascena humida & arida melle

confecta, madefacta, ut plus teneant mellis, mansaq; solitaria. Si bis mellis compositio absor- A
beatur, plus subducit quam si dulce uinũ potites. Quod uero Aloe iuncta melli plus subducat
aluum, testatur in primis Dioscor. ubi supra, ita scribens. Cũ resina aquaue, aut cocto melle ex-
cepta aluum pota soluit. Id quod Plinius etiam lib.27.cap.4. confirmat dicens. Deuorantẽ pillu-
læ cum mellis decocto, aut terebinthina resina, ad purganda interiora. At quid opus in re ma-
nifesta plus ęquo uerbosum esse? Pergemus itaq; ad secundũ, monstremusq; Aloen non obesse
stomacho, ut Mesue insanit, sed eundẽ magis roborare. Hoc quod docet Gal. lib.6. de simplici-
bus medica. cap.23. in eum modũ scribens. Aloe est præ omnibus alijs medicinis stomacho ac-
commodata atq; utilis. Quod & Dioscor. subsequentibus uerbis significauit. Aloe mixta alijs
quæ purgando sunt, minus noxia ea stomacho reddit. Prædictis subscribit Oribasius in Com-
pendio medicinæ cap. de Aloe inquiens. Aloe acutũ quidẽ non est catharticũ, stomacho autem
aptissimũ. Plinius quoq; lib.27.cap.4. ita scribens. Confirmat stomachũ Aloe, adeo ut nulla uis
contraria infestet. Ex istis satis liquet, quantum a uero aberrauerit in describenda Aloe Mesue,
cuius equidem plura adhuc alia sunt errata, quorum aliqua suo loco attingemus.

¶De CASSIA. Caput .X.

CAssia qua nostri passim nunc ad aluũ leniendam utuntur, antiquis penitus incognita fuit;
uel si cognita fuit, certe eam in medicinę usu nõ probauerunt: quando nullus aliquã de ista men
tionẽ faciat, sed tantũ de quadam specie lignęę, quæ σύριγξ, id est, fistula ab eisdem nominatẽ. Qua
propter diligentius aduertendum, ne cum in libris Græcorum Cassiam fistulam scriptum inue-
niemus, alterã putemus intelligi, de qua Arabes atq; recentiores loquuntẽ. In quem sane errorẽ
Leonicenus, uir dignus cui multum deferant bonarum literarum cupidi, in epistola ad Meno-
chiũ, plęrosq; ex medicis iunioribus incidisse scribit, seq; cognouisse ait, qui cortice Cassię fistu-
læ Arabicæ, ad citanda menstrua utebantur, cum Cassiã ligneã potius ad eundẽ usum recipere
debuissent, ex Diosc. ac aliorũ Græcorum medicorum autoritate. Et cum nullus ferme sit Medi
corũ qui non sciat ligneã dictam, ab alia Cassia arabica esse diuersam, non necessariũ duxi plura
de istac re commentari. Si qui tamen forent, qui ista non cuperent, illi utriusq; descriptiones con
ferant, & mox quod diximus deprehendent.

Vnũ tñ q̃d maiori rep̃hensione dignũ est hic pręterire nõ potui, hoc. s. Non animaduerterũt
nostri seculi Medici uulgarẽ nostrã Cassiã ligneã, a uera multũ abesse. tetra eñ est inodora & pe B
nitus aspernenda, immo nihil habet quare Cassia putari debeat: id quod Dioscor. atq; Pliniũ le-
genti, remq; ipsam in manu habenti, facile constabit. Dioscor. etenim lib.1.cap.12. de eligenda ue
ra ac optima Cassia ita scribit. Eligito rubescentem, amabili coloris bonitate præditam, corallio Cassię electio.
lapidi similem, angustã ualde, longam crassamq;, & fistulis plenam, erodentem in gustu, & cum
feruore aliquo adstringentẽ, aromatum modo odoratam, uini odorem referentem. In eandem
sententiam & Oribasius lib.2. de uirtute simpliciũ scribit. Eligenda Cassia est quæ rubea est, bo-
ni coloris, corallio similis, tenuis nitida, ualde longa, & pinguis in fistulis, & in gustu erodens,
stiptica cum igne multo, uelut aromatũ similis odore. Vbi, ut obiter moneã, non dipticis legen
dum, sed δηκτικὰ, id est, erodens. Nec dissentit a dictis Plinius lib.12.cap.19. Adde quod Cassia te
nuitate corticis, odore, & gustu adeo similis est Cinnamomo, ut duplum eius Dioscor. & Gale-
no lib. de simplicibus medicamentis ad Paternianũ cap.73. testibus, pro Cĩnamomo po
ni possit: quorum certe nihil in Cassia nostra deprehenditur, adeo ut uix credibi
le sit nostrã hanc esse uerã Cassiã, sed eam magis quam Diosc. falso Cassi
am appellatam esse scribit, miræ cum reliqua similitudinis, quę
gustu nec acri, nec odorata, inhærentemq; medullæ corti
cem habentem deprehenditur. At relinquimus
ista ueritatis exquisitoribus dili-
gentius pensitanda.

¶De RADICE. Caput .XI.

ANnotandũ est in primis, autores Græcos de ea radice sub nomine Turbit nihil penitus scri
psisse, barbara eñ uox est Turbit, & a posterioribus medicis quæcunq; ea sit sic appellata. Nam
quod apud Diosc. lib.4.cap.166. de Pitiusa hæc uerba gręce inserta sunt, Quam uocant Turbit,
id a posterioribus factũ est, & Dioscor. adiectũ. ea enim in nullis ueteribus græcis aut latinis le-
guntur codicibus, nec etiã legi debent. Proinde cum gręci nihil de ea certi tradant, necesse est, no
stræ ætatis Medici eius radicis descriptionem ab Arabis petant. Quod etsi tentauerint, non est
tamen quod certi quicquam de ea radice apud eosdem offendere queant: quando quid per
TVRBIT intellexerint, difficile, imo ferme impossibile fuerit diuinare. Aliud enim de

C ipso scribit Serapio, aliud Mesue. Serapionis equidẽ hæc de Turbit uerba sunt. Turbit est planta quæ in littore maris nascit̃, in locis. s. quę mare cooperit quando crescit: quando uero est tranquillum non tangit ea, non enim nascitur intra aquã, nec procul ab ea. Habet folia similia folijs plantę quę dicitur Arasatis (quãuis hoc uerbum corruptũ sit, ac pro eo legendũ, Isatis) nisi quia sunt crassiora. Habet stipitẽ duobus palmis longũ, diuisum in summitate. Flos eius mutat colorem suũ ter in die: quia mane est albus, & meridie declinans ad purpureũ colorẽ, in uesperis uero fit rubeus. Radix uero eius odorifera est, & alba, quæ quãdo masticat̃ calefacit linguã. Quod si uerũ hoc est Turbit a Serapione Mauritano descriptum, certe nihil a Tripolio differt, nam omnia quæ Serapio de Turbit scribit, ea Dioscorides ac Plinius Tripolio tribuunt. Diosc. nanq;
Tripolium. lib. 4. cap. 126. de Tripolio ita differit. Tripolium nascitur maritimis locis, quo fluctus peruenit & regreditur, non tamen in arida, neq; in mari. Folia habet Isatidi similia, crassiora tamẽ. Caulem dodrantalem in summo se diuidentem. Fertur flos eius ter quotidie mutare colorem. Matutino enim albet, Meridie purpurescit, Vespere puniceo colore fit. Radix illi est candida, odorata, gustu feruida. Plinius uero lib. 26. cap. 7. Tripolium in hunc modum depingit. Tripolium in maritimis nascitur locis, ubi allidit unda, neq; in mari, neq; in sicco, folio Isatidis, crassiore, palmo alto, caule in mucrone diuiso, radice alba, odorata, calida gustu. Hinc Pandectarij deprehenditur error, qui in suis Pandectis, multa mendaciorum plaustra continentibus, duo facit capita, unum de Tripolio Diosc. alterum uero de Turbit Serapionis: quasi Turbit apud Serapionem sit aliud a Tripolio Dioscoridis. Verum Serapionis Turbit, quod idẽ est, ut iam ostendimus, cum Tripolio Dioscor. non esse Turbit quo nunc passim officinæ utuntur, ex eo manifestũ fit: quia radix Tripolij secundum Dioscor. & Plinium odorata est: qua uero nos utimur pro radice Turbit, ea omnino odore caret, proinde Serapionis Turbit esse non potest. Quod autẽ Turbit Mesue non sit Tripolium apud Dioscor. adeoq; diuersum ab eo quod Serapio describit, facile ex eiusdem uerbis animaduerti potest. Inquit enim. Turbit est radix herbæ cuius folia sunt, sicut folia ferulæ, minora tamẽ; & est ex habentibus lac. Horum nanq; nihil in Serapionis Turbit deprehendere licet. At nec Turbit descriptio, secundum Mesue, ex genere habentiũ lac constare potest. Nam si uera esset, consequeretur Turbit a Mesue descriptum uel esse aliquam speciẽ Tithymalorum, uel radicẽ Pitiusæ, quorum tamen neutrum astrui potest. Sunt etenim septem *Tithymalorum species*, Dioscoride. lib. 4. cap. 155. *teste: sed nulla earum esse potest* Turbit a Mesue pictum. *Siquidẽ nulla ex illis habet folia similia ferulę, qualia habet* Turbit Mesues, ut constat ex Dioscor. *singulas Tithymalorum species per folia*, ac flores, & reliquas notas describen-
D te. Neq; Turbit a Mesue designatum Pitiusæ lactariæ herbæ radix dici potest. folio enim piceæ constat, non ferulæ: quemadmodum ex lib. 4. cap. 156. Dioscor. liquet, cuius de Pitiusa hæc sunt uerba. Caulem ex se mittit cubito maiorem, multis geniculis intersectum, acuminatisq; foliolis uestitum, piceæ similibus. Nec dissentit Plinius lib. 24. cap. 6. dicens, Pitiusam quidam in Tithymali genere numerant, frutex est similis piceæ. Accedit ijs, quod hæc radix Pitiusæ non Turbit a Serapione, sed Scebram, id est, Esula nuncupatur: id quod palam fiet conferenti ea quæ Serapio de Scebram ex Dioscor. autoritate scripsit. Quod si uero quis contendat Turbit a Mesue descriptum esse posse uel Lathyrin, uel Peplion, quando & illas inter lactarias herbas connumeret Dioscor. is sciat neutrum fieri posse: cum utriusq; radix a Dioscoride censeatur inutilis. Vide an iam ueritatis amatores, quod difficultates, & quidem inexplicabiles occurrant Medicis, Arabum placita sectantibus. hi enim non modo a Græcis, sed a seipsis quoq; dissentiunt. Proinde si ueritatem rimari animus est, omnino satagendum, ut folium uiride inspiciatur, & an sit folio Isatidis, aut ferulę simile: uel etiam neutro, diligentius consyderetur. Scribit autẽ Ioannes Mainardus, exacti iudicij uir, primo suarum Epistolarum libro, se a fide dignis intellexisse, quod ea radix qua pro Turbit utimur, ex planta accipiatur, quæ folio Myrti constet. Quod si uerum est, certe secunda Tithymalorum species erit. Hæc enim, ut scribit Dioscorides, folia habet Myrto similia. Clarum itaq; ex iam dictis, utrosq;, & Serapionem & Mesuen, aberrasse. Plura ea de re legiro apud Leonicenum in epistola ad Hieronymum Menochium.

De SANDARACHA. Cap. .XII.

ARabes uniuersi Sandaracham esse gummi scribũt, quod alio nomine Vernix appellatur. Id quod in primis Serapio indicat ita scribens. Sandaracha est gummi calidæ & siccæ complexionis, & est simile Karabe, sed non est ita durum, & in eo est parum amaritudinis, & affertur a terris Christianorum. Græci contra & Latini per Sandaracham lapidem metallicũ intelligunt. Fuitq; quondam Græcis & Latinis scriptoribus duplex Sandaracha. Metallica pluribus locis fossilis. Galeno enim Libro de simplicibus Medicamentis ad Paternianum Capite. 139. teste, affertur a Ponto, Cappadocia, & Cilicia, & est lapis ignei coloris. Plinius quoque Sandaracham libro. 34. capite. 18. inter Metalla connumerat dicens. Inuenitur & in aurarijs & in argentarijs

metallis, melior quo magis ruffa, quoq; magis uirus redolens, ac pura friabilisq;. Dioscorides etiam Lib.5. Cap.76. inter metalla de Sandaracha agens, hunc in modũ inquit. Eligenda Sandaracha est, quæ ad satietatẽ flammeo colore ruffescit, fragilis, plana, puraq;, & cinnabaris colore aliquo, sulphuris etiã uirus olens. Altera deinde fictitia & adulterina Sandaracha est, quę ex cocta cerussa fit, qua fœlicius pictores quam medici usi sunt. De qua Plinius Libro quinquagesimo quinto, Cap.6. ita scribit. Fit adulterina & ex Cerussa, in fornace cocta. Et Victruuius septimo suæ architecturæ cõmentario, Cerussa, inquit, cum in fornace coquitur, mutato colore ad ignem incendij Sandaracha fit. Lapsos itaq; arbitror Arabes, quod Sandarachã esse gumi putauerunt, cũ eandẽ ueteres omnes inter lapides metallicos connumerarint. Id quod ex eo etiã colligi potest, Arabes omnes uires quas Prisci uerę Sandarachę, quæ metallũ est, tribuunt, suæ quoq;, quæ gummi est, adscribunt, quod fieri non posset si diuersæ essent. Vix enim duas res inuenies quarũ uirtutes ex æquo sibi conuenient. Quod autẽ Arabes easdẽ, quas Græci suæ Sandarachæ tribuerint, facile ostendemus ex ijs quæ utriq; de ea scripserunt. Inter Græcos autẽ Diosc. hæc tradit de Sandaracha. Vires cocturamq; easdẽ Auripigmento habet. Resina excepta capilli defluuia sanat. Cum pice scabros pellit ungues, pediculosis ex oleo prodest, panos cum adipe discutit. Nariũ & oris ulceribus accomodata est, & cũ Rosaceo cæteris pustulis & condylomatis. Datᷣ & contra purulentas excreationes cum mulso, & contra ueterẽ tussim, cũ resina incenditᷣ per fistulã uapore eius in os attracto. Vocem purgat cum melle lincta, & suspiriosis cum resina deuoratᷣ. Eadẽ uero inter Latinos Plinius, ubi supra, de Sandaracha quoq; scribit, inquiens. Valet purgare, sistere, excalfacere, perrodere. Suma eius dos stiptica. Explet alopetias ex aceto illita. Additur oculorũ medicamẽtis. Fauces purgat cũ melle sumpta. Vocem limpidã & canorã facit. Suspiriosis tussientibusq; iucunde medetᷣ cum resina terebinthina in cibo sumpta. Iam istis Arabũ de Sandaracha placita confer, & nihil quod a prædictis pugnet offendes. Sed ne plus æquo uerbosior sim, unus Auicẽna, qui Lib.2. Cap.627. de Sandaracha in hanc sententiã scribit, sufficiat. In ipsa est stipticitas & proprietates retinendi sanguinẽ. Desiccat fistulas quãdo cum ea suffumigatur. Eius fumus prohibet catarros. Fluxum deniq; sanguinis & asthma humidum sua exiccatione arcet. Vtuntur ea luctatores, ut difficultatẽ anhelitus non incurrant. Quare, ut finẽ randem faciam, errasse Arabes uerisimile est, Sandaracham gummi statuentes, cum ex ueterum decreto potius lapis sit metallicus. A

Sandarachæ uires.

De SACCHARO. Cap. .XVII. B

SAccharũ antiquorum est id, quod Dioscor. Galenus ac Plinius describit, speciem mellis esse dicentes, & ob eam etiam rem de eo inter mella loquuntur. Dioscoridis autem hæc de Saccharo lib.2. cap.73. sunt uerba. Vocatur & quoddam Saccharum, quod mellis genus est in India, fęliciq; Arabia concreti. *Inuenitᷣ id in harundinibus concretione sua sali simile*, & sub dentibus instar salis confringitur. *Galeni uero lib.7. de simplicibus medicamentis*, cap.97. de Saccharo hæc est sententia. Saccharũ aũt uocatũ ex India fœliciq; asportatᷣ Arabia, in harundinibus concretũ, estq; mellis species. Hactenus Galeni uerba recitauimus. *Plinius etiã lib.12. cap.8.* de Saccharo scribens, nihil a superioribus uariat, eius hæc sunt uerba: Saccharon & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in harundinibus collectum, gummium modo candidum, dentibus fragile. Amplissimũ nucis auellanæ magnitudine, ad medicinę tantũ usum. His quoq; subscribit Alexander Aphrodisæus lib.2. problem.74. ita inquiens. Quod Saccar Indi appellant, mellis coagulum est, sole cogente rores, conuertenteq; ad mellis dulcedinem, quod idem monte etiã Libano fieri certum est: fit Saccar id proximũ salis glebulis candidũ, fragile, uim id quoq; tergendi purgandiq; melli similẽ habet. Saccharon uero hoc antiquorũ nihil differre a sale Indo in primis ostendit Archigenes, antiquissimus medicinę professor, qui id Indicũ salẽ, & harundineũ mel uocauit. Paulus itidẽ Aegineta lib.2. Saccharũ salẽ Indũ nominat. ait enim. Et sal Indicus colore quidẽ & concretione communi sali similis, gustu autẽ melleus. Hoc idem Auicenna quoq; 4. Canon. capite de asperitate linguæ febricantiũ scribit, inquiens: Teneat in ore salẽ qui ab Indis deportatur, colore salis, dulcedine mellis. Cur autem Saccharũ salẽ Indũ nominarint, nulla alia caussa est, quã quod sua concretione sali simile sit, candoremq; ac friabilẽ in eo siccitatem, & cũ diluitur humore aliquo, liquefactionem, quæ in sale sunt, una hac similitudine ostendat. Dictũ est & hoc Sacchari genus, q̃d ex India fœliciq; Arabia portabatᷣ, Candũ, quia nimia solis excandescentia multũ obduruerat. Est autẽ sal Indus, seu Saccharũ Candum, aliud a Zuccharo nostro Candi atque Taberzeth. Nam Zuccharum Taberzeth nostro tempore non portatur ex India, sed ex Zuccharo nostro quater uel quinquies excocto, lucelli maioris corradẽdi gratia, seplasiarij Veneti facere didicerunt: harundines quoq; immittentes, supra quas uideri possit conglobatum: & gosapio inuoluentes, ut naui ex Orientalibus regionibus inuectum putetur. Ita etiam nostrum ZVCCHARVM Candi res facticia est, cuius mate-

Archigenes.

C ria est Zuccharum albũ. Proinde errant Auicennę expositores, Gentilis Herculanus, & alij, per salem Indum Zuccharũ Candi intelligentes. nam præter hoc quod non est naturale, sed factitiũ, etiam colore non est album, uerũ potius subluteum. Candum autem naturale, antiquis Saccharum nominatum, in fœlici Arabia, ut diximus, & India tantũ in harundinibus, maioribus frustis, maioriq; duricia, ob uehementiores radios solis, aptioraq; ad id tolerandum harundinũ folia, coagulatur. Est uero Saccharum hoc antiquorum a Zuccharo nostro diuersum. Nam res

Zuccharum. Zuccharum a nostris dicta, nihil aliud est, quam succus a proprij generis planta bene contrita expressus, calore ignis plus minusue excoctus, coactus ac defęcatus, in Zuccharum tanto candidius & durius euadens, quanto plus concoctionis defęcationisque tolerauerit. Et ut Ioannes Mainardus, acerrimi iudicij uir, in suarum Epistolarum medicinalium libro secundo, se a Lusitanis & Siculis cognouisse scribit, planta, a qua Zuccharũ exprimitur, humectis locis proprio semine seritur, exteriore quidem specie arundini magnæ similis, interiore substantia ualde dissimilis. Pulposa enim est, grauis, mollis, & succi plena: quum arundo e contrario sit leuis, dura, uacua. Quare si ista cum antiquorum Saccharo contuleris, nihil quod eidem conueniat, deprehendes. Nam cum antiqui omnes Saccharum suum, ut paulo ante diximus, mellis materiam ac rorẽ esse fateantur, certe ab eo tam differt Zucchari materia, quã planta differt ab aqua. Forma deniq;, quam illi adscribunt, minime huic nostro congruit. A Dioscoride enim salibus, quo ad consistentiã concretionemue simile, ac dentibus, salis instar, perfringi dicit̃, & a Plinio gummi modo candidum. Nostrũ uero, priusquam coquatur, colore potius nigricãs, & subrussum, quam candidum inuenies: nec dentibus fragile, sed per suctum, non per dentium attritionem deglutiendum. Efficiens quoque nostri primum est forma ipsa plantæ: secundum artifex calore ignis coquens & defęcans: & demũ in hanc, quã uidemus metę formam in ligneis quibusdã uasculis deducens. Antiquorum autẽ Saccharũ noctis primo frigus adglutinat, dehinc superueniens solis calor obdurat. Nostrum etiam plantæ pulpa in Sicilię & Canariæ insulis continet, effigie tantum arundini similis. Illud supra arundinis ueræ folia in India fœliciq; Arabia, & monte

D Libano, teste Galeno, libro tertio de alimentis, cap. 38. & Alexandro Aphrodisæo, coagulatum inuenitur. Nostrum gulę proceribus suauissimas dapes ministrat, illud ad medicinæ tantum usum, Plinio scribente, uenit: & ut docet Dioscorides, εὐστόμαχον, id est, uentriculo bonum existit. *Nostrum potius pectori quam uentriculo utile experimur. Illud postremum non siticulosum,* teste Paulo, sicut mel: *nostrũ uero non minorẽ sitim quam mel facit.* Quis est iam, qui Saccharum antiquorum, & Zuccharum nostrum esse res diuersas ambigat? quando forma, materia, efficiente, loco, uiribusq; longe euarient.

¶ De CISTHO, SEV LADANO. Cap. XIIII

AVicenna. 2. Can. cap. 432. de Ladano sic scribit: Ladanum est humiditas pendens in pilis caprarum pascentium, & barbis earum, cum pascunt plantam, quæ nominatur Cusus. Quibus sane uerbis Auicenna innuit, Ladanum esse speciem Cusi, id quod et cap. 172. manifestius indicat, dum inquit: Et una quidem specierum eius est, quæ nominatur Ladanum. Cusum autem Auicenna corrupto uocabulo pro Cissum posuit. Miscuit autem & hoc capite Auicenna Hederæ uires cum alterius herbæ, quæ Ladanum fert, uiribus, id quod perspicuum erit, hoc caput de Cuso conferenti cum capite de Cistho apud Dioscoridem. Serapio quoq; haud aliter quam Auicenna de Ladano scribit, dicens: Ladanum colligitur ex una specie Cissi. Ex quibus etiam uerbis manifesto deprehendimus, eundem perinde ac Auicennam Hederæ naturam, quæ Græcis κισσὸς dicitur, non satis cognouisse: nec enim a Cisso, hoc est, Hedera, Cisthon herbam Ladaniferam secernere potuerunt, sed nominis uicinitate decepti, quæ Cistho debentur, una tantum mutata litera, ad Cisson transtulerunt. Nam pingue illud, quod a Lada herba, quæ Græcis etiã κίσθος dicitur, Ladanum nuncupatur, barbis hirc..rum adhærescit, non de Cisso siue Hedera, sed de Cistho, quemadmodum Dioscorides, Galen..s, Paulus, & alij ueteres uno consensu tradunt colligitur. Dioscorides enim libro primo, cap. 11.. de eo in hunc modum scribit. Est & alterum genus Cisthi, quod Lado.. quibusdam dicitur, frutex Cistho similiter nascens, longiora tantũ nigrioraque fo.. habet. quibus per uer pinguitudo quædam, quæ adstringendo sit, inhæret, omnibus quibus & Cisthus accomodata. Fit ex eo Ladanum, folia eius pascentes hirci capræq; pinguitudinem barbis & femoribus, quoniam uiscosa sit, inhærentem reportant, quam depectentes per colũ liquant, seruantq; in offas conformatam. Galenus etiã lib. 7. simpliciũ medicamentorũ cap. 27. ita de Cistho scribit: Cisthos in calidioribus quidẽ locis generat̃. Fit autẽ ex eo Ladanũ medicamentũ. Accedit Paulus Aegineta, qui non aliter quã prædicti de Ladano disserit, cuius hęc sunt uerba. Ladanũ ex Cistho, quã Ladona uocant fit. est uero in Cypro. Iam considerandũ, quo pacto fieri posset ut ex Hedera colligeretur, fieretue Ladanũ, quando in Cypro

A

insula, si Theophrasto grauissimo autori credimus, nec Hedera quidem nascatur. Est igitur Cisthos uel Lada, siue Ledon, non autem Cissos, id est, Hedera, cuius flore depasto, Ladanum hircorum barbis adhærescit. In hoc equidē errore, quemadmodũ in multis alijs, fuit autor Pandectarum, qui uolens forte Auicennam tueri, Hederæ nomen aliquanto etiam, quam cæteri, fusius accepit, adeo ut omnem herbã, qua capræ libenter uescerentur, ab edendo Hederam appellari posse, non tam docte quã stulte arbitratus sit. In eundē errorē incidit & Plinius (utriusq; ẽm historiam confundam) hæc Cisso tribuit, quę Cistho Dioscoridis ac reliquorum probatissimorum testimonijs conueniunt. Plura ea de re offendes apud Nicolaum Leonicenum, nunquam laudatæ satis eruditionis hominem, in eo libro, quem de Plinij erroribus ędidit.

¶De SVCVTO. Caput .XV.

AVicenna secundo libro sui uasti Canon. cap. 615. ait: Semperuiua est Sucutum. Et cap. 542. dicitur, quod Sucutum est Semperuiua, & dicitur, quod est species seminis Mandragorę, & dicitur aliud. Ex quibus satis constat, ignorasse Auicennã, quid esset Sucutum. nam uarias de eo sententias afferens, uni præ alijs non inhæret, sed solum refert alios existimasse, quod esset Semperuiua, alios Mandragoræ cuiusdam semen, alios aliam rem, nihil tamē interim certi in re tam dubia pronuncians. Id quod fecit quoq; Fen. 10. Canone. 3. Tractat. 4. cap. 6. de sputi sanguinis curatione in hanc sententiam scribens: Sucutũ est Semperuiua: & scripsit uir quidam in suis aggregationibus esse calamenti speciem, nascentem inter lapides. Quid, quæso, certi ex ambigua illa descriptione uenetur medicæ professionis studiosus? Ah resipiscant tandem, qui Auicennã

In Auicennã.

sibi tanquam idolum erexerunt, quiq; ab eo dissentire, piaculum ducunt, cognoscantq; non solum in hoc autore omnia dubitationibus esse plena, sed & omnes eius libros, secundum præsertim, in quo de simplicibus medicinis tractat, innumeris scatere erroribus, quorum magnã partem hoc libro attigimus. Sucutũ uero neq; est Semperuiua, neq; semen Mandragoræ, neq; species calamenti, sed est Dioscoridis ac aliorum ueterũ Symphytũ: id quod dilucidũ admodũ erit, si quis Auicennæ caput de Sucuto, cũ capite Dioscor. de Symphyto comparauerit. Auicenna nanq; Sucutũ in hunc modũ describit: Sucuti duæ sunt species, una petræa dicta, alia non petræa. In ipsa est humiditas calida temperata, & tenuitas, habens odorē & dulcedinē quandã, cuius aqua saliuã attrahit, & conglutinat partes carnis in uase. Diosc. uero lib. 4. ca. 10. hæc de Symphyto uerba.

Sucutum.

B

Symphyton cognomento petræũ, nascit̃ in petris, ramulos habet Origano similes, graciles, folia, capitula ut thymi, totũ est lignosum & odoratũ, dulceq; gustu, & saliuã prouocans. Radicē habet longã, subruffam, digitali crassitudine. Carnes etiã cum coquunt̃, constipãt. Haud aliter Plinius lib. 27. cap. 6. Symphyton depingit. Alum, inquit, nos uocamus. Græci Symphyton petræum, simile cunilæ bubulæ, folijs paruis, ramis tribus aut quatuor a radice, cacuminibus Thymi, surculosum, odoratũ, gustu dulce, saliuã ciens, longa radice, rutila: nascitur in petris, ideo petræum cognominatũ. Radix carnes, cum coquuntur, conglutinat addita. Ex istis iam luce meridiana clarius est, Sucutũ cum Symphyto idem esse: utriusq; enim descriptiones conueniunt. adeoq; errasse Auicennã, certũ est, eo quod Sucutũ idē quod Semperuiuũ esse dixit, quando Sucuti descriptio nihil commune habeat cũ Semperuiui descriptione, ut constat cap. 81. lib. 4. Dioscor. de Aizoo, seu Sedo maiore legenti: uerum singula eius descriptionis Symphyto magis, quam Consolidã uulgo uocant, conueniunt, quam uel Semperuiuo, Mandragoræ, aut Calamento, ut ex eorundē descriptionibus, quas consulto præterimus, elucescet.

¶De MEZEREONTE, SEV CHAMAELEA. Caput XVI.

PRimum omnium, ut errorē hunc probe conuincamus, Arabum descriptiones more nostro præmittamus, ex quibus liquido monstrabimus, eosdem toto cœlo errasse. Inter Arabes autem Auicenna lib. 2. cap. 467. de Mezereon in hunc modũ scribit: Mezereon est lacticiniũ magnum, quod est duorum modorũ, unũ eorum est, magna habens folia & spissa, & hoc est deterius amborum: & quod nigrum est, perniciosum existit. Melius Mezereon est, in quo sunt folia plurima, & similia folijs oliuę, & subtiliora. Est acutum excoriatiuũ, & eius acrimonia est uehemens. Mesue uero in suo de simplicibus medicam. libro ita tradit. Mezereon est planta, uocata apud Persas rapiens uitam, cuius folia sunt similia folijs oliuæ, sed maiora. Est & planta lacticiniorum maiorum, cuius species sunt plures: Est enim quædã magna habens folia, & subtilia. Est & parua habens folia sicut folia oliuæ, & spissa nimis: & est folia habens crispa & aspera: & ex eis aliud est colorem habens uiridem, & aliud habens colorem subnigrum. Serapioni per omnia ferme cum prædictis conuenit, nisi quod ex genere lactariarum herbarum non facit. Ex quibus collige primum plantam, quæ ab Arabibus Mezereon nominatur, Græcis esse eam, quam Chamæleam uocant, ut constat, conferenti caput ipsum de Chamęlea apud Dioscoridem descriptum,

C cum ijs, quę de Mezereon ex Arabum sententia iam retulimus. Dioscoridis enim lib. 4. cap. 162. de Chamælea hæc sunt uerba. Chamælea dodrantales habet ramulos, frutex surculosus, folia habet oleæ similia, tenuiora tamen & frequentia, amara, gustum erodentia, & scarificantia fauces. Hæc omnia Arabes suo adscribunt Mezereon, adeo ut nullus, nisi talpa cæcior sit, non uideat Mezereon Arabum esse Græcorum Chamæleam. Quæ ideo hoc nomen apud Græcos sortita est, quia habet folia similia oliuis. Secundo ex Arabum descriptionibus collige, Auicennam & Mesuen in duplicem incidisse errorem. Primus est, quod Mezereon inter lactaria connumerant. Secundus, quia Chamæleonem herbam cum Chamælea siue Mezereon confundunt, quarum tamen non modo nominum, sed etiam naturæ ratio diuersa est. Non esse autem Mezereon inter lactarias herbas collocandum, ex Dioscoride in primis manifestũ fit, qui suę Chamæleæ nihil tale tribuit. Præterea si herba esset ex habentibus lac, aliquam esse speciem Tithymalorum consequeretur, aut aliam quandam lactariam herbam, quorum tamen neutrum recte dici potest, ut constat ex Dioscoride, singulas Tithymalorum species, ac herbas reliquas lactarias describente. Quod uero multa Mezereon seu Chamæleæ tribuerint Arabes, quæ magis Chamæleoni conueniant, probari potest ex his, quas ipsi suo Mezereon adscribunt proprietatibus. Nam quod primũ plures eiusdem faciunt species, album aliquod esse dicentes, aliquod uero nigrum, hoc nihil ad Mezereon attinet. Nigrum enim & album non sunt Mezereonis, id est, Chamæleę fruticis differentiæ, sed Chamęleonis herbę aculeatæ, cuius duo quidem genera, alterum albi, alterum nigri discrimine non modo a Dioscoride, sed etiam a Plinio distinguitur: immo ab ipso quoq; Serapione, qui postea in alio loco & capite diuerso de Chamæleone albo & nigro eadem fere scribit, quæ de ambobus Dioscorides: neq; tamen meminit se de eisdem herbis, capite de Mezereon fecisse mentionem, cuius tamen simplex species est secundum Dioscor. Plinium ac Paulum, qui omnes Chamæleonem album & nigrum sui generis herbas fecerunt, a Chamælea, id est, Mezereon differentes. Hunc eundẽ errorem repetens Auicenna. 2. Canon. cap. 377. Chamæleon, inquit, est species de Mezereon nigra, mortifera. Idem insuper Auicenna capite de Mezereon, propr[...]tates eius enarrans, in hanc scribit sententiam. Omnes species ad-

Proprietates Mezereon.

ministrantur ad morphæam, & albaras, & ad lentigines, linitæ exterius, & quandoq; admiscetur ei sulphur. Colluitur os cum decoctione eius, & proprie decoctionis nigri, & sedatur dolor

D dentis. Quæ singulæ proprietates a *Dioscoride libro tertio*, capite decimo, non Chamęleæ, sed Chamęleoni nigro tribuuntur. *Eius enim* de Chamęleone hęc sunt uerba. Potest concisa radix, addito exiguo atramento sutorio, Cedrinoq; oleo, & Axungia, scabies exterere. Abstergit & impetigines, admixtis sulphure & asphalto, in aceto cocta & inuncta. Colluuntur decocto eius utiliter in dolore dentes. Subiungit Auicenna, quod omnes species Mezereon administrantur ad impetiginem & ulcera sordida cum melle, & eradicant cortices. Hoc quoq; dictum, ut præcedens, falsum est: quia ista proprietas purgandi ulcera sordida, & quæ Eschará habent cum melle, non est Chamęleonis albi uel nigri, quos eodem capite Auicenna falso innuit esse species Mezereon, sed Chamæleæ tantum ut habetur ex Dioscoride, cuius hæc de Chamælea uerba. Repurgant cum melle concisa folia, sordida, & quæ crustas contraxerunt, ulcera. Quæ deinde sequuntur apud Auicennam, ea Chamæleoni albo conueniunt: sicut est educere lumbricos, conferre hydropisi, & reliqua. Testis est Dioscorides, qui hæc omnia Chamæleoni albo adscribit, inquiens. Radix Chamæleonis albi acetabuli pondere pota, latos uentris lumbricos pellit. Datur & contra cutem subeuntes aquas utiliter drachmæ pondere cum uino: extenuat enim ac minuit eas. Hunc errorem continuans Auicenna Fen. 6. Can. 4. Tract. 1. Summa. 2. cap. 7. accidentia atq; remedia, quæ Chamæleoni nigro, radici uenenatæ a Paulo Aegineta assignantur, ipse ad Mezereon, id est, Chamæleam transfert: Nec eius erroris expers fuit Mesue: is enim non aliter quam Auicenna, cuius simia existit, Mezereon adscribit, quę debentur Chamæleoni: scribit enim interficere lumbricos, collutionemq; eius ex aceto conferre dolori dentium, & fieri ex eo unguentum bonum ad scabiem: quę singula a Dioscor. Chamæleoni albo & nigro tribuuntur. Nihil uero horum conuenire Mezereon, siue Chamæleę, ex Dioscoride liquet, qui uniuersas eius proprietates breuissime his uerbis complexus est. Purgant per inferna folia eius pituitam & bilem, maxime si deglutienda dantur, uni foliorum parti duabus absinthij mixtis: conformantur autem aqua mulsa in pillulas. Non conficiuntur in stomacho, sed qualia sumpta fuerunt, excernuntur. Iam arbitror, ad tędium usq; ostensum est, aberrasse in Mezereon descriptione Arabes, commodum itaq; ut ad alia festinemus.

De CICVTA, & NAPELLO. Cap. XVII.

Ex hoc errore deprehendent, manifesteq; agnoscent ueritatis amatores, quanta in caligine uersentur hi, qui mordicus tenent Auicennam, uniuersæq; medicinæ principem statuunt: ac omnia quæ idem scripsit sine ullo rationis examine, pro uero admittunt: adeo ut non immerito quis sortem humanam deplorare posset, quod tot seculis mirum in modum sub Auicennę pla-

A

Auicenna indoctus & rhapsodus.

placitis periclitata sit. Certum enim est, Auicennam nihil eorum quæ scripsit, explorasse. Rex enim fuit, & curandis infirmis operam non dedit, transscriptorq; tantũ Alabatis ac Rasij, aliorumq; fuit. Proinde ubi suis uelis nauigare tentauit, mox nauem impegit, ita ut recte admodũ Ambrosius Leo Nolanus, non obesæ naris uir, de eodem sic pronunciauerit. Auicenna dum res naturales ingenio proprio tractare aggressus est, usq; adeo argutule disputauit, ut pro sperata gloria, mali philosophi nomen adeptus sit. Et hæc uera esse, sentient omnes, qui ea quæ de Cicuta & Napello scribit, exacto iudicio trutinauerint. Animaduertendum itaq;, Succaram apud Auicennam eandem esse cum Cicuta: eosdem siquidem Succaram tribuit effectus, quos Cicutæ Dioscorides. Libro enim secundo, cap. 671. Succaram in hunc modum describit. Crus huius plantæ est, sicut crus ferulæ, & habet florem album, & semen sicut Anisum. Dioscor. uero lib. 4. cap. 73. Cicutam ita depingit. Cicuta geniculatum profert caulem, fœniculi modo, & grandem. Folia ferulæ similia, angustiora tamen, & grauiter odorata, in cacuminibus & umbellas habet, florem subalbidũ, semen simile Aniso, sed candidius. Quis est iam, qui collatis utrorumq; descriptionibus, Succaram esse eandem cum Cicuta non uideat? Verum Auicenna tanquã parum sibi constans, descriptione ista non contentus, Succaram aliquando folijs cucumeris, aliquando mandragoræ, iuxta diuersorum authorum opiniones constare tradit. Eandem etiam nunc Euphorbium, nunc Alpharphas, & nonnunquam Hyoscyamum nigrum uocat. Nam Fen. 6. cap. 4. tract. 1. cap. 2. ubi de uenenis agit, Cicutam non Succaram, sed Alpharphas appellat, existimatq; esse Napellum, aut uenenum interficiens hominem, & non interficiens turdos. Quod & 2. Canon. cap. 503. de Napello facit: coturnices tamẽ pro turdis nominat, dicens: Coturnices ex eo cibantur, & non moriuntur. Quæ equidem Galenus lib. 3. de simplicib. medica. distin. 4. cap. 1. non Napello & turdis, sed Cicutæ & sturnis adscribit, cuius hæc quidẽ uerba sunt. Cicuta hominem sane interficit, ob meatuum latitudinem, & caloris abundantiam, ac propter magnam quam habent arteriæ in attrahendo uim, pollens adhuc pertingit ad cor: non exanimat uero sturnos ex contrarijs caussis. In eandem quoq; sententiam scribit Galenus lib. 2. de alimentis, cap. 4. dicens. Cicuta sturno nutrimentum est, homini uenenum. Quamuis ut obiter dicam, antiquus interpres perperã semper pro sturnis, turdis uerterit. Id quod & Alexander Aphrodisæus in prooemio suorũ problematũ indicat, inquiens. Veratro coturnices, Cicuta sturni uescuntur, quæ toxica hominibus esse certũ est. Videmus itaq; manifestissime, Auicennã Napello tribuisse, quæ ex autoritate omniũ ueterũ debent Cicutæ, quẽ etiã nostri seculi medici imitantes, de Napello constanter affirmãt, quod nulla experientia habent compertũ. Quod autem Cicutã Hyoscyamũ nigrũ nominat, id manifestum fit ex capite Fen. 6. canon. 4. tractat. 1. summa. 3. Vbi omnia signa quę scribuntur ab Auicenna in eo, qui hausit Hyoscyamum nigrũ, ac contra idem uenenũ remedia non sunt alia, quã quæ in Cicuta Dioscorides notauit. Auicenna nanq; ita ait: Accidũt ex eo præfocatio & frigus extremitatũ, & tensio uehemens præfocans, & tenebrositas uisus, & forsitan non uidet aliquid, & destruit imaginationẽ, & infrigidat extrema, deinde spasmat & præfocat & interficit. Cura. Administra in primis clysteria & uomitũ, & uentris solutionẽ: deinde da in potu de uino puro aliquid post aliquid: quoniã est magni iuuamenti cum eo quod bibit & absynthiũ: & detur in potu piper cum uino, similiter castoreum & ruta, &c. Dioscor. uero libro sexto, cap. 11. in hunc modum. Caliginẽ uertiginesq; oculis tantas Cicutæ potus affert, ut nec minimum uidere liceat. Singultus itidem, mentis alienationem, & extremarum corporis partium perfrictiones. Postremo conuulsione strangulantur, cessante a motu omni in arterijs spiritu. A principio igitur, quemadmodum in alijs decretum est, uomitionibus eam educemus: mox exinanitione hac facta, delapsam in intestina eius partẽ purgabimus, tuncq; ueluti ad efficacissimum remedium, Meracas uini potiones transibimus, per interualla dantes, & in interuallis his asininũ bubulumue lac, uel absinthium cum pipere, castoreoq;, aut rutam, &c. Cæterum nõ cognouisse Auicennã, Napellum, ex multis colligi potest. Primo, quia signa, quæ ab Auicenna ponuntur, in eo qui hausit Napellum, sunt eadem ijs, quæ a Dioscor. scribuntur in ijs, qui toxicum biberunt: id quod dilucide eorundem uerba monstrabunt. Auicenna enim Fen. 6. lib. 4. capite primo, ita de Napello docet. Napellus est ex deterioribus, & accidit potanti ipsum, ut apostementẽ labia ipsius, & lingua eius, & frequentes fiunt super ipsum uertigo & syncopis, & ex eo raro euadunt, ex eiusq; succo tingunt sagittæ. Quæ omnia Diosc. libro. 6. capite. 20. non Aconito, quod idem cum Napello est, ut diximus supra, sed toxico adscribit, inquiens. Toxicum creditur ideo appellari, quod barbari sagittas telaq; sua eo inficiunt. Sequitur potantes linguæ labrorumq; inflammatio, insaniaq;, quæ coerceri non possit, uarias immittens imagines: quo fit, ut difficillima curatione sanentur, raro incolumes euadant haurientes. Hoc autẽ ueneni genus Auicenna, oblitus quod antea de eo scripserit, mox infra cap. 39. corrupto uocabulo, pro toxico Tusom uocat, cuius se neq; naturã, neq; curam nosse fatetur: eosdem tamẽ in eo ex aliorũ sententia tradit effectus, quos Dioscorides in toxico notat, ac quos

Succara.

Cicuta.

B

C paulo antea ipsemet Auicenna in Napello assignarat, adeo nihil penitus eorum, quę scribit, meminit: ita ut deierare quis posset, hominē omni cerebro ac memoria caruisse, quod tam pugnantia non animaduerterit. Secundo, non cognouisse Auicennam Napellũ, & ex eo colligi potest, cum Napellus barbaris nihil aliud sit, quã ꝙd Aconitũ Græcis & Latinis: hocq; duplex est, autoribus Gal. lib. 6. de simplicib. medica. & Dioscor. lib. 4. cap. 71. unum παρδαλιαγχές, ab enecandis Pantheris sic dictum. Aliud λυκόκτονον, quod lupos interficiat, ita appellatũ. Auicenna de ijs duobus generibus Aconiti eosdem secutus, Fen. 6. lib. 4. de uenenis, sub nomine strangulatoris Adip, id est, lupi & strangulatoris leopardi seorsum a Napello, tanquam re diuersa egit: quod nullo pacto fieri potuisset, si Napellum cognitum habuisset. Iam uideant Medici iuniores, quo pacto suum idolum, Auicennã tueantur, quem existimant concinno quodã ordine uastũ illum suum Canonē texuisse, & si Dijs placet, uniuersam medicinam per compendiũ tradidisse posteris. Si eñ diligenter ea, quę de Napello ac Cicuta, ac multa alia, quæ de curandi ratione conscripsit, quorũ partē in secundo Tomo prosequemur, examinassent, non ordinem, & lucē, sed Cimmerias tenebras, ac confusum chaos offendissent. Verum, ueritatis studiosi facile ex uno errore æstimabunt, quantum in alijs sit fidendum Auicennæ, quem etiam, nisi iudicium accedat ac delectus, consultius est perpetuo non attigisse.

De IXIA, seu VISCO. Cap. XVIII.

AVicenna Fen. 6. Canon. 4. summa. 2. cap. 33. de Visco sub nomine Aldibic, ita eñ Arabice appellatur, tanquã ueneno loquiť: eidem enim eadem fere signa atq; remedia attribuit, quæ Dioscor. in Ixiæ ueneni potione recenset, adeoq; deceptus nominũ propinquitate, ἰξόν, id est, uiscum pro ἰξίας ueneno descripsit. In quē etiã errorē Plinius incidit, idq; genus ueneni quod Græci ἰξίαν uocant, non semel, sed iterũ atq; iterum Viscũ appellauit. Quare inter iuniores quoq; nonnulli falsi, putant tam Auicennã, quam Plinium loqui de Visco, quo aues decipiuntur. At fieri non potuit, ut aut Auicenna, aut Plinius Viscum aucupum inter uenena connumerarit. Auicenna siquidē lib. 2. cap. 728. de Visco tanquã salubri medicina, haud aliter quã Diosc. lib. 3. cap. 95. plurima scribit, nullã dans in eo ueneni mortiferi notam. Non minus Plinius lib. 16. cap. 44. accuratissime de uarijs Visci generibus scribens, tm̃ abest, ut Viscũ uenenũ esse dicat, ut in robore arbore natum, *certa tamen religione decerptũ, secundũ Druidũ opinionē*, contra omnia uenena
D esse remedio astruat. *Quare fateri oportet, utrosq; abusos esse* uocabulo, Ixũ pro Ixia accipientes. Etsi hoc nomine possint a calumnia uindicari, non est tamen, quod reliqui Auicennæ errores, quibus in Ixia multipliciter implicať, queant tollerari. Inter quos is primus est, quod eos effectus Thephisiæ tribuit, quos Dioscor. Ixiæ ueneno, quum tamen ab Ixia sit diuersa. Verba autē Auicennæ Fen. 6. Canon. 4. summa. 2. tracta. 1. cap. 13. de Thephisia hæc sunt. Hæc est gummi rutæ montanæ, & quandoq; sentitur in sapore eius sicut sapor Albedarungi, & est calida, & accidit illi qui bibit eam, retentio eorum omniũ quę currunt ex utrisq; uijs, & apostematur lingua, & accidunt rugitus & inflatio. Has notas uniuersas Diosc. lib. 6. cap. 21. Ixiæ ueneno adscri-
Ixia. bit, in hanc sententiã differens. Ixias, qui & Vlophonos dicitur, simile quiddam dum bibitur Ocymo in gustu & odore refert. Facit grauē linguæ inflammationē, insaniamq;. Cuncta corporis excrementa compescit, & cum defectu animæ intestinorum strepitus ac inflationes excitat, nec quicquã tamen excerniť. Ex prædictis aũt Auicennæ uerbis iterũ tres colliguntť errores. Vnus est, quod falso Thephisiam gummi rutæ syluestris interpretatur: id quod nõ solum hoc loco fecisse constat, sed etiã. 2. Canon. cap. 710. ubi inquit. Thephisia est gummi rutæ agrestis. Quē errorē deinde secuti iuniores omnes, Thephisiam passim ita exposuerunt. Verũ si caput hoc secundi Canon. de Thephisia exactius examinassent, ac cum cap. de Thapsia apud Diosc. contulissent, proculdubio intellexissent hoc nomen Thephisiam esse apud Auicennã deprauatum, & pro Thapsia scriptũ esse Thephisiam. Vnde ex errore scripturæ falsa etiã expositio habuit originem, potuissent autem ex eodem Dioscoride discere, Thapsiam alio nomine non rutã syluestrē, sed ferulã potius syluestrē appellari. Videiam, quantũ linguarũ inscitia ad intelligenda autorũ scripta obsit, adeo certe, ut non modo delyrent hi, uerũetiam insaniant, qui linguarum cognitionē medicis non esse necessariam contendant. Insuper, & si erroris ex falsa uocabuli tantũ scriptura promanauerit, necessariũ tamen erat, ut hunc indicaremus: quando non pauci sint usq; adeo morosi, qui ueterē hanc Auicennæ translationē cæteris omnibus præstare putent, citiusq; mori eligant, quam ab ista quicquã dissentire. Alter error qui ex prædictis colligitur, prioribus multo grauior est, quod sibijpsi Auicenna in Thephisia contradicit. Nam in. 2. Canone. de Thephisia scribit, quod in radice eius & corticibus ipsius & lachryma eius est solutio, hic uero de ea inter uenena tractans, ait. Et accidit ei qui bibit eam retentio eorũ omniũ, quæ currunt ex utrisq; uijs. Quare cum solutio & retentio superfluitatũ seu excrementorũ, sint effectus contrarij, liquet manifestissime sibijpsi contradixisse Auicennam, Dioscor. autem lib. 6. cap. 31. Ta-

Liguarum peritia, medico necessaria.

pſiam interea enumerat, quæ ſalutis quidem cauſſa dantur, non tamen minora alijs uenenis pericula afferunt. Strangulationes facientes, aut ultra quam opus eſt purgantes. Non eſt itaque ut Auicennā quis ab errato uindicet, quin apertiſſimam in eius uerbis eſſe contradictionē dicat. Tertius error eſt, qui ex ſuperioribus colligitur, quoniā bis ſe de una eademqꝫ re ſcripſiſſe ſub diuerſis nominibus non animaduertit. Nam cum paulo antea de Thephiſia tanquā de Ixia ſcripſiſſet, iterū eodē lib. de eadem Ixia ſub Aldibic nomine tractat, eoſdemqꝫ effectus quos ſupra Thephiſiæ tribuerat, iam Aldibic, id eſt, uiſco adſcribit, id quod mox deprehendent, qui ſibi utriuſqꝫ capitis uerba contulerint. Intelligent & ex iſto errore medicæ profeſſionis candidati, q̃ paſſim ambigua ſcribat Auicēna, de quo certe nihil mirandū: transſcriptor enim tantummodo aliorum fuit, omniaqꝫ utcunqꝫ ſeſe obtulerunt, citra iudicium atqꝫ delectum in unū corraſit, non aliud ſtudens, niſi ut hoc pacto Canonē ſuū ad iuſti uoluminis magnitudinē deduceret, nō curans utcunqꝫ conſarcinati Centones ſibi reſponderent, tanquam ſua cæcis eſſet obtruſurus.

¶ De ISATIDE. Caput .XIX.

QVod præter tenebras nihil offundant Arabes, facile uidebunt, qui ea, quæ de Iſatide ſcripſerunt, diligenti iudicio perpenderint. Iſatidē uero herbā, quam noſtra ætas Guadū appellat, eſſe eā, quā Arabes Nil, ſiue Nilech nominant, oſtendunt ea, quæ de Nilech ſcripſit Serapio, nam ea fere omnia de Iſatide ſatiua & ſylueſtri a Dioſc. traduntˀ. Serapionis aūt de Nilech hęc ſunt uerba. *Eſt & Nilech domeſticꝰ, & ſylueſtris. Domeſticus eſt ille, quo tinctores utuntˀ, cuius foliū eſt ſimile folio plantaginis, niſi quia eſt magis uiſcoſum, & fortioris nigredinis, & habet ſtipitē longitudinis brachij unius. Sed agreſtis aſſimilatur domeſtico, niſi quia folium eius eſt magis ſimile folio lactucæ, & habet ramulos longos, plures, graciles, cū multis ramuſculis, quorū color tendit ad rubedinem, & in ſummitatibus ramorū ſunt uaginulæ multæ ſimiles linguis. Et eſt in eis ſemen, & habet florem paruū, ſubtilem.* Hæc omnia Dioſc. lib. 2. cap. 74. de Iſatide quoqꝫ ſcribit, inquiens. *Iſatis domeſtica, qua lanarum infectores ſeu tinctores utuntur, folium habet plantagini ſimile, pinguius tamen & nigrius, caulem duobus cubitis altiorem. Iſatis uero ſylueſtris ſatiuæ ſimilis exiſtit, folia tantū minora habet, ad lactucæ folia accedentia, caules graciliores, diuiſiones multas habentes, rubeſcentes, in ſummo ueluti folliculos linguarum figura multos penduloſqꝫ habentes, in quibus ſemen eſt: florē fert lutheū & gracilē.* Adde quod Iſatidē Gręcorū eſſe Nil Arabum, colligitur etiā ex Auicenna .ij. Canon. cap. 515. ubi eidem hos tribuit effectus, quos Dioſc. ſuæ Iſatidi. *Eius inquit, aliud eſt domeſticum, aliud uero ſylueſtre, cuius operatio eſt operatio domeſtici. Eſt ſtipticū, et prohibet fluxū ſanguinis, detumeſcere facit apoſtemata, & confert exituris malis in membris duris, conuenit Heryſipilæ, bonū eſt ulceribus putridis.* Dioſcorides ſingulos hos effectus Iſatidi adſcribit, dicens. *Poſſunt Iſatidis folia illita omnes tumores, tuberculaqꝫ diſcutere, cruenta uulnera glutinare, ſanguinis eruptiones ſiſtere, phagedænica comedentiaue & ſerpentia, ſacros ignes & exedentia ſanare.* Cæterū etſi ex Dioſcor. ſententia Nil ſeu Nilech Serapio atqꝫ Auicēna deſcripſerint, tamen id non cognouiſſe, ex eo arguuntˀ, q̃d ancipites in eadē depingenda fuerunt. Serapio nanqꝫ prædicta notificatione nō contentus, affert etiam aliorū autorū ſententias, quorum aliqui Nilech habere florē Coriandri, aliqui folio phaſeolorū conſtare dixerunt. Quas equidē opiniones facile improbare potuiſſet, ſi herba ipſam non tam ex aliorū ſcriptis, quam ex ſeipſo cognitā atqꝫ perſpectā habuiſſet. Et ne quis meū eſſe commentū putet, ecce Serapionis uerba ſubijciā quorū hæc eſt ſententia. *Nilech eſt arbuſtiū puluerulentum, eleuaturqꝫ cum ſtipite ſuo longitudine unius brachij, & habet germina ramorū. In ſummitate ſua eſt flos, ſicut flos Coriandri. Et iterum. Eſt planta habens foliū longū, pluſquam foliū ſalicis, & aſſimilatur folijs faſeoli coloris aurei.* Auicenna quoqꝫ etſi eadem de Nil ſcripſerit, quæ de Iſatide Dioſcor. ut paulo ſupra patuit, quoniā eodem modo diuidit in ſatiuam atqꝫ ſylueſtrem, eaſdemqꝫ fere uires huic tribuit, quas Dioſcor. Iſatidi, cum tamen ipſe etiā de ea tribus in locis ſub Nil uocabulo ſcribat, merito ſuſpicionem affert, ſe etiam titubaſſe atqꝫ fuiſſe ancipitem, quid nam Iſatis eſſet. Nam. 2. Canon. cap. 297. ita ſcribit. *Guaſmen eſt foliū Nil, in ipſo eſt ſtipticitas & abſterſio. [illegible]ngit capillos.* Quæ uniuerſa quoqꝫ paulo poſt in capite de Nil de eodē folio ſcribit, ob id rep[illegible]enſione carere non poteſt, quod fruſtra de eadem re in diuerſis capitibus tractat. Plurimū præterea a Dioſcor. ac ueri[illegible]te diſcrepant, quæ idē Auicenna cap. 306. de grano Nil in hunc modū ſcribit. *Granū Nil eſt Cartamū In[illegible]ū. Item ſolutione educit humores craſſos,* multaſqꝫ alias ꝓprietates ſubinfert, quæ nihil ad Iſatidem pertinent, pro qua Nil. cap. 516. retulerat. Quæ iterū ſuſpicionē augent, Auicennā Iſatidē non cognouiſſe. Non præterire ualeo hic craſſum Pandectarij errorē, apud quem in eiſdem rebus nominibuſqꝫ mira eſt colluuio. Nam falſum a[illegible]modū eſt, quod docet Nigel Arabice dictum, a Græcis Neſme, a Latinis autem Indicū appellari. Neſme enim æque ut Nigel barbarū eſt uocabulū, Indicū uero tam Græcorū quam Latinorum aliud multo ab Iſatide eſt, ut uidere licet apud Dioſcoridē & Plinium. Dioſcor, enim libro. 5. cap. 61. inter lapides connumerans Indicum, ita de eo tradit.

C Indici nominati lapidis duo sunt genera. Alterũ quidẽ sponte sua nascitur in harundinibus In-
dicis spumę modo erumpens. Alterum, quod infectiuum uocant, ueluti flos purpurę æreis cor-
tinis supernatans, quem despumantes infectores, siccant. Plinij autem, Dioscoridem imitantis,
lib. 35. cap. 6. de Indico hæc sunt uerba. Ab hoc maxima autoritas Indico. Ex India uenit harun-
dinum spuma adhærescente limo, cum teritur nigrum. At in diluendo mixturam purpuræ cœ-
ruleiq; mirabilem reddit. Alterũ genus eius est in purpurarijs officinis innatans cortinis. Ex istis
satis apparet, quantũ Indicũ ab Isatide differat. Insuper idem Pandectarius alio in loco, in litera
uidelicet β, Osatidẽ uel potius Isatidem & Borith Gręce, Arabice autẽ Agisdo, Latine uero Sa-
ponariam, uel herbam fullonũ, eandem herbam esse docet, at mendacissime. Nam Isatim, quã
ipse uitiose Osatum uocat, non esse herbam, quam Græci Struthion, Latini radiculã siue lana-
riam herbam, eo quod fullones ea in purgandis lanis utuntur, appellant, satis constat ex Dio-
scor. qui de eisdẽ in diuersis capitibus, tanquã natura & uiribus distantibus tractat. At nihil mi-
rũ, uirũ hunc tam absurda scripsisse, qñ fere ubiq; mendacissimus reperiatur. Iam satis superq;
monstratũ est, Isatidẽ non satis perspectã fuisse Arabis, ideoq; ne in re satis aperta plus æquo im-
Nic. Leoniceni eruditio. moremur, hic de Isatide finem faciemus. Plura si legere anhelat animus, uide quæ scribat Nico-
laus Leonic. diligentissimæ lectionis, & exquisiti iudicij uir, in epistola ad Angelũ Politianũ, ex
quo certe, ut ingenue fateor, non pauca toto hoc uolumine mutuatus sum. Quem ob id etiam
impiũ duxerim, sua laude frustrari, quod is ferme primus fuerit, qui medicinã a barbarorũ sordi
bus, innumerisq; erroribus uindicauerit, dignus hoc nomine, ut docti eundem certatim multis
laudibus euehant.

¶ De CALAMENTO. Caput .XX.

AVicenna. 2. Canon. cap. 158. Calamentũ hunc in modum describit: Calamentũ aliud est flu
uiale, & aliud montanum, simile hyssopo in sapore, & similiter folia eius sunt ei similia. Et est a-
lia species eius, quæ nominat̃ Alhauiũ. Et est quædã species eius, quę uocatur Calamentũ hirci.
Et montanũ est fortius fluuiali. Ex his Auicennę uerbis nemo nõ, nisi talpa cæcior sit, cernit eun
dem errasse, quando sub Calamenti nomine de omnibus Origani speciebus pertractet, id quod
sole clarius monstrabit Diosc. qui lib. 3. cap. 30. Origanũ, & non Calaminthen ad Auicennæ præ
D *scriptum depingit.* uerba eius hæc sunt. *Origanum Heracleoticũ, sunt qui Cunilam uocant, fo-
lium Hyssopo simile habet, non tamen umbellã rotæ figura, sed multifidam, & ueluti diuisam.
Semen illi in summis uirgis non densum durumq; est. Quę uero Onitis dicitur, candidior folijs
est & Hyssopo magis similis, habetq; semen confertorũ corymborũ modo. Tragoriganus autẽ
frutex est exiguus, Origano, Serpilloue agresti folijs & ramulis similis.* In eum modũ quoq; de
scribit Origanum Plinius lib. 20. cap. 17. dicens. *Origanum, quod in sapore Cunilam ęmulatur,
plura genera in medicina habet, & Onitin uel Prasion appellant, non dissimile Hyssopo. Trago
riganon simile est Serpillo syluestri.* Quod autem Auicenna utriusq;, hoc est, Calamenti & Ori-
gani, uires miscuerit, facile deprehendent, qui eiusdem de Calamento caput, cum ijs quæ Dio-
scor. de utrisq; scripsit, contulerint. At ne ueritatis cupidi quid desyderent, ecce nonnulla confe-
remus, ad quorũ exemplar reliqua dijudicabunt. Auicenna inter cætera de Calamenti uiribus
sic scribit. Fit balneatio ex decoctione montani ad pruritũ & scabiem, & quandoq; separat̃ icte-
ricia: & confert hydropisi, quando comeditur cum ficubus. Et solutione educit cholerã nigrã,
& confert ulceribus oris, & extrahit superfluitates ex utrisq; naribus. Hæc singula Dioscor. testi
monio nõ Calamento, sed Origano debentur. De Origano enim scribens, sic inquit. Calefacit
Origanus, prodest ad conuulsa ruptaq;, & cutẽ subeuntes aquas cum fico comesta. Bibit̃ eadẽ
siccata acetabuli mensura cũ mulsa aqua nigram bilẽ per inferna trahens. Prurigines itidẽ, scabi-
es, & suffusos felle emendat decoctũ eius his, qui eo lauantur. Succus etiam uirentis, tonsillas,
columellamq; & oris ulcera sanat, & cum Irino oleo infusus naribus per eas purgat. Sunt & prę
ter has proprietates aliæ, quas Auicenna Calamento adscribit, quę tamen Diosc. Tragorigano
tribuit, qualia sunt hęc, Sedare nauseam, extenuare lienem, conferre stomachi doloribus & con
turbationi: sicut animaduertet is, qui Dioscor. de Tragorigano scribentem legerit. Pręterea sunt
non pauca etiam, quæ ueræ Calaminthi, quam Romani Nepetã uocant, conueniunt. sicut sunt
ista. Quando bibitur, aut ex eo fit emplastrũ, confert puncturę uermium uenenosorũ, eius deco
ctio prouocat urinã, confert spasmo, & dilatationi anhelitus, dolori pungitiuo uentris, & cho-
lericæ passioni & rigori. Et quando præmittit̃ & bibitur cũ uino, expellit uenena mortalia, inter
ficit uermes: & quãdo comedit̃ & bibit̃ post ipsum aqua casei diebus continuis, confert elephã-
tiæ, &c. Has eñ uires singulas ex ordine Diosc. lib. 3. cap. 39. Calaminthi adscribit, dicens. *Cala-
minthe succurrit pota aut emplastri modo imposita serpentium morsibus. Vrinam pellit potũ
eius decoctũ, opitulat̃ ruptis, conuulsis, in spiritus difficultate & non nisi recta ceruice spiran-
tibus, torminibus, bilis profluuio, & febrium algori. Contra lętalia uenena præpota cum uino*

facit, restituit suffusos felle, uentris lumbricos cum sale & melle pota necat, elixa crudaq; trita, A
prodest & elephantiis. Proinde non est, quod quouis pacto Auicenna ab errore uindicari queat, neq; enim de solo Calamento hoc capite scripsit, quando multa sint in eodem, quæ Origano conueniant: neq; in nomine tantũ peccatũ est, puta, quod Calamentum pro Origano scriptum interpretis incuria fuisset. sunt eñ non pauca, ut demonstrauimus, quæ ex Dioscor. autoritate Calaminthi debentur. Sed quid multa? solent fere omnia Auicennę esse dubitationibus plena.

De HELXINE, ALSINE, MYOSOTIDE, & ANAGALLIDE. Caput. XXI.

Differre non solum natura, sed & figura quatuor has herbas, ostendit non solum Dioscor. sed Galenus atq; Plinius, qui singuli seorsum istas depingunt: quod equidẽ non fecissent, si easdem figura aut natura non distare perspectũ habuissent. Hoc non animaduertens Auiceña, easdem Can. 2. cap. 18. sub Auriculæ muris nomine confundit. Nec potest ab errore uindicari Auicenna, quod Alsine & Myosotis, quæ proprie auricula muris dicitur, ac Anagallis, quia foliis muriũ auribus similibus constant, merito auriculæ muris nomine nuncupari posuerint. Nam hoc utcunq; de tribus iis dici possit, de Helxine certe, quæ Conuoluolũ, ob id quod omnibus, in quas inciderit, plantis circumuoluat, latine appellari potest, cuius folia, autore Diosco. lib. 4. cap. χκά. hederæ foliis sunt similia, dici nequaquã potest. Quod aũt Anagallis sit diuersa ab auricula muris, fatetur met ipse Auicenna, seorsum deinde sub proprio nomine de ea tractans, ob litus q̃d antea eius proprietates in auricula muris assignauerat. At ne uidear per calumniã falso reprehendere Auicennã, eiusdem uerba ex. 2. de Simplicib. Medica. libro in mediũ afferemus. Auricula, inquit, muris est herba, cuius uirtus secundũ Galenum est propinqua uirtuti herbæ, qua uitrũ abstergit. His uerbis proculdubio Alsinen innuit, quam Galenus & Dioscor. testant similes habere uires. Galenus enim lib. 6. de Simplicib. medica. cap. 25. de Alsine in hunc modũ scribit. Hæc est herba parua, & eius uirtus est similis uirtuti herbæ, qua uitrum abstergitur, hoc est, Helxini, quam nostri Parietariam nominant. Diosc. uero lib. 4. cap. χξθ. de Alsine ita tradit. Et in uniuersum eadem Helxine potest. Ita Plinius quoq; lib. 27. cap. 4. de eadem scribit, Alsine quam quidã Myosoton appellant, nascit in lucis, unde & Alsine dicta est. Vsus eius ad collectiones inflammationesq;. Quin emendat omnia quæ Helxine, sed infirmius. Subiungit Auicenna. Et hoc nomen concessum est duabus herbis, quarũ una est, quã nominat Galenus. Hæc quidem Auicennæ uerba uera sunt. non enim solũ huic herbæ, quæ proprie Myosotis dicit, auriculæ muris nomen conceditur, sed etiam Alsini, ut ex Plinio iam patuit & indicat Dioscor. ita scribens. Alsinen muris auriculã aliqui dixerunt, quod murium auribus similia folia habet. Quod autem addit Auicenna, quod altera quam nominauit Dioscor. sit similis Volubili, nisi quia habet minora folia, hoc per omnia falsum est. Nam neq; de ea quæ proprie Auricula Muris uocatur, neq; de altera, quę Alsine nuncupatur, dici potest: quando nulla earum sit Volubili similis nec in foliis, nec flore. Scribit tamen hoc de Helxine, quæ & Cissampelos dicitur, quod habeat folia Hederæ similia, minora tamen. Est eñ duplex Helxine. Vna Mercurialis herbæ foliis & hirsutis, quæ a nostris dicta est Parietaria. Altera hederę, in uinetis nascens, ideoq; Cissampelos uocata, & est Conuoluolũ. Esse autem duas Helxines, dissimiles naturę inter se notę ostendunt, & post naturam antiquiores Græci, præsertim Diosc. Paulusq; Aegineta: qui priuatim seorsum q; his uerbis utraq; in sexto egit. Helxine sunt, qui Perdicium, qui Parthenium, qui Sideritim, qui Heracleam uocent. Vis eius est abstergens, & cum frigida humiditate aliqua sensim leniter q; adstringens. Post hæc idem Paulus ait. Helxine, quæ Cissampelos dicitur, discutiendi uim habet. Primam describit Diosc. lib. 4. cap. 36. Et Plinius lib. 22. cap. 17. Secundũ uero idem Dioscor. libro eodem, cap. χκά depingit. Post uerba paulo ante dicta, Auiceña ita ait. Et est herba expansa super faciem terræ, paruos habens stipites, & azulinos flores. Quæ utiq; Auicennæ uerba nõ conueniunt auriculæ muris, sed alteri Anagallidis generi: id quod testatur Dioscorides libro. 2. cap. 167. de Anagallide in hunc modũ scribens. Duplex diuerso floris colore Anagallidis genus est. Habet eñ altera cæruleos, quæ fœmina est, altera quæ mascula, puniceos flores. Breues sunt frutices in terra iacentes, foliis in quadrangulo caule paruis, & modice rotundis, Helxines figura, semen habet circinatũ. Nec dissentit Galenus libro de simplicib. medica. ad Paternianum, cap. 24. dicens. Anagallidis duæ species. Vna cœruleo flore, altera quasi puniceo, uerum ambæ in aliis sibi similes. Sicut autẽ frutice humiles, foliis mollibus & pusillis, & subrotundis. Plinius quoq; lib. 25. cap. 13. nihil a superioribus quod diuersum sit, scribit, inquiens. Duo genera eius. Mas flore phœniceo, fœmina cœruleo, non altiores palmo, frutice tenero, foliis pusillis, rotundis, in terra iacentibus: nascunt in hortis & aquosis. Porro effectus, qui deinde ab Auicenna adnotant, hi Anagallidis proprii sunt, quemadmodũ dum ait. Illa, quã nominauit Dioscorides,

B

Helxine duplex.

C extrahit spinas & surculos, & facit adhærere plagas. Hi enim a Dioscor. quoq; tribuuntur Anagallidi, dum in eam sententiam scribit. Leniendi uis utriq; est, inflammationes arcent, surculos extrahunt. Easdem etiam proprietates Auicenna ipse, cum seorsum de utroq; Anagallidis genere, cap.33. sub proprio tractat nomine, Anagallidi adscribit. Adijcit tamen Auicenna superioribus aliam quandam proprietatē ex sententia Musalhach cuiusdam, quod scilicet eius iuuamentum est iuuamentum absynthij: quæ certe non est Anagallidis, sed refertur a Paulo Aegineta de ea herba, quæ proprie Myosotis, id est, Auricula Muris dicitur a græcis, qui eam ad occidendos uermes adhibet. Ideoq; clarum admodum esse arbitror, Auicennā in uno eodemq; capite quatuor herbas natura & figura differentes, miscuisse, primum referens ea quæ Alsini, secundo quę Helxini, tertio quæ Anagallidi, & postremum quæ Auriculæ Muris conueniunt.

¶ De PEDE CORVINO. Caput .XXII.

NEmo miretur me Auicennam erroneæ medicinæ magistrū principemq; statuisse. cur enim eo nomine nō dignus sit, qui reliquis tot errandi occasiones in re medica præstiterit, non uideo. Vtinam uero non tantæ aliquando forent, ut istis uita humana periclitaretur. ita em̄ conniuendi nonnunquā subesset ansa. Proinde cum illa errandi occasio, quā Medicis iunioribus in herba Pedis coruini præbuit, tanta sit, ut sine uitæ humanæ ultimo discrimine tolerari nō queat, merito & hic inter reliqua eius errata locū habebit. Nihil autē mirum, alijs errandi occasionē dedisse Auicennā, cum ipse, quid esset Pes coruinus, ignorauit: id quod nō modo ambigua, uerūetiam contraria, quæ de hac ipsa herba scribit, indicant. Canone enim.2.cap.567. de Pede coruino in hunc modum differit. Pes coruinus. Radix huius herbę cum decoquitur, confert solutioni uentris antiquæ. Et dixerunt, Paulus, & alij, quod confert colicæ, & efficit operationem hermodactylorum absq; nocumento. Quid per Apollinem obtestor, istis uerbis obscurius? quid deniq; magis pugnans? Si em̄ radix Pedis coruini solutioni antiquæ prodest, certe hermodactylorum operationē, qui sunt satis in soluendo potentes, facere non potest. Idem insuper Auicenna Fen 22. Can.2. tracta.2. cap.8. Pedem coruinū non colicæ, sed podagræ potius, ex eiusdem Pauli sententia prodesse docet, ita scribens. Et dixerunt quidā, quod Pedi coruino inest operatio hermodactylorum, & non est eius, nocere stomacho. Vtrobiq; tamē male Paulus super hac *medicina*, quæ facit operationē hermodactylorum, ab *Auicenna citatur*. Neq; em̄ usquā Paulus Coruinū Pedem hermodac*tylis comparat in iuuando podagricos, sed compositionem*, quæ nominatur apud Græcos per Pedē Coruinū, *alteri præfert*, quæ apud eosdem Græcos διὰ ἑρμοδακτύλων, id est,
D per hermodactylos nominat̄, sicut uidere licet apud Paulū in septimo. Itaq; ex ambigua ista atq; falsa Auicennę descriptione nihil certi uenari potest. Hinc est, quod tam uaria eiusdem interpretes de eadem herba pronunciauerint. Quod si uero prædicti expositores, ac tota etiā iuniorum Medicorum schola, cognouissent aliā esse herbam, a priscæ ætatis Medicis Pedē coruinū appellatam, aliamq; a nostris, nunquam tam uaria, tamq; dubia de ea scripsissent. Ridiculum enim ferme est, putare herbam, quā nostri temporis herbarij Pedem coruinū nominant, esse illam, quam ueteres Medici, Dioscor. Galenus, Plinius & Paulus sub eodē nomine celebrarunt, quasi sit necessarium, ut quæ nunc sunt nomina herbarum, etiam priori seculo fuerint. Et ut rem clarius demonstremus, annotandū, quod antiquorum Pes coruinus, Coronopus est dicta: hancq; describit Dioscor. libro secundo cap.117. in hunc modum. Coronopus oblonga herbula est per terram strata, & folia incisuris diuisa habet. Estur olerum modo decocta. Radicem habet gracilem in cibo adstringentem, ideoq; cœliacis utilem. Nec aliter describunt Galenus libro septimo, de simplicibus medicamentis. cap.42. Et Plinius lib.22. capite decimonono inquiens. Coronopus oblonga herba est cum fissuris. Seritur interim: quoniam radix præclare facit cœliacis in cinere tosta. Est autem dubio procul herba illa, quam uulgo Capriolam, aut Sanguinariam, quod naribus apposita sanguinem eliciat: aut Pedem Galli nominant. Quam etiam sub galli cruris nomine describit Apuleius Madaurensis in libro de herbarum uirtutibus, cap.44. in eum modū. Nasci amat herba Galli crus locis solidis, & circa [illegible]ias, eius cacumen instar pedis galli. Non esse uero herbam hanc diuersam a Coronopode uete[illegible]m, testatur Dioscor. qui consimiliter admodum Coronopodē describi[illegible]. Nascitur locis incult[illegible], aggeribus et uijs. Iuniorum autem Medicorū Pes coruinus [illegible]onge alia a priori existit herba: ea enim exulcerandi uim habet, & non adstringendi, quemadmodum antiquorū, atq; adeo extrinsecus apposita, rodit, ampullasq; excitat: eaq; Dioscoridi & reliquis Græcis βατράχιον, Latinis uero Ranunculus uocat̄: quoniam ranis herbæq; in eodem elemento natales sint, aut quod inter eius frutices frequentes inueuiantur ranæ. Medici uero iuniores non solū Pedem coruinum, sed etiam [illegible]iū raninū & syluestre nominant. Sunt etiā, qui Risus apium adhuc appellant, genus & noxam eius indicantes. Nam ea in Sardinia plurima nascitur: quę si in cibo potuue sumit̄, mentis alienationē, & cum labrorum contractionē eas conuulsiones facit, ut risus speciē uidentibus præbeat. Ab eoq; effectu tristi & amaro

Pes Coruin9. Coronopus.

nimis, dicterio Sardonius risus inter homines quondam iactabatur. Huius herbæ, quam ueteres βατράχιον, a rana, cuius effigiem repræsentat, nominarunt, omnes quatuor faciunt species: eorumq́ folia & caulẽ, si apponantur humano corpori, uim exulcerandi habere, & escharã facere docent, Id quod facit Diosc. lib. 2. cap. 163. de ea in hanc sententiã scribens. Batrachion, sunt qui Apiũ agreste nominãt. Huius plura sunt genera. Vna tñ omniũ uis acris, & in exulcerando efficacissima. Habẽt omniũ folia & caules teneri impositi exulcerãdi, urendiq́ ignis modo, uim cũ dolore. Subscribit Gal. lib. 6. de Simpl. Medic. ca. 76. ita differẽs. Genera huius plantę quatuor. Virtus omniũ est acris, fortis in tantũ, ut si extrinsecus apponant, exulceratione faciant cũ dolore. Neq́ dissentit Plinius lib. 26. cap. 13. ita scribens. Ranunculũ uocamus, quem Græci Batrachion: genera eius quatuor, omnibus uis caustica, si cruda folia imponant, pustulasq́ ut ignis faciunt. Cogitent itaq́ ueritatis studiosi, quid detrimenti ex diuersitate ista duarũ herbarũ eiusdem appellationis non animaduersa acciderit. Arbitrati sunt enim quidam, cum Pedem coruinum apud Auicennam ad podagricos dolores prodesse legissent, hanc nostram, quæ Ranunculus dicitur, intellexisse, adeoq́ ignorantes esse uenenum, in catapotijs deuorandũ exhibuerunt. Quemadmodũ Leonicenus, uir nunquã sine honoris titulo nominandus, scribit se nouisse Medicum, qui ex radice Pedis coruini, quibusdam alijs adiunctis, pillulas conficiebat, easq́ podagra laborantibus propinabat, non sine magno quorundam, qui eas accepere, periculo: donec tandem per eum sui erroris admonitus, a tam periculoso medicamento abstinuit. Quod si Medicus ille cognouisset, Coronopoda Græcorum esse diuersam a nostra, nunquam in animum induxisset, hãc aut in catapotijs, aut alio quouis modo intus sine periculo adhibere posse. Qua re tu quisquis es, qui solidam medicinam ex animo sitis, disce aliorum periculo, delectumq́ legendis autoribus adhibe.

De CARABE. Caput .XXIII.

AVicenna secundo Canonis, cap. 374. Carabe historiã ex professo tractans, scribit esse gummi arboris cuiusdã, quæ Nux Romana uocatur, quam cap. 351. alio nomine Haurum appellat. Nam gummi, inquit, quæ ex hac arbore Romana est, Carabe est. Manifestum uero, Arabes per Haurum Romi seu Romanũ intelligi Populũ nigram: id quod pręter cætera indicant Auicennę uerba, quæ in capite Hauri Romani scribit in hunc modum. Nominatur Achirosa. quæ sane dictio corrupta est, quando Aegiros pro ea scribendum erat. Græcis autem ἄιγειρος, Populũ nigrã significat. Quantũ autẽ deceptus sit Auicenna, atq́ plures alij cum eo, ostendunt ea quæ scribit Plinius libro naturalis historiæ. 37. cap. 2. Is enim fabulosum hunc errorẽ explodens, ita ait. Phaëtontis fulmine icti sorores fletu mutatas in arbores Populos, lachrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padũ uocamus. Et Electrum appellatum, quoniam sol uocitatus sit elector, plurimi Poëte dixere, primiq́ ut arbitror, Aeschylus, Philoxenus, Nicander, Euripides, Satyrus. Quod esse falsum, Italiæ testimonio patet. Ita fabulosa etiã secutus pro argumento operis Ouidius, lib. 2. Metamorphoseos, inquit. Inde fluunt lachrymæ, stillataq́ sole rigescunt. De ramis electra nouis. Capite uero tertio eiusdem libri Plinius, post uarias de Succino opiniones, eius ortum certius describens, ita ait. Certum est gigni in insulis Septentrionalis Oceani, & a Germanis appellari Glessum: itaq́ & a nostris unam insularũ ob id Glessariã appellatam, Germanico Cæsare ibi classibus rem gerente, Austrauiam a Barbaris dictã. Nascitũ autẽ defluente medulla Pinei generis arboribus, ut gummi in cerasis, resina pineis. Erumpit humoris abundantia. Densatur rigore uel tepore autumniali. Cum intumescens ęstus rapuit ex Insulis, certe in littora expellit, ita uolubile, ut pendere uideat, atq́ considere in uado: quod arboris succum prisci nostri credidere, ob id Succinũ appellantes. Nec probatur etiam a Dioscor. ea fama ac opinio, quæ ex Populi arboris resina Succinũ durari adstruit: id q̃d indicat lib. primo. cap. 104. dum ait. Fertur utriusq́ populi lachryma circa Eridanũ fluuiũ in destillando densari, fieri, quod Electrũ uocant. Eo enim quod ait, fertur, insinuat se id commentũ non probare. Accedit his omnibus, quod re ipsa iam hic error e[illegible] explosus sit. Verũ ad hunc errorẽ conniuendũ fuisset, quando & inter autores non pauci adhuc hodie cũ Auiceña sentiant, nisi quoq́ pugnantia sibi in Carabe scriberet Auicenna. Capite nanq́. 374. asserit Carabe esse cal[illegible]um parumper: id quod & facit in libello de uiribus cordis, calidã in primo, & siccam in secundo dicens: mox tamen subdit. Opinio tamẽ est, quod sit frigida. Capite autem. 344. hoc gummi calidissimum esse scribit: quod & cap. 510. confirmat, inquiens. Eius gummi est ultimum in calefaciendo. Hic iterum cogitent ueritatis studiosi, quanto in periculo uersent, qui Auic. sibi in uniuersum imitandũ proposuerunt. Quod equidẽ magna Medicorũ pars facit, & hi maxime, qui uulgo celebriores doctioresq́ habentur: qui etiam per compita & fora non uerent prædicare, se malle cũ Auic. Arabib. q́ alijs, quorũ uerba oraculis instar habẽt, errare q̃ cũ ijs, q medicinã a Græcis hauriũt,

C recte sentire. O cæcitatem. Hæc ideo iterũ atq; iterum inculco, ut si nullo alio pacto ab instituto peruerso auocari possent morosi isti ignauiæ propugnatores, manifestissimi saltem Arabũ autorum errores eos deterrerent, melioremq; mentem reducerent.

¶ De POPVLO ARBORE. Cap. .XXIIII.

AVicenna .2. Canonis, Populum arborem sub diuersis nominibus describens, tam uarius eit, tamq; nusquam sibi constans, ut merito hunc Proteum, aut Vertumnũ dicere posses. Nam ter de una eademq; re diuersis capitibus agit, cui uitio etsi non semel obnoxius sit, nunquã tamen magis quam in Populo arbore. Hanc enim primũ capite. 344. sub Hauri Romani nomine describit. Dein cap. 351. sub nomine Hauri, ubi quoq; confundit ea, quę de alba & nigra Populo a Dioscor. & Galeno diuersis capitibus scribuntur. Tertio autem eandem Populũ cap. 510. sub nomine Nucis Romanæ depingit, adeo ut a concinno ordine, quem præter cæteros eundem nostri seruasse clamitant, ea in re fuerit alienissimus. Proinde hoc loci iterum manifestũ sit, Auicennam sua non ordine aliquo scripsisse, sed uniuersa magis ueluti in chaos quoddã confusum cõgessisse. Cæterũ præter hunc confusum docendi ordinẽ, a uero quoq; aberrat Auicenna, quod cap. 344. & cap. 510. Populũ arborem in tertio ordine calidam astruit: quamuis mox capite. 351. æqualem esse in caliditate & ad paucã declinare caliditatem scribat, id quod & in Carabe, ut præcedenti errore uisum est, fecit: adeo sibi semper similis est Auicenna, hoc nusquam fere no pugnantia docet. Non esse uero Populũ in tertio ordine calidam, testatur in primis Paulus Aegineta, qui eam in primo tantum ordine calefacere refert. Ipsa insuper natura arboris ad tantum caliditatis gradũ hanc non posse extolli monstrat. Nam quis sapor, quis odor, quæ demũ qualitas tam præcellentis eam monstrat caloris? Neq; eñ multũ odorata, neq; eximio aliquo sapore prędita, sed dum gustatur, primũ quidem modice adstringit, postea amaritudinem quandã sub obscuram inuehit, olfacienti quid non insuaue, uerũ exiguũ id omnino repræsentat, quæ singula non excedere primũ ordinem calefaciendo indicant. Si quis etiam uia regia, quam Galenus in suis de simplicibus Medicamentis præscripsit, incedens experiri eam in corporibus temperatis ęgrisq; uoluerit, calefacientẽ nõ ualde inueniet. Nec est quod aliquẽ moueat uetus ac uulgata
D illa Galeni traductio, calidam in tertio ordine statuens. Nam cum illa ex Græca ad Arabicã, exq; *Arabica in linguam Latinam sit uersa*, id quod barbara *Arabicaq; passim capitibus præfixa singulis uocabula monstrant, exigua illi fides erit adhibenda:* maxime quando constet Arabicã illam traductionẽ nõ *semel tantũ, sed fere singulis* quoq; capitibus multifariã deprauatã esse, sicut patet eandẽ cum Græca conferenti. Cum itaq; Græcę lectionis ueritas, Paulusq; Aegineta, Galeni simia, ipsaq; rei experientia, quę reliquis omnibus præstat, confirment, populũ arborẽ in primo tñ ordine calefacere, nihil prohibet, quin Auic. errasse cum suis strẽnue pronunciemus.

¶ De OXYMYRSINE. Cap. .XXV.

Cubebe. SErapionis de Cubebe hæc sunt uerba. Cubebe est planta habens folia Myrtæ domesticæ, nisi quia sunt latiora eis, & summitates eorũ sunt acutæ, sicut sumitates Lanceæ. Et habet fructũ rotundũ, aliquantulũ depressum & latũ. Inter folia eius repertũ, quod quando maturatur, uergit ad rubedinẽ inter ipsum & granum triangulum. Et habet ramulos similes ramis plantæ dictæ Lauros, egredientes ab una radice sicut agrestis, difficile frangibiles, longos circiter brachiũ unum, plenos folijs, & fructus eius ponticus declinans ad rubedinem. Quę profecto descriptio in uniuersum conuenit cũ descriptione syluestris Myrti, quã ὀξυμυρσίνην, id est, acuminatã Myrtũ Græci nominant, quemadmodum deprehendet, qui eandem cum Dioscor. descriptione lib. 4. cap. 137. quæ talis est, contulerit. Myrtus syluestris Myrto simile foliũ habet, latius tamen, lanceæ figura in summo acuminatum: fructum fert in medio folio hærentem, rotundũ, cum maturuit, rubentem, ossea intus duricie. Ramulos utilium modo lentos, numerosos, ab ipsa radice non facile frangibiles, cubitali longitudine, folijs plenos. Radicẽ gramini similem, sapore acerbo & subamaro. Quis itaq; tam stupidus, qui non uic at hic cęcutisse Serapionem, ac Cubebas cum Oxymyrsine non sine magna ignauia confudisse, uum tamen arbor Oxymyrsine sit longe diuersa ab ea, quæ Cubebas profert. Et qui Cubeba & baccas rubentes, quas Oxymyrsine pro-
Oxymyrsine. ducit, nouerut, facile quantũ deceptus sit sua coniectura Serapion, iudicabunt. Est autẽ Oxymyrsine arbor, quæ Plinio teste lib. 24. cap. 9. Ruscus latine, uulgo uero a medicis corrupto uocabulo Bruscus appellatur, ex quo Plinij temporibus, sicut hodie quoq;, ruri scopæ fiebant. At Oxymyrsinen a Romanis uocari Ruscũ, præter Pliniũ testatr etiam Diosc. ijs uerbis. Romani Ruscum nominãt. Nunc in nullo honore Ruscus est, nisi q̃d in quib. locis, ut diximus, scopę ad purganda pauimenta ex eo fiunt. Pueri quoq; rubẽtes baccas ex folijs eius decerpentes, ceu Corallijs per ludũ se illis ornãt. Rustica q̃q; gẽs in carnario suspẽdit, tuetr eo a muriũ iniurijs pernas, & casei sui fiscelias. Neq; eñ acuminata in cuspidẽ foliorum eius cacumina penetrare animalia

dent, quam ob caussam & μυάκανθα, id est, murinam spinam quidam dixerunt. Vides hoc loco Serapioni æque ut Auicennæ in herbarum descriptionibus parum esse fidendum. A

De MEMITHE. Cap. .XXVI.

Errare magnam Medicorũ partem in Memithe, notius fere est, quam ut demonstratione egeat. Sunt enim quidam, qui hanc Chelidoniam esse adserunt, in quorum albo est Gerardus ille Cremonensis: & hi quidẽ cęteris magis cæcutiunt. Nam cum in confesso sit apud omnes, Memithen esse frigidi temperamenti, id quod Auicẽna.2. Can. cap.381. quoq; confirmat, inquiens, Natura Memithe frigida est & sicca in primo, fieri non potest, ut sit Chelidonia herba, quæ Galeno, lib.6. de Simplicib. Medica. cap.172. teste, in tertio ordine calefacientiũ collocat. Seducti autem proculdubio boni illi uiri, nominũ Memithe & Memite uicinitate, quorũ hoc Arabis Chelidoniũ, illud uero Glaucium significat. Aut quia descriptio Memithe apud Auicennam in multis cum descriptione Chelidonij maioris conueniat, quemadmodum est succus coloris crocei, cum amaritudine aliqua & odoris grauitate: hæc enim omnia in Chelidonij quoq; succo reperiunt. Sunt alij, qui Memithen esse herbã eam dicunt, quam Græci μήκωνα κερατίδα, id est, Papauer cornutum uocant. Et eo modo interpretatus est quidã magni nominis Medicus, ut ijsce audiui auribus, quotiescunq; nonum Rasij prælegerat. Istos uero nõ minus quam primos errare, conuincunt uerba Dioscor. quæ scribit lib.4. cap.60. de Papauere cornuto in hanc sententiam. Decepti sunt alioqui foliorũ similitudine, falso crediderunt ex hac fieri glauciũ. Adeoq; uides hunc errorẽ non nuper esse natũ, sed Dioscoridis seculo inualuisse. Id Plinius quoq; lib.20. cap.19. indicat, dum post Ceratidis, id est, Cornuti Papaueris descriptionẽ ita scribit. Quidam hoc genus Glauciũ uocant. Esse autem Glaucium id, quod Arabes Memithen appellant, testatur utriusq; descriptio: nam per omnia conueniunt Glaucio, quæ Arabes Memithe tribuunt. Serapio enim Memithe hunc in modũ describit. Memithe est succus herbę eiusdẽ nominis. folia habens Papaueri similia: hæc calido cinere cooperiunt, & sic succũ emittunt. Alij herbam in ollam mittunt, & circũliniunt creta, & in furnũ feruentem mittunt, & sic folijs maceratis succũ exprimunt. Eius est optimum, quod est crocei coloris intus, & gustu amarũ, & odore graui: miscetur ocularibus medicinis. Quæ sane descriptio ferme eadẽ est cum descriptione Glaucij, quam tradit Dioscor. lib.3. cap.92. dicens. Glauciũ succus est herbæ nascentis ad Hierapolim Syriæ. *Folia eius Cornuta Papaueri similia sunt, pinguiora tamen, humiliaq;, odore tetro, & in gustu amara.* Succo eadem abundat, qui croceo colore est. *Eius folia incolæ in fictile conijcientes*, in furnis non adeo B calentibus, usq; dum in calore inarescant, cale faciunt, mox tundentes exprimunt succũ. Eius usus in oculorum medicina a principio: refrigerandi enim uires habet. Itaq; ex collatione duarũ descriptionũ, nihil differre Glauciũ a Memithe, manifestũ fit. Id quod Auicennæ quoq;.2. Can. notificatio confirmat, quæ *talis est*. Memithe est simile glandibus, citrini coloris, ad nigredinem declinans. In ipso est amaritudo, & substantia aquea & terrea, & est herba manifesti odoris, & amari saporis, & crocei succi. Est frigida & sicca in primo. Sanat Herysipilam nõ fortẽ. Confert in medicinis Ophthalmiæ in principio. Hæc sane descriptio, etsi non multũ a Dioscor. euariet, magis tamen congruit cum ea quæ habet apud Galenum lib.6. de Simplicib. Medica. cap.96. in hunc modũ. Glauciũ est herba habens adstringendi uim cum delectatione, frigefacitq; & curat Herysipilata, quando non est fortis. Et eius temperamentũ cõstat ex substantia aquea & terrea, & ambæ sunt frigidæ, sed frigiditas earum non est fortis, sicut est frigiditas aquæ fontanæ. Plinius etiã lib.27. cap.10. docet Glauciũ id esse, quod Arabes Memithe appellant: in nullo em̃ a Dioscor. uariat, nisi quod hic succum crocei coloris esse ait, ille uero granũ. Et ut finem faciam, persuadet hoc quoque Paulus in sexto, quando hic Glaucium non aliter, quam Auicenna suum Memithe refrigerare, Sacros ignes non admodum ualidos curare asserat.

De PHASELO, & PHASIOLO. Caput. .XXVII.

Diuersa esse inter se legumina, Phaselum & Phaseolũ seu Phasiolũ, primũ omnium manifestum fit legenti Galenum lib.1. de Alimentis, qui de ijs tanquã diuersis leguminibus, naturaque & figura plurimũ differentibus, in diuersis etiam capitibus agit. Capite enim.2. eiusdem libri, Galenus Phaselũ scribit mediocritatem quandã seruare inter ea, quæ boni & mali succi sunt, atq; quæ facile, & quæ difficile concoquuntur: quæ tarde, & quæ cito excernuntur, inter ea quæ inflant & non inflant, quæ parum, & quæ multum nutriunt. Præterea nullam qualitatẽ efficacẽ habere ait, sicut alia habentia succos aut acerbos, aut adstringentes, aut salsos, aut dulces, aut amaros. Addit aliquos Phaselũ maceratũ donec proueniant radices, ablutũq; in Garo subducendi uentrẽ gratia ante alios cibos sumere, atq; magis, postquã distributum fuerit, quam Fœnum Gręcũ alere. Idq; probat ex historia cuiusdã adolescentis Alexandrini, qui medicę arti operã na

C uans, quotidie pulte ex Phaselis utebatur, sanus tamen permansit, nec deteriorem corporis habitū, quam antea habuit, nactus est. Subscribit Galeno Paulus Aegineta libro primo, cap. 79. inquiens. Phaseli si macerentur donec radices proueniant, atq; ex Garo ante cibū sumant, uentrem subducunt, atq; magis quā Fœnū græcum alunt. Multo autē propius ad Galeni de Phaselis sententiā accedit Psellus, qui libro secundo de ratione uictus in hunc modū scribit. Phaselos aqua aspergunt, quoad radicē germenq; ediderint, & ante reliquū cibū manducant ad citandā aluū. Garo immersa nutriunt, succūq; hæc generant, cum bene coquuntur. Meliora Fœno græco, mediaq; sunt inter bonum & malum succū, siue concoquantur, siue minus, & inter tarda & celeria meatu, multum nutrientia & parum. Phaseolum uero, siue Phasiolum mox idem Gal. cap. 24. tanquam legumen a Phaselo diuersum, sub Dolichi nomine depingit, docetq; Phaseolos, per quatuor pronunciando syllabas, alias dici Dolichos, ad differentiā eorum, qui per tres syllabas Phaseli appellantur, de quibus antea egerat. Phaseolum autem esse eundem cum Dolicho, Paulus etiam Aegineta primo uolumine, cap. 79. his uerbis confirmat. Phasioli, qui & Dolichi nominantur. Vbi in Latina Copi traductione Phaseli falso legitur (uitio, quantū arbitror, impressoris) Paulus em̄ met ipse diuersitatem inter Phaselos & Phasiolos facit, Phaselos primo instar Galeni describens, deinde uero seorsum etiam Phaseolos dicens. Si integri cum siliquis uiridesq; ingerant̄, plures superfluitates cumulant. Ita & Galenus, ubi supra uirides cum siliquis comedi testatur, quo nomine & Lobos appellatos esse scribit. Describit & Dioscor. Phasiolum lib. 2. cap. 118. hoc pacto. Phasiolus inflat, inflationesq; excitat, ægreq; concoquitur. Si coctus uiridis in cibo sumitur, aluū mollit, uomitionibus accomodatus est. Errat autem & hoc loci interpres Florentinus, uir alioqui rara eruditione ac multijuga rerum cognitione insignis, acerrimoq; iudicio præditus, Phaselum cum Phasiolo confundens. Ex ijs itaq; satis constat, inter se differre Phaselum a Phasiolo, quod nō animaduertentes etiam magni nominis uiri, lapsi sunt, & inter Arabes etiam Serapio, qui sub Lubiæ nomine, quod certe a Lobo Græca uoce deflexum est, Phaselos cum Phasiolis confundit.

¶ De IVIVBIS, & SEBESTEN. Cap. XXVIII.

D IVIubas, quas Sericas Græci nominant, ad usum medicinæ non conducere, præter cæteros, docet Galenus *libro secundo de alimentis*, cap. 31. *de Sericis*, *ubi ingenue* fatetur se non habere aliquid de ipsis *testificari ad sanitatis* conseruationē, *aut ægritudinū* curationē. Sunt em̄, inquit, cibus mulierū & puerorum effrœnatorum, paucīq; nutrimenti & indigestibiles, simul cum hoc ꝙ neq; eustomachū est, alimentū palam quod & ipsum dant paucū corpori. Adeoq; ijs uerbis in uniuersum damnat in usu medico Gal. Iuiubas. Quod non animaduertisse Auicennam mirum admodū est, qui lib. 2. cap. 371. hęc eadem Gal. uerba citat, inquiens. Et quidem sermo in eis bonus est ille, quem dixit Galenus. Non reperi Iuiubas in conseruanda sanitate, & remouenda ægritudine aliquid operantes, sed reperi eas difficilis digestionis, & pauci nutrimenti: & nihilominus paulo post, easdem conferre pectori atq; pulmoni, item dolori renum & uesicæ adstruit. At solet ubiq; fere immemor esse eorū quæ scripsit Auicenna, tantus eiusdem mentem occupauit lethargus. Præterea nullius esse commodi in usu medico Iuiubas, testatur etiam Plinius lib. 4. de Re Medica, cap. 46. de Ziziphis, dicens. Zizipha modicū cibum corpori præstant, licet illis saporis nonnulla gratia lenocinetur. Habent tamen plurima incōmoda: ægre concoquunt̄, sitim accendunt, prægrauant stomachū, difficillimum reddunt officium uentris. Ex quibus Plinij uerbis collige tria. Primū, eadē esse Zizipha cum Iuiubis: nam hæc Plinij descriptio fere nihil a Galeniana distat. Accedit etiam quod Plinius alibi, hoc est, lib. 15. cap. 14. Zizipha, haud aliter quam Iuiubas esse peregrina, & ex Syria asportari scribit. Secundum, errare Medicos iuniores, qui ad purificandum sanguinem, seu ut illi loquuntur, ad mundificationē sanguinis Iuiubas adhibent. Qui enim fieri posset, ut sanguinē purificarent, cum uentriculo inutiles sint, & ad concoquendū difficiles. Et ut penitus obmutescere faciamus aduersarios, ecce cum illorū principe Auicenna eosdē conuincamus, qui in capite de Iuiubis sic ait. Et illorū existimatio, qui putant, quod ipsę clarificent sanguinē & lauent eum, est existimatio corrupta: ad quā ego non declino, quia magis ingrossant sanguinem & uiscosum faciunt ipsum. Quid, quæso, ijs uerbis apertius? Tertiū, quod ex prædictis colligit̄, est, quod falso admodū fructui tribuunt, quæ folijs, radici & corticis arboris ferentis Iuiubas debentur: sicut est mitigare tussim, ad uesicæ dolores conferre. Testis eius rei est Plinius, qui libro eodē de Re Medica hæc omnia folijs, radici & cortici adscribit ijs uerbis. Folia tamē ipsa contrita & imposita, Spleneticos & Hydropicos adiuuare certissimū est. Radicis & corticis eadē uirtus habetur, quorum succus ex melle coctus tussim mitigat, cum mero mixtus, iecori medetur, uesicā leuat urina largiori. Istis satis superq; ostensum est, Iuiubas perperam a iunioribus Medicis ad multa esse accomodatas. Reliquum igitur est, ut & itidē in Sebesten contigisse demonstremus: Fructum autem illum, quem Arabes Sebesten nominant,

Paulus ac Plinius Myxā uocant, Pauli uero hæc de Myxa uerba. Myxa est fructus quidē pruno A
similis, sed minor eo. Ita Plinius libro.13.cap.5. de Prunis in Damasco monte natis, & Myxis u-
na loquit̃, dicens. Itē Pruna in Damasco monte nata, & Myxa, utranq; iam familiarem Italię. Ex
quibus omnibus facile constat, Myxam a Sebesten nihil differre. Id quod etiā ostendunt uerba
Auicennæ, de Sebesten ita scribentis. Sebesten & nominatur Mukeita. Quæ sane dictio corru-
pta est, ac pro ea legendū Myxa. Proprietates autem Sebesten Auicenna ijs uerbis enarrat. Sunt
quasi temperatæ. Sunt lenitiuæ. leniunt enim pectus & guttur. Sedant sitim, leniunt uentrem.
Quæ equidē proprietates omnes, una, aut altera dempta, sunt falsissimæ. Nec em̃ Sebesten sunt
temperatę, ut putat Auiceña, sed frigidę & siccę: neq; etiā uentrē leniunt, sed magis eundem ad-
stringūt. Id quod testat̃ Plinius, uel quisquis tandem eius libri autor est (nec enim eius autoritas
respuenda, quando nō uno loco sua Hippocraticis ac Galenianis placitis fulciat) lib.4. de re Me
dica, cap.57. de Myxa hunc in modū scribens. Hoc nanq; genus manifeste stipticæ uirtutis appa-
ret & frigidę, quamuis plurima illi de rigore siccitas decoquat. Verum & ardores febricantium
extinguit: ore compressum, & sitim mitigat, & in cibo sumptū, stomachū erigit, solutioni uen-
tris obsistit. Proinde uideant Medici iuniores, qui Eclegma, siue ut ipsi loquunt̃, Electuariū de
Sebesten ad subducendam aluum conficiunt: quum ex Plinij sententia solutioni uentris potius
obsistant. At quid multa? Nihil mirum, Arabes ementita scripsisse, qui utcunq; sua ex aliorum
scriptis consarcinare stupuerunt.

¶De LICHENE. Cap. XXIX.

HErbam a recentioribus uocatam Hepaticam, esse eam, quam Dioscor. Galenus, ac Græci
alij Lichenē nominant, facile ex utriusq; descriptionibus deprehenditur. Nam quæcunq; a Sera
pione ac alijs Hepaticæ tribuuntur, hæc omnia Dioscorides Licheni adscribit. Serapionis autē
hæc de Hepatica uerba. Hepatica nascitur in lapidibus humectis, & cadit super eam ros uel gut-
ta aquę. Virtus eius est, quæ infrigidat frigiditate pauca, & desiccat, & abstergit. Et emplastrum
cum ea factū, abscindit hæmorrhogiam: & posita & cataplasmata etiā sedat apostemata calida,
& curat impetiginē, & confert ictericię. Hæc descriptio in uniuersum quadrat cum Dioscor. quā
tradit lib.4.cap.50. ita scribens. Lichen petris adhærens. Sunt qui Muscū uocant. Muscus est ro- B
scidis petris adhęrens. *Hic emplastri modo impositus, sanguinis eruptiones sistit, inflammatio-
nes* compescit, & impetigines sanat. *Inungit̃ idē utiliter ex melle suffusis felle,* & in os linguamq;
destillationes cohibet. Itaq; iam satis constat, *Lichenē* Græcorū nihil ab Hepatica differre recen-
tiorū. Falsum uero est, quod ex iunioribus quidā scribunt, hanc ideo Hepaticā dictā, q̃d hepati
maxime prosit. In quorū numero Platearius est, qui in eam sententiā scribit. Hepatica est herba
crescens in aquosis & lapidosis: habet folia minuta, terrę lapidibusq; adhęrentia: & dicit̃ Hepa-
tica, quia pręcipue hepatis est iuuatiua. Pandectarius quoq; ex Gal. & Serapionis, ut uidet̃, au-
toritate docet hanc herbam ualere contra *lienis* hepatisq; obstructiones, & contra omnē hepatis
morbū: cum tamē hi effectus Licheni neq; a Galeno, neq; a Serap. usquā tribuant̃, id q̃d ex Sera
pionis uerbis paulo supra adductis patuit. Quod aūt Gal. nihil tale docuerit, indicāt eius uerba
de Lichene lib. simp. medic. 7. cap. 70. ubi ita disserit: Lichen, qui in petris, quidā Muscū uocant.
Nominat̃ aūt ita, quia impetigines sanat. Est uero huic uis quędā abstergēdi ac refrigerandi, atq;
siccandi. Abstergēdi uero & siccandi uirtutē habet a petra, refrigerandi aūt ab aquositate: in hu-
midis em̃ petris nascit̃. Plin. pręterea lib.26.cap.4. Lichenē describens, nihil, q̃d cū recentiorū con
ueniat sententia, de ea refert. Sunt uero hæc eiusdē uerba. Est aliud genus Lichenis, petris tm̃ ad
hęrens, ut muscus, qui & ipse illinit̃. Hic & sanguinē sistit uulneribus instillatus & collectiones
illitus. Morbū quoq; regiū cum melle sanat ore illito & lingua. Ex his itaq; locis manifestū fit,
Lichenem perperā a iunioribus dictā esse Hepaticā, quando ueterū testimonio Hepati nihil con
ferat. Quod si uero quis Lichenē herbam prodesse hepati ea ratione contendat, quoniam de i-
psa scribant ueteres, quod ictericis conferat: morbus autē, qui icterus nominatur, plurimū hepa
tis uitio oriatur. Is etiam Diosc. ac Plinio docentibus, discat non intra sumptam ad uitiū ipsum
tollendum, sed extra adhibitam, potius ad colorē natiuū ictericis recuperandum Lichenem her
bam a Medicis prioribus commendari. Non est uero a ratione alienū hanc ipsam herbam, quæ,
ut ait Galenus, abstergendo plurimū ualet, sicuti impetigines, ita alteram cutis [illegible] ictericis fœdi-
tatem delere. Propterea si qua herba est, quæ ob excellentem iuuandi hepar proprietatem nomi
ne Hepatica debeat insigniri, illa profecto est Eupatorium: quæ etiam inde apud Græcos uidet̃
nominata, quod sit bona hepati. Cuius rei testis est Dioscorides, qui libro quarto, cap.38. ita de
Eupatorio scribit. Bibitur uero semen, herbaque ipsa cum uino utiliter iocinorosis. Hoc e-
tiam confirmat Galenus lib.6. de Simplicib. Medic. cap.39. inquiens. Eupatorium hepatis ob-
structiones expurgat, atq; insuper hepar corroborat. Non latet tamen Plinium scribere Eupa-
torium sic dictam ab Eupatore rege, a quo inuenta est. Vtcunq; autem sit, certum est, Lichenē

C ueterum testimonio Hepaticam appellari non posse.

De VOLVBILI Cap. .XXX.

AVicenna capite.235. secundi Canonis de Volubili in hanc scribit sententiam. Lac Volubilis magnæ abradit pilos, & interficit pediculos. Folia funis pauperum recentia conuenientia sunt ulceribus magnis, & consolidant ea decocta in uino, & ex eis emplastrum factum superimpositum adustioni ignis, & proprie cum cerato. Distillatur succus eius in aurē dolorosam, & confert ulceribus antiquis. Hæc porro Auicennæ descriptio in uniuersum quadrat cum descriptione Hederæ, quæ tradit a Diosc. & Galeno. Dioscor. quippe lib.2.cap.168. de Hedera ita scribit. Depilat Hederæ lachryma, pediculosq; inuncta necat. (Atq; hic aduerte Auicennam ineptissime lac pro lachryma reddidisse) Omnium generum ulceribus folia in uino decocta imposítaq; ambustis, dolosisq; ulceribus medentur. Succus uero foliorum corymborumq; doloribus aurium & purulentis auribus medetur. Consimiliter Galenus lib.5. de Simplicib. Medica. cap. 28. hæc singula instar Dioscor. Hederæ tribuit in eum modum scribens. Lachryma Hederæ pediculos interficit, capillosq; destruit. Folia eius trita cum ceroto ambustis igne prosunt. Sanant ulcera antiqua iuxta & nares. Plinius quoq; lib.24.cap.10. hæc eadem Hederæ adscribit, dicens. Succus Hederæ tædia narium graueolentiamq; emendat. Infunditur etiam purulentis auribus aut dolentibus cum oleo. Illinitur decocta in uino omnium ulcerum generi, etiamsi cacöethe sint. Lachryma Hederę Psilothrum est, Phthiriasimq; tollit.. Et ambustis illinitur utiliter cum cera. Quis est, qui ex istis ueterū testimonijs nō aperte uideat, Auic. Hederę proprietates, cū Volubilis proprietatibus miscuisse? Sed quid mirū hic lapsum Auic. qn̄ & antea in capite de Cussos Hederæ etiam uirtutes cum alterius herbæ, quæ Ladanum fert, uiribus miscuerit, ut in errato decimo sexto indicauimus. Cæterum annorandum & hoc est, Volubilem maiorem dictam, eā

Volubilis. esse herbam, quæ a Græcis κισσάμπελος, id est, Hedera uitealis & Helxine nuncupatur. Hęc autem herba lacte plurimo manat, & aluum cit, haud aliter quam Scammonia. Describit autem hanc Dioscorides lib.4. capite χκά in hunc modum. Helxine Hederæ similia folia habet, ramusculos tamen minores, amplectentes quicquid contigerint. Nascitur in septis & uineis atq; frumento. Auicenna uero nesciens ueram Hederam distinguere a Cissampelo siue Helxine, mixtis amba-

D rum herbarum natura distantium potestatibus, magnam peperit confusionem: & sicuti Hederam pro Volubili, ita quoq; lac pro lachryma posuit, cum tamen ueræ Hederę lachryma, & nō lac uitealis Hederæ sit, cui tam a Dioscor. quam Galeno ac Plinio is datur effectus, quod depilet, & pediculos enecet, ut diximus. Præterea cum is error, quemadmodū alij non pauci, ex linguarum inscitia ortus appareat, cogitent optimi quiq;, quā necessaria sit Medico linguarū peritia: qua certe nisi instructus medicinam accesserit, non est quod non multis errorum labyrinthis inuoluat. At non est quod morosis istis barbaris persuadeamus, ut iam senes Catonē imitent.

De CENTAVRIO. Caput .XXXI.

MEsuen utrunq; Centauriū confundere, certius est, quā ut demonstratione egeat. Sed ut ijs satisfiat, qui autorem hunc mordicus tenent, quiq; eundem ab omni errore immunem arbitrantur, age hominem suis uerbis conuincemus, quæ lib. suo de Simplicibus medicamentis scribit in hunc modum. Centauria alia maior, alia minor, inter quas distinguuntur proprietates notæ. Minor melior est in omni re, & melior pars plantæ sunt flores & semina ipsius. Calidæ complexionis & siccę in secundo est. Et est composita ex partibus terreis adustis, in parte dantibus ei amaritudinem, & ex partibus non adustis cum permixtione aquositatis, a quibus inest ei stipticitas. Et est in ea de dulcedine aliquid a partibus aëreis. Et in ipsa est ex acredine aliquid a partibus igneis. Et amaritudo in ea plus est stipticitate ipsius, & stipticitas plus dulcedine & acredine, & acredo in ipsa est remissa sine mordicatione. Quare est ex maxime curantibus uulnera. Immo ipsa est abstersiua, exiccatiua, consumptiua superfluitatem, & solutiua uentris. Hactenus Mesue qui in uniuersum Auicennam secundo Canone [illegible] Centauria scribentem imitatus est. Ex quibus sane uerbis manifestum fit, Mesuen utranq; [illegible]ntauriam confundere. nam de utraq; tanquā de una loquitur. Etsi enim primo eandem in mai[illegible]rem & minorem diuidat, tamen mox earundem mixtis proprietatibu[illegible] tanquam de una loqu[illegible]etur, earum historiam confusissime tractat: Quod autem n[illegible] de una tantum agat, sed confusim de utraq;, id ueterum testimonijs ostendemus. Nam primum omnium quod Centaurio inesse amaritudinem & stipticitatem scribit, hoc certe de minori intelligendum erit. Id enim propter amaritudinem aliqui Fel terrę nominarunt. Quod indicat Plinius lib.25.cap.6. ita scribens. Hoc Centaurion nostri Fel terrę uocant, propter amaritudinem summam. Galenus etiam lib.7. de Simplicib. [illegible]edica. cap.17. ista Centaurio minori conuenire docet, in eam sententiam differens. Dominatur in eo amara qualitas modica stipticitate participans, & propter hoc temperamentum exiccans fortiter, est medicamentum sine mordicatione. Quod uero deinceps Mesue Centaurio inesse dulcedinem cum acredine ait,

hoc equidem maiori accommodari debet. Nam ut minor ob amaritudinem Fel terræ uocatur; A
ita maior ob dulcedinem Mel terræ appellari potest. Id quod testatur lib. 3. cap. 7. ita de maiori
Centaurio scribens. Radix illi densa, dura, ponderosa, longitudine ad bina cubita, succo plena,
sapore acri cum adstrictione, dulcedineq; aliqua. Et confirmat Galenus lib. 7. Simplicium Medi
camentorum, cap. 16. ita docens. Secundũ gustum enim acris simul & stiptica apparet cum qua-
dam dulcedine. Plinius quoq; ubi supra inquiẽs. Radix uasta, rubescens, tenera, fragilisq;, ad bi
na cubita, madida succo, amara cum quadã dulcedine. Verba autẽ Mesue quæ sequunt, quod
scilicet sit in ea acredo remissa sine mordicatione, iterum de minori, ut diximus, intelliguntur.
Quod uero post ait, quare est ex maxime curantibus uulnera, id maiori aptari debet. De eo em̃
sic scribit Diosc. Radix eius utilis est uulnerib. Constipat em̃ & glutinat, carnesq; elixas cogit, si
quis ipsam contundens simul decoxerit. Quod & Plinius confirmat dicens. Vis in uulneribus
tanta, ut cohærescere etiam carnes tradant, si coquantur simul. Præterea quod subijcit Mesue,
Immo ipsa est abstersiua, exiccatiua, consumptiua superfluitatũ, & solutiua uentris, hoc mino-
ri Centaurio tribuunt ueteres. Id quod facit Dioscorides, in hunc modum scribens. Potum de-
coctum eius per inferna biliosa trahit & crassa. Galenus etiam inquit. Decoctionem huius her-
bæ inijciunt quidam Ischiaticis, ceu educentem biliosa & crassa. Quid porro iam notius, quam
Mesuen utriusq; Centaurij uires miscuisse: adeo ut nemo etiam, licet oculatissimus sit, citra uete-
rum scripta istas discernere, ac cuilibet suas adaptare possit. Hinc factum est, ut Centauriũ ma-
ius nostro æuo fere omnibus incognitum sit, quando passim in officinis solius minoris usus sit,
non sine magno errore. At solent hoc pacto per autorum inscitiam non pauca intercidere, quæ
certe si ueteres ac probatissimos autores, sicut barbaros & indoctos istos spermologos legere
curassemus, minime iam nos laterent. Postremum quod Mesue Centauriũ minus præfert ma-
iori, iterum exemplo Auicennæ facit, quem ferme in omnibus sequitur. Is enim. 2. Can. de Cen
taurio ita scribit. Sed minor est magis iuuatiua ad omnia illa. Verum hoc quoq; præter antiquo
rum exemplum factũ est, qui cuiq; suas uires seorsum tribuerunt, nec unum alteri prætulerunt,
quemadmodum uidere licet apud Dioscoriden atq; Galenum, qui certe præter alia radicẽ quo-
q; Centaurij minoris inutilem, ac nullius in re medica usus esse scribunt. Dioscoridis enim hæc
uerba. Radix parua, nullius usus. Galeni uero illa. Centaurij minoris radix quidem omnifariã B
inutilis est. Id quod & Plinius docet, inquiens: Centaurium minus radice tenui & superuacua.
Videant hic medici iuniores, quantum cæcutiant, quantumq; a uero aberrent. hi enim non so-
lum ignorant Centaurium maius, uerum etiam radice minoris utuntur in usu medico, quæ ta-
men omnium ueterum testimonio penitus inutilis ac superuacua est. Ita barbarorum inscitiã
uniuersus medicinæ decor perijt, quem faxint Superi, doctorũ omnium studijs recuperemus.

De ARMENI, & LAZVLI LAPIDIBVS. Caput. XXXII.

AVicennam sub uno eodemq; capite Armenum lapidem cum Lazuli confundere, ex eius-
dem uerbis manifestum fit. Is enim libro secundo, cap. 57. de lapide Lazuli ita scribit. Virtus ei-
us est sicut uirtus eius quo adhæret aurum, debilior parum est. Hæc aũt non de lapide Lazuli
a ueteribus scribuntur, sed de Armeno dicto lapide. Id quod in primis testatur Dioscorides, qui
lib. 5. ca. 59. de Armeno lapide ita tradit. Præstat eadẽ quæ Chrysocolla, uiribus tñ infirmior. Hoc
etiã confirmat Plin. li. 35. cap. 6. inquiẽs. Armenia mittit, q̃d eius noĩe appellat. Lapis hic quoq;
Chrysocollæ uiribus similis. Subijcit post hæc Auic. de lapide Lazuli. Inest ei uirtus eradicatiua,
putrefactiua, & abstersio eius cũ acuitate & stipticitate pauca. Quæ certe a Galeno lib. 9. de Sim
plicib. Medica. tractat. 3. cap. 2. lapidi Armeno tribuuntur, dum ait. Habet uires abstergentes cũ
acredine, & pauca quadam adstringendi facultate. Quod autem addit Auicenna. Bonos efficit
pilos palpebrarum, & prolongat eos, & est ultimum sicut dicitur in illo, propter proprietatem
quæ est in ipso, & dicitur propterea, quia ipsum euacuat humores malos, prohibentes oriri pi-
los: hoc itidem lapidi Armeno, & non Lazuli adaptari debet. Ita enim de eo Dioscor. scribit.
Facit ad alendos in palpebris pilos. Galenus quoq; haud aliter quam Dioscor. ista lapidi Ar-
meno conuenire docet, ita scribens. Quum igitur tali natura præditus sit, miscetur medicami-
nibus oculorum, ipsum quoq; seorsum terentes, & in puluerem quodammodo redigentes, u-
tuntur sicco ad augendos pilos palpebrarũ, quando ob humorum acredinem quidam ex ipsis
decidunt, quidam non augentur neq; nutriuntur. Nam ubi huiuscemodi humorum acrimonia
fuerit consumpta, ad naturalem habitum palpebra restituitur. Ex his itaq; clarum est, quod quæ
cunq; fere de lapide Lazuli refert Auicenna, eadẽ omnia a Græcis autoribus Armeno lapidi tri
bui. In eundem uero errorẽ lapsus est & Serapio. hic enim lapidẽ Lazuli notificans, eiusq; pote-
states exponens, non alia refert quã quæ de lapide Armeno Græci tradunt. Ait enim. Virtus ei
us est similis glutini auri, nisi quia est debilior eo, & facit nasci pilos in palpebris. Hanc autẽ de-

C ſcriptionem non conuenire lapidi Lazuli, ſed Armeno, in ſuperioribus oſtenſum eſt. Quod ue-
ro Auicenna de lapide Lazuli ſcribit huic eſſe uirtutem eradicatiuam & putrefactiuam, id ue-
rum equidem eſt. Nam ea proprietas peculiaris eſt huic lapidi, qui ab Arabib. Lazuli, a Græcis
uero Cyanus dicitur. Teſtis Dioſcorides, qui libro quinto, cap. 60. de eo ita ſcribit. Cyanus, ſeu
Ceruleus uim habet reprimendi, leniter putrefaciendi, exulcerandi, ac cruſtas ignis modo indu-
cendi. Proinde ſatis conſtat Auicennā, ut in plæriſq; alijs, ita & in hoc lapide rerum differentias
miſcuiſſe. Et niſi hoc fateantur aduerſarij, numen eorū Auicennā in grandius erratum incidiſſe
conuincemus, nimirum quod ſibi pugnantia in uno eodemq; capite ſcripſerit. Si enim de uno
tantum lapide tractat, quomodo conuenient, eundem habere uirtutem eradicatiuam, & nutri-
endi pilos? nam uirtute eradicatiua, quæ eſt innata ipſi, nullo pacto nutrire & producere capil-
los poteſt, ſed eoſdem magis extirpat atq; radicitus perdit. Inſuper ne hoc prætercam, ſi hic la-
pis putrefaciendi uim habet, ſicut Auicēna atq; Dioſc. fatentur, omniaq; ea uim habentia a Me-
dicis, Gal. præſertim, inter uenena computent, quo pacto ab exitiali errore ſe uindicabunt no-
ſtri temporis Medici, hunc lapidem, qui non minus uenenū eſt, quā quod uulgus Cenabriū uo-
cat in catapotijs deuorandū quotidie prębētes? Nullius em̄ ueteris autoritate ſeſe tueri poſſunt:
qñ nemo ex Gręcis autorib. Cyanū lapidē in pillulis purgandę atræ bilis gratia deuorari docu-
erit. Nec Arabū ea in re ſatis eſt autoritas: qñ luce clarius ſit, illos eorundē lapidū ꝓprietates mi
ſcuiſſe, atq; adeo q̊d docēt lapidi Lazuli ineſſe uirtutē atrę bilis purgandę, hoc falſum admodū
eſt. ea em̄ ꝓprietas, doctiſſimi Alexandri Græci teſtimonio Armeno debet lapidi. Hinc cū Ara-
bes unius uires ac proprietates in altero notent, conſequit illis parum, aut omnino nihil eſſe fi-
dendum. Itaq; caueant poſthac omnes uere ac candide docti a lapidis Lazuli uſu, qñ is putre-
faciendi ac exulcerandi uim habeat, atq; hoc nomine merito inter uenena connumerandus.

¶DE CANTHARIDIBVS. Caput. XXXIII.

NOn arbitror eſſe aliquem, qui ignoret noſtræ ętatis Medicos in Cantharidibus propinan-
dis omnes ex æquo proijciendas eſſe alas docere, idq; quantum coniectura aſſequi poſſum, A-
rabū, aut eoſdē male interpretantiū præſcriptio factū eſt: quando paſſim in iſtis, dum Canthari-
des exhibent, ſcribat abijcere oportere alas & caput. Id quod maxime *liquet legenti* Razim lib.
9. ad Almanſorē, capite de mingendi difficultate, & Auicennam *Fen. 29. lib. 4. tractat. 2. cap. 8.* &
paſſim alibi. *Quantū autem ea in re errauerint boni illi uiri, aut certe* eorundem interpretes, ſatis
D patebit huic, qui Cantharidū *uires atq; naturam iuxta ueterū* deſcriptionem expenderit. Illi e-
nim ex profeſſo docent, alas *maleficio Cantharidū* eſſe remedio, atq; hoc nomine minus abijci
endas. Teſtis eſt in primis Dioſcor. libro. 2. cap. 53. dicens. Retulerunt plęriq; alas & pedes Can-
tharidum contra earundē maleficia remedio eſſe. Quamuis uero Dioſcor. id ex aliorum potius
ſententia quam propria ſcribat, ita tamen eſſe poſt eum Plinius lib. 19. cap. 4. manifeſtiſſime indi-
cat ſic ſcribens. Ipſarum Cantharidum uenenum in qua parte ſit, non conſtat inter autores. Alij
in pedibus & capite exiſtimant eſſe, alij negant. Conuenit tamen, pennas earum auxiliari, in qua
cunq; parte ſit uenenum. Hinc eſt quod Hippocrates lib. 4. de uictu morborum acutorū, Aph.
114. in curatione aquæ inter cutem, non alas, ut noſtri ſeculi Medici, ſed pedes & caput proijcere
doceat. Eius enim hęc ſunt uerba. Cantharides tres, abiectis pedibus & capite, teruntur in aquę
cyathis tribus, &c. Vbi antiquus interpres nō ſine errore reddidit in ſua traductione. Auferens
caput & pedes & alas. Proinde utcunq; de pedibus adhuc diſſentiant autores, conuenit tamen
inter omnes, ut ex Plinij autoritate diximus, alas eorundē maleficio medicari, atq; ob id mini-
me proijciendas. Vides iam, quantum in manifeſtiſſimis etiam cęcutiant Medici iuniores. Hinc
factū, quod non raro eiſdem Cantharidum uſus male ceſſit, ita ut Cantharides ſua ui erodendi
ſæpius ſanguinem promanare fecerint. Quod ſi uero alas, quæ huic maleficio remedio ſunt, nō
abiectas uoluiſſent, forte nihil horum conſecutū uidiſſent. Quamuis ſi me audierint, in uniuer-
ſum ab exhibitione Cantharidū abſtinebunt Medici. Verum utcunq; moneas, fruſtra uereor
moneas: quando errore penitus obſtinati obſurd[illegible]erint.

¶DE ALIBIO. Caput. XXXIIII.

AVtor Pandectarū in litera A, Alibium falſiſſi[illegible]e pro Eryngio interpretatur, quando ſit ea
uerius herba, quę Inguinar[illegible] Latinis dicit. Id quod [illegible] hunc modum oſtendimus. Cum Arabib.
Aliben uel Alha[illegible]ben ſit inguē, aut abſceſſus qui fit in inguinibus, hoc quod etiā Pandectarius
fatetur, conſequit neceſſario, ut Alibiū ſit Inguinaria herba: quæ id nominis ſortita eſt, ꝙ proſit
inguinibus. At quid opus multis in re omniū apertiſſima? Annotandū tamen, eandem herbam
alio nomine a noſtris appellari Stellariā, a poſitura & forma, [illegible]uibus ſtellæ modo radiat. Græci
uero non ſolū a foliorū ſitu & figura ἀστέρα, ſed etiā, quoniā inguinibus, quæ Bubones illi appel-
lant, tam pręſenti remedio medetur, ut adalligata tantum medicinam in eo malo homini faciat,
Bubonium uocarunt. Id quod teſtatur in primis Paulus Aegineta his uerbis. Atticus autem
Aſter herba, quā Buboniū, id eſt, Inguinalē ob hoc ipſum uocant, nō tantū emplaſtri modo im

posita, uerum adalligata etiã prodesse creditur. Describit uero & Diosco. hanc herbam libro. 4. A
cap. III. in hunc modũ. After Atticus lignosus caulis, in summo habens florem purpureũ & luteum, ueluti Chamæmali capitulum, undiq; per orbem incisuris diuisum, Folia autẽ habet stellæ similia, quæ uero circa caulem folia oblonga & densa. Haud dissimiliter eandem depingit Plinius lib. 27. capite quinto, inquiens. After ab aliquibus Bubonion appellatur, quoniam inguinum præsentaneum remedium est. Cauliculus folijs oblongis duobus aut tribus, in cacumine capitula stellæ modo radiata. Præterea non prætereundũ, quod apud Auicennã secundo Can. cap. 17. falso scribatur Atratisus, pro After atticus, ita fere omnia herbarum nomina apud eundem corrupta sunt. Verum hic finem de hoc Pandectarij errore faciamus, cuius equidem hominis errata uniuersa si quis prosequi uellet, nunquã finem sortiretur, adeo omnes fere paginæ erroribus scatent. Nos tamen cogitamus aliquando conscribere Pandectas omnium earum rerum, quę ad Græcam Latinamq; medicinam spectant, ut tandẽ consolat̃ ijs, qui mendacissimi hominis Pandectarij interpretationibus seducuntur. Atq; hic primi Tomi continentis ea quę ad plantarum ac Medicæ rei notitiã attinent errata, finis esto.

Clarissimi uiri Doctoris IOACHIMI SCHYLLERI, medici Basiliensis, de flore qui uulgo uocatur Graßblům, Graßnegelin. Ad Othonem Brunfelsium Iudicium.

DE HERBIS super quibus tu maxime dubitas, iam nihil certum teneo, sed tamen ni fallor, unũ herbæ genus est, quod Graminis florem uocant, uulgariter Graßnegelin/oder Colmenrößlin/oder flyeger eüglin Sueuicę. Huic herbæ falso inditũ nomen mihi uidetur, quãdo in confesso est, nullum aliud Graminis genus (quorum tamen genera multa sunt) flores effundere, præter unum Parnasium, cuius certe floris speciem ac formam nostrũ minime ostendit. Siquidẽ cum Parnasi flores maxime candidi, & odorati sint, nostri prçter rubrũ colorem, uel ex nigro commixtũ, ut iam ad purpureum accedat, alium nullũ ostendit. Sed neq; admodum odorati sunt. Quapropter, ex alia progenie falso hodie nominatum esse hunc Graminis florem apparet. Ego certe inter Tunicę herbę florem connumerandum censerem, uel potius in Violarum altilium genus collocandum putarem. Tantum de Graminis flore mihi constat. B

Eiusdem sententia de ASTRANCIA, & ANGELICA.

Angelicam et Magistranciã ueteribus incognitas herbas fuisse non dubito. Inuenio tamen Meu dictam herbam ab aliquibus uocari uulgariter Meysterwurtz.

C ¶ HIERONYMVS TRAGVS, Othoni Brunfelsio, amico & domino cum primis optato, S. D.

IDIBVS Februar. literas tuas Otho chariss. reperi, quas diligenter & unice, q̃d ab amico & doctiss. fuerant profectæ, amo & lego. Et iam petitionibus admodum iustis quam sim gerendo morem paratus, id tam suppeditare & aperire nostra sufficeret tenuitas, ex animo optamus: quin amico tibi nostram communicare operam, & si id nobis impar, non audemus quale, aut quantulũcunq; illud est denegare, satisq; duco me illud quod petis fideliter uoluisse, scioq; te, canditatosq; omnes hoc contentos esse. Ob id rursum tibi de herbis nostrã opellã & intellectum mittimus: quę si quicquam (quod cupio) prodesse putaris, fac nobis non parcas, imo sæpius utaris. Proinde in hijs quod dubium, aut a uero dissonare uidetur, obliterandum illud, cæteraq; omnia in melius interpretandũ, candori tuo in totum offerimus atq; dedicamus. Christus te seruet diu incolumem. Pandectæ tuæ si lucẽ iam uident, quanti & hæ comparari possint, literis significato. Proinde mi Brunfelsi oro te, si quando poteris, hæc semina ad plantandum apud holitores uestros comparare, mihi præsentibus nummis mitti cupio. Disces quoq; ab eis, quomodo quodq; seratur, quaq; terra gaudeat, facies mihi rem gratam. Vale bene ex Biponctio, pridie Non. Mart. Anno .M. .D. XXXI.

HIERONYMI TRAGI Medici, Herbarum aliquot dissertationes & censuræ.

D DE SOLDANA QVID LOQVAR uix sciam. Vt autem tibi meam aperiam mentem, existimo esse Diosc. βρύον θαλάσσιον, & est germen q̃d *chartis inclusum* miseras, planta sine caule, et capillata, Dioscor. forte ignota, ideoq; paucis historiam de ea absoluit. Ego huius herbæ potentiam magni duco. Est nimis diuretica: ob id calculo in uesica laborantibus utilis, atq; herbarum historijs meo iudicio digna.

Negelblůmen, sunt Violæ nostræ. Vide species, Keiri Serapionis, & Dioscoridis Leucoion lib. 3. cap. 129. et Mainardum in Epist. Medicin.

Erenbreiß, herba Tunica dicit̃ a nonnullis: sed sine ueterũ autoritate. Hieronymus appellat Veronicã. Genus est herbæ Serpentariæ. Hæc ad radices arborũ, maxime quercuũ serpit. Vulneraria herba est, atq; diuretica.

Pes leporinus Hasenpfötlin, de quo scribis, non uidi, ne chartis quidem inclusum: itinere, negligentia forte nuncij perijt.

Mörrettich, genus est Rhaphani, aut illud de quo autores nõ scripserunt, aut Plinij certe Armoracia: idq; conijcio uel ob paruitatem & exilitatẽ seminis: uel quod illa radix quocunq; terrarum transferas crescat. Est autẽ certũ, Rhaphani reliquũ genus alio translatum nõ crescere. Quod si Armoracia non est Mörrettich, uelim nobis esse præsentem græcũ illum Morrhionem, qui de Rhaphano librum composuit. fieri non potest, hunc autorẽ tam nobilem radicem in suo libro non indicasse. Nostri ubiq; medici uo-

Radix. cant Radicẽ simpliciter Mörrettich, idq; magis sua autoritate quã ueterum.

Körbelkrut, uocant Cerifoliũ, Apij genus ut Petroselinon. nam & Petroselino perquam simile est. Est Cerifolio umbella ut Fœniculo: flos candidus, ut cimino: semen longum, & tenue, & acre. Dioscoridis puto Oreo-

selinon esse. Nisi me uerba sua in hoc suspectum redderent, cum ait. Ramuli in summo Oreoselini capitula Miconij habent: quod in Cerfolio nunquam cernitur. Alias herba hęc satis nota. Plin. lib. 26. de re medica cap. 37. de ea mentionem facit. Item Apuleius cap. 105. Pęderota, & Arctophyllon uocat. A

Storckenschnabel, & hoc quoddam Apium est, non multũ a Diosc. Smirnio distans. Nouitij herbam Rubeam uocant. Et est duorum generum. Altera rubescens, lanuginosa, & foetida, prope muros & parietes nascit. Lumen maius super quodam unguento uocat herbam Gratiã dei. Hieronymus Herbam Roperti, Gotts gnad: nos herbam hanc Herysipilatis apponimus. Altera quę item rubens, nec foetet, campestris est, rostris, caule, & floribus priori similis: uocant rustici nostri Storckenschnabel.

In Cardo Benedicto non paruus est error. Nam sunt, qui Crassulã mediam, qui Senetionem, qui Dioscoridis Sedum interpretantur. Mea opinione decipiuntur isti omnes. Lumen maius in syrupo Eupatorij uocat herbam Turcham, qua autoritate nescio. Quod si Cardo benedictus nõ est Plinij Carduus de quo lib. 21. cap. 15. & 16. scribit, nescius sum, quibus tandem nominibus, capitibusq́ hæc planta apud autores inuenienda sit.

Inguinalem Dioscoridis (quod ego sciam) nusquam uidi: licet flosculos, & plantas, quorum capitula & folia per orbem incisuris diuisa similibus Stellæ uiderim. Qualis autem Dioscoridis, Plinij, aut Apulei After sit, non uideo. Nam Stellariæ permultæ sunt. Caprifolium, siue Matrisylua Hieronymi stellis ornatur, uestitur, & Aparine stellulis: atq; ambę tinctorum Rubiæ syluestrem quandam stelleam herbam, specie & flore Caprifolio non dissimilem, nec tamen ut Caprifoliũ tenax, aut hamata, sed pinguis & lenis herba, quasi calamus siligineus, undiq; stellulis circumamicta. Est & alia herba lignosa, & omnino ferulacea, quæ pari modo stellis uestitur, oblongis tamen, & gracilioribus foliolis, floribus flammeis atq; candidis, sed muscosis & densis: quam nostræ mulierculæ uocant suo idiomate, Unser lyeben frawen wagstro. Putaui Dioscor. esse Gallion. B Herbæ stellariæ.

Lactuca & Endiuia congeneres plantę sunt, ut ab altera alteram in primo germine uix secernas. Verum Seris, Intybum, Cichorium, Endiuia mea opinione idem pollent, & ob lactis liquorem, uel Lactucæ congeneres. Iam autem quot gentes, tot herbarũ sine controuersia appellationes. In Germania nullibi domesticum uidi ego Intybũ: in Italia frequens inter oxypora celebratur, quo & hybernis mensibus arena sepultam, sale & aceto uescuntur caulosi uolupta[illegible], iniquo suo hoc holere indulgentes Genio. Hanc suo idiomate uocant Endiuiam, Lactucæ cap[illegible]atæ fere similis. Nostras uero quę in Germania est Endiuia, Seris est, aut σέρις certe species: nec tamen ut apud Italos Cicur, sed semper erratica, petrosis, arenosis, & maceriæ nascens. Herba sane trium specierum. Alia enim folijs prope planis & latioribus. Alię longioribus per interualla circumcurrentibus. Vtraq; gustu amara. Hisce ambabus indiscriminatim utuntur Endiuia.

C ad refrigerandum. Tertia, quæ etsi cultore careat, cultis agris crescit inui-
to etiam holitore, hortis nostris commune & frequens malum. Cuius itē
duum generum, planum scilicet, & incisis caulibus angulosum, quæ duo
Dioscoridis Hieratia iam pridem credidi, nostri uocant, Gensdystel/alij Sew-
dystel, quidam hanc uolunt esse Scariolam.

Cicerbita, & Sonchus nostra Lactuca est crispa & hortulana: in Veris
initio usq; ad æstatem cum reliquis Lactucellis apud nostrates ex sale &
Sonchus. aceto estur. Nā σόγχος re uera ut Hieration Lactucę species est. quare Hie
ratiam a Dioscoride Sonchitem, tanquam Sonchi congenerem dictam ui
deo. Proinde rura nostra omnia isthęc holera uno idiomate & communi
uocabulo Lactucas uocant. Nos itaq; illa appellatione contenti, de illarū
nomenclaturis non admodum disceptantes, doctioribus & oculatis her-
barijs prouinciam hanc & ocio uacantibus inuenienda relinquimus.

Solsequium species est aut Intybi campestris, aut arborescentis Lactu-
cæ: hanc plantam conuerso ordine Itali, Galli. & nostræ ætatis medici Ci
Cichorea. choream uocant. Mihi autem uidetur, quod hæc Cichorea Dioscoridis
Heliotropium, & Apulei Intybum erraticum sit. Nam & historia utro-
rumque non admodum dissentire uidetur. Notissima ubique herba, cu-
ius flos solem semper comitatur: ideoq; Solaris a Celso dicta est. Germa-
ni uocāt Sonnenwürbel/et Wegwart. Alij Sponsam solis. Cuius flos proiectus
D in gregē formicarū cito rubescit tanq; cruentus: ad cuius spectaculū non
raro admirabar. *Eius plantę uidi genera tria.* Primum & uiaticum, omni-
bus notum, flore est cæruleo. Alterum candidissimo, rarū apud nos spe-
ctaculum. Tertium lutheo, & fere croceo flore. Id genus olim Moganti-
nus ager nobis præmonstrauit. Planta est fruticosa & pene arborescens.
Descriptionibus Plinij per omnia respondet nostrum Solsequium licet
Plinius sibi nonnihil contrarius sit. nam in decimonono, capite sexto ait
purpureū habere florē, & uicesimosecundo capite uigesimoprimo cæru-
leum. Nisi forte cæruleus, & purpureus idem apud eum pollerent.

Dens Leoninus, qui maior et minor, potentia & uirtute Endiuiam re-
ferunt. nam refrigerando utilissimæ plantæ, cuius flos lutheus, cito canes-
cens, qui & medio ueris euanescit cum caule. Ob id Dioscoridis & Plinij
Senetionem, aut eius herbę congenerem plantam iudicaui. Hieronymus
uocat Rostrum porcinum, Alij Pfaffenblatten/alij Mertzenblůmen Atq; de her-
ba hac certius non habeo.

Daucon omnes interpretantur Staphylinon agrion, Wilde Pestnachenn/
oder Morellē, oder wilde Gelerüben. In caussa [illegible]nt antiqui scriptores Galenus, &
Aegineta ei[illegible] interpres, qui Staphylinon uterque Daucon uocant. Pli-
nius quatuor Pastinacæ genera numerat libro decimonono capite quin-
to, inter quæ & Hybiscum numerari uult. Cum Hybiscus nihil aliud sit
quam Althæa: sic error ex errore non in Dauco tantum, uerum in infini-
tis deprehenditur plantis. Nos autem Daucum non Pastinacā interpre-
tamur, sed Berwurtzel. Etsi Staphylini speciem, quis hanc dixerit; Tamen

Dioscorides de Dauco proprium caput habet, de eo sic scribens, libro ter A
tio, capite septuagesimosexto. Daucus & petrosis, et apricis cernitur locis, Fœniculi folijs, minoribus tamen & exilioribus, caule semipedali, umbella Coriandri, flosculis candidis, semine peracri. &c. Omnia hæc non Staphylino, sed radici quam Berwurtzel uocant recte congruunt. Quod autem Pastinaca erratica (quæ uera species est, der gelen Rüben) a scriptoribus quoque Daucus dicatur, suspicor id nomen ob similitudinem huic radici impositum. Nam Berwurtzel, quæ Daucus, et die gelen wilden Rüben, quæ Pastinaca erratica, fere floribus, semine & caule similes sunt. Porro Berwurtzel nostra rura non habent, sed Hercinia sylua, quæ sacra, & fere Pæonia terra est, Daucum apricis, & pratis copiose olim, per omnia descriptionibus Dioscoridis respondentem, uidimus. Verum die wilden gelen Rüben, quam diximus Pastinacam erraticam, edendo est, ubique crescens, & secundum sepes æstiuis mensibus quotidie perspicitur, flore, & umbella Dauco similis: nisi quod in centro Staphylini flore quiddam purpuræ est, quod in Dauco nusquam cernitur. De Dauco & Pastinaca res sic se habet. Pastinaca erratica.

Asphodelum nostra tellus non gignit, ideoque radices tantum ad nos aliquando sine herba adferuntur. Cum essem apud Heluetios, memini me apud eos qui ex alpibus effossas circumferebant uidere: nec has tantum, quin & omnigenas: ut solent ex radicibus cibum quærere herbiferi. Erant autem radices quas tunc temporis uidi, adhuc succulentæ, colore spiceo, fermeque aureo, coaceruatæ quasi multis bulbis compactæ, herbæ quam Iouis barbam dicunt non absimiles. Et Dioscorides libro secundo capite B
centesimo quinquagesimonono, Asphodelum glandibus assimilari dicit: non uideo qui cum nostris omnino hæc quadret. Hoc autem uerum est, Asphodeli radices compactas esse multis membris. Et ut folijs densis Rosæ crescunt, ita & Asphodeli tanquam commissuris ex uno capitello radices spectantur: quarum singulæ partes (soluto corpore radicis) Balanis non admodum dispares, nusquam aut teretes ut balani sunt, sed Iouis barbæ (ut diximus) speciem præ se ferebant. Rogitaui ex herbiferis nomen. Ipsi Goldtwurtzel responderunt. Certius hoc tu quam ego ex eis cottidie cognoscere potes. solent enim hij non raro uestra ciuitate, in quam multi populi confluunt, suas radices uenditioni proponere. Cur autem Auicenna Canon. 2. cap. 77. Affodillum uocet, ignoro: forte rei sibi ignotæ, ignotum uocabulum quoque imposuit.

Spinachiam apud unum Auicennam secundo Canone, capite sexcentesimo tertio nostri Bynetsch uocant: Heydelbergenses dicunt, Spinnetkraut. De Dioscor. Lapsana dubitamus: ea si nota tibi est, mittito: & nos discamus quale holus sit. Tu autem Serapionem lege, & uide num Aspenach. Spinachia sit.

Eringion carduus est multis, atque stellatis capitibus, omnib. Carduis aspectu speciosior. Dioscorides lib. 3. capite uigesimosecundo, ait Centucapita illi nomen fuisse: quod huic Carduo una radice tot capita promi

C nent. Pulchrum certe ac congruum nomen. Petrus de crescentijs, et Circa Instans suum Affodillum Centumcapita uocant: forte ob bulborum multitudinem. Eringion ego idiomate nostro appello Mannstreu, ob longitudinem radicis, quam longiorem Moly uolunt esse. nam Eringij radicem nusquam uidi integram, semper aliqua parte in solo permanente. Herba est quouis Protheo mutabilior, nunc album, nunc cæruleũ, nunc pallidum mentitur colorem. Apud nos rarum spectaculum. Vestra terra nihil uilius Eringio. Nam omnes fere agrorum margines hoc genus Carduorum, quin & uiæ passim habent. Turba medicorum hanc herbam Iringium uocant. Proinde caput Plinij de Eringio non male nostro idiomati respondet. ait enim Lesbium Phaonem dilectũ fuisse a Papho. &c. Plinius libro. 22. cap. octauo.

Milium solis, hac herba inquit Plinius, nihil mirabilius. gerit enim iuxta folia singulas barbulas, & in cacuminibus earum lapillos candore & rotunditate margaritarum. &c. Vide Plinium libro uigesimoseptimo capite undecimo. Dioscorides Herculeam herbam ob seminis duriciem uocat: quem uide libro Tertio capite centesimo quadragesimonono. Marcelli Vergilij commentarij hoc loco satis mihi faciunt. Colligunt hoc semen cis renum, quemadmodũ & alia multa, ut Asparagum, Tamariscũ. &c. uulgo dicitur Meerhyrß.

D Wintergrün. Hieronymus Braunschueig. lib. *de Simplicibus* Pyrolã uocat: ego apud Dioscor. *prudens legi nusquam*, neq; Plinium: opinor tamen esse Betam syluestrem. nam folia & pyro & betæ respondent. Vide Lumen maius: quamquã Gilibertus uult Arnoglossam Centũneruiam esse, aut Betam syluestrem: quam Auicenna secundo Canone capite quadringentesimo trigesimonono linguã arietis nominat. At Phrysius Centumneruiam interpretatus est Wegerich. Omnia hæc ad ideitatem herbæ Wintergrün satis mihi faciunt.

Phrysius.

Lunariã nusquã inuenio, siue M. ficinus, ut scribis, siue alius eius mentionem fecerit: sane locus ille Ficini incognitus est mihi. At Lanariã passim lego, tum apud Plinium libro uigesimo quarto, capite octauo, tum apud Dioscoridem libro secundo capite centesimo quinquagesimo secundo, herba fullonibus ad purgandam lanam apta.

Linaria herba tibi nota est credo: de qua uulgus medicorũ sic scribit. Esula lactescit, sine lacte Linaria crescit.

Satureia, Cunila, & Tymbra idem sunt. Satureiam, quam & Plinius lib. 19. cap. 8. Tymbram, & Diosc. lib. 3. cap. 40. Satureiam adpellat, nos lingua nostra Garten Isop/et Zwybel Isop uocamus. Est species Thymi, Columella autore, cum ait. Et Satureia Thymi referẽs, Tymbræq; saporem. Is qui Luminare maius scripsit, uult Satureiam esse minorem Pulicariam.

Weißwurtz. Hieronymus Braunschueig Sigillum Salomonis uocat, qua autoritate nescio, renibus conducens, nec non apostematibus internis, impetiginesq; lentiginesq; faciei illita delet.

Eberwurtz, Latino nomine nusquã legi, licet aliquando uiderim. Herba est magnis ut Lappago folijs. A

Chamæpytis apud Diosc. lib. 3. cap. 66. qualis herba sit inuenies: quid aũt nostro sonet idiomate prorsus ignoro, nec quenq̃ de ea habui magistrum, aut doctorem. Ego autẽ Cipressen existimaui: quod illa nostra Cupressus Pinum, siue Resinam uerius quam amomum oleat.

Chamędrys est infima quercus, siue Trixago, nostra lingua, Vergiß mein nit uel Gamenderlin, nam & Lombardi Calamandrinã uocant, herba cũ primis graue tussientibus accomoda. Dioscor. lib. 3. cap. 103. & Auicenna. 2. Canon. cap. 136. de ea scribunt. Alij Serratã nominant: quod Serra ab illa sit inuenta. Plinius lib. 28. cap. 15. Calamandryna.

In Pulicaria non est cur strennue laboremus. Etsi eius herbæ sint binæ species, binaq̃ in Dioscor. capita. Priorẽ tamen Pulicariam esse uerã, quã aliqui Persicariam uocant, a similitudine foliorum, & ut Dioscorides scribit, folijs Oleæ simillimis hanc herbam esse, idem est, ni fallor. Sunt enim Oleæ folia Persicis maxime ut ouũ ouo similia. Cuius itẽ duarũ specierum altera maculis plena, altera uero nullis, uirtute tamen gares: gustu acerrimę ut Piper sunt: ideoq̃ pulices humo sparsa e cubiculo pellit, & ne cat. Dioscoridis opinor esse Conizã, de qua lib. 3. cap. 127. nostri uocant, Conyza. Kaffel alij Flöhkraut. Muscæ, culices, pulicesq̃ hanc herbam, aut succũ eius nõ attingunt, ob id sordidis ulceribus ualde conducibilis. B

Altera Pulicaria a seminis similitudine sic dicta est. Vides enim semen eius pulicib. assimilari. de ea itẽ Diosc. lib. 2. cap. 68. Auic. Can. 2. cap. 522.

Centaurion maius, de quo Diosc. lib. 3. cap. 62. Plin. lib. 25. cap. 6. scribunt, nullibi in Germania nasci credo, aut certe mihi ĩ uniuersum ignota herba. Centaurion maius quo nunc utunť medici, Matricaria est, aut Febrifuga, quam ego Diosc. Parthenion esse iudico. Vide eius librũ. 3. cap. 126. Error nõ paruus in Centaurio: cum alterũ fel, alterũ mel terrę dicať. Matricaria. Febrifuga.

Cynorhodi, Rosæ sunt caninæ, aut campestres, ut quidã uolũt: nascuntur frutetis ac subhumidis locis, coloris purpurei, odoratu iucũdę, nostris Rosis & aspectu & odore fere similes: odorẽ autẽ campestriũ simul ac uirtute præ domesticis probo. de quibus uide Plin. lib. 25. cap. 2. Nascitur & fungus in radice Cynorhodi, quẽ Auic. 2. Can. cap. 112. Taratich, & Dioscor. lib. 1. cap. 112. Hippocistida uocat. Nos Rosam illã interp̃tamur Haberroßen. Francofordienses Hanroßen di[illegible]unt. Spirenses & Heydelbergenses hisce Rosis maxime pharmacis utur[illegible]ur.

Ἄγρωστις, Gramen apud Diosc. [illegible]b. 2. cap. 31. dicitu[illegible] cuius ego radice ad frangendũ uesicæ lapidẽ usus fui, nouiq̃ Gramen magnæ operationis & efficaciæ. De eo Plinius libro. 29. cap. 19. Aliud Gramẽ est Polygonon, de quo mox dicemus. Gramen.

Graßblümen, nusquã quomodo Latini uocent legi, nisi quod Narcissi speciem quidã adpellant: quibus non adhibenda fides. Nam Narcissus flos alius est qui aut Februario germinat, uulgo Hornungsblümen, aut certe flos

C est autumnalis Hermodactyli radicis, Zeytlosen/oder ych: blůmen. Vide Theophra. Flores sunt nudi, sine caule, atq; coloris purpurei. Verg. ecloga quinta. Pro molli uiola, pro purpureo narcisso.

Negelblůmen, alij Grasszblůmen, nostri Violas credunt albas. Apud Dioscor. genera plura: quem lege lib. 3. cap. 129. Meminit item Violæ Ioan. Main. libro Episto. medicin. 3. Epist. quarta.

Sertula campana. Meliloton Dioscor. interpres lib. 3. cap. 83. atq; Plin. lib. 21. cap. 9. Sertulam campanam adpellant. Certumq; est, Meliloton genus esse Trifolij acuti: an illud sit quod uocat Steinklee, penitus nescio. Certe uulgus medicorum ita interpretat. Noui ego plus septē genera Trifoliorum: quod autē omniū uerum sit Trifoliū, conijcere non possum. Omnia enim istiusmodi sunt, ut uel intuendo, uel palpando hāc uocē Trifolium merito sibi uēdicant. Noui Trifoliorum pratensia duo, maius, & minus. Campestria duo, singula singulis flosculis ornata. Noui insuper genera duo cæteris & caule & flore humiliora. Quorum alterum etiam pueris nota herbula, ad blandiente lutheo flore, idiomate nostro Hasenpfötlin, alij Leporinū hoc genus uocant. Estq; aliud Trifolium syluestre, candido flosculo, ego suspicabar id esse Oxytriphyllon. Nostri Sawklee/ Gauchklee Bůchampffer, uocant. Consule Serapionem de Andacotha. Dioscorides noster Sampsuchum adpellat Trifolium lib. 3. cap. 82. *Licet de Trifolio scripserit caput proprium lib. 3. cap. 116. Certe Trifolium arbitror esse uocabulum commune, siue pratensiū, siue campestriū.* Quoties ego lecturus simpliciter Trifoliū, de Pratensi semper & communi Trifolio intelligam: quisq; interim sui iudicij ut sit, minime prohibemus, & cū tali nihil contendendū censemus.

Trifolij genera septem.

D

Inulam nostram arbitror esse Chironium Panacen, de quo Diosc. lib. 3. cap. 92. scribit. Nam Plinij & Auicennæ Inula, cum nostra non uideo qui congruet: tamen illud uerum est, quod ex radicis nostræ Inulæ occulis, aliæ Inulæ seri aut propagari possunt, ut idem Plinius testatur, lib. 19. cap. 5. Mihi profecto Vergilij commentarij super Inula non displicent, cum ait, Helenium ex se mittit caulem crassum, hirsutum, cubitalem, aliquando maiorem, angulosumq;, flores lutheos. &c. Hęc omnia Inulæ nostræ adesse uidemus, Dioscorides libro 1. cap. 27. Vtinam de cœlo mittatur Mercurius nouus, qui hanc, atq; alias nobis commonstret radices & herbas, quo instauretur & renouetur pristinę ac ueræ Peonię disciplina.

Sanguinariam uocem, plantarum aptius epitheton, quam herbæ nomenclaturam esse quis dubitat? sunt enim herbæ non paucæ, suntq; radices, sunt lapides & gemmæ, quę singulæ sanguinaria dici possunt. Est herba quædam rubens, cuius succus ut purpura tingit, quam uulgo Sanguinariam Blůtkraut uocant. Alij hanc Soldonellam. Nascitur stercorarijs.

Blůtkraut.

Est pręterea radix cui nomen fecerunt Sanguinaria, quam nos uerum Pentaphyllon esse nihil dubitamus, qua dysentericis, cœliacisq; dolorem leuauimus. Est illi mira in hoc adstringendi facultas, omnisq; ueneni magistra Herbarij nostri iam uocant Tormentillam, alij Ferulam, Germa-

nice Rotwurtzel. Tormentill. oder Bürckwurtzel.

Sanguinaria qua nos usi sumus, & plærique omnes, est Bursa pastoris minor. Deschelkraut, aut Seckelkraut. Est & huic mira adstringendi potestas. Hac multos sanguinis fontes sistimus, phlebotomisque, præcipue mulierculis. A Bursa pastoris.

Polygonon est Proserpinaca, referete Apuleio cap. 18. qui & facile mihi fidem facit. Sanguinem excreantibus, priusquam autor hic nobis uisus fuit, administrauimus, uidimusque ea herba rem certissimam. Quare sanguinariam ab Italis & illam suspicor esse dictam, ut Arnoglossa adstringendi & refrigerandi uim habet, quam Arnoglossam similiter Sanguinariam audiui nuncupatam. Ego Polygonon interpretor Weggraß / oder Wegtritt. quod Weggraß, describ. Plinij atque Dioscor. pulchre quadret. Legatur ergo Dioscorides libro. 4. cap. 4. Plinius libro. 27. capite. 12. Medici nostri gramen hoc Centumnodiā uocant: nec hoc mihi nomen displicuit usquam. Sunt qui Wegdritt Gramen uerum adpellant: sed falso. nam de uero Gramine supra monuimus. Quis non uidet, rebus manentibus, nomina mutari, penecque in omnibus esse confusa? Hinc est, quod medicina tam sæpe Plinio teste mutata & alterata fuit. Porro autorum Sanguinariam Polygonon, uel Weggraß credo esse. Quod Celsus. lib. 2. capite. 32. Sanguinalem interpretatur, Apuleius & Plinius Sanguinariam exponunt. Nescio quantum a Virga Pastoris Auicennæ, de qua. 2 Canon. capite. 736. Polygonon distet. Tu uide Serapionem. cap. de lapid. an sit Dimirision. Weggraß.

Rhaphani genus Dioscorides libro. 1. cap. 102. describens, duoque ibi dem genera, satiuum, & syluestre ponit. Plinius libro. 19. cap. 5. tria genera, aliud crispum, aliud leue, & aliud campestre. Quod autem horum significet Mörrettich, coniectura uerius quam indagatione doctorum nostrorum nunc deprehendere licet, tam periti scilicet, ut radicem a Rapa uix deprehendant. Ego opinor hanc Radicem Plinianam, & Dioscoridis Armoraciam. est enim hoc genus parui seminis, & ut Plinius scribit, fronde copiosius quam corpore. Tertium Plinij Rhaphanum, quem Dioscorides. lib. 2. cap. 170. Apion uocat, nescio. Nostri medici in suis compositionibus Rhaphanum uocant Radiculam, Mörrettig. simpliciter Radicem: idque faciunt autoritate Isidori. Tu palladium consule, qui ait, Armoraciam transferemus siccioribus locis ad culta. &c. Certum est, cæteros & cōmunes Rhaphanos semel translatos, non crescere. Moerrettich quocunque locaueris transferendo, crescit. B

Angelicam & Astranciam, ut istæ notæ uoces, nullibi reperio: est tamen utrisque calefaciendi facultas. Differt Astrancia ab Angelica, quantum Pipera Gingibere. Nam Astrancia & gustu, & sapore calidior est Angelica. Nomenclaturam autorum ueterum de utroque non habeo. Caries, atque nostra negligentia nobis permulta abstulerunt. Non dubito ueteribus utraque fuisse notissima, alijs tamen nominibus. Ita fit, ut durantibus rebus, nomenclaturæ rerū sæpe mutentur. Quod aperte in Brassica factū uidemus. Sit utcunque, radices illæ humanis corporibus auxiliū præstant

C atq; Tyriaca. Est ergo cum primis Angelica radix cordialis, uenenicq; ꝓpellendi efficacissima. Quidam adpellant eam Hertzwurtzel Braunschweyg. de Simplicibus nominat radicem Spiritus sancti.

Lolium, Vergilij Vitium est commune, siue sterilitas omniũ frugum: quamuis de Tritico solo Vergilium hoc loco dixisse auguror. Est in Tritico semen quod Bromos dicitur. Agricolæ nostri illud, Dynckel appellitant: quidam Sanctpeters korn, ego Loliũ. Sunt apud nos qui genus hoc frumenti ad saginandos porcos seminant. Quid pluribus? fruges omnes, omniaq; satiua, suo Lolio non carent. Rabus, aut Siligo suum habet Lolium, quod Siligini per omnia simile: excepto semine, q̃d tenuius atq; gracilius est. Ego σκύβαλον illud uerius, quam semen dicere. Nostri hanc luē uocant, Dortt. Milium suo Lolio non caret, quod Miliariam Plinius adpellat libro uigesimosecundo, capite uigesimoquinto. Proinde Lolium & Zizania an idem sunt, uide. Certe Auicenna .2. Canone. cap. 756. de Zizania tantum scribit. Hoc loco prætereundum non est. Vidimus non semel, & Triticum, & Halicam sterilescere hoc pacto: e culmis surgebant spiculæ nigræ & combustæ absque ullo semine. Caussam tamen morbi nescientes: nisi quod intus calor quidam occlusus & suffocatus, tandē e uirtute anni cogebantur exire de culmis. Atram atq; inutilem hanc spicam audiui Lolium dicere, sed nostri hanc sterilitatem uocant, Brandt.

D Alba ligustra, & Vacinia nigra, Maronis hoc carmen quomodo legant, aut quid *in utroq; somniant, uel pueris notum* est. Ligustrum Glock enblůmen, & Vacinium *nigrum* Heydelbeer exponunt. Sic & archiater magnus nuper mihi carmen hoc interpretatus est. Sed quid illa huc adfero somnia? Miserendum uenit super horum impudentiam, ne dicam ignorantiam, qui suas nugas pro uero magno æstimant atq; uendunt.

Ligustrum arbor est, siue frutex de quo Dioscorides libro primo, cap. 126. Germani habent illā, omnesq; fere Chirurgici uocant bono idiomate, Beynhölzlin/alij Gartnügel, sed male. Sepes hunc florem in Maio, acinosq; nigros ut Sambucus tempore autumni præbent. Folia huius fruticis Peruincę similia, flore candido, &c. Quidam Medicorum fruticem hunc Frasionellam nominant. Lege caput Dioscor. & iudica, num uera sint quæ scribimus.

Vacinia flores sunt, & non Myrtilli. nam & Vergil. hoc loco de floribus agit, non autem de fructibus. Dioscorides noster florem hunc appellat grece Hiacynthon. Quidam ex Medicis Amor. Ouidij hunc florem dicunt Ritterspornen an uerum sit nescio. Hiacynthum si noueris, mitte. De hac herba Ritterspornen non nihil dubitamus.

Brassicæ species ex Plinio didici, quem & tu de Brassica legas mōneo ergo non est ut uel ego quicquam de notissimo omnium holere scribam. Vidimus Brassicæ genera tria, quæ ab hortulanis singula facile disces, idē tamen omnibus Brassicis nomen. Vnum suo idiomate imponunt, uocantque omnem Brassicam, Kölkraut. Memini me semen ueteris Brassicæ

seminare ante annos quatuor: quo surgente, Rapæ prominebant. Recordatus sum postea uerborum Plinij, qui ait, Ex semine ueteris Brassicę, Rapæ fiunt, lib. 19. cap. 10. Porro unum hoc ex te discere uolo, ueteres illi cur Cramben, Rhaphanũ dici maluerunt: cum Brassica, quę sit holus, a Rhaphano, qui radix ἀναλιαπάσιν discrepet. Quis ergo prudens, Radicem ullã caulibus potuit adæquare? A

Blitum quale holus sit, dubito. Iamdudum ego credidi holus nostrum hortense capitatum uocari Blitum, uulgo **Kappesfraut**: eius tamen nominis adhuc testimonio ueterum autorum careo: tu uide & iudica ex Dioscor. lib. 2. cap. 108. & Plinio lib. 20. cap. 22.

Betam esse duplicẽ, candidam, & nigrã Diosc. lib. 2. cap. 112. & Plinius libro uigesimo, cap. 8. scribunt: hoc holus nostrates adpellant, **Rômisch kraut**, alij **Mangolt kraut**, alij **Rômisch kôl**. Eius holeris nos tria noui mus gñra hortensia, et satiua. Diosc. candidã non uidi, sed nigrã, uiridem, atq; lenẽ semiuiridem. Inter utramq; media est: an illa Dioscoridis candida sit, nescio: certe mea opinione cæteris uirtute præstantior. Tu uide.

Mangolt oẽs Betã esse uolunt. Vide Dioscoridẽ τεῦτλον lib. 2. cap. 112. Bonum caput purgium. nam succus holeris huius naribus instillatus, mirifice caput a phlegmate mundat: quod non ex Dioscoride tantum, sed experientia didicimus.

Locustam, siue pedem Locustæ herbam interpretantur eius nominis, sed quæ tamen perspecta mihi non est, quod equidẽ memini. Sed & Repunculum, & Napunculũ uocant uulgo, folio angusto, desinente in mucronẽ, cauliculis uertice torulos habentibus, ut in Asparago, & salictario Lupo cernitur. Ex quibus minores alij alterno semper inguine prosiliut. B

Radicula uel diuitum, lautorumque mensis petita, Rapisti quidem sapore, non tamen ad ructus illiberali, ac fatuus omnino gustus est: nisi q̃d cum aceto & sale non iniucundus est.

Semen ei tam exiguũ, ut discerni fere aliter non possit quam grana Sabuli. Alij pro Blito, aut ualde simili herba capiunt in Arabicis scriptoribus. Talem fere pingit in Corollario Barbar. Pandectarius holus Iamenum interpretat, siue Coxilides .i. Sachilis emer .i. sic em duobus locis meminit: q[illegible]ibus tamen quid sibi uelit, ut expers arabicæ linguæ plane non assequor. Qu[illegible] quam tamen & Iameni alio loco interpretatur pro herba Prouenca, si nõ mendosu[illegible]st codex, uel herba Tremula. Sed & hæc quoq; me fugiunt.

¶ Ex Marco Gatinaria.

¶ De TARAXACO quid sit.

NICOLAVS AVTOR EST, & EST mens D. Gentilis, quod Taraxacon est planta Leonis, quæ facit florem citrinum. Est etiam una alia species, quæ Cicerbita appellatur. & ut quidam uocant, Aborsus porcinus.

Sonnen würbel.

Cichoreæ, & dentis Leonis differentia.

Et rursum. Cichoream, & Taraxacon multi pro eodem accipiunt. Nicolaus tamen in aliquibus receptis ambo ponit. Ideo uidetur differentia: & credunt illam esse ueram Cichoreā, quæ habet florem cœlestinum: illam uero Taraxacon, quæ habet florem croceum, & a uulgo dens Leonis uocatur.

¶ De IVA.

IVA est quædam herba, quæ secundum Simonem Ianuensem est Chamępytheos species, multumcꝫ ualet in passionibus neruorum & sciatica. Mesue appellat eam Ziuiam, & a Nicolao exponitur quod est Iua, etiam ab Anthonio Guanerio. Et ego expertus sum in quodam iuuene reuerēdi domini prothonotarij de Scipione. ualet enim multum secundū omnem modum administrationis eius.

¶ De ESVLA.

D Stebran, et Stestebran, & Alstebran communiter exponitur in Diosc. a Simone Ianuense, quod est Esula: sed tamen non est uerum. Imo est Ocimū garyophyllatū, ut patet per Gentilē prima tertij, capitulo illo, cum materiā euacuare uolumus. &c. in fine: etiā in prima. 2. cap. de cura ethicę: licet dicat, q̄d nō confidat. Et in Synonymis Auicennę inuenit̄, Stebran est species Ocymi. Etiam Mesue in quadā confectione cordiali, quam dicit esse filij Zachariæ, dicit esse Ocimum garyophyllatum. Etiam mihi uidetur, quod sit Basilicon. Esula enim est uenenosa. Licet ad hoc possit dici, sicut scis, quod multis modis aliquid dicit̄ cordiale: ut habes apud Auicennā alibi de uiribus cordis. Sed errat hic plane Ianuensis in illa collectione, & male improbat illos autores. Nam autoritas eorum maxima. Veritas est ergo, quod Esula est Stebran, quæ est species Lacticinij, sicut dicit Ianuensis. Sed illud quod est species Ocimi est Stestebran, ut patet in Synonymis Auicennæ. Et in hoc aduerte, quod aliquando inuenies Stebran, ubi debet esse Stestebrā, & econtra: & hoc est uitio scriptoris.

IOANNIS IACOBI DE MANLIIS Alexandrini, difficiliorū Herbarum explanatio, de quibus hodie est controuersia: idq; secundum ritum & sententiam Officinarum. A

De ASSARO.

A SSARVS. i. Assara barbara, quā multi Gariophyllatā agrestem uocant. De Asaro per simplex. S. scripto, uide Dioscor. Est enim alia herba, quę a multis uulgari sermōe Prouincula nuncupatur.

De SECACVL.

Secacul, est Sigillum sanctæ Marię, & non Iringus, ut quidam herbolarij uolunt. Quare Serapion aliud capitulum facit de Secacul, aliud de Iringo. Præterea uide Serapionem, in septimo cap. de conditis: qui inquit. Secacul, est radix sicut Zinziber, & asportatur ex India, & fit ex ea in Gibo dum est recens. Et sic est secundū ueritatem, quod Secacul secundum modernos, habet similitudinem Zinziberis, & hęc est quæ nostro idiomate uulgariter Zonogello uocatur, in partibus nostris, & in multa quantitate reperitur.

Sigillum S. Mariæ.

De RHAPHANO.

Rhaphanus, s. Radix domestici. Circa instans ait, est herba cuius radix simili nomine appellatur, & per amnum seruatur: radix competit usui medicinæ. Quidam de nouo scribens, intitulatus, Lumen apothecariorū, exponit, quod per radices Rhaphani *intelliguntur syluestris*. Sed non est uera expositio. Quia regula est apud nobiles apothecarios, quod quando legitur Rhaphan us, semper de usuali intelligendum est.

De DRACONTIO.

Luffplanum. i. Dragontea. *Mesue in capitulo de Luff dicit*, quod est *Serpentaria*: & est planta, quæ dicitur Collum draconis: *& ex ea est alia plana habens folia: alia crispa*. Et melior totius plantę pars est radix. Circa instans ait. Serpētaria, Colubrina, Dragōtea, Cocodrylla, est una herba. Ideo sic dicta, quia maculas habet distinctas sicut serpens: uel quia uenenum fugat serpentis. Est et alia eius species quæ uocatur Iarus. B

De ERVCA.

Erucæ secundum Matthæum *syluaticum*, *sunt duæ species*, domestica, & *syluestris*: & ambæ sunt omnibus notæ. Domestica minoris est efficaciæ quam *syluestris*. Vsui medicinæ conueniunt semina sicut folia. Secundum uero Circa instans est contrariū. Quia Eruca domestica melioris est efficaciæ.

De LINGVA AVIS.

Lingua auis est semen Fraxini. Christophorus de Honestis exponit, quod est Deliagrestis. Quod ignoro quid sit. Antonius Guanerius, & omnes alij moderni exponunt, quod est semen Fraxini. Sed Circa instans dicit, quod est herba satis communis, quæ folia habet parua, acuta, & similia linguæ auis, uiridis, multæ efficaciæ: & per id credo, quod ignorauit eam.

De SCARIOLA.

Scariola secundum Serapionem ex autoritate Diosco. de Endiuia, habet duas species. Vna est ex ea domestica, & est Scariola. Secundum uero Simonem Ianuensem est uelut lactuca agrestis. Secundū Circa instans, Endiuia est Scariola. Moderni uero distinguunt species Scariolę, Endiuię, & Cichoreę per alia nomina: tamen unā pro alia sæpe poni. In bladis autem Scariola reperitur.

De GARYOPHYLLIS.

Sunt quidam flores in aliquibus partibus Italiæ, qui Garyophylli uocantur, eo quod odorem garyophyllorum quę in officinis habentur, spirent. Quorum alij sunt coloris albi. Alij uero rubei: & isti apud Lombardos reperiuntur, in magna quantitate, & maxime apud nobiles uiros. De nomine suo apud autores non reperi. Sed uidi depictum in libro qui dicitur, Manfredus de monte imperiali, & ipse uocat Tunici. Reperitur etiam herba, quæ dicitur Filius ante patrem, siue Oculus Christi, uel oculus Consulis, ut uolunt herbarij. Forma uero ipsius reperitur apud Mathæum syluaticum. Et hæc herba apud nos nascitur in pratis.

Grasszblůme/ oder Negelablůmen.

Vide Coroll. Barb. d. 779.

C

Verba PANDECTARII nunc citati.

Filius ante patrem latine, Arabice Tariff, græce Garyophyllon. Plinius. Est herba faciens florem sicut buphtalmos; sed ramus post natus excedit longitudine ante natū, & ob hoc Filius ante patrem uocat. Et uocatur similiter oculus Christi. Auicenna in secundo dicit, quod est planta quæ nascitur in uere: & flos eius similis est Croco hortulano.

De CALAMENTO FLUVIALI.

Quidam Herbarius dicebat, quod Calamentum fluuiale, est Menta aquatica. Quod non est. Vide Nicolaum, qui exponit, quod Calamentum fluuiale est Mentastrum. Et similiter ait Petrus de Crescentijs.

De CALAMENTO MONTANO.

Calamentum montanum est Nepeta, siue Gattaria. Quidam dicunt, quod est Origanum. Alij Pulegium. Quod non est. Sed secundum ueritatem, uerum Calamentū montanum est Gattaria, uel Nepeta: sic dicta Gattaria, quia Gattę libenter eam comedunt.

De SILERE MONTANO.

Siselios, uel Siler, uel Platocyminum: & est Siler montanum.

De ACETOSA.

Acetosa secundum Auicennam alia est domestica, alia syluestris. Dioscor. uero eam uocat Lapatum, & illius ponit quatuor genera. Vnum quod manducatur. Et illud est quo nos utimur. Et est alterum quod nos dicimus Oxylapathium. i. acutum Lapatium. Et hoc est satis notum.

De LEPIDIO, & SEITARAGI.

Seitaragi, est genus Erucæ. Auicenna in secundo canonis ait. Seitaragi ille qui est Indus, habet ligna parua, subtilia, & cortices sicut Garyophylli. Nec; per id agnouit quid fit. Galenus autem in septimo simpliciū uocat Lepidium: & ille dicit, quod est genus Erucæ. Et sic est. Quid autem sit communiter, ignoratur. Etiam Dioscor. uocat Lepidium. Et qui mihi non credit, q̄d.

D Lepidium sit Seitaragi, legat cap. de Lepidio apud Diosc. cum capitulo de Seitarago apud Serapionem: & uidebit, quod idem est. Simon uero Ianuensis in capitulo de Hiberida cum h, a principio describit de forma hac. Hiberidos, quod est uerum Seitaragi. In fine capituli ipse inquit. Hæc uidetur quam *Nasturtium agreste uocamus. In capitulo uero Iberidis per i.* a principio inquit. Seitaragi ex autoritate *Pauli, in capitulo de Sciatica inquit.* Iberidos, quā Lepidiū, alij Agricardamon appellant, quidam uocant ipsum Tapsiam Indam. Tu uero uide certitudinem huius plantę, quod uerum Seitaragi secundum Paulum, est Nasturtium agreste. Et Nasturtium agreste, est Nasturtium aquaticum secundum Circa instans, est Senation: & Senation secundum Dioscor. est illa herba, quam Lombardi uulgo Crison uocant. Et sic fine dubio Seitaragi est species Nasturtij. Quia Serapion in suo capitulo dicit, ex autoritate Galeni, uirtus eius, & sapor, & odor, sunt similia uirtuti, sapori, & odori Nasturtij. Et sic loco Seitaragi, potest poni semen Nasturtij, quod est species eius.

De ORIGANO PERSICO.

Origanum persicum non reperit ab autoribus, quare ita appelletur. Moderni uero per Origanum, accipiunt quandam herbam, quam Lombardi uulgo Cornabobin uocant. Circa instans ait. Origanum. i. Golena. Serapion describit multas eius species, & secundum illum ponitur Diptamus inter species Origani.

De AMEOS.

Ameos est semen notū omnibus. Sed nota, quod meo tempore uidi multos herbarios uendere Ameos apothecarijs indoctis pro Apio, & generaliter ultra Padum, apud ciuitatem Papiensem. Vtuntur in conuiuijs folijs Ameos pro folijs Apij.

De TVDERI.

Tuderi secundum Auicennam ex autoritate Dioscor. est herba habens folia similia Prassio, & radicem quadr[illegible]am: & eius radix mensurā habet unedij cubiti, & habet capita in quibus sunt semina longa, nigra, & est hæc usitata. Tuderi uero syluestris, semen est rotundum. Auicenna in secundo Canonis declarat formam Tuderi, ex autoritate Dioscor. sed non reperitur sub illo nomine. Quia a Dioscor. uocatur Orminum. Et latine, Emola, uel Aurigalis, uel Reicialis. Et reperiuntur ex eis duplices. Vnus cum flore rubeo, & alter cum [illegible]ore albo. Ambę apud nos nascuntur in tectis, ac parietibus, et iuxta hortos abundanter inuenitur.

De DAVCO.

Daucus est semen Bauciæ syluestris.

De MEV. A

Dicitur quod est frustum diuersæ figuræ, in colore agarici. Sed Dioscorides uocat Anethum syluestre.

De RVBEA TINCTORVM.

Rubea dicta sic est, quod radix eius est rubea. Sed Christophorus de honestis putauit, sed non recte, quod Diacurcuma efficiatur in colore Curcumæ, propter Rubeam tinctorum.

DE EVPATORIO.

Eupatorium secundum Serapionem est Gasit. Non est ergo pulicaria, ut dicunt quidam Arabes. In ista planta Auicenna & Mesue sunt differentes. Nam Mesue dicit, quod illius flos est sicut subcitrini: Auicen. ait, flos eius est sicut Nenufar: igitur non concordant.

De SCORDEO.

Scordeum, Auicenna & Serapion dicunt esse allium agreste.

De ACORO.

Acorus est quæ uocatur Gladiolus.

De FV.

Fu, id est, Valeriana, uel Potentilla, uel Amantilla, secundum Diosc. Multi appellant Nardum agrestem, Circa instans dicit. Fu intelligitur radix. & sic est. Et multi uulgares uocant eam herbam Benedictam.

DE Herba ADHIL.

Ioannes Anglicus dicit, quod est herba lupi, interficiens eum, & est Satyrion. Secundum aliquos est herba Eufragiæ. Verum meo iudicio Adhil magis debet dici Eufragia.

DE ARO.

Aron ipsa est quę uocatur Pes Vituli, species Dragonteæ, uel Dragontea minor, uel Serpentaria minor. B

DE MEZEREON.

Mezereon. i. semen Allij, quod appellatur Coccum gnidium. Dioscor. in capitulo de Chamælea. i. Mezereon dicit. Chamælea, aut Coccognidion, non est semen Laureolæ, ut dicit Circa instans, in capitulo de Laureola. Serapion in capitulo de Laureola, loquitur in capitulo de Lauro. Alexander in cap. de hydropisi inquit. Chamælea, unde Coccognidum colligitur & est Lacticinium, folia Oliuę habens. & sic est: & propter hoc apud multos herbarios uocatur herba Oliuella, propter similitudinem foliorum ipsius.

DE SCAMMONEA.

Est solutiuũ magnũ, & est species Volubilis, generis lacticiniorum. Laudatur tamen Antiochena, & Armena.

DE CHAMAEDRY.

Quercus terræ, Quercula minor, Calamandrina.

DE LVPVLO.

Lupulus est species Volubilis.

DE Capillo VENERIS.

Capillus Veneris, est id quod uocatur alias, Coriandrum putei, Capillus Algal, Capillus Porcinus, Capillus fontium, Capillus hominis nemoralis.

DE SOLATRO.

Solatrum uocant Vuam uulpis, uel V[illegible]am caninam. Et sunt eius quatuor species. Prima hortulana: & hæc apud nos uocatur herba [illegible]orela. Alia est species Alkakengi, dicta Cacabum uel Fiascho a uulgo. Tertia est Caballaris, [illegible]atinis Lunaria: & ista est Faba inuersa. Quarta est Manicon, aut Pericon. Solatri species quatuor.

DE CVSCVTA.

Cuscuta, est podagra lini, eo quod linum necat. Serapion dicit, quod est herba inuoluens se sicut fila: sed in summitatibus habet fructum subtilem: & ipsa crescit in arboribus, & in uinetis. Vocatur etiam Gringus.

DE PSILLIO.

Psillium dictum est, eo quod semen eius pulicibus assimilatur, unde etiam latini Pulicarem

C uocauerunt. A nostris rusticis uocatur Linoxella: & in bladis reperitur.

DE POLYPODIO.

Polypodium quercinum, ipsum est quod alij uocant Liquiritiam syluestrem.

De AFFODILLO.

Affodillus secundum Diosco. est herba omnibus nota, folia habens sicut Porrum, uirgam leuem: quam multi Ablutium, id est, Aleta dicunt. Secundum Circa instans, Affodillus est quędam herba, quæ uocatur Centum capita. Sed hoc est falsum. Melius uocatur herba Portaria.

De SAXIFRAGIA.

Saxifragia tres habet species. Quarum una habet folia similia Pimpinelle, sed maiora: & hęc est nota. Minor uero dicitur. quod est Oculus Christi. & sic est. Oculus Christi, uel Oculus consulis, secundum Matthæum, est Filius ante patrem. Medici dicunt, quod est Tetrait, id est, herba Iudaica.

De IRINGO.

Iringus, aut Iringion, aut nux agrestis, ut dicit Diosc. ab alijs Cardopanis dicitur: & est species Centumcapitū, ut apparet apud Serapionē. Etiam ipse Serapion ait. Ascaracon, id est, Centumcapita, est cœlestis coloris, inferius dicitur Iringi. Sed Centumcapita alba, est species spinæ. Et sic est. Et non est Secacul, sicut quidam falso opinantur. Iringus autem est planta spinosa, quę in uijs ac pratis nascitur.

De PEVCEDANO.

Peucedanum secundum Matthæum syluaticum est Cauda porcina. Sed Cauda porcina secundum Simonem uocatur Milium solis.

De VINCETOXICO.

Vincetoxicum, est quædam planta quæ multum iuxta Helleborum inuenitur, quare putatur sibi contraria: appellatur autem Vincetoxicum, eo quod contra toxicum est: cuius radix usui medicinæ conuenit. Nicolaus lib. 7. capitulo de Antrace dicit, quod est Consolida minor: & a nobis uocatur herba Morella, uel herba uenti, uel herba S. Laurentij. Neq; per id Nicholus cognouit ipsum.

D

De Herba SYRIACA.

Herba Syriaca ipsa est malua. Sed *ros Syriacus*, est Sumach.

De BALSAMITA.

Balsamita secundum Compositorem, est Menta aquatica, quæ alio nomine Sisymbrium appellatur. Sed Balsamita est menta, quæ odorem balsami habet: & est herba, quę apud nos circa aquas inuenitur.

De SAMSVCHO.

Samsuchus, a Siculis Amaracus nominatur. Item apud eundem Centaurea minor. Quod falsum est. Nam Amaracus, si est Samsuchus, non est Centaurea. Pręterea secundum modernorum opinionem, generaliter tenetur, quod Amaracus sit Alacoen alba. Ergo Amaracus est Matricaria quæ apud Auicennam .12. canonis uocatur Vehuen: & est herba quæ apud Lombardos, Crispa uocatur, uel Crispula. Sed Samsuchus est uera Maiorana.

De SANGVINARIA.

Sanguinaria apud modernos est Bursa pastoris, quæ mirabiliter ualet contra fluxum sanguinis. Inuenit & alia Sanguinaria, quæ uocatur Corrigiola, seu Virga pastoris. Sed Ioannes Anglicus. per Sanguinariā intelligit Bursam pastoris. Apud Lombardos uocat̄ herba Gugarolla.

De MATRICARIA.

Matricaria, in secundo Auicennæ uocatur V[illegible]uen, & est species Artemisiæ: & est illa, quæ a Lombardis Crispula uocatur.

De ANAGALLIDE.

Anagallidi [illegible]unt duæ species: Nam una habet florem cœlestem. Alia, cuius flos dactyli colorem habet, uel secundum Serapionem rubeum. N[illegible]scitur in pratis. Amb; habent semen rotundum, simile semini Coriādri. Quidam dixerunt, quod sit Cichorea. Quod non est. Alij, q̄d sit Maiorana: quod etiam nō est, Alij, quod Auricula muris: quod non est. Vocatur Anagallis alio nomine Mergelliam, uel Morsus gallinæ.

De CONSOLIDIS.

Consolida maior uocat̄ Symphitum apud Dioscor. Nasciturq; circa aquas. Minor est her-

ba similis Arteticæ, nasciturq; in pratis ac uijs, purpureis floribus. Consolida media paucis est cognita. A

De GALLITRICHO.

Gallitrichum, uel Centrum galli, est herba quam multi rustici uocant Bezomo. Vnum nascit in hortis, & comeditur inter olera. Alterũ uocatur uulgariter Scarleazaz: & nascit in pratis.

De SANAMVNDA.

Sanamunda, non est Pes leporinus, ut quidam putauerunt, sed Garyophyllata, similis Agrimoniæ, cuius radix odorem habet Garyophylli.

De SOLSEQVIO.

Solsequium secundum Simonem Ianuensem a multis uocatur Intuba: ergo est Endiuia. Nam Intuba est nomen græcũ, sed a latinis Endiuia nuncupatur. Circa instans ait. Sponsa solis, Heliotropia, Intuba, Cichorea, Dionisia, Solsequium idem sunt. Matthæus syluaticus dicit, q̃d Cichorea est Solsequium, uel Sponsa solis. Et Nicolaus dicit, quod Solsequium est Mirasol, Sponsa solis, uel Cichorea. Sed hic textus Nicolai non uidetur sonare bene: quia Mirasol non est Cichorea, sed Pentadactylos. Ioannes uero Anglicus Calendulam, uel Premulam ueris uocat Solsequium.

De CAPRIFOLIO.

Caprifolium est Matersylua, & apud Dioscor. Periclymenon.

De Herba s. CHRISTOPHORI.

Herba S. Christophori est Filius ante patrem, Mergenblümlin/Mergenrößlin.

De MILLEFOLIO.

Millefolium, est herba quę omnibus nota est. Diosc. Miriophyllos, siue ut latini Millefoliũ, id est, supercilium Veneris uocant.

DE SPARGVLA.

Spargula, secundum Compositorem est Rubea tinctorum minor. Et sic hodie habetur Gentilis opinio. Dioscor. uocat Rubeam, & inquit Rubea, quam alij Trithrodanum; latini uero Rubricam dicunt. Herba est omnibus nota. Eius species sunt duæ. Vna agrestis. Alia quæ appellatur Sparthos, ramulos, siue tyrsos habens tenues, & quasi nodosa folia, per interualla distantia, atq; per singulas enodationes ueluti stellarum imaginem mentientia. Fructus, siue semen rotundum est, & uiride: dehinc rubrum, aut circa maturitatem nigrum. Radicem habet tenuem, & paruã, & rubicundã: & hęc est forma Rubeę tinctorũ. Si autẽ habere non poteris minorẽ, ponas maiorem. Minor uero non est illa herba, quã nostri rustici Rasparellam dicunt, sed est aliud. B

DE Herba VENTI.

Herba Venti. s. herba Venti maior: & est Paritaria. Eius species duę sunt. s. maior, & minor. Maior uero est Paritaria, siue Vitriola, siue Alefenem, ut apud Dioscor. siue herba Vitri, ut apud Auic. Idem Circa instans ait. Paritaria herba est quæ alio nomine dicitur Vitriola. Quia optime uasa mundificat. Hæc apud nos in muris nascitur, & dicitur a uulgo Veraxium, Minor uero est Consolida minor, habens florem sicut Artetica: sed sunt purpurea. Et dicunt sapientes, quod utraq; in unguento disponantur.

DE AGRIMONIA.

Agrimonia herba est satis nota, apud nos in pratis reperitur. Dioscor. autem inquit. Agrimonia herba omnibus nota, quę Ferraria minor dicitur. Nascitur in campis, uel circa sepes. Cuius radix græco nomine Eupatorium dicitur: eo quod diuretica sit ualde apud modernos. Eupatorium est aliud. Gal. in lib. ad Paternionem de Agrimonia, & Eupatorio in uno cap. loquitur: in fine uero ait. Huius igitur radicem græci Eupatorium dicunt.

DE HERBA PARALYSI.

Herba Paralysis secundum Compositorem, est herba sancti Petri, siue ut alij Premula ueris. Eius species sunt duæ. s. maior, & minor. Maior uero est herba sancti Petri, quæ in hortis nascitur, cum folijs uiridibus, parum incisis: hæc nota est omnibus. Minor est illa quam hodie generalit herbã Margaritã dicimus: cuius flos similis Chamomillę est. Huius in pratis plurimũ est.

De CICHOREA.

Cichorea secũdũ quosdã, est Intuba. Alij Solsequiũ. Alij Sponsã solis uocãt. Columella in lib. de cultu hortorũ ait, Cichorea teneris frondẽs lactucula fibris. Pli. ait. Intubum erraticum, apud nos qdã Ambulã dicunt. In Aegypto Cichoriũ uocãt. &c. Cichorea uero scd'm Compositorẽ, est Rostrũ porcinũ, & est herba cuius flos est cœlestis. Et sic est scd'm ueritatem, quod uera

C Cichorea, secundum sententiam modernorum habet flores azurinos: & est species Endiuiæ.

De BACTISOSERE.

Bactisosere, apud nostros autores non reperio aliquem de ipso loqui. Secundum intentionē Compositoris, est quædam herba cuius flos est cœlestis: & eius semen est ut semen Scariolę agrestis: sed non est album, neq; nigrum. Et nascitur in bladis ut plurimum, & credo quod sit Scariola agrestis. Quid autem sit, communiter ignoratur. Sed secundum plures est illa herba, quæ in bladis reperitur.

De IVA.

Iua est uera Chamępytheos, & nō est Chamędryos, ut quidā crediderunt. Generaliter tamen tenetur, quod Iua non sit Chamæpytheos. Sed errant. nam ego uidi apud multos apothecarios in sacculis Chamæpytheos, de quo loquuntur nostri autores, sed loco Chamæpytheos habent Chamedryos. Vnde per hoc, dico si aspexeris illam Iuam, qua moderni utuntur, pro Iua muscata, uidebis, quod & in forma & in reliquis est uerum Chamæpytheos.

De SERPILLO.

Serpillū secundum Plin. a serpendo putant dictū, quod in syluestri euenit, in petris maxime. Satiuum nō serpit, sed ad palmi altitudinem crescit. Dioscor. Serpillum, siue ut alij, Herpillum, latini Cicer erraticum uocant, &c. Folia & flores secundum Circa instans medicinæ competunt.

De CORRIGIOLA.

Corrigiola. i. Polygonia, siue Centumnodia, siue Virga Pastoris. Diosc. uocat ipsam Polygonos masculum: & ibi etiam describit aliam, quæ dicitur Polygonos fœmina. Petrus de Crescentijs inquit. Virga Pastoris est Cardus syluestris. Ille textus non uidetur bene sonare. Nam Virga Pastoris nō est Cardus, ut ipse & alij dicunt. Nam si legis capitulum de Polygono apud Dioscor. cum cap. de Virga Pastoris apud Serap. & Auic. uidebis, quod idem est. Et idem Io. Serap. in ca. de Lapide, uocat ipsam Dimirision. Et hęc herba in uijs multum reperitur. Matthæus syluaticus, in capitulo de Dipsaco. i. Cardo fullonum dicit, quod est Virga Pastoris. Sed nō recte. Quidam uocant Corrigiolam Sanguinariam: sed secundum aliquos Sanguinaria est illa
D herba, quam hodie Bursam Pastoris uocamus. siue a uulgo, herba Gugiarolla.

De ENDIVIA.

Endiuia, nomen latinum est, post græcum Intuba. Arabes etiam post grecum, Hundebe dicunt. In hac uero nolo ostendere omnes species Cichoreæ, uel Endiuiæ, uel Scariolę: sed primo uolo ostendere illas species, de quibus ipse Nicholus in proprio libro loquitur. Nam in cap. de debilitate Epatis, sic ait. Dixit Auic. Taraxacon, quam gentilis dicit esse Cicerbitam, siue Rostrum Porcinum. Et Guilielmus dixit ipsam esse Cichoream. Et est illa species, quę a multis uocatur planta Leonis. Hic textus Nicholi, uidetur corruptus. Nam ipse Nicholus debebat dicere, quod Dens leonis, quæ est species Cichoreæ, & non plantæ leonis, quæ est herba dicta Flaura, uel maura, quę odorem Asphalti habet. Et hęc est species Trifolij: quod est consonum. Idem in capitulo de opilatione Epatis dicit. Taraxacon, est species Sponsę solis. Et inferius in eodem cap. inquit. Rostrum Porcinum est Cicerbita. &c. Habita opinione Nicholi, sequitur opinio Ioannis Anglici, quæ est, quod Altaraxacon est Rostrum porcinum, uel Cichorea. Idem sentit in capitulo de fistula.

De ENDIVIA domestica.

Endiuia domestica, id est, usualis, est herba satis nota. Syluestris uero potest dici, q̄d sit Crispinus herba. Cichorea uero secundum sententiam modernorum, habet flores azurinos, uertentes seipsos ad solem: quare sponsam solis, & solsequium uocauerunt. De qua Circa instans ait. Sponsa solis, est Cichorea, uel Intuba, uel Sols[illegible]uium. Hęc etiam est satis nota. Serap. in ca. de Endiuia, inquit, Hundebe sunt species. Nam ex[illegible] domestica, & est Scariola. Et est ex ea syluestris, quę est Taraxacon, [illegible] est tertia species quę d[illegible]tur Candarel, & est Amiron. Etiam secundum Circa insta[illegible], & Petrū de Crescentijs, Endiuia est Scariola. Galenus in octauo simplicium dicit. Seris. i. Endiuię.

De CONDRYLLA.

Condrylla est species Cichoreæ, uel Lactucæ. Auic. in sec[illegible]do canonis, in cap. de Endiuia, ait, quod est ex ea syluestris, & hotulana duarum specierum. Magis iu[illegible]atiua ex eis Epati, est illa, quæ est magis amara. Ego credo, quod sit Cichorea. Idem aliud cap. facit de Taraxaco, & dicit, quod est species Endiuię. Et ista nota est.

De SCARIOLA. A

Scariola uero secundum Simonem Ianuensem, est uelut Lactuca agrestis, nisi quia in dorso costarum habet spinas paruas. Sed Mattheus syluaticus, & Isidorus uolunt, quod Lactuca agrestis sit Scariola: ut dictum fuit. Etiam hic dicam uerba Isidori, quæ in capitulo de oleribus dicit. Lactuca agrestis, est quam Sarraliam nominamus, eo quod dorsum eius in modum serræ est. Si mon in hac errat. Nã in cap. de Scariola dicit, q̃d ipsa est uelut Lactuca agrestis. Et in cap. de Sarralia inquit, ex autoritate Isidori, quod Sarralia est Lactuca agrestis. Et in fine dicit, q̃d est Scariola: & sic uolunt multi moderni.

De CICERBITA.

Cicerbita uero sicut dicit Nicholus, est Rostrum Porcinum. Secundum Bulid est Cichorea. Et est herba, cuius flos est cœlestis. Etiam reperiuntur duæ aliæ species, quæ florem cœlestem habent: & omnes in bladis reperiuntur. Et si bene consideretur, uidebis quod species Endiuiæ, uel Cichoreæ sunt septem: & sunt istæ uidelicet. Endiuia domestica.i.usualis. Cichorea, quę ab omnibus nota est. Rostrũ Porcinum: & Dens leoninus: differunt parum inter se, secundum modernorum opinionem: in pratis reperiuntur cum flore croceo, nisi solum in folijs differunt. Post maturationem florum producunt: quandam lanuginem albam, quæ cum tangitur, euolat. Et alia est dicta Crispinus a uulgo: & hæc apud quosdam est Lactuca asini. Quod non credo, sicut patet, si legis capitulũ de Anchusa apud Diosc. uidebis, quod cum cap. de Crispino, non conuenit. Et est alia species quæ dicitur Cicoriastrum: ut est Scariola, quæ in bladis reperitur. Et omnes istæ species, uocant Endiuia, uel Cichorea, uel Scariola. Et hæ notæ sunt apud sapientes. Septem species Endiuiæ.

De MELISSA.

Melissa secundum modernorum sententiam, est Ozymum citratum: cuius folia odorem Citri habent, & Citraria dicitur.

De PERSICARIA.

Persicaria.i.herba sanctæ Mariæ. Et est herba quæ habet folia similia Persicis, signata: apud nos iuxta hortos reperitur. Existimant quidam, quod hęc sit Zinziber caninum, ut uidetur sentire Auicenna in secundo canon. Etiam putauerunt quidam, quod ipsa sit Piper aquæ. B

De PERFORATA.

Perforata.i.herba sancti Ioañis, siue Fuga dæmonum, siue Hypericon. Et dicitur Perforata, quia folia eius habent foramina parua. In locis domesticis reperitur. Auerrois in quinto Colliget ait. Eufericon.i. Hypericon nelifricon. Et quidam appellant hanc herbã Cordialẽ, eo quod assimilatur cordi.

De MATRICARIA.

Matricaria, est Artemisia. Et est illa, quã Diosco. uocat Leptaphyllos. Sed Auic. in secundo Cañ. uocat ipsam Vchuen. Aliquando Alacoen. Et hæc est quam Lombardi Crispulã dicunt.

De MATRICARIA minore.

Matricaria minor, secundũ plurimum est secunda species Artemisiæ. Diosc. formam ipsius describit. Et hæc est illa, quam hodie Tanacetum, siue Daneta uocant.

De SCABIOSA.

Scabiosa, est herba satis nota. Sed miror, quod nostri autores de ipsa non loquuntur. Tamen secundum intentionem Matthæi syluatici dicit Scabiosa latine, quæ græce stibes, uel stibeos. Et ibi loquitur de Scabiosa ex autoritate Diosc. sub litera Scabiosa, quod non reperitur. Verum est, quod Diosc. ca. unum facit de stibeos. Sed ignoro quod illud sit de Scabiosa.

De BETONICA.

Betonica, est herba satis nota. Dioscor. uocat ipsam Betonicam. Serap. in cap. de Betonica dicit. Plurimum quod ex ea administratur, sunt folia. Galenus in septimo Simplicium dicit. Cestrum latine, dictum Betonica. Macer ait. Betonicam soliti sunt Cestron dicere græci. Plinius. Vetones in Hispania, eam quæ Betonica dicitur in Gallia, in Italia autem Serratula, a græcis Cestron dicitur. Auerrois in quinto Colliget ait. Alchisom quæ in Latio dicitur Betonica & in Persica lingua Berahuen.

De FRAGARIA.

Fragaria, herba est ferens fraga. Et granum ipsum secundum Matth. syluaticum, est granum

C acetosum, eius plāta similis Pentaphyllo. Quapropter Plin. in cap. de Quinquefolio dicit, quinquefolium fraga gignere, non quod illud sit Quinquefolium, quo nos utimur in medicinis, sed ad eius similitudinem. s. a numero foliorum, Quinquefolium appellauit. Apud nos uero Fraga sunt fructus, qui quando maturescunt, rubicundi efficiuntur, & satis noti sunt.

De EVFRAGIA.

Eufragia, est herba quæ in pratis, ac alibi inuenitur. Et secundum Matthæum syluaticum, est herba Adhil. Et laudat ipsam. Quia medetur ægritudinibus oculorum.

De CAPILLO VENERIS.

Capillus Veneris apud Auicennā in secundo Canon. uocatur Bescegnascen. Et dicit, quod est Coriandrum putei. Et persice est Bescegnascen. Et syriace, est Capillus porcinus. Et arabice, est Capillus algul. Isidorus dicit. Capillum Veneris uocatum, siue quod elapsos post alopitiā capillos recreat: uel quod capillorum fluores cōerceat: uel quod sit uirgulis nigris, leuibus, cum splendore, quasi capilli. Eius species secundum modernorum opinionem sunt tres, scilicet capillus Veneris, qui satis est notus. Polytrichum, quod herba est, quæ in puteis reperitur. Et Adianthon, quod similitudinem habet Capillorum Veneris. Et hæc iuxta fossas reperitur. Et sic istæ tres species, in uirtute differunt parum ab inuicem.

Capilli Veneris species tres.

De BERBERI.

Berberis apud Auicen. in secundo Can. nominantur Ambiberberis, & apud Dioscor. uocat̃ Oxyacanthos. i. spina acuta. Et est arbor quæ in partibus nostris iuxta aquas nascit̃. Eius fructus exprimit̃, & fit ex eo uinū: quod apud herbaticos dicit̃ uinū de Crispino. Etiā apud modernos ex succo ipsius fit liciū. Et secundum multos, hæc est arbor mali granati syluestris, quæ a Serap. Darsisaham uocatur. Sapientes habent hoc pro secreto.

De CITRVLLIS.

Citrullus est Cucumer: cuius forma longior & maior est nostro. Et sunt, qui loco eius ponunt semina Cucumeris usualis.

De ABSYNTHIO.

D Absynthium, *secundum Dioscor. est notum. Cuius probabilius est* Ponticū, & Cappadocium, nascens in montibus: *unde nomen accæpit a terra.* Infra habentur duæ aliæ species. Plin. dicit. Plura sunt eius genera. Sandonicum appellatur a ciuitate Galliæ. Ponticum de Ponto. i. ubi pecora illo pinguescunt, & ob id sine felle reperiuntur. Neque aliud præstantius, multum Italico amarius: sed medulla Pontici dulcis. Sed illud Absynthium quod hic intendimus, est Absynthium Ponticum, uel Romanum, uel cōmune, quod satis est notum.

De PEDE COLVMBINO.

Pes uero columbinus, secundum Serap. est Amomum. Secundum uero modernorum opinionem, est herba habens folia rotunda, parua, diuisa in magnis & paruis incisuris, stipites ipsius sunt subtilis coloris, subrubei, habentes nodos raros, in quibus sunt duplicia folia, & semina tria, uel quatuor, uel quinque coniuncta in medio eorum, sicut acus. Hæc apud nos nascitur in uijs ac pratis. Auerrois, in quinto Coll. dicit. Pes columbinus est quatuor specierum, & parum diuersificantur alia ab alia.

De ANDACHOCHE.

Andachoche, uel Andachocha, ut apud Auic. & Serap. est Trifoliū: cuius alia est syluestris, & alia domestica: & alia est ægyptiaca, & fit ex semine eius panis.

De ARISTOLOCHIA.

Aristolochia rotunda dicitur, quod radicem rotundam habeat. Isidorus inquit. Aristolochia dicitur, quod optima sit. Nam superfessa post partum, matricem beneficio uaporis expurgat. Et sunt duæ species. Vna est rotunda dicta, propter quod rotunda radicem habeat. Altera longa: quia longam radicem habeat. Diosc. habet tertiam speciem quæ dicitur Dermaticis.

De AGNOCASTO.

Agnus castus, secundum Serap. ex autoritate Dioscor. Sunt ei duæ species. Dicitur castus, eo quod religiosi sternunt hanc plantam sub lectis ad refrenandum libidinem. Et nominatur ligos propter duriciem uirgarum eius. Et est planta in magnitudine arborum. Nascitur prope aquas & in locis aquestribus. Gal. ait. Id quod administratur ex hac arbore in medicina, sunt folia. Et semen est factum ad modum piperis. Et propter id uocatur Piperella. Auerrois in quinto Coll. inquit Pentrasuræ dicitur a Persis arbor Abraham; & in latino dicitur Agnus castus.

De HERBA RVBEA.

A

Rubea, scilicet Rubea tinctorum. Ita habent alij Doctores. Radix eius herbæ est id, quod est iuuatiuum in medicina. Plinius ait. Erithrodanum, quam aliqui Ereuthrodanum uocant, nos Rubeam, qua tinguntur lanæ, pellesq; perficiuntur. In medicina urinam ciet.

De CHELIDONIA.

Chelidoniæ uero secundum Serapionem in cap. de Curcuma, duę sunt species. s. maior, & minor. Dicit, quod nominantur hoc nomine, eo quod uer incipit apparere ante aduentum hyrundinum, & desiccatur quãdo recedunt. Putant aliqui etiam, quod sic nominentur propterea, quod quando excæcantur pulli hyrundinum, defert eis mater hanc herbam, & dat eam illis in cibum: & reddit uisum hyrundinibus.

De VRTICA.

Vrtica, est herba satis nota. Dioscor. dicit Acalifex, siue ut alij, Ignida, latine dicitur Vrtica. Eius altera maior, quę & usualis est, & simplex, cum tenui semine, ac folijs minutis, asperis. Altera agrestis est, densioribus folijs atq; latioribus, nigrioribus. Est etiam alia Vrtica dicta mortua: & hæc apud modernos dicitur Angelica, seu Archangelica. Et est alia dicta Vrtica Mora: cuius folia magna ac nigriora sunt: & hæc dicitur Millemorbia, siue herba Ficaria: sed a latinis dicitur Scrophularia. Millemorbia.

De HARMEL, uel agresti RVTA.

Harmel, id est tertium genus Rutæ, secundum Matthæum Syluat. Harmel, scriptum cum h, est semen Cicutæ: & Armel scriptum sine h, est genus Rutæ. Eandem habet opinionem Lumen tenebrarum, quod Harmel sit Cicuta. Sed falsum est. Sed Harmel cum h, & sine h, est tertium genus Rutæ. Nam Dioscor. in cap. de Ruta quasi in fine ait. Alterum genus Rutæ, quod nascitur in Macedonia & Galatia, quam Molyn ciues appellant. Idem in fine ait. Rutã multi Armolam uocant. Syri Vasasa. Nascitur locis cultis. Auicenna in secundo canone inquit. Ruta syluestris, uehemẽtioris est nigredinis, quam Alharmel cum h. Item lege capitulum de Harmel scriptum cum litera h. apud eundem; & est idem cum cap. de Armola apud Dioscor. Idem in quarto canone, in capitulo, de curatione morsus uiperarum, inter reliqua sic Canon ait, Ruta syluestris, & non est Alharmel, secundũ quod existimarunt quidam, imo est species Rutæ ipsius: & sic est sine dubio. Sed Auerrois in quinto Coll. ait, Alharmel, id est, Cicuta. Quod falsum est. Nam secundum plures sapientes creditur, quod Harmel cum h, & sine h, idem sit: & possibile non est, quod Harmel cum h, sit Cicuta. Nam Serap. de Harmel cum h, capitulum facit, cuius formam hic uolo describere: ut magis appareat ueritas, & hæc est. Harmel secundum Serapionem nominatur Moly. Et nominant eam multi Rutam syluestrem. Et est planta quæ egreditur ex una radice cum multis ramiculis; & habet folia longiora folijs Rutæ alterius, & meliora, habentia grauem odorem: & habet florem album: & capitella maiora satis quam capitella Rutæ domesticæ, diuisa tribus diuisionibus: in quibus est semen amarum: cuius color est, ad rubedinẽ decliuis. Habet tres angulos: & est id, quod de planta uenit in usum medicinæ: & ipsum maturat: & colligitur in autumno; & sic est, si aggregaueris Rutam syluestrem qua utuntur moderni, eadem est cum illa.

B

De EVFRAGIA.

Eufragia est herba, quę apud nos in pratis reperitur: & est minuta herba. Mirabiliter medetur ægritudinibus oculorum. Et propter id Mesue in sua practica, in capitulo allegato, uocat ipsam herbã Adhil. Fœniculus similiter ualet in illa materia. Vnde uersus. Fœniculus, uerbena, “
rosa, chelidonia, ruta. Ex istis fit aqua clara, quæ lumina reddit acuta. Et nõ est cõpletus uersus “
nisi addatur Capillus ueneris, Eufragia, & Betonica.

De CYNOGLOSSA.

Alehazaber humida. i. recens, & est Lingua canis, seu Cynoglossa. Sed generaliter dubitant aliqui, an Alcalcachar, & Alehazaber sint idem: sed sine dubio idem sunt.

De VITICELLA.

Viticella, secundum Matthęum syl. est Fescera, siue Fosire: ergo est Brionia, quę apud Diosc. Ampelos leuce uocat: sed secũdum Simonẽ Ianueñ. est Fesiresin. i. Vitis nigra, siue Ampelos meana, ut apud Diosc. In hac discordia, nescio quid dicam: quia secundũ intensionem Matthęi syl.

C est Brionia, siue Vitis alba: & sec͠dm Simonem est Vitis nigra. Non igitur concordant. Verum secundū plures, Viticella, est Vitis nigra: & est planta quæ iuxta hortos nascit̃: & est quā Lombardi Tanero uulgari nomine dicunt.

De TAPSO BARBATO.

Tapsus barbatus, est planta omnibus nota. Hęc apud Dioscor. uocatur Flosmos: sed apud Auicen. in secundo Canone uocatur Busiri. Isidorus Flosmos, quam latini herbam lucernarem uocant, ab eo quod ad lichnia proficiat. Hæc Planta apud nos nascit̃ super muros, & in campis: & uocant rustici Auidon, siue Auion.

De CARDO.

Cardo, seu Cardus qui apud Diosc. uocatur Dipsacus, cuius frutex est spinosus: & iste frutex gerit quandam rem qua utuntur fullones ad garzandum pannos & biretas. Galenus etiam in sexto Simplicium Pharm. dicit. Dipsacus. i. Cardo. Petrus de crescentijs inquit. Virga Pastoris. i. Cardus. Sed falsum dicit. Quia Virga Pastoris est herba quæ uocat̃ Corrigiola. Et differt multum, sicut patet apud Dioscor. cap. de Dipsaco. Et apud Serapion. cap. de Virga Pastoris.

De ACEDVLA.

Acedulæ nomen multis herbis attributum est, in diuersis regionibus. Nam Acetosa Acedula potest dici. Idem Trifolium Acetosum, siue Panis cuculi, siue Alleluia idem. Macer autem de Acedula speciale capitulum facit, inquiens. Diximus Acedulam, quam græcus dicit ἀίζων. Ergo est Semperuiua. Nam Aizon apud Dioscor. est Semperuiua, & componitur ab ἀεὶ quod est semp, & ζωὴ quod est uita. Verū sec͠dm modernos Acedula est Acetosa, aut est idē in uirtute.

De VISCO QVERCINO.

Viscus quercinus. i. Dabat sec͠dm Diosc. lachryma est arboris, lenis, & uiridis coloris, deintus obtusum, & nihil asperum. Colligitur & de semine obrotundo, quod in arbore dryi, id est, quercu nascitur. Folia habens similia buxo. Hoc semen primo tundit̃, et lauatur, & postea coquitur. Multi uero illum masticando conquassant. Fit etiam ex arbore Matiani, & de Piro, et ex diuersis arboribus aliquando: & in radice arborum, & in frutice inuenit̃. Apud Auic. eius fructus est similis Ciceri nigro, non sinceræ rotunditatis, *uirgulatus, frangibilis*, ex quo ma-
D nus *inuiscantur. Eius autē minera est arbor ferens glandes, & malus, & pirus*, in quo sunt uirtus aërea, & aqua *multiplicatæ ualde: & qui ex eo bonus est* recens, planus, coloris puri, interius uiridis, exterius *teritur & lauatur, deinde coquitur*. Hodie multi apothecarij, qui omnia scire fatentur, loco eius ponunt Viscum quo utuntur nostri rustici ad capiēdas aues. Sed uerus Viscus quercinus fit ex quodā fructu simili piro, qui reperitur super arbores ferentes glandes, seu arbores quercus: & propter id Viscus quercinus appellat̃. Defertur a Venetis ad nos in formis rotundis prout succus liquiricię.

De CHEIRI.

Cheiri Arabice est planta, quæ flores citrinos, seu aureos producit, & est Viola citrina. Auerrois in quinto Col. ait. Alcheiri est Viola de Romania. Serap. Cheiri est planta nota, habens diuersitatē in specie sua, quæ a diuersitate florū cognoscitur. Nam quędam habent album, quædam purpureum, & quædam citrinum. Qui habet citrinum, melior est & aptior in medicina, & hæc satis est nota.

De TRIFOLIO ACETOSO.

Triphyllon acetosum. i. Trifolium acetosum. Quidam dicunt quod est falsum: quia reperitur in Nicolao Triofilcon. & ibi dicitur, quod Trifolium dicitur a uiridibus folijs Rutę, quę in eo ponuntur: & dicunt, quod hic idem intelligit̃. Sed ignoro. nam in aliquibus codicibus Mesue antiquis inuenit̃ Trifolium Acetosum quod melius est: & est herba dicta Alleluia, siu[e] Panis cuculi, quoniam sapore est acetosa. Præterea uide apud Mattheum syluaticum in cap. de Pane cuculi, quæ dicit de isto Trifolio.

De ARTH[A]NITA.

Arthanita secundū Auicen. in. 2. Can. est Buchormarien. Tamē miror, quod idē in. 3. Can. in Fen. 16. in cap. de compositiōe solutiuorū eius qui h[ab]et colicā ex uentositate, aut materia flegmatica, de quibus fiunt clisteria, ponit ibi Buchormariē, & Arthanitam. ergo falsus est textus secundi Can. Rasis in nono Almanso. in cap. de colica idem habet: idem in capite de apoplexia in clisterijs. Auic. autem [in] 2. Can. dicit. Arbor Mariæ est, Buch[o]rmarien, & iam dictum est de ea. Et est trium specier[u]m. Vna species eius sine fructu, duæ cum fructu. [E]go non intelligo quid uelit Auic. per talia uerba. Nam arbor Marię est Rosmarinus: & Buchormarien secundum ipsum est Arthanita: quod non est possibile. error uero qui inuenitur in ipso, apud me nunquam sepa-

rabitur. Hodie generaliter habet opinio, q͂d Raſis in illo loco errauerit, ponere Buchormariẽ, et Arthanitam. Sed non recte: quia in hac inuenitur differentia quæ reperitur inter Scedenegi ſine.h.& inter Schedenegi cum.h. ſimiliter eſt differentia inter Buthormarien ſcriptum cum litera t, & inter Buchormarien ſcriptum cum litera.c. nam ibi Raſis habet Buchormarien ſcriptũ cum litera.c.& hæc eſt arbor Marię, ſiue Roſmarinus: ſi uero reperias Buthormarien, eſt uera Arthanita, de quo uide Serap. in cap. de Ciclamine, qui inquit. Buthormarien.i. Ciclamen: in cap. uero de arbore Mariæ dicit, quod eſt Libanotis: ergo eſt Roſmarinus; & ſic ſi bene legeris, uidebis quod Buchormarien eſt arbor Marię, & Buthormarien eſt Ciclamen, ſeu Arthanita. Franciſ. de Pedemon. in cap. primo de dolore inteſtinorum & medicinis eius, ait; Buchormarien eſt radix Piretri, uel Mali terræ. Quod eſt falſum. nam Buchormarien non eſt Piretrum, uerum ſi diceret, Buthormarien eſt Malum terræ, ſed non Piretrum. A

De FILICE.

Filix ſecundum Iſidorum a ſingularitate folij dicta, deniq; ex una uirgula altitudine cubitali unum ſciſſum folium gignitur, res applicata uelut penna. Dioſcor. autem de ipſa duo facit cap. unum de Dipteris, aliud de Seliteron. Secundum uero Matthæum ſyl. Dipteris eſt Polypodiũ. Sed non recte. nam ſi legis cap. de Dipteri apud Dioſcor. cum cap. de Filice apud Serap. uidebis, quod idem ſunt. Ipſe uero Serap. in uno cap. loquitur de maſculo, & fœmina. Auicen. in ſecundo can. duo cap. facit, unum de Childaru, & aliud de Sarace. Hæc apud Dioſcor. naſcitur ſine ſemine, ſine flore, & ſine haſta. Sed quidam modernorum dixerunt, quod in nocte ſancti Ioañis aliqui uadunt ad locum ubi Filix naſcitur, & ibi ſtant per horas tres; & dicunt, quod cito in illa hora Filix gerit florem, poſt ſemen. Deus melius ſcit.

De herba S. MARIAE.

Herba ſanctæ Mariæ ſecundum Comp. eſt Perſicaria, ſeu ſanguis Chriſti: ſecundum uero Matthæum ſyl. eſt herba ad albedinem tendens, cum folijs rugoſis: ſicut herba quæ dicitur Floſmos, i. tapſus barbatus. Sed non recte dicit: quia ſi Compoſitor dicit, quod eſt Perſicaria, eius forma non eſt: ut dicit Matthæus. Præterea Leonardus ait. Herba ſanctæ Mariæ, ſiue Perſicaria: & ſic eſt ſecundum ueritatem. Et eius forma eſt: quod habet folia ſimilia folijs Perſici, intra quæ ſunt puncta nigra: apud nos iuxta hortos naſcitur. Inuenitur alia ſpecies quæ caret maculis; ſed hæc non eſt tantę uirtutis. *Quidam uocant ipſam Zinziber caninum*, alij Perſicariam cum ſigillo. Secundum Petrũ de creſcentijs, herba ſanctę *Mariæ* eſt Menta romana, uel ſarracenica. quod falſum eſt; nam in iſto unguento utrumq; ingreditur. B

De Herba CRASSVLA.

Herba Craſſula ſecundum Compoſitorem eſt Faba groſſa. Cuius ſpecies ſunt tres. ſ. Craſſula maior. i. faba groſſa. Minor uero eſt Vermicularis. Media eſt Cardus benedictus. Sed Lumẽ, uerius tenebra apothecariorum, exponit, quod eſt Vermicularis. Sed falſum eſt. nam uera Craſſula eſt herba habens folia uiridia, & pinguia, ut Semperuiua, cum flore tendente ad albedinem: naſcitur autem apud nos iuxta foſſas: & eſt illa, quam noſtri Ruſtici uulgo Fabam græcam dicunt. Sed non recte: quia aliud eſt; ſed debent dicere, Fabam groſſam. Infra apparebit oleum frigidiſſimum, uiride: & ibi melius certificabo, quod Craſſula non eſt Vermicularis: ut dicit Lumen male lucens.

De CENTVMNERVIA.

Centumneruia ſecundum Compoſitorem, ac Giliber. eſt Arnogloſſa, ſiue Plantago maior. Hæc apud Auic. uocatur Lingua arietis, & eſt herba quam noſtri ruſtici Bletam ſylueſtrem uocant. Illud uero Lumen fuſcum, loco Centumneruiæ, habet Centauream. Quod non recte actũ eſt. nam in iſto unguento ingreditur & Centumneruia & Centaurea.

De QVINQVEFOLIO.

Quinq; folium. i. Pentaphyllon. Auic. in ſecundo cañ. duo capitula facit: unũ de Pentaphyllo: aliud de Quinq; folio: quod idem eſt. Dicitur autem Pentaphyllon a numero foliorũ: quia p ſingulas anotationes habet quinq; folia. Auic. in cap. de Lacticinijs ponit Pentaphyllonem inter ſpecies eorum.

De TETRAIT.

Tetrait, ſeu herba Terrait, ut dicit Leonar. ſecundum Gilber. eſt herba Iudaica. Idem ait Cõpoſitor: ſed multi hodierni apothecarij credunt, quod dicat Torathit. Sed non recte: quia Torathit eſt fungus naſcens à radice Roſæ caninæ, ſiue Barbæ hircinæ, ex quo fit Hippoquiſtidos: et hoc multi ponunt. qui errant. nã aliud eſt Tetrait, aliud eſt Torathit. Si uero Compoſitor uult, quod Tetrait ſit herba Iudaica: ergo eſt Herbum. nam Auicen. in ſecundo can. inquit. Herba Iudaica. i. Herbum: & Herbum apud Dioſco. eſt Orobum: cuius aliud eſt pallidum, aliud ſubruſ-

C fum, & aliud album. Circa instans dicit. Tetrait est herba Iudaica: & sic est secundum ueritatem, quod Tetrait est herba Iudaica, siue Herbũ, siue Orobum: ergo est Herbilia, aut illa herba quã rustici el Mocho uulgo dicunt.

De MENTA SARRACENICA.

Menta sarracenica. i. Menta romana, seu nigra. Nam eius planta est nigra, ad similitudinem Sarracenorum: cuius folia maiora sunt quam Mentę hortulanæ. Hæc apud nos iuxta aquas inuenitur. Petrus de crescentijs in cap. de Menta ait. Mentæ tres sunt species. Est enim quędam domestica, quæ proprie hortulana dicitur. Et est alia syluestris, quæ Mentastrum nuncupatur. Et est alia quoque Menta quæ longiora, latiora, & acutiora habet folia, & hæc est Menta romana, uel sarracenica, & uulgariter herba sanctę Marię uocatur. Quod falsum est. nam supra in isto unguento posita fuit herba sanctę Marię: ergo non est Menta sarracenica, ut inquit ipse. Hic Nicolaus dicit. Et alię Mentæ. Idẽ dicunt alij, ut Giliber. & Leonard. & significat alias species Mentæ quas ipse non nominauit. Nam species Mentæ sunt quinq; de quibus tres nominauit supra, & alias duas non nominauit, & illas quas intelligere debemus per alias Mentas, est Menta communis, seu hortulana, & Mentastrũ. Et sic meo tempore uidi in hoc ponere quinq; species Mentæ: quæ sunt Menta hortulana, siue communis, uel odorifera, & syluatica, & est Mentastrum: & est alia quæ dicitur Sarracenica, siue Romana, & est alia quæ dicitur aquatica, siue balsamita: & est alia quæ dicitur Menta nõ odorifera, & hoc est Calamentum: & sic omnes istæ quinq; debent poni in isto unguento. Sed Lumen de quo supra, inquit, quod per alias Mentas nõ intelligitur, nisi Menta domestica: sed non recte, ut est notum apud omnes sapientes.

Mentę quinq; species.

De POLYTRICO.

Polytricum herba est minuta, cuius stipes uergit ad nigredinem. In puteis hanc uidi, in muris, ac locis humidis; & hoc est satis notum.

De LAPATIOLO.

Lapatiolũ, siue Lapatioli secundum Compositorem ac Giliber. est Lapatium acutum: ergo est Acetosa qua generaliter utimur, & sic est quod illa Acetosa qua utimur, est acutior omnibus Lapatiorum speciebus. Macer ait. Herba solet Lapati uulgo Paritella uocari. *Illius species dicuntur quatuor esse. Idem ait Dioscor. in cap. de Lapatio. Circa instans inquit*. Lapatiorum triplex est maneries. s. *Lapatium rotundum, acutum, & domesticum. Lapatium* folia habens acuta, efficacius est Lapatio rotundo, *minus efficax est Lapatium* domesticum: quod folia habet aliquãtulum lata, & magna: usui medicinæ competunt.

D

De CARDVNCELLO.

Carduncellus secundum Gilibertum, est Cardus benedictus. Idem dicit Compositor. ergo est quem Plin. Erigerion, siue Senection uocat. De qua Isidorus Erigerion a græcis dicitur, q͞d uere primo senescat, unde & eam latini herbam Senectionem uocant. Non intelligitur de Senectione quod dicitur Cressonum, sed de alia herba de qua Macer ait. Erigerion græci Senection nosq; uocamus. Quod canis similis uideatur flore capillis. Nascitur in muris, & in hortis, & tegulatis. Hęc apud Diosco. uocatur Sedum, & apud Gal. in libro ad Paternianum uocatur Suedo, quam alij Senetion uocant. Hęc uero est herba quæ in numero Cardonum est. Apud nos in hortis ac in muris inuenitur, & est quam Lombardi herbam Turcham uulgariter dicunt.

De MATRISYLVA.

Matrisylua secundum Compositorem est Oculus lucidus, seu Caprifolium, & de hac apud quosdam fit licium: sed illud licium est debile. Hæc herba apud nos iuxta hortos inuenitur: cuius folia sunt ab uno latere subalbida, & ab altero uiridia, se adhærentes & inuoluentes sæpius super alias plantas: ut est notũ. Et est quam Dioscor. Periclimenon uocat; & nostri Cesoli uulgariter dicunt.

De MATVRELLA.

Maturella secundum Compositorem esse Poter[illegible]lla, seu Amantilla: ergo est Valeriana, seu Fu. Matthæus syl[illegible]dicit. Marturella. i. Valeriana, uel Fu, uel herba gattæ. Sed herba gattæ, apud nos etiam habet aliam significationem. nam significat [illegible]epitam, seu Calamentum montanum. Valeriana apud teutonicos dicitur Thamara. Hęc herba [illegible]mnibus nota est. Circa instans ait. Fu intelligitur radix in medicina. Lumen malelucens, non posuit in sua descriptione Maturellam: forsan ignorauit quid esse[illegible].

De HERBA MVSCATA.

Herba muscata. s. herba muscata maior. Leonardus loco eius habet herbam Garyophyllatam; sed non recte. Gilibertus habet herbam muscatam, Secundũ Compositorem est maior, &

minor. Maior autem facit actus, & non redolet: minor non facit actus, & redolet: quid autē sit, A
communiter ignoratur. nō eīn est herba muscata, ut quidam dicunt: nec eius forma est, ut dicit Lumen male lucens. Veritas autem est, quod herba Muscata maior, est herba dicta Secabrion, quæ folia habet minuta similia Petroselino, aliqualiter pilosa: florem habet paruum, tendentem ad rubedinem: & quando flos decidit, facit quandam rem ad similitudinem acus acutam, uel ad similitudinē rostri ciconię. Hæc suo tempore dum est recens comeditur, in urijs ac pratis inuenitur, hanc uulgares Rostrū ciconiæ uocant. Et hanc meo tempore uidi ponere in unguenta.

De ALLELVIA.

Alleluia idem dicit Leonar. Gilliber. dicit Alleluia est species Trifolij, et est herba acetosi sapo ris: ergo est Panis cuculi. Vnde meo tempore uidi multos in hac errare. Reperitur autem super arborem Vlmi quædam res similis uesicę, & hæc apud malignos herbaticos Panis cuculi uocatur. Sed non rectè: quia Panis cuculi est Alleluia, & est herba quæ saporem habet acetosum, habens tria folia sicut Trifolium, sed sunt parua, & tripliciter diuisa, & in cacumine cuiuslibet partis est incisa, semina ipsius sunt in uaginis similibus cornibus, quæ cum tanguntur tempore maturationis, euolant ab eis semina, sicut handachoche. i. Trifolij, tendentia ad rubedinem. Hęc ra ro in pratis inuenitur.

De CRISPVLA.

Crispula, idē habet Leonar. Gilib. dicit. Crispula. i. Oculus bouis. Secundū aūt Compositorem est herba Cancri, quid autē sit generaliter ignoratur: sed quia Gilibertus dicit, quod Crispula est Oculus bouis, ergo est quædam herba quæ apud Dioscor. uocatur Buphthalmos, cuius folia sunt similia folijs Marathri. i. Fœniculi. Flores habet nigros. Hic textus Dioscor. est corruptus. debet enim dicere, quod habet flores citrinos plus flore Chamomillæ: ut dicit Serap. ex uerbo Dioscor. in cap. de Cotula, quę idem est. Auicen. in secundo can. ait, Bichar, & est illa quę uocat Chusem. f. Oculus uaccæ. Rosa eius est citrini coloris, rubea in medio, grossior rosa Chamomillæ, & sic est. Vide ergo, quod Crispula est Oculus bouis, seu Buphthalmos, siue Cotula: & hæc apud nos in ciuitatibus, & in urijs nascitur. Rasis in libro aphorismorū in libro quarto de dictis medicis & cibarijs inquit, Ladion. i. Oculus bouis, seu Oculus uaccæ, quod idem est: hanc nostri rustici Cotulam dicunt.

De CAMPHORATA.

Camphorata secundum Compositorem est Abrotanum syluestre. Sed Lumen male lucens B
loco eius posuit Camphoram. Sed non recte factum est, nam Gilliber. ac Leonardus posuerunt Camphoratam. i. Abrotanū syluestre, cuius folia sunt similia folijs Chamomillæ. Loco eius ui di ponere Abrotanum usuale.

De PVLICARIA MINORE.

Pulicaria minor secundum intentionem Dioscor. est sicut maior in folijs, sed est odoris grauioris. Et sic est, quod Pulicaria minor, id est, Satureia, seu Timbra habet maiorem odorem quā maior. In folijs idem sunt, & in uirtute sunt quasi idem. In partibus Comæ unus græcus dixit mihi, quod Pulicaria minor apud ipsos uocatur Coniza, seu Timbra: & fecit uersiculos sic dicens. Timbra solet græce, Satureia dicta latine, Timbra solet græce Pulicaria dicta minor. Thymum enim dictum, nos Pulicariam maiorē nominamus, & sic meo tempore pro Pulicaria maiore, Thymum uidi ponere: & pro Pulicaria minore, Satureiam.

De LAVREOLA.

Laureola apud Dioscor. uocatur Dypnoides. Serap. uero inter species Lauri Laureolā describit, & est quam dicit esse Gar. Est species alia quæ dicitur Daphnides: & est arbor parua, cuius altitudo est unius brachij: habet uirgas multas, subtiles a medietate, supra quibus superius sunt folia, & uirgæ eius non facile frangibiles, & super eadem cortex fortiter adhærens ligno: & folia eius sunt similia folijs Lauri: nisi quia sunt meliora, & tenaciora, & ad frangendum difficiliora, mordicantia & pungentia linguam, & gulam exasperantia, & habet flores albos, & grana quando sunt matura, fiunt nigra, & habet radicem nullius usus in medicina: nascitur in locis montuosis. Ioannes Anglicus in cap. de Paralysi dicit, Semen Laureolę, & uocatur Coccognidium. Quod non est credendum.

De MANDRAGORA.

Mandragoræ folium apud nos raro inuenitur: sed moderni herbatici reperierunt speciē unam Mandragoræ in partibus Comæ, & illa utunt, & si hanc habere non possunt, ponūt folia Prionīæ. Leonardus autem ibi inquit, Foliorum Mandragoræ, & loco eius Fabæ inuersæ. Faba uero inuersa apud Dioscor. inter species Strigni describit: & est tertius Strignus. i. Solatrum;

C

De RVBO.

Rubus alius Batus, ferens mora: alius Rubus canis, qui apud Diosc. Cynosbatus uocatur. Sed hoc intelligitur de Rubo qui fert mora.

De BARDANA.

Bardana secundum compositorem est Illapheos, seu Lappa. Quidam Lappagonem maiorem dicunt. Isid. ait. Lappa domestica, quod habeat caulem ingentem per terrã dispositam, hæc a græcis Philantropos uocatur. Supra de ipso dictum est in Philantropo antidotario.

De SCATVNCELLO.

Scatuncellus secundum Compositorem est Vmbilicus ueneris. Idem dicit Leonar. de præda palea ibidẽ. Sed hodierni apothecarij, maxime ignorãtes, loco eius ponunt illum Cardum, qui a Dioscor. uocatur Dipsacus: cuius frutex est spinosus, habens folia similia Lactucę, & hoc utuntur Fullones ad garzandum pannos & bireta: & sic meo tempore uidi multos ipsum ponere. Sed errant. nam ut dictum fuit, Nicolaus Compositor uult, quod Scatuncellus sit Vmbilicus ueneris. Idem dicit Leonar. & sic est secundum ueritatem. Hæc a Dioscor. uocatur Cotilidon. Apud nos nascitur in tectis domorum & ecclesiarum, ac alijs locis, & uocant ipsum uulgo Herbam rotundelam, uel Cibalariam.

De TRIBVLO MARINO.

Tribulus marinus. i. Cicer imperiale. Hic apud Auic. in secundo can. uocatur Hasech. Eius species duæ sunt. s. domesticus, & agrestis, sed ille qui hic intelligitur, est ille qui fert quendã fructum ad similitudinem Castaneę: & propter id multi uocant ipsum Castaneolum. Et isti fructus abundant in locis uicinis sanctę Marię de monte, & ibi uocantur Langani ab incolis, & sunt primo uiridis coloris: deinde nigrescunt, & habent angulos acutos. Apud nos idem inuenitur ultra Padum, maxime in aquis. Et hic fructus piscatoribus nocet, eo quod inuoluitur circa rete, & pisces fugiunt.

De VVA LVPINA.

Vua lupina. i. Solatrum secundum modernos non est Stafisagria: ut quidam crediderunt. *Miror quod Mesue in cap. de alfescera dicat. Nascuntur supra ea botri sicut botri uuarum, & uocantur Vuę lupinę. Sed apud modernos non recte. nam Vua lupina* apud Sera. in cap. de Solatro est idem.

D

Auerrois in quinto Coll. inquit. Hupnephathalep. i.. Vua uulpis, quæ in latino nominatur Vua canina, hæc herba. s. Vua uulpis, uel Morella. Præterea Auic. in cap. de Chechengi ait. Virtus eius est proxima uirtuti Vuę lupinę, & proprie uirtus foliorum eius. nam sine dubio Chechengi est species Solatri, siue Vuæ lupinæ: quod idem est. Itẽ Circa instans. Strignum, Vua lupina, Solatrum, Morella idem est. Et sic ex meo iudicio dico, quod Vua Lupina est Solatrum, quæ apud Dioscor. Strignus uocatur, a uulgo dicitur herba Mora. Papias ait, Vua lupina dicta, quod semen eius Vuæ simile est: hæc Strignos græce dicitur.

De CAVDA CABALINA.

Cauda caballina est Cauda equina, & est quam Dioscor. Hippurim uocat. Nicholus loco eius habet Caudam equinam, quæ idem est Serap. in cap. de Cauda equina inquit. Aliquando uero egredietur a muris in quibus nascitur, & declinat inferius, propter similitudinem foliorum quæ sunt sicut coma: ut uideatur uelut cauda pendens in muro: & propter hoc sic nominatur. Moderni autem duas ponũt species. Vna est maior & asperior, qua tornitores cyphos poliunt. Et alia Tornatila, aliquando Asprella dicitur, aliquando Troxia. Guil. Lombardus ait, Cauda equi est Asprella. Hæc apud nos in fossis ac iuxta aquas inuenitur.

De GENESTA.

Genesta autem frutex est omnibus nota, hęc apud Dioscoridem uocatur Spartus. Plin. Genistæ uinculi usum pręstãt. Flores apibus gratissimi. Dubito, an hæc sit quam gręci autores Sarton uocant. Quidam myricam uocant: sed non recte Mesue inquit. Albrachin est capistrum arboris: & est arbor montana, super quam stipitum [illegible]euatur densitas, fustium multæ rectitudinis, & duplicantur: non patiuntur fracturas, unde ligantur ex eis arbores. Et producunt flores figuræ lunaris, citrinitatis multę: & profert folliculos s[illegible]d'm semitã Orobi, habẽtes semina distincta: sed in lingua latina Genesta, sec'd'm quosdam Myricę appellatur. Electio ultromarina est melior, & omnes quę in partibus orientalibus oriuntur. Galen. in octauo simpliciũ ait. Spargamũ, id est, Genesta.

De EBVLO.

Ebulus est species Sambuci. Vnde uersus. Sambucus est Actis, sed Ebulus est Chamęactis. de quo Serap. in cap. de Ebulo de utraq; loquitur: & ibi describit de forma ipsorũ, dicens: quod

illa species quæ dicitur Chameąctis, est minor prima, & habet ramos magis herbæ pertinentes A quadratos, in quibus sunt multi nodi: & folia inuicē distantia in singulis nodis, similia folijs Amigdalæ in summitatibus suis, nisi quia habet uenas, & sunt longiores eis, habentia grauem odorem, & in summitatibus ramorum sunt capitella, seu coronæ similes coronæ supradictæ speciei: & flos similiter, & habet radicem longā in grossitudine digiti: & apud nos in uijs, ac in multis locis nascitur, & uocant ipsi rustici Lorex.

De ELLEBORO.

Elleborus secundum Mesue est Barba alfugi, Secundum Auerroim in quinto Coll. Elleborus est Condisi. Quod non creditur, uerum multi moderni computant Condisi inter species Ellebori, eo quod sternutationem commouet. Tamen nostri doctores non ponunt species Ellebori nisi duas. s. album, & nigrum, quæ satis notæ sunt. Infra in oleo de Euphorbio, ostendam melius, quod Condisi non est Elleborus. Secundum intentionem Mesue, quando niger nascitur apud radices arboris fructuosæ, sunt fructus eius solutiui. Papias inqt. Anticyra est insula ubi abundat Elleborus, ad capitis purgationem necessarius, & ponitur pro Elleboro antiqua parte templi, quæ ortum respicit. Hic ab aliquibus dicitur Velax: & ab aliquibus dicitur Stranudella: eo quod puluis ipsius in naribus positus sternutationem commouet.

De SEMPERVIVA.

Semperuiua. s. maior secundum Circa instans dicitur, quia semper uiridis reperitur. Auic. In secundo inquit. Semperuiuū est Sucutum. In cap. uero de Sucuto inquit. Sucutum dicit̃ q̃d est Semperuiua: & dicitur, quod est species seminis Mandragoræ. Sed non recte. quia illud cap. de Sucuto est corruptum. nā apud Arabes est Symphytum, ergo est Consolida maior. & sic si legis illud ca. de Sucuto apud Auicen. cum cap. de Symphyto apud Dioscoridem, uidebis quod idem sunt. Semperuiua apud Dioscor. uocatur Aizon maius. Dicitur, quod omni tempore folia uiridia habet Dicitur & Buphthalmon. Quod nō est. nam Buphthalmon est Oculus bouis, aut Zotalmon, aut Ambrosia. quod nō est. Aliud facit cap. de Aizon minori, & hæc est Vermicularis, & ambe notę sunt. Aizon uero est proprium nomen suum: quia componitur ab ἀεὶ, q̃d est semper, & ζωὴ, quod est uita, unde Semperuiua dicit̃, quia semper folia uiridia habet: nascitur super tegulas plurimum, & in locis quibus stercora proiecta fuere, & alibi.

De CICVTA.

Cicuta, aut Schara, est herba satis nota, apud *Dioscor*. uocatur Comos, hastas habet nodosas sicut Maratrum: folia similia Ferulæ, sed angusta. Apud Auicen. in secundo can. uocatur B Sischaram: & inquit sic. Inquit Dioscor. crus huius plantæ est sicut crus Ferulę: & folia eius sunt sicut folia Cucumeris. Hic textus Auicen. est corruptus, quia debet dicere, hastas habet nodosas sicut Maratrum, folia similia Ferulæ, sicut dicit Dioscor. Liber qui dicitur Bulchasim in tractatu secundo inquit. Forma extrahendi succum ex Sucharam. i. Iusquiamo. Quod falsum est. nam Serap. in cap. de Cicuta ait. Sucharam sic nominatur apud medicos: sed Arabes nominant eam Scicharam, uel Zucharam. Est sic est, quod Zucharam est Cicuta. Idem Serap. in fine eius cap. inquit. Et quando ponitur Cicuta super testiculos puerorum, nō dimittit crescere eos. Melior autem ex hac planta est illa, quæ nascitur in Creta, & in Chio, & in Attica. Etiam apud nos in multis locis hæc reperitur, unde si fricaueris folia ipsius recentia, grauem odorem referunt.

De VERBENA.

Verbena, seu Herbena, est herba, quę apud Dioscor. Hierobotanum uocat̃. Quidā uocant ipsam Sacram herbam, quæ Sagmen. i. Sanctimen antiquitus dicebatur: eo quod pagani in sacrificijs & omnibus expiationibus ea utebantur. Hæc autem herba idem nomen accæpit, quod sacerdotes eam purificationibus adhibere consueuerunt. In Passionario habetur, quod si medicus uisitando infirmum ipsam manu portauerit ægroto insciente, & dicet ægroto, qualiter habes: si æger dicit, bene, sanabitur: & si dicet, male, morietur Hæc apud nos in ciuitatibus nascit̃. Hanc quidam rustici, herbam sancti Ioannis uocant. Sed non recte. Papias. Herbena herba Sagmen dicitur, sic dicta, quasi pura. Hæc & Hierobotane dicitur græce.

De HERBA GRATIA DEI.

Herba Gratia dei apud moder. herbaticos uulgo sic est uocata: & est herba, cuius longitudo est unius palmi, aut parum plus. Folia habet similia Hysopo, florem habet inter folia paruū, cuius color tendit de bic[illegible]ribus [illegible] album & purpureum: sicut herba quæ dicitur Volubilis quæ in uineis nascitur. Radi[illegible]m habet paruam & paucam. Apud nos in pra[illegible]de abundat. Et cognoscitur propter saporem foliorum, nam folia ipsius habent amaritudinem prout Centaurea minor, aut parum plus.

C

De PILOSELLA.

Pilosella herba est satis nota. Dicitur autem Pilosella, propter abundantiam pilorum quos in folijs habet. Ego non inueni autorem autenticum, qui de ipsa speciale faceret cap. Sed apud moder. Pilosella est herba nascens in locis lapidosis, siccis, cum folijs quæ expanduntur super faciem terræ, & super ipsa folia habet pilos ab uno latere, & ab alio cum flore rubeo. Hęc a multis dum est recens comeditur. Existimauerunt quidam, quod hæc sit quam Auic. in secundo can. uocat Fistulam.

De STAFISAGRIA.

Stafisagria secundum Serap. est Granum capitis: & est dicta Passula montana. Auicenna in secundo can. ait. Stafisagria est Vua passa montana, & est Granum capitis. In monte Libano inuenitur de eo plurimum: & est granū nigrum sicut Cicer nigrū. Sicut Circa instans inquit, Stafisagria, quæ etiam Caputpurgium dicitur, semen, & herba simili nomine appellant. dicitur enī Caputpurgium, quia caput purgat. Multæ est efficaciæ. Semen usui medicinæ competit, per decem annos durat. Isid. Stafisagria, hoc est, herba quinq; digitorum.

De VERMICVLARI.

Vermicularis secundum Compositorem est Semperuiua minor, aut Portulaca agrestis: in tectis domorum nascitur. Secundum autem Lumen male luces, est Crassula. Quod falsum est: quia in isto oleo utrunq; ingreditur, Macer ait. Semperuiua minor species est istius herbæ, quā Semperuiuam dicunt: quoniā uiret omni tempore. Barba Iouis uulgari more uocatur. Secundum intentionem Macri herba Iouis est Semperuiua minor: secundum uero Matth. syluaticum herba Iouis est Herculis, uel Bonades.i. Sticados citrinum: sed'm autem Nicol. est Sticados citrinum, seu Santonicum marinum: ergo est herba marina.i. herba lumbricorū. Aduertendum est autem, quod Macer nō dicit ipsam uocari Barbam Iouis, nisi a uulgaribus, sed deus hoc nouit.

De CIBALARIA.

Cibalaria, Vmbilicus ueneris, Scatuncellus, idem: apud Dioscor. uocat Cotilidon, siue ut alij Cibalion, siue ut latini Vmbilicus ueneris. Hæc est herba, quæ folia habet rotunda & lata, quæ in muris nascitur, & est quam nostri rustici herbam Rotundelam uulgariter dicunt.

D

De CRASSVLA MAIORE.

Crassula maior secundum Compositorem est Faba grossa, secundum aliquos est Semperuiua maior. Sed non recte, nam in isto oleo possumus certificari, quod idem non sunt; quia in hoc ambæ ingrediuntur. Crassulæ uero species tres sunt.i. maior, minor, & media. Maior uero est herba quę habet folia uiridia & pinguiora, ut Semperuiua; & florem tendentem ad albedinem. Nascitur autem apud nos iuxta fossas, & hæc est Faba grossa. Minor uero est Vermicularis. Et media secundum Compositorem est Cardus benedictus.

De HYPERICON.

Hypericon. Auicenna inquit. Hypericon nominatur arabice Alharib: & nominatur syriace Vua dęmonis. Dioscor. de Hypericon facit tria capitula: & distinguit ipsas species. Vnum facit sub nomine Asquiron. Aliud sub nomine Corium, quod est Rapa rustica. Aliud de Hypericon. Sed Serap. in uno capitulo de omnibus loquitur. Sed illud Hypericon quo utimur, habet folia parua, in eis foramina minuta: & propter id uocatur Perforata, siue herba S. Ioan. siue Fuga dęmonum. Apud nos in ciuitatibus nascitur.

♣

¶ HIEROMYMI herbarij Argentorat. APODIXIS Germanica, ex qua facile uulgares herbas omnes licebit perdiscere, coacta in seriem Alphabeticam.

A

¶ Andorn. Marrubium.

Andorn von den Griechen Philoflores genant/vñ in Latin Marrubium/oder Prassium/nach etlichem teütschen Andorn/darumb das es heylē ist die kranckheit der kinder gnant der Andorn/aber in niderlendischer sprach/Gotts vergeß.vñ ist zweyerley geschlecht/mäñlichs/vnd weiblichs. Das mäñlin brun/schwartz far/ist gleich den grosszen Neßlen/mit einem hohen viereckechten stengel/zweyer ellenbogen hoch/die bletter gleich den Neßlen/dann das sye schwertzer in der grünen farben seind. Des weiblins bletter rund/krusecht/bleych/mit einem weissen ronden stengel/eins ellenbogen hoch. Wann funden würt Andorn/oder Gotz vergiß on züsatz/so soll genummen werden das weiblin. Aber in warheit vast nutz/wenn das mäñlin gebrucht würt dem mañ/vnd das weiblin der frawen.

Ampffer in Latin Acetosa/vñ in teütschem saur Ampffer/darumb das er saur ist/auch in vnderscheit des wilden ampffers/in teütschem Mengel wurtzel genannt. Des krauts Ampffer ist dreyer hand. Einer mit einē hohen stengel vff anderthalbē ellenbogē hoch/mit kleinen rotfarb blümlin/nahe wie eins kleins breyts sämlin/wachßet vß den matten oder wisen/von dem ich hie schreib. Der and mit breyten rotfarben bletteren/genannt Mengel wurtzel/mit stengelen eins ellenbogen hoch. Der dritt kaum einer spannen hoch/mit bleychen grünfarben bletteren wie ein hertz oder klee/wachßet in den wälden/oder hecken/der in latinischen zungen Aleluia/oder Panis Herculis/vñ in teütschem Gauch ampffer. Sye zü verston von dem gemeynen sauren Ampffer/Acetosa/oder Acetosella/nit der Gauch ampffer/wie wol er auch saur ist.

Ampffer. Acetosa.

Affolter Mystel/von den Latinischen Viscus genannt/hat gelblecht grünfar bletter gleich dem buchßbaum/doch lenger/vñ schmeler. Vnd das wasser soll gebrant werden vß den weissen körnlin die vff dem mystel wachßen.

Mystel. Viscus.

In Latin Ebulus/mit eim hohen stengel/doch nit holtzecht das er ist als der hold/auch nit hoch wachßende.

Attich. Ebulus.

B

Alantkraut von den Griechischen Helenius genannt/in Latin Enula campana/von etlichenn Alant/darumb von der wurtzlē ein wol geschmackter wein gemacht/würt Alantwein genant/also das der wein im herbst darüber verjären ist. Vñ das kraut hat etwan ein harecht breit spitz blatt/gleich dem kraut genant Wullh/doch nit also weisß oder weych/mit einer grobē wolgeschmackengen wurtzel.

Alantkraut. Helenium.

Agrimonien/in Latin mit gmeynem namen Agrimonia/oder Ferraria minor/von den teütschen Agrimenig/oder Adermeng genant/auch von etlichē Bruchwurtzel/darumb/das sye zü dem bruch soll breüchlich sein. Aber in warheit so ist Walwurtz aller nechst dem nammen Bruch wurtz. Das kraut Adermenig hat ein langen stengel/vff zwen ellenbogen hoh/mit kleinen gelben blümlin/darauß werden kleine klettlin die hangen an den kleideren so man dar für geen ist.

Odermenig. Agrimonia.

In Latin nennt man es Aquileia/das ist ein kraut mit einem langen stengel/anderthalbē ellenbogen hoch/das merer teyl mit blawen blümen/vnd etlich mit weissen blümen.

Agleyen. Aquileia.

Das kraut von den Latinischen Endiuia genant/von den Teütschen Genßdystel/ist zweyer/od dreyerley. Das ein ist Sudystel/in latin Scariola genannt. Das ander Lattich/im latin Lactuca agrestis. Das dritt Genßdystel/das da an dem gradt des ruckens hat scharpffe dinglin wie ein seg in gestalt grosser vnd herter har. Wiewol Lumen maius das nennet Taraxacon/vnd Cichorea/das ist Wegweyß/das doch nit ist zü glauben. Aber Scariola hat kleine rühe an dem rucken/mit einem hymmelfarben blawen/wonig braunelechtem blat/vnd gibt milch. Aber Genßdystel/das Antisien ist gibt kein milch/wiewol die Latinischen den selben Taraxacon sprechenn/so ist es doch Antisien vnd sprechen dem kraut Wegweiß Antisien/das nit war ist/wol es möcht dar für genummen werden/vmb gleicheit willen irer krefft/aber das mit stachlechten ruckgrat sye zü vrteylen für Antisien/vnnd nit für Taraxacon/vnnd von den Teütschen Leber dystel/oder Genßdystel genannt/darumb das es vast güt ist zü der lebern/hat gel[illegible]umen/vnd wechßt mit einem hohen einfaltigen stengel zweyer ellenbogen hoch/aber weit vßg[illegible]eit. Ist güt für das stechen vssen am ruckgrat.

Genßdystel. Endiuia.

Aron in Latin genant Barba Aaron/darūb dz es gleich eim bart ist. Oder Serpentaria minor. Vnd wañ das vergeet/s[illegible]würt v[illegible]dem langen roten kölblin/ein grün[illegible]ölblin. die wurtzel rund vnd weyssz wie ein zybel. [illegible]nd der wurtzlen seind zwo aneinander hangen/wan[illegible]ine grössert/so würt die ander welck vnd minder.

Aron. Arona.

Das kraut in Latin Mandragora/ist zweyerley geschlechts/mäñlichs/vnd weiblichs. Vnd etlich sprechenn/als Auicenna/das die wurtzel der selbigen kreüter yedes geschaffen sey nach seinem ge-

Alrun. Mandragora.

C schlecht/vnd werd gegraben vnder dem galgen/kum von der natur eins harnenden diebs. dz doch falsch. Sonder es seind kreüter mit grosszer wurtzlen. Der wurtzel rinden braucht man in die artzney/wiewol etlich falsch betrüger/schneiden vß der wurtzlen Brionia/in teütschem hünßkürbs/gestalt eins menschlichen bilds/vnnd faden von reinem garn gezogen mit einer subtilen nadlen in ire häupter in gestalt des hars/vñ abgeschnitten ires begeren/dann gelegt in ein lyeten erdtrich/so gewinnt es die farb einer wurtzlen/vnd verkauffen es für die wurtzel Alrun/es ist aber falsch. Wann Alrun ist ein kraut mit bletteren gar nahe gleich dem Lattich/mit einer grosszen wurtzlen/der rinden vast in der artzney gebraucht würt. Trägt groß schwartze beren/die von hyrtē dick gessen werden/das sye da von entschlaffen.

Angelica. Von dem kraut kein alter Philosophus schreibt/darumb sein latinischer nam von den teütschen in übung ist Angelick. Aber in teütscher zungen genant des Heyligen geists wurtzel/von vilen Brustwurtz/vnd ein geschlecht/der Meyster wurtz/von den latinischen genant Astrancia. Aber Angelica geschlecht ist zweyerley/wilder/vnd zam/kraut vnd stengel in der leng zweyer ellenbogen hoch/das vil von teütschen/Büchalter genant. Sein wurtzel hat kein geschmack/vnnd werden dann die leüt offt betrogen/das jnen etlich falsch würtzler der wildenn Angelica für die recht Angelica verkauffen. Aber die recht Angelica wechßt an wilden enden/als in gebürgen/in gärten da sye inn gepflantzet würt. Zü mercken an allen kreüttern vnnd wurtzlen/das ein yedes kraut das von jm selber wachßet/ist stercker vnd edler in krafft vnd geschmack/wann das man vffpflantzt. Des gleichen ist ein yedes kraut so im gebürg wechßt/krefftiger weder dz in däleren/oder in feüchten matten wechßt.

Abbissz. Jacea. Das kraut in latinischer zungen Jacea nigra/oder Morsus diaboli/in teütsch/Teüffels bissz/darumb/dz die wurtzel im grundt abgefult ist/gleich als wer sye abgebisszen/mit breyten spitzen/harechten blettrē/etwan rotflecklin dariñ/ein hoher stengel vff zweyer ellenbogē hoch/oder länger/mit blümen gleich der Scabioß.

Burretsch Borrago.

BUrretsch. Das kraut würt von den Kryechen vnd Latinischen Borrago genant/vñ in teütscher zung Burretsch. Diß kraut ist zweyer geschlecht/wild vnd zamm. Das wild von Kriechischen Buglossa/vnd in Latinischer zungen Lingua bouis/in teütscher sprachen Ochßen zung genant. Das zam/von dem ich sag/Burretsch genant.

Bylßen. Hyoscyamus. In latinischer zungen Hyoscyamus/vnnd ist ein grossz kraut/mit einem groen hohen stengel/vñ hat breyte weyche bletter. Des geschlechts ist zweyerley an dē somen/also dz es weissz vñ schwartzē somen tregt. Der schwartz som ist in die artzney zü brauchen.

Blaw Gilgē. Iris. Blaw gilgen/das kraut ist von den Latinischen genannt Iris/vmb mancherley farben willenn. Die blawē gilgen hand von den Teütschen den namen blaw Schwertel/seind gleich dem regenbogen/das es ein blawfar blüm/vnd bletter hat gleich den klingen der schwerter. Hat ein wol schmackende wurtzel/deren geschlecht vil ist. Wiewol sye gleich in den bletteren seind/so ist doch vnderscheyd der farben in den blümen. Iris ist gezyerdt. Ireos weisszе farbe gebürt. Gladiolus saffranfarb würt/Spatula serida aller enbiert. Darumb wyssz/dz Iris blawgilgē ist/Ireos weissz gilgen treit/vnd seind doch nit die/die wir in Teütschen landen haben/wann ir kraut ist gleich den blawen. Aber Jacobus niger/der sich schreibt ein lyecht Apothecariorum spricht/Irios sey auch dͤ blawen gilgen/aber die wurtzel hatt ein besseren geschmack/werden gebracht von Venedig/odͤ Jenua. Die best zeit der blawen gilgen zü distillieren im end des meyen/so sye volkumlich zeytig seind/gebrant in balneo marie allein auß den blümen/vnd nit auß dem kraut.

D

Braunwurtz. Scrophularia. Das obgenannt kraut von den Latinischen Scrofularia genannt/von wegen seiner drüßechten wurtzel. Aber in warheit drey kreütter von den latinischen Scrofularia heissen/die grossz/klein/vnd mittel. Die grossz ist ein kraut mit einer drüßechten wurtzel/feyßt/dick/rund bletter an eim stengel/auff anderthalb spannen lang/vō den Teütschen Knaben/odͤ Wundtkraut genannt. Die klein mit einer rondechten wurtzel/das kraut gleich der Garben/von den Latinischen genannt Filipendula/in teütscher zungen/wild Garb. Die mittel von deren ich hye geschriben hab/mit einer drüßechten wurtzlen/vñ brunfarb stengel.

Burtzel. Portulaca. Burtzel in latinischer zungē Portulaca genant/hat ein feyßts kraut kleiner bleych rotfarbē bletter/rundem stengel flechtende vff der erdē/wachßet in feyßtem erdtrich bey Zybelen/yederman wol bekant/würt das merer teyl im salat gessen.

Bibenell. Pimpinella. Bibinellen/dz kraut von den Latinischen Pimpinella genant/ist zweyerley geschlecht. Eins mit einem subtilen stengel vff ein ellenbogen hoch/mit einen kleinen weysszen blümlin/mit einer scharpffen wurtzlen im geschmack. Das ander vō etlichen g[illegible] Bibinell/oder wilde Bestenaw genāt.

Hartryegel. Peruinca syluestris. Beyn hültzin laub/das ist ein stude/von etlichen Latinischen Peruinca genannt. Vnd von den Teütschen wild Yngrün/warumb/das sye mit den blettern dem kraut Yngrün gleich ist. Das laub von den B[illegible]tzin/oder Fülbaumen/von etlichen Hartryegel genañt würt/wañ in der warheit das laub von Hartryeglē gleicht mit den blettren etlicher maß dem örlinbaum/der von den Latinischen Alnus genant würt/mit schwartzen vnnd krusen blettern/aber des Beynhültzin bletter/oder

laub seind gleich dem vor genanten kraut Yngrün/doch etlicher maß lenger vnd schmeler.

Brunnkressz/das kraut ist in Latin Senecion / oder Nasturtium aquaticum / oder Cardamus agrestis genant.

Bachmüntz von den Latinischen Menta rubea/oder Mentastrum genannt/mit rotfarben stengel vnd blettern. Doch sprechen etlich dem Balsam/müntz/auch Fisch müntz. ist aber nit recht/darumb das es nit wachßen ist da Fisch wonent.

Brañtlattich würt von den Latinischen Vngula caballina genant/darum̃ das es den brañt heylt/vnd einem rosszfüß gleich ist/mit breyten runden bletteren/stengel vff ein spann lang

Bonen in latinischer zungen Faba/ist yederman wol bekant/doch mancherley geschlecht d' Bonē. als Lupini/vnd in teütsch Fyckbonen/darumb das sye zů dē feygwartzen gůt seind. Vñ der ist auch zweyerley/etlich bitter/etlich nicht. Vnnd ein ander kraut Faba inuersa genannt/von den Teütschen Wundtkraut/als ich vor gesprochen hab in Brunwurtz/ hatt bletter gleich den Bonen/dann das sye feysszter vnd dicker seind an den blettern/vnnd wachßen gern auff etlichen matten/oder wißen. Es ist auch ein ander kraut in latinischer zungen Fabaria/oder Hyposelinum / vnd in teütscher zungen Bachboñ. Aber billicher Bachbon genant. darumb das sein kraut dem bonen kraut gleich ist/vnd in den bächen wachßen. Von dē dreyen ich hye nicht schreibē biñ/ sunder allein vō den gemeynen bonē.

Basilien hat grosse breyte bletter/ in latinischer zungen Basilicon / vñ das kraut von den Teütschē groß Basilien genant/darumb das es grösser bletter hat dañ die kruß.

Basilien vonn den Latinischen Basilicon garyophyllata genannt. Darumb/das sein geschmack gleicht den Neglin.

Blaw Meyblůmen hat ein langen stengel/entpfilhe ich denen die es kennen.

Butten laub dz ist ein räsɜze stud. So heysszen es yetz die Latinischenn Spina alba/vnnd von den Teütschen Butten/oder Hagen/oder Hegen genant/des bletter ein wenig rotfarb seind/vnnd sein blůmen wie ein weissz roßen/ doch nit gefüllt. sein frucht gleich den Oliuen/ dann allein das sye rot ist/vnd inwendig hol/vnd gefüllt ist mit etlichen somen/yederman wol bekant.

Betonien kraut in Latin Betonica/vñ nach dem Teütschen ist es dreyerley. Vñ diß würt genannt Brun Betonien/oder Betonig/zů vnderscheyd/das es brun blůmen hat/mit einē schwartzen grünfarben blat. Es ist auch eben des selben geschlechts die weiß blůmen hand/ vnd haben beyd stengel in der höhe eins ellenbogē/das kraut mit gelben blůmen nicht also hoch/vō den Latinischen Herba paralysis/vnnd in teütscher zungen Hymelschlüssel/vmb der weisszen bletter willen. Es ist aber nit recht/wann Hymelschlüssel des geschlechts nit ist.

Bocks bart kraut/ von dē Latinischē Barba hircina genant / diß kraut wechßt vff den wißen oder matten/mit eim hohen knodechtē stengel bey zweyer ellenbogen hoch / zwo oder drey gelber blůmē/gar nahe gleich den Mertzen blůmen/ genannt Pfaffenblatt/vnnd das kraut mit langen schmalen spitzen bletteren/daruff etwan funden würt ein weiß scheümlin.

Bronbeeren von den Latinischen Mora bacce genant. Es ist auch ein ander geschlecht Himpber genannt/vnd würt offt in latin eins für das ander genummen. Das falsch ist. wann Himpber die sind on dorn ist/aber Bronbeeren voll scharpffer dörn.

Boley von yederman wol bekannt / wachßet an feüchten stetten vff anderthalb spannen hoch/ der stengel mit kleynen bletlin.

Blaw korn blůmen/von den Latinischen Flores frumēti/oder Flores siliginis genant/ Zů teütsch Kornblůmen.

Blaw Violenn in latin Viola. Es ist auch ein ander geschlecht der Violen/in latinischer zungenn Cheiri/vnd von den Teütschen Violen/vnd seind Negel blůmlin.

Buck in latinischer zungen Artemisia/ein můtter der kreüter/ vnd von den Teütschen Buck/oder Beyfůß/oder Sonnen wendel genant. Auch vō etlichen sant Johans kraut/oder Gürtzel/darumb das es an sant Johans tag des Täuffers würt vmbgürtet/vñ in das fewr geworffen. das ist falsch. wañ sant Johans kraut / von den Latinischen Perforata/oder herba sancti Johannis genant würt darumb/das sein bletter durchlöchert seind/vnd ist der Basilien gleich/ vnd dem teüffel widerwertig/von des wegen es vil genant würt herba fuga demonum/teüfel flüchtig. Als ich selber gesehē hab/das kraut in die hand verbergen / eim beschafftenn menschen die hand gebotten / greiffen sye die nit an/darumb das selbig kraut von den Latinischen sant Johans kraut genant ist/ vnnd nit Buck/ wie wol Buck auch ein solch verborgenheit bey jm hat für zaubernüß/vmb der kürtze willen hye vnderwegen gelassen.

Breyt wegerich in latinischer zungen Plantago/oder Quinquenervia/oder Lingua arietis/oder Plantago maior gesprochen/ von den Teütschen Breitwegerich/zů vnderscheyd der dreyerley Wegerich/die da seind/als Spitzwegerich/von den Latinischen Lancea la[illegible]/darumb dz es einer lantzen eisen gleich ist. vnd Wasser wegerich/von den Latinischen Plantago aq[illegible]/von den Teütschen fröschlöffel kraut genannt/darumb das es in den lachen wechßt/da die frösch wonent. Vnnd das dritt Plantago maior/von dem ich schreib.

Benedicten von den Latinischen Garyophyllata/oder Sanamunda genannt. Welchs kraut sich

A

Brunnkressz. Nasturtium. Bachmüntz. Mentastrum. Brañtlattich. Vngula caballina. Bonen. Faba.

Basilien. Basilicon. Krauß Basiliē Basilicon garyophyllata. Blaw Meyblůmlin. Butten laub. Spina alba. Betonien. Betonica.

B

Bocksbart. Barba hircina. Bronbeeren. Rubus caninus. Boley. Pulegium. Blaw kornblůmen. Flores frumenti. Blaw Violatē Viola. Buck. Artemisia.

Wegerich. Plantago. Garyophyllata altera.

C gleicht etwan mit den bletteren der Agrimonien/welche wurtzel ein geschmack gleich den Nägelin gibt/darumb im Mertzen offt die wurtzel würt in wein gelegt/vnd daruon getruncken.

Bestenaw. Pastinaca.

Bestenaw wurtzel von den Latinischen Pastinaca domestica genant/von dē Teütschen Morell/ oder Bestenaw Vñ ist zweyerley/wild/vnd zam. Das wild von den Teütschen groß Bibinell/oder wilde Bestenaw/darumb das es gleich ist etlicher massen der Bibinell/doch grösser. Es ist auch ein ander geschlecht Daucus asininus genannt / vnd von den Teütschen Vogelsnest/wachßet vff den matten mit einer zů gethonen weissen blůmen / wie ein duben nest/gewinnet horechten somen/in dẽ zů geschlossenen blůmen dariñ offt erfunden/daruon der nam̃ Vogelsnest entspringt.

Bappelen. Malua

Bappelen von den Teütschen Bappel kraut genannt/des geschlechts manigfaltig ist/als Malua hispanica/oder Malua agrestis/von den Teütschen genant wild/oder weiß Bappelen.

Brunellen. Prunella.

Brunellen in Latinischer zungen Prunella genant/vnd ist ein kraut hat ein brune blům/kraut vñ stengel in der höhe einer spannen/vnd ist gar nahe gleich der Guldin gunsel blům/ist blawfarb/darumb eins für das ander genummen würt. Es ist aber falsch/doch haben sye gar nahe ein tugent/oder krafft.

Bingelkraut. Mercurialis.

Bingelkraut in latin Mercurialis/gar nah gleich mit stengel vnd bletteren dem kraut Milten/võ Latinischen Atriplex genannt/ein wenig schmeler vnd grüner / deshalb jm von etlichen Teütschen der nam̃ gebenn ist Scheißmilt/darumb so es genutzt würdt/bewegt es den stůlgang. Auch ist ein ander kraut von Latinischen Mercurialis genant/vnd in teütscher sprach Gůt heinrich/an etlichen endenn Schmirbel/doch ist es nit das kraut mit den gelben blůmenn / gleich eim eyer dotter/das in feüchten matten oder wißen wachßet.

¶ Camillen. Camomilla.

CAmillen in latinischer zungen Camomilla. Des krauts ist dreyerley geschlechts. Eins das man nennet Krottblůmen/vnd stinckt/vnd wechßt gern vmb die stattgräben/von den Latinischen Cotula fetida genant. Das ander ist Krotten kraut das nit stinckt / von den Latinischen Cotula non fetida genannt. Die zwey kreüter seind ganz gleich mit blůmen vnd stengel der Camillen/dann allein die Camillen blům/hat ein gůten geschmack/vnnd wachßet vff den felden/oder in gekertem grund. Aber beyd Krottenkreüter/eins gern stinckt/das ander kein geschmack hat.

Clibenkraut. Rubea.

Clibenkraut/von den Latinischen Rubea genant/ vnd in teütschem Clib/oder Cleb/darumb wañ man sein blatt oder stengel über die zung streicht das es daran klebenn ist. Vnnd das kraut ist in der leng anderthalben ellenbogen hoch/mit kleinen blettlin/zů ring vmb den stengel/gleich eim sternē/ oder dem Waltmeister.

D

Creütz wurtz. Scarũ celle.

Creütz wurtz von den Latinischen Scarum celle genant/ vnd von den Teütschen Creütz wurtz/ vñ ist ein klein kraut/wachßet vff den geörtē äckeren/sunder bey zybelē/karßkraut/oder bey bynetsch/ in der höhe eins ellenbogen/wañ es hoch würt/mit kleinen bletteren.

Capis kraut. Bleta alba.

Capis kraut in latin Bleta alba genannt/von den Teütschen Capis/hat groß köpff/ist yedermann wol bekannt.

Tausẽt guldin Centaurea. *für das feber*

Tausent guldin kraut/in latin Centaurea genant. Es ist auch von ettlichen Aurin genant/darum̃ dz sein stengel nahe dẽ gold gleich seind/mit einer roten blůmen. Vnd heyßt auch Fyeber kraut/darumb/wer sein kraut seüdt mit wein / oder das puluer yßt od trinckt des morgens nüchteren/dẽ würt sein ledig. Des krauts geschlecht zweyerley/groß/vnnd klein. Aber wenig Autores hab ich funden/ so die grösser gesehen haben/wiewol ettlich erfarenden sprechē/es sey das kraut Mettram/ das von Latinischen Matricaria genannt würt/das ich für die warheit nit bescheiden kan/ doch würt er dar für gehalten. Aber das klein/mit eim dürren stengel/vff anderthalb spannen hoch mit einem rotfarben blůmlin/eins bitteren geschmacks.

¶ Daubenkropff. Fumus terre.

DAubenkropff/in latin Fumus terre/vonn den Teütschen Erdtrauch/oder Daubenkropff/oder Katzen körbel kraut genãt. Ist ein klein kraut mit braunfarbē blůmlin/ in dẽ höhe anderthalb spannē/ yederman wol bekant/wachßet auff äckeren/oder weinreben/an gebawenen stetten.

Denmarck. Valeriana.

Denmarck/in latin Marinella/oder Valeriana/oder herba Benedicta/ oder Amantilla/oder Genicularis/oder Valentina/oder Serpillum maius/oder Herba Catte/Katzen kraut genannt. Vnd von den Teütschen Deñmarck/oder Baldrion. Doch [illegible]atzen kraut/darum̃ dz die katzen die wurtzel gern schmacken vnd essen zů behalten ir gesicht. Vnnd [illegible]s kraut Deñmarck mit stengel vnnd kraut wachßet vff drey ellenbogen [illegible]h/vnnd Niept vff zwen [illegible]arnach gewinnt es ein langen stengel mit einer weisszen blů[illegible]en gleich dem holder/vnd das kraut [illegible]t vil me nütz ist.

Dyll. Anethum.

Dyllen in latinischer zungen Anethum/vnd ist ein krau[illegible]leich dem Fenchel/wachßet an gebawenen enden/vff zwen ellenbogen hoch/gemeynklich wol b[illegible]t.

Daub nesselē. Vrtica mortua

Daub nesselen von den Kriechen Archangelica genant/in latin Vrtica [illegible]rtua. Vñ seind zwo gestalt/ein mit weisszen bl[illegible]/das ander mit blawen . Wiewol ich von de[illegible]lůet schreib/so ist ir also wenig vnd [illegible]u dar für wol nemen magst die öberen gypfel vnnd [illegible]lden da die blůmen am meisten stond.

Sudystel. Scariola.

Sudystel das kraut von den Latinischen Scariola genant/ ist ein kraut gar nah gleich geschaffen der Endiuien/allein das diß milch gibt / mit blawfarben bletteren/manglen der stachelenn an dem rucken/als die Groß dystel oder Endiuien hatt.

A

Erdberkraut. Fragaria.

ERdberkraut von den Latinischen herba Fragaria genant/vnd in teütschem Erdber/darum̄ das sye nah bey der erdē wachßen/zů vnderscheid den Bronderen/oď Hympern/die in ď hőhe wachßen.

Engelsůs kraut vñ wurtzel von den Kriechen Dipteris. Aber in latin Polipodion/vñ zů teütsch Steinfarh/oder Engelsůß/darumb das sein bletter sich neygen zů gleich den gemeynen Farn. Vnd wechßt vff steynen/des gleich auch gern vff alten bäumen/darumb es in latin genant würt/Filix arborea/Baumfarn. *Engelsůs. Polipodium.*

Egerlin/oder Schwammen seind weisßz farb schwammen/in latin Fungus genannt. Vil seind der geschlecht/von welchen allen hye nicht not zů schreiben. *Egerling. Fungus.*

Erenbreiß/in latin Vetonica genant. den nammen im ein künig von Franckreich geben hatt/der xiiii. jor vssetzig vnnd gar übel schmacken was. Ein hyrt sein jäger ward/ der vff ein zeit gesehen hat ein lang zeit geschädigten hirtzen/gebisßzen vō eim wolff/daruon er auch vast an eim hinderen lauff verwundt was. Der hirtz sich näheret zů einem eychbaum/da die wurtzel mit dem kraut Erenbreiß wůchß/offt vnd dick der hirtz dauon essen ward / vnnd sich daran reiben/also/das er daruon blůten ward/vnd legt sich daruff nider. Darnach über acht tag sah er aber den genanten hirtzen sich jucken an eim andern end/vnd sah das er gantz heyl was am bisßz/ aber doch kein hår. Darumb so ist es vō etlichen Teütschen über all Grynd heyl genant / darum̄ das es heylē ist die freischen wunden. Jst ein kraut wachßet vff der erden hynflechtend/in leng anderthalb spannē/in vngebawenē endē. Vñ also macht der jäger ein kübel/oder gölten vol saffts/vnnd was den künig betten/ ein kleine kunst an ym zů versůchen zů vergünnen. durch vergunst des künigs ein beyn darinn genetzt/vnnd damit geweschen/da vonn dem künig das beyn wee thůn ward/ deshalb in der nacht ein lyecht gebracht ward/ das beyn zů besehenn. was das bett vol ruffen. Der künig erfröwet ward/fürbas mit dem safft das beyn vnnd den gantzen leib reiben liesßz/bitz er heyl ward vnnd zart/als ein jung kind. Darumb der künig im den nammen Erenbreiß gab/das es wol der eeren würdig was. *Erenbreiß. Vetonica.*

Eniß von den Kriechen/Arabischen/vnnd in latin Anisum genant/vnd in teütschem Enis. Das kraut in gestalt gar nahe gleich dem Fenchel/sein somen gemeynklich bekant. *Eniß. Anisum.*

Epff von den Kriechen Selinon/vnd in latin Apium/vñ von den Teütschen Epff/oder Winterepff. Des Apium geschlechts ist vil/wild/vnnd zam̄. Von den Latinischen Apium domesticum/oď Apium hortulanum genant/darumb das es in den gärten/vnd an gepflantzten enden wachßen ist. Vnd sein gestalt gleicht sich dem Peterlin/nur allein das sein kraut höher ist. *Epff. Apium.*

B

Epphew das ist ein stud wachßend an eim baum/an der muren/oder erden. Vonn den Kriechen Cissos/vnnd in latin Hedera arborea genant/all zeit mit grünen bletteren. Es ist auch ein ander geschlecht Hedere/wachßend allein vff der erden/von den Latinischen Hedera terrestris/ vnd in teütscher sprach Grund reb/ist gemeyngklich wol bekant. *Epphew. Hedera.*

Egelkraut in latin Centummorbia genant/ wachßet vnd flychtet sich vff der erden in den flüsßzen/ oder feüchten matten. *Egelkraut. Centūmorbia.*

Entzian/in latin Genciana/vnd ist ein kraut mit einer breyten wurtzel/gůt im geschmack. *Entzian. Genciana.*

Eschbaum/ď baum in latin Fraxinus wol bekant/doch zweyerley eschin seind/ als Bůch Eschin/ dauon ich hye schreibe. vnd steyn Esche / der tragen ist ein anhangends gewechs / wie eins vogels zung/von den Latinischen Lingua auis genant/ist gleich dem baum dirdar / das ein Esch ist / darumb der baum der genant ist Lingua auis/ist der baum steyn Esch/ ď da gleich ist dē baum Eschin/ allein das sein bletter lenger seind dann der Bůch Eschin. *Eschbaum. Fraxinus.*

Fenchel. Feniculus.

FEnchelkraut in latin Feniculus/der geschlecht manigfaltig ist/ als wild/vnd zam̄. Der zam̄ gemeyngklich bekant ist. Aber Feniculus romanus/von den Teütschen Eniß genant / vnd Feniculus agul/oder Feniculus porcinus/ von den Teütschen Berwurz genant / vnd in latin Peucedanum. Aber Feniculus marinus/oder Feniculus mōtanus/oder Feniculus erraticus/oder Feniculus caballinus/oder equinus/von den Teütschen wilder Rosßz fenchel genant.

Fehdystelkraut von den Latinischen Labrum veneris/oder Cardo Marie genant/von Teütschen Fehdystel/oder Vnser frawen dystel/ein stechens kraut/mit eim hohen stengel/ vnd breyt bletter/besprengt mit grosßzen weisßzen flecken. *Fehdystel. Labrum Veneris.*

Filipendula in latin. Discorides spricht/ das es hab bletter gar nah gleich dem Peterlin / doch mit einer kronen als der Fenchel/ von vilen wilde Garb in teütscher zungen genant / darumb das sein bletter ein wenig kleiner seind dañ Peterlin. Etlich habē ein stengel daru[illegible] die kron wachßet/ als der Garben / vnd die wurtzel knod[illegible] / oder drüßecht / darumb sye offt von etlichen Teütschen Scrofularia minor genant würt *Filipendel. Filipendula.*

Freisam kraut/in latin Jacea/od[illegible] herba Clauellata genant/ von etlichē Dreyfaltigkeit blůmen genant/ vmb dreyerley [illegible]b/gel[illegible]aw/ weisßz/vnd ist wild/vnd zam̄[illegible] wild wachßet vff den gebawenen äckeren/die z[illegible] gepflantzet würt in gärten. *Dreyfaltigkeit blůmen.*

Fünffingerkraut von den Kriechen Pentaphyllon / vnd in latinischer zungen Quinquefolium/ von den Teütschen Fünffinger genant/vmb der fünff bletter willen die es hat/ vnd ist ein kraut sich flechtend vff der erden mit eim langen zarten stengel. *Fünffinger kraut. Pentaphyllon*

Feygwartzenkraut/von den Latinischen Testiculus sacerdotis / vnd von Teütschen Feygwartz= *Ficaria.*

C Enkraut genant/darumb das sein wurtzel geschaffen ist gleich den feygwartzen. Vnnd ist ein kraut hat bletter in der leng einer spannen/vnnd gelb blümlin/vnnd wärt nit lenger dañ biß vßgang des Meyen/so verschwindt es das man sein nimmer mer findt. die bletter gleich dem Violkraut/doch ein wenig kleiner.

Vogelszung. Lingua auis. Vogelszung/ist ein gewechß anhangend eins baums/als ich geschriben hab im büchstaben. E. von dem Eschin baum/vnnd das gewechß ist gleich eins Vogelszung/da här jm die Latinischen Lingua auis sprechen.

¶ Storckenschnabel. Gratia dei.

GOttes gnad von den Latinischen herba Ruperti genant/oder Acus muscata/võ den Teütschẽ Storckenschnabel/od Gots gnad/vñ ist doch nit das kraut das die Latinischẽ Gratia dei heyssent/ das bey den wasseren wechßt. Dañ diß kraut ist zweyerley/das ein wechßt vff hertem erdtrich/sich spreitend über das angesicht des erdtrichs/vñ ist der klein storckẽschnabel. Aber das kraut Storcken schnabel gern wachßẽ ist vff den äckerẽ/mit etwas rotfarben stengelen/in höhe anderthalb spañen/ eins bößen geschmacks/die bletter gleich dem Peterlin.

Gauchheyl. Anagallis. Gauchheyl von den Kriechen Anagallis/aber in latin Auricula muris/võ den Teütschẽ Gauchheyl/oder Colmar kraut/wie wol jm die alten Philosophi Auricula muris sprechen/das wir Müßor nennen/so ist es doch nit das kraut das wir Teütschenn Müßor vnnd die Latinischenn Pilosellæ nennen. Gauchheyl ist dreyerley gestalt/als maior/minor/vnnd media/rot/blaw/weisß. Wann das grossz hat rotfarblümen/in grössze der roten/mit eim fiereckechten stengel/sein somẽ gleich dem Coriander/flechtend vnd wachßend vff der erden an gebawenẽ stetten/in latinischer zungen Morsus galline/oder mor gallina/von den Teütschen Hüner darm/oder Hüner bissz genant. Aber die media von den Teütschen Vogel kraut genant/würt mit weisszen blümen. Aber Gauchheyl von dem ich hye schreiben biñ hat rote blümen.

Guldin guntzel. Consolida media. Guldin guntzel in latin Consolida media genant. Wiewol etlich sprechen/das es Consolida minor heisszt/das sunder etlich widerreden/vnd sprechen/Walwurtz sey Consolida maior/vñ Guldin gunsel Consolida minor/vnnd Maßlieb das kraut Consolida media. Aber in der warheit so ist der Guldin gunsel ein geschlecht deren dreyerley/als Brunel/Guldin gunsel/vñ die Grossz gunsel. vñ etlich sprechen Brunel sey Guldin gunsel/das nit ist zü erkennen der vnderscheyd. Brunel so bin ich genannt/Ein brune blüm ist mir bekant/Guldin gunsel ist der namme mein/Mein blüme gibt ein

D blawen schein/Grossz gunsel sol ich geheissen sein/Wol ich der blümen beraubt binn.

Groß guntzel Groß guntzel von der ich vor geschriben/hat bletter gleich dem Mangolt/doch ein wenig kleiner on alle blümen/yederman wol bekant.

Gamenderlin Chamedrys. Gamander von den Kriechen Chamedrys/in latin Quercula minor/vnnd vonn Teütschen Gamander/oder Blawmenderlin/darumb das es blaw blümen tragen ist. Vnd das gantz kraut ist in der höhe einer spannen/vast gern wachßend in den gärten.

Genßerich. Potentilla. Genßerich von den Latinischen Potentilla/oder Tanacetum agreste genannt/von den Teütschẽ Genßerich/darumb das die genß das kraut gern essẽ. Vñ ist ein kraut einer spañen hoch/etlich mit grien blümen/die bletter innwendig grün/vnd vßwendig weisß.

Gundelreb. Gundelreb/in latin Hedera terrestris.

Gel Violen. Keiri. Gel Violen in Arabisch Cheiri genant/der gestalt dreyerley ist/gel/weissz/vnd brun/oder purpur farb/vnd seind in der leng stengel vnd kraut vff anderthalb ellenbogen hoch.

Garb. Millefolium. Garben in latin Millefolium/tausent blat genant/von den Teütschen Garb. Das kraut ist zweyerley gestalt/doch nicht ein geschlecht/von etlichen Filipendula/wild Garb genant.

Guldener klee. Guldin klee von yederman wol bekant/auch von etlichen Leber kraut geheissen/darumb das es der leberen güt ist.

Gelgilgen. Gladiolus. Gelgilgen von den Latinischen Gladiolus genant/vnd sein wurtzel von den Kriechen Acorus. Aber sunst Trachen wurtzel genant.

Gartenkressz. Nasturtium. Garten kressz von den Kriechen Cardamus/vnnd in latin Nasturtium. Es ist ein ander Kressz/ von dem ich vor geschriben hab/in dem büchstaben. B.

¶ Harnkraut. Linaria.

HArnkraut in latin Linaria/oder herba Vrinalis/[illegible] Teütsch Harnkraut/darumb das es den Harn bewegen ist/auch von etlichen Teütschen Flachs kraut genant. vrsach/das es dẽ flachs gleich sycht/ist wie wolffs milch/a[illegible] das es entbürt der mi[illegible].

Holder. Sambucus. Holder ist ein [illegible]/nit ein kraut/vñ in Latinischer zungen Sambucus genant. Des gestalt dreyerley hand ist/als Sambucus/Ebulus/vnnd Sambuc[illegible] rubeus. Doch etlich Doctores schreiben von Sambuco agresti/oder syluestri/gantz vnbekant. Abe[illegible] Sambucus ist ein hohe stud/vñ Ebulus das kraut Attich/oder Niderholder/darumb diser latinisc[illegible] verß gemacht ist. Sambucus stellatus/sed Ebulus est bene[illegible] darumb/Holder ist höher gebür[illegible] Attich [illegible]der würt.

Hundszung. Cynoglossa. Hundszun[illegible] Kriechen Cynoglossa/vnd latinisch Lingua can[illegible] genãt/ist ein kraut mit weychen linden bletteren/gleich dem Wegerich/doch on rippen/an einem hohẽ stengel/mit rotfarben blümen/yederman wol bekant.

A

Hanff kraut von den Kriechen Canapus/in Teütsch Hanff genant/ aller mengklich wol bekant/ dann man den zů vil dingen brauchen ist in mẽschlicher dienstbarkeit/ besond̃ zů dẽ vyeh vñ schiffẽ.

Hanff.

Hirtz zung in latin Lingua cerui/oder Scolopendria genant/ist ein kraut gemeynklich bekannt/ vil langer schmaler bletter vß einer wurtzel wachßen/hat weder somen noch blůmen.

Hirtz zung. Scolopendria

Hußwurtz von den Latinischen vnd Kriechen Barba jouis/ vnd in teütschem Hußwurtz/oder Dunderbar/darumb das es gepflantzt würt vff die heüßer/für den dunder/ist vilen bekant.

Hußwurtz. Sempervivũ

Hartryeglin ist ein stud/oder klein bäumlin mit breyten krusen blettern/gleich der drlen / von den Latinischen Alnus genant. Vnd etlich sprechen Beinhöltzin/auch Hertryeglin/das doch falsch ist. wann Beinhöltzin laub gleichet sich dem Burbaum laub/vnnd Hartryeglin den drlin/wie ich geschriben hab.

Hartryeglin.

Hymel schlüssel in latin herba Paralysis/vñ in teütscher zungen Hymel schlüssel/oder Paradeiß schlüssel/auch vonn etlichen weisßz Barteng/ vmb das sein bletter weisßz farb seind/das doch falsch ist/als ich vor geschriben hab in dem bůchstaben. B. von der Bathonig. Sye würt auch von etlichen Doctores herba Artetica/Primula veris genant/ das doch falsch ist . wañ Primula veris ist matsomen/oder zeit lößen/als ich hernach in dem bůchstaben. Z. sagen wil.

Hymel schlüssel. Herba paralysis.

Heyd von den Kriechen vnd Latinischẽ Myrica genant / ist ein wol bekant kraut/vff anderthalb spannen hoch/mit hübschen kleinen leybfarben blůmen vff dem stämlin.

Heyd. Myrica.

Holwurtz von den Kriechen Ariston/oder Setalagos apiston / vnd in latin Aristolochia/von dẽ Teütschen Holwurtz/vmb höligkeit willẽ der wurtzlen . deren zwey geschlecht seind/doch drey gestalt / als zwey rund/ein lang/die namen haben/wiewol ein hol/ vñ die ander nit hol ist/vñ die beyd von den Latinischen Aristolochia rotunda genant seind. Vñ das ander geschlecht ist lang/von den Latinischen Aristolochia longa/vnnd zů teütsch Osterlutzy/oder Holwurtz/ oder Biber wurtz genant. Auch von ettlichen Hynisch kraut/darumb das man den rosßzen die hynsch mit vertreibt . Es ist auch ein ander Hynsch kraut in dem bůchstabẽ . Y. Ye lenger ye lieber/vñ in latin Amara dulcis genant. Wo geschriben würt Aristolochia/ oder Holwurtz on zůsatz/so werd verstanden die rund/ sey offen/oder zů.

Holwurtz. Aristolochia.

Hüner ſerb/von den Kriechen vnd Latinischen Hyppia minor genant/vnd in teütschem Hüner serb/oder Hüner därm/oder Vogel kraut wann Hyppia maior/ist Gauchheyl/von dem ich vor geschriben hab in dem bůchstaben. G.

Hüner serb. Hyppia minor.

Hopffen vonn den Latinischen Lupulus/oder Humulus / oder Volubilis magna/als die alten Doctores setzen. Aber die yetzund halten es für Volubilis media/vnnd die Wind mit den weisßzen glocken/für Volubilis magna/als du findest in dem bůchstabẽ. W. von Winden kraut/vnd nit das Hopffen kraut/dauon man byer macht/ist gemeyngklich wol bekant.

Hopff. Lupulus.

B

Heckel kraut in latin Resta bouis genant / seind kleine rote blůmlin die vff dürren heyden an eim dornechtigen stengel stond.

Heckelkraut. Resta bouis.

Heydnisch wundt kraut/von den Latinischen Herba fortis/ ist mancherley gestalt . Das ein hat ein teütschen namen/als Knaben kraut mit den feyßten blettern gleich den Bonen/von den Latinischen Crassula maior genant/vñ von etlichen Teütschen Heydnisch wundt kraut/das falsch ist. So sprechen etlich der Wilden wollen auch Heydnisch wundt kraut / darumb das es geel blůmẽ tregt/ ist doch falsch. Item ein ander kraut mit eim langen stengel/vnd vßgeschnittenẽ bletteren / sich neygend zů Byneisch gestalt/ dz sye auch Heydnisch wundt kraut heyssßzen . Aber das recht Heydnisch wundt kraut von dem ich hye schreib/hat ein rotfarb runden hohen stengel/ vff dritthalb ellenbogen hoch/mit zynnelechten bletteren/den Weiden gleich/ in gestalt einer segen / die beyde wachßent mit gelben blůmen in den wälden/das seind beyd die rechten Heydnisch wundt kraut in der warheit.

Heydnisch wundt kraut.

Hympbeer/von den Kriechen vñ Latinischen Cynosbatos genant/ wiewol auch võ den Kriechẽ die frucht der Butten Cynosbatos genant ist/so ist doch falsch der nam. wañ Cynos heyßt ein hund/ vnd batos ein beer/da von der hunds beer recht nam in Kriechisch ist Cynosbatos/vnd nit Butten. Hympbeer ist ein stud vff dreyer ellenbogen hoch on dörn/so hat doch Butten/oder Bronber dörn.

Hympbeer. Cynosbatos.

¶ Isenkraut. Verbena.

ISenkraut/in latin Verbena/oder Herba sacra/in teütscher zungen Isenkraut/ darumb das Isen mit seinem safft gehert würt wie der stahel . Des ist zwey geschlecht / männlichs/vnnd weyblichs/ das männlin mit hymel blaw farben blůmlin/ das weyblin mit gelen blůmlin / yedes vff ein ellenbogen hoch.

Juden kyrßen von den Kriechen vnd Latinischen Alkakengi genant/von der Teütschen Juden kyrßen/oder Schlutten/oder Boberellen vonn vilen wol bekant / ist ein kraut ellenbogen hoch/ mit rotfarben bläsen/darinn rot bör wie die [illegible]en kyrßen seind. Vnd würt auch von etlichen Latinischẽ Solátrum rubeum genant/das ist/roter nacht schat/darumb das sein bletter gleich seind dem Solatro/das ist/dem Nachtschat.

Juden kyrßẽ. Alkakengi.

Isop von den Latinischen vnd Kriechischen Hyssopus genant / vnnd von den Teütschen Isop/ oder Kirch isop/oder Ipsen / zů vnderscheyd eim kraut dz man auch in etlichen landẽ Isop heisßzet/ vñ in latinischer zungen Saturcia/darauß klein Isop bäsemlin gemacht werden.

Isop. Hyssopus.

C

Jbisch wurtzel in latin Altea/oder Malua hispanica.

Jbisch. Altea. Jngryen. Peruinca.

Jngryen in latin Peruinca genant/ist ein kraut vff der erdē hynflechtend/gleich den bletteren des Buchsbaums/doch ein wenig spitziger/ vilen wol bekant/darumb das man kräntz daruß machet/ so man zů dem tantz gat.

Karten. Virga pastoris.

Karten von den Kriechē Dipsacs/ vnd in Latinischer zungen Virga pastoris/oder Cardo fullonum/vnd zů teütsch Karten kraut/oder Bůben strel genant/ ist ein kraut innwendig hol voller stachelen/vnd ist von vilen wol bekant.

Körbelkraut. Cer[illegible]lium.

Kerbelkraut von den Latinischen Cerifolium genant/vnd von den Teütschen Körbelkraut/vilen wol bekant/ist wachßen in der lenge vnd höhe zweyer ellenbogen hoch.

Knoblouch. Allium.

Knoblouch von den Kriechen Scordion/vnd von den Arabischen Thaum genant/vnd in latin Allium/vnd von den Teütschen Knoblouch. Aber in der warheit ist Scordion wilder Knoblouch/ als die Latinischen schreiben. Es ist aber war das der wild Knoblouch nit von jm selber wachßet/ als vngepflantzt oder gesetzt/sunder werden gepflantzt von den zehen.

Klee. Trifolium.

Klee in den wysen wachßet/von den Kriechen Lotos genant/ aber in latinischer zungen genant Trifolium/vnd in teütscher zungen Klee/oder Drey blat/ vnd sein blům im Elsas Fleysch blůmen/ darum̃ das sye rotfarb seind gleich dē gereüchten fleysch/wachßet vff den wysen/oder matten.

Katzen zagel. Hippuris.

Katzen zagel kraut/das kraut von den Kriechen Hippuris / oder Equisetum/vnnd in latinischer zungen Cauda equina/vñ in teütscher sprach Katzen zagel/ oder klein Schafft höw. Billicher hyeß es pferd schwantz/oder pferd zagel. Dañ es ist gleich einem pferd schwantz/in höhe anderthalben ellenbogen hoch/vilen wol bekant.

Klapper roßē. Anemone.

Klapper roßen/ von den Latinischen Flores papaueris rubei / auch von etlichen Rot korn roßen/ genant/darumb das sye rot/vnd in dem korn wachßen

Lattich. Lactuca.

Lattich von den Latinischen Lactuca genant / des geschlechts dreyerley ist. Als Lactuca domestica/Lactuca agrestis/vnd Lactuca asinina. Lactuca domestica/das ist der gemeyn Lattich/vnnd ist zweyerley/als kruser/vnnd schlechter. Aber der kruß von den Jtalischen Scariola genant würt. Es ist aber ein ander Scariola von den Teütschen Sudystel genant / als ich geschriben hab in dem bůchstaben. S. Aber Lactuca agrestis/oder syluestris / ist Genß dystel/vnnd in latin Endiuia. Es ist auch ein ander Lactuca mit einer roten wurtzel/ vonn den Teütschen Esels lattich/vnnd in latin Lactuca asinina.

D

Lyebstöckel. Leuisticum.

Lyebstöckel von den Latinischen Leuisticū/ darumb das sein wasser weisszer des menschē haut/ ist ein kraut mit eim langen holen stengel/ bletter gleich dem Peterlin/doch breyter.

Lauch. Porum.

Lauch von den Arabischen Curat / vnd von den Latinischen Porrum genant/ vnd ist vilerley geschlecht/als gezeygt ist in dem bůchstabenn. E. Eßlauch/vnnd in dem bůchstabenn. K. Knoblouch/ zam̃er vñ wilder. Aber von dem ich hye schreib ist ein kraut mit einer weisszen wurtzel/ gleichet den jungen Ziblen.

Lienenblům. Caprifolium.

Lienen blůmen von den Kriechen Splenon / oder Splenaria/in latin Caprifolium/oder Matersylua/ vnd in teütschem Vnser frawen lien/oder Specklilien. /vnnd ist ein kraut flechtend vff ander pflantzung wie reben/vnd blüet zwey mol im jor. Es ist auch ein ander kraut/von den Latinischen Mater sylua/vnd in teütsch Wald meister genant/von dem im. W. stot.

Leberkraut. Hepatica.

Leberkraut von den Latinischen Hepatica genant/ vnd in teütschem Leberkraut/ist dreyerley gestalt. Das erst von dem ich hye schreiben biñ. Das ander Waldmeister von den Latinischen Mater sylua/oder herba Stellaris genant. Aber in warheit ist Mater sylua Caprifolium/wie wol ettlich sprechen/es sey Wald meister. Das dritt ist Guldin klee/vñ die zwey wachßen in den wälden. Aber diß kraut wachßet in alten gärten/vnnd an etlichen feüchten steinechten felßen/ mit kleinen blättlin vff einander ligend/wie Langwurtz/oder Lungkraut/doch kleiner/ dz die Latinischen Herba pulmonis nennet.

Lauander. Lauandula.

Lauander von den Latinischen Lauandula / gemeynklich yederman bekant/doch so ist sein zwey gestalt. Das ein in latin Spicula genantt/vnnd in teütschem Spica / des auch vil wachßet in dem land der Prouintz/zů dißer zeit auch in teütscher nation / gleich dem gemeynen Lauander/ von des blůmen in öl würt gemacht/genant oleum de spica.

Můterkraut. Melissa.

Myterkraut v[illegible]n den Kriechen Melissophyllon/ o[illegible]r Melifolium genant/vñ in latin Citraria oder Melissa/vnd in teütschem Můterkraut/oder Mel[illegible]/ darumb das dz kraut nütz vnd gůt ist zů dem schmertzen der můter/vnnd überflüssig gůt zů de[illegible]ertzen. Doch ein ander kraut Hertzwurtz/in latin Ostrici genant würt. wiewol der teütscher [illegible] Herbariu[illegible] spricht/ dz Meu sey Ostrici/das da ist Meyster[illegible]der Hertz wurtz/aber es ist fals[illegible] Wan[illegible] Meu ist Anetum agreste/Wild diller[illegible] dem Fenchel/oder der Dyllen. Aber die Me[illegible]er wurtz ist gleich dem Angelica kra[illegible] ist es das die wurtzlen in der tugend sich vergleichen in etlichenn krefften/darumb ein für die ander offt genummen würt.

A

Meyblůmen die weisszen/von den Latinischen Lilium conuallium genant/vñ von den Teütschē Meyblůmlin/darumb das es im Meyen wechßt/vilen wol bekant.

Meyblůmen. Liliū conuallium.

Maurpfeffer von den Latinischen Crassula minor/oder Vermicularis/vnnd von den Kriechen herba Crassula/vñ in teütschem Maurpfeffer/oder Katzen trübel/darumb das es gern an den altē mauren wachßen ist/mit kleinen bören wie weisszekörnlin. Es ist auch ein anders/doch kleiner vff zweyer gleych ein fingers lang/vonn den Teütschen Erdweiß genannt/vnnd wechßet auch vff den mauren.

Maurpfeffer. Crassula.

Maioran/von den Kriechen Esbrium oder Amarum/vnd in latin Samsucus/oder Maiorana/vnd ist gar ein edler stam̄.

Maioran. Maiorana.

Myntz von den Kriechen Hediosmon/vnd in latin Menta/des geschlechte manigfaltig ist. Als Bachmüntz/von den Latinischen Menta rubea/oder Menta aquatica genant/vnd von den Teütschen Bachmüntz/oder Fischmüntz/oder Rotmüntz. darumb/dz sein stengel rotfarb/vñ an feüchtē enden wachßen ist/da auch zů zeiten fisch wonent. Es ist auch ein ander Müntz/Menta saracenica/vnd von den Teütschen Balsammüntz/oder Vnser frawen müntz/mit langen blätlin/darumb das es starck schmacken ist wie balsam. Es ist auch ein ander Müntz vff äckeren wachßend/vō den Latinischen Mentastrum genant/vnnd von den Teütschen Acker müntz. Wiewol etlich sprechend vnd gar nahe alle/Mentastrum das sey Bachmüntz/das doch in Teütscher nation da für nicht gehalten würt/sunder die vff dem acker wachßen ist. Es ist auch ein ander Müntz/mit weisszen/runden/horechten bletteren vnd stengel/von den Latinischen Menta equi/vnd von den Teütschen Rossz müntz genant. Aber selten gebrucht in der artzney. Es ist auch ein ander kraut von den Latinischen Menta non odorifera/vonn den Teütschen Nept/oder Steinmüntz genannt. Es ist auch ein ander Müntz von Latinischen Menta/vnd von den Teütschē Kruß müntz/oder Balsam kraut/oder Biment genāt/vō den ich hye schreibe. darum̄ wañ gefunden würt menta od̄ müntz on zůsatz/so soll alwegen verstanden werdē Kruß müntz/od̄ Biment. darumb/dz sye die aller edlest ist vnder jn allen.

Müntz. Menta.

Mörlinßen in latin Lenticula aque/oder Lentigo/von den Teütschen Mörlinßen/darum̄ dz sye in stilstonden wasseren wachßen/gleich den Linßen/einer grůnen farben.

Mörlinßen. Lentigo.

Modelgeer in latin Saponaria/oder Herba Fullonum/vnd in teütschem Modelgeer/oder sant Peters wurtz/oder Seyffkraut/oder Kreützwurtz. darumb/das sein wurtzel kreütz weiß durchstochen ist/vnnd wann man sein kraut reibet in der hand/mit wasszer genetzt/so schaumet die hand/in gleicher weiß der seyffen/darumb es Seyffen kraut genant würt.

Modelgeer. Saponaria.

B

Mañs trew/in latin Centum capita/oder Jringus/vñ zů teütsch Mañs trew/oder Ellend/oder Raddystel genant/ist ein rauch kraut/mit hymmelblaw farben/grůnlechten blettern/vast stechend/wachßet vff den herten auwen mit vil spitzen knöpffen/einer vast langen vnd schmalen wurtzelen/deren end selten funden würt/ob zweyer mañ tieff in der erden stot.

Mañs trew. Jringus.

Maurrauten in latin Capillus veneris/oder Coriandrum putei/oder Capillus porcinus gesprochen/vñ in teütschem Maurrauten/oder Steyn ruten/darumb das es gern wachßet an altē maurē oder steynen/oder in den mauren der brunnen. Aber in der warheit so ist Capillus veneris ein ander kraut/in teütschem Steynfar/doch nit Engelsüß/wann diß vast kleine bletlin hat/in breyte der Lynßen/an einem rotfarb schwartzen stengel/gleich wie strauß fäderlin. Vnd dißer geschlecht seind vier/als Adiancos/Politricon/Capillus veneris/vnd Centaurea.

Maurraut. Capillus Veneris.

Moßblůmen/von etlichen gelb Meyblůmen/von etlichen Dutter blůmen genant/darumb das das kraut ein blům im Meyen bringt/wie ein eyer dutter/im moß wachßend.

Moßblůmen.

Mengelwurtz von den Latinischen Lapatium acutum/vnd in teütsch Mengelwurtzel/od̄ wild Mangold/oder Zittersch wurtz/darumb das sye für die zitterschen gůt ist/oder Streiffwurtz/oder Grindwurtzel.

Mēgelwurtz. Lapatium acutum.

Meüßör kraut/von den Latinischen Pilosella/oder Auricula muris/vnd in teütschem Meüßor/wiewol ettlich Latinischen dem kraut Anagallis/oder Hippia/auricula muris sprechenn/oder als Auicenna Maioran Auriculam muris neñet. das doch falsch dem Latinischen namen nach gesprochen ist/wann Anagallis/oder Hippia ist Gauchheil/von dem ich geschriben hab in dem bůchstabē G. vnnd Maiorana das ein Meygeron/von dem ich vor geschriben hab. Wenn Hippia hat rot blůmen/vnd Meygeron klein blůmen/so hat diß kraut gel blůmen mit harechten bletteren/vff der rechten seiten grůn/vnd vff der letzen seiten wei[illegible]z/vff der erden hinflechtend/mit einem kleinen harechten stengel.

Meüßör. Pilosella.

Maulbör/von den Latinischen Mora [illegible]si/ist bey vilen wol bekant.

Maulbör. Mora celsi.

Mangolt/dz kraut in Latin Bleta/od̄ [illegible]ita/vñ in teüschē Māgold/od̄ Römischer köl geheissen.

Mangolt.

Mörrettich von den Latinischen R[illegible]anus maior.

Mörrettich.

Mörhyrß von den K[illegible]chen Li[illegible]sperma/vnd in latin Miliū soli[illegible]er Grana solis/oder Cauda porcina/vnd in teüts[illegible]m Morhyrß/oder Weissz steinbrech genan[illegible] in der leng andert halb ellenbogen hoch w[illegible]ßen ist/mit weisszem hertenn somen/gleich wie ein [illegible]nds weissz steinlin/in der größe des Corianders.

Mörhyrß. Milium solis.

C

¶ Naterwurtz. Bistorta.

NAterwurtz/vonn den Latinischen Bistorta genannt/auch von etlichen Serpentina/von den Teütschenn Nater wurtz/darumb das sye ein wurtzel hatt gekrümpt wie ein schlenglin mit einem schwentzlin. Ist doch nit die Nater wurtz/die von den Latinischen Serpentaria genant würt/vnnd von den Teütschen Groß nater kraut/darumb das sein stengel gleich ist eim schlangen mit flecken/vnd rund wie ein nater/die bletter vnd gewächß mit der wurtzel gleich dem Aron/darumb von den Latinischen Aron/Serpentaria minor genant. Aber Nater wurtz/oder Serpentina von der ich hye schreib/hat ein rotfarb krum̃ wurtzel wie ein schlang.

Nept. Nepeta. — Nepten/in latin Nepeta/oder Menta non odorifera genant/von den Teütschen Nept/od' Katzen kraut/darumb das es die katzen gern schmackẽ. Von vilen Deñmarck/das ist Baldrion/oder Katzẽ kraut. Ist aber ein vnderscheyd zwischen yn beyden. wann Nept heyßt Katzen kraut/darumb dz die katzen gern essen/vnd Deñmarck heyßt Katzen wurtz/darumb das die katzẽ die wurtzel gern essen/vnd nit das kraut/vmb der augen willen.

Nachschatt. Solatrum. — Nachtschatt in latin Solatrum/oder Vua vulpis/von dẽ Teütschen Nachtschatt/deren ist dreyerley geschlecht. Als Solatrum mortale/von den Teütschen Dollwurtz genant. Vnd Solatrum rubeum/von den Teütschen Schlutten/oder Juden kyrßen. Das dritt von dem ich hye schreib. Solatrum in latin/vnd in teütsch Nachtschatt.

Ougentrost. Eufragia.

OVgentrost in latin Eufragia/oder Eufrasia/in teütschem Ougentrost/oder Ougenclar/darumb das sein krafft wunderbarlich ist zů klären/stercken vnd krefftigen das gesycht der ougen.

Osterlucey. Aristolochia. — Osterlucyen in latin Aristolochia/oder H[illegible] lwurtz/Biber wurtz/Hynsch kraut/darumb so man das kraut den pferden an den halß henckt/die hynsch vertreibt. Es ist auch ein ander Hynsch kraut/von den Teütschen Bittersüß/oder Ye lenger ye lieber.

Ochßenzung. Buglossa. — Ochßenzung in latin Buglossa/oder Lingua bouis/oder Gegenstraß genant/ist vilerley geschlecht. Als Ochßen zung mit eim einigen stengel/mit purpurfar blůmẽ/wachßet vff hertẽ steinechten wegen. Ein ander kraut genant Klein Ochßen zung/vff gärten oder gebawenẽ äckerẽ wachßend/mit kleinen blůmlin. Ein ander Ochßen zung wie studen mit ruhen bletteren/vnd blawen blůmen/wie Burretsch. Auch erlich mit roten blůmen/darumb võ vilen Burretsch/in latinischer sprach Buglossa syluestris/oder ag[illegible]estis genant. An etlichen enden vnd etlich zeit haben sye rot wurtzel.

D

Schwam̃. Fungus.

PFifferling von den Latinischen Tuber/oder Fungus/od' Boletus/von den Teütschen Schwam̃en/oder Pfifferling/ist ein gewächß von der erden wachßend on kraut. Vnd der Schwam̃en seind vilerley geschlecht. Als weisßz/vñ gelb/etlich gelfarb/sich zyhẽd vff ein röte. des geschlechts manigfeltig ist/also das etlich wachßen klein/sinwel/als ein hürlin im anfang des Glentzen/vnd nemen ab in dem Meyen/von den Latinischen Morachi/vñ in teütscher zungen Morchlen. Es seind auch anderley Schwammen die seind breyt vnd dick/oben rot/mit weisßzen bletterlin. Dißẽ in milch gekocht/tödet/die mucken.

Peterlin. Petroselinũ. — Peterlin in latin Petroselinum/der geschlecht ist wilder/vnd zam̃. Das wild in latin Petroselinũ macedonicum. darumb/das sein vil in der selben prouintz wachßet. Aber das zam̃ von dem ich hye sag/ist wol bekant.

Pfaffen kraut. Dens leonis. — Pfaffen kraut rörlin/in latin Dens leonis/oder Rostrum porcinum/von den Teütschen Pfaffen kraut/oder Mertzen blůmen darumb/das sein blůmen im Mertzen wachßen.

Pfrymmen. Geneste. — Pfrymmen seind von den Latinischen genant flores Geneste.

Pfawenkraut. Persicaria. — Pfawenkraut/von den Latinischen Persicaria genant/vmb gleichniß willen seiner blůet/mit dẽ Pfirsich baum/on allein das sein bletter in der mitten denckel oder braunfarb flecken habenn gleich den Pfawen spiegel/darum̃ es von den Teütschẽ Pfawenkraut/od' Pfawen spiegel genant ist. Vnd ist zweyerley. Eins von den Teütschen Flöchkraut. darumb/so es im summer in ein gemach gesprеyt würt/die flöch sich dariñ zů versamlen/vnd mit dem kraut vß dem gemach gethon werden mügen.

Pastneyen. Pastinaca. — Pastneyen kraut ist ein gestalt vñ geschlecht vnnd das weiblin von dem kraut das die Latinischen Scabiosa nennent/wann es ist die Scabioß mit den breyten blettern die kein stengel gewinnt/vmb Mentz vnd Franckfurt vilen wol bekant.

Quendel. Serpillum.

QVendel in latin Serpillum/vnd von den Teütschen Quendel/oder Hünerköl genannt/darumb d[illegible]ein kraut von vil menschen gefüllt w[illegible] in die hüner. vnd von etlichen wilde Boley genant/vnd ist ein kraut mit allem einer spannen hoch.

Querckẽ wurtzel. Hermodactylus. — Quercken wurtzel in latin Hermodactylus genant/vn[illegible] Teütsch Vcht wurtzel/oder Quercken wurtzel/oder Zeitloßen w[illegible]/vnnd ist doch nit Zeitloßen kra[illegible] als ich [illegible] gezeügt hab im bůchstaben. M. von M[illegible].

Ringelblům. Calendula.

RIngelblůmen von den Latinischẽ Caramos/oder Calendula/vnd von den Teütschen Ringelblůmenn/ist ein kraut wachßend ein wenig lenger oder höher dann ein ellenbogen hoch/mit einer

schönen goldfarben blůmen.

A

Rettich von den Kriechen Radix/vnd in latin Raphanus/vnd in teütschem Rettich/des ist zweyerley. Als Merrettich/in latin Raphanus maior/ vmb seiner grosszen krafft willē/von den Teütschē Merrettich/oder Krön. Vnd der ander Rettich genant/von dem ich hye schreib.

Rettich. Raphanus.

Reinfarn in latin Tanacetum/vnd von den Teütschen Reinfarn. Jr blům gedörrt/würt von ettlichen Teütschen Wurmsot genant/darum̄ das den kinden nůchterē geben anderthalb quintlin vff ein mal/tödt die würm.

Reinfar. Tanacetum.

Römisch köl vonn den Latinischen Caulis romanorum/ vnnd in Teütschem Römischer köl/oder Kruser köl.

Römischer köl Caulis.

Roter köl von dē Latinischen Caulis rubea genannt/ von den Teütschen Rot köl/ ist ein kraut gemeingklich bekant.

Roter köl. Caulis rubea.

Ruten von den Latinischen Ruta/von den Teütschen wein Rut/des geschlechts zwey seind/als wild/vnd zam̄. Die wild von den Latinischen Ruta syluestris. Die zam̄ Rut von der ich hye schreib/ auch von etlichen Latinischen Ruta domestica genant. Aber die Teütschen sprechen noch eim kraut Murrut/das die Latinischen Adiantos/oder Capillum veneris heysszē/als du findest in dem bůchstaben H. Aber ein ander Rut von den Teütschen Abrut/von den Latinischen Fumus terre/von dē Teütschen Daubenkropff/gantz nit in diß geschlecht gehört/darumb sich zů allen zeiten nit vff das teütsch zů verlasszen/sonder ein yeder nennt ein kraut nach seinem gefallen/ das den Krychen vnd Latinischen widerwertig ist.

Rut. Ruta.

Ritter sporen in latin Consolida regalis.

Ritter sporen. Consolida regalis.

Ratten kraut wechßt in dem korn/mit kleinen purpur farben blůmen/ vn̄ in latin Zizania genāt. Aber ettlich Latinischen sprechen/es sey Nigella. Das in keiner warheit funden würt. wañ Nigella ist ein schwartzer somen gleich der Ratten. Aber vast eins edlē geschmacks/von den Teütschen genant/schwartzer Coriander.

Ratten kraut. Zizania.

Roßen/von den Kriechen Rhodon/vnnd in latin Rosa/ der geschlecht manigfaltig ist/doch vilen wol bekannt. als Venedig Rosen/in latinischer zungen Peonia/vnd rot zam̄ Rosen/vnd weissz zam̄ gefült Roßen/von den Latinischen Rosa alba genant/ vnnd Heyd oder wilde Roßen/in latin Rosa syluestris/oder Rosa agrestis/vn̄ butten Roßen/in latin Rosa bedegar. Vnd die besten Roßen vnd Jn allen zů krefftigen vnd zů stercken/ seind die roten zamen Roßen. darumb wann man in der latinischen zungen findt/Rosa/on zůsatz/soll alwegen verstanden werden die roten Roßen. Vnnd die besten vnd lieblichsten in dē geschmack/seind die weisszen gefüllten Roßen. Die besten vnder jn allē zů külen/seind die Heyd roßen. Die aller minstē vnder in zů külen/seind buttē od̄ wichhag Roßen/ vnnd werden auch von ettlichen Latinischen Rosa vini genant/ darumb das sye in versůchung des munds ein scherpffe des weins haben. Vnnd wañ funden würt aqua rosarum/oder roßen wasser on zůsatz in cōfortatiuo/oder zů stercken/ so werden verstanden von den zamen roten Roßen. Wañ aber funden würt aqua Rosarum on zůsatz zů külen vnd leschen / so werd verstanden heyd Roßen. Wañ du aber habē wilt ein gemeyn Roßen wasser/ vmb wol geschmacks willē/so werd verstanden weissz gefült Roßen wasser. Vnd Roßen wasser würt in vilerley weiß vnd form gebrant.

Roßen. Rosa.

B

Roßenwasser von Buttē/in Latin Rosa Bedegar/od̄ Rosa vini genant / vn̄ in teütschem Butten roßen/oder wichhag Roßen / darumb das der mensch von dem stam̄ weichen soll/seiner scharpffen dörn halb/die den menschen letzen ist.

Butten roßen. Bedegar.

Roßen von Peonien/in latin Peonia/ vnd in teütschem Roßen/oder Venedische Roßē gemeyngklich von vilen bekant.

Peonien roßē. Peonia.

Rüben in latin Rapa/vn̄ in teütscher zungen Rüben/ deren geschlecht manigfaltig ist. Als wild/ vnd zam̄. von den zamen ich hye schreib. Es seind auch Rüben von den Latinischen Napus/Napicium/oder Rapa agrestis/vnd von den Kriechen Bunias/vnnd von den Teütschen Nopen. Es ist auch ein ander geschlecht der Rüben/die klein/vnd lang/von den Teütschen Steck rüblin genannt. Ein ander geschlecht der langenn Rüben/in der farbenn gelb seind/der gleichen etliche rot des geschlechts/von den Latinischen Dauci genant/oder wilder Bestenaw von den Teütschen.

Rüben. Rapa.

Rot Kyrßen in latin Cerusa/od̄ Grana regis genant/deren geschlecht zweyerley ist. Ein die seind rot vn̄ klein/von etlichen teütschen Weißlen genant. Das ander geschlecht das seind die gemeynen grosszen roten Kyrßen mit kurtzen stilen/vilen wol bekant. Es ist auch ein ander geschlecht der rotē Kyrßen im Elsaß wachßend/von den Latinischen Corna genant/vnd in teütschem Welsch Kyrßē. Es ist auch ein ander geschlecht der Kyrßen von den ich hye nit schreiben wil/sonder in dem bůchstaben. S. von den schwartzen Kyrßen.

Kyrßen. Cerusa.

Schwartz Kyrßen. Cerasum nigrum.

Schwartz Kyrßē/in latin Nerasum oder Cerasum nigrū oder Vogels kyrßen/ darumb das die vögel sye gern esszend. Es seind auch ander Kyrßen vff einer seyten weissz/ vff der andern rot. Es seind auch Kyrßen gantz weissz/ von denen in keiner artzney funden würt.

Stendel wurtzel in latin Testiculus vulpis/oder Satyrion/oder Leporina. Vnd sein kraut mit d̄ blůmen Kreütz blůmē genāt. darum̄ das sein gewächß die blůmen in der Kreütz woch bringē seind.

Stendel wurtzel mänlin.

C Sein ist zwey geschlecht/mänlichs/vnd weyblichs. Des männlins wurtzel hat zwo wurtzelen aneinander hangen wie zwo muscatnuß/von etlichen Teütschen Rag wurtzel genant. Das weyblin hat zwo wurtzelen vff einander ligen/gleich zweyen henden / von den Latinischen/Palma Christi/ vnd in teütschem stendel wurtzel des weyblins genant. Beyde tragen seind blümen gespregt weissz vnd rot. Des weyblins kraut bletter gemengt mit purpur farb flecken/gleich dem spitzigē wegrich/ ein wenig kürtzer. Aber das mänlin best teyl von dem gewechß ist die wurtzel.

Stēdel wurtzel weyblin. Palma Christi

Stendel wurtzel von dem weiblin/das von den Latinischenn Manus Christi/oder Palma Christi/vnnd in teütschem Stendel wurtzel genannt/darumb das zwo gestalt der hend seind die mit der wurtzel in einander hangen/auch von etlichen teütschen Stendel wurtzel das weiblein genant.

Steinklee. Corona regia.

Steinklee in Latinischer zungen Corona regia.

Sanct Christoffels kraut. Os mundi.

Sanct Christoffels blümen/von den Latinischen Os mundi genant/ ist ein geschlecht der Farn/ aber nit yederman bekant.

Seeh blümen Nenuphar.

Seeh blümen in latin Nenuphar/od' Cacabe veneris / oder Papauer palustre / darumb das es in still stonden wassern wachßen ist/vnd sein wurtzel Koller wurtzel genant. Vñ ist zweyerley/weissz/ vnd gelb /das erkant würt bey der blümen/mit grosszen wurtzlen/von etlichen Harstrang genant/ darumb das sye har machen wachßenn. Es ist aber falsch. Harstrang ist ein groß wurtzel/wachßet vff den wißen/ oder matten/vßwendig schwartz/vnd inwendig weissz/ mit einer durchtringenden feüchte/gleich dem schwebel/von dē Latinischen Feniculus porcinus genant / von d' ich nit schreib.

Steinbrech. Saxifraga.

Steinbrech von den Latinischen Saxifraga/ vnd in teütschem Steinbrech / ist manigfaltigs geschlechts . Als Saxifraga maior/vnd Saxifraga minor/vnnd Saxifraga rubea. Saxifraga maior/ die hat weissz blümen/vñ sein somen rot in der erden/an der wurtzlen hangend. Saxifraga minor/ ist ein klein kraut vff dē angesicht der erden sich spreitend/von den Teütschen Steinbrech/ od' Grünkraut genant. Vß zwo vrsachen. Ein/das es vff den herten kißechten vnd steinechten grün wachßet/ vnd das ist für das grün güt. Die ander/das es den stein brechen ist . Vnd Saxifraga alba/von den Teütschen Merhirß/vmb der weisszen farb seiner blümen willē/das auch falsch ist . Vnd Saxifraga rubea/von den Teütschen Juden Kyrßen/oder Schlutten/ oder Boborellen genant/darumb/dz es rot bören tregt/vnd zü dem steinbrechen güt ist.

Scabioß. Scabiosa.

Scabiosen kraut/in latin Scabiosa/mit großen blettern zerschnitten wie die Wegweiß. Die and' mit kleinen zäserechten blettern/nahe gleich dem Harstrang.

Sanickel. Sanicula.

Sanickel von den Latinischen Ferraria maior / oder Consolida minor / oder Sanicula genant/ist ein kraut vff anderthalb spannen hoch/wurtzel/kraut vnd stengel. Es ist auch ein ander Sanickel genant Wilder sanickel/des wurtzlen von den Teütschen Regē würmlin genant . Das kraut wechßt mit weisszen blümen im Meyen/vnd bald darnach wider vergangen

D

Sinnaw. Alchimilla.

Synnaw von den Kriechen Alchimilla/oder Arricilla/oder Leucopodion/vnd von den Latinischen Pes leonis/oder Planta leonis/vñ in teütschē Synnaw/ od' vnser fraw? mantel/ist ein kraut in der lenge vnd höhe wie ich geleert hab von dem Sanickel.

Spitz kletten. Lappa minor.

Scharpff/oder spitz kletten von den Latinischen Lappa minor/oder Lappa acuta genant/vñ von den Teütschen Süw kletten/oder scharpff kletten/ darumb das die sew das kraut gern essenn/vnnd sein stengel scharpff vnd hert ist/in gestalt eim spitzechten kryegs kolben. Es seind auch and' kletten die sich an die kleyder hencken/mit grosszen breyten blettern/in latin Lappatium/ oder Lappa maior genant. Es seind auch ander geschlecht me/von den nit not ist zü schreiben.

Schoßwurtz. Abrotanum.

Schoßwurtz/von den Latinischen Abrotanum/vnd in Teütscher sprach Stabwurtz/ oder Garthagenn / oder Schoßwurtz. darumb / ob ein mensch geschosszenn würt/das kraut daruff gelegt/so zeücht es an sich was in des menschen fleysch stecken ist. Vnd deren ist zweyerley/als wild/vñ zam. aber die wild mir nit bekannt ist. Die zam mit eim überflüssigen wolriechenden geschmack/in lenge eins ellenbogen hoch/ist nahe gestalt dem Sefen baum.

Spitz wegrich Plantago minor.

Spitz wegerich/in latin Plantago minor/oder Lanceolata genant / vnnd von ettlichen Teütschē Spitzer wegrich/oder Rippel/darumb das es fünff rippen hat/daruon es von vilen in latin Quinquenervia genant würt.

Schölwurtz. Chelidonia.

Schölwurtz von den Kriechen Chelidonia/vnd in latin Celidonia/ein gab von dem hymmel/vnd in teütschem Schölwurtz/deren wild/vnd zam ist . Die wild von den Latinischen Papauer cornutum/oder Memita geheysszenn würt. das ist / Papau[illegible] cornutum mit den hörnlinn die daran wachßen/ das du selber sihest. [illegible] safft seiner wurtzlen g[illegible] von den Latinischen Memita genannt. Vnnd diße wurt[illegible] hat ein gelbe blüm mit einer goldfa[illegible] würtzlenn / daruon sye offt in etlichen teütschen Goldwurtz genant/yederman wol bekant.

Saurrauch. Berberis.

Saurrauch in latin Berberis/ist ein stud bringet ein la[illegible]unde frucht/ in dick d' weisszen körner gemeynklich bekant.

Spicanardē. Spica nardi.

Spica nardē ist [illegible] geschlecht/wiewol etliche alte autores von d[illegible] schreiben/ vñ yetzt die nüwen da[illegible] ein kraut genannt Spicula/das von den Teütschen au[illegible] Spica genannt würt. Aber nit Spica nardi allein Spicula/von dem man yetzt machē ist oleū. als ich gezeügt hab in dem büchstaben. L. von Lauander/ des geschlecht es ist . Spica nardi ist ein blüm oder gewächs in ge-

stalt d' langẽ Figwurtz/vñ in latin herba Victorialis genant / eins gůten geschmacks võ India biß gen Alkayr bracht/von Alkayr gen Alexandria/ võ Alexandria gen Venedig / oder Genua / die es vns dann liffern. Vnnd wo funden würt Spica on zůsatz / so werd verstandẽ Spicanardi/das bracht würt von India. Ein ander geschlecht Spica ist/ das in latin Spica romana genant / vnnd in teütschem sant Marien magdalenen blůmen/wachßet zwischen Vngern vnd Osterich/nit weit von der Steirmarck/etlich maß anhangend mit dem geschmack der vorgenanten Spica nardi/das drit geschlecht der Spica von den Latinischen Saliunca/oder Spica celtica/in teütscher zungenn/ Katzẽ leyterlin/ist ein kraut lang aneinander hangend/ ein grůn farb/in gestalt des Spicanardi zů gleicher weiß einem seyl/gantz on geschmack. Aber etliche Doctores dißem gewächß nit anders / sprechen dann Saliunca/vnd Spica celtica/ oder Spica romana. zů dem gehellen der merer teyl/ der alten Philosophen/dz ich auch also halte. Das best teyl Spica nardi ist in India / das man von Alexandria bringt. Darnach Spica romana/deren blůmen in die land gethon werden/vnd gebrãt. Das drit nit dawet. A

Seuen baum in latin Sabina/ist ein stud/vnd mit kraut gar nah gleich den Pfrimen oder Tamariscen/das wilder Seuenbaum ist. Seuenbaum. Sabina.

Senffkraut von den Latinischen Sinapis/vnd von den Arabischen Chardel / vnd in teütschem Senffkraut. Aber sein som von den Niderlendern Mustirt genant. des zweyerley ist. Weisszer/võ den Latinischen Rapistrum/oder Hederich/Vnd gemeyner Senff/von dem ich hye schreib. Senffkraut. Synapi.

Sant Peters kraut/in latin Paritaria/oder Vitriola/ oder Herba venti genannt/vnnd von den Teütschen sant Peters kraut/oder Tag vnd nacht genant/ist ein kraut zweyer ellenbogen hoch/wachßet gern bey dem tachtrauff/oder nahe bey den mauren. Sant Peters kraut. Paritaria.

Spargen / von den Latinischen Asparagus / ist ein kraut mit einer breyten wurtzel / weit vßgespreyt mit vil zincken/vnd sein stam oder stengel ist ein gewächß mit zincken schier gleich dem kleinẽ Schaffthaw /das von den Latinischen Cauda equi genannt. Vnnd des krauts wurtzel von vilen/ Harstrang genant/doch grösszer/oder Schwalwurtz/die in latin Vicetoxicum genant würt/doch grösszer. vnd man pfligt sein stengel zů essen/ in etlichen landen die wil es jung ist/ gleich einẽ salat. Spargen. Asparagus.

Spindelbaum von den Latinischen Fusamus/vnnd von den Teütschen Hanhödel/oder Spindelbaum genant. Spindelbaum Fusamus.

Springkraut von den Latinischen Catapucia genant/ist ein kraut in leng zweyer ellenbogẽ hoch/ mit eim milchechten stengel/gleich der aller grösten Wolffs milch / oder Teüffels milch / hat körner so die zeitig seind/springen sye hinweg võ dẽ kraut/ dannenhär es den namen hat / Spring körner. Springkraut. Catapucia. B

Tost. Origanum.

TOsten von den Latinischen Origanum/vnd in teütschem Wolgemůt/oder rot Tost/ vmb das sein blům rotfarb ist/mit einem frölichen angesicht/von vilen wol bekant.

Tormentill in latin Consolida rubea/vnd in teütschem Tormentill/ oder Rotwurtz / oder von etlichen Blůtwurtz genannt. Consolida rubea.

Teschelkraut von den Kriechen vnd Arabischen Crispula/vnd in latin Herba cancri/oder Bursa pastoris/Hyrten seckel genant/oder Sanguinaria.darumb/so man das kraut mit der zů gethonen hand haben ist biß es erwarmet/verstodt dauon das blůt der nasen von stunden an/ von den Teütschen Teschel /oder Seckelkraut/oder Seckel abschnider/ist ein kraut vff ellenbogenn hoch/gemeynglich wol bekant. Teschel kraut. Bursa pastoris

Tottern in Latinischer zungen Cuscuta/vnd in teütschem Totteren/ oder Syd genannt / spreytet sich über ander kreüter all/vff dem flachs/der nesszelen/vnd der gleichen. Tottern. Cuscuta.

Tamariscen/ist ein stud in latin Tamariscus domesticus / vnnd in teütschem Tamariscen / oder Burtschen/oder Portz genant/wachßt gern bey den steinechten wassern / drey oder vier ellenbogen hoch / gleich dem Seuenbaum. Aber in der Heydenschafft wachßet es wie ein hoher baum / trägt frucht von den Latinischen Nuces tamarisci genãt. Aber hye zů land da sein vil wachßen ist in den grůnen des Reins/hab ich nie kein frucht daran gesehen. Tamariscen. Tamariscus.

Wermůt in latin Absinthium/vnd von den Teütschen Wermůt/ ist ein bekant kraut / doch so ist sein geschlecht vilerley/ von denen nit not ist hye zů schreiben / als Absinthium romanum/Absinthium dulce/Absinthium cretense/Absinthium Ponticum. Noch ist eins/Absinthium marinum/das ist/Sticados citrinum/von den Teütschen Rein blůmen/oder jüngling genant. Absinthium romanum/vnd Absinthium ponticum/vnd [illegible]bsinthium commune / das ist alles vnser Wermůt. Es ist auch ein ander geschlecht Absinthij / v[illegible] den Latinischen Santo[illegible]cum / vnnd von den Teütschen Wurmsot genant/den man gemeyn[illegible]ich von Genua bringt/auch da selbs[illegible]achßen / vnd wenig an den andern enden. Wermůt. Absinthium.

Walwurtz von den Kriechen [illegible]phytum/vnd in latin Consolida maior / vñ võ den Teütschen Walwurtz/oder B[illegible]wel/[illegible] Schwartz wurtz. Consolida maior.

Wilgen ist ein ba[illegible]n in latin Salix/vnd in teütschem Wyden/[illegible]lgen / ode[illegible] Felb[illegible] vnnd deren ist dreyerley ge[illegible]talt. Als Sproß weiden/Horn weiden/vnd Wilgen. Wyd. Salix.

Wüntscherling in latin Cicuta/vnd von den Teütschen Wüntscherling/oder Wieterich genant. Cicuta.

C

Volubilis.

Winden kraut in latin Volubilis/vnd in teütschem Winden/darumb das es sich vff den zeünen anhangen ist. Des gestalt vilerley ist/als die Wind mit den grosszenn glocken/die sich vff die zeün/ oder andere dörn spreytet/von den Latinischen Funis arboris/Baum seyl genant/vnd in teütschem Weissz glocken.

Volubilis maior.

Weissz glocken/oder Winden blůmen/von den Latinischen Flos Volubilis maior.

Solsequium.

Wegwiß von den Latinischen Cicorea/oder Sponsa solis/ein gespons der sonnen/oder Solsequium/ein nochfolgerin der sonnen/darumb das sich sein blům allzeit neyget gegen der sonnen vffgang/vnd zůgethon würt nach der sonnen vndergang/ in teütschem Wegwart/oder Weglůg/ oder Wegweiß.

Dionysi[illegible].

Wegweißblůmen/in latin Dionysia genant/einer blawen farben/vilen bekant.

Wullkraut. Tapsus barbatus.

Wullen kraut/von den Kriechen Flomos/vnd in latin Tapsus barbatus/vnd in teütscher sprach Wull oder Künig kertz/darum̃ das sein stengel von vilẽ gedört würt/überzogen mit hartz/ wachs oder bech/vnnd stang kertzen oder dartschen dauon gemacht/vnnd gebrant für schaub facklen. des krauts ist zweyerley gestalt/ als wild vñ zam̃. Die zam̃ oder gemeyn weiblichs vnd mäñlichs. Das mäñlich mit eim hohen stengel/ drithalb ellenbogen hoch/ mit gelben blůmen vom halben teyl des stengels biß oben vß. Das weiblin kein stengel hat. Von dem wilden sůch oben vonn dem Wilden heydnischen wundkraut.

Weggraß. Centumnodia

Weggraß von den Latinischen Centumnodia/ oder Sanguinaria/Blůt kraut. darumb/ so man das in der hand halten ist. vnd mit stätter gesycht vff das kraut syht/ durch imaginierung stetlicher jnbildung der anschawung das blůt verstellet/von den Teütschen Teschel kraut genant. Es ist aber ein ander kraut vonn den Teütschen Blůt kraut genannt/ wachßet gern vff mistechten stetten/ hatt breyt/feyßt/rot bletter/mit eim roten stengel vff ellenbogen hoch/ in latinischer zungen Soldanella genannt. Aber Weggraß offt in latinischer zungen Gramen/graßgenant/das von den Teütschen Wegdört/ oder Weggraß genant. Aber das kraut das wir teütschen Graß nennent/ das heysszent die Latinischen Fenum/vnnd so das gedört würt/ so heysszend wir das Höw/darumb wann in latinischer sprach funden würt Gramen/so verstand Weggraß.

Weisszwurtz. Sigillum Salomonis.

Weißwurtz/ von den Latinischen Sigillum Salomonis/vnd von den Teütschen Weisszwurtz genannt. Doch so würt offt weisszer Diptam vmb seiner weisszen wurtzlen willen/ auch von den Teütschen Weisszwurtz genant/das ist aber falsch.

Saluia agrestis.

Wild Salbeyen von den Latinischen Saluia agrestis genannt/die Wild Salbey. Das kraut nit lenger würt dann ellenbogen hoch/wachßet in den wälden

Winter grün. Pirola.

Winter grün/von den Latinischen Pirola/vnnd in teütschem Winter grün/ auch vonn etlichen Holtz mangolt/vnd ist in den wälden wachßen/an den schattechten stetten. Des krauts ist zweyerley geschlecht/mäñlichs/vnd weiblichs. Das mäñlin wächßt bey den flyesszenden bächẽ/ gleich den jungen byrbaum blettern. Das weiblin an moßechten stetten/gleich dem Mangolt/ von etlichen groß Winter grün/seind beyd spannen hoch den wund ärtzten vnd scherern wol bekant.

D

Gallitrichu sylueſtre.

Wilder scharlach/von den Latinischen Gallitrichum syluestre genant/ ist ein kraut wie Salbey.

Wolffs milch. Esula.

Wolffs milch kraut/in latin Esula/ vnnd in teütschem Wolffs milch kraut/oder Hundts milch kraut/darum̃ dz so sein stengel abgebrochen würt/milch gibt. Des geschlecht drey oder viererley ist. Als groß/die von den Teütschen Teüffels milch/vnd in latin Turbit agreste/vnd von etlichen teütschen wilder Turbit. Jst aber falsch/wañ wilder Turbit hye nit wachßen ist/ sunder võ Rom bracht würt. Ein ander geschlecht der Wolffs milch mit zincken vß einer wurtzlen/ yeder zincken mit vil esten/mit einer schartechten gelben blůmen/in latin Esula maior. Ein ander geschlecht nahe gleich der selbigen Wolffs milch/mit eintzigen vffgerichten stengelen/von den Latinischen minor/in teütschem Einstüdig/oder klein Wolffs milch genannt. Ein ander geschlecht der Wolffs milch in allen dingen gleich der Esula/die von den Latinischen Esula maior heisszet/on allein das die blůmen nit als breyt seind/vnd die drey keins über eins ellenbogen hoch ist/aber die Teüffels wolffs milch wol zweyer ellenbogen hoch vnnd lenger wachßen ist.

Weisszgilgen Lilium album

Weissz gilgen von den Kriechen Lirium/vnd in latin Lilium album/ vnnd in teütschem Weissz gilgen/seind vast vilen bekant. Vnd wann du in latin findest Lilium/on zůsatz/so werd verstanden die Weisszen gilgen. Aber widerwertig ist es in teütscher zungen/wañ du findest geschriben Gilgẽ on zůsatz/werd verstanden die blawen gilgen/die in latin Jris illyrica genannt. Vnnd der Lilien oder Gilgen ist viererley/als blaw/gel/weissz vnd rot gilg[illegible]n/ die von den Latinischen Narcissi genant seind. Wiewol das merer[illegible]yl der lerer halten die G[illegible] wurtzel für Narcissi/das bey etlichen nit ist. Wann Gold[illegible]urtzel ist Lilium syluestre/oder Lili[illegible] agreste/ wann sye zů allen zeitten in wälden/oder wilden enden wachßen ist/vñ von etlichen toreċ[illegible]n vnerfarenden artzeten geheyssen würt Affodillus/ das gantz nit die warheit ist. Wann Affo[illegible] ist ein kraut gleich dem Lauch/ das auch d[illegible] warheit ist/als ich [illegible]ezeüget hab in dem Bůchstabe[illegible] võ [illegible]odillus. wañ Affodillus [illegible]t ein wurtzel w[illegible] vnnd zybel oder lauch/der võ den Latinischen [illegible]rum genant würt vnd ein goldfa[illegible]arumb würt Affodillus getetütscht Goldblům/ ode[illegible] wilder lauch. Aber Lilium agreste mag geteütschet werden Gold wurtz/ darumb das sein wurtzel gelfarb ist/ wie ein

geschölter knoblouch. wiewol etlich Schölwurtz sprechen/das falsch ist. auch seind vil ander geschlecht der Gilgen/von den nit not sye zů schriben.

A

Widertodt kraut/von den Latinischen Capillus veneris genant/vnnd von etlichen klein Steinfarn/darumb das der Stengel klein wie ein struß federlin/dem Farn gleich/vñ von etlichen jungkfrawen har genannt/darumb so die blätlin die allein einer linßen breyt seind von den stengelen gestreyffet/gleich dem har ist. Es ist auch ein ander des geschlechts/doch nit ein kraut sunder ein gewächs mit goldfarben stemlin/wie goldfarb har/der guldin Widerthon genannt/würt von einfältigen menschen glaubt/das so sye verzaubert werden/so bald sye das gehenckt an dem halß tragen jn widerbracht würt ir krafft vnd macht/vnd vmb seiner goldfarb/der Guldin widerthon genant. Auch so sye mit eines kraut wurtzlen/von den Latinischen Herba victorialis/an dem halß tragen in teütscher zungen Lang sygwurtz/das sye nit wund werden/vnnd ir feind überwinden. Darūb es Sygwurtz/oder aller mann harnesch genannt würt/vmb das ir wurtzel überzogen wie härlin/in gestalt des pantzers. Des gestalt zwey seind/rund/vnd lang. Rund in größ einer kleinen Zibel. Lang/in leng eines fingers/offt beyd in solcher maß gebraucht werden. Aber Widertodt das kraut genannt ist/vmb seiner grosszen tugend vnnd krafft willen die es hat/zů temperieren alle gebresten der brust/darumb wider den todt genannt ist.

Widertödt. Capillus Veneris.

Waldmeister/vonn den Latinischen Matrisylua/oder herba Stellaris. ist in gestalt mit bletlin vnnd stengel gleich eim sternen/als die wild Röt/oder Sygwurtz/von vilen Leber kraut genannt/aber nicht recht/als ich gezeügt hab in dem bůchstaben. L. von dem Leber kraut. Waldtmeister seltē über anderhalb spannen hoch funden würt.

Waldmeister. Matrisylua.

Wilder Saffron/von den Kriechen Cnicus/vnd von den Arabischen Cartamus/vnnd von den Latinischen Crocus Hortulanus/vnd in teütschem Wilder Saffron/oder Flor genant/mit breyten ruhen distelechten bletteren/vnd stamme vff drey ellenbogen hoch. Auch ist ein ander blům Wilder Saffron genant/darumb das sein blům dem zammen oder edlen Saffron gleich ist/von den Latinischen Hermodactilus genant/vnd in teütscher zungen Zeitlößen/oder Wilder Saffron/oder Quercken wurtzelen/vnd ist doch nit Maßlieb das von den Teütschen auch Zeitlößen genant ist/als ich im bůchstaben. Z. zeügen wil.

Wilder Saffron. Cartamus.

B

Christwurtzlen von den Arabischen Melanpoliō genant/in latin Elleborus niger/vñ zů teütsch Christwurtz/oder Lieberley/oder Schwartz nieß wurtz genant.

Christwurtzel. Elleborus niger.

Christian wurtz/das gewächs von den Latinischen Azara alba/oder Assa dulcis genannt/vmb seiner süsse willen. Aber Azara alba/Christian wurtzel genannt/ist ein kraut vff spannen hoch/mit einer süssen wurtzelen/gleich der Liquiricien/oder Süßholtz/von den Latinischen Liquiricia genant/rund/in grösssze einer halben kesten/oder gleich eins kleinen fingers.

Christiā wurtz. Assa dulcis.

¶ Ye lenger ye lieber. Amara dulcis.

YE lenger ye lieber/das kraut von den Latinischen Amara dulcis/oder arbor dulcis/vñ in teütschem Ye lenger ye lieber/auch von etlichen Hynsch kraut. doch so sprechen etlich Osterlucey/auch hynsch kraut/es ist aber falsch.

¶ Zybelen. Cepe.

ZYbelen von den Kriechen Bulbos/vnd in latin Cepe/vñ von den Teütschen Zybel/oder Vlch. Deren zweyerley geschlecht ist. Als die gemeynen vñ grosszen Zybelen/von den Latinischen Squilla genant/vnd in teütschem Mörzyblen/darumb das sye nahe bey dem mör wachßen. Das wasser darinn sye gelegen seind/so das die müß trincken/so sterben sye daruon. Die gemeynen Ziblen von vilen bekant.

Zeitlößen kraut/von den Latinischen Primula veris/vnd in teütschem Zeitlößen kraut/od' Maßlieblin/das ist gemeyngklich vilen bekant.

Zeitlößen. Primula veris.

Zitwan wurtzel/oder Wilder Zitwan/von den Kriechen Ampelos leuce/vnd in latin Viticella/oder Vitis alba/oder Brionia/vnd in teütschem Wilder Zitwan/oder Hunds kürbs genant.

Wilder Zitwā. Vitis alba.

Zuccarum zů latin/in teütsch Zucker/hat sein vrsprung/als man sagt/über mör vnd Hyspanien vß den kannen vñ rören/die man Zuckerror heysszet. Der zucker wachßt in den selbigen als das marck in dem Holder/oder ror dauon man jn vßtrucket/vnnd laßt jn stossen/vnd gerinnen.

Zucker. Zuccarum.

Finis.

INDEX Tomi .II.

FINIS.

¶ ARGENTORATI apud Ioannem Schottum librarium. Anno .M. D. XXXVI.

Caput
Capilli
Oculi
aures
Nasus
Os
uua
angina
Struma
collum
gula
Lingua
Dentes
Gingiue
pectus
Stomachus
Pulmo
Cor
Epar
Splen
Lien
Renes
Vesica
Intestina
Hernia
Ischias
Venter
Vmbilicus
Colica
Manus
pedes
Chiragra
podagra
Menses profluentia / sistentia
Matrix
Dorsum
Spina
Lumbi
Genu
Crus
Poples
Sura
Tibia

Alopecia
apoplexia
Achores
Area
argema
Anthrax
Aurigo
Angina
Anastomosis
Atrophia
Ascarides
Alphos
Atheromata
Aphtha
Apostema
Arthritis
Anorexia

B

Bothrion
Bronchus
Bronchocele
Bubo
Bubocele
Bulimos

C

Caput
Cephalea
Catarrhus
Catoche
Caroethes
Coriza
Carcinoma
Cynanche
Cardiace
Coeliaca passio
Cutis
Condyloma
Cyrsocele
Clavus
Cal[illegible]
[illegible]
Chiragra
Carbo
Catapsychis
Cophosis
Corrosio à vermibus

Distillatio

Diabete

Diarrhia

Dysenteria

Dysuria

Dyspnoea

Dyspepsia

Dystocia

Dysthrasis

Dracontia

Epilepsia

Epiphora

Ephelides

Erysipelas

Exanthemata

Eschara

Epilepsia

Ephialtes

Ectasis

Emphysema

Epialus

Ephemera

Elephantiasis

Enterocele

Fistula Syrinx

Furunculus

Furfures

Febris:
- quotidiana
- Ephemera
- Epialis
- Putris
- continua
- ~~acu~~ acuta
- Tertiana
- Quartana
- hectica

Grauedo

Gangrena

Glaucoma

Gonorrhoea

Glandulae

Ganglia

Hemicrania

hydrops

hydrocele

hemorrhagia

herpeta

hemoptysis

helminthes

hyphasmus

Icterus

Ileos

Impetigo

Intertrigo

Isthias

ichor

ιχωροιαι

Lethargia

Lithiasis

Lipopsychia

Lienteria

Leucoma

Lynx

Lenticulae

Lumbago

Luxationes

Lumbrici

Mania

Melancholia

Matricis suffocatio / praecipitatio

Mentagra

Morbus gallicus

Melicerides

Myocecia

Madarosis

Mydriasis

Marisca

Nephelion

Nephritis

Ophiasis
Oedemata
Otalgia
Odontalgia
Odontiasis
Ozene
Oscedo
Onyx
Optesis
Opisthotonus
Podagra
Pituita
Phalacris
Phthiriasis
Phymata
Πυρωσις
Pterigion
Paralysis
Parotis
Parulides
Parodontis
Psora
Phthisis
Prurigo
Phagedena
Profluuiũ sang.
Priapismus
Ragades
Ramex
Ranredo
ῥύαες
ῥυσσωσις

[stain]oma
Spasmus
Stranguria
Scabies
Sycosis
Synanche
Σφακελισμός
Scirrosis
Σκελόμελα
Σύγχυσις
Struma
Tenesmus
Tetanus
Τιλλωσις
Τριχίασις
Tussis
Vari · varioli
Verruca
Vertigo
Vomica
Vlcus
Venenũ.
ὑδροφοβία

DE VERA

HERBARVM

COGNICIONE

1536